POMOC TECHNICZNA
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

GOŚCINNA WIELKOPOLSKA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

Potencjał współpracy międzysektorowej i partycypacji obywatelskiej

RAPORT KOŃCOWY

Doradztwo Społeczne i Gospodarcze
ul. Św. Wojciech 22/24 m.7
61-749 Poznań
www.dsig.pl

Poznań 2014

STRESZCZENIE

Prezentowany raport został podzielony na trzy główne części. W pierwszej części raportu przedstawiono studia przypadków (*case studies*) gmin członkowskich Lokalnej Grupy Działania „Gościnna Wielkopolska", a także miasta Kościan i powiatu gostyńskiego z uwzględnieniem jego gmin. W przypadku gmin i miasta Kościan przyjęto kolejność wynikającą z porządku alfabetycznego. Opracowanie dotyczące powiatu gostyńskiego zostało zamieszczone na końcu części zawierającej studia przypadków. Wszystkie *case studies* zostały przygotowane w oparciu o ujednoliconą strukturę. Czytelnik, który podejmie się zapoznania z całością opracowania dostrzeże, że część informacji lub sformułowań została powtórzona we wszystkich studiach przypadku. Zabieg taki wynika z przyjętego założenia, że prawdopodobnie w większości przypadków Czytelnicy będą zainteresowani zapoznaniem się z opracowaniem dotyczącym gminy, w której mieszkają lub pracują. Z myślą o tych właśnie Czytelnikach w opracowaniach przedstawiono zarówno dane, informacje i wnioski dotyczące konkretnej JST, jak i te odnoszące się do pozostałych gmin, dzięki czemu w każdym przypadku możliwe będzie uwzględnienie tła społecznego i przyjęcie szerszej perspektywy w skali lokalnej.

W drugiej części raportu przedstawiono wyniki badań ilościowych. Jako pierwszy zaprezentowano raport z danych zebranych za pomocą ankiet elektronicznych wypełnionych przez 34 osoby fizyczne i reprezentantów podmiotów zrzeszonych w Lokalnej Grupie Działania „Gościnna Wielkopolska" – przedsiębiorców, przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych. Raport z badań przeprowadzonych wśród 504 pełnoletnich mieszkańców obszaru objętego projektem zamyka część drugą.

W trzeciej części zaprezentowano wnioski i rekomendacje będące efektem analizy wszystkich zebranych danych.

Badania i analizy stanowiące podstawę diagnozy przeprowadzono w styczniu 2014 roku. W ramach przyjętej metodologii zastosowano następujące metody i techniki badawcze:

- Analiza danych zastanych (*desk research*) oraz analiza treści materiałów prasowych i stron internetowych, które objęły także dostępne w rejestrach GUS dane statystyczne (Bank Danych Lokalnych).

- Zogniskowany wywiad grupowy (FGI) – w ramach badania przeprowadzono trzy zogniskowane wywiady grupowe z ekspertami i lokalnymi liderami społecznymi (przedstawicielami sektorów: publicznego, prywatnego i pozarządowego) działającymi na terenie JST, stanowiących obszar realizacji projektu.
- Indywidualny wywiad pogłębiony – przeprowadzono 26 indywidualnych wywiadów pogłębionych z osobami reprezentującymi sektory: publiczny, prywatny i pozarządowy; łącznie przeprowadzono po dwa indywidualne wywiady pogłębione z przedstawicielami każdej z gmin członkowskich Lokalnej Grupy Działania „Gościnna Wielkopolska" oraz miasta Kościan i powiatu gostyńskiego.
- Ankiety internetowe CAWI – badanie przeprowadzono z członkami Lokalnej Grupy Działania „Gościnna Wielkopolska" – przedsiębiorcami, przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych. Założony poziom zwrotu (odsetka udzielonych odpowiedzi w stosunku do liczby rozesłanych ankiet) wyniósł 40%. Link internetowy zawierający przekierowanie do kwestionariusza ankiety został wysłany do 56 osób przez osobę odpowiedzialną za pomoc w realizacji badania z ramienia LGD „Gościnna Wielkopolska". Ankietę wypełniły 34 osoby. Poziom zwrotu wyniósł zatem 60,7%.
- Wywiady kwestionariuszowe PAPI – próbę badawczą w badaniu PAPI stanowili mieszkańcy obszaru objętego projektem. Dobór próby do badania miał charakter warstwowo-proporcjonalny. Łącznie przeprowadzono 504 wywiady kwestionariuszowe.
- Studium przypadku – opracowano 13 studiów przypadku:
  - 11 dla gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska;
  - 1 dla miasta Kościan;
  - 1 dla powiatu gostyńskiego z uwzględnieniem podziału na przynależące do niego gminy.

Jak wynika z badań ilościowych przeprowadzonych wśród mieszkańców obszaru objętego projektem poziom zainteresowania działaniami władz samorządowych szczebla gminnego i powiatowego jest wśród nich stosunkowo niski. Niski jest także stopień partycypacji

obywatelskiej, co wynika z jednej strony ze stosunkowo niskiego poziomu kapitału społecznego (co jest charakterystyczne dla większości obszarów Polski), a z drugiej strony z braku zakorzenionych w społecznościach postaw aktywnego uczestnictwa w życiu publicznym. Sposoby uczestnictwa w sprawowaniu władzy (nie tylko na poziomie lokalnym) ograniczają się w większości do udziału w wyborach. Stosunkowo niewielka jest także liczba (rozpoznawanych i wskazywanych przez badanych) liderów lokalnych, którzy poprzez swoje działania mogliby zachęcać mieszkańców do większej aktywności. Władze samorządowe są dosyć pasywne w zakresie angażowania mieszkańców do wspólnych działań. W związku z powyższym konieczne jest podejmowanie regularnych działań mających na celu zwiększenie zainteresowania sprawami lokalnymi wśród mieszkańców przede wszystkim poprzez zwiększenie świadomości co do znaczenia i roli, jaką w procesie rozwoju lokalnego pełnią mieszkańcy. Ze względu na rozwijające się społeczeństwo informacyjne oraz znaczenie Internetu jako źródła informacji warto zarówno działania informacyjne, jak i promocyjne prowadzić przede wszystkim w Internecie. Przydatnym rozwiązaniem może być rozpowszechnianie informacji o dobrych praktykach gmin, które włączają skutecznie mieszkańców w różnego typu działania konsultacyjne i integracyjne.

Władze samorządowe, mimo deklaracji świadczących o otwarciu na współpracę, bardzo często nie postrzegają NGO jako pełnoprawnych partnerów w procesach decyzyjnych. W toku badań zidentyfikowano dość ograniczone zaufanie administracji publicznej do organizacji trzeciego sektora przejawiające się m.in. w stosunkowo niewielkiej – jak na możliwości i efektywność działania NGO – liczbie zleconych zadań oraz puli środków przekazywanych na te działania.

Należy zauważyć, że poszczególne gminy objęte projektem charakteryzują się dość dużym zróżnicowaniem w tym zakresie. Jako przykłady jednostek, które najaktywniej współpracują z trzecim sektorem i stale rozwijają formy oraz zakres tej współpracy można wskazać Pakosław, Krzywiń, Jutrosin i Miejską Górkę. W związku z powyższym konieczne jest zwiększenie świadomości przedstawicieli władz lokalnych oraz urzędników w zakresie korzyści wynikających ze współpracy z organizacjami trzeciego sektora. Ze strony NGO konieczna jest także poprawa własnej wiarygodności poprzez podniesienie kompetencji w zakresie realizacji zadań publicznych oraz ich właściwego i rzetelnego rozliczania.

W toku badania zidentyfikowano zróżnicowany potencjał poszczególnych gmin objętych projektem w zakresie liczebności i aktywności organizacji pozarządowych. Dostrzegalny jest stały

trend polegający na zwiększaniu się liczby aktywnych organizacji, choć proces ten jest dość powolny.

Zakres, w jakim władze lokalne spotykają się z mieszkańcami w celu konsultacji głównych problemów lokalnych jest stosunkowo niewielki. Wynika to zarówno z praktykowania przez władze lokalne działań wpisujących się w **asymetryczny model partycypacji publicznej**, w którym rola mieszkańca w procesie decyzyjnym jest ograniczona do minimum, jak też niskiego zainteresowania mieszkańców sprawami gminy oraz niechęci do uczestnictwa w konsultacjach organizowanych przez władze lokalne. Również formy komunikacji między władzą lokalną a mieszkańcami stosowane w gminach i powiatach objętych realizacją projektu wpisują się w większości w asymetryczny model partycypacji publicznej, który zakłada pierwszeństwo stanowiska władzy publicznej i jej dominującą rolę na każdym etapie tworzenia polityk publicznych. Przeważają także pasywne formy informowania, które w większości ograniczają się do ogłoszeń w urzędach, w biuletynach informacji publicznej oraz na stronach internetowych. Wpływ na powyższą sytuację mają w głównej mierze ograniczone kompetencje urzędników w zakresie komunikacji społecznej.

Na podstawie wyników badania rekomendowane jest **zacieśnienie współpracy** trzeciego sektora z samorządami m.in. poprzez częste i cykliczne spotkania, wymianę informacji i doświadczeń. Konieczne jest **usprawnienie komunikacji** między JST a NGO tak, by oczekiwania stowarzyszeń i fundacji trafiały do przedstawicieli władz. Działania informujące o konsultacjach społecznych powinny być oparte na **dywersyfikacji źródeł i kanałów komunikacyjnych**. Ponadto należy **zachęcać organizacje pozarządowe do aktywnego udziału w konsultacjach społecznych**, a także pokazywać, że ich głos ma doniosłe znaczenie, a nie wyłącznie charakter niewiążącej opinii.

Dobra współpraca między sektorem NGO a samorządem wymaga również **tworzenia atmosfery wzajemnego zaufania**. Wszystkie te działania powinny kształtować płaszczyznę do skutecznej współpracy międzysektorowej, która stanowi fundament wysokiej jakości usług publicznych.

Poważne **bariery systemowe** związane ze współpracą międzysektorową występujące w całej Polsce, są zauważalne również na obszarze działania LGD „Gościnna Wielkopolska”. Dotyczą one głównie **nadmiernej biurokratyzacji, ograniczonych środków finansowych oraz niskiego kapitału społecznego**.

W kontekście współpracy międzysektorowej istotne dla rozwoju organizacji pozarządowych są też **relacje z sektorem prywatnym**. Do największych barier należą tu m.in. **zakres procedur dotyczących współpracy między sektorami i przepisy prawne dotyczące tej współpracy**, szczególnie w zakresie finansowania NGO. Stąd też konieczna jest likwidacja podstawowych barier ograniczających współpracę międzysektorową oraz stworzenie impulsów (głównie finansowych) do budowania partnerstw międzysektorowych.

Należy nie tylko wprowadzać zmiany legislacyjne likwidujące dotychczasowe bariery i ograniczenia związane z przekazywaniem NGO środków finansowych przez sektor prywatny (m.in. uproszczenie procedur i większe możliwości w zakresie odliczania kosztów przez przedsiębiorców), ale także **uprościć procedury regulujące współpracę NGO z sektorem publicznym** (przy jednoczesnej możliwości prowadzenia nadzoru i działań kontrolnych nad wydatkowaniem przez trzeci sektor środków publicznych).

Rekomendowane jest także **zawieranie i upowszechnianie partnerstw lokalnych, w skład których wchodzić będą przedstawiciele trzech sektorów**. Działania te powinny być dodatkowo punktowane, np. w procesie oceny wniosków składanych w ramach programów unijnych. Konieczne jest również **wypracowanie rozwiązań sprzyjających zrzeszaniu się i samoorganizacji lokalnych przedsiębiorców**, które powinny przyczynić się do ich większej aktywności oraz wzmocnienia kapitału społecznego, stanowiącego główny czynnik efektywnej współpracy międzysektorowej.

Rolą samorządu powinno być inicjowanie współpracy z pracodawcami, w której drzemie obecnie niewykorzystany potencjał do rozwiązywania wielu lokalnych problemów związanych m.in. z niedopasowaniem oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy, wysokiego bezrobocia – szczególnie wśród absolwentów i osób młodych, a także wysokiego poziomu wydatków publicznych na zwalczanie bezrobocia i pomoc społeczną.

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie 13
Skrócony opis metodologii badań 25
Triangulacja 25
Obszar problemowy 26
Zastosowane metody i techniki badawcze 27
Część I Studia przypadków 29
Problematyka badania 30
GMINA CZEMPIŃ 33
1. Podstawowe informacje o gminie 34
2. Zmiany demograficzne 34
3. Kondycja sektora gospodarczego 39
4. Rozwój gminy 48
5. Kondycja sektora społecznego 58
6. Partycypacja obywatelska 61
7. Współpraca międzysektorowa 65
Spis wykresów 68
Spis tabel 68
GMINA DOLSK 70
1. Podstawowe informacje o gminie 71
2. Zmiany demograficzne 71
3. Kondycja sektora gospodarczego 76
4. Rozwój gminy 87
5. Kondycja sektora społecznego 100
6. Partycypacja obywatelska 102
7. Współpraca międzysektorowa 106
Spis wykresów 110
Spis tabel 110
GMINA JUTROSIN 112
1. Podstawowe informacje o gminie 113
2. Zmiany demograficzne 114
3. Kondycja sektora gospodarczego 118

4. Rozwój gminy 129
5. Kondycja sektora społecznego 144
6. Partycypacja obywatelska 148
7. Współpraca międzysektorowa 152
Spis wykresów 157
Spis tabel 157
GMINA KOBYLIN 159
1. Podstawowe informacje o gminie 160
2. Zmiany demograficzne 160
3. Kondycja sektora gospodarczego 165
4. Rozwój gminy 175
5. Kondycja sektora społecznego 187
6. Partycypacja obywatelska 190
7. Współpraca międzysektorowa 193
Spis wykresów 199
Spis tabel 199
GMINA KOŚCIAN 201
1. Podstawowe informacje o gminie 202
2. Zmiany demograficzne 202
3. Kondycja sektora gospodarczego 207
4. Rozwój gminy 218
5. Kondycja sektora społecznego 234
6. Partycypacja obywatelska 239
7. Współpraca międzysektorowa 242
Spis wykresów 247
Spis tabel 247
MIASTO KOŚCIAN 249
1. Podstawowe informacje o gminie 250
2. Zmiany demograficzne 250
3. Kondycja sektora gospodarczego 254
4. Rozwój gminy 263
5. Kondycja sektora społecznego 274
6. Partycypacja obywatelska 282
7. Współpraca międzysektorowa 285

Spis wykresów 289
Spis tabel 289
GMINA KROBIA 291
1. Podstawowe informacje o gminie 292
2. Zmiany demograficzne 292
3. Kondycja sektora gospodarczego 296
4. Rozwój gminy 307
5. Kondycja sektora społecznego 320
6. Partycypacja obywatelska 324
7. Współpraca międzysektorowa 330
Spis wykresów 335
Spis tabel 335
GMINA KRZYWIŃ 337
1. Podstawowe informacje o gminie 338
2. Zmiany demograficzne 338
3. Kondycja sektora gospodarczego 342
4. Kondycja sektora społecznego 355
5. Rozwój gminy 362
6. Partycypacja obywatelska 382
7. Współpraca międzysektorowa 390
Spis wykresów 394
Spis tabel 395
GMINA MIEJSKA GÓRKA 396
1. Podstawowe informacje o gminie 397
2. Zmiany demograficzne 397
3. Kondycja sektora gospodarczego 402
4. Kondycja sektora społecznego 413
5. Rozwój gminy 416
6. Partycypacja obywatelska 430
7. Współpraca międzysektorowa 434
Spis wykresów 437
Spis tabel 437
GMINA PAKOSŁAW 439
1. Podstawowe informacje o gminie 440

2. Zmiany demograficzne 440
3. Kondycja sektora gospodarczego 445
4. Rozwój gminy 456
5. Kondycja sektora społecznego 476
6. Partycypacja obywatelska 479
7. Współpraca międzysektorowa 483
Spis wykresów 489
Spis tabel 489
GMINA PĘPOWO 491
1. Podstawowe informacje o gminie 492
2. Zmiany demograficzne 492
3. Kondycja sektora gospodarczego 495
4. Rozwój gminy 504
5. Kondycja sektora społecznego 515
6. Partycypacja obywatelska 519
7. Współpraca międzysektorowa 520
Spis wykresów 523
Spis tabel 523
GMINA PIASKI 525
1. Podstawowe informacje o gminie 526
2. Zmiany demograficzne 526
3. Kondycja sektora gospodarczego 530
4. Rozwój gminy 540
5. Kondycja sektora społecznego 552
6. Partycypacja obywatelska 557
7. Współpraca międzysektorowa 559
Spis wykresów 564
Spis tabel 564
POWIAT GOSTYŃSKI 566
1. Podstawowe informacje o powiecie 567
2. Zmiany demograficzne 567
3. Kondycja sektora gospodarczego 573
4. Kondycja sektora społecznego 586
5. Rozwój powiatu 593

6. Partycypacja obywatelska 617
7. Współpraca międzysektorowa 622
Spis wykresów 629
Spis tabel 630
Część II Wyniki badań ilościowych 631
Raport z badań ilościowych techniką CAWI z członkami Lokalnej Grupy Działania „Gościnna Wielkopolska” 632
1. Metodologia badania 633
Cele badania i pytania badawcze 633
Technika badawcza 634
Dobór próby do badania ilościowego techniką CAWI 635
2. Struktura badanej populacji 636
3. Opis wyników badań 640
Rozwój gospodarczy gmin 640
Współpraca międzysektorowa 647
Partycypacja mieszkańców w procesach rozwojowych 654
4. Podsumowanie 659
Spis wykresów 668
Spis tabel 668
Raport z badań ilościowych techniką PAPI z mieszkańcami obszaru objętego projektem 669
1. Metodologia badania 670
Technika badawcza 670
Dobór próby do badania ilościowego techniką PAPI 671
Pilotaż badania PAPI 672
2. Struktura badanej populacji 672
3. Opis wyników badań 674
Rozwój gospodarczy gmin 674
Partycypacja mieszkańców w procesach rozwojowych 680
4. Podsumowanie 693
Spis wykresów 699
Spis tabel 699
Część III Wnioski i rekomendacje 700
Wnioski i rekomendacje 701
Bibliografia 708

Aneks 713
Ankieta internetowa CAWI 713
Kwestionariusz PAPI 719
Scenariusz indywidualnego wywiadu pogłębionego 723
Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego 725

WPROWADZENIE

Prezentowany raport jest efektem diagnozy „Potencjału współpracy międzysektorowej i partycypacji obywatelskiej", która stanowi jeden z etapów realizacji projektu „Partnerstwo samorządów Południowej Wielkopolski na rzecz zwiększenia dostępności i jakości usług publicznych" współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna realizowanego przez Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania Gościnna Wielkopolska" w Pępowie.

Obszar realizacji projektu obejmuje 11 gmin członkowskich Stowarzyszenia, tj. Czempiń, Dolsk, Jutrosin, Kobylin, Kościan, Krobia, Krzywiń, Miejska Górka, Pakosław, Pępowo i Piaski, a także – w charakterze partnerów projektu – miasto Kościan oraz powiat gostyński (rysunek 1).

Cele projektu

Cele projektu „Partnerstwo samorządów Południowej Wielkopolski na rzecz zwiększenia dostępności i jakości usług publicznych" (dalej: Projekt) obejmują[1]:

- Identyfikację zapotrzebowania społecznego na wybrane usługi publiczne i ich wpływ na zrównoważony rozwój lokalny i obszaru partnerstwa;
- Ocenę dostępności i jakości świadczonych usług publicznych oraz możliwości i zasadności wprowadzenia zmian organizacyjnych i kompetencyjnych w tym zakresie oraz efektywności zwiększonego udziału partnerów społecznych;
- Wypracowanie nowych sposobów efektywnego świadczenia usług publicznych oraz propozycji konkretnych działań wdrożeniowych w latach 2015-2020.

[1] Źródło: www.dobrepraktyki.pl, [data dostępu: 02.03.2014].

Rysunek 1. Mapa obszaru realizacji projektu „Partnerstwo samorządów Południowej Wielkopolski na rzecz zwiększenia dostępności i jakości usług publicznych"

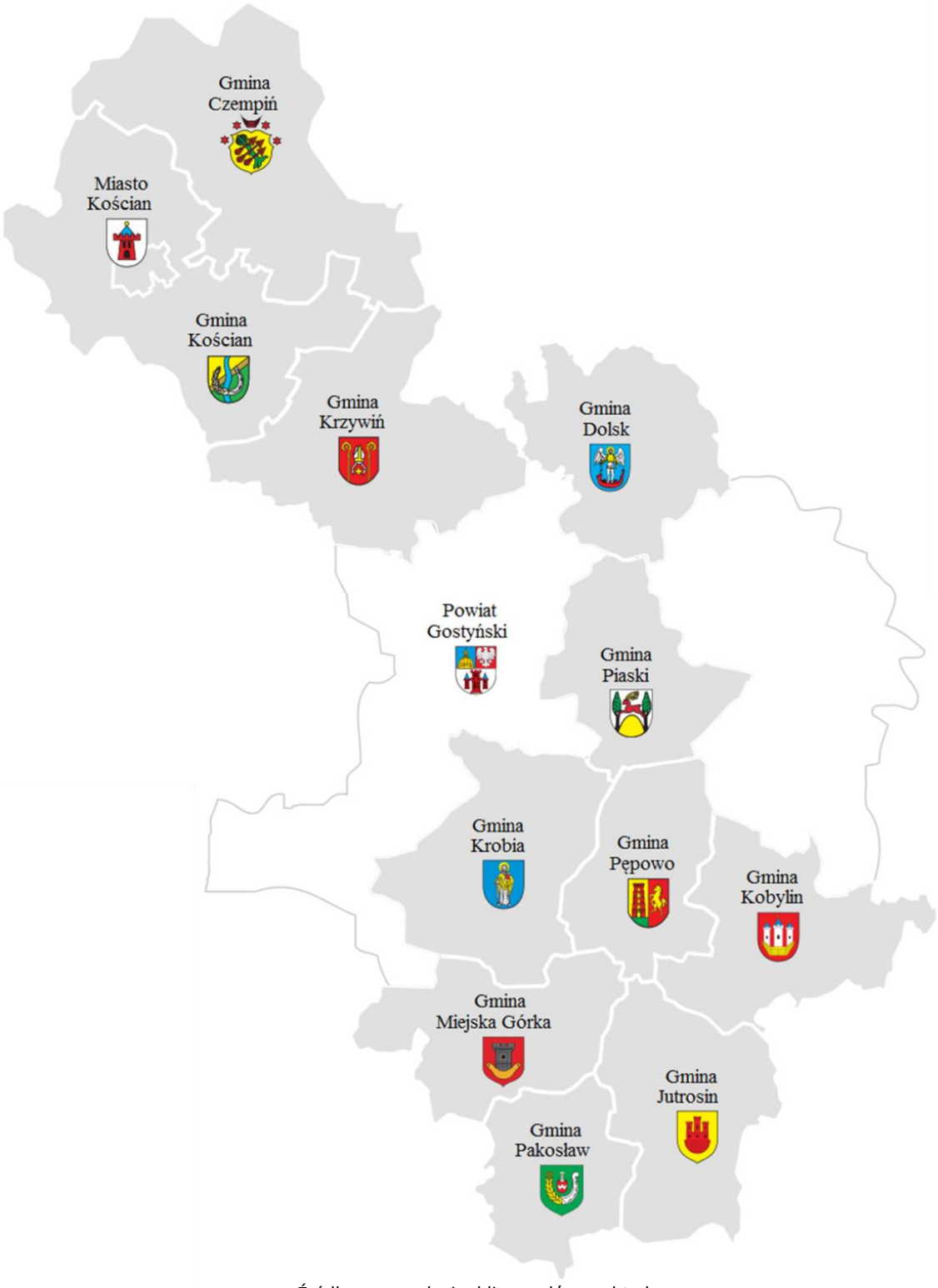

Źródło: www.uslugipubliczne.pl/mapa.html

Cele diagnozy

Przeprowadzona diagnoza potencjału współpracy międzysektorowej i partycypacji obywatelskiej objęła następujące zagadnienia:

- Charakterystykę sektora społecznego i gospodarczego oraz form współpracy międzysektorowej;
- Analizę partycypacji obywatelskiej w planowaniu rozwoju;
- Zmiany w strukturze i aktywności partnerów społecznych w ostatnich 3 latach i ich znaczenie dla planowania rozwoju;
- Opis kompetencji partnerów społecznych w zakresie świadczenia usług publicznych;
- Ocenę perspektyw (szanse oraz bariery) zwiększenia partycypacji obywatelskiej w planowaniu rozwoju, włączania partnerów społecznych w zadania z zakresu świadczenia usług publicznych oraz współpracy międzysektorowej.

Elementem uzupełniającym diagnozę jest opis kompetencji partnerów społecznych w zakresie świadczenia usług publicznych, który obejmuje obszar realizacji projektu.

Podmiotem polityki – rozumianej w szerszym znaczeniu jako **wszelka działalność służąca wpływaniu na sprawy publiczne** niezależnie od tego kto tę działalność realizuje[2] – może być zarówno władza publiczna, jak i każda organizacja, grupa społeczna, a nawet osoba podejmująca działania, których celem jest wywarcie określonego wpływu na tok spraw publicznych. **Przedmiotem** tak rozumianej **polityki** może być **każdy aspekt funkcjonowania społeczności i społeczeństw**. W prezentowanym opracowaniu przede wszystkim odnosić będziemy się do działań, których celem jest uzyskiwanie coraz wyższego statusu gospodarczego, społecznego i kulturowego danego obszaru, czyli **polityki lokalnej**[3].

Zasady realizowania władzy i polityki lokalnej określa *Europejska Karta Samorządu Terytorialnego* (Strasburg, 15 października 1985r.). W jej preambule podkreślono, że **społeczności lokalne stanowią jedną z zasadniczych podstaw ustroju demokratycznego** oraz że

[2] Por. B. Winiarski, *Pojęcia podstawowe*, w: B. Winiarski (red.), *Polityka gospodarcza*, PWN, Warszawa 2006, s. 17.
[3] Zob. Hasło: „Polityka lokalna", M. Grzybowska, w: K. Miaskowska-Daszkiewicz, B. Szmulik (red.), *Encyklopedia samorządu terytorialnego*, Wolters Kluwer Business, Warszawa 2010.

prawo obywateli do uczestnictwa w kierowaniu sprawami publicznymi jest jedną z demokratycznych zasad wspólnych dla wszystkich państw członkowskich Rady Europy. Prawo to może być realizowane w sposób najbardziej bezpośredni właśnie na szczeblu lokalnym. Polityka lokalna w Polsce jest prowadzona przez jednostki samorządu terytorialnego na poziomie powiatów i gmin. Ponieważ sytuacja w każdej JST jest w pewnym stopniu unikatowa zakres realizowanej polityki lokalnej może być odmienny. Na kierunki podejmowanych działań mają wpływ m.in. takie czynniki jak: położenie geograficzne, zróżnicowanie demograficzne, potencjał gospodarczy, „wartość" kapitału ludzkiego i społecznego czy relacje władz gminy z otoczeniem zewnętrznym[4]. Uwzględnienie w analizie czynników i wskaźników określających sytuację wyjściową poszczególnych JST pozwoli określić możliwe i rekomendowane kierunki polityki lokalnej na danym obszarze, w tym zapotrzebowanie na wybrane usługi publiczne oraz ich wpływ na zrównoważony rozwój lokalny. Tych elementów dotyczy przede wszystkim część obejmująca **charakterystykę sektorów gospodarczego i społecznego** (oparta na analizie danych zastanych i uzupełniona o wyniki badań jakościowych przeprowadzonych z lokalnymi liderami społecznymi oraz przedstawicielami władz lokalnych) w studiach przypadków poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego.

Analiza partycypacji obywatelskiej w planowaniu rozwoju JST objętych projektem opierała się przede wszystkim na wynikach badań ilościowych przeprowadzonych technikami CAWI (ankiety internetowej wśród osób zaangażowanych w działalność Lokalnej Grupy Działania „Gościnna Wielkopolska") oraz PAPI (papierowego wystandaryzowanego kwestionariusza wywiadu z pełnoletnimi mieszkańcami obszaru objętego Projektem). Dane zastane obejmowały statystyki Głównego Urzędu Statystycznego, informacje zamieszczane na stronach internetowych JST oraz w Biuletynach Informacji Publicznej dotyczące organizacji i ewentualnie przebiegu oraz wyników konsultacji społecznych (jeśli były dostępne) oraz jako jeden ze wskaźników poczucia sprawstwa i odpowiedzialności obywatelskiej – poziom frekwencji wyborczej w wyborach samorządowych, parlamentarnych i prezydenckich. Warto zaznaczyć, że **poziom partycypacji obywatelskiej jest wypadkową dwóch czynników**:

[4] Por. tamże.

1. Przyjętego przez władze samorządowe **modelu demokracji lokalnej**, który można określić na kontinuum między modelem konkurencyjno-menedżerskim a partycypacyjno-deliberatywnym. **Pierwszy** z nich, zgodnie z głównymi założeniami elitarystyczno-konkurencyjnej wizji ustroju demokratycznego J. Schumpetera[5], zakłada, że elity samorządowe konkurują o głosy wyborców, których działania ograniczają się do wyboru swoich przedstawicieli. Wyborcy w okresie między wyborami sporadycznie biorą udział w sytuacjach o charakterze budzącym duże emocje, a na co dzień pozostają jednak biernymi obserwatorami życia społeczno-politycznego wspólnot lokalnych nie uczestnicząc w rządzeniu[6]. **Drugi** model zakłada aktywny, stały i bezpośredni udział członków danej wspólnoty w rządzeniu nie tylko poprzez stałe informowanie, konsultowanie, włączanie w proces podejmowania decyzji oraz stałą współpracę, ale daleko idące upodmiotowienie w postaci umiejscowienia ostatecznego podejmowania decyzji w rękach obywateli[7]. Odnosi się zatem bezpośrednio do koncepcji zakładającej partycypację obywatelską, jako kluczowego elementu zarządzania sferą publiczną, w której decyzje są podejmowane nie w toku działań administracyjnych, ale są stale negocjowane i uzgadniane, co pozwala na uzyskanie większej społecznej akceptacji oraz optymalizację podejmowanych decyzji[8]. Warto podkreślić, że partycypacja obywatelska ma wymierne korzyści dla władz. Dzięki niej władza uzyskuje:

- „lepsze poinformowanie otoczenia społecznego o swych planach;
- lepsze zrozumienie potrzeb obywateli i co za tym idzie szansa na lepsze ich zaspokojenie adresowaną podażą usług publicznych;
- precyzyjniejsze określenie priorytetów i lepsze rozdysponowanie posiadanych zasobów;

[5] J. Schumpeter, *Kapitalizm. Socjalizm. Demokracja*, Warszawa 1995, za: P.W. Juchacz, *O postschumpeterowskim konkurencyjno-menedżerskim modelu demokracji lokalnej w świadomości wielkopolskich elit samorządowych*, w: T. Buksiński, K. Bondyra, i J. Jakubowski (red.), *Demokracja, samorządność, prawo*, Poznań 2007.

[6] „Konkurencyjno-menedżerska demokracja lokalna to rozwiązanie instytucjonalne wyłaniania reprezentantów politycznych uzyskujących w dużym stopniu autonomiczną władzę decydowania o losach wspólnoty lokalnej (zarządzania) poprzez konkurencyjną walkę kandydatów o głosy wyborców w wolnych, częstych i uczciwych wyborach większościowych (bezpośredni wybór prezydentów miast, burmistrzów i wójtów oraz propozycje JOW do rad gmin i powiatów). Kontakt wybranych przedstawicieli politycznych z ich wyborcami przyjmuje postać metod, co prawda zapewniających obywatelom zarówno dostęp do rządzących (dyżury radnych, spotkania z obywatelami), jak i przejrzystość funkcjonowania (informowanie o działaniach poprzez lokalne media, broszury itp.), ale jedynie sporadycznie dochodzi do włączenia obywateli do procesów decyzyjnych (a jeśli, to zazwyczaj za pomocą niedeliberatywnych metod, jak np. referenda)", tamże.

[7] Por. Spektrum Partycypacji Publicznej według International Association for Public Participation (IAP2), tamże.

[8] D. Długosz, J. Wygnański, *Obywatele współdecydują. Przewodnik po partycypacji społecznej*, Warszawa 2005.

- szybką informację o pojawiających się problemach, zanim urosną do znacznych rozmiarów;
- sporządzenie „mapy" czy profilu problemu publicznego, który chce się rozwiązać;
- bardziej wiarygodne uzasadnienie i poparcie dla działań władz publicznych"[9].

2. Drugi czynnik wiąże się z kwestiami **kulturowo-społecznymi**: mentalnością, poziomem kapitału społecznego, w tym zaufania do instytucji i współmieszkańców. Obserwowana w wielu państwach demokratycznych tendencja do stopniowo zmniejszającego się udziału obywateli w wyborach, drastycznego spadku zaufania do instytucji publicznych została określona jako **deficyt demokracji** (ang. *democracy deficit*). Warto zaznaczyć, że zjawisko deficytu demokracji przejawia się nie tylko w upowszechniających się negatywnych postawach wobec demokracji przedstawicielskiej. Obserwowany jest również odwrót od aktywnego zainteresowania sprawami wspólnoty. W przypadku Polski niski jest także poziom zaangażowania obywateli w działalność organizacji reprezentujących trzeci sektor. Jednym ze sposobów odwrócenia tej tendencji jest zwiększanie demokracji rozumianej w sposób dosłowny, czyli zwiększanie udziału (partycypacji) obywateli w rządzeniu i zarządzaniu państwem lub jednostkami samorządu terytorialnego.

Mając na uwadze rolę tych czynników, **w przedmiotowym badaniu uwzględniano** nie tylko działania władz w zakresie organizacji i stosunku do konsultacji społecznych, ale **także zainteresowanie obywateli sprawami gminy**.

Poza zainteresowaniem sprawami gminy istotnym czynnikiem jest **zdolność do samoorganizowania się mieszkańców** w celu osiągnięcia ważnych, w ich mniemaniu, celów. Zdolność tę określić można mianem **mobilizacji społecznej**. „Mobilizacja społeczna sprzyja tworzeniu społeczno-kulturowej infrastruktury rozwoju gospodarczego. Składają się na nią: stowarzyszenia dobrowolne, partie polityczne, media lokalne, postawy otwartości intelektualnej i umiejętności współdziałania (…) Badania na próbie ponad 1030 polskich gmin wykazały, że te **gminy, w których poziom mobilizacji społecznej jest wyższy, osiągają także wyższy poziom dochodów własnych**. Z tych samych badań wynika, że **mobilizacja społeczna sprzyja przedsiębiorczości**, jak również tworzeniu infrastruktury technicznej korzystnej dla działalności

[9] Tamże.

przedsiębiorczej, a to z kolei bezpośrednio stymuluje rozwój gospodarczy"[10]. Dziś **tego rodzaju relacje są określane mianem kapitału społecznego**. Warto jednak za Hryniewiczem podkreślić, że „w społecznościach o niskim potencjale mobilizacyjnym mamy do czynienia z takimi powiązaniami między ludźmi, które zamykają się w ramach grup rodzinno-koleżeńskich. Istnieje tu duża niechęć do uczestnictwa w różnego typu grupach interesu, wzmacniana przez nieufność wobec wszystkich, którzy nie należą do grupy własnej. (…) brak jest kontaktu z odmiennymi ideami i brak dyskursywnej wymiany myśli. Postawy wobec otoczenia i problemów gospodarczych są w minimalnym stopniu poparte racjonalną analizą, a większym emocjami o charakterze defensywnym. (…) W społecznościach, w których stowarzyszenia dobrowolne są chętnie tworzone, doprowadzają one do przezwyciężenia atomizacji klanowej i uczą ludzi, że inni też mogą kierować się normami moralnymi bardziej zobiektywizowanymi niż partykularne normy nakazujące dbałość głównie o własną grupę. (…) Stowarzyszenia, a zwłaszcza partie polityczne i grupy interesu są źródłem nowych idei, innowacji i usprawnień życia zbiorowego"[11], czyli nierzadko usług publicznych.

Pojęcie **usług publicznych** wskazane w celach Projektu wiąże się w dużej mierze z zagadnieniami struktury, aktywności i znaczenia partnerów społecznych dla rozwoju JST. Usługi publiczne są świadczone przez „administrację publiczną bezpośrednio ludności w ramach sektora publicznego lub przez podmioty prywatne zapewniające daną usługę. W tym zakresie występuje zgoda społeczna przewidująca świadczenie pewnych usług wszystkim, niezależnie od wysokości uzyskiwanego dochodu. Usługi publiczne są tak ważnym czynnikiem, że zapewnienie ich jest niezbywalnym obowiązkiem państwa, wynikającym z koncepcji praw człowieka. (…) Potrzeba realizacji interesu publicznego drogą świadczenia usług publicznych powoduje, że zaspokajaniu w ten sposób potrzeb przez obywateli towarzyszą dwie podstawowe okoliczności, odróżniające usługi publiczne od innych rodzajów usług:

- nierywalizacyjny charakter konsumpcji,
- niemożność wykluczenia z konsumpcji.

[10] J.T. Hryniewicz, *Polityczny i kulturowy kontekst rozwoju gospodarczego*, Wyd. Scholar, Warszawa 2004, s. 67.
[11] Tamże, s. 67-68.

W literaturze traktuje się te warunki jako cechy odróżniające usługi publiczne od innych rodzajów usług"[12].

Struktura i aktywność **partnerów społecznych** ma jeszcze inne znaczenie dla rozwoju JST. Wyniki badań nad czynnikami rozwoju regionalnego i lokalnego, na które w swojej książce powołuje się Hryniewicz, wskazują na pozytywną **zależność między poziomem mobilizacji społecznej w gminach, a stosowaniem przez władze gminne bardziej efektywnych form zarządzania**. Autor ten stwierdza, że „mobilizacja społeczna oddziałuje na zarząd gminy w taki sam sposób, jak konkurencja rynkowa na przedsiębiorstwa. Duża liczba organizacji pozarządowych, relatywnie silne partie polityczne oraz media lokalne wytwarzają klimat *trwałej analizy krytycznej*"[13]. Należy zatem stwierdzić, że choć zwiększanie poziomu partycypacji obywatelskiej i współpracy międzysektorowej może mieć rewolucyjny (nie zawsze od razu pozytywny) wpływ na dotychczas stosowane style zarządzania w gminie czy powiecie, to długoterminowe efekty społeczno-gospodarcze tych zmian będą korzystne dla członków społeczności lokalnej.

Należy podkreślić, że współpracy międzysektorowej nie można oceniać w sposób zero-jedynkowy, tzn. jeśli współpraca jest, to *dobrze*, a jeśli jej nie ma, to *źle*. **Istotna jest kwestia adekwatnego do zadań zaangażowania partnerów tej współpracy, otwartość na zmiany i szeroko pojęta przedsiębiorczość zakładająca nie tylko podnoszenie efektywności realizowanych zadań, ale także rozwój JST i współpracujących podmiotów**. Badania i analizy dotyczące zlecania ustawowych zadań gmin do realizacji przez podmioty z sektora pozarządowego wskazują na istnienie następujących obszarów problemowych w tym zakresie[14]:

- „**Rozdrobnienie dotacji.** Obecne podejście, w którym samorząd przyznaje wiele małych dotacji powoduje, że statystycznie wspieranych jest wiele zadań publicznych, jednak skala tych zadań jest niewielka, ich realizacja nie jest zazwyczaj nastawiona na osiąganie zmiany społecznej, rozwiązanie istotnych problemów społecznych czy budowanie trwałych instytucji obywatelskich.

[12] B. Kożuch, A. Kożuch (red.), *Usługi publiczne organizacja i zarządzanie*, Monografie i Studia Instytutu Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2011, s. 34-35.
[13] J.T. Hryniewicz, *Polityczny i kulturowy kontekst…*, s. 68.
[14] *Strategia wdrażania projektu innowacyjnego testującego*, Projekt innowacyjny „Od partnerstwa do kooperacji", s. 4, dostępny: www.zlecaniezadan.pl.

- **Niewielka skala przekazywanych „dużych zadań”** (np. prowadzenie instytucji o charakterze publicznym). Skala tego problemu jest różna ze względu na wielkość samorządu. Szczególnie w mniejszych miejscowościach prowadzenie „dużego” zadania przez organizacje jest raczej rzadkie.
- **Słabe nastawienie na rozwiązywanie problemów**. Obecny system kontraktowania zadań oraz sposób funkcjonowania samorządu powodują, że w mniejszym stopniu są one nastawione na rozwiązanie konkretnego problemu, a bardziej na trwanie procesów. Powoduje to, że w nieskończoność wydaje się środki na te same cele, nie widząc jednocześnie konkretnych rezultatów, poprawy sytuacji w danym obszarze problemowym.
- **Słaba rozliczalność zadań**. Obecne podejście otwartych konkursów, oparte o tryby *Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*, powoduje, że większość energii na rozliczanie tych zadań jest skupiona wokół spraw formalno-rachunkowych. W mniejszym stopniu weryfikowane i oceniane są rezultaty danego zadania. Ostatecznie bardziej doceniana jest sprawność realizacji, niż sens tego co jest robione. Stawia to pytanie o efektywność wydatkowanych środków publicznych i w ogóle o sens zlecania zadań publicznych”.

Warto wskazać również na zdiagnozowane w przywoływanych badaniach **zróżnicowane przyczyny występowania opisywanych problemów**, dostrzegane przez przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych:

Tabela 1. Przyczyny występowania problemów współpracy między JST a NGO

Perspektywa JST	Perspektywa NGO
słabość ekonomiczna organizacji;	potrzeba standaryzacji współpracy, ale z zastosowaniem możliwie elastycznych standardów;
niewystarczające kompetencje przedstawicieli NGO, zwłaszcza w zakresie przepisów oraz kwestii formalnych;	NGO zauważają, że władze wychodzą z pozycji siły i narzucają warunki współpracy, zamiast tworzyć je wspólnie;
często roszczeniowa postawa NGO oparta na przekonaniu, że urzędnicy będą odpowiedzialni za cały formalny aspekt współpracy lub pasywna, w wyniku której NGO nie szukają środków poza JST;	niski poziom współdziałania organizacji pozarządowych z administracją publiczną wynika z niedostatecznej wiedzy NGO o możliwościach współpracy z administracją publiczną;
biurokratyzacja stosunków między obiema stronami wynikająca głównie	zbytnia uznaniowość JST w podejmowaniu decyzji

Perspektywa JST	Perspektywa NGO
z niedostosowanych przepisów prawnych;	o przekazaniu zadań publicznych.
brak narzędzi mierzących efektywność społeczną i wartość dodaną przedsięwzięć realizowanych przez NGO.	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.zlecaniezadan.pl.

Bardzo ważnym zagadnieniem, które pośrednio wskazuje na jakość współpracy między samorządami a trzecim sektorem **jest proces konsultowania rocznych i wieloletnich programów współpracy**. Stan faktyczny konsultacji często ma charakter fasadowy, do czego przyczynia się między innymi brak określonej ich formy w regulacjach prawnych. Oznacza to bardzo dużą swobodę interpretacyjną, co bywa powodem ograniczania konsultacji do niezbędnego minimum. Sytuacja taka bardzo często występuje również w odniesieniu do konsultowania programów współpracy z organizacjami pozarządowymi. W dużym stopniu wynika to z **nastawienia do konsultacji organów samorządowych oraz niskiej świadomości w zakresie roli i znaczenia konsultacji społecznych**. Same **organizacje pozarządowe często nie są skłonne uczestniczyć w tego typu działaniach** (np. nie wierzą, że może to coś zmienić albo uważają konsultowane kwestie za nieszczególnie interesujące[15]).

Problemy te są o tyle ważne, że często same organizacje nie wiedzą o istnieniu programu współpracy. Z badań diagnozujących funkcjonowanie organizacji pozarządowych[16] wynika, że tylko 51% przedstawicieli fundacji i stowarzyszeń jest świadomych istnienia programu. Warto podkreślić, że choć świadomość istnienia takiego dokumentu jest związana z częstotliwością kontaktów organizacji z organami samorządu, to zdarza się, że nawet fundacje i stowarzyszenia ściśle współpracujące z administracją publiczną mają w tym zakresie bardzo ograniczoną wiedzę.

Wiele barier i ograniczeń we współpracy samorządów z sektorem pozarządowym wynika z codziennych **problemów organizacji pozarządowych**, do których należy zaliczyć przede wszystkim **ograniczony dostęp do źródeł finansowania oraz problemy kadrowe**

[15] D. Matejczyk (red.), *Raport końcowy z badania efektywności mechanizmów konsultacji społecznych*, Warszawa 2011.
[16] *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych. Raport z badania 2010*, Stowarzyszenie Klon/jawor, Warszawa 2011.

i organizacyjne. Wiele problemów ma swoje źródło także w **braku przejrzystych zasad współpracy**. Samorządowcy często zwracają uwagę na **chaotyczne zarządzanie organizacjami, nieterminowość w sprawozdawczości, liczne niedociągnięcia w sferze formalnej, brak świadomości konieczności dokumentacji działań** (przy tej okazji zwraca się zresztą uwagę na **zbyt rozbudowane wymogi formalne i zniechęcający rozmiar biurokracji**). Ponadto sektor NGO ma pewne **problemy z pozyskiwaniem dofinansowania** spoza źródeł publicznych – to swego rodzaju **„uzależnienie" od środków samorządów** uznawane jest za spore zagrożenie dla działalności wielu organizacji zwłaszcza w sytuacji, gdy większość organizacji zmaga się z chronicznym niedofinansowaniem (dotyczy to głównie tych, które opierają działalność na pracownikach tymczasowych, nie zaś na wolontariacie), a decyzje o przekazaniu którejś z nich pieniędzy uzależnione są/bywają od wpływów politycznych. Uwarunkowania te mają także istotny wpływ na fasadowe podejście strony samorządowej do konsultowania programów współpracy.

Współpraca międzysektorowa obejmuje również **współpracę władz samorządowych z podmiotami reprezentującymi sektor prywatny**. Struktura wielkości przedsiębiorstw funkcjonujących na obszarze objętym Projektem wskazuje **na konieczność podejmowania działań w kierunku aktywizacji i wsparcia sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, które w wielu gminach, nastawionych na pozyskanie dużego inwestora-pracodawcy są kategorią niedocenianą**. Ponadto problemy na lokalnych rynkach pracy, szczególnie dotykające kobiety i osoby młode mogą, a nawet powinny być rozwiązywane we współpracy czy po zasięgnięciu opinii lokalnych przedsiębiorców lub organizacji pracodawców. Pracodawcy mogą być zaangażowani nie tylko w tworzenie programów orientacji zawodowej czy oferty edukacyjnej, ale także w wielu przypadkach mogą umożliwiać odbywanie praktyk zawodowych, które pozwalają uczniom nie tylko nauczyć się zawodu, ale także poznać rzeczywiste warunki i sposoby pracy.

Na potrzeby przedmiotowego opracowania przyjęto **definicję**, zgodnie z którą „**partnerstwo**" **to dynamiczna relacja między różnymi podmiotami.** Relacja ta ma być oparta o wspólnie uzgodnione cele, które realizowane będą dzięki racjonalnemu podziałowi pracy. Partnerstwo to wzajemne oddziaływanie ze starannym zachowaniem równowagi pomiędzy integralnością a autonomią. Ponadto partnerstwo powinny charakteryzować wzajemny szacunek, równy udział

w procesie decyzyjnym oraz wspólna odpowiedzialność[17]. W tym kontekście należy także określić główne zadania i cechy przypisane w szczególności do poszczególnych sektorów. Charakterystyka sektorów została zamieszczona w tabeli 2.

Tabela 2. Charakterystyka sektorów: publicznego, gospodarczego oraz społecznego

SEKTOR PUBLICZNY
ZADANIA
Zapewnienie praworządności poprzez:
▪ tworzenie struktur dla przestrzegania praw gospodarczych, politycznych i społecznych oraz generowanie wsparcia politycznego dla procesu rozwoju;
▪ opracowywanie regulacji i standardów, przestrzeganie zobowiązań międzynarodowych, zaspokojenie podstawowych potrzeb i praw obywateli.
CECHY
Koncentracja na prawach i obowiązkach. Sektor ten umożliwia korzystanie z należnych praw, informuje, zapewnia stabilność i usankcjonowanie prawne.
SEKTOR GOSPODARCZY
ZADANIA
Inwestycje i działalność gospodarcza poprzez:
▪ wytwarzanie towarów i świadczenie usług,
▪ miejsca pracy, rozwój gospodarczy, innowacyjność,
▪ maksymalizacja zysków dla inwestorów.
CECHY
Koncentracja na zyskach. Sektor ten charakteryzuje się inwencją, produktywnością, wysoką motywacją i szybkością działania.
SEKTOR SPOŁECZNY
ZADANIA
Rozwój społeczny poprzez:
▪ kreowanie możliwości rozwoju,
▪ wspieranie osób potrzebujących i wykluczonych,
▪ dbanie o dobro publiczne.
ZADANIA
Koncentracja na wartościach. Sektor ten charakteryzuje się wrażliwością, ekspresją, wyobraźnią i otwartością

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: R. Tennyson, *Poradnik Partnerstwa*, 2003.

W przypadku **partnerstwa międzysektorowego** powstaje ono zazwyczaj w celu tworzenia i wdrożenia lokalnego planu czy też programu. Podstawową zasadą, którą powinni się kierować przedstawiciele wszystkich sektorów jest świadomość większej efektywności (nie tylko w rozumieniu ekonomicznym) działań wspólnych niż działań jednostkowych lub realizowanych

[17] A. Handzlik, J. Głowacki, *Partnerstwo – współpraca międzysektorowa w realizacji celów społecznych*, Kraków 2012, dostępny: www.lgdkoronasadecka.pl, [data dostępu: 02.03.2014].

w ramach tylko jednego sektora. Podkreślić należy również znaczenie partnerstwa jako współdziałania z uznaniem odrębności i integralności stron oraz równoczesnej wzajemności[18].

SKRÓCONY OPIS METODOLOGII BADAŃ

TRIANGULACJA

Dla pozyskania i przedstawienia rzetelnych wyników zrealizowanych badań oraz udzielenia wyczerpujących odpowiedzi na postawione pytania badawcze, niezbędne było przeprowadzenie kompleksowego, wieloetapowego badania i zastosowanie już na etapie konceptualizacji postulatu tzw. triangulacji, rozumianej jako zwielokrotnienie (zob. rysunek 2).

Rysunek 2. Model triangulacji zastosowanej w badaniu

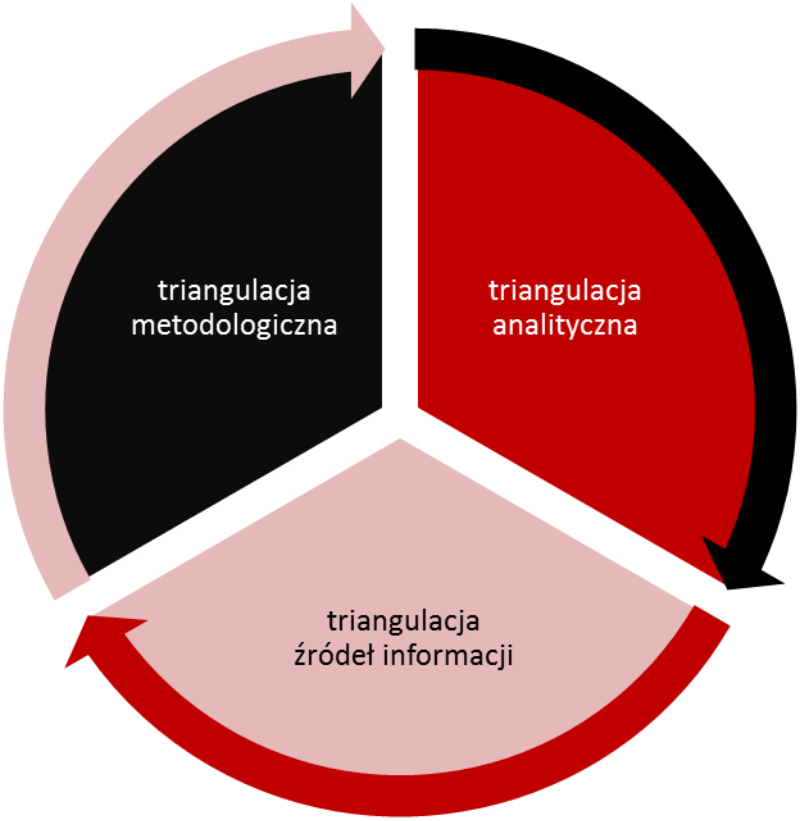

Źródło: Opracowanie własne.

[18] Tamże.

Zwielokrotnienie dotyczyło:

- metod i technik badawczych (**triangulacja metodologiczna**) poprzez kontrolowanie spójności wniosków formułowanych przy wykorzystaniu różnych metod gromadzenia danych (w badaniu wykorzystano zarówno techniki ilościowe (bezpośrednie wywiady kwestionariuszowe PAPI, telefoniczne wywiady kwestionariuszowe CATI), jak i jakościowe (indywidualne wywiady pogłębione, zogniskowane wywiady grupowe);
- źródeł informacji (**triangulacja źródeł informacji**) poprzez zwielokrotnienie źródeł informacji w ramach tej samej metody ich gromadzenia (np. wywiady jakościowe i ilościowe przeprowadzone z różnymi kategoriami respondentów);
- perspektyw badawczych osób realizujących badanie (**triangulacja analityczna**) związaną ze zwiększeniem liczby osób analizujących wnioski z badań i przedstawiających wnioski wraz z rekomendacjami (samorządowcy, socjologowie, statystycy).

Podejście takie pozwoliło na uchwycenie różnych aspektów przedmiotu badania, np. udzielenie odpowiedzi na pytania o skalę zjawisk (dzięki zastosowaniu metod ilościowych) oraz głębsze zrozumienie specyfiki problemów (dzięki zastosowaniu metod jakościowych). Innymi słowy wykorzystanie mocnych stron każdej metody miało miejsce jednocześnie przy wzajemnej neutralizacji ich słabości.

OBSZAR PROBLEMOWY

Przeprowadzona diagnoza potencjału współpracy międzysektorowej i partycypacji obywatelskiej obejmuje następujące zagadnienia:

- Charakterystykę sektora społecznego i gospodarczego oraz form współpracy międzysektorowej;
- Analizę partycypacji obywatelskiej w planowaniu rozwoju;
- Zmiany w strukturze i aktywności partnerów społecznych w ostatnich 3 latach i ich znaczenie dla planowania rozwoju;
- Opis kompetencji partnerów społecznych w zakresie świadczenia usług publicznych;

- Ocenę perspektyw (szanse oraz bariery) zwiększenia partycypacji obywatelskiej w planowaniu rozwoju, włączania partnerów społecznych w zadania z zakresu świadczenia usług publicznych oraz współpracy międzysektorowej.

ZASTOSOWANE METODY I TECHNIKI BADAWCZE

Badania i analizy stanowiące podstawę diagnozy przeprowadzono w styczniu 2014 roku. W ramach przyjętej metodologii zastosowano następujące metody i techniki badawcze:

- Analiza danych zastanych (ang. *desk research*) oraz analiza treści materiałów prasowych i stron internetowych, które objęły także dostępne w rejestrach GUS (Bank Danych Lokalnych) dane statystyczne.
- Zogniskowany wywiad grupowy (FGI) – w ramach badania przeprowadzono 3 zogniskowane wywiady grupowe z ekspertami i lokalnymi liderami społecznymi (przedstawicielami sektorów: publicznego, prywatnego i pozarządowego), działającym na terenie JST stanowiących obszaru realizacji projektu.
- Indywidualny wywiad pogłębiony – przeprowadzono 26 indywidualnych wywiadów pogłębionych z osobami reprezentującymi sektory: publiczny, prywatny i pozarządowy; łącznie przeprowadzono po 2 indywidualne wywiady pogłębione z przedstawicielami każdej z gmin członkowskich Lokalnej Grupy Działania „Gościnna Wielkopolska" oraz miasta Kościan i powiatu gostyńskiego;
- Ankiety internetowe CAWI – badanie przeprowadzono z członkami „Lokalnej Grupy Działania Gościnna Wielkopolska" – przedsiębiorcami, przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych. Założony poziom zwrotu (odsetka udzielonych odpowiedzi w stosunku do liczby rozesłanych ankiet) wyniósł 40%. Link internetowy zawierający przekierowanie do kwestionariusza ankiety został wysłany do 56 osób przez osobę odpowiedzialną za pomoc w realizacji badania z ramienia LGD „Gościnna Wielkopolska". Ankietę wypełniły 34 osoby. Poziom zwrotu wyniósł zatem 60,7%.
- Wywiady kwestionariuszowe PAPI – próbę badawczą w badaniu PAPI stanowili mieszkańcy obszaru objętego projektem. Dobór próby do badania miał charakter warstwowo-proporcjonalny. Łącznie przeprowadzono 504 wywiady kwestionariuszowe.

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

- Studium przypadku – opracowano 13 studiów przypadku:
  - 11 dla gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska;
  - 1 dla miasta Kościan;
  - 1 dla powiatu gostyńskiego z uwzględnieniem podziału na przynależące do niego gminy.

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

CZĘŚĆ I

STUDIA PRZYPADKÓW

PROBLEMATYKA BADANIA

W rozdziale przedstawiono studia przypadków 11 gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska (Czempiń, Dolsk, Jutrosin, Kobylin, Kościan, Krobia, Krzywiń, Miejska Górka, Pakosław, Pępowo i Piaski) oraz miasta Kościan i powiatu gostyńskiego z uwzględnieniem podziału na przynależące do niego gminy.

Studium przypadku (ang. *case study*) to metoda analityczno-badawcza, której celem jest wielowymiarowy opis przedmiotu badania – w tym przypadku jednostek samorządu terytorialnego.

Zastosowanie tej metody zakłada wykorzystanie zróżnicowanych źródeł danych, zarówno pierwotnych (pozyskanych dzięki przeprowadzonym badaniom ilościowym i/lub jakościowych), jak i wtórnych, zastanych (danych pochodzących z różnych opracowań, raportów z badań, danych statystycznych, dokumentów, danych urzędów gmin, starostw powiatowych, urzędu marszałkowskiego oraz danych jednostek organizacyjnych JST, opracowań i raportów z badań, literatury przedmiotu, itp.).

Kluczowe zagadnienia omawiane w ramach każdego studium przypadku zostały przeanalizowane i opisane przy zastosowaniu następujących wskaźników:

- Zmiany demograficzne – liczba ludności w latach 2007-2012 w podziale na płeć, prognozy demograficzne, udział ludności wg kategorii wiekowych, migracje.
- Kondycja sektora gospodarczego – m.in. liczba przedsiębiorstw w ostatnich 3 latach na obszarze realizacji projektu; jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców poszczególnych JST w ciągu ostatnich kilku lat; jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców poszczególnych JST w ciągu ostatnich kilku lat; udział przedsiębiorstw działających w poszczególnych branżach/sektorach gospodarki; podmioty gospodarcze wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców; ocena poziomu rozwoju sektora przez badanych.
- Rozwój gminy – m.in. dochody i wydatki budżetów JST na 1 mieszkańca z uwzględnieniem poszczególnych kategorii wydatków (np. wydatków inwestycyjnych i bieżących, poziomu wydatków w wybranych działach), stopa bezrobocia, saldo migracji,

liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą; ocena poziomu rozwoju gminy przez badanych; ocena poziomu realizowanych usług publicznych przez badanych; ocena kierunku rozwoju gminy przez badanych.

- Kondycja sektora społecznego – m.in. liczba organizacji pozarządowych w ostatnich 3 latach na obszarze realizacji projektu; fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców poszczególnych JST w ciągu ostatnich kilku lat; udział organizacji działających w poszczególnych sektorach; ocena poziomu rozwoju sektora przez badanych.
- Partycypacja obywatelska – m.in. frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych, parlamentarnych, prezydenckich; udział badanych deklarujących przynależność do stowarzyszenia/fundacji/organizacji, klubu sportowego/hobbystycznego, organizacji kościelnej, związku zawodowego, partii politycznej; udział badanych deklarujących uczestnictwo w różnych formach działań obywatelskich w miejscu zamieszkania.
- Współpraca międzysektorowa – m.in. liczba partnerstw obszarze realizacji projektu; ilość zadań zlecanych partnerom społecznym w ramach realizacji usług publicznych; obecność bądź brak występowania zapisów o współpracy międzysektorowej w lokalnych dokumentach dot. rozwoju gmin; ocena przez badanych stopnia wpływu poszczególnych partnerów na decyzje w zakresie rozwoju gmin.

W opracowaniu studiów przypadków poszczególnych JST wykorzystano również efekty badań jakościowych przeprowadzonych w styczniu 2014 roku:

- 3 zogniskowane wywiady grupowe (FGI) przeprowadzonych z ekspertami i lokalnymi liderami społecznymi (przedstawicielami sektorów: publicznego, prywatnego i pozarządowego), działającym na terenie JST stanowiących obszaru realizacji projektu. Technika zogniskowanego wywiadu grupowego jest natomiast formą ustrukturyzowanej dyskusji. Jest ona szczególnie wartościowa w przypadku tematów, w których występują odmienne opinie, i które obejmują kompleksowe zagadnienia, wymagające dogłębnego poznania. Badania te pozwalają nie tylko na dotarcie do nieujawnianych w sposób bezpośredni motywów zachowań, ale umożliwiają ich dogłębne zrozumienie i właściwą interpretację.

- 26 indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI) z osobami reprezentującymi sektory: publiczny, prywatny i pozarządowy; łącznie przeprowadzono po 2 indywidualne wywiady pogłębione z przedstawicielami każdej z gmin członkowskich Lokalnej Grupy Działania „Gościnna Wielkopolska" oraz miasta Kościan i powiatu gostyńskiego. Istotą indywidualnego wywiadu pogłębionego jest uzyskiwanie szczegółowych informacji bezpośrednio od badanych, bez wpływu osób trzecich. Wywiady prowadzone były przez przeszkolonych badaczy według scenariusza wywiadu. Otwarty charakter pytań i osobisty kontakt z rozmówcą pozwoliły na uzyskanie szczegółowych, pogłębionych informacji, a także zebranie własnych opinii i refleksji rozmówców oraz umiejscowienie ich w określonym kontekście. Wywiady tego typu pozwalają na odkrycie wielu istotnych zagadnień, które często są niewidoczne na poziomie oficjalnej sprawozdawczości, czy nawet w danych ilościowych.

Studia przypadków gmin członkowskich Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Gościnna Wielkopolska" zostały przygotowane w oparciu o ujednoliconą strukturę przedstawiając zarówno dane, informacje i wnioski dotyczące konkretnej JST, jak i te odnoszące się do pozostałych gmin, dzięki czemu w każdym przypadku możliwe będzie uwzględnienie tła społecznego i przyjęcie szerszej perspektywy w skali lokalnej.

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

GMINA CZEMPIŃ

Rysunek 1. Mapa obszaru realizacji projektu „Partnerstwo samorządów Południowej Wielkopolski na rzecz zwiększenia dostępności i jakości usług publicznych" – gmina Czempiń

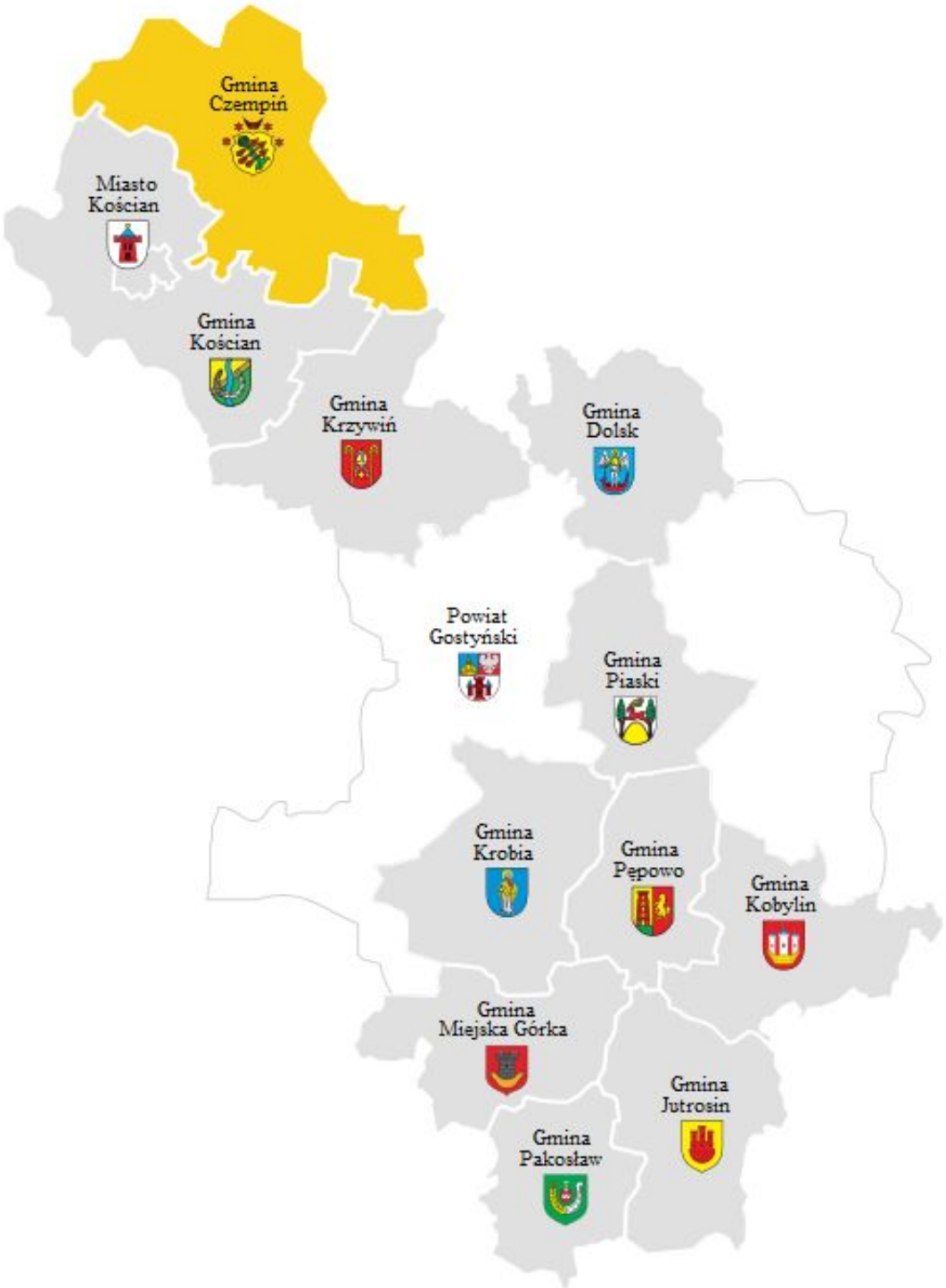

Źródło: http://www.uslugipubliczne.pl/mapa.html.

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE

Gmina Czempiń to gmina miejsko-wiejska mieszcząca się w południowej części województwa wielkopolskiego w powiecie kościańskim, około 35 kilometrów na południe od Poznania. Graniczy z następującymi gminami: Brodnica, Kościan, Krzywiń, Mosina, Stęszew i Śrem. W skład gminy wchodzą 22 sołectwa: Betkowo, Bieczyny, Borowo, Nowe Borówko, Donatowo, Głuchowo, Gorzyce, Gorzyczki, Jarogniewice, Jasień, Tarnowo, Nowy Gołębin, Piechanin, Piotrkowice, Piotrowo Drugie, Piotrowo Pierwsze, Sierniki, Słonin, Srocko Wielkie, Stare Tarnowo, Stary Gołębin, Zadory. W latach 1975-1998 gmina położona była w województwie poznańskim.

Powierzchnia gminy wynosi 142,2 km^2. Przez gminę przebiegają 2 ważne szlaki komunikacyjne, jest to droga krajowa numer 5 (E261) oraz linia kolejowa Poznań-Wrocław.

2. ZMIANY DEMOGRAFICZNE

Według danych GUS za 2012 rok liczba ludności gminy Czempiń wynosiła 11 428 osób, w tym w samym mieście Czempiń mieszkało 46% ludności gminy. Większą część mieszkańców gminy stanowią kobiety (51%). Osoby w wieku produkcyjnym stanowiły niemal dwie trzecie mieszkańców, a osoby w wieku w wieku poprodukcyjnym 15%. Gmina Czempiń zajmuje przedostatnie miejsce pod względem liczby ludności w powiecie kościańskim.

Na przestrzeni ostatnich lat widać niewielki choć systematyczny wzrost liczby mieszkańców gminy (wykres 1). W latach 2007-2012 zwiększyła się ona o 129, co daje średnią 21 osób na rok. Sytuacja ta w dużej mierze może wynikać z dodatniego salda migracji w niektórych latach. Należy zaznaczyć, że w roku 2011 i 2012 przyrost naturalny wyniósł ponad 2, co prawie zniwelowało spadek liczby mieszkańców w tymże roku ze względu na ujemny poziom migracji na poziomie 34 w 2012 roku.

Wykres 1. Liczba ludności gminy Czempiń w podziale na płeć w latach 2007-2012

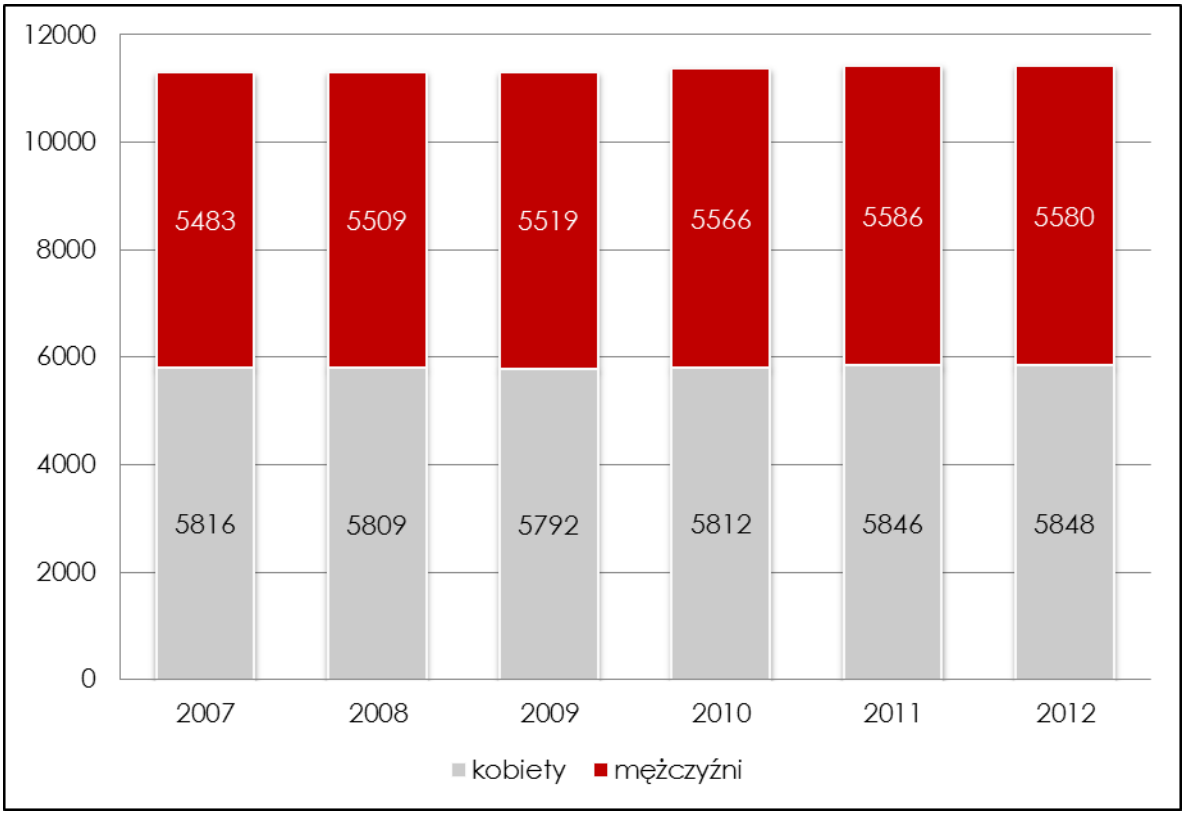

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W oparciu o dane przedstawione na wykresie 2. nie można wskazać określonego trendu w zakresie salda migracji wewnętrznych. O ile w latach 2010 i 2011 przyjmowało ono wartości dodatnie, o tyle w 2012 roku znacznie spadło i przyjęło najniższą wartość w analizowanym okresie tj. -34. Migracje mężczyzn charakteryzowały w analizowanym okresie większe amplitudy niż w przypadku kobiet. Warto zaznaczyć, że od 2008 roku saldo migracji kobiet przyjmowało w gminie Czempiń wartości ujemne. W latach 2010 i 2011 widać zdecydowaną tendencję osiedlania się mężczyzn w gminie Czempiń, jednak w 2012 roku saldo migracji przyjęło wartości ujemne.

Wykres 2. Saldo migracji wewnętrznych gminy Czempiń w podziale na płeć w latach 2007-2012

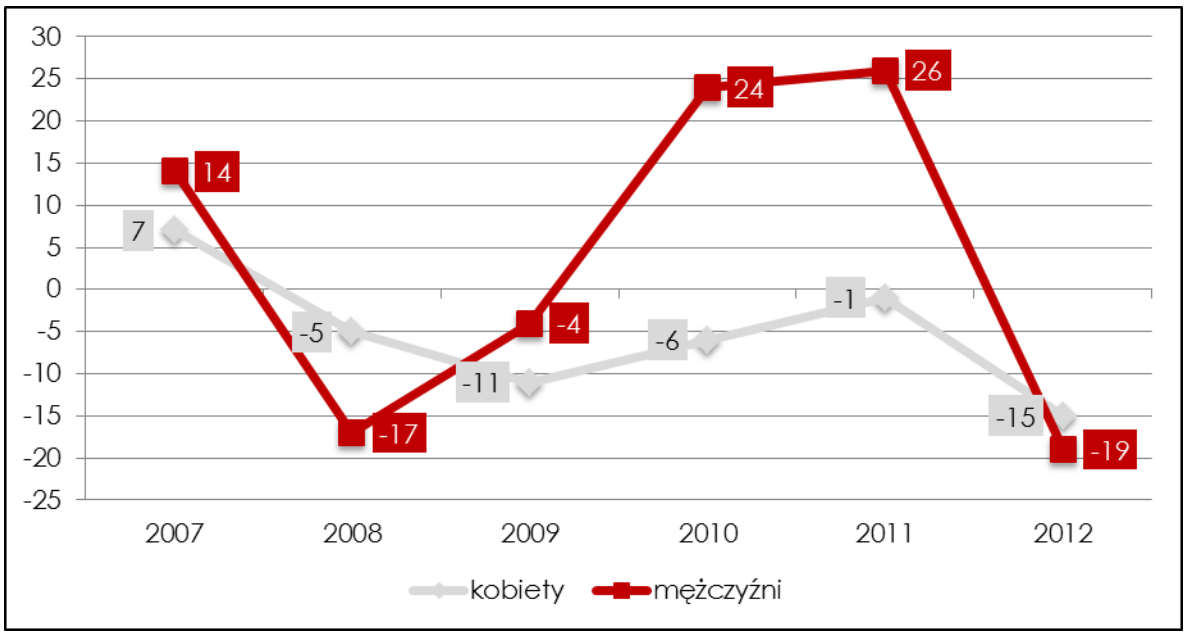

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W latach 2007-2012 liczba kobiet w gminie wzrosła o 76 osób, a mężczyzn o 56. We wspomnianym okresie, liczba mieszkańców całego powiatu zwiększyła się o 1,08%, a samej gminy o 1,14%. Zależność ta może wynikać z faktu położenia najbliżej Poznania, spośród wszystkich gmin w powiecie. Jednocześnie warto zwrócić uwagę na zapisy Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego gminy na lata 2007-2013 w której założono, że gmina stanie się alternatywą dla osób pracujących w Poznaniu, a chcących zamieszkać poza miastem[19]. Ze względu na relatywnie niskie koszty zakupu działki w porównaniu do gmin sąsiadujących bezpośrednio ze stolicą Wielkopolski, można spodziewać się w ciągu najbliższych lat dodatniego salda migracji. Na zintensyfikowanie tego zjawiska wpłynie z pewnością budowa drogi ekspresowej S5 (Poznań-Wrocław) oraz modernizacja linii kolejowej na tej samej trasie.

Piramida wieku mieszkańców gminy Czempiń przedstawiona na wykresie 3 wskazuje na dwa wyże demograficzne w latach pięćdziesiątych oraz na przełomie lat osiemdziesiątych. W oparciu o dane można wyciągnąć pesymistyczne wnioski. Liczba ludności w wieku od 5 do 19 tworzy wyraźny niż demograficzny. W najbliższym czasie sytuacja ta może wpłynąć

[19] www.czempin.pl, [data dostępu: 24.01.2014].

bezpośrednio na konieczność zmian w strukturze placówek oświatowych gminy. Odpowiada to ogólnopolskiej tendencji starzenia się społeczeństwa i niżu demograficznego z przełomu wieku. Można jednak dostrzec pozytywne sygnały, o czym świadczy liczba dzieci w wieku 0-4 lat, co należy uznać za rezultat kolejnego wyżu demograficznego z lat 80-tych.

Wykres 3. Struktura płci i wieku ludności gminy Czempiń w 2012 roku

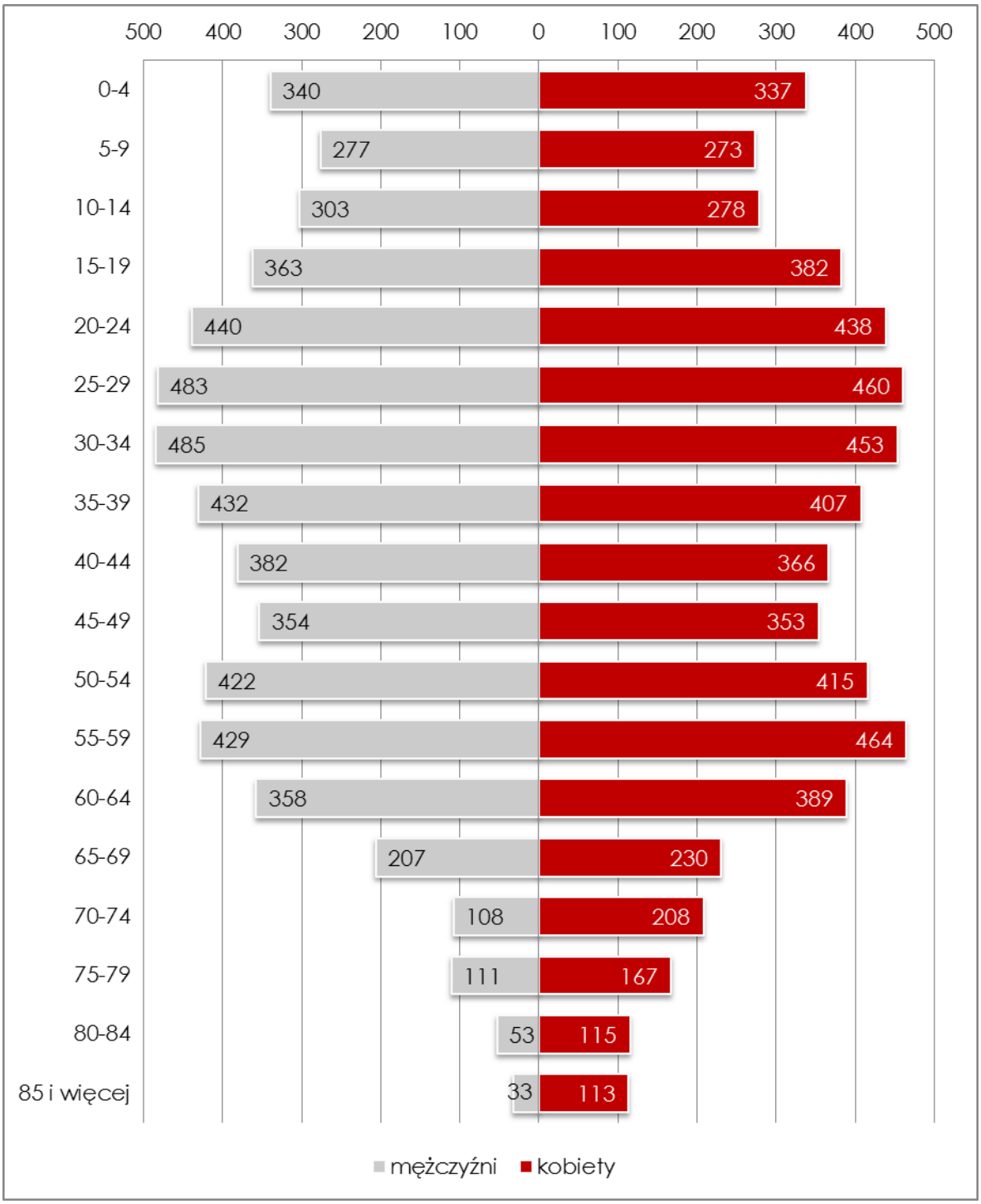

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analizując strukturę wiekową, widać coroczny przyrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym, a spadek w wieku przedprodukcyjnym (wykres 4). Jest to tendencja ogólnokrajowa, dlatego zostały podjęte takie działania rządu jak np. podwyższenie wieku emerytalnego. Aby przygotować się do tej sytuacji, należałoby poświęcić większą uwagę w gminie polityce społecznej skierowanej do seniorów, aby uniknąć lub ograniczyć negatywne konsekwencje procesu starzenia się społeczeństwa.

Wykres 4. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Czempiń w latach 2007-2012 (w %)

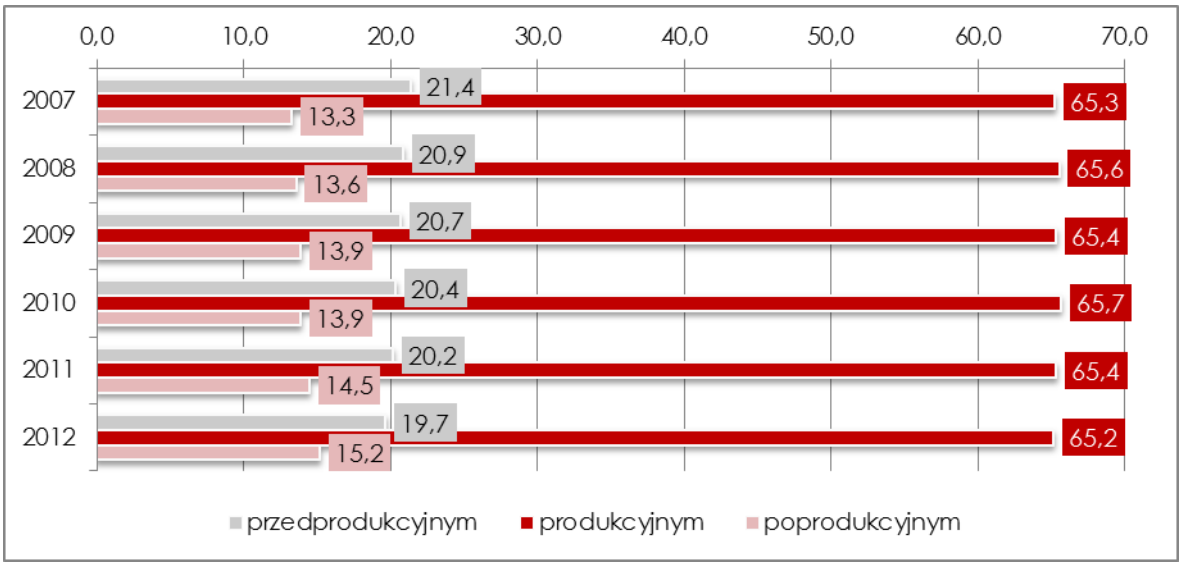

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wykres 5. Prognoza zmian liczby ludności w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w gminie Czempiń w latach 2014-2030

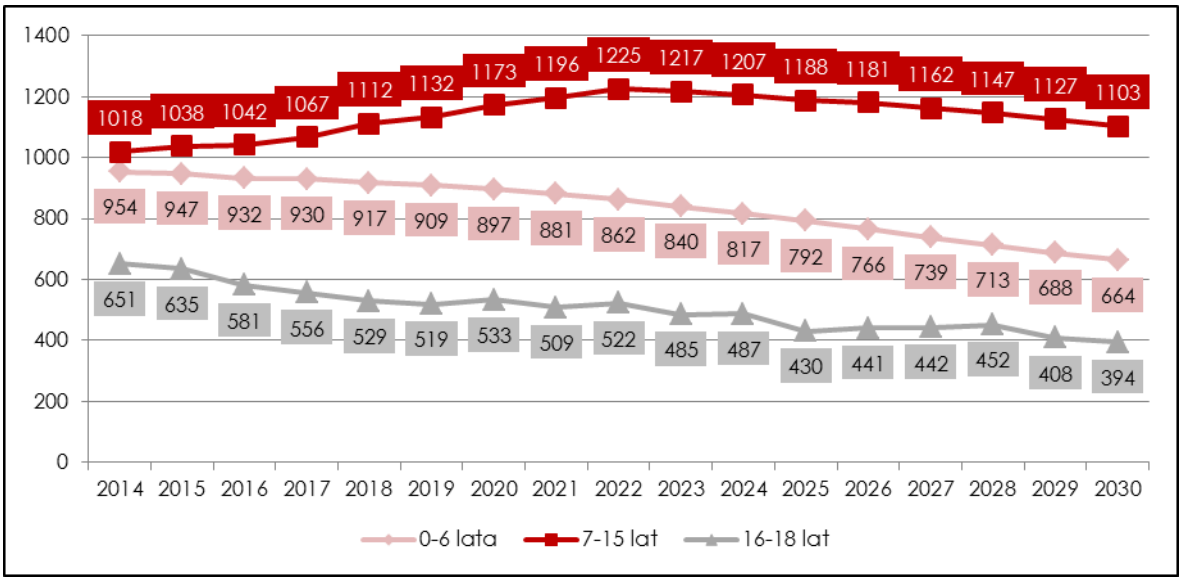

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.prognozademograficzna.ore.edu.pl, [data dostępu: 03.02.2014].

Zdiagnozowany stan struktury płci i wieku populacji gminy Czempiń oraz prognoza dotycząca liczby dzieci (wykres 5) wskazują na konieczność podjęcia aktywnych działań przez instytucje publiczne działające na terenie gminy. Niezbędne jest wypracowanie polityki społecznej obejmującej ofertę usług i infrastruktury dopasowanej do potrzeb osób starszych. Niemniej ważne będzie zaplanowanie polityki prorodzinnej odpowiadającej na prognozowany spadek liczby dzieci, by zapobiec negatywnym skutkom niżu demograficznego, choć w porównaniu do danych dla województwa i powiatu kościańskiego, proporcja między poszczególnymi kategoriami wiekowymi w 2012 roku była w gminie Czempiń bardziej korzystna.

3. KONDYCJA SEKTORA GOSPODARCZEGO

Sektor gospodarczy ma kluczowy wpływ na dochody gminy oraz zatrudnienie. Warto przytoczyć wypowiedź przedstawiciela władz samorządowych dotyczącą jej mocnych i słabych stron: „Mocne strony to położenie miasta przy linii kolejowej Poznań – Wrocław. Dobrze rozwinięta działalność rolnicza, ze względu na fakt, że rolnicy są dobrze zmobilizowani i nastawieni na działanie. Myślę, że mocną stroną jest również bliskość Wielkopolskiego Parku Narodowego oraz obecność ciekawych miejsc turystycznych i zabytków w bliskości Czempinia. Posiadamy w miarę dobrze rozwiniętą infrastrukturę drogową. Zaspokajanie potrzeb związanych z usługami również jest na dobrym poziomie. Do mocnych stron można również zaliczyć stabilność władzy, przez co działania które wymagają wielu lat pracy mogą być realizowane bez przeszkód. Na dzień dzisiejszy plusem jest to, że realizujemy programy unijne i czerpiemy pewne dotacje. Nie jesteśmy jednak na tyle dużą gminą, aby te dotacje były większe. Dużym plusem jest także to, że obecna pani burmistrz odbywa drugą kadencję, a możliwe, że zostanie wybrana i po raz trzeci. Dzięki temu procesy w naszej gminie toczą się stałym rytmem” [W08][20].

Oczywiście należy również pokazać słabe strony, które zostały wskazane przez respondentów podczas badań jakościowych: „Słabą stroną niewątpliwie jest budżet. W naszym przypadku,

[20] Stosowane oznaczenia np. W08 czy F02, R2 są symbolami wskazującymi numer indywidualnego wywiadu pogłębionego (W) lub zogniskowanego wywiadu grupowego (F lub R), podczas którego dana wypowiedź została zarejestrowana.

jest on trochę mniejszy niż innych gmin, dlatego brakuje nam środków na większe inwestycje. W naszej gminie niewiele jest dużych przedsiębiorstw i dużych inwestycji – a z tego pochodzą przecież podatki, które dawałyby możliwość rozwoju. Na dzień dzisiejszy plusem jest to, że realizujemy programy unijne i czerpiemy pewne dotacje. Nie jesteśmy jednak na tyle dużą gminą, aby te dotacje były większe. Słabymi stronami są słabo rozwinięty przemysł i mało miejsc pracy. Dużą przeszkodą dla mieszkańców jest również przejazd kolejowy na linii Poznań-Wrocław, który jest często zamykany. Mamy stację PKP, na dzień dzisiejszy zaczyna się jej modernizacja. Problemem jest to, że znajduje się ona na skraju Czempinia. Wjeżdżając do miasta od strony drogi krajowej numer 5, Głuchowa, czy Kościana, trzeba pokonać barierę torów. Mam nadzieję, że po modernizacji to się zmieni. Plusem jest to, że obecność linii kolejowej, sprzyja budowaniu się na tym terenie" [W08].

Słabą stroną według jednego z przedstawicieli władz gminy jest brak wolnych terenów pod aktywizację gospodarczą: „Minusem jednak z pewnością jest brak terenu inwestycyjnego. Nie mamy na tyle swoich firm, ani środków, aby to wykupić i ściągnąć nowych inwestorów" [W08].

W gminie Czempiń na koniec 2012 roku zarejestrowanych było 1091 przedsiębiorstw (wykres 6). Należy pamiętać, że na jej terenie działa wiele małych gospodarstw rolnych, które nie są przedsiębiorstwami. Na przestrzeni ostatnich lat widać niewielki spadek liczby przedsiębiorstw. W latach 2007-2012 liczba zarejestrowanych podmiotów zmniejszyła się o 58 jednostek.

Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Czempiń w latach 2007-2012

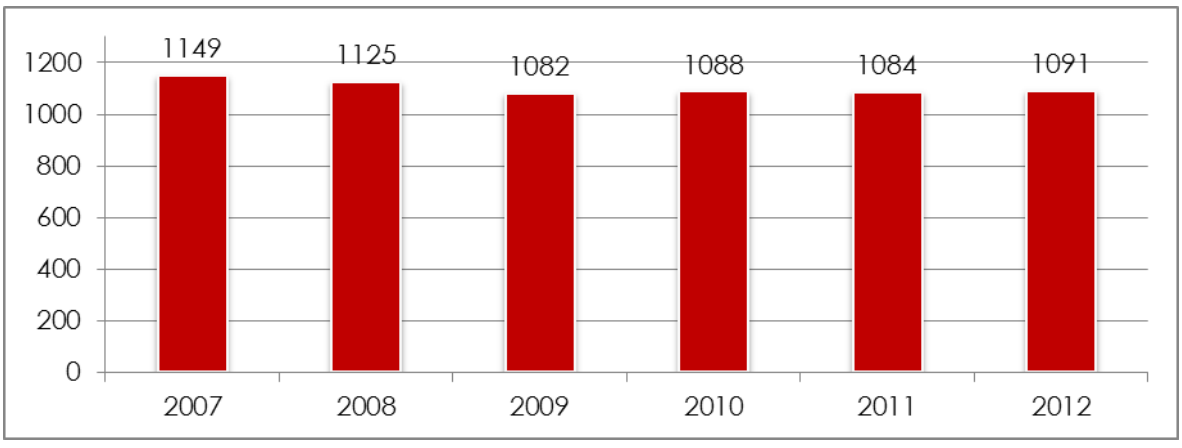

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Najwięcej zarejestrowanych przedsiębiorstw to firmy jednoosobowe oraz zatrudniające do 9 pracowników – udział tych firm wynosi prawie 96% (tabela 1). Przedsiębiorstwa małe stanowią zaledwie około 3,5% wszystkich podmiotów. W 2012 funkcjonowało na terenie gminy 6 przedsiębiorstw średnich i tylko jedno duże (zatrudniające ponad 250 osób). Struktura ta odpowiada podziałowi, który dominuje w Polsce. Największą firmą jest przedsiębiorstwo Kontakt z Top Farms Wielkopolska Sp. z o.o. zajmujące się produkcją i przetwórstwem żywności.

Tabela 1. Podmioty według klas wielkości w gminie Czempiń w latach 2009-2012

	2009	2010	2011	2012
Ogółem	1082	1088	1084	1091
0 - 9	1032	1040	1037	1046
10 - 49	41	41	41	38
50 - 249	8	6	5	6
250 - 999	1	1	1	1

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Na wykresie 7 zaprezentowano wskaźnik liczby przedsiębiorstw na 100 osób w wieku produkcyjnym na przestrzeni lat 2009-2012 roku. Analizie poddano gminy wchodzące w skład LGD Gościnna Wielkopolska. Gmina Czempiń osiągała w tym wypadku wskaźniki o wartości blisko 11 firm rocznie. Można wnioskować, że sytuacja ta wynika z oddziaływania relatywnie dużego skupiska ludności, jakim jest miasto Czempiń. Ośrodki miejskie wpływają pozytywnie na wskaźnik koncentracji ludności na małym obszarze, a miasto jest bardziej atrakcyjnym miejscem do podejmowania działalności gospodarczej ze względu na dużą liczbę potencjalnych klientów.

Na przestrzeni lat 2009-2012 na terenie gminy zarejestrowano 371 nowych podmiotów gospodarczych, co daje średnio 92 firmy rocznie (wykres 8). Aby dane można było porównać z innymi gminami, należy skorzystać ze wskaźnika poprzez przeliczenie liczby nowych podmiotów gospodarczych przez 10 tysięcy mieszkańców. Zestawiając gminę Czempiń z pozostałymi gminami należącymi do LGD, plasuje się ona w połowie zestawienia. Najkorzystniej wypadają tutaj gminy Piaski i Krobia.

Wykres 7. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

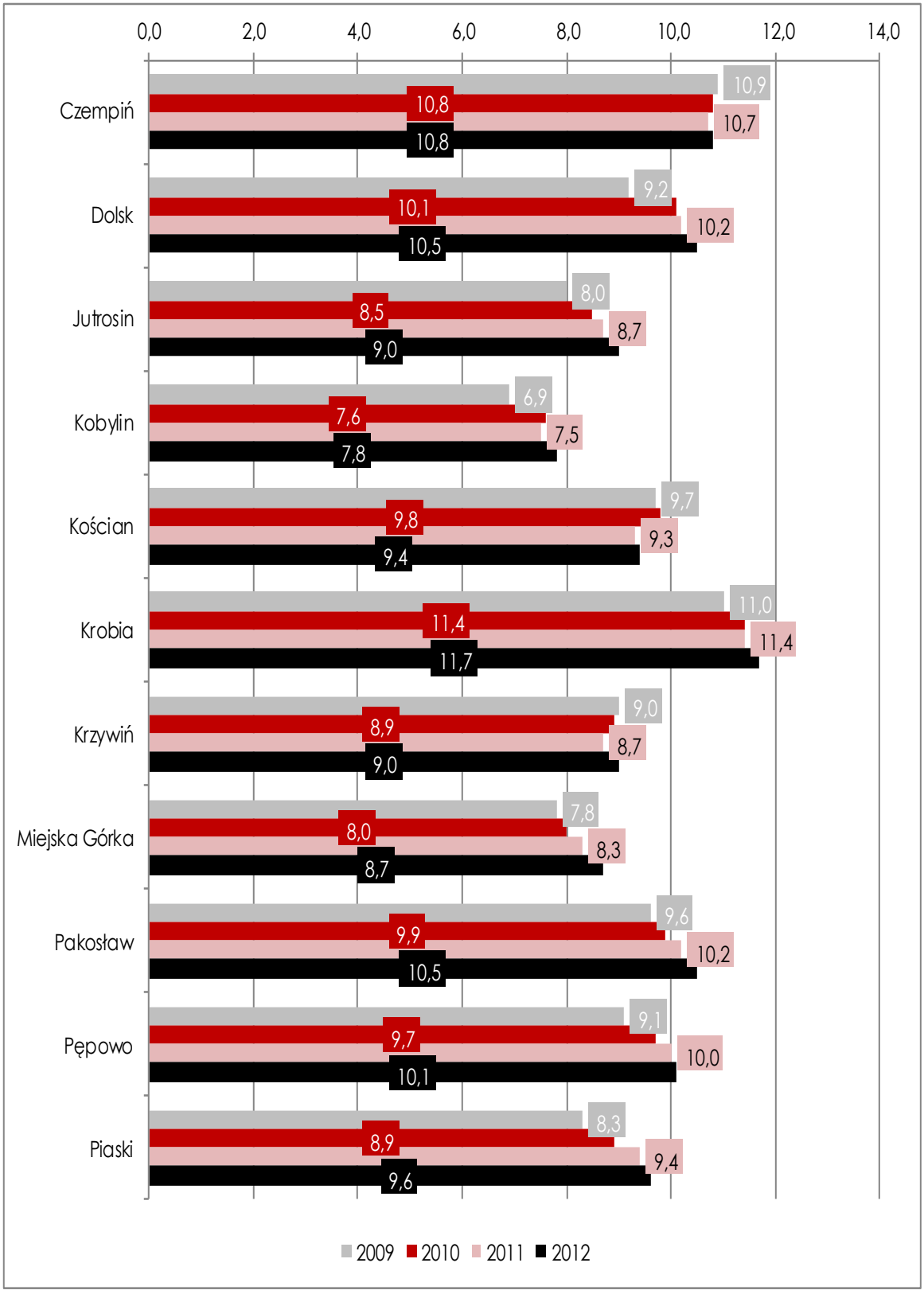

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

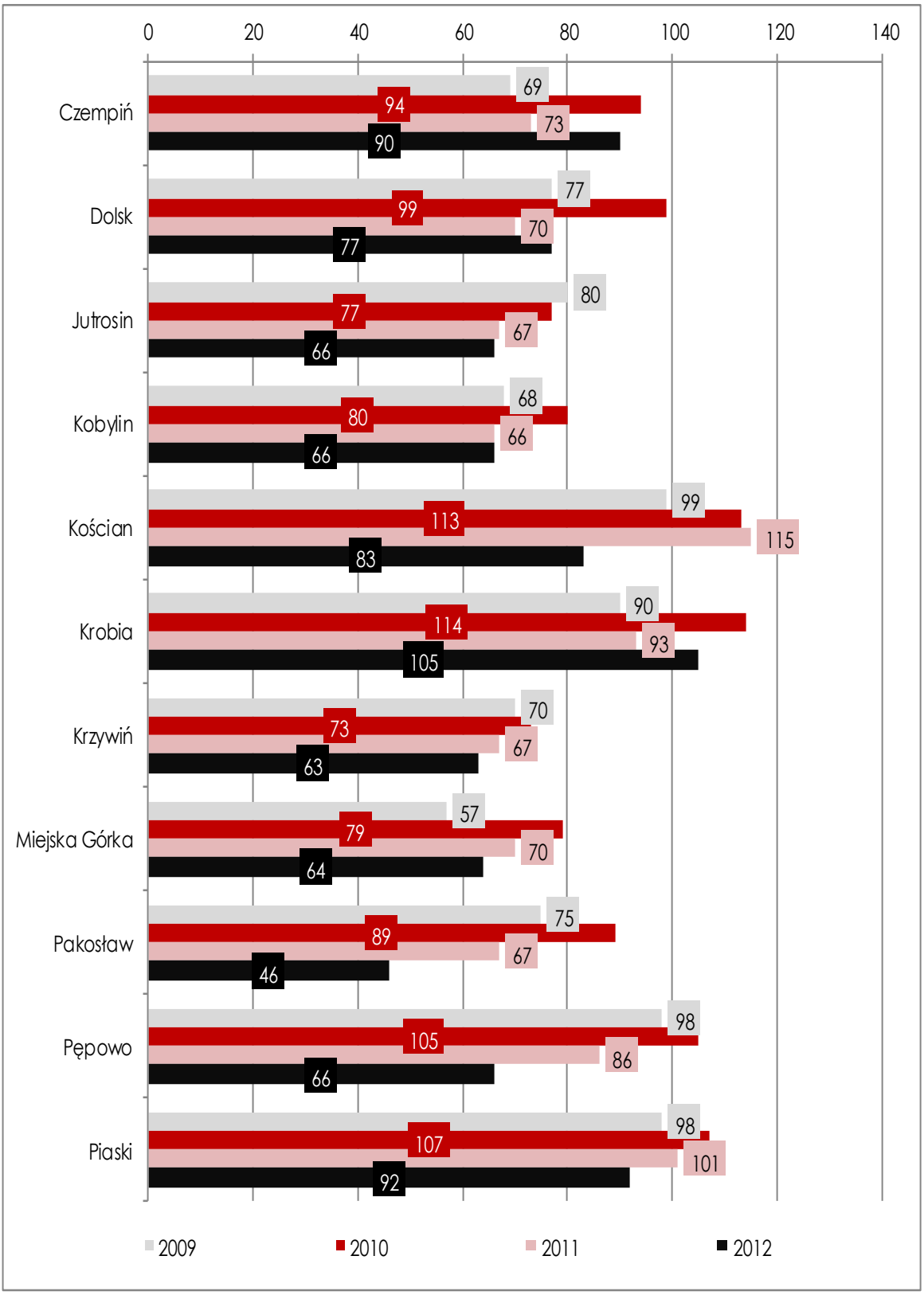

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD „Gościnna Wielkopolska" w latach 2009-2012

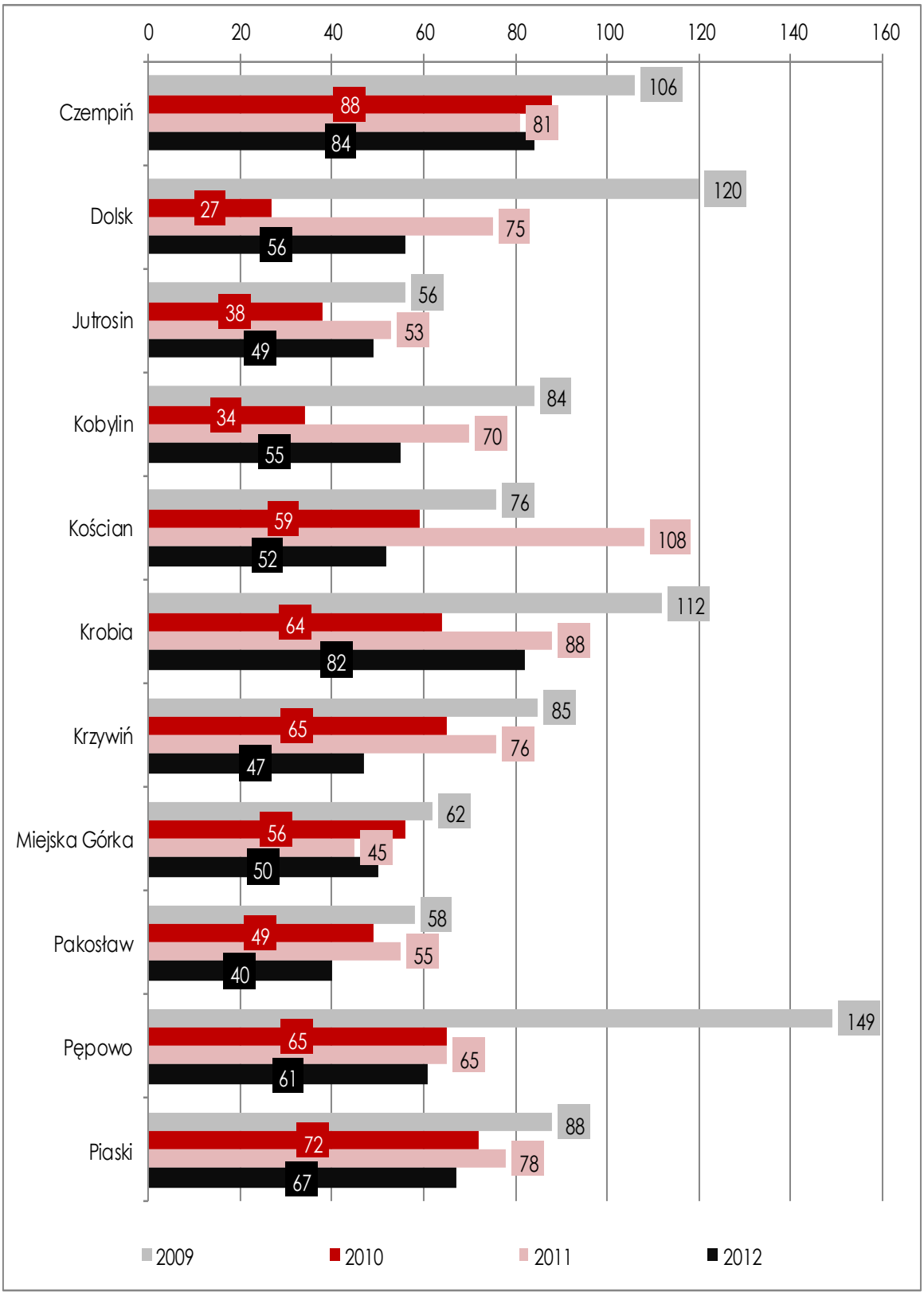

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Poniżej, w tabeli 2 porównano dynamikę nowo rejestrowanych oraz wyrejestrowanych firm w poszczególnych gminach. Zestawiając gminę Czempiń z pozostałymi gminami członkowskimi LGD Gościnna Wielkopolska, można dostrzec, że w roku 2010 i 2012 wystąpił bardzo wysoki wzrost liczby nowo zarejestrowanych firm. Natomiast w roku 2011 dynamika ta była znacznie niższa, był to jedyny rok, w którym zamknięto więcej firm niż zrejestrowano. Podobna sytuacja miała miejsce w pozostałych gminach, poza gminą Dolsk i Kobylin w których w 2011 roku dynamika wyrejestrowań była kilkakrotnie wyższa niż w pozostałych gminach. Na podstawie tych danych można wnioskować, że rok 2011 był najtrudniejszy dla większości gmin południowej wielkopolski. Prawdopodobną przyczyną takiej sytuacji był ogólnoświatowy kryzys gospodarczy, którego negatywne skutki odczuły z opóźnieniem również firmy w tym regionie.

Tabela 2. Dynamika zmian (w porównaniu rok do roku) liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2010-2012

Rok do roku	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Nowo zarejestrowane											
2010	36,23	28,60	-3,80	17,60	2,63	26,70	4,30	38,60	18,70	7,10	9,20
2011	-22,34	-29,30	-13,00	-17,50	1,28	-18,40	-8,20	-11,40	-24,70	-18,10	-5,60
2012	23,29	10,00	-1,50	0,00	-26,58	12,90	-6,00	-8,60	-31,30	-23,30	-8,90
Wyrejestrowane											
2010	-16,98	-77,50	-32,10	-59,50	-22,37	-42,90	-23,50	-9,70	-15,50	-56,40	-18,20
2011	-7,95	177,80	39,50	105,90	83,05	37,50	16,90	-19,60	12,20	0,00	8,30
2012	3,70	-25,30	-7,50	-21,40	-51,85	-6,80	-38,20	11,10	-27,30	-6,20	-14,10

Kolory czerwony w kolumnach oznacza wartość najwyższą, a zielony najniższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Dane za 2012 rok wskazują na ożywienie gospodarcze. Liczba podmiotów gospodarczych we wszystkich gminach wzrosła w porównaniu do roku poprzedniego (tabela 3).

Tabela 3. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2009	1082	404	441	464	1169	1077	718	560	338	403	576
2010	1088	446	467	504	1196	1138	723	578	356	433	618
2011	1084	446	477	500	1164	1142	715	608	365	447	650
2012	1091	462	497	514	1183	1172	733	625	377	450	675

Kolory czerwony w danej kolumnie oznacza wartość najwyższą, a zielony najniższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Na podstawie danych dotyczących udziału podmiotów gospodarczych wg sekcji PKD2007 w ogóle (tabela 4) można przeanalizować dominujące gałęzie gospodarki w poszczególnych gminach. Najbardziej rolniczą gminą jest Krzywiń, gmina Czempiń plasuje się jako gmina mniej rolnicza, jednak udział rolnictwa osiągał w 2012 roku 9%. W przetwórstwie przemysłowym Czempiń plasuje się w środku zestawienia z udziałem 11% podmiotów gospodarczych przypisanych do tej sekcji w strukturze gospodarczej. Znaczny udział tej branży odnotowano w gminie Piaski. Podobnie sytuacja wygląda w budownictwie. W tym przypadku pod względem udziału podmiotów gospodarczych z tej sekcji dominuje gmina Krobia, a Czempiń znajduje się nieco poniżej średniej. Sekcją o największym udziale w strukturze gospodarczej gminy Czempiń jest (podobnie jak w większości analizowanych gmin) handel. Pod względem udziału branży transportowej w strukturze przedsiębiorstw dominuje Dolsk. Kolejne sekcje są już mnie znaczące dla lokalnych gospodarek, nie przekraczają one 6%. Są to takie sekcje, jak: zakwaterowanie, usługi gastronomiczne, działalność finansowa i ubezpieczeniowa, działalność naukowa, administracja publiczna, edukacja, opieka zdrowotna czy działalność związana z kulturą i rozrywką. Ostatnią sekcją o znaczącym udziale jest pozostała działalność usługowa, która w zależności od gminy waha się w przedziale od 4% do 8%. W gminie Czempiń udział ten wynosi zaledwie 4%.

Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD 2007 w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku*

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Sekcja A	9%	9%	12%	9%	14%	9%	16%	10%	15%	11%	5%
Sekcja C	11%	11%	10%	10%	10%	10%	8%	11%	9%	12%	15%
Sekcja F	16%	18%	23%	14%	16%	27%	15%	16%	19%	22%	17%
Sekcja G	24%	25%	23%	31%	22%	24%	25%	27%	25%	24%	23%
Sekcja H	5%	9%	3%	4%	7%	4%	5%	5%	4%	4%	4%
Sekcja I	3%	2%	2%	3%	2%	1%	1%	2%	1%	2%	2%
Sekcja J	1%	1%	1%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	0%	1%
Sekcja K	2%	3%	1%	1%	2%	1%	1%	3%	1%	1%	2%
Sekcja L	11%	1%	1%	2%	6%	1%	2%	0%	1%	1%	1%
Sekcja M	4%	3%	4%	4%	6%	4%	4%	5%	4%	4%	6%
Sekcja N	2%	2%	1%	0%	2%	1%	2%	1%	1%	2%	2%
Sekcja O	1%	2%	3%	3%	1%	2%	3%	2%	3%	3%	2%
Sekcja P	2%	2%	4%	2%	2%	2%	4%	4%	2%	3%	4%
Sekcja Q	3%	3%	3%	5%	3%	4%	3%	1%	3%	3%	6%
Sekcja R	2%	2%	2%	2%	2%	1%	2%	3%	2%	1%	1%
Sekcje S i T	4%	5%	6%	7%	4%	6%	8%	8%	7%	6%	8%

Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD 2007 – c.d. legenda.

*W zestawieniu przedstawiono jedynie te sekcje, których udział w strukturze gospodarczej gmin wynosił co najmniej 2%.
Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
Sekcja C - przetwórstwo przemysłowe
Sekcja F - budownictwo
Sekcja G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja H - transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I - działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja J - informacja i komunikacja
Sekcja K - działalność finansowa i ubezpieczeniowa
Sekcja L - działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Sekcja M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja N - działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
Sekcja O - administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P - edukacja
Sekcja Q - opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R - działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Kolory zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Podsumowując kondycję sektora gospodarczego, można stwierdzić, że gmina Czempiń jest w relatywnie dobrej sytuacji na tle pozostałych gmin członkowskich LGD. Gmina może poszczycić się dużą liczbą przedsiębiorstw oraz stałym wzrostem rejestrowania nowych firm. Jednym z głównych kierunków strategii rozwoju gminy na lata 2007-2013 był rozwój przedsiębiorczości, a realizowane w tym zakresie inicjatywy przyniosły rezultaty. W głównej mierze mogły przyczynić się do tego takie działania, jak: opracowanie planów zagospodarowania przestrzennego, utworzenie w gminie specjalnej komórki do obsługi inwestorów, preferencyjne traktowanie nowych inwestorów czy też udogodnienia w zakresie obsługi administracyjnej. O otwartości na potrzeby przedsiębiorców świadczy wypowiedź przedstawiciela władz samorządowych: „Wiadomo, że płacą oni [przedsiębiorcy] podatki, więc starają się również otrzymać jakieś profity dla siebie. Kierują do Pani Burmistrz pisma o ulgi. Mówi się, że w kraju jest obecnie tendencja wzrostowa, jeżeli chodzi o stan przedsiębiorstw, jednak faktycznie wszystko idzie w górę, również ceny paliwa. U nas duży nacisk kładzie się na transport, a koszty niestety są wysokie. Pracodawcy narzekają głównie na podnoszone podatki, które wzrastają głównie z powodu inflacji. Nie mogę również powiedzieć, że utrudniamy nowym przedsiębiorcom zakładanie firm. Staramy się, aby załatwiali to, czego potrzebują w urzędzie bez trudności” [W08]. Widać to również na podstawie przedstawionych wskaźników ilościowych, takich jak wspomniana liczba przedsiębiorstw czy stopa bezrobocia, która zdecydowanie zmalała we wspomnianym okresie.

4. Rozwój gminy

Na rozwój gminy wpływa wiele czynników zależnych oraz niezależnych od władz gminy. Uwarunkowania środowiskowe oraz położenie geograficzne to przykłady czynników niezależnych. W przypadku Czempinia położenie geograficzne należałoby uznać za atut ze względu na bliskość głównych szlaków komunikacyjnych. Po stronie czynników częściowo zależnych od władz należy wymienić kondycję finansową gminy. Analizując rozwój gminy warto znów odnieść się do zapisów Strategii Społeczno-Gospodarczej Gminy Czempiń na lata 2007-2013 oraz Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2010-2015, w których określono główne kierunki rozwoju gminy. Oba dokumenty są ze sobą spójne. W gminie trwają pracę nad Strategią Społeczno-Gospodarczą na lata 2014-2020, jednak rozmówcy reprezentujący Urząd Gminy i Radę Gminy jeszcze przed opracowaniem tego dokumentu wskazali podczas rozmów planowane kierunki rozwoju: „Głównym kierunkiem [rozwoju gminy] są drogi i kanalizacja. Główne drogi są utwardzone, ale wiele jest jeszcze dróg gruntowych. Mamy wytyczony plan ulic, który będziemy realizować, ale to nie idzie w parze z funduszami. Planujemy jednak systematycznie modernizować drogi, mam nadzieję, że za 5 lat będę mógł powiedzieć, że wszystko poszło w dobrym kierunku". [W08] Priorytetem jest również budowa kanalizacji: „Dużym plusem są dotacje unijne. Choć w przypadku kanalizacji, są zbyt duże odstępy między istniejącymi budynkami, co uniemożliwia otrzymanie większych i lepszych dofinansowań. Mam nadzieję, że w tym roku uda nam się już podpisać umowę na dużą inwestycję. Mam nadzieję że pociągniemy dalej węzeł kanalizacyjny chociażby w Jasieniu i Piotrkowicach. Jeżeli chodzi o kolejne inwestycje, to planujemy kolejno modernizację sal wiejskich dzięki środkom unijnym. Posiadamy także duże targowisko, jedno z pierwszych w województwie wielkopolskim. Dotacje unijne pozwalają nam na podejmowanie różnych działań. Widać na pewno rozwój w kierunku całkowitego skanalizowania gminy" [W08]. Większość podejmowanych działań jest oceniania pozytywnie*:* „Jako mieszkaniec, myślę że to [zmiany w kierunku czy tempie rozwoju gminy] podąża w dobrym kierunku aczkolwiek jednostajnym. Jest dobrze, ale mogłoby to wszystko dziać się szybciej. Są cele, które realizowane są konsekwentnie, jak: kanalizacja i drogi. Widać postępy. W takich działaniach widać pewną stabilizację. Myślę, że [głównym kierunkiem

rozwoju gminy będzie] zachowanie przynajmniej tak jak do tej pory, tendencji utrzymania już istniejących zakładów i rozwinięcie nowych" [W07].

Bardzo istotnym wskaźnikiem rozwoju gminy są dochody oraz wydatki gminy na jednego mieszkańca. Dane przedstawione w tabeli 5 pozwalają stwierdzić, że gminę Czempiń cechowały w analizowanym okresie najniższe dochody i najniższe wydatki wśród porównywanych gmin w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Należy wziąć pod uwagę różnicę między dochodami a wydatkami. Z przedstawionych danych wynika, że choć gmina Czempiń odnotowywała deficyt budżetowy w latach 2008-2010 i w 2012, to różnice te w przeliczeniu na jednego mieszkańca nie były duże.

Tabela 5. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł)

	Dochody na 1 mieszkańca ogółem										
	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2007	1789	1981	2513	2106	2128	1868	2328	2144	2249	2090	2264
2008	2030	2240	2571	2339	2331	2086	2584	2472	2486	2431	2559
2009	2218	2341	2515	2345	2465	2377	2631	2485	2237	2513	2599
2010	2102	2504	2672	2629	2564	2276	2631	2846	3455	2357	2687
2011	2361	2944	3219	2475	2807	2471	2887	3612	3235	2882	2909
2012	2470	3041	3263	2640	2937	2494	2986	3456	3512	2919	3218
	Wydatki na 1 mieszkańca ogółem										
2007	1737	2222	2344	1993	2127	1833	2238	2319	2226	1964	2195
2008	2059	2253	2535	2129	2328	2153	2302	2485	2224	2453	2330
2009	2397	2787	2967	2661	2564	2726	2537	2546	2673	2702	2671
2010	2130	3031	3122	2569	2877	2446	3118	2878	3820	3085	2689
2011	2308	3770	2986	2675	2887	2491	2751	3712	4462	2891	2914
2012	2533	2561	3442	2499	2938	2685	2926	3736	3363	2607	3141
	Deficyt/nadwyżka										
2007	52	-241	169	114	1	34	89	-175	23	126	70
2008	-29	-13	36	210	3	-67	282	-14	262	-23	230
2009	-179	-446	-453	-316	-99	-349	94	-62	-436	-189	-72
2010	-28	-527	-449	60	-313	-170	-487	-32	-365	-728	-2
2011	53	-827	232	-201	-80	-20	136	-100	-1227	-8	-5
2012	-63	480	-179	141	-1	-192	60	-280	149	312	77

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
W części „Deficyt/nadwyżka" kolor zielony oznacza wartości wyższe od 0 (zero), czerwony – mniejsze od 0.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W ocenie kondycji finansowej gminy ważną informacją jest udział dochodów własnych, na które składają się przede wszystkim:

- wpływy z podatków lokalnych (tj. podatku od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, dochodowego od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, podatku od spadków i darowizn oraz od czynności cywilnoprawnych);
- wpływy z opłat lokalnych (np. opłaty skarbowej, opłaty targowej, miejscowej, uzdrowiskowej, opłaty od posiadania psów, eksploatacyjnej, adiacenckiej, za zezwolenie na sprzedaż napojów alkoholowych itd.);
- udział w podatku dochodowym od osób fizycznych mających miejsce zamieszkania na terenie gminy (udział ten wynosi 39,34%) oraz udział w podatku dochodowym od osób prawnych posiadających siedzibę na obszarze gminy (6,71%);
- dochody uzyskiwane przez gminne jednostki budżetowe gminy oraz wpłaty od samorządowych zakładów budżetowych;
- dochody z majątku gminy - np. dochody z najmu, dzierżawy, otrzymanych dywidend czy dochody ze zbycia majątku gminy;
- spadki, zapisy i darowizny na rzecz gminy;
- dochody z kar pieniężnych i grzywien;
- 5,0% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami;
- odsetki od pożyczek udzielanych przez gminę - udzielone pożyczki są rozchodami gminy, a ich spłatę zalicza się do przychodów gminy, natomiast odsetki (stanowiące pożytki z udzielonej pożyczki) klasyfikuje się jako dochód gminy;
- odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody gminy - są to zarówno odsetki od zobowiązań cywilnoprawnych, jak i odsetki od zobowiązań publicznoprawnych, a głównie od zaległości podatkowych;
- odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych gminy.

W opracowaniu dane dotyczące dochodów własnych gmin uwzględniają jedynie podział na udziały w podatkach dochodowym od osób fizycznych oraz od osób prawnych.

Analizując dochody własne można wyróżnić trzy przodujące gminy (tabela 6): Kościan, Pakosław i Dolsk. Natomiast w przypadku udziału w dochodach własnych podatków od osób

fizycznych w czołówce są gminy Pakosław, Pępowo, Kościan, Piaski i Czempiń. Najgorzej wypadają gminy: Krzywiń, Kobylin i Jutrosin.

Tabela 6. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Dochody własne ogółem											
2007	760	765	796	758	1038	768	679	784	865	845	910
2008	852	877	786	805	1219	859	776	854	936	980	1049
2009	829	879	743	859	1333	915	704	859	749	1034	978
2010	849	1031	756	962	1382	867	709	1079	1737	861	1043
2011	942	1429	1113	780	1637	920	974	1128	1486	1271	1226
2012	1038	1512	1085	900	1671	974	922	1274	1620	1287	1391
Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób fizycznych											
2009	299	237	266	252	321	250	229	320	308	453	298
2010	335	296	265	260	339	258	242	324	285	296	294
2011	373	355	294	286	378	316	269	320	373	279	366
2012	381	327	302	300	405	334	274	321	473	432	384
Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób prawnych											
2009	8	5	8	24	17	35	5	43	0	9	7
2010	6	2	-39	30	7	42	13	42	5	5	5
2011	5	4	-18	21	17	41	6	74	1	16	2
2012	5	4	-7	36	13	34	14	81	1	20	4

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Udział dochodów własnych w ogólnym dochodzie gminy świadczy o poziomie jej samodzielności finansowej w zakresie wydatkowania środków finansowych. Zwiększenie wartości wskaźnika oznacza zwiększenie możliwości finansowych gminy[21].

Kolejnym miarodajnym wskaźnikiem jest udział dochodów własnych w dochodach ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca (tabela 7). Analiza tego wskaźnika wskazuje na relatywnie dobrą sytuację gminy Czempiń, która w analizowanym okresie osiągała udział dochodów własnych w dochodach ogółem oscylujący na poziomie 40%. Najgorzej w zestawieniu wypadają gminy Jutrosin i Krzywiń, które tylko nieznacznie przekraczają próg 30%. Jeszcze lepiej – z punktu widzenia władz gminy Czempiń – wygląda sytuacja w zestawieniu dotyczącym udziału dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób fizycznych w dochodach własnych ogółem. Poza rokiem 2009, gmina Czempiń osiągała

[21] A. Standar, J. Średzińska, 2008, *Zróżnicowanie kondycji finansowej gmin województwa wielkopolskiego*, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, [w:] *Journal of Agribusiness and Rural Development* nr 4(10) 2008, 135-145, ISSN 1899-5772.

najwyższy wskaźnik w przedziale 36-41%. Kolejnym wskaźnikiem jest udział dochodów z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych w dochodach własnych. W gminie Czempiń ten udział nie przekracza 1% we wszystkich analizowanych latach. Stosunkowo wysoki poziom tego wskaźnika odnotowano w gminach: Miejska Górka, Krobia i Kobylin.

Tabela 7. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem											
2007	42,5%	38,6%	31,7%	36,0%	48,8%	41,1%	29,2%	36,6%	38,5%	40,4%	40,2%
2008	42,0%	39,1%	30,6%	34,4%	52,3%	41,2%	30,0%	34,6%	37,6%	40,3%	41,0%
2009	37,4%	37,6%	29,5%	36,6%	54,1%	38,5%	26,8%	34,6%	33,5%	41,1%	37,6%
2010	40,4%	41,2%	28,3%	36,6%	53,9%	38,1%	26,9%	37,9%	50,3%	36,5%	38,8%
2011	39,9%	48,5%	34,6%	31,5%	58,3%	37,2%	33,7%	31,2%	45,9%	44,1%	42,2%
2012	42,0%	49,7%	33,2%	34,1%	56,9%	39,1%	30,9%	36,9%	46,1%	44,1%	43,2%
Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób fizycznych w dochodach własnych ogółem											
2007	40,4%	27,5%	29,2%	33,9%	30,4%	31,7%	27,5%	34,0%	42,3%	33,7%	35,7%
2008	41,1%	34,0%	34,2%	34,3%	31,0%	34,2%	32,3%	35,9%	38,9%	41,0%	33,2%
2009	36,1%	26,9%	35,8%	29,4%	24,1%	27,3%	32,5%	37,3%	41,1%	43,8%	30,5%
2010	39,5%	28,7%	35,1%	27,1%	24,5%	29,8%	34,2%	30,0%	16,4%	34,4%	28,2%
2011	39,6%	24,9%	26,4%	36,7%	23,1%	34,3%	27,6%	28,4%	25,1%	21,9%	29,8%
2012	36,7%	21,6%	27,8%	33,3%	24,2%	34,3%	29,7%	25,2%	29,2%	33,6%	27,6%
Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób prawnych w dochodach własnych ogółem											
2007	0,67%	0,15%	10,30%	3,47%	0,55%	4,50%	3,44%	8,54%	-0,01%	0,69%	0,55%
2008	0,70%	0,21%	9,04%	2,42%	0,63%	4,81%	2,89%	2,02%	0,01%	0,40%	0,86%
2009	0,98%	0,54%	1,08%	2,84%	1,30%	3,77%	0,67%	5,01%	0,01%	0,85%	0,75%
2010	0,68%	0,17%	-5,22%	3,15%	0,54%	4,85%	1,80%	3,89%	0,30%	0,60%	0,45%
2011	0,56%	0,26%	-1,65%	2,69%	1,02%	4,45%	0,58%	6,55%	0,09%	1,28%	0,14%
2012	0,44%	0,26%	-0,68%	4,02%	0,80%	3,51%	1,47%	6,39%	0,04%	1,56%	0,29%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analiza danych przedstawionych w tabeli 8 pozwala wskazać priorytety budżetowe w poszczególnych gminach. Na przestrzeni ostatnich lat udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w gminie Czempiń był na podobnym poziomie poza rokiem 2012, gdzie wydatki te zwiększyły się prawie dwukrotnie. Dużą pozycją budżetową w 2012 roku były wydatki związane z budową kanalizacji. Gmina Czempiń cechuje się relatywnie małym udziałem wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego. Jedynie w roku 2012 nastąpił dwukrotny wzrost udziału wydatków. Udział wydatków na ochronę zdrowia we

wszystkich analizowanych gminach jest względnie stały i w żadnej nie przekracza 1%. W gminie Czempiń ich udział w latach 2007-2012 wahał się w przedziale 0,5-0,8%. Największą pozycją w tym dziale jest przeciwdziałanie alkoholizmowi.

Największą pozycją kosztową każdej gminy są wydatki na oświatę i wychowanie. W zależności od gminy udział ten wynosi nawet 50% całości wydatków. W wielu przypadkach otrzymana subwencja nie rekompensuje całości poniesionych kosztów na edukację, dlatego gminy są zobligowane do poszukiwania środków własnych na uzupełnienie deficytu. Na przestrzeni lat 2008-2012 widać, że ten udział jest względnie stały. W gminie Czempiń w żadnym roku nie przekroczył on 43%.

Kolejną istotną pozycją budżetową po stronie wydatków jest pomoc społeczna. W tym zakresie gmina Czempiń posiada duży udział tych wydatków w całości budżetu, który wahał się od 17 do 20%. Gminy w których ten udział był najmniejszy i nie przekroczył 18% to: Miejska Górka, Pępowo i Piaski. Największą pozycją w tym dziale były wydatki na świadczenia społeczne.

Tabela 8. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012

Rok	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska										
2008	4,04%	3,70%	3,40%	4,80%	10,60%	6,20%	10,80%	3,90%	5,40%	9,20%
2009	3,97%	3,60%	2,80%	6,60%	15,40%	5,90%	14,90%	4,40%	5,90%	9,10%
2010	5,13%	3,10%	3,10%	3,90%	7,60%	5,20%	15,10%	8,80%	3,10%	9,20%
2011	6,96%	2,80%	2,70%	6,50%	7,60%	2,50%	31,30%	1,70%	1,50%	11,70%
2012	11,15%	3,70%	4,50%	6,70%	6,80%	3,10%	26,40%	3,30%	2,40%	8,90%
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego										
2008	1,79%	1,90%	3,10%	3,90%	3,10%	2,80%	3,20%	4,00%	4,30%	3,80%
2009	1,87%	3,30%	3,10%	7,30%	4,20%	2,70%	4,70%	2,40%	4,40%	3,00%
2010	2,17%	5,80%	4,00%	3,50%	7,80%	5,40%	5,30%	2,20%	3,60%	3,50%
2011	2,28%	1,90%	3,20%	7,70%	5,80%	3,70%	5,10%	2,50%	5,70%	3,90%
2012	4,90%	2,40%	3,40%	3,60%	7,00%	3,00%	4,60%	15,60%	4,90%	3,20%
Ochrona zdrowia										
2008	0,65%	0,60%	0,70%	0,70%	0,50%	0,50%	0,40%	0,80%	0,50%	0,40%
2009	0,57%	0,50%	0,70%	0,50%	0,60%	0,40%	0,50%	0,80%	0,70%	0,30%
2010	0,78%	0,50%	0,60%	0,60%	0,40%	0,80%	0,40%	0,50%	0,50%	0,40%
2011	0,61%	0,40%	0,60%	0,50%	0,40%	0,50%	0,40%	0,40%	0,50%	0,30%

Rok	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2012	0,65%	0,70%	0,60%	0,50%	0,40%	0,80%	0,40%	0,80%	0,60%	0,30%
Oświata i wychowanie										
2008	38,60%	34,60%	46,90%	45,80%	43,50%	45,90%	42,60%	42,90%	36,20%	43,60%
2009	35,04%	31,20%	44,00%	51,90%	37,80%	42,70%	44,30%	37,00%	35,10%	42,10%
2010	42,13%	31,20%	46,60%	50,80%	45,20%	37,70%	39,80%	27,30%	39,30%	41,00%
2011	41,80%	26,40%	45,30%	42,40%	45,50%	42,80%	33,60%	24,90%	46,00%	39,40%
2012	42,07%	39,50%	43,20%	49,50%	46,70%	46,10%	35,40%	35,40%	41,90%	42,10%
Pomoc społeczna										
2008	21,30%	20,00%	19,30%	19,80%	18,90%	22,50%	17,70%	23,20%	17,70%	17,40%
2009	17,49%	14,80%	14,20%	14,70%	15,40%	18,40%	15,30%	18,10%	14,30%	16,70%
2010	20,88%	14,70%	17,00%	19,90%	15,80%	16,40%	14,90%	13,90%	14,30%	14,70%
2011	20,21%	11,80%	16,40%	14,60%	15,40%	19,20%	12,10%	12,30%	14,80%	13,40%
2012	18,92%	18,10%	15,20%	15,50%	14,80%	18,20%	12,90%	18,00%	16,50%	12,90%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Poniższa tabela 9 prezentuje stosunek wydatków inwestycyjnych do wydatków bieżących. Wskaźnik ten w bardzo dużym stopniu oddaje faktyczną sytuację finansową gminy oraz określa jej potencjał rozwojowy. W 2009 roku widać znaczy udział wydatków inwestycyjnych na poziomie prawie 25%, co spowodowane było budową sali sportowej w Borowie. Niezaprzeczalnym jest, że wydatki bieżące stanowią lwią część budżetu, osiągając w niektórych gminach, w tym w Czempiniu w 2010 roku nawet 90%.

Tabela 9. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
majątkowe inwestycyjne											
2008	17,2%	14,4%	11,1%	4,5%	22,6%	12,4%	5,5%	14,6%	6,0%	18,6%	8,2%
2009	24,7%	23,5%	22,6%	21,0%	28,2%	23,1%	13,6%	11,1%	21,1%	24,1%	12,3%
2010	8,7%	25,5%	18,5%	10,2%	28,5%	16,3%	22,2%	16,5%	38,2%	28,3%	11,6%
2011	10,6%	36,3%	13,2%	12,5%	25,9%	14,3%	13,0%	32,1%	43,6%	24,0%	14,2%
2012	12,7%	3,6%	18,9%	7,1%	23,6%	15,9%	10,8%	29,3%	18,9%	8,9%	15,0%
bieżące ogółem											
2008	82,8%	85,6%	88,9%	95,4%	77,3%	85,6%	92,6%	83,6%	93,9%	79,5%	91,8%
2009	75,2%	76,5%	77,4%	78,9%	71,8%	74,6%	83,8%	86,3%	78,8%	73,5%	87,6%
2010	91,3%	74,5%	81,5%	89,8%	71,4%	81,8%	76,3%	81,9%	61,8%	70,2%	88,4%
2011	89,3%	63,7%	86,8%	87,5%	74,0%	85,7%	87,0%	67,9%	56,4%	76,0%	85,4%
2012	87,3%	96,4%	81,1%	92,9%	76,4%	84,1%	89,2%	70,7%	81,1%	91,1%	83,8%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Gmina Czempiń ma jeszcze wiele do zrobienia pod względem pozyskiwania środków z Unii Europejskiej na tle pozostałych gmin należących do LGD (tabela 10). Według danych GUS łącznie na przestrzeni 6 lat pozyskano 245 525 zł. Zdecydowanym liderem jest gmina Pakosław, gdzie kwoty te można liczyć w milionach. Gorzej wypadają takie gminy jak Kobylin i Krobia, gdzie tylko w jednym roku udało pozyskać się dodatkowe fundusze.

Tabela 10. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy miejsko-wiejskie i wiejskie będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Środki z budżetu Unii Europejskiej ogółem											
2007	0	0	528058	154475	320292	0	8184	15992	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	628506	0	0
2009	84385	0	11155	0	55915	125619	76648	17253	11156	0	213928
Środki z budżetu Unii Europejskiej inwestycyjne											
2007	0	0	482464	51714	320292	0	0	0	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	568604	0	0
2009	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15300
Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych - dochody razem											
2010	67888	756490	31850	340413	185467	674989	203702	999739	3777312	49939	324765
2011	333346	1811992	2401689	104575	3477904	635146	2375946	7553354	2459951	1453813	1295535
2012	281850	2462133	1775453	1054669	3772829	318499	359039	4646976	2600739	973571	2527243
Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych											
2010	0	669388	0	0	0	0	0	0	3745385	0	0
2011	161140	0	303720	0	0	0	0	0	1847718	0	811753
2012	0	2344413	1626091	0	0	0	0	0	2550999	0	1357150
Środki z budżetu państwa lub inne przekazane jako współfinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE											
2010	3413	13061	1602	0	8101	7144	18812	1614	1606	7532	48715
2011	18636	22151	530	0	6578	7167	16402	18093	9669	0	61509
2012	17318	10075	19183	19768	11768	15704	26372	4309	5846	0	175514

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Bardzo ważnym wskaźnikiem świadczącym o rozwoju gminy są wskaźniki zatrudnienia i bezrobocia (wykres 10). Na podstawie poniższych danych widać, że liczba osób bezrobotnych w gminie Czempiń od 2008 roku systematycznie wzrasta wyłączając rok 2011, gdzie zaobserwowano nieznaczny spadek. Zdecydowanie większą grupę bezrobotnych stanowią kobiety. Na koniec 2012 roku liczba osób pozostających bez pracy wynosiła 393 w tym 184 mężczyzn i 209 kobiet. W porównaniu do roku 2008, gdzie liczba ta wynosiła 174 widać dwukrotny wzrost.

Wykres 10. Liczba bezrobotnych kobiet i mężczyzn w gminie Czempiń w latach 2007-2012

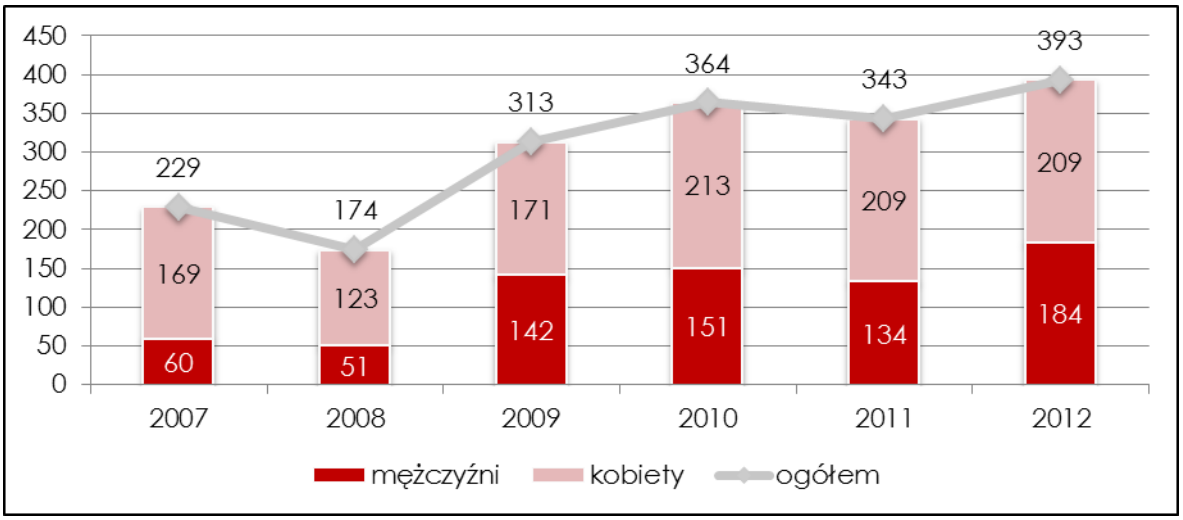

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wykres 11 obrazuje odsetek osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Czempiń w okresie 2007-2012. Widać niewielki, aczkolwiek systematyczny wzrost tego odsetka. Począwszy od roku 2007, gdzie wskaźnik ten wynosił 3,1% skończywszy na 2012 osiągając poziom 5,3%. Zgodnie z danymi z wcześniejszego wykresu można wnioskować, że rok 2008 był najlepszy pod względem sytuacji na lokalnym rynku pracy (podobnie jak w całym kraju). Widać również zdecydowanie gorszą sytuację wśród kobiet, których udział w ogóle kobiet w wieku produkcyjnym jest wyższy niż w przypadku mężczyzn.

Wykres 11. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym z podziałem na płeć w gminie Czempiń w latach 2007-2012 (w %)

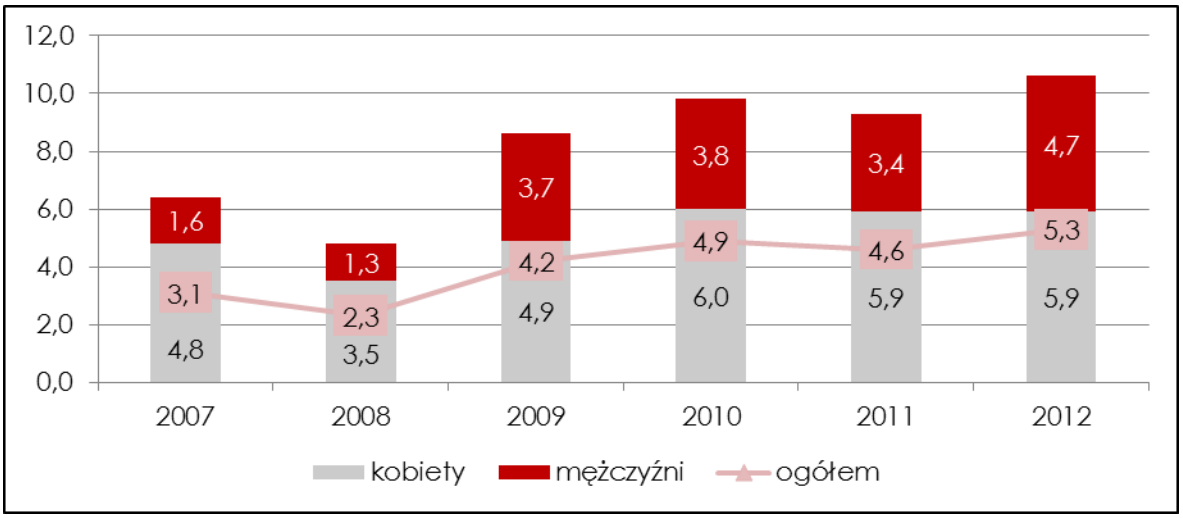

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W latach 2009 – 2013 można zauważyć stosunkowo wysoki udział osób w wieku do 25. roku życia w strukturze bezrobocia gminy Czempiń (wykres 12). Należy jednocześnie dostrzec pozytywną tendencję, gdyż od roku 2009 do roku 2013 udział ten spadł aż o 10 punktów procentowych. Z podobna sytuacją mamy do czynienia w powiecie oraz województwie, jednak na poziomie województwa zjawisko to ma mniejszą siłę.

Wykres 12. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych w gminie Czempiń, powiecie kościańskim i województwie wielkopolskim w okresie 12.2009-12.2013 (w %)

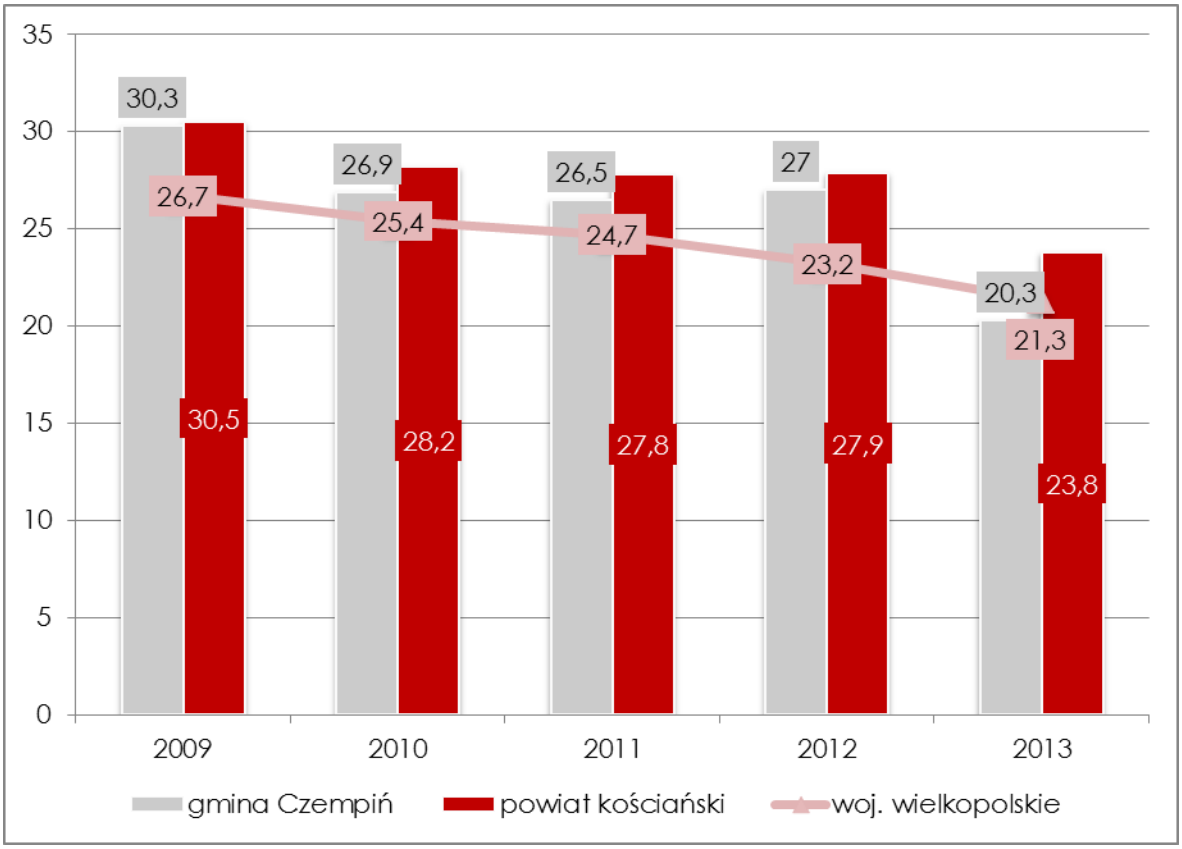

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Statystyka w Wielkopolsce*, dostępny: www.wup.poznan.pl, [data dostępu: 21.01.2014].

W Wielkopolsce można znaleźć powiaty w których stopa bezrobocia przekracza 15% (np. wągrowiecki, koniński czy słupecki), dlatego powiat kościański z wynikiem 9,1% wypada dobrze na tle pozostałych. Oczywiście istotnym czynnikiem wpływającym na poziom stopy bezrobocia jest fakt sąsiedztwa takich miast jak: Poznań czy Leszno, które oferują więcej miejsc pracy.

Istotnym wskaźnikiem określającym poziom rozwoju gminy jest także liczba osób korzystających ze wsparcia środowiskowej pomocy społecznej (wykres 13).

Wykres 13. Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w gminie Czempiń w latach 2008-2012

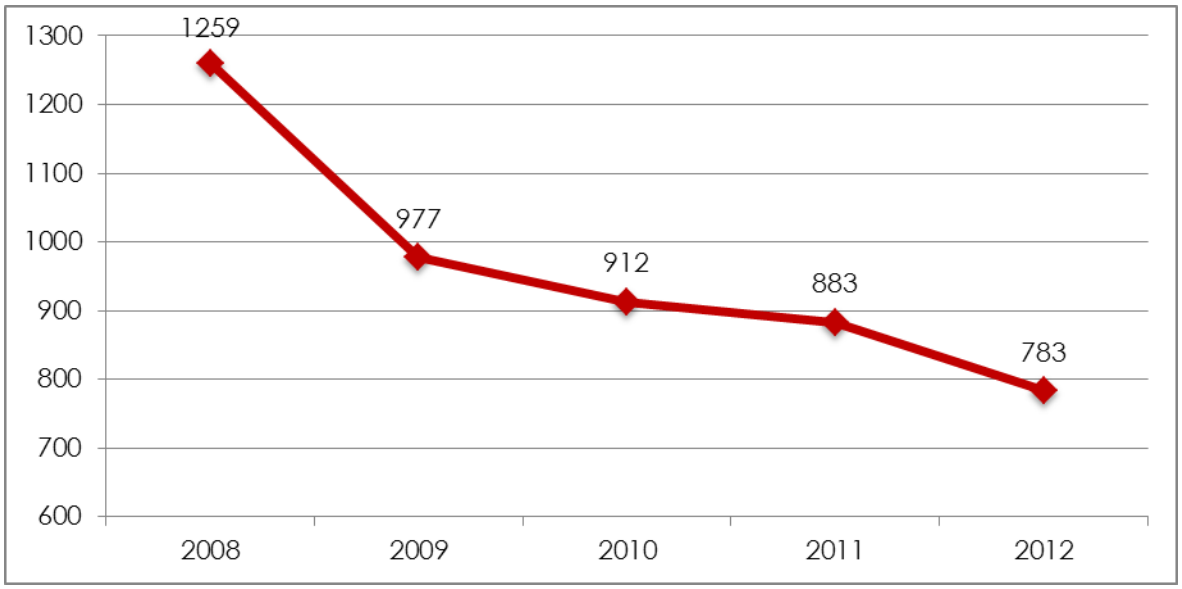

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W tym przypadku widać zdecydowane zmniejszenie tej liczby z 1259 w roku 2008 do 783 w roku 2012. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać jednak głównie we wzroście minimalnego wynagrodzenia i zmianach ustawowych dotyczących kryteriów przyznawania zasiłków.

5. KONDYCJA SEKTORA SPOŁECZNEGO

Czynnikiem pośrednio wpływającym na jakość życia mieszkańców gminy jest kondycja sektora społecznego, czyli sfera, w której funkcjonują różnego rodzaju organizacje pozarządowe czy grupy nieformalne, wypełniając często także zadania samorządów. Zgodnie z danymi zawartymi w Krajowym Rejestrze Sądowym[22] w gminie Czempiń na początku 2014 roku zarejestrowanych było 27 stowarzyszeń, w tym 4 były w likwidacji, a jedno posiadało status organizacji pożytku publicznego.

Dokument *Program współpracy gminy Czempiń z organizacjami pozarządowymi oraz z innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego* określa zasady współpracy oraz precyzuje tryb powoływania i zasady działania komisji konkursowych przy

[22] www.ems.ms.gov.pl, [data dostępu: 24.01.2014].

ocenie projektów składanych przez te organizacje. Gmina w przedmiotowym programie wskazała również obszary priorytetowe tej współpracy, którymi są kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, działalność na rzecz osób niepełnosprawnych oraz organizacja wypoczynku letniego dla dzieci i młodzieży[23]. Zgodnie ze sprawozdaniem z realizacji programu w roku 2012 przeprowadzono 3 konkursy w których wzięły udział 4 organizacje nie tylko z gminy Czempiń, ale także z ościennych jednostek samorządowych realizując jednak działania na terenie gminy. Łącznie na te cele gmina przeznaczyła 33 500 zł. Wszystkie organizacje wywiązały się z powierzonych zadań, co potwierdza pracownik urzędu: „… nie organizujemy również sami wypoczynku dzieci i młodzieży z rodzin z problemem alkoholowym. Tu również widać, że organizacja, która się tym zajmuje robi to od lat i wie doskonale jak ma to wyglądać" [W07].

W kontekście oceny funkcjonowania trzeciego sektora należy wspomnieć o najbardziej aktywnych organizacjach, takich jak:

- Czempińskie Towarzystwo Śpiewacze „HARFA" – chór kultywujący pieśni patriotyczne, ludowe i sakralne.
- Stowarzyszenie Przyjaciół i Sympatyków Ziemi Czempińskiej,
- Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Chorych i Potrzebujących „JASIEK" – stowarzyszenie pomagające osobom chorym i niepełnosprawnym w każdy wieku.
- Stowarzyszenie Inicjatyw Młodzieżowych „LOCK"- stowarzyszenie działające w sferze aktywizacji młodzieży oraz organizacji wypoczynku dla nich.

Oprócz wyżej wymienionych nie można pominąć takich jak: OSP w Czempiniu, Koło Gospodyń Wiejskich czy Klub Sportowy Helios. Współpracę z organizacjami pozytywnie ocenił także przedstawiciel władz gminnych samorządowych: „Mamy w gminie wiele klubów sportowych tj. Helios, As. Główny nacisk kładzie się na piłkę nożną. […] Mamy również klub zajmujący się lekkoatletyką. Działa też chór „Harfa", gdzie aktywny udział biorą seniorzy. Przy gimnazjum działa klub Polichemia. Stowarzyszenia to choćby „Jasiek" – organizacja na rzecz niepełnosprawnych. Moim zdaniem współpraca odbywa się na dobrym poziomie". [W08]

[23] www.biuletyn.net, [data dostępu: 24.01.2014].

Warto zaznaczyć, że szczególnie prężnie działają organizacje zajmujące się sportem. Oprócz Klubu Sportowego Helios, którego założenie datuje się na 1922 rok funkcjonują następujące: Uczniowski Klub Sportowy "As", Stowarzyszenie Sportów Walki "Skorpion" w Czempiniu oraz Klub Biegacza "Champion" Czempiń. Te organizacje są dotowane również z budżetu gminy jak i sponsorów.

Wykres 14. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku

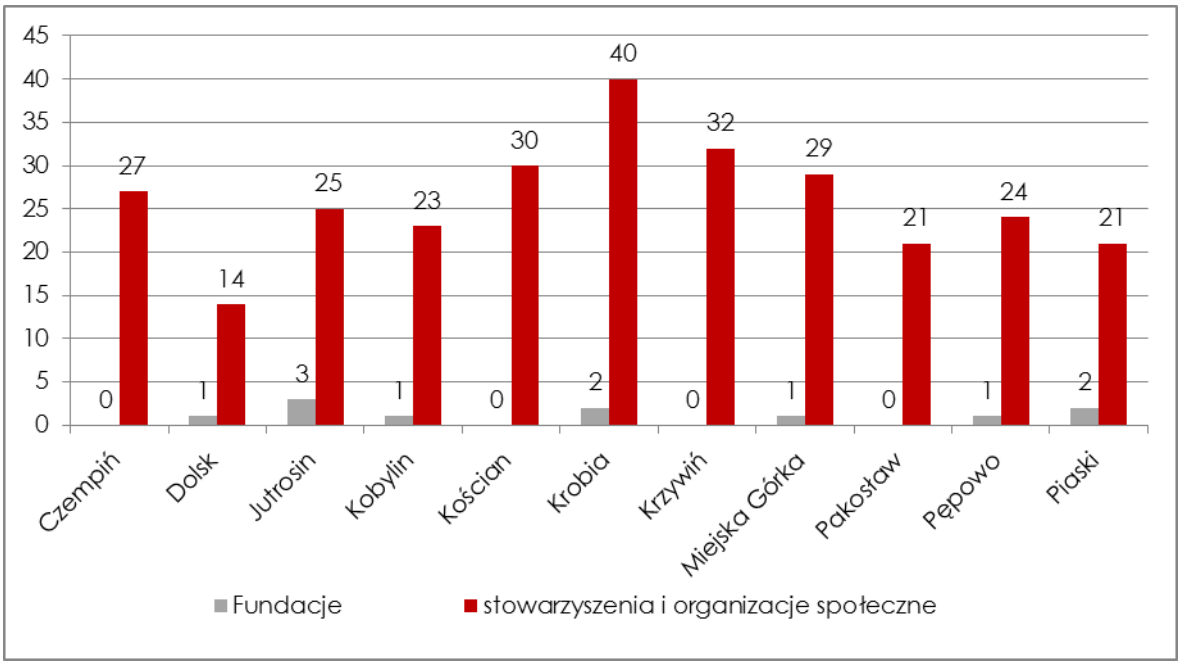

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Gmina Czempiń pod względem liczebności organizacji oraz stowarzyszeń uzyskała w 2012 roku wyniki nieco powyżej średniej (26) dla analizowanych gminy (wykres 14). W ocenie kondycji sektora społecznego nie należy kierować się liczbą podmiotów w danej gminie, gdyż tak naprawdę jest ona silnie skorelowana z liczbą mieszkańców oraz ich aktywnością. W związku z tym na wykresie 15 przedstawiono wskaźnik liczby organizacji oraz stowarzyszeń przypadających na 10 tys. mieszkańców. W takim zestawieniu gmina Czempiń nie wypada tak korzystnie, jak pozostałe jednostki i zajmuje dopiero przedostatnie miejsce. Liderem okazała się gmina Pakosław.

Wykres 15. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku

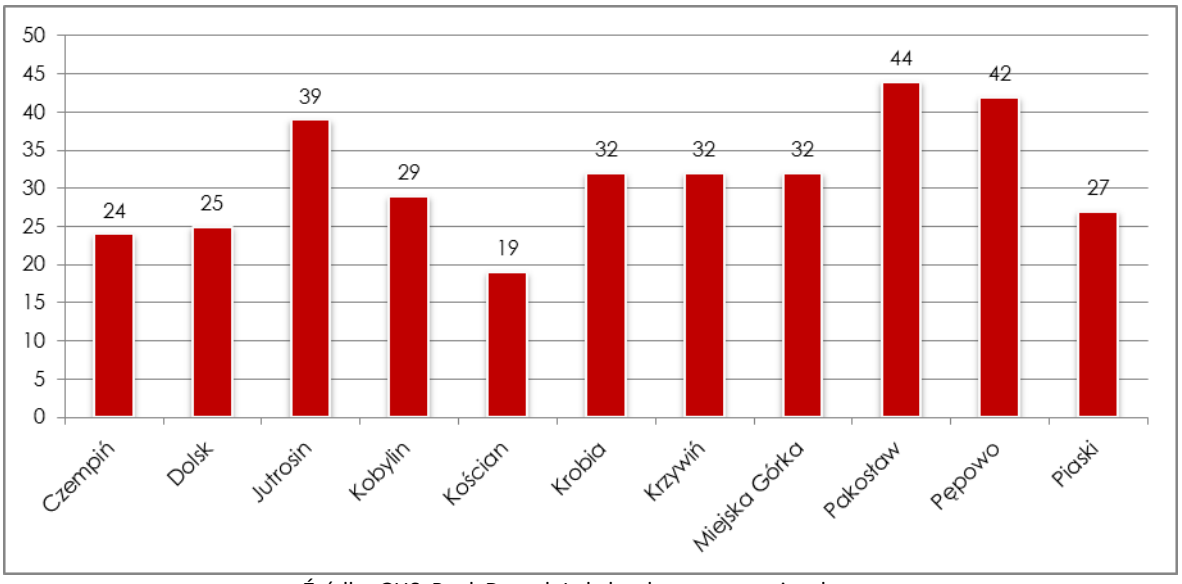

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Istotne z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Czempiń jest także wspieranie przez władze działań mających na celu aktywizację społeczną mieszkańców. Organizacje pozarządowe pełnią w tym zakresie niezwykle ważną funkcję, co potwierdzają cele statutowe stowarzyszeń działających na terenie gminy Czempiń.

6. PARTYCYPACJA OBYWATELSKA

O partycypacji obywatelskiej można mówić, kiedy obywatele mają nie tylko możliwość wpływania na decyzje podejmowane przez władze publiczne, ale też aktywnie korzystają z tej możliwości. Chociaż partycypacja obywatelska opiera się na założeniu, że udział obywateli w zarządzaniu demokratycznym państwem nie powinien być ograniczony wyłączenie do udziału w wyborach, to jednak frekwencja wyborcza należy do najważniejszych i najbardziej adekwatnych wskaźników służących określaniu poziomu aktywności obywatelskiej mieszkańców.

Poziom frekwencji wyborczej odnotowanej podczas wyborów samorządowych wskazuje na stosunkowo duże zainteresowanie mieszkańców gminy Czempiń sprawami lokalnymi (tabela 11). W 2002 roku podczas pierwszej tury wyborów, gmina Czempiń miała o ponad 10 punktów procentowych wyższą frekwencję od odnotowanej w kraju, a podczas drugiej tury

aż o ponad 16 punktów procentowych. Podczas wszystkich wyborów samorządowych w gminie Czempiń odnotowywano wyższy poziom frekwencji wyborczej od odnotowywanej w Polsce, województwie wielkopolskim i powiecie kościańskim.

Tabela 11. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w Polsce, województwie wielkopolskim, powiecie kościańskim i gminie Czempiń w latach 2002, 2006, 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2002		2006		2010	
	I tura	II tura	I tura	II tura	I tura	II tura
Polska	44,1	35,0	46,0	39,6	47,3	35,3
woj. wielkopolskie	45,8	35,7	47,1	38,7	47,1	31,5
pow. kościański	50,4	43,2	46,0	38,0	47,5	-
gm. Czempiń	55,5	51,2	53,7	43,6	54,4	-

Źródło: PKW, opracowanie własne.

Mniejszy poziom aktywności obywatelskiej wykazywali uprawnieni do głosowania mieszkańcy gminy Czempiń podczas wyborów do Sejmu i Senatu (tabela 12), w których frekwencja była niższa od wartości tego wskaźnika odnotowywanej dla Polski (poza 2001 rokiem), województwa wielkopolskiego i powiatu kościańskiego. Należy jednak zaznaczyć, że w całym kraju przy okazji tych wyborów frekwencja jest niższa niż w porównaniu do wyborów samorządowych. Najgorsza sytuacja była w roku 2005, w którym z możliwości oddania głosu skorzystało zaledwie 35% osób uprawnionych. W 2007 roku sytuacja przedstawiała się nieco lepiej, gdyż w gminie Czempiń osiągnięto poziom prawie 50%. W wyborach przeprowadzonych w 2011 roku wskaźnik ten w analizowanej JST nieznacznie przekroczył 43%, czyli nieco poniżej średniej dla powiatu kościańskiego wynoszącej 45%.

Tabela 12. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie kościańskim i gminie Czempiń w latach 2001, 2005, 2007, 2011 (w %)

Wyszczególnienie	2001		2005		2007		2011	
	Sejm	Senat	Sejm	Senat	Sejm	Senat	Sejm	Senat
Polska	46,3	46,3	40,6	40,6	53,9	53,9	48,9	48,9
woj. wielkopolskie	49,9	49,9	40,9	40,9	55,1	55,1	49,2	49,2
pow. kościański	49,1	49,1	37,8	37,8	51,2	51,2	45,0	45,0
gm. Czempiń	47,5	47,5	34,5	34,5	49,8	49,8	43,4	43,4

Źródło: PKW, opracowanie własne.

Podczas wyborów prezydenckich (tabela 13) w latach 2000 i 2010 frekwencja w gminie Czempiń była wyższa od średniej odnotowanej dla województwa czy kraju. Jednak w roku 2005 wartość ta była poniżej średniej dla wymienionych obszarów.

Tabela 13 Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie kościańskim i gminie Czempiń w latach 2000, 2005 i 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2000	2005		2010
		I tura	II tura	
Polska	61,1	49,7	51,0	47,0
woj. wielkopolskie	66,5	51,3	51,4	39,5
pow. kościański	68,7	48,9	48,9	50,1
gm. Czempiń	66,9	46,9	45,6	47,9

Źródło: PKW, opracowanie własne.

Zestawiając udział mieszkańców gminy Czempiń we wszystkich wyborach, można wnioskować, że największym zainteresowaniem cieszą się wybory samorządowe. Podczas tych wyborów na przestrzeni ostatnich lat frekwencja była wysoka i ustabilizowała się na podobnym poziomie, podobnie jak podczas wyborów do Sejmu i Senatu. Aktywny udział w wyborach samorządowych może być jednym ze wskaźników zainteresowania mieszkańców sprawami lokalnymi.

W gminie w 2003 roku przyjęto uchwałę w sprawie określenia zasad i trybu przeprowadzania konsultacji z mieszkańcami Gminy Czempiń[24]. Fakt, że tego typu uchwałę podjęto ponad 10 lat temu wskazuje na wysoki poziom świadomości władz gminy w zakresie roli, jaką pełnią mieszkańcy w procesie podejmowania decyzji dotyczących spraw gminy. Nieco gorzej przedstawia się w tym kontekście sam udział mieszkańców w konsultacjach społecznych, co obrazuje m.in. liczba zebranych ankiet przy okazji konsultacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Czempinia 2012-2020. Łącznie pod uwagę wzięto głosy 318 mieszkańców, a władze gminy wyraźnie zaznaczają konieczność podejmowania takich działań przed realizacją każdego projektu: „Strategię tę [nową strategię] opracowują dwaj pracownicy Urzędu. Wcześniej przeprowadzone zostały ankiety wśród mieszkańców, aby pozyskać podstawowe informacje. Bazujemy również na strategii, która istniała w latach 2007-2013" [W08]. Dlatego bardzo istotne jest skonfrontowanie priorytetów władz z opiniami mieszkańców. Dzięki takiemu zebraniu opinii ustalono największy priorytet jakim jest rewitalizacja rynku. Ważne dla mieszkańców okazały się inwestycje związane z dworcem PKP oraz ulica Kuczmerowicza. Wybór tego miejsca mieszkańcy argumentowali związaniem z miejscem zamieszkania.

[24] Tamże.

Warto zaznaczyć, że mimo informowania mieszkańców i zorganizowania spotkań, poziom ich uczestnictwa w konsultacjach był niski: „Mamy uchwałę o konsultacjach społecznych, które były prowadzone przed powstaniem osiedli w 2004 r. Te konsultacje nie miały szczególnego posłuchu… Jeżeli chcemy się skomunikować z mieszkańcami i przeprowadzić wybory do zarządu osiedli to raczej nie w ten sposób. Mieszkańcy generalnie nie garną się, by uczestniczyć w życiu społecznym. Na sesjach rady pojawiają się stali uczestnicy spotkań. Zainteresowanie wśród mieszkańców wzbudziło pojawienie się kwestii wiatraków. Zawiązały się wtedy dwa stowarzyszenia, jedno opowiadające się za pomysłem, drugie zdecydowanie przeciw. Wtedy zaobserwowaliśmy zwiększoną aktywność mieszkańców na sesjach i na dyżurach przewodniczącego rady. Wracając do komunikacji, to odbywa się ona poprzez stronę internetową i za pośrednictwem sołtysów oraz radnych" [W07].

Zaangażowanie mieszkańców jest raczej wypadkową kultury obywatelskiej, postaw wobec demokracji i mentalności, których ukształtowanie w pożądany sposób wymaga permanentnych działań i relatywnie długiego czasu ich trwania. Działania przedstawicieli instytucji samorządowych na obecnym etapie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Polsce ograniczają się w głównej mierze do działań informacyjnych: „Jeżeli ktoś chce, nie trzeba go namawiać do zaangażowania [w działania na rzecz gminy]. Tworzenie grup formalnych nie jest wyjściem, ponieważ wiąże się z pewnym obowiązkiem. Ważna jest funkcja informacyjna, a nie nagabywanie na siłę. Jeżeli mieszkańcy będą chcieli działać, to znajdą miejsca, czy pomoc ze strony Urzędu, ale nie widzę Urzędu jako kreatora oddolnych inicjatyw" [W07]. Warto, aby władze samorządowe gminy Czempiń podjęły działania mające na celu również zachęcanie mieszkańców do aktywności obywatelskiej, a informacja o możliwości uczestniczenia w konsultacjach zawierała elementy promocyjne, czy nawet perswazyjne.

Również przedsiębiorcy starają się partycypować przy podejmowaniu decyzji interesując się na bieżąco podejmowanymi działaniami ze strony władz: „[Przedsiębiorcy] Zwracają się czasem ze swoimi postulatami, np. gdy uchwalane są decyzje ws. podatków od terenów pod działalność gospodarczą. W tym roku również takie pismo o nie zwiększanie tego podatku zostało złożone. Myślę, że przedsiębiorcy czuwają nad tym, co się dzieje i jeżeli jest potrzeba, to zabierają głos. Dodatkowo władze gminy organizują szkolenia dla przedsiębiorców, o czym

opowiada pracownik urzędu: „Prowadzimy szkolenia dla przedsiębiorców z Programu Rządowego Poręczeń Kredytowych, którego gmina jest członkiem. Myślę, że współpraca układa się dobrze" [W07].

7. WSPÓŁPRACA MIĘDZYSEKTOROWA

Samorząd terytorialny na poziomie gminnym jest jednym z najistotniejszych partnerów organizacji pozarządowych. Jest to widoczne w rosnącej liczbie gmin, które przekazują część swoich zadań do realizowania przez trzeci sektor. W Polsce zauważa się jednak wciąż małą skalę partnerskich relacji między przedstawicielami obu sektorów[25].

Władze gminy Czempiń starają się włączać mieszkańców, przedstawicieli trzeciego sektora i przedsiębiorców w proces decyzyjny. Przykładem tego jest choćby Program Rewitalizacji Miasta Czempinia 2012 – 2020, o którym wspomniano wcześniej. Gmina Czempiń jest w trakcje konstruowania swojej strategii rozwoju na lata 2014-2020, dlatego też jej projekt poddano konsultacjom społecznym poprzez ankiety wśród mieszkańców. Aby zachęcić mieszkańców do udziału w konsultacjach ankiety te były dostępne w wielu punktach na terenie Czempinia. W ankiecie mieszkańcy mieli wskazać najpilniejsze inwestycje, które powinny zostać zrealizowane w ciągu najbliższych lat. Pytano również o wydarzenia kulturalne oraz propozycje organizacji kolejnych. Zapytano również o kwestie komunikacyjne, atuty gminy oraz słabe strony.

Warto wspomnieć o wydarzeniach kulturalnych, których wiele jest organizowanych między innymi poprzez Centrum Kultury w Czempiniu. Tylko w roku 2013 zorganizowano aż 32 imprezy. Największą popularnością cieszą się takie imprezy jak: Dni Czempinia, Sylwester czy WOŚP. Oczywiście potrzeby kulturalne są znacznie większe: „Kultura w naszym rejonie opiera się o kapelę dudziarską. Minusem gminy jest brak obiektu kultury z prawdziwego zdarzenia. Mamy Dom Kultury, ale nie na takich warunkach, jaki można sobie wymarzyć" [W08].

[25] *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych. Raport z badania 2012*, 2013, s.11, Stowarzyszenie Klon/Jawor, dostępny: www.ngo.pl, [data dostępu: 24.01.2014].

Wcześniej zorganizowane konsultacje społeczne w sprawie „Programu współpracy Gminy Czempiń z organizacjami pozarządowymi oraz z innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2013" zostały zrealizowane na podstawie zarządzenia Burmistrza Gminy Czempiń z dnia 22 października 2012r[26]. Należy jednak zaznaczyć, że zgodnie z artykułem 5a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie władze gminy mogą uchwalić roczny albo wieloletni program współpracy z podmiotami reprezentującymi trzeci sektor jedynie po przeprowadzeniu konsultacji z przedstawicielami tych podmiotów. Uchwalenie programu wieloletniego pozwala na długofalowe, strategiczne planowanie, co może przynieść lepsze efekty niż podejmowanie działań w perspektywie jednorocznej.

Z informacji zamieszczonych na stronie internetowej gminy wynika, że w najbliższym czasie odbędą się konsultacje społeczne w bardzo ważnej kwestii dla mieszkańców gminy, jaką jest budowa obwodnicy miasta. Konsultacje mają dotyczyć przebiegu drogi, która będzie miała status drogi wojewódzkiej dlatego ważna jest również opinia Zarządu Dróg Wojewódzkich jako przyszłego inwestora[27].

W lutym na stronie internetowej gminy ogłoszono informację o konkursie ofert na realizację zadań z zakresu działalności na rzecz osób niepełnosprawnych oraz realizację zadań z zakresu kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji narodowej. Na realizację pierwszego zadania przewidziano 8 000zł, a drugiego 6 500zł. Jak wspominano wcześniej, gmina Czempiń w 2012r. przyznała 33 500zł na realizację zadań organizacjom i stowarzyszeniom. Najwięcej z tych środków tj. 24 750zł przeznaczono na kolonie dla dzieci z rodzin ubogich oraz dotkniętych alkoholizmem. Kolejne środki przeznaczono na uczestnictwo chóru w festiwalach i konkursach, turniej strzelecki oraz wyjazdy dzieci niepełnosprawnych[28].

W „Programie współpracy gminy Czempiń z organizacjami pozarządowymi oraz z innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2013" zaznaczono, że zlecanie pewnych zadań podmiotom zewnętrznym jest efektywne i opłacalne dla gminy, co potwierdza wypowiedź pracownika urzędu: „Zaletą jest to, że te podmioty specjalizują się

[26] www.czempin.pl, [data dostępu: 24.01.2014].
[27] www.koscian.naszemiasto.pl, [data dostępu: 24.01.2014].
[28] www.biuletyn.net, [data dostępu: 24.01.2014].

w tych zadaniach i są przygotowane do ich realizacji. Organizacyjnie na pewno robią to lepiej niż my. Znają dogłębniej ten temat, wiedzą jakie są potrzeby w tym zakresie. My jesteśmy spokojniejsi i wiemy, że nasze dotacje trafiają do odpowiednich osób. (…) Wadą zawsze jest ryzyko, kiedy zlecamy zadanie nowemu podmiotowi, a ten może okazać się przecież niewystarczająco przygotowany. Generalnie nie widzę jednak wielu innych wad. Myślę, że ze względu na zasady dot. rozliczeń, wywiązywanie się z zadań, przedstawianie planów i rozliczeń finansowych są tak skonstruowane, że naprawdę nie ma takiej możliwości, abyśmy źle te środki ulokowali" [W07]. Wiele z tych podmiotów na większe doświadczenie w poszczególnych kwestiach, dlatego jest w stanie realizować te zadania w sposób efektywny – przynajmniej w założeniu, bo w treści sprawozdań z realizacji programów współpracy wyników takich analiz nie zamieszczono.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Liczba ludności gminy Czempiń w podziale na płeć w latach 2007-2012 35
Wykres 2. Saldo migracji wewnętrznych gminy Czempiń w latach 2007-2012 w podziale na płeć 36
Wykres 3. Struktura płci i wieku ludności gminy Czempiń w 2012 roku 37
Wykres 4. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Czempiń w latach 2007-2012 (w %) 38
Wykres 5. Prognoza zmian liczby ludności w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w gminie Czempiń w latach 2014-2030 38
Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Czempiń w latach 2007-2012 40
Wykres 7. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 42
Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 43
Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 44
Wykres 10. Liczba bezrobotnych kobiet i mężczyzn w gminie Czempiń w latach 2007-2012 56
Wykres 11. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym według płci w gminie Czempiń w latach 2007-2012 (w %) 56
Wykres 12. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych w gminie Czempiń, powiecie kościańskim i województwie wielkopolskim w okresie 12.2009-12.2013 (w %) 57
Wykres 13. Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w gminie Czempiń w latach 2008-2012 58
Wykres 14. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku 60
Wykres 15. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku 61

SPIS TABEL

Tabela 1. Podmioty według klas wielkości w gminie Czempiń w latach 2009-2012 41
Tabela 2. Dynamika zmian (w porównaniu rok do roku) liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2010-2012 45
Tabela 3. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 45
Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD 2007 w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 r.* 46
Tabela 5. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) ..... **Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.** 49

Tabela 6. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) 51

Tabela 7. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) 52

Tabela 8. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 53

Tabela 9. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012**Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.**

Tabela 10. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy miejsko-wiejskie i wiejskie będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł) 55

Tabela 11. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w latach 2002, 2006, 2010 w Polsce, województwie wielkopolskim, powiecie kościańskim i gminie Czempiń (w %) 62

Tabela 12. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w latach 2001, 2005, 2007, 2011 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie kościańskim i gminie Czempiń (w %) 62

Tabela 13. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w latach 2000, 2005 i 2010 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie kościańskim i gminie Czempiń (w %) 63

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

GMINA DOLSK

Rysunek 1. Mapa obszaru realizacji projektu „Partnerstwo samorządów Południowej Wielkopolski na rzecz zwiększenia dostępności i jakości usług publicznych" – gmina Dolsk

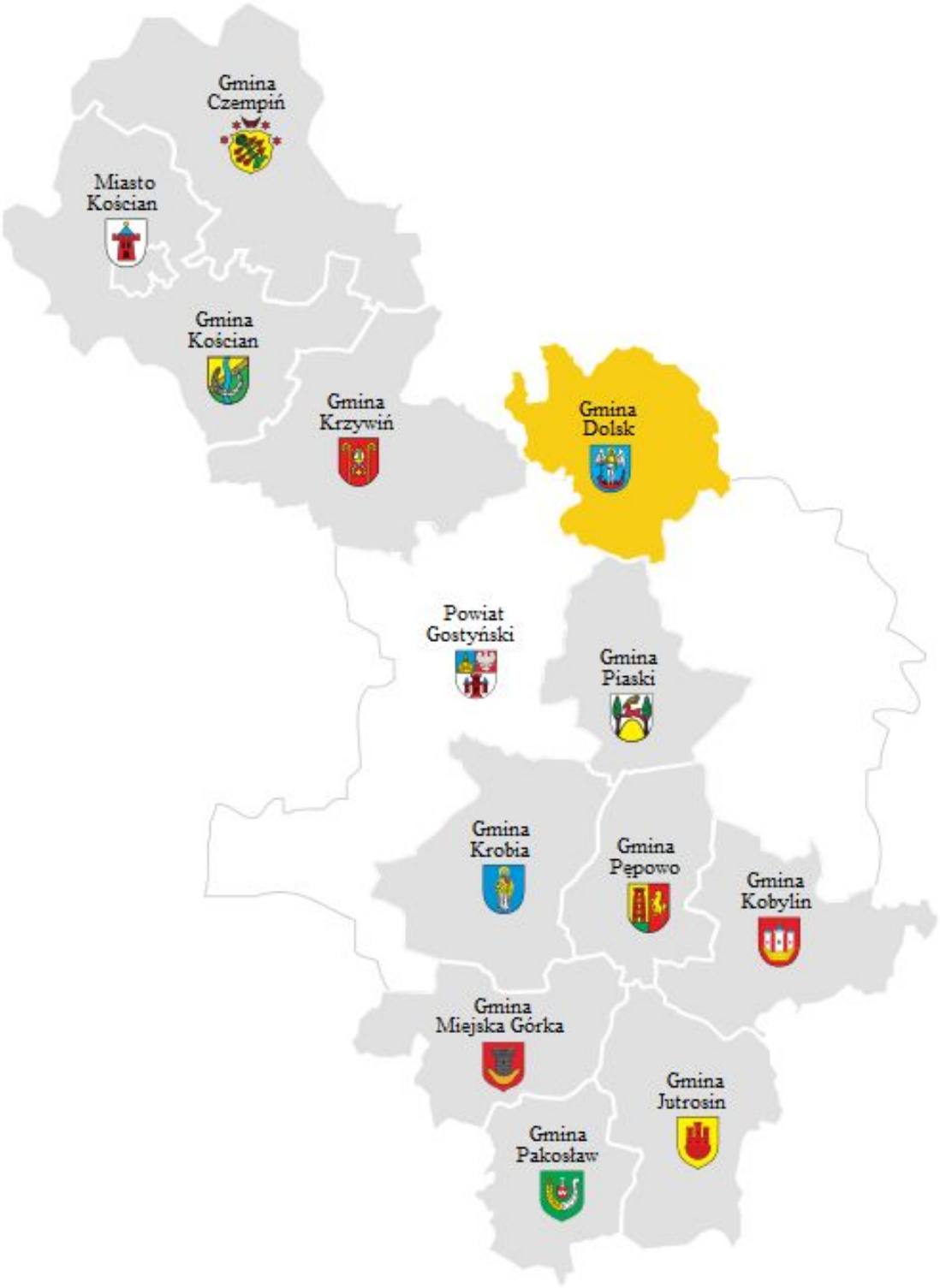

Źródło: http://www.uslugipubliczne.pl/mapa.html.

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE

Gmina Dolsk to miejsko-wiejska gmina, leżąca w południowej części powiatu śremskiego. Zajmuje obszar 12 448 ha, co stanowi 21,7% powierzchni tego powiatu. Siedziba urzędu gminy, miasto Dolsk znajduje się w odległości ok. 55 km na południe od stolicy województwa wielkopolskiego – Poznania.

2. ZMIANY DEMOGRAFICZNE

Według danych GUS za 2012 rok liczba ludności gminy Dolsk wyniosła 5890 osób i należała do najniższych spośród wszystkich gmin członkowskich Lokalnej Grupy Działania Gościnna Wielkopolska. Niższą wartość tego wskaźnika wśród gmin członkowskich LGD odnotowano jedynie w gminie Pakosław (4749).

W porównaniu do danych z 2007 roku liczba ludności w gminie Dolsk zwiększyła się o 2,3% (130 osób), przy czym liczba kobiet zwiększyła się o 2,7% (76 osób), a mężczyzn o 1,9% (54 osoby). Nietypowa w odniesieniu do danych dla województwa wielkopolskiego, a także powiatu gostyńskiego, rawickiego oraz śremskiego jest natomiast proporcja między liczbą kobiet a liczbą mężczyzn w gminie Dolsk (wykres 1). W gminie będącej przedmiotem opracowania kobiety stanowią mniejszość (średnio 49,8% w latach 2007-2012). Podobna sytuacja została odnotowana również w gminach: Kobylin, Pępowo, Jutrosin, oraz Pakosław.

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w gminie Dolsk w latach 2007-2012

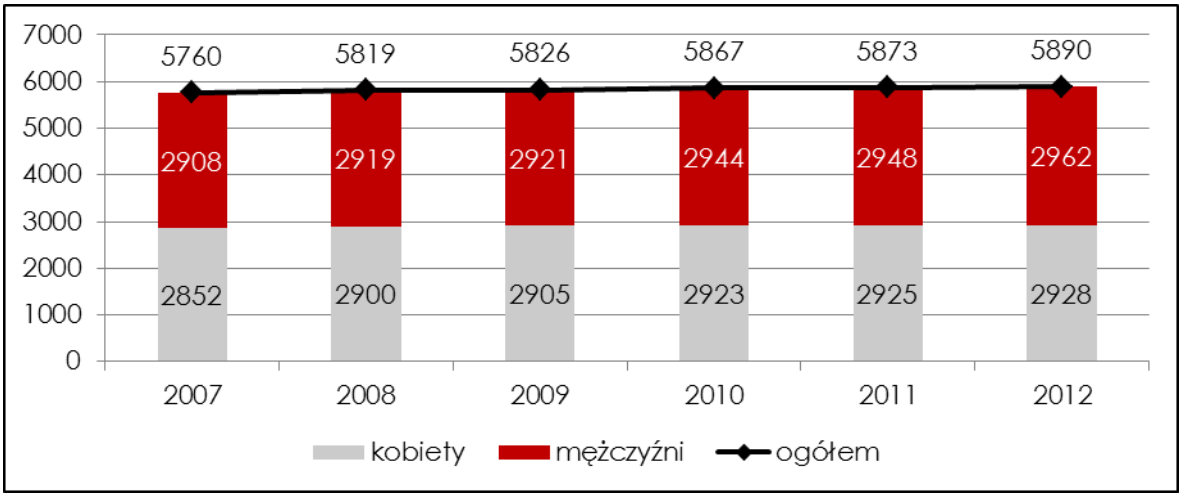

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Przyczyn takiej sytuacji należy upatrywać w rolniczym charakterze tego obszaru, który ogranicza możliwość podjęcia pracy kobietom. Potwierdzają to m.in. dane dotyczące liczby bezrobotnych w podziale na płeć, a także migracji wewnętrznych, które wskazują, że gminę częściej opuszczają kobiety niż mężczyźni. Prawdopodobnie jest to związane z większą dostępnością miejsca pracy dla kobiet m.in. w Śremie czy w Poznaniu.

Analiza obecnej struktury wiekowej populacji gminy Dolsk (wykres 2) prowadzi do istotnych wniosków związanych z przyszłymi trendami demograficznymi. Warto zwrócić uwagę na wyraźny wyż demograficzny w kategorii osób urodzonych w latach osiemdziesiątych minionego stulecia. Struktura ta odbiega od proporcji odnotowywanych w województwie, w którym można wyraźnie zidentyfikować dwa wyże demograficzne: lat pięćdziesiątych i wspomniany wyż z lat osiemdziesiątych. Dane dotyczące liczebności najmłodszych mieszkańców gminy wskazują na utrwalanie się modelu rodziny 2+1, czyli takiego, w którym na dwoje rodziców przypada jedno dziecko, a rzadziej 2+2. Za pozytywny aspekt takiego stanu rzeczy należy uznać fakt, że negatywne efekty procesu starzenia się społeczeństwa w gminie Dolsk będą bardziej odsunięte w czasie niż ma to miejsce na innych obszarach. W perspektywie długoterminowej natomiast – przy założeniu, że osoby, które obecnie mają od 25 do 34 lat nie opuszczą gminy – obciążenia lokalnego budżetu wynikające m.in. z kierowania wsparcia dla osób w wieku poprodukcyjnym mogą być dużo bardziej dotkliwe dla finansów gminy.

Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności gminy Dolsk w 2012 roku

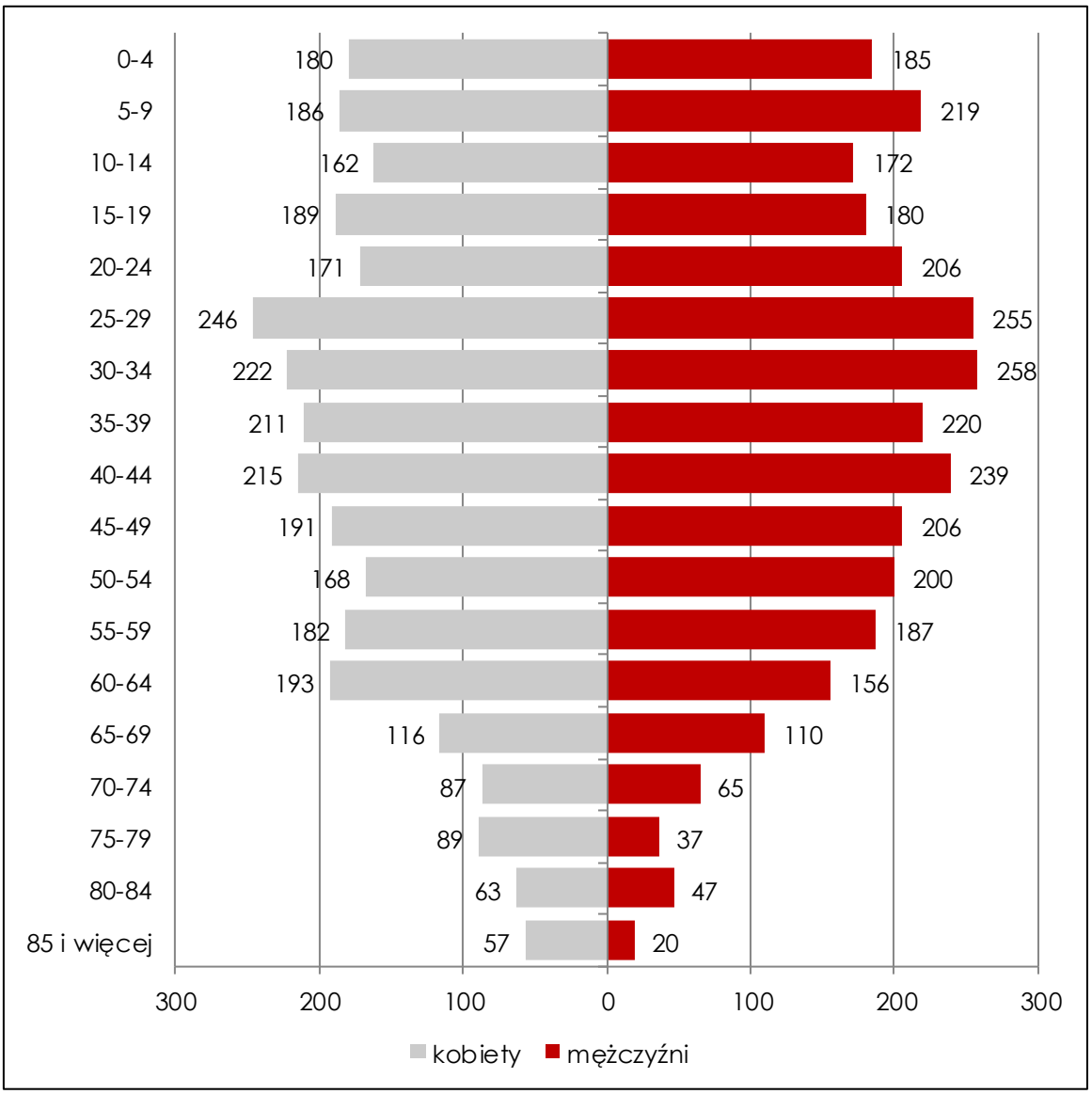

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Pogłębiona analiza dynamiki zmian liczby ludności gminy Dolsk wskazuje na zmniejszanie się udziału osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej strukturze społeczeństwa w 2012 roku w porównaniu do danych z 2007. Zmniejszeniu uległa liczba ludności w grupach wiekowych od 5 do 9 lat (o 9%), od 10 do 14 lat (o 5%) i w wieku od 15 do 19 lat (o 26%). Przyczyn takiej sytuacji należy upatrywać w niżu demograficznym, jak również z trendem związanym z odkładaniem „na później" decyzji o posiadaniu dzieci przez młodych ludzi w wieku od 25 do 35 lat. Świadczy o tym między innymi fakt, iż w grupie wiekowej od 0 do 4 lat w porównaniu roku 2012 do 2007 odnotowano wzrost liczby ludności o 18%.

Dane dotyczące udziału w ogóle ludności osób z poszczególnych kategorii wiekowych (wykres 3) ukazują trend dotyczący zmian w strukturze wiekowej mieszkańców gminy Dolsk, a także prognozowanie jej w najbliższych latach.

Analiza rozkładu procentowego ludności gminy Dolsk w podziale na kategorie wiekowe (wykres 3) wskazuje na proces starzenia się społeczeństwa. W okresie 2007-2012 zaobserwowano spadek odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym (o 2 p.p) przy jednoczesnym wzroście odsetka ludności w wieku poprodukcyjnym (o 1,9 p.p). Różnica ta zmniejszała się stopniowo – w 2007 roku zbiorowość osób w wieku przedprodukcyjnym była znacznie większa od zbiorowości osób w wieku poprodukcyjnym o 10,8 p.p., w 2010 roku o 8,4 p.p., a w 2012 roku różnica ta wynosiła już tylko 6,9 p.p.

Warto dodać, że w wartościach bezwzględnych liczba osób w wieku przedprodukcyjnym stale się zmniejsza – z 1377 osób w 2007 roku do 1287 osób w 2012 roku – przy jednoczesnym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym – z 752 do 884 osób.

Wykres 3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Dolsk w latach 2007-2012 (w %)

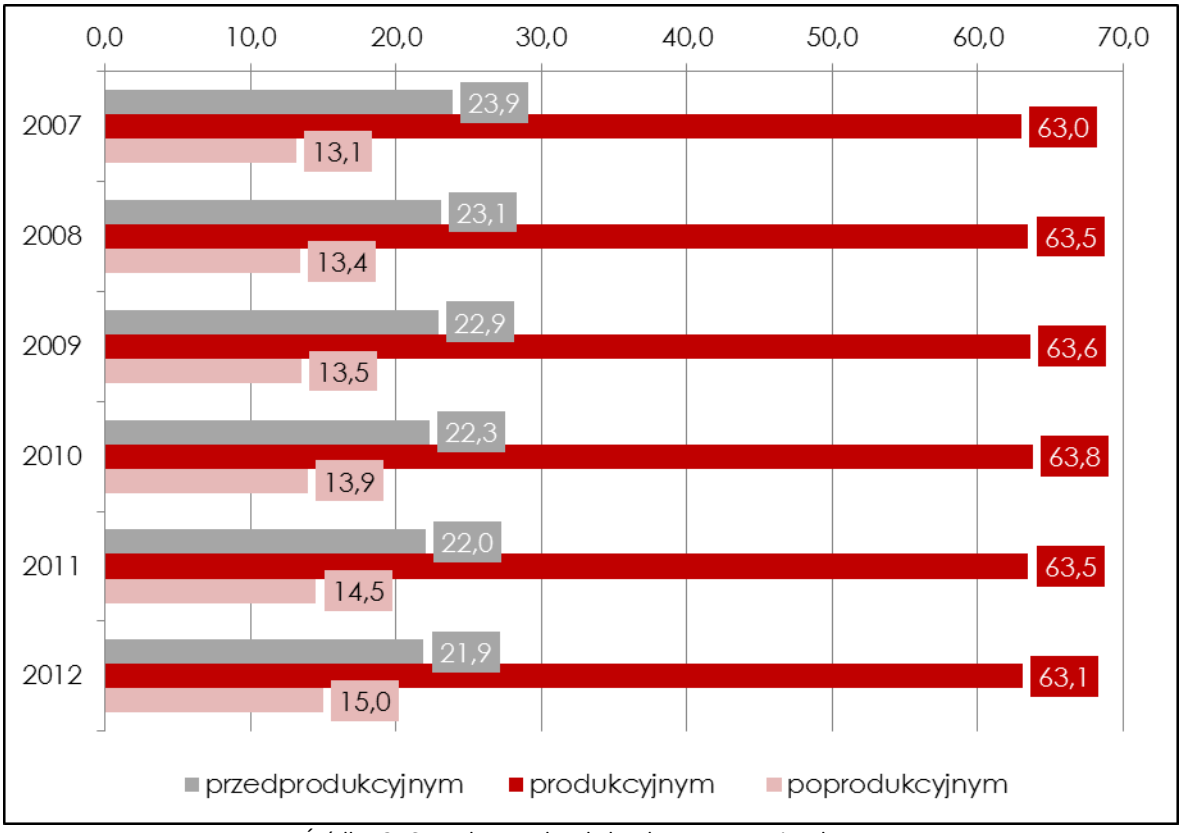

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Z uwagi na niedostępność danych dotyczących prognozowanej liczby ludności na poziomie gmin, pomocne mogą okazać się estymacje przedstawione w aplikacji „Prognoza zapotrzebowania na usługi edukacyjne" opracowanej na zlecenie Ośrodka Rozwoju Edukacji[29]. Jak wynika z prognozy przedstawionej na wykresie 4, liczba dzieci w wieku od 0 do 6 lat w gminie Dolsk będzie maleć w sposób systematyczny i do 2030 ulegnie zmniejszeniu o około 5%. Jest to relatywnie niewielka różnica. Należy podkreślić, że w gminie Dolsk od 2004 odnotowywano mimo wszystko dosyć wysoki poziom przyrostu naturalnego. W latach 2007-2012 jego średnia wartość wynosiła 2,9 p.p. Przy założeniu, że nie nastąpią w gminie gwałtowne ruchy emigracyjne można przypuszczać, że negatywne skutki procesu starzenia się społeczeństwa będą – jak wspomniano – odsunięte w czasie, co nie oznacza, że uda się ich uniknąć.

Wykres 4. Prognoza zmian liczby ludności w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w gminie Dolsk w latach 2014-2030

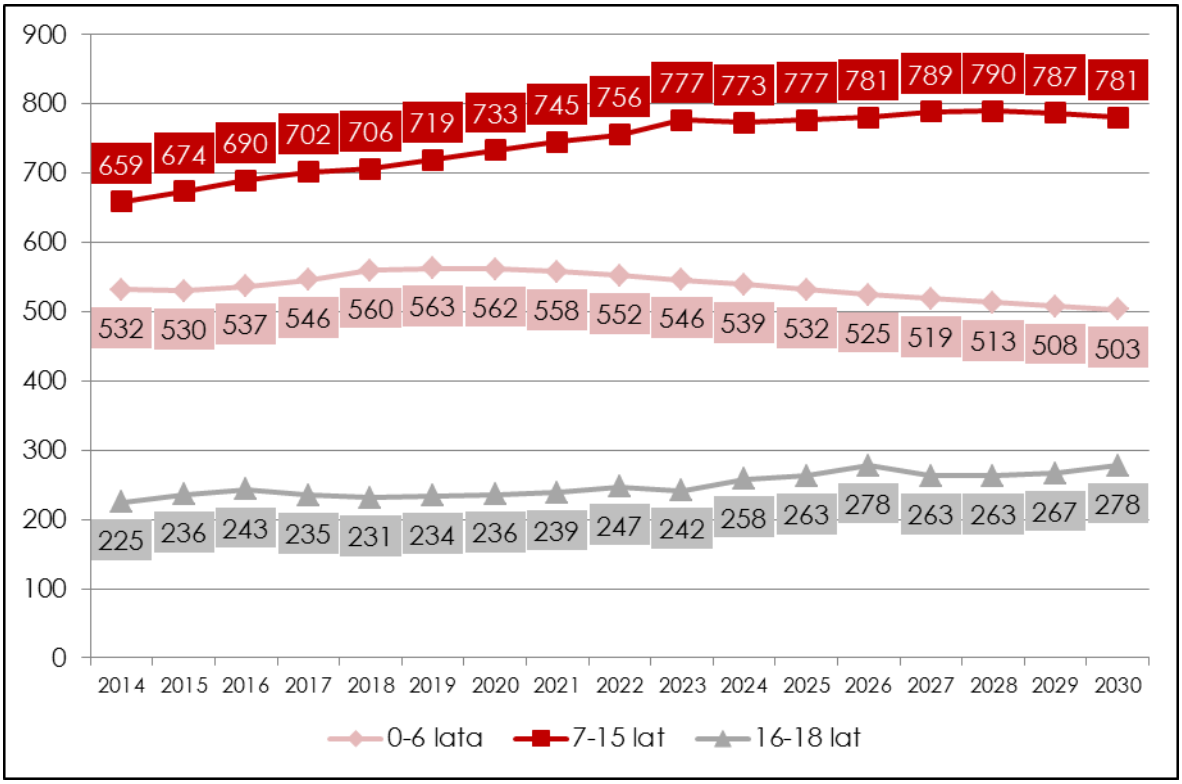

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Prognoza zapotrzebowania na usługi edukacyjne,* dostępny: www.prognozademograficzna.ore.edu.pl.

[29] *Prognoza zapotrzebowania na usługi edukacyjne*, dostępny: www.prognozademograficzna.ore.edu.pl, [data dostępu: 03.02.2014].

Zmiany zdiagnozowane w strukturze demograficznej gminy Dolsk wskazują na postępujący proces starzenia się społeczeństwa, który wyraża się głównie wzrostem liczby ludności w wieku poprodukcyjnym i zmniejszającą się liczbą ludności w wieku przedprodukcyjnym. Władze samorządowe powinny podejmować działania mające na celu realizację polityki prorodzinnej, jak też aktywizowania seniorów, w celu uniknięcia takich negatywnych zmian jak: zmniejszenie konsumpcji, zmniejszenie wpływów z podatków, zwiększenie wydatków na usługi opieki medycznej czy społecznej. Obserwowane zmiany demograficzne wymagają podjęcia działań z zakresu polityki społecznej gminy oraz określenia kierunków priorytetowych, do których można zaliczyć m.in..: aktywizację fizyczną, społeczną i psychiczną seniorów. Konieczne będzie prowadzenie nie tylko polityki przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób starszych, ale podejmowanie działań mających na celu ich włączanie w życie społeczne.

3. KONDYCJA SEKTORA GOSPODARCZEGO

Gospodarka stanowi jedną z ważniejszych dziedzin rozwoju lokalnego. Dochody własne generowane przez gminę pozwalają zapewnić odpowiedni poziom usług społecznych, a prawidłowy rozwój gospodarczy determinuje poziom i warunki życia lokalnej społeczności.

Wskazane w przyjętym 25 czerwca 2004 roku „Planie Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy Dolsk 2004-2013" najważniejsze problemy gospodarki i rynku pracy były następujące:

- wysoki poziom bezrobocia,
- wysoki odsetek osób młodych w ogóle osób bezrobotnych,
- problemy związane ze sferą rolnictwa (trudność ze zbytkiem produktów rolnych, brak wyraźnej specjalizacji produkcji rolnej),
- niewielka liczba podmiotów gospodarczych spoza sektora rolniczego,
- słabo rozwinięty sektor usług,
- niedostateczne zaplecze rekreacyjne i turystyczne.

Poniższa analiza podstawowych danych statystycznych wskazuje, że problemy te pozostały nierozwiązane.

Za wskaźnik poziomu przedsiębiorczości mieszkańców gminy, a co za tym idzie umiejętności podejmowania samodzielnych działań, odpowiedzialności oraz poczucia wiary we własne siły, można uznać liczbę osób prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 10 tys. ludności ogółem lub na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wymienione cechy pozwalają – w pewnym zakresie – łączyć ten wskaźnik z poziomem aktywności obywatelskiej i przedsiębiorczością mieszkańców gminy.

Analizując dane dotyczące liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy Dolsk w latach 2007-2013 można zauważyć wzrostowy trend tego wskaźnika: z 346 w 2007 roku do 396 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w III kwartale 2013 roku (wykres 5).

Wykres 5. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Dolsk w okresie 2007-III kwartał 2013

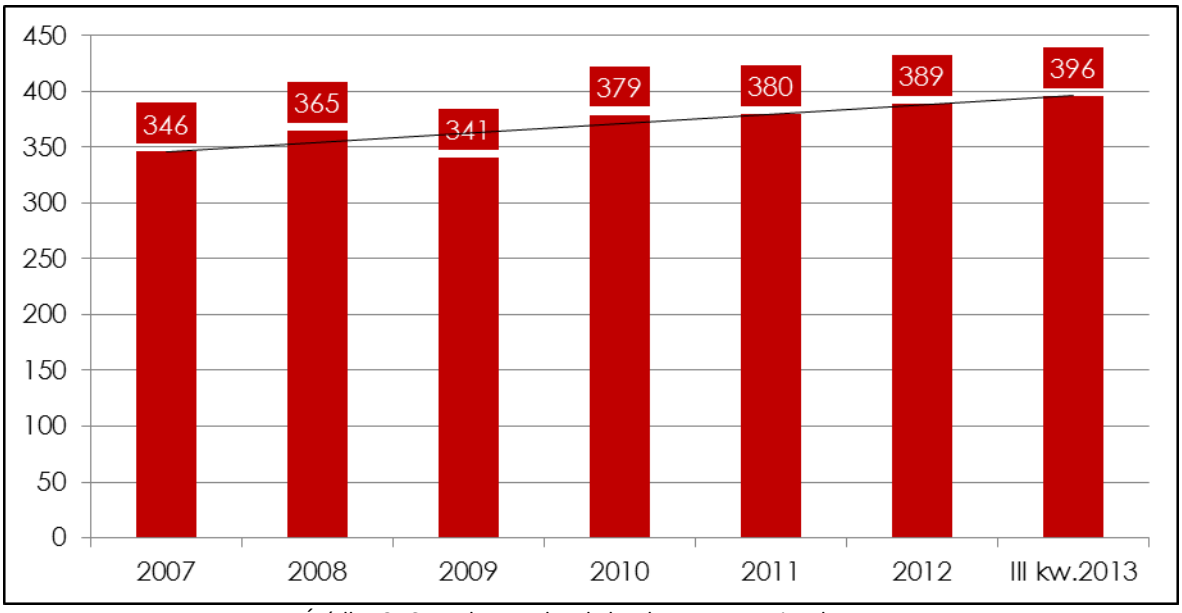

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Należy pamiętać, że na wzrastającą liczbę działalności gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne znaczący wpływ mogą mieć dotacje z Unii Europejskiej udzielane nowym przedsiębiorcom w ramach programów aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych. Warto zaznaczyć, że w całym powiecie śremskim liczba osób, które zawarły umowy przyznające dotacje w 2008 roku wynosiła 95, w 2009 roku 100 osób, w 2011 roku tylko 29, a w 2012 roku 70 osób. Fakt ten może skutkować zmniejszeniem w najbliższym czasie liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, co będzie związane z zakończeniem

okresu płatności preferencyjnych składek ZUS dla nowych przedsiębiorców (dwa lata) lub też brakiem konieczności prowadzenia takiej działalności po upływie roku od momentu otrzymania dotacji. Warto zaznaczyć, że analizy WUP dotyczące funkcjonowania podmiotów gospodarczych, które zostały utworzone przy pomocy dofinansowania obejmują jedynie 12 miesięcy, czyli dokładnie tyle, ile wynosi minimalny okres prowadzenia działalności wymagany po otrzymaniu dotacji[30].

Za inny wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców gminy można uznać liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym (wykres 6). W przypadku gminy Dolsk, okazuje się, że wśród porównywanych gmin osiągane w niej poziomy plasują ją nieco powyżej średniej.

Po zrelatywizowaniu danych o liczbie podmiotów gospodarki narodowej poprzez przeliczenie liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, jaka przypada na 10 tys. mieszkańców[31], okazuje się, że w gminie Dolsk w 2012 roku wskaźnik ten był wyższy niż średnio w pozostałych analizowanych gminach miejsko-wiejskich i wiejskich. Najwyższe wartości odnotowano w gminie Krobia i były one w analizowanym okresie wyższe od średniej gmin przeciętnie o 21%. Wartości odnotowane w gminie Dolsk wskazują na relatywnie stabilny, choć powolny rozwój gospodarczy. Warto podkreślić, że z uwagi na fakt, iż niemal trzy czwarte ludności gminy Dolsk ma (według danych GUS) faktyczne miejsce zamieszkania na wsi, a tym samym prawdopodobnie utrzymują się z rolnictwa odnotowany poziom przedsiębiorczości w gminie należy uznać za wysoki.

[30] Zob. *Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej w latach 2008-2009 w województwie wielkopolskim*, dostępny: www.wup.poznan.pl, [data dostępu: 04.02.2014].
Zob. *Aktywizacja osób bezrobotnych w województwie wielkopolskim w latach 2011-2013*, dostępny: www.wup.poznan.pl, s. 22 [data dostępu: 04.02.2014].

[31] Przy analizie tego wskaźnika należy wziąć pod uwagę fakt, że liczba ludności analizowanych gmin jest w większości niższa niż 10 tys.

Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

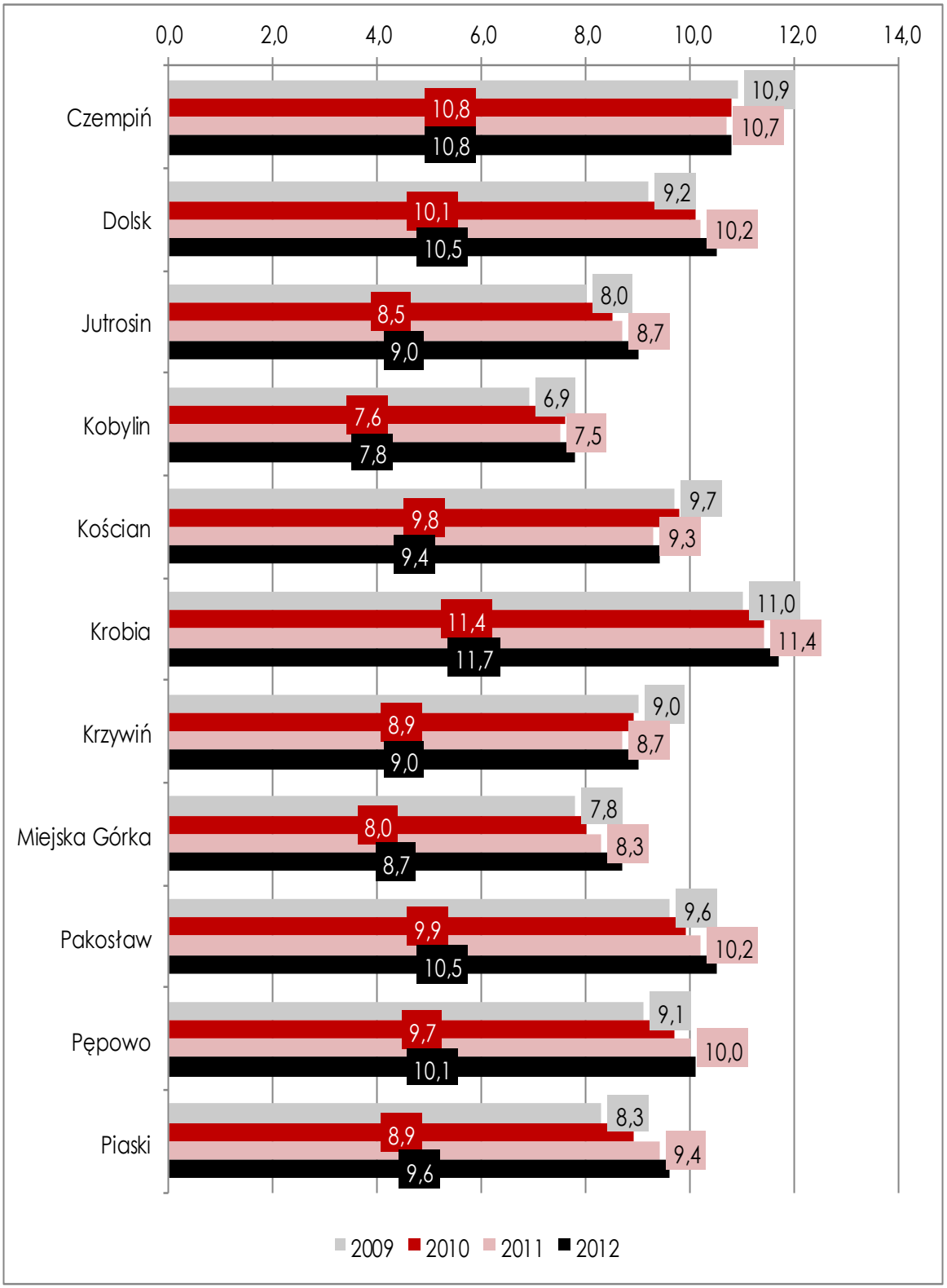

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

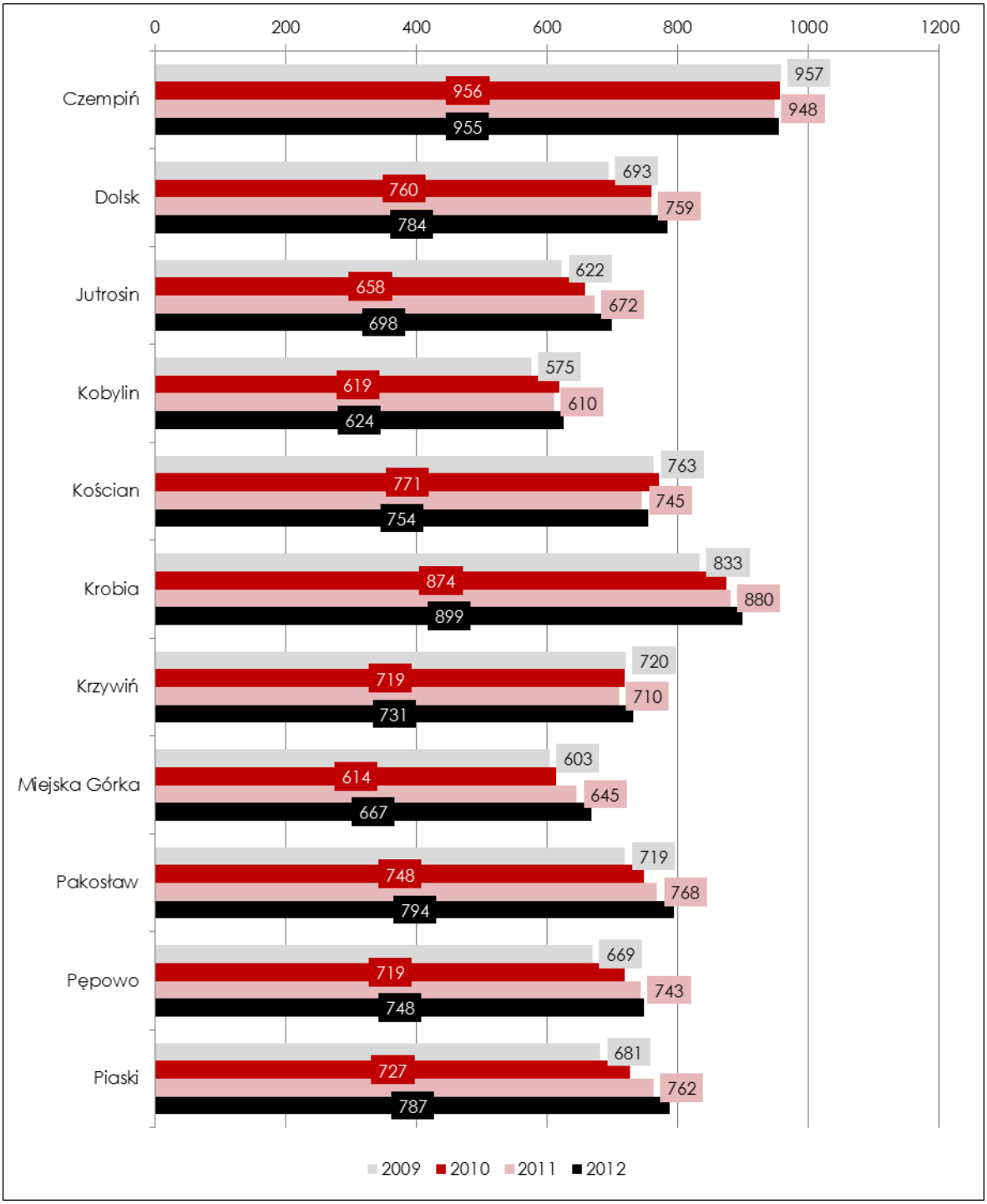

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Kolejne dwa wykresy ilustrują bardziej szczegółowe wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości w gminach będących członkami LGD „Gościnna Wielkopolska" w latach 2009-2012. Przedstawiają one liczbę nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu

na 10 tysięcy mieszkańców oraz liczbę podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców. Jak wynika z przedstawionych danych, gmina Dolsk charakteryzuje się w zakresie rozwoju gospodarczego tendencjami zbliżonymi do pozostałych gmin wchodzących w skład LGD Gościnna Wielkopolska.

Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

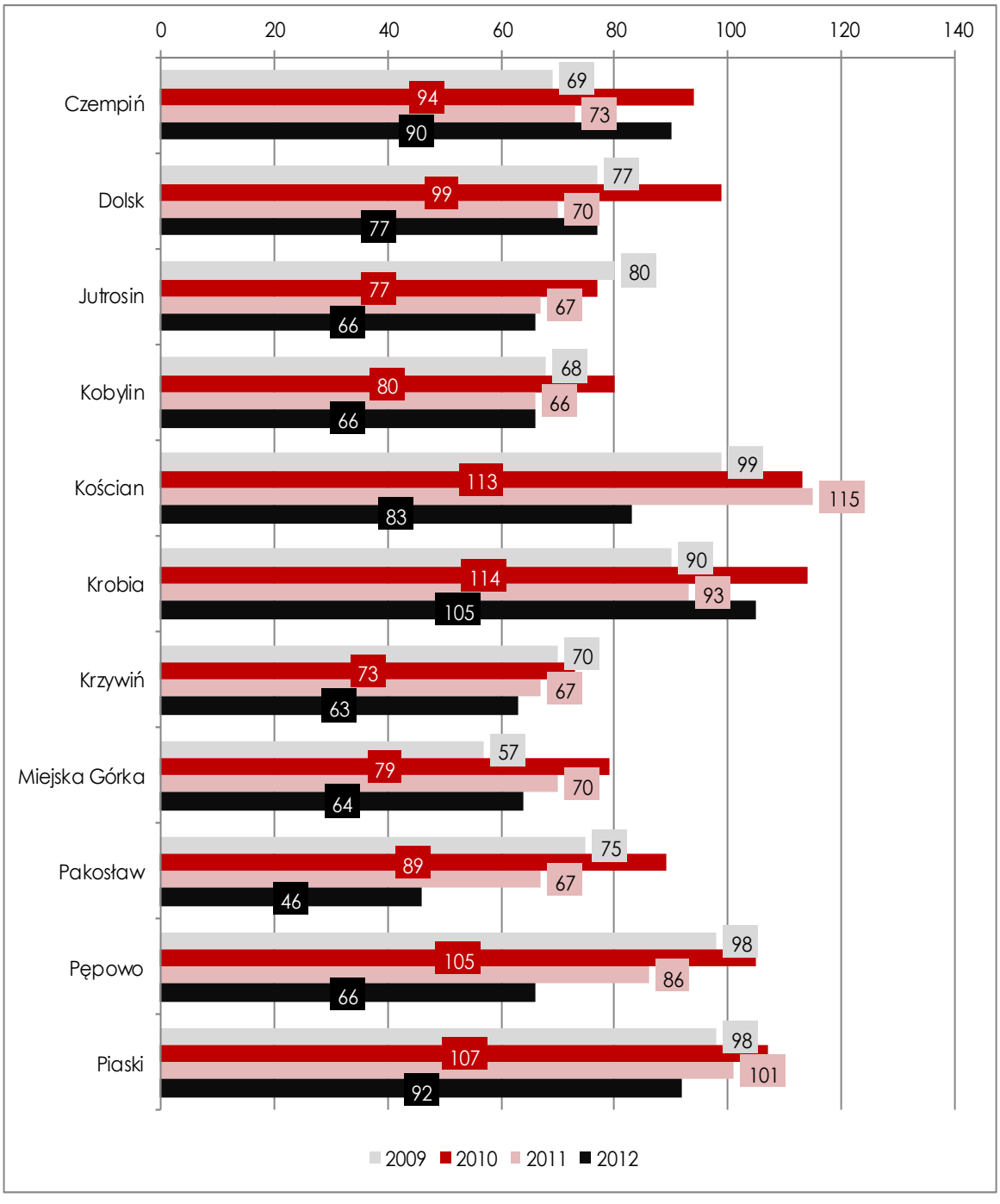

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

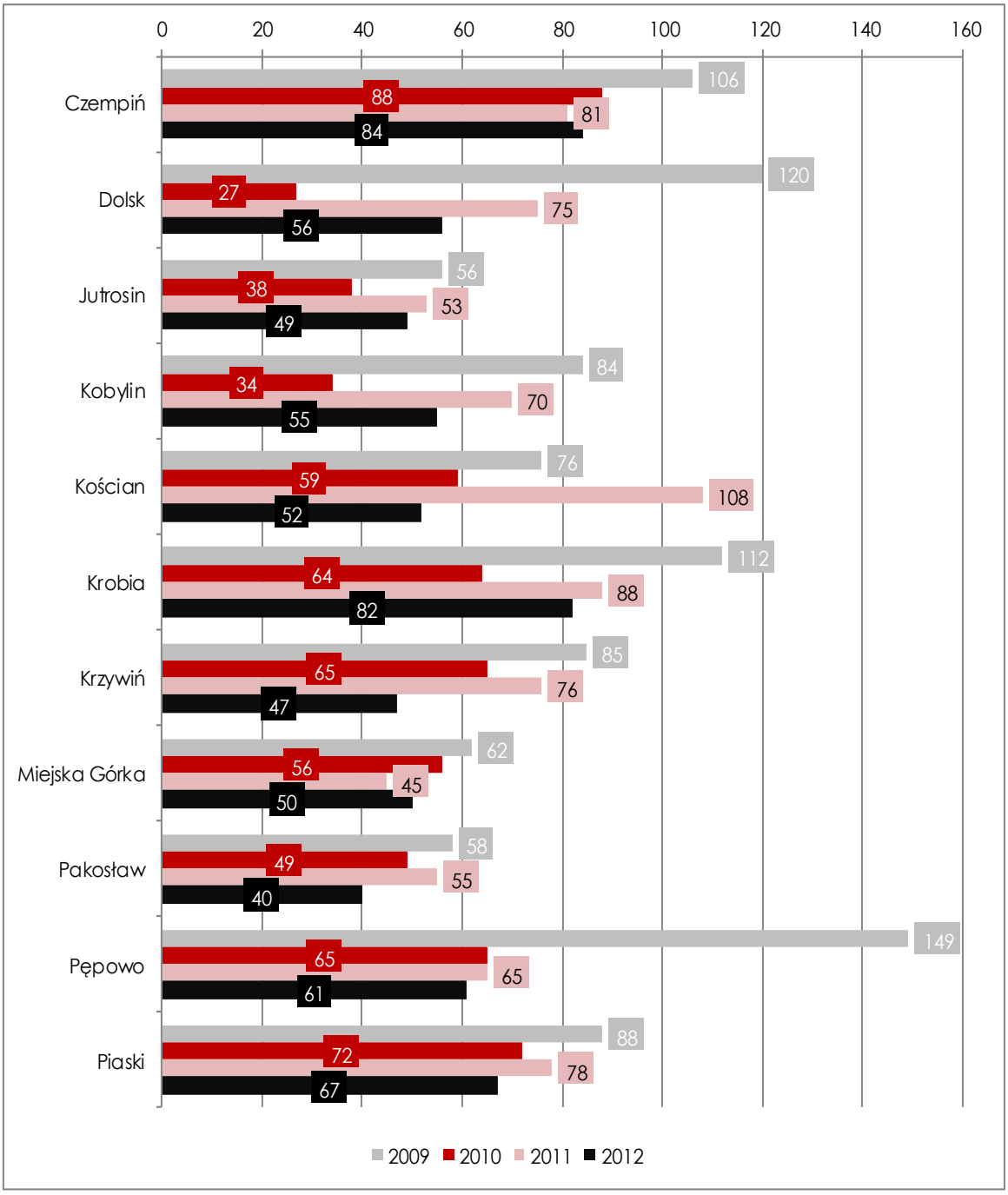

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Bardziej pogłębiona analiza wskazuje na falowy charakter obu wskaźników. Potwierdzają to dane przedstawione w tabeli 1.

Tabela 1. Dynamika zmian (w porównaniu rok do roku) liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2010-2012

Rok do roku	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Nowo zarejestrowane											
2010	36,23%	28,60%	-3,80%	17,60%	2,63%	26,70%	4,30%	38,60%	18,70%	7,10%	9,20%
2011	-22,34%	-29,30%	-13,00%	-17,50%	1,28%	-18,40%	-8,20%	-11,40%	-24,70%	-18,10%	-5,60%
2012	23,29%	10,00%	-1,50%	0,00%	-26,58%	12,90%	-6,00%	-8,60%	-31,30%	-23,30%	-8,90%
Wyrejestrowane											
2010	-16,98%	-77,50%	-32,10%	-59,50%	-22,37%	-42,90%	-23,50%	-9,70%	-15,50%	-56,40%	-18,20%
2011	-7,95%	177,80%	39,50%	105,90%	83,05%	37,50%	16,90%	-19,60%	12,20%	0,00%	8,30%
2012	3,70%	-25,30%	-7,50%	-21,40%	-51,85%	-6,80%	-38,20%	11,10%	-27,30%	-6,20%	-14,10%

Kolor zielony w kolumnie oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Dane przedstawione w tabeli 1 wskazują, że dla większości porównywanych gmin rok 2011 był najtrudniejszy pod względem rozwoju gospodarczego, ponieważ w przypadku Dolska rejestrowało się wówczas zdecydowanie niż rok wcześniej (o 29,3%) podmiotów gospodarczych i zdecydowanie najwięcej było likwidowanych (o 177,8%).

Mając na względzie wskazane wyżej falowe zmiany należy podkreślić, że choć rozwój gospodarczy wiąże się z definicji ze zmianą i nie znosi stagnacji to dynamiczne, gwałtowne zmiany nie są dobre dla biznesu. W rzeczywistości w wartościach bezwzględnych liczebność podmiotów gospodarczych w gminie Dolsk wynosiła w 2012 roku 462[32]. Najwyższą wartość tego wskaźnika odnotowano w gminie Kościan. Z tabeli 2 wynika również, że w przypadku większości porównywanych gmin liczba podmiotów gospodarczych w ostatnich latach wzrastała.

Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2009	1082	404	441	464	1169	1077	718	560	338	403	576
2010	1088	446	467	504	1196	1138	723	578	356	433	618
2011	1084	446	477	500	1164	1142	715	608	365	447	650
2012	1091	462	497	514	1183	1172	733	625	377	450	675

Kolory zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analizując liczbę podmiotów gospodarczych według klas wielkości zarejestrowanych w gminie Dolsk w okresie 2009-2012 można zauważyć powolny, ale wzrostowy trend związany ze

[32] W bazie Centralnej Ewidencji i Informacja o Działalności Gospodarczej figuruje 325 podmiotów.

zwiększaniem się liczby podmiotów gospodarczych. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż na terenie gminy Dolsk nie funkcjonują żadne duże przedsiębiorstwa.

Tabela 3. Podmioty według klas wielkości gminie Dolsk w latach 2009-2012

	2009	2010	2011	2012
ogółem	404	446	446	462
0 - 9	370	413	413	430
10 - 49	32	31	32	31
50 - 249	0	0	0	0
250 - 999	0	0	0	0

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Struktura sektorów gospodarki wskazuje na rolniczo-przemysłowy charakter gminy Dolsk. Ponieważ jednak funkcjonujące tu firmy to jedynie mikro i małe przedsiębiorstwa ich wpływ na rozwój gospodarczy i społeczny jest relatywnie niewielki.

Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w gminie Dolsk oraz w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku*

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Sekcja A	9%	9%	12%	9%	14%	9%	16%	10%	15%	11%	5%
Sekcja C	11%	11%	10%	10%	10%	10%	8%	11%	9%	12%	15%
Sekcja F	16%	18%	23%	14%	16%	27%	15%	16%	19%	22%	17%
Sekcja G	24%	25%	23%	31%	22%	24%	25%	27%	25%	24%	23%
Sekcja H	5%	9%	3%	4%	7%	4%	5%	5%	4%	4%	4%
Sekcja I	3%	2%	2%	3%	2%	1%	1%	2%	1%	2%	2%
Sekcja J	1%	1%	1%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	0%	1%
Sekcja K	2%	3%	1%	1%	2%	1%	1%	3%	1%	1%	2%
Sekcja L	11%	1%	1%	2%	6%	1%	2%	0%	1%	1%	1%
Sekcja M	4%	3%	4%	4%	6%	4%	4%	5%	4%	4%	6%
Sekcja N	2%	2%	1%	0%	2%	1%	2%	1%	1%	2%	2%
Sekcja O	1%	2%	3%	3%	1%	2%	3%	2%	3%	3%	2%
Sekcja P	2%	2%	4%	2%	2%	2%	4%	4%	2%	3%	4%
Sekcja Q	3%	3%	3%	5%	3%	4%	3%	1%	3%	3%	6%
Sekcja R	2%	2%	2%	2%	2%	1%	2%	3%	2%	1%	1%
Sekcje S i T	4%	5%	6%	7%	4%	6%	8%	8%	7%	6%	8%

*W zestawieniu przedstawiono jedynie te sekcje, których udział w strukturze gospodarczej gmin wynosił co najmniej 2%
Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
Sekcja C - przetwórstwo przemysłowe
Sekcja F - budownictwo
Sekcja G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja H - transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I - działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja J - informacja i komunikacja
Sekcja K - działalność finansowa i ubezpieczeniowa
Sekcja L - działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Sekcja M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja N - działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
Sekcja O - administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P - edukacja
Sekcja Q - opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R - działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Kolory zielony w danym wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W gminie Dolsk najwięcej podmiotów gospodarczych (podobnie jak w większości przypadków) jest związanych z handlem hurtowym i detalicznym (sekcja G). Z odmienną sytuacją mamy do czynienia w gminie Krobia, w której dominująca jest działalność gospodarcza związana z branżą budowlaną, czyli sekcją F. Do tej sekcji w gminie Dolsk przypisanych było 18% podmiotów gospodarczych. Stosunkowo duży udział w strukturze lokalnych firm mają przedsiębiorstwa zajmujące się przetwórstwem przemysłowym (sekcja C: 11%) oraz transportem i gospodarką magazynową (sekcja H: 9%). Taki sam odsetek mają podmioty gospodarcze związane z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem (sekcja A).

Na taką strukturę gospodarczą wskazywali również badani w przeprowadzonym zogniskowanym wywiadzie grupowym: „W kwestii zmiany kierunku [w ciągu ostatnich 3 lat] nie rozważaliśmy zmian, ponieważ radni oraz burmistrz nie postrzegają gminy w perspektywie przemysłu, który by wpływał niekorzystnie na środowisko. Na naszym terenie przeważają drobne usługi i rolnictwo" [W29][33].

Tabela 5. Liczba przedsiębiorstw wg sekcji PKD 2007 w gminie Dolsk w latach 2009-2012

	2009	2010	R-R	R/R	2011	R-R	R/R	2012	R-R	R/R
			L.	%		L.	%		L.	%
Ogółem	404	446	42	10%	446	0	0%	462	16	4%
Sekcja A	36	36	0	0%	39	3	8%	40	1	3%
Sekcja B	3	3	0	0%	3	0	0%	3	0	0%
Sekcja C	42	48	6	14%	50	2	4%	53	3	6%
Sekcja E	4	4	0	0%	4	0	0%	4	0	0%
Sekcja F	82	91	9	11%	79	-12	-13%	84	5	6%
Sekcja G	102	112	10	10%	116	4	4%	116	0	0%
Sekcja H	39	40	1	3%	40	0	0%	41	1	2%
Sekcja I	8	7	-1	-13%	8	1	14%	9	1	13%
Sekcja J	4	5	1	25%	5	0	0%	3	-2	-40%
Sekcja K	10	13	3	30%	12	-1	-8%	12	0	0%
Sekcja L	3	3	0	0%	4	1	33%	4	0	0%
Sekcja M	12	14	2	17%	12	-2	-14%	16	4	33%
Sekcja N	4	6	2	50%	8	2	33%	9	1	13%
Sekcja O	9	9	0	0%	9	0	0%	9	0	0%
Sekcja P	8	8	0	0%	9	1	13%	11	2	22%
Sekcja Q	11	12	1	9%	13	1	8%	13	0	0%
Sekcja R	7	10	3	43%	10	0	0%	10	0	0%
Sekcje S i T	20	25	5	25%	25	0	0%	25	0	0%

R-R – rok minus rok poprzedni; R/R rok do roku.
Kolor zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

[33] Stosowane oznaczenia np. W29 czy F02, R2 są symbolami wskazującymi numer indywidualnego wywiadu pogłębionego (W) lub zogniskowanego wywiadu grupowego (F lub R), podczas którego dana wypowiedź została zarejestrowana.

Uczestniczący w badaniach jakościowych przedstawiciel lokalnych władz strukturę podmiotów gospodarczych postrzega jako atut: „Na pewno nie na przemysł [będziemy stawiać], bo my nigdy nie będziemy miastem przemysłowym. To chyba jest nasz atut, bo myślę, że w takim miasteczku jak nasze, gdyby pan chciał odpoczywać z rodziną albo wykupić sobie na plaży domeczek czy wybudować sam, to pan nie będzie chciał dymów. Pan będzie chciał ciszy, spokoju i tym próbujemy ludzi przyciągać. Rzeczywiście są tu lasy, są tu wody" [W05].

Tendencję rozwojową branży turystycznej i związane z tym korzyści gospodarcze dostrzegał również jeden z uczestniczących w zogniskowanym wywiadzie grupowym przedstawicieli organizacji pozarządowych: „Powinniśmy wykorzystać walory turystyczne. Będzie to wymagało dużych nakładów, ale jest to ze względu na wiele atrakcji, które nasze miasto posiada (…) dobry kierunek i za ileś lat powinien przynieść dobre efekty, bo już widzimy ile pozytywnego dla samego miasta daje pięknie zmodernizowana plaża. Od dwóch lat w sezonie kiedy jest słońce to przeżywamy najazd turystów, gdzie nie przeżywaliśmy tego dotychczas i nie było tego. To jest jednocześnie przełożenie na zyski sklepów i ich właściciele już to odczuwają. No to są takie rzeczy i myślę, że wykorzystując wszystko co jest w Dolsku i wszystkich miejscowościach w infrastrukturze turystycznej to byłby to ważny element" [W29].

Znaczenie turystki w rozwoju gospodarczym gminy podkreśla się od lat. Świadczą o tym zapisy zawarte we wspomnianym Planie Rozwoju Lokalnego. Warunki przyrodnicze oraz dziedzictwo kulturowe gminy, są ogólnie dobrze oceniane przez władze i mieszkańców gminy. Rozwój turystyki wiąże się jednak nie tylko z dużymi nakładami inwestycyjnymi na ochronę środowiska, które w dłuższej perspektywie mogą przyczynić się do poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej mieszkańców gminy. Należy bowiem mieć na uwadze fakt duże zależności tej branży od czynników naturalnych, klimatycznych i atmosferycznych, które stanowią element wysokiego ryzyka.

Kolejnym źródłem wiedzy o przedsiębiorstwach dynamicznie funkcjonujących na terenie gminy Dolsk, jest *Ranking efektywnych firm 2012*[34], sporządzony przez Instytut Nowoczesnego Biznesu na podstawie danych dostarczonych przez Wywiadownię Handlową InfoCredit. Spośród 3 965 przedsiębiorstw województwa wielkopolskiego, których wyniki finansowe zostały przeanalizowane, 2 702 podmioty otrzymały tytuł *Efektywna Firma 2012*. Są to firmy, których średnia stosunku zysku netto do przychodów operacyjnych wyniosła minimum 5%[35]. W zestawieniu znalazły się 2 firmy z gminy Dolsk: Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Ostrowieczku (m. 84, średnia efektywność w latach 2010-2011: 79%) oraz Metalpress Sp. z o.o. (m. 2166, efektywność 7%);

4. Rozwój gminy

Na rozwój danej gminy ma wpływ wiele czynników związanych m.in. z położeniem geograficznym, sytuacją demograficzną czy aktywnością władz lokalnych. Istotnym aspektem jest również kondycja finansowa danej jednostki samorządu terytorialnego, o której świadczą zwłaszcza dwa wskaźniki: dochody i wydatki gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Analiza gospodarowania środkami publicznymi pozwoli na ocenę działalności i określenie możliwości rozwojowych diagnozowanej jednostki samorządu terytorialnego.

Tabela 6. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł)

	Dochody na 1 mieszkańca ogółem										
	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2007	1789	1981	2513	2106	2128	1868	2328	2144	2249	2090	2264
2008	2030	2240	2571	2339	2331	2086	2584	2472	2486	2431	2559
2009	2218	2341	2515	2345	2465	2377	2631	2485	2237	2513	2599
2010	2102	2504	2672	2629	2564	2276	2631	2846	3455	2357	2687
2011	2361	2944	3219	2475	2807	2471	2887	3612	3235	2882	2909
2012	2470	3041	3263	2640	2937	2494	2986	3456	3512	2919	3218

[34] J. Krajewski, *Efektywne firmy 2012 województwa wielkopolskiego*, 2013, dostępny: businessnow.pl, [data dostępu: 04.02.2014].
[35] Tamże.

Tabela 6. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) – c.d.

	Wydatki na 1 mieszkańca ogółem										
2007	1737	2222	2344	1993	2127	1833	2238	2319	2226	1964	2195
2008	2059	2253	2535	2129	2328	2153	2302	2485	2224	2453	2330
2009	2397	2787	2967	2661	2564	2726	2537	2546	2673	2702	2671
2010	2130	3031	3122	2569	2877	2446	3118	2878	3820	3085	2689
2011	2308	3770	2986	2675	2887	2491	2751	3712	4462	2891	2914
2012	2533	2561	3442	2499	2938	2685	2926	3736	3363	2607	3141
	Deficyt/nadwyżka										
2007	52	-241	169	114	1	34	89	-175	23	126	70
2008	-29	-13	36	210	3	-67	282	-14	262	-23	230
2009	-179	-446	-453	-316	-99	-349	94	-62	-436	-189	-72
2010	-28	-527	-449	60	-313	-170	-487	-32	-365	-728	-2
2011	53	-827	232	-201	-80	-20	136	-100	-1227	-8	-5
2012	-63	480	-179	141	-1	-192	60	-280	149	312	77

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
W części „Deficyt/nadwyżka" kolor zielony oznacza wartości wyższe od 0 (zero), czerwony – niższe od 0.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W ostatnich latach dochody gminy Dolsk w przeliczeniu na 1 mieszkańca wzrastały w sposób systematyczny. Podczas gdy w 2007 roku wskaźnik ten wynosił 1981 zł, to w 2012 roku wzrósł już do kwoty 3041 zł (tabela 6). Łącznie, w zestawieniu rok do roku dochody na 1 mieszkańca w gminie Dolsk wzrosły w tym okresie o 1059,83 zł. Należy jednak zauważyć, że w latach 2007-2011 w gminie Dolsk wydatki na 1 mieszkańca przewyższały dochody gminy, a zatem budżet gminy miał deficyt. Nadwyżkę odnotowano w 2012 roku co miało związek nie tyle ze wzrostem dochodów, ile raczej z radykalnym (o 1209 zł) zmniejszeniem wydatków w porównaniu do roku poprzedniego.

Analizując dochody gminy, ważną informacją jest udział dochodów własnych, na które składają się przede wszystkim:

- wpływy z podatków lokalnych (tj. podatku od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, dochodowego od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, podatku od spadków i darowizn oraz od czynności cywilnoprawnych);
- wpływy z opłat lokalnych (np. opłaty skarbowej, opłaty targowej, miejscowej, uzdrowiskowej, opłaty od posiadania psów, eksploatacyjnej, adiacenckiej, za zezwolenie na sprzedaż napojów alkoholowych itd);

- udział w podatku dochodowym od osób fizycznych mających miejsce zamieszkania na terenie gminy (udział ten wynosi 39,34%) oraz udział w podatku dochodowym od osób prawnych posiadających siedzibę na obszarze gminy (6,71%);
- dochody uzyskiwane przez gminne jednostki budżetowe gminy oraz wpłaty od samorządowych zakładów budżetowych;
- dochody z majątku gminy - np. dochody z najmu, dzierżawy, otrzymanych dywidend czy dochody ze zbycia majątku gminy;
- spadki, zapisy i darowizny na rzecz gminy;
- dochody z kar pieniężnych i grzywien;
- 5,0% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami;
- odsetki od pożyczek udzielanych przez gminę - udzielone pożyczki są rozchodami gminy, a ich spłatę zalicza się do przychodów gminy, natomiast odsetki (stanowiące pożytki z udzielonej pożyczki) klasyfikuje się jako dochód gminy;
- odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody gminy - są to zarówno odsetki od zobowiązań cywilnoprawnych, jak i odsetki od zobowiązań publicznoprawnych, a głównie od zaległości podatkowych;
- odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych gminy.

W opracowaniu dane dotyczące dochodów własnych gmin będą uwzględniać jedynie podział na udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa, tj. podatek dochodowy od osób fizycznych oraz od osób prawnych.

Tabela 7. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Dochody własne ogółem											
2007	760	765	796	758	1038	768	679	784	865	845	910
2008	852	877	786	805	1219	859	776	854	936	980	1049
2009	829	879	743	859	1333	915	704	859	749	1034	978
2010	849	1031	756	962	1382	867	709	1079	1737	861	1043
2011	942	1429	1113	780	1637	920	974	1128	1486	1271	1226
2012	1038	1512	1085	900	1671	974	922	1274	1620	1287	1391
Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób fizycznych											
2009	299	237	266	252	321	250	229	320	308	453	298
2010	335	296	265	260	339	258	242	324	285	296	294
2011	373	355	294	286	378	316	269	320	373	279	366
2012	381	327	302	300	405	334	274	321	473	432	384

Tabela 7. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł) – c.d.

Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób prawnych											
2009	8	5	8	24	17	35	5	43	0	9	7
2010	6	2	-39	30	7	42	13	42	5	5	5
2011	5	4	-18	21	17	41	6	74	1	16	2
2012	5	4	-7	36	13	34	14	81	1	20	4

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Dane przedstawione w tabeli 7 wskazują, że wysokość dochodów własnych gminy Dolsk wzrastała w latach 2009-2012. Warto zaznaczyć, że wśród porównywanych gmin, gmina Dolsk osiągała jedne z najwyższych dochodów własnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Jeśli chodzi o wartość dochodów własnych pochodzących z udziału w podatkach od osób fizycznych w gminie Dolsk, to warto zwrócić uwagę na jej wzrostowy trend mimo spadku w 2012 roku. W przypadku wartości podatku od osób prawnych należy zauważyć, że osiąga on w gminie Dolsk bardzo nieznaczne wartości i w analizowanym okresie stanowił mniej niż 1% udziału w ogóle dochodów własnych gminy.

Udział dochodów własnych w ogólnym dochodzie gminy świadczy o poziomie jej samodzielności finansowej w zakresie wydatkowania środków finansowych (tabela 8). Zwiększenie wartości wskaźnika oznacza zwiększenie możliwości finansowych gminy[36].

Tabela 8. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w %)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem											
2007	42,5%	38,6%	31,7%	36,0%	48,8%	41,1%	29,2%	36,6%	38,5%	40,4%	40,2%
2008	42,0%	39,1%	30,6%	34,4%	52,3%	41,2%	30,0%	34,6%	37,6%	40,3%	41,0%
2009	37,4%	37,6%	29,5%	36,6%	54,1%	38,5%	26,8%	34,6%	33,5%	41,1%	37,6%
2010	40,4%	41,2%	28,3%	36,6%	53,9%	38,1%	26,9%	37,9%	50,3%	36,5%	38,8%
2011	39,9%	48,5%	34,6%	31,5%	58,3%	37,2%	33,7%	31,2%	45,9%	44,1%	42,2%
2012	42,0%	49,7%	33,2%	34,1%	56,9%	39,1%	30,9%	36,9%	46,1%	44,1%	43,2%

[36] A. Standar, J. Średzińska, *op. cit.*

Tabela 8. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w %) – c.d.

Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób fizycznych w dochodach własnych ogółem											
2007	40,4%	27,5%	29,2%	33,9%	30,4%	31,7%	27,5%	34,0%	42,3%	33,7%	35,7%
2008	41,1%	34,0%	34,2%	34,3%	31,0%	34,2%	32,3%	35,9%	38,9%	41,0%	33,2%
2009	36,1%	26,9%	35,8%	29,4%	24,1%	27,3%	32,5%	37,3%	41,1%	43,8%	30,5%
2010	39,5%	28,7%	35,1%	27,1%	24,5%	29,8%	34,2%	30,0%	16,4%	34,4%	28,2%
2011	39,6%	24,9%	26,4%	36,7%	23,1%	34,3%	27,6%	28,4%	25,1%	21,9%	29,8%
2012	36,7%	21,6%	27,8%	33,3%	24,2%	34,3%	29,7%	25,2%	29,2%	33,6%	27,6%
Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób prawnych w dochodach własnych ogółem											
2007	0,67%	0,15%	10,30%	3,47%	0,55%	4,50%	3,44%	8,54%	-0,01%	0,69%	0,55%
2008	0,70%	0,21%	9,04%	2,42%	0,63%	4,81%	2,89%	2,02%	0,01%	0,40%	0,86%
2009	0,98%	0,54%	1,08%	2,84%	1,30%	3,77%	0,67%	5,01%	0,01%	0,85%	0,75%
2010	0,68%	0,17%	-5,22%	3,15%	0,54%	4,85%	1,80%	3,89%	0,30%	0,60%	0,45%
2011	0,56%	0,26%	-1,65%	2,69%	1,02%	4,45%	0,58%	6,55%	0,09%	1,28%	0,14%
2012	0,44%	0,26%	-0,68%	4,02%	0,80%	3,51%	1,47%	6,39%	0,04%	1,56%	0,29%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W przypadku gminy Dolsk można mówić o relatywnie dużym udziale dochodów własnych w dochodach ogółem względem porównywanych gmin. W 2012 roku było to niemal 50%. Jednak dane dotyczące udziału w dochodach własnych gminy, części pochodzącej z podatku dochodowego od osób fizycznych i od osób prawnych wskazują na relatywnie słaby rozwój gospodarczy gminy Dolsk.

Warto przyjrzeć się również strukturze wydatków ponoszonych przez gminę Dolsk na oświatę i wychowanie oraz na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (tabela 9).

Tabela 9. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Pomoc społeczna											
2008	21,3%	20,0%	19,3%	19,8%	16,9%	18,9%	22,5%	17,7%	23,2%	17,7%	17,4%
2009	17,5%	14,8%	14,2%	14,7%	14,2%	15,4%	18,4%	15,3%	18,1%	14,3%	16,7%
2010	20,9%	14,7%	17,0%	19,9%	13,8%	15,8%	16,4%	14,9%	13,9%	14,3%	14,7%
2011	20,2%	11,8%	16,4%	14,6%	14,2%	15,4%	19,2%	12,1%	12,3%	14,8%	13,4%
2012	18,9%	18,1%	15,2%	15,5%	14,9%	14,8%	18,2%	12,9%	18,0%	16,5%	12,9%
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska											
2008	4,0%	3,7%	3,4%	4,8%	2,5%	10,6%	6,2%	10,8%	3,9%	5,4%	9,2%
2009	4,0%	3,6%	2,8%	6,6%	3,0%	15,4%	5,9%	14,9%	4,4%	5,9%	9,1%
2010	5,1%	3,1%	3,1%	3,9%	1,0%	7,6%	5,2%	15,1%	8,8%	3,1%	9,2%
2011	7,0%	2,8%	2,7%	6,5%	0,9%	7,6%	2,5%	31,3%	1,7%	1,5%	11,7%
2012	11,2%	3,7%	4,5%	6,7%	1,0%	6,8%	3,1%	26,4%	3,3%	2,4%	8,9%

Tabela 9. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 – c.d.

Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego											
2008	1,8%	1,9%	3,1%	3,9%	1,4%	3,1%	2,8%	3,2%	4,0%	4,3%	3,8%
2009	1,9%	3,3%	3,1%	7,3%	1,4%	4,2%	2,7%	4,7%	2,4%	4,4%	3,0%
2010	2,2%	5,8%	4,0%	3,5%	3,4%	7,8%	5,4%	5,3%	2,2%	3,6%	3,5%
2011	2,3%	1,9%	3,2%	7,7%	3,1%	5,8%	3,7%	5,1%	2,5%	5,7%	3,9%
2012	4,9%	2,4%	3,4%	3,6%	3,5%	7,0%	3,0%	4,6%	15,6%	4,9%	3,2%
Oświata i wychowanie											
2008	38,6%	34,6%	46,9%	45,8%	38,9%	43,5%	45,9%	42,6%	42,9%	36,2%	43,6%
2009	35,0%	31,2%	44,0%	51,9%	38,8%	37,8%	42,7%	44,3%	37,0%	35,1%	42,1%
2010	42,1%	31,2%	46,6%	50,8%	32,9%	45,2%	37,7%	39,8%	27,3%	39,3%	41,0%
2011	41,8%	26,4%	45,3%	42,4%	34,4%	45,5%	42,8%	33,6%	24,9%	46,0%	39,4%
2012	42,1%	39,5%	43,2%	49,5%	35,5%	46,7%	46,1%	35,4%	35,4%	41,9%	42,1%
Ochrona zdrowia											
2008	0,6%	0,6%	0,7%	0,7%	0,5%	0,5%	0,5%	0,4%	0,8%	0,5%	0,4%
2009	0,6%	0,5%	0,7%	0,5%	0,9%	0,6%	0,4%	0,5%	0,8%	0,7%	0,3%
2010	0,8%	0,5%	0,6%	0,6%	0,6%	0,4%	0,8%	0,4%	0,5%	0,5%	0,4%
2011	0,6%	0,4%	0,6%	0,5%	0,6%	0,4%	0,5%	0,4%	0,4%	0,5%	0,3%
2012	0,6%	0,7%	0,6%	0,5%	0,6%	0,4%	0,8%	0,4%	0,8%	0,6%	0,3%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wydatki przeznaczane na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w gminie Dolsk mają względnie stały udział w budżecie i stanowią niecałe 4% wszystkich wydatków gminy. Dominująca pod tym względem gmina Miejska Górka ponosi duże nakłady na te cele głównie ze względu na budowę sieci kanalizacji sanitarnej w mieście Miejska Górka i wsi Karolinki. Inwestycja ta otrzymała dofinansowanie z Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013. Dofinansowanie wynosi 80,75% kwoty netto projektu, co po uwzględnieniu cen przetargowych daję kwotę 13 091 427,64zł. Jest to największe dofinansowanie jakie kiedykolwiek udało się uzyskać Gminie Miejska Górka. Wartość całkowita projektu wynosi 19 927 124,03zł brutto, z czego podatek VAT jest w dużej części odzyskiwany z Urzędu Skarbowego, co może mieć wpływ na wyniki dotyczące dochodów gminy.

W przypadku analizy udziału wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem gminy Dolsk można odnieść wrażenie, że działania w tym zakresie w latach 2008-2012 miały charakter akcyjny (szczególnie w latach 2009-2010). Poza tym

wydatki są prawdopodobnie związane z bieżącym utrzymaniem instytucji i obiektów zajmujących się tymi zadaniami.

Wydatki na ochronę zdrowia stanowią marginalny udział w wydatkach ogółem wszystkich porównywanych gmin. Warto zastanowić się nad zwiększeniem skali wydatków na to zadanie szczególnie z uwzględnieniem działań z zakresu profilaktyki zdrowotnej skierowanej do osób starszych.

Warto zauważyć, że w przypadku udziału wydatków na oświatę i wychowanie gmina Dolsk należy do tych, spośród porównywanych gmin, w których są one relatywnie niskie. Taki stan rzeczy nie oznacza, że władze tej gminy dbają o wypełnianie zadań związanych z oświatą i wychowaniem mniej niż ich odpowiednicy z innych gmin. Stosunkowo niewielkie nakłady wynikają z niewielkiej liczby szkół, dzięki czemu sieć placówek oświatowych generuje mniejsze wydatki związane np. z utrzymaniem budynków czy też utrzymaniem nielicznych oddziałów w szkołach i przedszkolach.

Warto zwrócić uwagę również na udział wydatków na pomoc społeczną w porównywanych gminach. W przypadku gminy Dolsk udział ten jeszcze w latach 2009-2011 należał do najniższych, jednak w 2012 roku gwałtownie wzrósł sięgając niema jednej piątej ogółu wydatków.

Wskaźnikiem szczególnie istotnym przy analizowaniu sytuacji rozwojowej jest relacja pomiędzy wydatkami bieżącymi i środkami przeznaczanymi na inwestycje. Dane te świadczą o zdolności jednostki do podejmowania zadań, których celem jest trwała poprawa warunków życia mieszkańców gminy. Wydatki inwestycyjne mogą być przeznaczane na cele długo- lub krótkookresowe.

Z danych procentowych zaprezentowanych w tabeli 10 wynika, że w latach 2008-2012 gmina Dolsk należała do jednostek samorządu terytorialnego, które – wśród porównywanych gmin – przeznaczały najwięcej środków z budżetu gminy na wydatki inwestycyjne. Proporcjonalnie wyraźnie mniejszy udział w wydatkach gminy Dolsk w latach 2008-2012 miały natomiast wydatki bieżące (z wyjątkiem roku 2012 w przypadku gminy Dolsk). Dane te należy wiązać z przedsięwzięciami inwestycyjnymi podejmowanymi na obszarach poszczególnych gmin.

Tabela 10. Udział wydatków majątkowych, inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
majątkowe inwestycyjne											
2008	17,2%	14,4%	11,1%	4,5%	22,6%	12,4%	5,5%	14,6%	6,0%	18,6%	8,2%
2009	24,7%	23,5%	22,6%	21,0%	28,2%	23,1%	13,6%	11,1%	21,1%	24,1%	12,3%
2010	8,7%	25,5%	18,5%	10,2%	28,5%	16,3%	22,2%	16,5%	38,2%	28,3%	11,6%
2011	10,6%	36,3%	13,2%	12,5%	25,9%	14,3%	13,0%	32,1%	43,6%	24,0%	14,2%
2012	12,7%	3,6%	18,9%	7,1%	23,6%	15,9%	10,8%	29,3%	18,9%	8,9%	15,0%
bieżące ogółem											
2008	82,8%	85,6%	88,9%	95,4%	77,3%	85,6%	92,6%	83,6%	93,9%	79,5%	91,8%
2009	75,2%	76,5%	77,4%	78,9%	71,8%	74,6%	83,8%	86,3%	78,8%	73,5%	87,6%
2010	91,3%	74,5%	81,5%	89,8%	71,4%	81,8%	76,3%	81,9%	61,8%	70,2%	88,4%
2011	89,3%	63,7%	86,8%	87,5%	74,0%	85,7%	87,0%	67,9%	56,4%	76,0%	85,4%
2012	87,3%	96,4%	81,1%	92,9%	76,4%	84,1%	89,2%	70,7%	81,1%	91,1%	83,8%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Tabela 11 zawiera kwoty, które udało się pozyskać w poszczególnych gminach[37] na różnego rodzaju przedsięwzięcia realizowane przy współfinansowaniu ich ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej. W przypadku gminy Dolsk dodatkowe środki na realizację przedsięwzięć, programów i projektów unijnych zasilały jej budżet w rocznych odstępach. Łączna wartość pozyskanych w ten sposób funduszy w latach 2007 – 2012 to: 3 058 618 zł i jest to druga największa suma (po gminie Pakosław) wśród porównywanych gmin. W ten sposób pozyskana dodatkowa kwota pieniężna mogła być przyczyną wyraźnego obniżenia się w 2012 roku środków finansowych przeznaczonych na wydatki inwestycyjne.

Tabela 11. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Środki z budżetu Unii Europejskiej ogółem											
2007	0	0	528058	154475	320292	0	8184	15992	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	628506	0	0
2009	84385	0	11155	0	55915	125619	76648	17253	11156	0	213928
Środki z budżetu Unii Europejskiej inwestycyjne											
2007	0	0	482464	51714	320292	0	0	0	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	568604	0	0
2009	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15300

[37] Według danych GUS gmina Pępowo nie pozyskała żadnych środków tego typu.

Tabela 11. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł) – c.d.

Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych - dochody razem											
2010	67888	756490	31850	340413	185467	674989	203702	999739	3777312	49939	324765
2011	333346	1811992	2401689	104575	3477904	635146	2375946	7553354	2459951	1453813	1295535
2012	281850	2462133	1775453	1054669	3772829	318499	359039	4646976	2600739	973571	2527243
Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych											
2010	0	669388	0	0	0	0	0	0	3745385	0	0
2011	161140	0	303720	0	0	0	0	0	1847718	0	811753
2012	0	2344413	1626091	0	0	0	0	0	2550999	0	1357150
Środki z budżetu państwa lub inne przekazane jako współfinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE											
2010	3413	13061	1602	0	8101	7144	18812	1614	1606	7532	48715
2011	18636	22151	530	0	6578	7167	16402	18093	9669	0	61509
2012	17318	10075	19183	19768	11768	15704	26372	4309	5846	0	175514

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Środki unijne pozyskane zostały przeznaczone na częściowe sfinansowanie następujących inwestycji przewidzianych w Planie Rozwoju Lokalnego:

- budowa kanalizacji sanitarnej,
- budowa wodociągu,
- budowa dróg,
- budowa oczyszczalni ścieków (w miejscowości Nowieczek),
- gazyfikacja gminy.

O rozwoju – bądź stagnacji – danej gminy świadczy również poziom i struktura bezrobocia. Wysoki poziom bezrobocia może powodować wiele problemów społecznych. W konsekwencji bezrobocia może zmniejszać się np. zainteresowanie uczestnictwem w życiu publicznym.

Analizując dane zaprezentowane w tabeli 12 można dostrzec wyraźny wzrost liczby bezrobotnych w latach 2009-2012. W roku 2009, w porównaniu do roku poprzedniego, liczba bezrobotnych wzrosła o 114 osób. Również w większości pozostałych analizowanych gmin największy skok w liczebności osób bezrobotnych przypada na lata 2008-2009. Wyjątkiem są tu gminy Krobia, Pępowo oraz Piaski. Taki stan rzeczy utrzymywał się w całym województwie, w którym w stosunku do grudnia 2008 roku liczba bezrobotnych w grudniu

2009 roku wzrosła o 42 122 osoby, tj. 46,1%[38]. Powiat śremski natomiast, był drugim co do kolejności powiatem, w którym zanotowano najwyższy wzrost liczby bezrobotnych we wskazanym czasie (o 89,3%)[39].

W gminie Dolsk odnotowuje się wyższą liczbę kobiet wśród osób bezrobotnych niż mężczyzn, co nie stanowi odosobnionego przypadku wśród porównywanych gmin. Jedynie w gminie Pępowo odnotowuje się niższy udział kobiet w liczbie zarejestrowanych bezrobotnych.

Tabela 12. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Liczba bezrobotnych ogółem											
2007	229	109	174	288	344	575	250	266	94	298	418
2008	174	112	181	320	261	553	254	258	92	269	364
2009	313	226	303	334	493	622	381	446	179	298	398
2010	364	203	279	308	521	653	320	430	193	263	407
2011	343	205	294	316	487	686	315	419	191	246	426
2012	393	234	226	292	526	642	359	403	151	239	442
% kobiet											
2007	73,8%	70,6%	62,6%	68,4%	69,8%	57,7%	68,4%	60,5%	48,9%	55,4%	60,0%
2008	70,7%	57,1%	60,8%	62,5%	70,1%	55,9%	71,3%	61,2%	48,9%	50,2%	54,9%
2009	54,6%	55,3%	53,8%	52,1%	61,3%	50,3%	61,7%	60,3%	52,0%	47,0%	53,5%
2010	58,5%	55,7%	55,6%	57,5%	59,5%	52,2%	57,2%	61,4%	59,1%	46,8%	53,6%
2011	60,9%	59,5%	56,5%	63,3%	65,7%	56,9%	66,3%	60,6%	60,2%	50,0%	53,3%
2012	53,2%	56,8%	56,2%	53,8%	62,5%	52,8%	66,3%	54,8%	58,9%	48,5%	52,5%

Kolor zielony w kolumnach w części „Liczba bezrobotnych ogółem" oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Kolor zielony w wierszu w części „% kobiet" oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Kolejnym wskaźnikiem, który może służyć za ważne źródło informacji o zmianach sytuacji na rynku pracy, a także o potencjale rozwojowym jednostki samorządu terytorialnego, jest udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W przypadku gminy Dolsk wskaźnik ten w latach 2007-2012 nie ulegał istotnym zmianom, co może potwierdzać wniosek o względnej stabilizacji sytuacji gospodarczej gminy. Największy udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym odnotowuje się w gminach Krobia, Piaski i Pępowo i Miejska Górka (tabela 13).

[38] Na podstawie danych z WUP w Poznaniu, www.wup.poznan.pl, [data dostępu: 04.02.2014].
[39] Tamże.

Tabela 13. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 (w %)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Ogółem											
2009	4,2	6,1	6,8	6,6	4,9	7,5	6,0	7,6	6,2	7,9	7,4
2010	4,9	5,4	6,3	6,0	5,1	7,8	5,0	7,2	6,5	6,9	7,5
2011	4,6	5,5	6,6	6,1	4,8	8,2	4,9	7,0	6,5	6,5	7,8
2012	5,3	6,3	5,1	5,7	5,1	7,7	5,6	6,8	5,1	6,3	8,1
mężczyźni											
2009	3,7	5,0	5,9	5,9	3,6	7,1	4,3	5,6	5,4	7,8	6,4
2010	3,8	4,4	5,2	4,7	3,9	7,0	4,0	5,1	4,9	6,8	6,5
2011	3,4	4,1	5,4	4,2	3,1	6,7	3,1	5,1	4,7	5,9	6,8
2012	4,7	5,0	4,2	4,9	3,6	6,9	3,6	5,7	3,8	5,9	7,2
Kobiety											
2009	4,9	7,3	7,9	7,3	6,4	8,0	7,9	9,7	7,0	8,2	8,5
2010	6,0	6,6	7,6	7,4	6,5	8,6	6,1	9,6	8,6	7,1	8,7
2011	5,9	7,2	8,1	8,4	6,7	9,9	6,9	9,3	8,7	7,2	9,0
2012	5,9	7,8	6,2	6,6	6,9	8,6	8,0	8,1	6,8	6,8	9,2

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Niepokojącym zjawiskiem, może być fakt, iż pomimo relatywnie niskiego wskaźnika udziału bezrobotnych w ogóle osób w wieku produkcyjnych w porównaniu do pozostałych gmin, wskaźnik ten w gminie Dolsk wzrósł w roku 2012 podczas gdy w latach 2010-2011 obserwowano jego spadek. Taki wzrost w ostatnich latach dotyczy pięciu z gmin-członków LGD Gościnna Wielkopolska. Warto przytoczyć wypowiedź jednego z przedstawicieli dolskich organizacji pozarządowych, który zwrócił uwagę na pewną istotną specyfikę lokalnego rynku pracy: „U nas stopa bezrobocia jest średnia bym powiedział, ale jest tak mało ludzi w gminie Dolsk to odsetek bezrobocia jest taki, że są tylko ludzie, którzy nie chcą pracować lub udają, że nie pracują lub są na zachodzie. Każdy ma gdzieś pieniądze skądś. Statystycznie wygląda to średnio, ale u nas żadna firma nie powstanie, żaden zakład pracy nowy, bo nie ma takiej możliwości po prostu" [W29].

Ważnym kapitałem na rynku lokalnym są osoby młode, do 25. roku życia. Im mniej miejsc pracy dla tych najbardziej mobilnych pracowników, tym większe prawdopodobieństwo ich migracji do innych miast, a co za tym idzie, spadku konsumpcji i pogłębianie procesu starzenia się społeczeństwa na poziomie lokalnym.

W gminie Dolsk w prezentowanych latach udział osób do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych przekraczał nawet 40%. Należy jednek zaznaczyć, że obniżanie się wartości tego wskaźnika, uwzględniając niż demograficzny i tendencje migracyjne, wcale nie musi oznaczać polepszenia się warunków na rynku pracy w analizowanej gminie (wykres 10).

Wykres 10. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych w gminie Dolsk, powiecie śremskim i woj. wielkopolskim okresie 12.2007-12.2013 (w %)

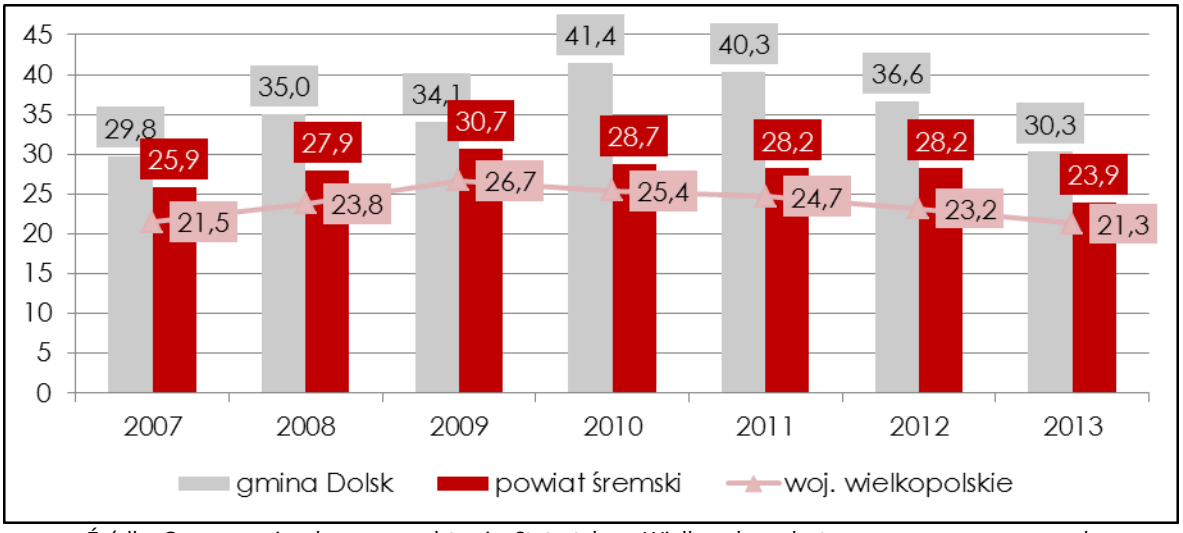

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Statystyka w Wielkopolsce, dostępny: www.wup.poznan.pl, [data dostępu: 03-02-2014]

Zgodnie z przewidywaniami autorów Planu Rozwoju Lokalnego wysoki poziom bezrobocia przyczynia się nie tylko do zubożenia społeczności lokalnej, a co za tym idzie do zahamowania rozwoju całej gospodarki, ale może skutkować również tendencją do opuszczania gminy przez bardziej mobilne jednostki.

Dane dotyczące migracji wewnętrznych we wskazanych latach tj. 2007-2012, zdają się potwierdzać przekonanie o obniżającej się atrakcyjności gminy, zwłaszcza dla osób młodych, jako miejsca zamieszkania z możliwością znalezienia dogodnej pracy. W ostatnich latach (2010-2012) odnotowano zwiększającą się tendencję do opuszczania gminy przez kobiety i wyhamowywanie wyjazdów mężczyzn (wykres 11).

Przyczyn takiego stanu rzeczy można upatrywać w charakterze gospodarki gminy Dolsk, w której przeważają użytki rolne, a w samym mieście Dolsk, gdzie brakuje większych zakładów przemysłowych, działają głównie niewielkie zakłady rzemieślnicze i usługowe[40].

[40] Na podstawie danych dostępnych na stronie internetowej: www.dolsk.pl, [data dostępu: 04.02.2014].

Wykres 11. Saldo migracji w podziale na płeć w gminie Dolsk w latach 2007-2012

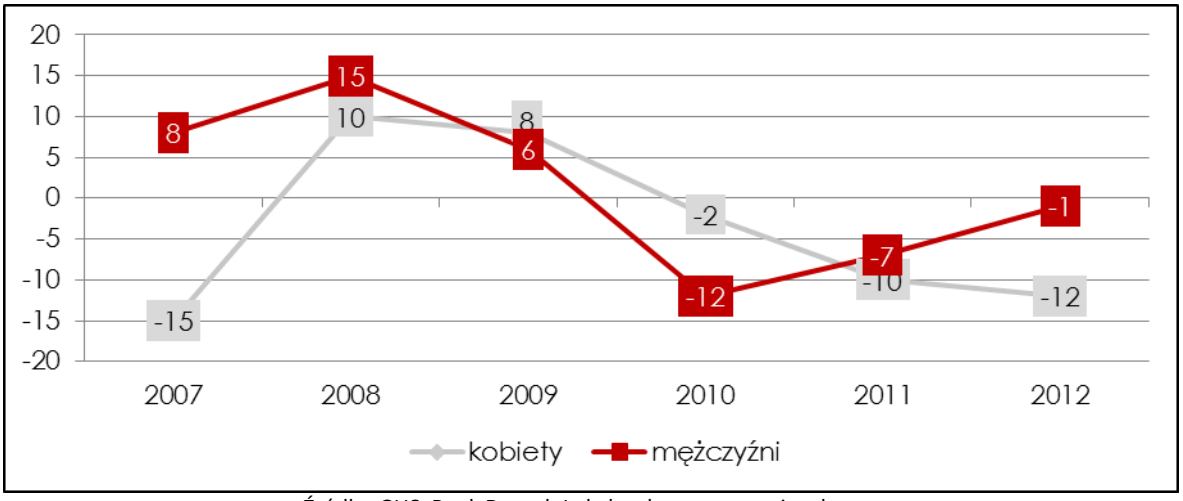

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Warto przytoczyć wypowiedź przedstawiciela władz lokalnych, który odniósł się do zjawiska emigracji: „Ilu ludzi z Dolska jest już w Irlandii albo w Anglii? Ci starsi jeszcze nie zrozumieli. Oni na tym ogromnie stracili, bo jakby pan przeczytał historię Dolska, to by się pan dowiedział, że dlatego tu kolej nie przechodziła, bo nie chcieli. Bo ludzie by wyjeżdżali. A oni mieli tu kupować i tu mieszkać. Ich mentalność była niesamowita: „A jak wyjadą, to może kupią gdzieś indziej, niż u nas. Nie zarobimy. Koło Książa szła kolej, ale do Dolska nigdy nie przyszła. To było ogromnie zamknięte środowisko” [W05].

Analizując przedstawione dotychczas wskaźniki można zidentyfikować aspekty, które powinny być kluczowe przy planowaniu dalszych działań na rzecz rozwoju gminy. Do najważniejszych należy intensyfikacja działań na rzecz aktywizacji zawodowej bezrobotnych mieszkańców gminy, a szczególnie osób młodych. Działania w tym zakresie są przede wszystkim domeną władz powiatowych, jednak skuteczne inicjatywy mające na celu podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej gminy w konsekwencji również przyniosą pozytywne efekty. Istotne jest również inicjowanie działań włączających i aktywizujących osoby w wieku poprodukcyjnym i seniorów w życie gminy. Takie działania stanowią nie tylko profilaktykę w wymiarze indywidualnym, ważnym dla każdego seniora, ale także w wymiarze społecznym który pozwoli podejmować decyzje i działania uwzględniające przyszłą strukturę demograficzną gminy oraz przeciwdziałać marginalizacji społecznej.

5. KONDYCJA SEKTORA SPOŁECZNEGO

Według Krajowego Rejestru Sądowego na terenie gminy Dolsk funkcjonuje 16 organizacji pozarządowych. Ich rozkład wygląda następująco:

- Miasto Dolsk
  - Ochotnicza Straż Pożarna,
  - Bractwo Kurkowe
  - Uczniowski Klub Sportowy KUSY Dolsk
  - Stowarzyszenie Producentów Rolnych Ziemi Dolskiej
  - „Ludowy Klub Sportowy" Zawisza Dolsk
  - Stowarzyszenie na rzecz wspierania aktywności lokalnej w Gminie Dolsk – DLK 2020
- Drzonek
  - Zrzeszenie producentów trzody chlewnej Grupa Dolsk
- Międzychód
  - Fundacja Agro Plus
- Ochotnicza Straż Pożarna w Błażejewie, Drzonku, Lubiatowie, Małachowie, Masłowie i Mszczyczynie
- Kółko Rolnicze w Błażejewie oraz Wieszczyczynie.

Największa liczba stowarzyszeń i organizacji społecznych funkcjonuje w mieście Dolsk, co nie dziwi w związku z faktem, że jest to miejscowość o największej liczbie mieszkańców w gminie.

Na zainteresowanie zasługuje „Stowarzyszenie Producentów Rolnych Ziemi Dolskiej", które działa na rzecz producentów rolnych, głównie poprzez skup trzody chlewnej. Stowarzyszenie podejmuje działalność wspomagającą rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości oraz rozwój wspólnot i społeczności lokalnych.

Kolejną większą organizacją jest „Stowarzyszenie na rzecz wspierania aktywności lokalnej w Gminie Dolsk". Celem stowarzyszenia jest wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i integracja społeczna, polegająca na aktywizowaniu i integrowaniu środowiska lokalnego, budowaniu świadomości obywatelskiej, promowaniu Gminy Dolsk

oraz kultywowaniu tradycji kultury ludowej. Swoje cele wdraża poprzez kształcenie lokalnych liderów i animatorów życia społecznego, działania mające na celu promowanie walorów turystycznych gminy oraz organizowanie imprez kulturalnych, wycieczek a także poprzez prowadzenie działalności wydawniczej[41].

W wywiadzie zogniskowanym reprezentant jednej z organizacji pozarządowych wskazał na bariery formalno-organizacyjne ograniczające rozwój społeczeństwa obywatelskiego: „Widać na pewno wzrost aktywności tylko taką barierą dla osób, które działają społecznie są formalności, pozyskiwanie i rozliczanie środków. To są rzeczy, które zniechęcają. My też mamy kontakt. Mieliśmy 2 stowarzyszenia, które już umarły, bo nie dały rady podołać tym formalnościom (…) Ta aktywność rozwija się i to nawet w małych miejscowościach, ale są takie bariery w przepisach". [W29]

W porównaniu do pozostałych gmin członkowskich LGD „Gościnna Wielkopolska" Dolsk charakteryzuje się stosunkowo niewielką liczbą zarejestrowanych organizacji pozarządowych. Dane obrazujące tę sytuację zostały przedstawione na wykresie 12.

Wykres 12. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku

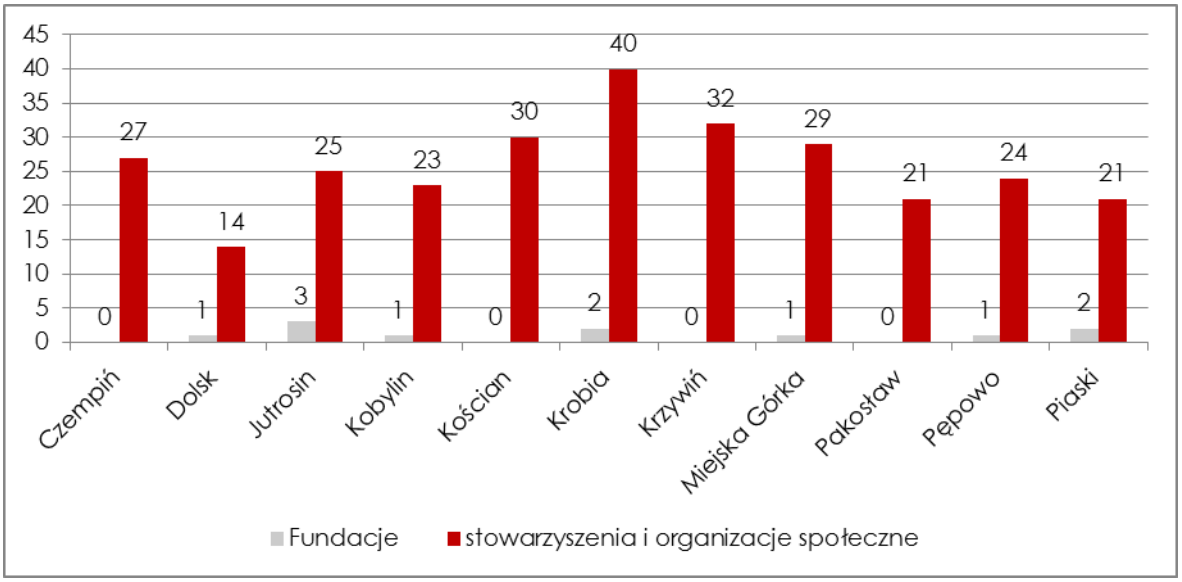

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Bardziej miarodajnym wskaźnikiem służącym ocenie rozwoju sektora pozarządowego jest liczba organizacji przypadająca na 10 tysięcy mieszkańców. Dane zamieszczone na

[41] Źródło: www.dolsk.info.pl, [data dostępu: 04.02.2014].

wykresie 13 potwierdzają stosunkowo niski poziom rozwoju trzeciego sektora w gminie Dolsk w porównaniu do pozostałych gmin członkowskich LGD.

Wykres 13. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców gmin będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku

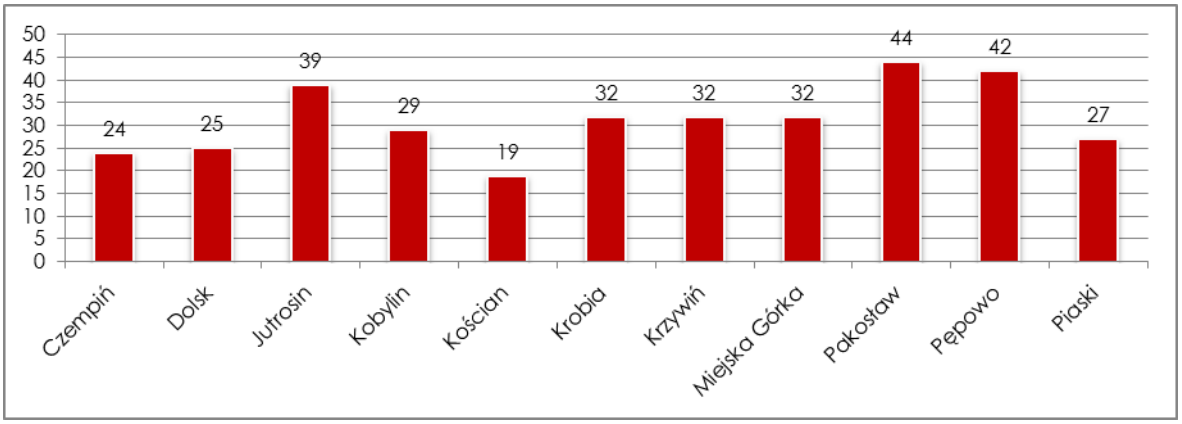

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Liczba stowarzyszeń oraz instytucji pozarządowych jest istotnym elementem w małych społecznościach lokalnych. Aktywizacja gospodarcza, kulturowa oraz społeczna, która jest ich zasługą, nie tylko integruje społeczność lokalną, ale także wspiera gospodarkę i ogólny rozwój danego obszaru.

Wypowiedź uczestniczącej w badaniu jakościowym przedstawicielki urzędu gminy wskazuje na trudności w rozwoju tych podmiotów w małych społecznościach: „W mniejszych środowiskach, takie [pozarządowe] organizacje przebijają się trochę wolniej, niż w tych wielkomiejskich. W pierwszym rzędzie widzę jednak Straże Pożarne. Potem Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Działalności Lokalnej. […] Zapomniałam wspomnieć o klubie sportowym i kole wędkarskim". [W03]

6. PARTYCYPACJA OBYWATELSKA

Uczestniczyć w życiu gminy można na wielu płaszczyznach. Partycypacja obywatelska dotyczy działań podejmowanych przez mieszkańców lokalnej społeczności w celu rozwiązania danych problemów społecznych, udziału czy też wpływu na decyzje podejmowane przez władze publiczne a także kontroli nad nimi. Partycypować można poprzez referenda, konsultacje

społeczne, podejmowanie obywatelskiej inicjatywy uchwałodawczej lub ustawodawczej, składanie wniosków i wiele innych.

Frekwencja wyborcza należy do jednych z najważniejszych i najbardziej adekwatnych metod służących określaniu poziomu aktywności obywatelskiej mieszkańców. Frekwencja wyborcza w gminie Dolsk, we wszystkich wyborach samorządowych była wyższa niż średnia dla powiatu, województwa i Polski (tabela 14). Może to świadczyć o relatywnie dużym poczuciu odpowiedzialności obywatelskiej wśród uprawnionych do głosowania mieszkańców gminy Dolsk i o stosunkowo dużym poczuciu sprawstwa i wpływu na sprawy lokalne wśród mieszkańców gminy.

Tabela 14. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w Polsce, woj.wielkopolskim, powiecie śremskim i gminie Dolsk w latach 2002, 2006, 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2002			2006		2010	
	Wybory do rad gmin I tura	Wybory na wójta, burmistrza, prezydenta miasta		I tura	II tura	I tura	II tura
		I tura	II tura				
Polska	44,1	44,2	35,0	46,0	39,6	47,3	35,3
woj. wielkopolskie	45,8	45,9	35,7	47,1	38,7	47,1	31,5
pow. śremski	45,6	45,6	34,8	43,7	31,2	44,6	43,0
g. Dolsk	51,9	51,9	-	52,6	-	49,6	-

Źródło: PKW, opracowanie własne.

W wyborach do Sejmu i Senatu w poszczególnych latach frekwencja wyborcza w gminie Dolsk nie przekraczała 50% (tabela 15). Analiza frekwencji w kolejnych wyborach parlamentarnych w latach 2001, 2005, 2007 i 2011 wskazuje, że najniższą frekwencję odnotowano w wyborach w 2005 roku. Kolejny spadek odsetka osób uczestniczących w wyborach wobec ogółu uprawnionych do głosowania dotyczy roku 2011. W ostatnich wyborach w gminie Dolsk wzięło średnio udział o 8,4 p.p mniej osób niż w całym powiecie śremskim, i o 11,6 p.p. niż w całym województwie wielkopolskim.

Tabela 15. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie śremskim i gminie Dolsk w latach 2001, 2005, 2007, 2011 (w %)

Wyszczególnienie	2001		2005		2007		2011	
	Sejm	Senat	Sejm	Senat	Sejm	Senat	Sejm	Senat
Polska	46,3	46,3	40,6	40,6	53,9	53,9	48,9	48,9
woj. wielkopolskie	49,9	49,9	40,9	40,9	55,1	55,1	49,2	49,2
pow. śremski	48,8	48,8	36,7	36,6	53,0	53,0	46,0	46,0
g. Dolsk	43,6	43,6	32,5	32,5	45,0	45,0	37,6	37,6

Źródło: PKW, opracowanie własne.

W porównaniu do danych ogólnokrajowych, wojewódzkich i z powiatu śremskiego wybory prezydenckie nie były przedmiotem dużego zainteresowania mieszkańców gminy Dolsk, a frekwencja w nich (poza rokiem 2000) była zbliżona do frekwencji w wyborach parlamentarnych (tabela 16).

Tabela 16. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie śremskim i gminie Dolsk w latach 2000, 2005 i 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2000	2005		2010
		I tura	II tura	
Polska	61,1	49,7	51,0	55,3
woj. wielkopolskie	66,5	51,2	51,4	54,3
pow. śremski	67,9	49,2	49,3	51,8
g. Dolsk	62,6	45,1	40,9	45,0

Źródło: PKW, opracowanie własne.

Na partycypację obywatelską w wymiarze lokalnym w dużym stopniu wpływają działania władz jednostek samorządu terytorialnego, mające na celu informowanie i zachęcanie mieszkańców do zaangażowania w życie gminy.

W badaniu jakościowym pytano badanych o praktykowane w gminie formy komunikacji z mieszkańcami. Wypowiedź osoby reprezentującej urząd gminy wskazuje na dosyć typową postawę władz w tym zakresie: „Funkcjonuje tutaj popularna formuła komunikacji za pośrednictwem sołtysa. Wszystko zależy również od rodzaju wiadomości. W sprawach ogólnych, korzystamy z tablicy ogłoszeń. Jeśli sprawa wymaga komentarza, wówczas burmistrz zaprasza sołtysów i wyposaża ich w materiały, a także informacje dla mieszkańców. W miarę potrzeb są organizowane w wioskach spotkania. Trudno nam ocenić, na jaką skalę mieszkańcy korzystają z biuletynu. Utrzymywana jest współpraca z prasą lokalną – śremską, ponieważ sam samorząd nie wydaje swoich materiałów. Na sesje przychodzą ludzie zainteresowani sprawą”. [W03]

Działania mające na celu informowanie mieszkańców gminy, a także umożliwiające im uczestnictwo w podejmowaniu decyzji dotyczących gminy wymieniała także osoba reprezentująca lokalne władze:

„Na sesję mogą przychodzić wszyscy, bo to są sesje otwarte. Jest w tej chwili taki program na SMS-y. Tzn. jak ma się coś dziać, czy ma być o czymś informacja to przychodzi informacja SMS-em. Oczywiście musi pan chcieć to dostawać. Są gazety lokalne, co prawda ich redakcje są w Śremie, ale to jest rzut beretem, więc ci redaktorzy przyjeżdżają na bieżąco. Nawet są chyba umawiane dni, kiedy oni przyjeżdżają i burmistrz, czy niekoniecznie burmistrz, wypowiada się, co w gminie będzie robione. To wszystko ukazuje się w artykułach. Ogłoszenia jeszcze. Myślę, że wiedzą wszyscy. A jak ktoś nie chce wiedzieć, to trudno. A na sesji może przecież siedzieć i słuchać. A po sesji jest taki punkt ostatni, gdzie może się odezwać mieszkaniec na każdy temat. Może coś zasugerować. Nie ma tłumów, ale każdy ma prawo przyjść" [W05].

Wśród czynników mobilizujących mieszkańców do uczestnictwa w podejmowaniu decyzji dotyczących miejscowości lub gminy czy wspólnych działań osoba reprezentująca urząd gminy podkreślała możliwość uzyskania i wykorzystania różnego rodzaju funduszy, w tym przede wszystkim funduszy unijnych: „Podejrzewam, że powodem dla którego ludzie będą próbowali się zjednoczyć będą środki unijne. Obserwujemy to w sołectwach. Po to, aby aktywizować działalność świetlic, czy stworzyć boisko sportowe, w rejonach miejskich ludzie umawiają się i próbują działać. Korzystając zarówno ze środków funduszy sołeckich, jak i środków unijnych, starają się poprawić estetykę tych obiektów, które zostały im oddane do dyspozycji" [W03].

Na niski poziom uczestnictwa w życiu gminy, a co się z tym wiąże – niski poziom kapitału społecznego wskazywał przedstawiciel lokalnej organizacji pozarządowej: „Ludzie muszą być tylko przekonani, że robią to [uczestniczą w życiu gminy] sami dla siebie, a jeżeli coś brakuje to ta gmina może im pomóc, ale jest niestety tak, że każdy chce coś od gminy, a od siebie nie chce nic dać. I tu jest ten problem w ludziach i mamy takie społeczeństwo, jakie mamy". [W29]

Warto przywołać również wypowiedź innego reprezentanta organizacji pozarządowych uczestniczącego w zogniskowanym wywiadzie grupowym: „Najczęściej konsultacje przeprowadzają sołtysi, radni – ci ludzie, którzy już wiedzą o co chodzi. W zasadzie nie ma już co konsultować. Z ulicy to ciężko kogoś ściągnąć. Jak na wioskach trzeba było zrobić strategię do

odnowy wsi to jak sołtys nie przyszedł z rodziną, to nie ma nikogo. Także nie wiadomo czy ludzie boją się przyjść? Czy chcą coś powiedzieć, czy nie? Ciężko powiedzieć" [W29].

W działaniach inwestycyjnych przewidywanych w ramach „Planu Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy Dolsk 2004-2013" przewidywano współpracę z sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi. W tym celu powstał „Plan Informacyjny" inicjujący ową współpracę, którego zadaniem miało być powszechne informowanie beneficjentów o realizowanych inwestycjach i możliwości współpracy. Wypowiedzi uczestników badania wskazują, że „Plan informacyjny" realizuje założone cele w stopniu podstawowym.

7. Współpraca międzysektorowa

Władze gminy Dolsk starają się włączać mieszkańców, a także przedstawicieli trzeciego sektora w proces decyzyjny. Wyrazem tego mogą być przeprowadzane konsultacje społeczne. W 2013 roku w związku z przygotowywanym rocznym programem współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi zostały przeprowadzone właśnie takie konsultacje (należy jednak zaznaczyć, że mają one charakter obowiązkowy). Tego typu konsultacje mają na celu współpracę z tymi instytucjami, które najlepiej przyczynią się do ogólnego rozwoju gminy. Zadania jakie postawiła sobie gmina, w związku ze współpracą międzysektorową, miały na celu umocnienie lokalnych działań oraz stworzenie warunków dla powstania inicjatyw na rzecz społeczności lokalnych, a także poprawę jakości życia mieszkańców gminy Dolsk, poprzez pełniejsze zaspokajanie potrzeb społecznych. Tego typu działania mają także na celu zwiększenie wpływu organizacji pozarządowych i innych podmiotów na kreowanie polityki społecznej w gminie[42]. Organizowanie tego typu działań należy do ustawowych obowiązków gminy.

O tego typu działaniach wspominała także osoba reprezentująca w badaniach jakościowych urząd gminy: „Jeśli wymagają tego procedury, a mam na myśli zmiany zagospodarowania terenu, to procedura nakazuje taką dyskusję publiczną. Jeżeli chodzi o działania poza tą dziedziną życia, to mieliśmy prawdziwe konsultacje publiczne, kiedy miała miejsce zmiana nazwy miejscowości" [W03].

[42] Źródło: www.bip.dolsk.pl.

Najbardziej aktywna współpraca organizacji pozarządowych (III sektor) z władzami gminy (I sektor) dotyczy działalności sportowej tych pierwszych: „Wracając do współpracy, najprężniej działa ona ze sportowcami. Jest ona najlepiej zorganizowana i spotyka się z oddolnym zaangażowaniem. Ta inicjatywa pojawiła się na początku i wiąże się z dofinansowaniem z budżetu. Mowa o klubie sportowym „Zawisza" oraz klubie działającym przy szkole podstawowej" [W03].

Ważnym podmiotem życia kulturalnego gminy – jak wynika z wypowiedzi przedstawiciela urzędu gminy – jest biblioteka: „Nie posiadamy ośrodka kultury, także biblioteka przekształciła się trochę w instytucję kultury szerzej rozumianą niż sama biblioteka zakłada. Realizuje dodatkowo inne zadanie, jak organizacja imprez dla mieszkańców i nie tylko. Prowadzi również punkt informacji turystycznej. Współpracuje również z sołtysami w wioskach, w których działają świetlice wiejskie. W świetlicach są zaangażowani opiekunowie i właściwie oni włączają się w akcje, które biblioteka organizuje. Corocznie jest opracowywany kalendarz imprez. Niektóre z nich są stale, inne ruchome". [W03]

Potwierdzają to słowa przedstawicielki władz samorządowych: „…poza sportem, o którym za chwilę powiem, ta biblioteka robi wszystko. Różne wieczornice, spotkania, konkursy, biesiady i jubileusze. Wszystko ze sceną na rynku. To jest dużo pracy, ale wywiązują się z tego. Jest robione bardzo dobrze, zaczynają przychodzić ludzie. To ważne, że są, biorą udział, śpiewają, przychodzą z rodzinami. Myślę, że możemy się tym szczycić". [W05]

Warto wspomnieć również o przykładzie współpracy między sektorem prywatnym a pozarządowym, o którym wspomniano podczas wywiadu grupowego: „W Międzychodzie jest ośrodek szkolenia zawodowego – państwo K. kupili od gminy ziemię, zatrudnili ludzi z gminy Dolsk. W tym samym roku organizacja moja, zwróciła się z prośbą o wsparcie, które jest kontynuowane i robimy imprezy dotowane m. in. przez państwa K". [W29]

Działania, które zostały zrealizowane w procesie owej współpracy zebrano w „sprawozdaniu z realizacji programu współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami"

z danego roku, który jest udostępniany na stronie internetowej gminy Dolsk[43].

W sprawozdaniu za 2012 rok wymieniono następujące działania publiczne:

- Organizacja imprez na terenie rekreacyjno- sportowych na terenie gminy, które zostały powierzone:
- Uczniowskiemu Klubowi Sportowemu „KUSY" przy Szkole Podstawowej Dolsk, któremu przyznano dotację w wysokości 2 000 zł, oraz Stowarzyszeniu Na Rzecz Rozwoju Wsi Małachowo, któremu przyznano dotację w wysokości 3 000 zł.
- Promocja sportu wśród dzieci i młodzieży, współorganizowanie i uczestnictwo w imprezach sportowych i rekreacyjnych o charakterze ponadgminnym, które zostały powierzone:
- Uczniowskiemu Klubowi Sportowemu „KUSY" przy Szkole Podstawowej Dolsk, któremu przyznano dotację w wysokości 5 000 zł.

Gmina Dolsk w celu realizacji poszczególnych działań społecznych współpracuje z innymi gminami w ramach porozumień, stowarzyszeń bądź związków.

Do współpracy przystąpiła z:

- Wielkopolskim Ośrodkiem Kształcenia i Studiów Samorządowych w Poznaniu, którego celem jest szkoleniem kadr pracowniczych jednostek organizacyjnych gminy oraz realizacją procesu informatyzacji administracji samorządowej;
- Unią Gospodarczą Regionu Śremskiego, która ma na celu promocję gmin i wsparcie rozwoju małej przedsiębiorczości;
- Związkiem Miast Polskich, jest to związek który reprezentuje samorządy lokalne na terenie ogólnopolskim i wspiera je w swym działaniu;
- Związkiem Gmin Wiejskich Rzeczpospolitej Polskiej, który jest ogólnokrajowym reprezentantem gmin wiejskich;
- Związkiem Międzygminnym „Centrum Zagospodarowania Odpadów - Selekt" w Czempiniu, czyli związku, którego celem jest rozwiązanie problemu zagospodarowania odpadów komunalnych w gminach;
- Porozumieniem Międzygminnym zawartym z gminami Śrem, Książ Wlkp., Brodnica i Dolsk w zakresie prowadzenia schroniska dla bezdomnych zwierząt w Gaju;

[43] Zobacz: www.dolsk.pl.

- Samorządowym Funduszem Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. w Gostyniu – poręcza przedsięwzięcia gospodarcze przedsiębiorcom prowadzącym działalność na terenie gmin, które przystąpiły do Funduszu;
- Międzygminnym Związkiem Turystycznym „Wielkopolska Gościnna" Dolsk współpracuje dla pozyskania środków w ramach Schematu II Programu Leader+ w celu rozwoju różnych form turystyki wiejskiej na obszarze współpracujących gmin;
- Gminą Międzylesie w woj. Dolnośląskim, z którą wiąże Dolsk układ partnerski – współpraca polega na wymianie grup młodzieży w okresie ferii, cyklicznych rozgrywkach sportowych reprezentantów obu gmin oraz wymianie doświadczeń w toku kontaktów roboczych władz obu gmin[44].

Na płaszczyźnie gminnej duży nacisk kładzie się na aktywizację dzieci i młodzieży, głównie na poziomie kultury i kondycji fizycznej, a także na organizację innych przedsięwzięć kulturalnych, które mają na celu integrację mieszkańców.

Wymienione działania i inicjatywy są istotne z punktu widzenia zmian jakie zachodzą w strukturze demograficznej i gospodarczej gminy Dolsk. Zwiększenie liczby ludności w wieku produkcyjnym oznacza wzrost podaży siły roboczej, a z drugiej strony i w perspektywie kilkunastu lat pogłębienie zjawiska starzenia się społeczeństwa.

Zapisy, wyżej wymienione, o współpracy międzysektorowej świadczą o tym, że władze gminy podejmują współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, jednak ich stosunkowo niewielka ilość trochę te działania ogranicza.

[44] Tamże.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w gminie Dolsk w latach 2007-2012 71
Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności gminy Dolsk w 2012 roku 73
Wykres 3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Dolsk w latach 2007-2012 (w %) 74
Wykres 4. Prognoza zmian liczby ludności w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w gminie Dolsk w latach 2014-2030 75
Wykres 5. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Dolsk w okresie 2007-III kwartał 2013 77
Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 78
Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 80
Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 81
Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 82
Wykres 10. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25 roku życia w ogóle bezrobotnych w gminie Dolsk, powiecie śremskim i woj. wielkopolskim okresie 12.2007-12.2013 (w %) 98
Wykres 11. Saldo migracji w podziale na płeć w gminie Dolsk w latach 2007-2012 99
Wykres 12. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku 101
Wykres 13. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku 102

SPIS TABEL

Tabela 1. Dynamika zmian (w porównaniu rok do roku) liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2010-2012 83
Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 83
Tabela 3. Podmioty według klas wielkości gminie Dolsk w latach 2009-2012 84
Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w gminie Dolsk oraz w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku* 84
Tabela 5. Liczba przedsiębiorstw wg sekcji PKD 2007 w gminie Dolsk w latach 2009-2012 85
Tabela 6. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) 87
Tabela 7. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł) 89
Tabela 8. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w %) 90

Tabela 9. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 91

Tabela 10. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 94

Tabela 11. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł) 94

Tabela 12. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 96

Tabela 13. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 (w %) 97

Tabela 14.Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w latach 2002, 2006, 2010 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie śremskim i gminie Dolsk (w %) 104

Tabela 15. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w latach 2001, 2005, 2007, 2011 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie śremskim i gminie Dolsk (w %) 104

Tabela 16. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w latach 2000, 2005 i 2010 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie śremskim i gminie Dolsk (w %) 104

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

GMINA JUTROSIN

Rysunek 1. Mapa obszaru realizacji projektu „Partnerstwo samorządów Południowej Wielkopolski na rzecz zwiększenia dostępności i jakości usług publicznych" – gmina Jutrosin

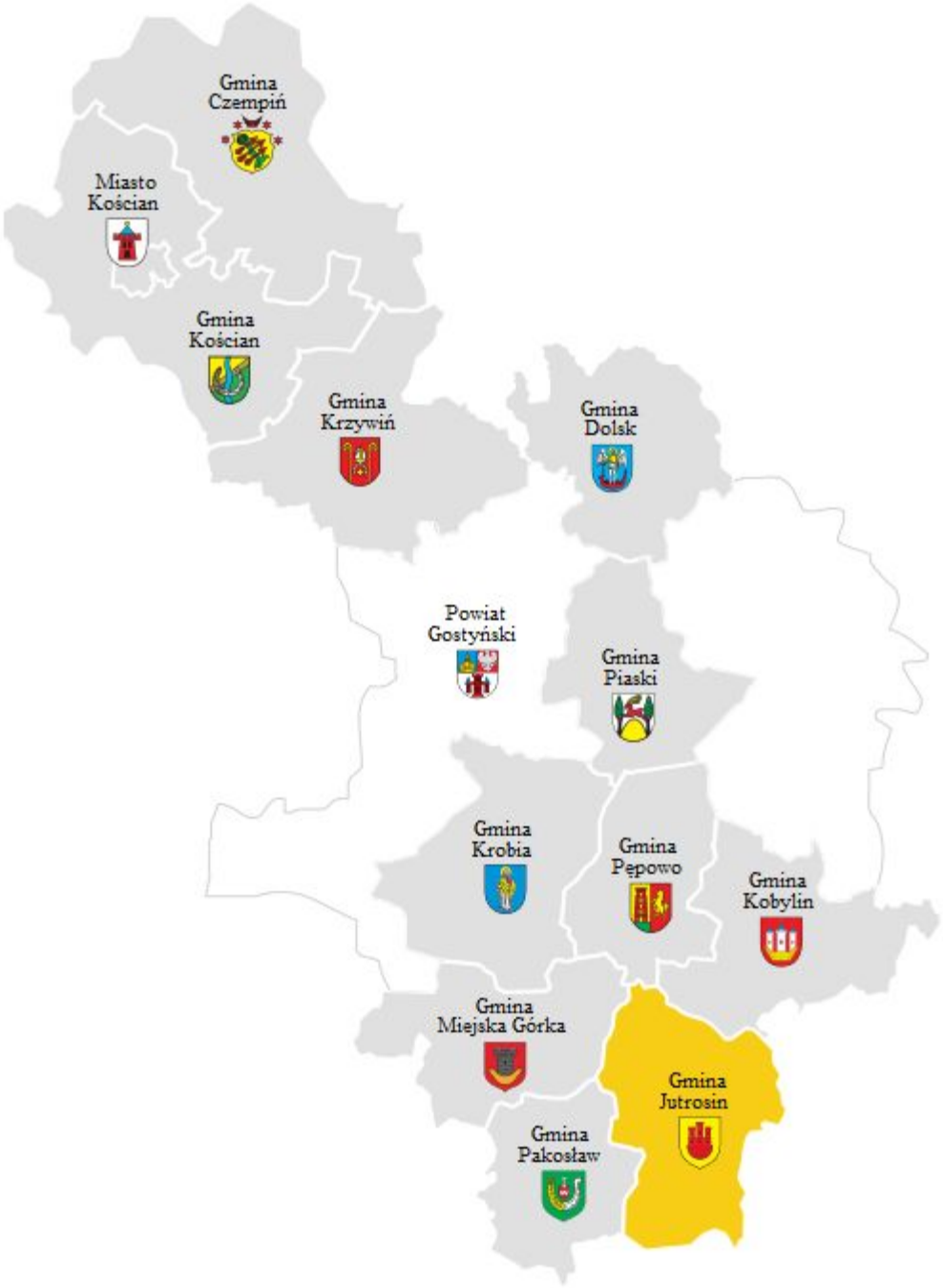

Źródło: http://www.uslugipubliczne.pl/mapa.html.

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE

Jutrosin jest gminą miejsko-wiejską z siedzibą w mieście o tej samej nazwie. Gmina ta leży w południowej części Niziny Wielkopolskiej, na pograniczu Wielkopolski i Śląska, w dorzeczu Baryczy. Do 1998 roku gmina należała do województwa leszczyńskiego, a po reformie administracyjnej weszła w skład województwa wielkopolskiego[45]. Odległość od Jutrosina do Rawicza (siedziby powiatu) wynosi ok. 20 km. Swoją powierzchnią, miasto i gmina Jutrosin obejmuje 11 496 ha, co stanowi 20,8% powierzchni całego powiatu rawickiego. W skład gminy wchodzi 28 wsi: Bartoszewice, Bielawy, Domaradzice, Borek, Dubin, Grąbkowo, Janowo, Stasin, Żbiki, Jeziora, Nad Stawem, Ostoje, Pawłowo, Piskornia, Płaczkowo, Rogożewo, Nowy Sielec, Stary Sielec, Szkaradowo, Bonowo, Katarzynowo, Szymonki, Wielki Bór, Śląskowo, Zaborowo, Zmysłowo, Żydowski Bród, Zygmuntowo[46]. Gmina Jutrosin graniczy z gminami: Cieszków, Kobylin, Miejska Górka, Milicz, Pakosław, Pępowo, Zduny.

W *Planie Rozwoju Lokalnego Gminy Jutrosin na lata 2004-2006 i 2007-2013*[47], położenie gminy Jutrosin uznano za jeden z czynników ograniczających jej rozwój, a podczas wywiadów wymieniano jako słabą stronę gminy: „Niekorzystne położenie, bo jesteśmy bardzo oddaleni od tych głównych miejscowości: Poznań, Wrocław. Do powiatu też mamy prawie 30 km. To jest minus gminy, że ta sieć drogowa nie jest pełna, bo to są tylko drogi powiatowe, żadnej drogi krajowej ani wojewódzkiej tutaj nie mamy. Nie ma i nie będzie drogi szybkiego ruchu. Ale za to mamy tutaj spokój". [W24][48]

[45] S. Jędraś, *Miasto i Gmina Jutrosin,* Urząd Miasta i Gminy Jutrosina oraz Urząd Wojewódzki w Lesznie, Leszno 1999, s. 9.
[46] *O gminie*, dostępny: www.jutrosin.eu, [data dostępu: 23.02.2014].
[47] *Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Jutrosin na lata 2004-2006 i 2007-2013*, dostępny: www.bip.jutrosin.eu.
[48] Stosowane oznaczenia np. W24 czy F02, R2 są symbolami wskazującymi numer indywidualnego wywiadu pogłębionego (W) lub zogniskowanego wywiadu grupowego (F lub R), podczas którego dana wypowiedź została zarejestrowana.

2. ZMIANY DEMOGRAFICZNE

Liczba ludności w gminie Jutrosin w 2012 roku wynosiła 7 119 osoby (w tym 3 519 kobiet), z czego 27% ludności mieszkało w miastach, a 73% na wsi. Jutrosin jest jedną z dwóch gmin o najmniejszej liczbie ludności w powiecie rawickim. Mniej mieszkańców (4 749) ma tylko wiejska gmina Pakosław. Ludność gminy Jutrosin stanowi 11,8% mieszkańców powiatu rawickiego[49].

W latach 2007-2012 liczba mieszkańców gminy nie ulegała znacznym zmianom – wahała się między 7 090 a 7 122 mieszkańców (wykres 1). W strukturze ludności ze względu na płeć liczba kobiet i mężczyzn w ostatnich sześciu latach utrzymywała się na względnie stałym poziomie, z nieznaczną przewagą liczebną mężczyzn. W 2012 roku różnica między liczbą kobiet i mężczyzn wyniosła 81. W tym samym okresie przyrost naturalny w gminie przyjmował średnio wartość dodatnią 3,7 (w 2012 roku – 5,1).

Wykres 1. Liczba mieszkańców w podziale na płeć w gminie Jutrosin w latach 2007-2012

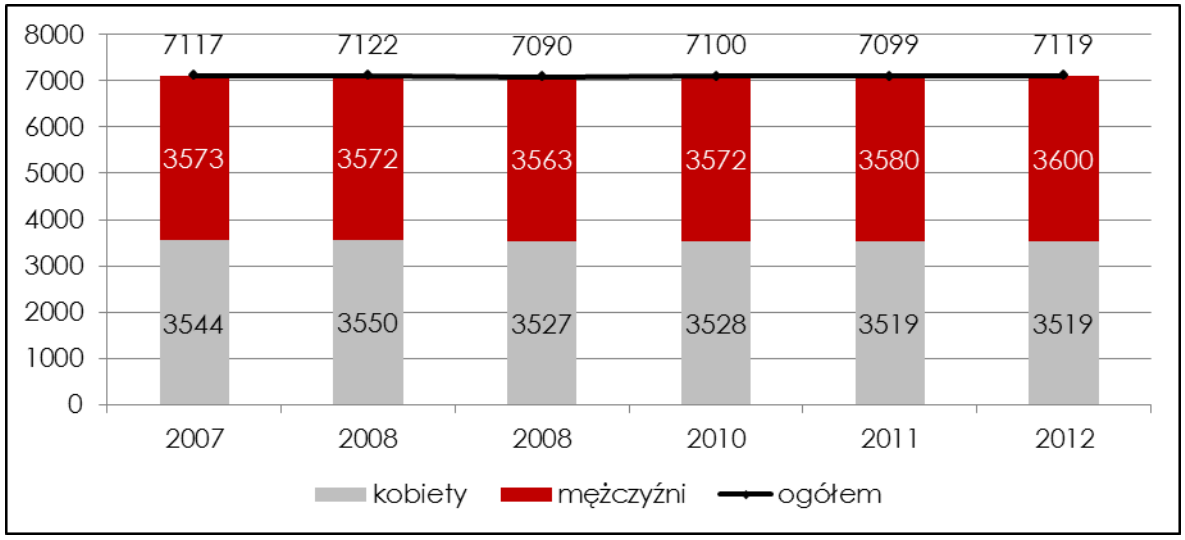

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analiza obecnej struktury wiekowej populacji gminy Jutrosin prowadzi do istotnych wniosków związanych z przyszłymi trendami demograficznymi. Piramida wieku (wykres 2) wskazuje na dwa wyże demograficzne. Pierwszy z nich tworzą osoby urodzone w latach 1983-1992 (20 do 29 lat), a drugi osoby urodzone w latach 1948-1962 (50 do 64 lat).

[49] GUS, Bank Danych Lokalnych.

Piramida wieku potwierdza również, że na przełomie XX i XXI wieku miał miejsce znaczny niż demograficzny, co w kolejnych latach będzie skutkować jeszcze szybszym zmniejszaniem się populacji gminy przy jednoczesnej dynamizacji procesu starzenia się społeczeństwa. Wysoki udział osób między 20. a 29. rokiem życia, stanowi obecnie wyzwanie dla polityki samorządu, w której istotną rolę powinny odgrywać zadania z zakresu polityki prorodzinnej. Dane dotyczące liczebności najmłodszych mieszkańców gminy wskazują na utrwalanie się modelu rodziny 2+1, czyli takiego, w którym na dwoje rodziców przypada jedno dziecko, a rzadziej 2+2. Fakt, iż część rodzin nadal decyduje się na więcej niż jedno dziecko należy uznać za pozytywny aspekt, ponieważ tym samym negatywne efekty procesu starzenia się społeczeństwa w gminie Jutrosin będą bardziej odsunięte w czasie. Z kolei w perspektywie długoterminowej, przy założeniu, że osoby, które obecnie mają od 20 do 29 lat nie opuszczą gminy, obciążenia lokalnego budżetu wynikające m.in. z kierowania wsparcia dla osób w wieku poprodukcyjnym mogą być dużo bardziej dotkliwe dla finansów gminy.

Wykres 2. Struktura płci i wieku mieszkańców gminy Jutrosin w 2012 roku

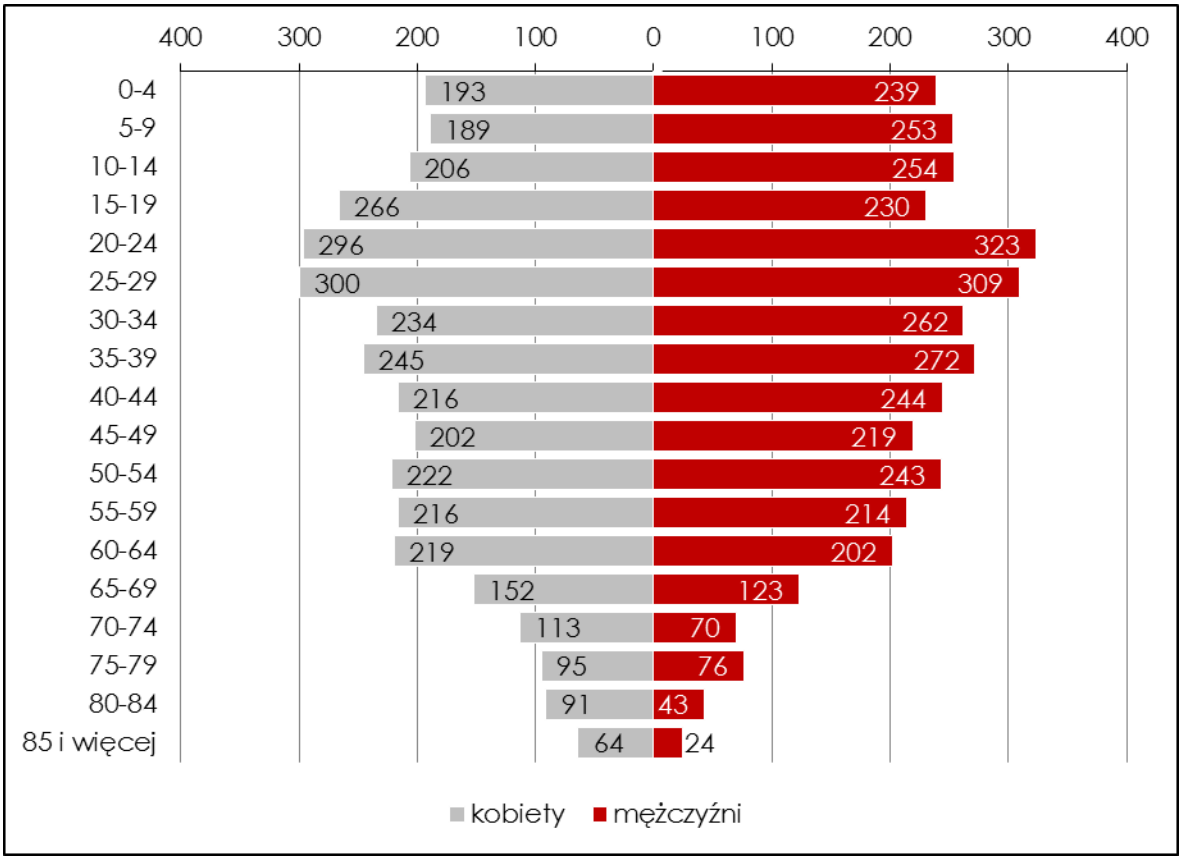

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Pogłębiona analiza dynamiki zmian liczby ludności gminy Jutrosin wskazuje na zmniejszanie się udziału osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej strukturze społeczeństwa w latach 2007-2012. Dane dotyczące udziału w ogóle ludności osób z poszczególnych kategorii wiekowych ukazują trend dotyczący zmian w strukturze wiekowej mieszkańców gminy Jutrosin, a także pozwalają na prognozowanie jej zmian w najbliższych latach.

Analiza rozkładu procentowego ludności w podziale na kategorie wiekowe (wykres 3) wskazuje na proces starzenia się społeczeństwa. W latach 2007-2012 zaobserwowano spadek odsetka liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (o 1,8 punktu procentowego) przy jednoczesnym wzroście odsetka liczby ludności w wieku poprodukcyjnym (o 1,3 p.p). Różnica ta zmniejszała się stopniowo – w 2007 roku zbiorowość osób w wieku przedprodukcyjnym była większa od zbiorowości osób w wieku poprodukcyjnym o 10,8 p.p., w 2010 roku o 9,2 p.p., a w 2012 roku różnica ta wynosiła już tylko 7,7 p.p.

Warto dodać, że w wartościach bezwzględnych liczba osób w wieku przedprodukcyjnym stale się zmniejsza – z 1 745 osób w 2007 roku do 1 619 osób w 2012 roku – przy jednoczesnym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym – z 976 do 1 070 osób.

Wykres 3. Odsetek mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Jutrosin w latach 2007-2012 (w %)

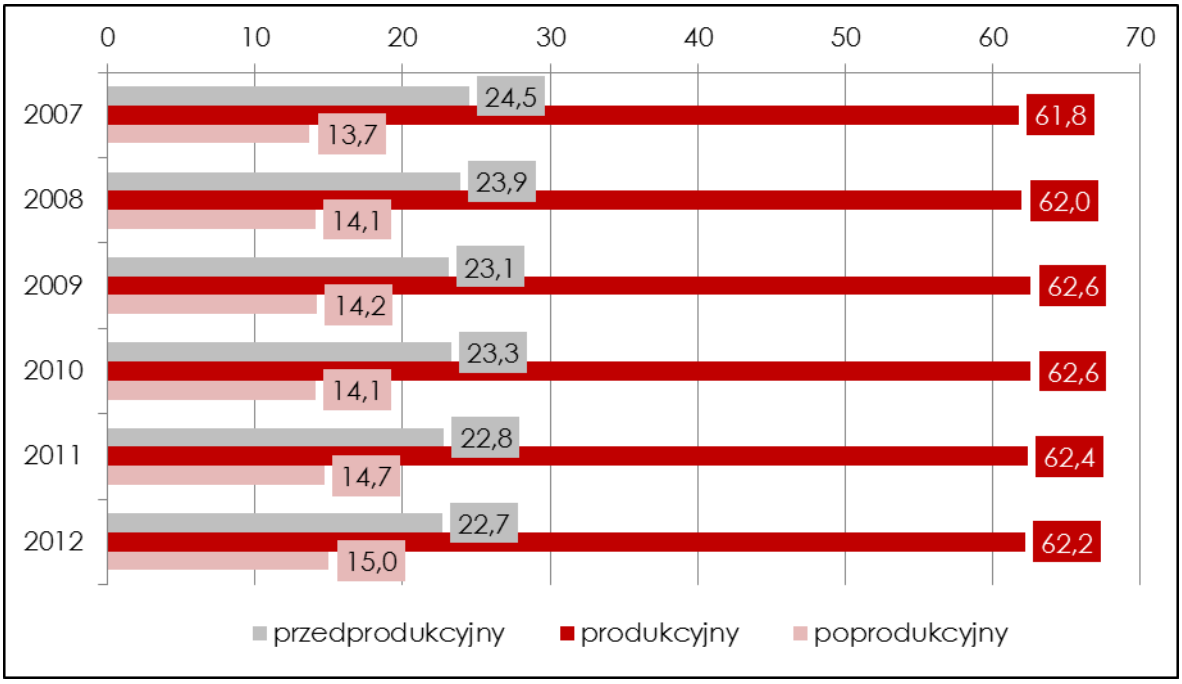

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Z uwagi na niedostępność danych dotyczących prognozowanej liczby ludności na poziomie gmin, pomocne mogą okazać się estymacje przedstawione w aplikacji „Prognoza zapotrzebowania na usługi edukacyjne" opracowanej na zlecenie Ośrodka Rozwoju Edukacji[50]. Jak wynika z prognozy przedstawionej na wykresie 4, liczba dzieci w wieku od 0 do 6 lat w gminie Jutrosin po 2017 roku będzie maleć w sposób systematyczny i do 2030 ulegnie zmniejszeniu aż o 23%. Liczba dzieci w wieku od 7 do 15 lat zmniejszy się o 6% a w wieku od 16 do 18 lat o 8%. Należy podkreślić, że w gminie Jutrosin od 2004 odnotowywano mimo wszystko dosyć wysoki poziom przyrostu naturalnego. W latach 2007-2012 jego średnia wartość wynosiła 3,7 p.p. (dla województwa wielkopolskiego: 2,4 p.p). Przy założeniu, że nie nastąpią w gminie gwałtowne ruchy emigracyjne można przypuszczać, że negatywne skutki procesu starzenia się społeczeństwa mogą być – jak wspomniano – odsunięte w czasie, co nie oznacza, że uda się ich uniknąć.

Wykres 4. Prognoza zmian liczby ludności w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w gminie Jutrosin w latach 2014-2030

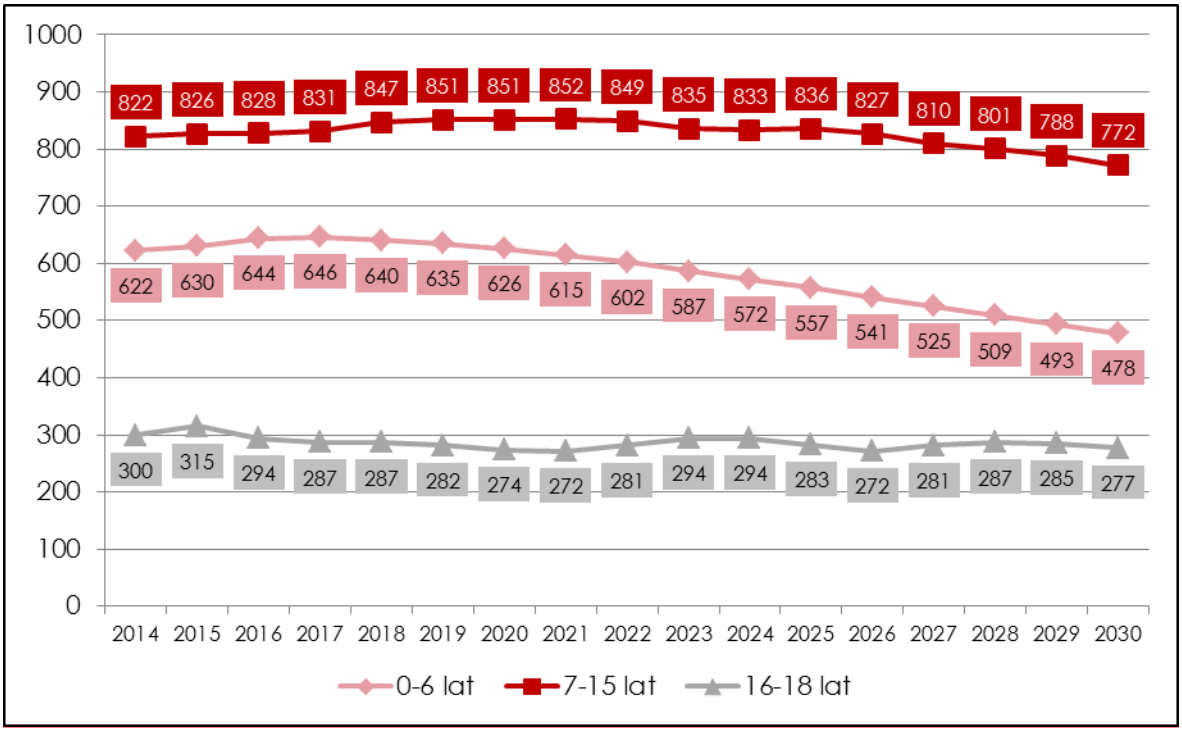

Źródło: www.prognozademograficzna.ore.edu.pl

[50] *Prognoza zapotrzebowania na usługi edukacyjne,* dostępny: www.prognozademograficzna.ore.edu.pl, [data dostępu: 03.02.2014].

Zmiany zdiagnozowane w strukturze demograficznej gminy Jutrosin wskazują na postępujący proces starzenia się społeczeństwa, który wyraża się głównie wzrostem liczby ludności w wieku poprodukcyjnym i zmniejszającą się liczbą ludności w wieku przedprodukcyjnym. Władze samorządowe powinny podejmować działania mające na celu realizację polityki prorodzinnej, jak też aktywizowania seniorów, w celu uniknięcia takich negatywnych zmian jak: zmniejszenie konsumpcji, zmniejszenie wpływów z podatków, zwiększenie wydatków na usługi opieki medycznej czy społecznej. Obserwowane zmiany demograficzne wymagają podjęcia działań z zakresu polityki społecznej gminy oraz określenia kierunków priorytetowych, do których można zaliczyć m.in. aktywizację fizyczną, społeczną i psychiczną seniorów. Konieczne będzie prowadzenie nie tylko polityki przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób starszych, ale podejmowanie działań mających na celu ich włączanie w życie społeczne.

3. KONDYCJA SEKTORA GOSPODARCZEGO

Stan lokalnej gospodarki w istotnym stopniu określa szanse rozwojowe danej jednostki samorządu terytorialnego. Dochody własne generowane przez gminę pozwalają zapewnić odpowiedni poziom usług społecznych, a prawidłowy rozwój gospodarczy determinuje poziom warunków życia i dobrobytu społeczności lokalnej.

Wśród podstawowych problemów gospodarczych gminy Jutrosin wymienionych w Planie Rozwoju Lokalnego wskazano na:

- brak dużych inwestorów zewnętrznych i lokalnych,
- niską integrację i kooperację wewnętrzną i zewnętrzną sektora MSP,
- brak innowacyjnych przedsiębiorstw,
- zróżnicowane zaawansowanie technologiczne firm,
- niski poziom usług doradczych dla firm,
- niski stopień informatyzacji,
- brak infrastruktury teletechnicznej[51].

[51] *Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Jutrosin na lata 2004-2006 i 2007-2013*, dostępny: www.bip.jutrosin.eu.

Za wskaźnik poziomu przedsiębiorczości mieszkańców gminy, a co za tym idzie umiejętności podejmowania samodzielnych działań, odpowiedzialności oraz poczucia wiary we własne siły, można uznać liczbę osób prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 10 tys. ludności ogółem lub na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wymienione cechy pozwalają – w pewnym zakresie – łączyć ten wskaźnik z poziomem aktywności obywatelskiej i przedsiębiorczością mieszkańców gminy.

Analizując dane dotyczące liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy Jutrosin w latach 2007-2013 (wykres 5) można zauważyć wzrostowy trend tego wskaźnika: z 329 w 2007 roku do 419 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w III kwartale 2013 roku.

Wykres 5. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Jutrosin w okresie 2007-III kwartał 2013

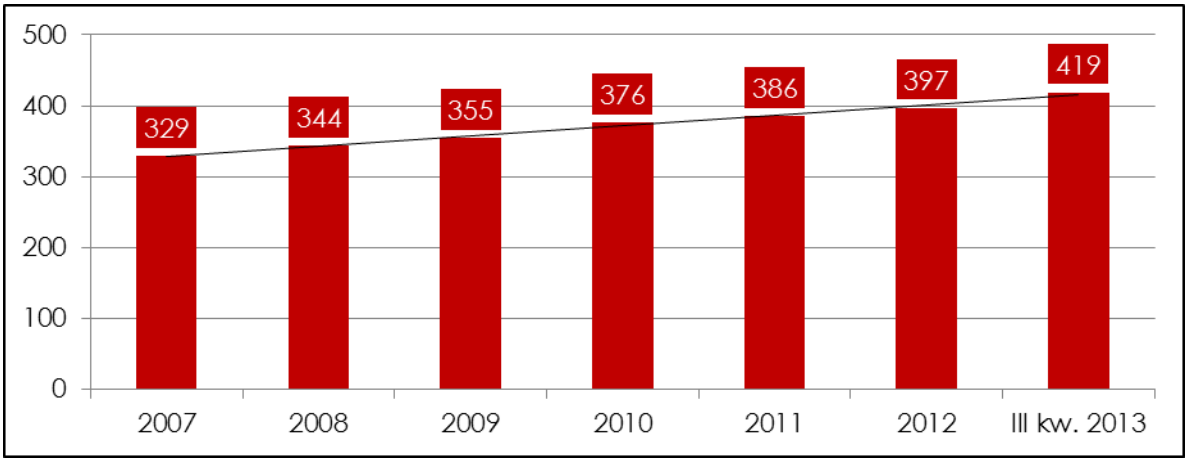

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Oczywiście należy pamiętać, że na wzrastającą liczbę działalności gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne znaczący wpływ mogą mieć dotacje z Unii Europejskiej udzielane nowym przedsiębiorcom w ramach programów aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych. Warto zaznaczyć, że w całym powiecie rawickim liczba osób, które zawarły umowy przyznające dotacje w roku 2008 wynosiła 117, w 2009 – 139, w 2011 – 74, a w 2012 – 94. Fakt ten może skutkować zmniejszeniem w najbliższym czasie liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, co będzie związane z zakończeniem okresu płatności preferencyjnych składek ZUS dla nowych przedsiębiorców (dwa lata) lub też brakiem konieczności prowadzenia takiej działalności po upływie roku od momentu otrzymania dotacji. Warto zaznaczyć, że analizy WUP dotyczące funkcjonowania podmiotów

gospodarczych, które zostały utworzone przy pomocy dofinansowania obejmują jedynie 12 miesięcy, czyli dokładnie tyle, ile wynosi minimalny okres prowadzenia działalności wymagany po otrzymaniu dotacji [52].

Za inny wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców gminy można uznać liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym. W przypadku gminy Jutrosin, okazuje się, że wśród porównywanych gmin osiągane w niej poziomy plasują ją nieco poniżej średniej (wykres 6).

Po zrelatywizowaniu danych o liczbie podmiotów gospodarki narodowej poprzez przeliczenie liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, jaka przypada na 1 000 mieszkańców, okazuje się, że w gminie Jutrosin w 2012 roku wskaźnik ten był jednym z najniższych wśród pozostałych analizowanych gminach miejsko-wiejskich i wiejskich. Okazuje się, że tylko w dwóch gminach jest on niższy – w gminie Kobylin oraz Miejska Górka (wykres 7). Najlepsza sytuacja pod tym względem występuje w gminach: Czempiń oraz Krobia. Warto podkreślić, że między 2009 a 2012 rokiem, we wszystkich gminach – za wyjątkiem Czempinia i Kościana – zwiększyła się liczba podmiotów gospodarczych przypadających na 10 000 mieszkańców. Wartości odnotowane w gminie Jutrosin wskazują na relatywnie stabilny rozwój gospodarczy. Warto podkreślić, że z uwagi na fakt, iż niemal trzy czwarte ludności gminy Jutrosin ma (według danych GUS) faktyczne miejsce zamieszkania na wsi, a tym samym prawdopodobnie utrzymują się z rolnictwa, odnotowany poziom przedsiębiorczości w gminie należy uznać za wysoki.

[52] Zob. *Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej w latach 2008-2009 w województwie wielkopolskim*, op.cit; Zob. *Aktywizacja osób bezrobotnych w województwie wielkopolskim w latach 2011-2013*, op. cit.

Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

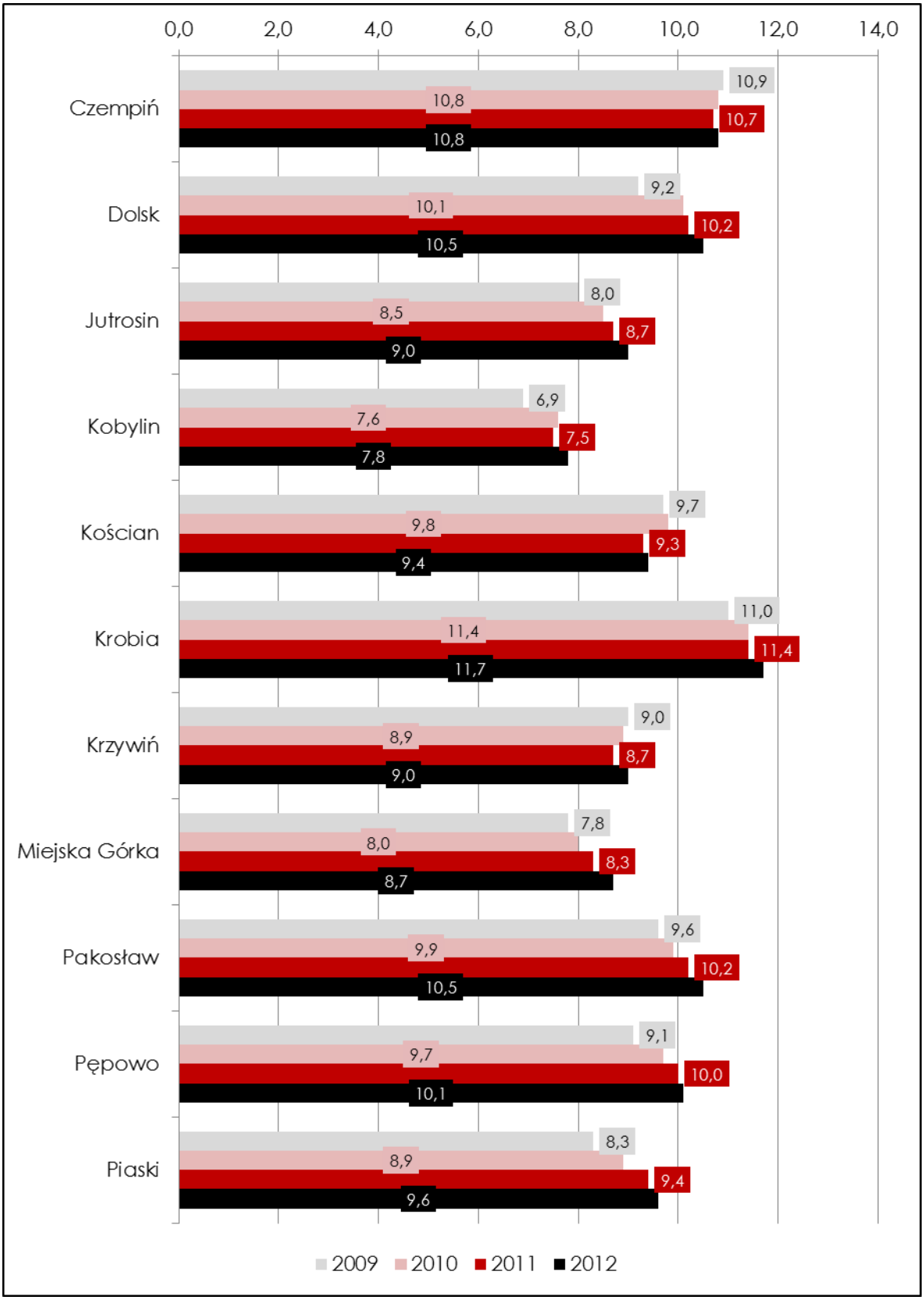

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

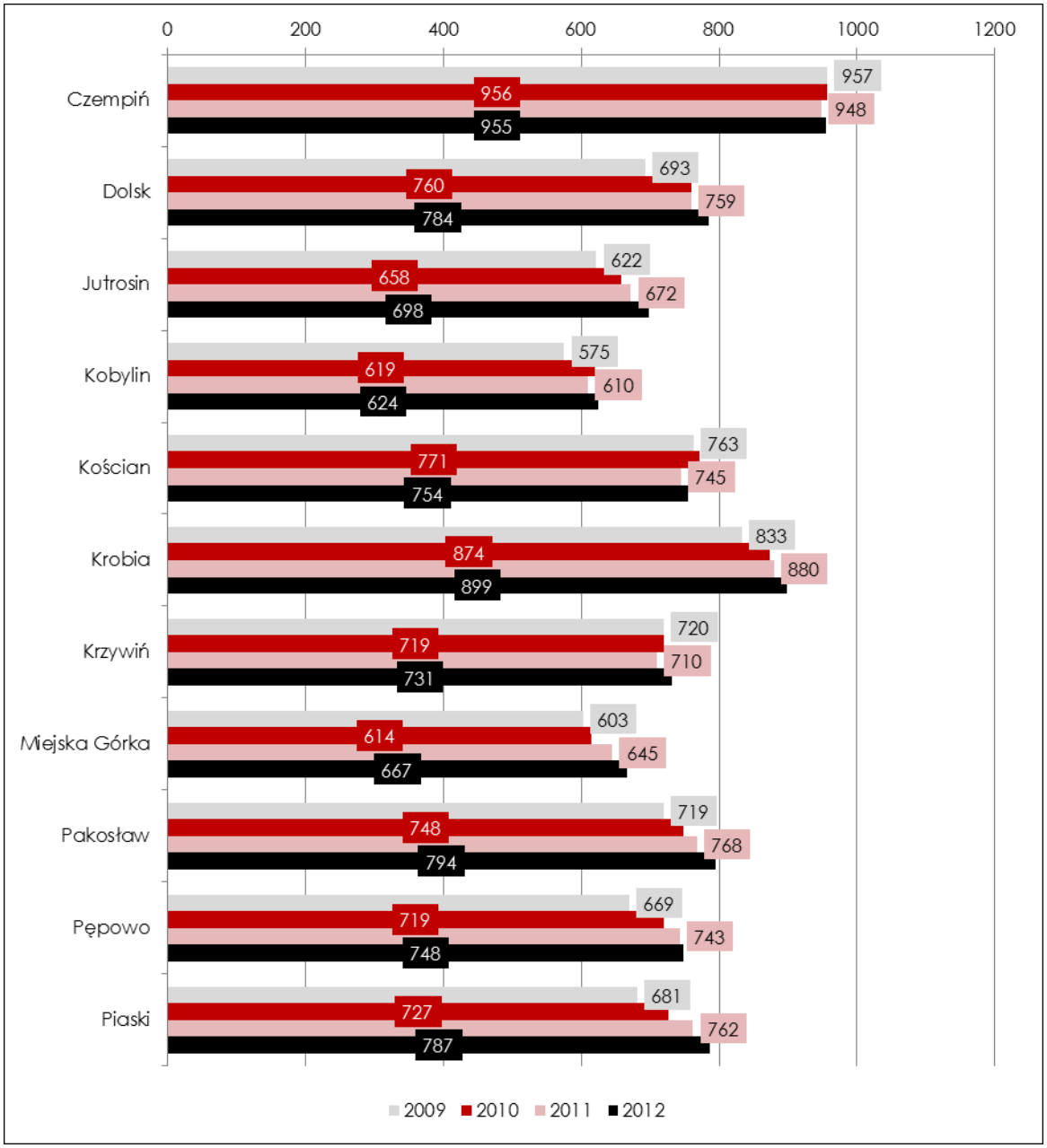

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Kolejne dwa wykresy ilustrują bardziej szczegółowe wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości w gminach będących członkami LGD „Gościnna Wielkopolska" w latach 2009-2012. Przedstawiają one liczbę nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców oraz liczbę podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Jutrosin jest jedną z pięciu porównywanych gmin LGD Gościnna Wielkopolska, w których w 2012 roku wskaźnik ten przybrał niższą wartość niż

w roku poprzednim, a przy tym jedyną gminą, w której odnotowywano coroczny spadek udziału nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. W 2012 roku największą przedsiębiorczością wykazali się mieszkańcy gminy Krobia, a najmniejszą – gminy Pakosław (wykres 8).

Gmina wyróżniała się spośród innych gmin członkowskich LGD pod względem niskiego wskaźnika podmiotów wykreślonych z REGON w ciągu ostatnich lat. W 2009 roku liczba ta była najniższa, a w 2012 jedna z trzech najniższych (wykres 9).

Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

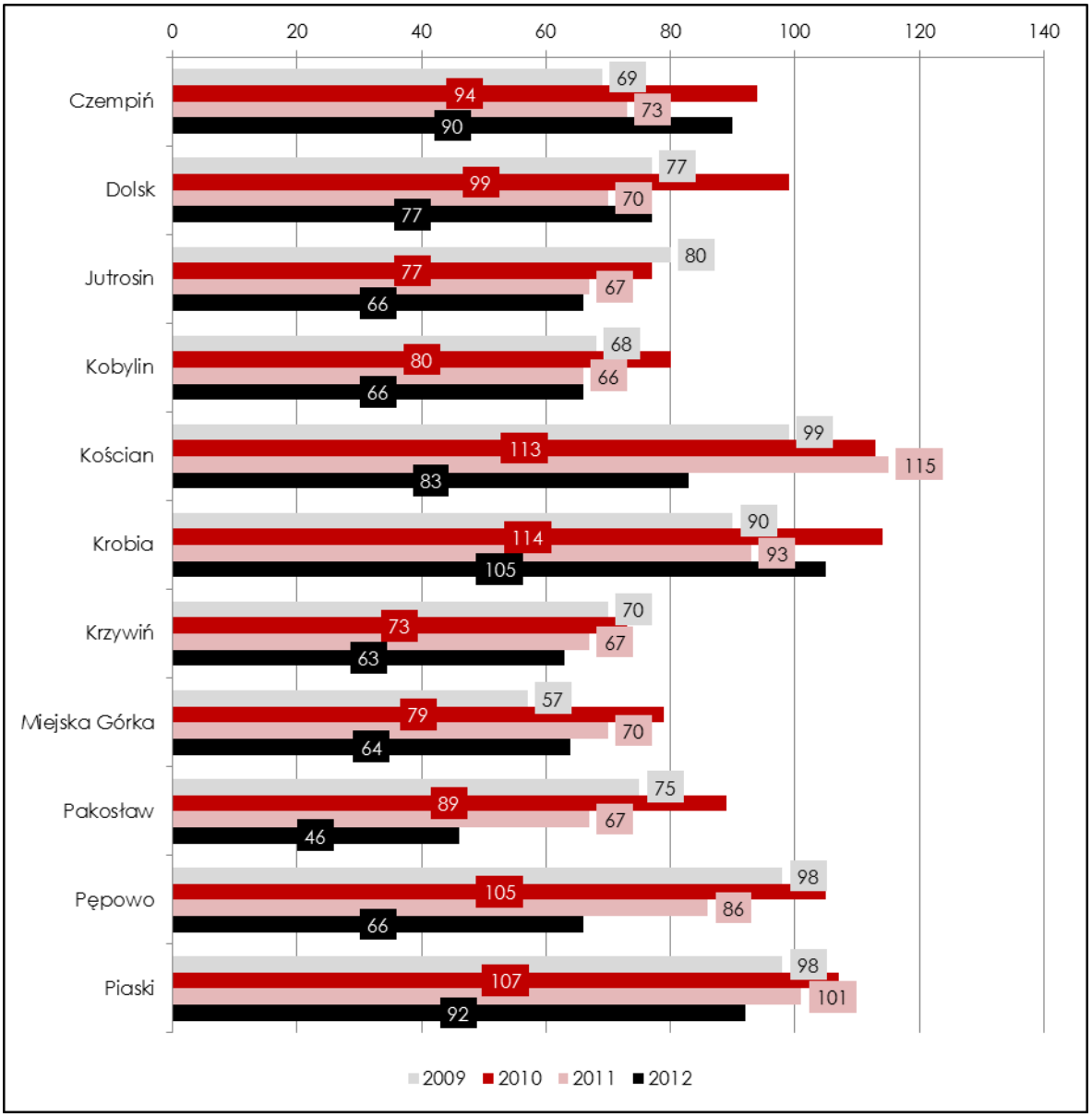

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

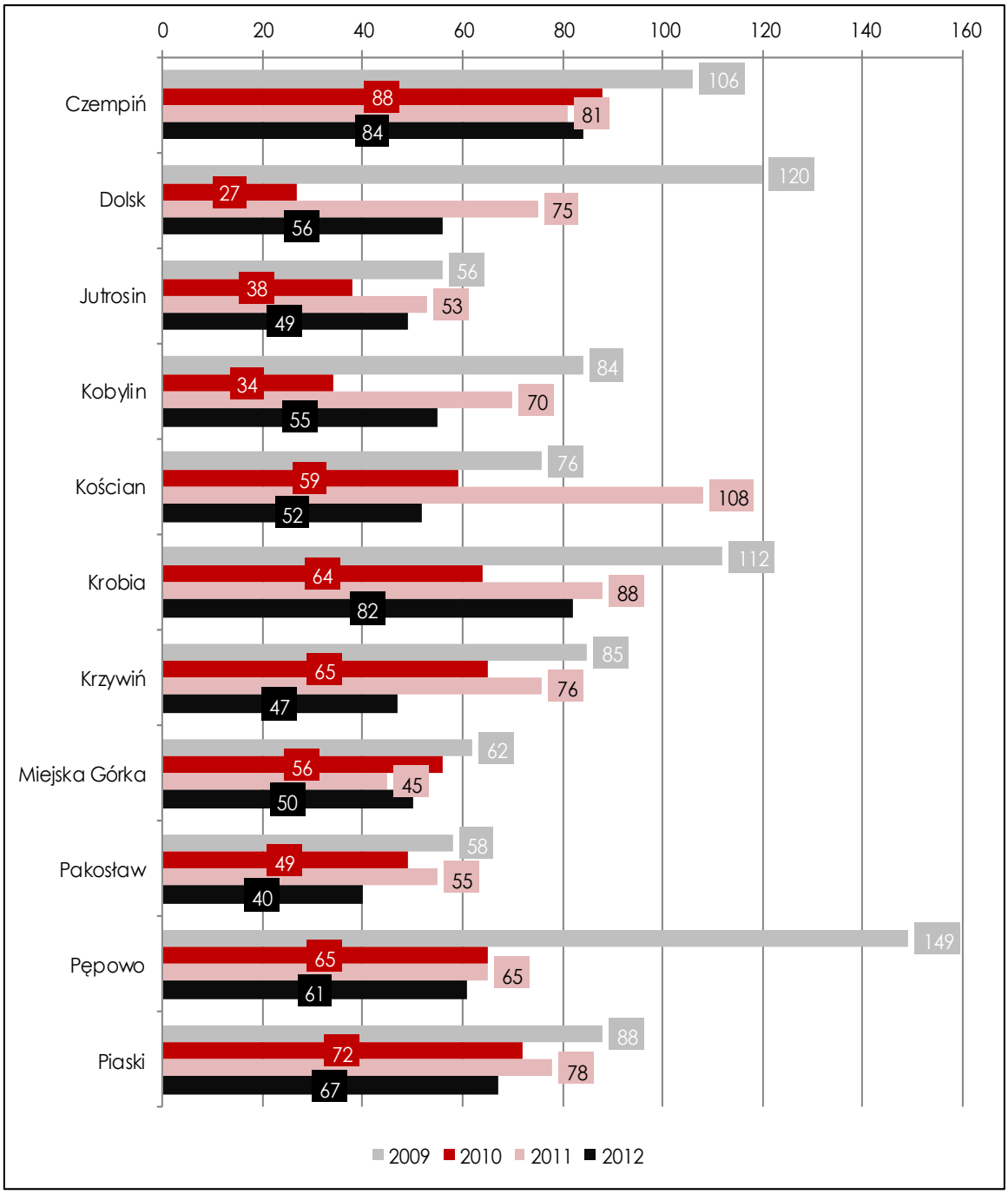

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analiza uśrednionych danych w odniesieniu do liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych oraz wykreślonych z rejestru REGON w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców nie oddaje dynamiki zmian w lokalnej gospodarce. Bardziej pogłębiona analiza wskazuje na falowy charakter tych wskaźników. Potwierdzają to dane przedstawione w tabeli 1.

Tabela 1. Dynamika zmian w porównaniu rok do roku liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2010-2012

Rok do roku	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Nowo zarejestrowane											
2010	36,23%	28,6%	-3,8%	17,6%	2,63%	26,7%	4,3%	38,6%	18,7%	7,1%	9,2%
2011	-22,34%	-29,3%	-13,0%	-17,5%	1,28%	-18,4%	-8,2%	-11,4%	-24,7%	-18,1%	-5,6%
2012	23,29%	10,0%	-1,5%	0,0%	-26,58%	12,9%	-6,0%	-8,6%	-31,3%	-23,3%	-8,9%
Wyrejestrowane											
2010	-16,98%	-77,5%	-32,1%	-59,5%	-22,37%	-42,9%	-23,5%	-9,7%	-15,5%	-56,4%	-18,2%
2011	-7,95%	177,8%	39,5%	105,9%	83,05%	37,5%	16,9%	-19,6%	12,2%	0,0%	8,3%
2012	3,7%	-25,3%	-7,5%	-21,4%	-51,85%	-6,8%	-38,2%	11,1%	-27,3%	-6,2%	-14,1%

Kolor zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Dane przedstawione w tabeli 1 wskazują, że dla większości porównywanych gmin rok 2011 był najtrudniejszy pod względem rozwoju gospodarczego, ponieważ rejestrowało się wówczas zdecydowanie mniej podmiotów gospodarczych niż rok wcześniej (o 13% w Jutrosinie) i zdecydowanie najwięcej było likwidowanych (o 39,5% w Jutrosinie).

Mając na względzie wskazane wyżej falowe zmiany należy podkreślić, że choć rozwój gospodarczy wiąże się z definicji ze zmianą i nie znosi stagnacji, to jednak gwałtowne zmiany nie są dobre dla biznesu. W wartościach bezwzględnych liczebność podmiotów gospodarczych w gminie Jutrosin w 2012 roku wynosiła 497. Najwyższą wartość tego wskaźnika odnotowano w gminie Krobia. Z tabeli 2 wynika również, że w przypadku większości porównywanych gmin liczba podmiotów gospodarczych w ostatnich latach wzrastała.

Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2009	1082	404	441	464	1169	1077	718	560	338	403	576
2010	1088	446	467	504	1196	1138	723	578	356	433	618
2011	1084	446	477	500	1164	1142	715	608	365	447	650
2012	1091	462	497	514	1183	1172	733	625	377	450	675

Kolor zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analizując liczbę podmiotów gospodarczych według klas wielkości w gminie Jutrosin w latach 2009-2012 można zauważyć systematyczny rozwój sektora mikro- i małych przedsiębiorstw

(tabela 3). Wskaźniki dotyczące większych firm w analizowanym okresie nie ulegały większym zmianom. Warto podkreślić, że w gminie nie funkcjonują duże firmy (zatrudniające powyżej 250 pracowników), a tylko dwie firmy zatrudniają więcej niż 50 osób.

Tabela 3. Liczba podmiotów według klas wielkości w gminie Jutrosin w latach 2009-2012

Rok	0-9	10-49	50-249	250 i więcej	OGÓŁEM
2009	404	35	2	0	**441**
2010	426	39	2	0	**467**
2011	439	36	2	0	**477**
2012	462	33	2	0	**497**

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Do największych zakładów działających na terenie gminy Jutrosin zaliczają się:

- Zakłady Mięsne „Duda" w Grąbkowie,
- Wielobranżowe Przedsiębiorstwo Produkcyjne Prefabrykatów „Inbud" w Jutrosinie,
- Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska" w Jutrosinie,
- Tartak „Jutrak" w Jutrosinie,
- Bank Spółdzielczy w Jutrosinie,
- Przetwórnia Ryb Morskich „Panix" w Śląskowie,
- Ubojnia Zwierząt w Rogożewie,
- Zakład Doświadczalny Janusz Karaś i Dzierżawca w Starym Sielcu,
- Wytwórnia Lodów i Mrożonek „Ambrozja",
- Gospodarstwo Szklarniowe – Marian Maszynki w Szkaradowie,
- Gospodarstwo Szklarniowe – Jacek Mikulski w Jutrosinie[53].

Struktura sektorów gospodarki w gminie Jutrosin wskazuje na dominację sektorów: budownictwa i handlu (sekcje F i G). Dane przedstawione w tabeli 4 stanowią potwierdzenie zapisów z dokumentów gminnych[54] o tym, że pomimo rolniczego charakteru gminy, najliczniej reprezentowaną branżą jest handel (23%). Mimo to w gminie Jutrosin mamy do czynienia z jednym z najniższych (wśród porównywanych gmin) udziałów firm sektora handlu i napraw (G), transportu i gospodarki magazynowej (H) oraz działalności finansowej i ubezpieczeniowej (K). Jednocześnie występuje tu jeden z najwyższych odsetków firm

[53] *Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Jutrosin na lata 2004-2006 i 2007-2013*, dostępny: www.bip.jutrosin.eu.
[54] Tamże.

działających w sektorze administracji publicznej (sektor O) i edukacji (sektor P). Struktura sektorów gospodarczych gminy Jutrosin jest zbliżona do struktury w gminie Pępowo.

Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w gminie Jutrosin oraz w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku*

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Sekcja A	9%	9%	12%	9%	14%	9%	16%	10%	15%	11%	5%
Sekcja C	11%	11%	10%	10%	10%	10%	8%	11%	9%	12%	15%
Sekcja F	16%	18%	23%	14%	16%	27%	15%	16%	19%	22%	17%
Sekcja G	24%	25%	23%	31%	22%	24%	25%	27%	25%	24%	23%
Sekcja H	5%	9%	3%	4%	7%	4%	5%	5%	4%	4%	4%
Sekcja I	3%	2%	2%	3%	2%	1%	1%	2%	1%	2%	2%
Sekcja J	1%	1%	1%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	0%	1%
Sekcja K	2%	3%	1%	1%	2%	1%	1%	3%	1%	1%	2%
Sekcja L	11%	1%	1%	2%	6%	1%	2%	0%	1%	1%	1%
Sekcja M	4%	3%	4%	4%	6%	4%	4%	5%	4%	4%	6%
Sekcja N	2%	2%	1%	0%	2%	1%	2%	1%	1%	2%	2%
Sekcja O	1%	2%	3%	3%	1%	2%	3%	2%	3%	3%	2%
Sekcja P	2%	2%	4%	2%	2%	2%	4%	4%	2%	3%	4%
Sekcja Q	3%	3%	3%	5%	3%	4%	3%	1%	3%	3%	6%
Sekcja R	2%	2%	2%	2%	2%	1%	2%	3%	2%	1%	1%
Sekcje S i T	4%	5%	6%	7%	4%	6%	8%	8%	7%	6%	8%

*W zestawieniu przedstawiono jedynie te sekcje, których udział w strukturze gospodarczej gmin wynosił co najmniej 2%
Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
Sekcja C - przetwórstwo przemysłowe
Sekcja F - budownictwo
Sekcja G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja H - transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I - działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja J - informacja i komunikacja
Sekcja K - działalność finansowa i ubezpieczeniowa
Sekcja L - działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Sekcja M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja N - działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
Sekcja O - administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P - edukacja
Sekcja Q - opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R - działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W dokumentach gminy Jutrosin podkreśla się głównie rolniczy charakter gminy:

„Jutrosin to gmina typowo rolnicza – świadczą o tym nie tylko źródła dochodu mieszkańców, ale również krajobraz z dominacją użytków rolniczych typowych dla tej części Wielkopolski. Odznacza się wysoką kulturą agrarną, w której znajdują się zarówno wielkoobszarowe

i nowoczesne gospodarstwa rolne oraz typowe dla obszarów wiejskich Wielkopolski małe rodzinne gospodarstwa rolne"[55].

Jeden z badanych potwierdził znaczenie rolnictwa, przetwórstwa oraz budownictwa dla rozwoju gminy:

„Myślę, że jeśli chodzi o gminę Jutrosin, to jest to gmina typowo rolnicza. Mamy też zakłady przetwórstwa rolnego. Największy zakład to DUDA. Po nim jest pan Legutko, znany na całym świecie z produkcji nasion i posiadający największe w Europie poletka doświadczalne. Mamy także przetwórnię ryb PANIX. Mamy różnego rodzaju szklarnie, pomidory. Rolnicy produkują dużo na potrzeby rynku wrocławskiego. Myślę, ze gmina tym żyje. Staramy się iść także trochę w stronę turystyki. Mamy w gminie wiele firm budowlanych, które jeżdżą do Wrocławia. Wyjeżdżają stąd busy, zabierają ludzi i tam budują mieszkania lub je remontują". [W24]

Dane przedstawione w tabeli 5 prezentują dynamikę zmian liczby przedsiębiorstw w poszczególnych sekcjach w latach 2009-2012.

Tabela 5. Liczba przedsiębiorstw wg sekcji PKD 2007 w gminie Jutrosin w latach 2009-2012

Sekcje	2009	2010	R-R	R/R	2011	R-R	R/R	2012	R-R	R/R
			L.	%		L.	%		L.	%
Ogółem	436	462	26	6%	472	10	2%	492	20	4%
Sekcja A	49	50	1	2%	58	8	16%	60	2	3%
Sekcja B	2	2	0	0%	3	1	50%	3	0	0%
Sekcja C	43	48	5	12%	47	-1	-2%	48	1	2%
Sekcja E	4	4	0	0%	5	1	25%	5	0	0%
Sekcja F	89	100	11	12%	110	10	10%	113	3	3%
Sekcja G	106	110	4	4%	109	-1	-1%	112	3	3%
Sekcja H	18	17	-1	-6%	14	-3	-18%	14	0	0%
Sekcja I	6	6	0	0%	6	0	0%	9	3	50%
Sekcja J	7	6	-1	-14%	4	-2	-33%	5	1	25%
Sekcja K	7	9	2	29%	8	-1	-11%	5	-3	-38%
Sekcja L	3	4	1	33%	4	0	0%	6	2	50%
Sekcja M	22	21	-1	-5%	21	0	0%	21	0	0%
Sekcja N	3	4	1	33%	6	2	50%	7	1	17%
Sekcja O	15	15	0	0%	15	0	0%	15	0	0%
Sekcja P	14	14	0	0%	14	0	0%	18	4	29%
Sekcja Q	12	13	1	8%	14	1	8%	13	-1	-7%
Sekcja R	7	7	0	0%	7	0	0%	8	1	14%
Sekcje S i T	29	32	3	10%	27	-5	-16%	30	3	11%

R-R – rok minus rok poprzedni; R/R rok do roku.
Kolor zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

[55] *Plan Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy Jutrosin na lata 2004-2006 i 2007-2013*, dostępny: www.bip.jutrosin.eu..

Analiza zaprezentowanych danych wskazuje na budowlano-handlowy charakter gospodarki gminy Jutrosin z dużym znaczeniem przetwórstwa rolno-spożywczego.

Jeśli chodzi o kondycję lokalnych przedsiębiorstw, to była ona przedmiotem pozytywnych ocen w wywiadach:

„Myślę, że wiodącym [firmom], które są na rynku od lat dobrze się wiedzie. O ile im jakieś czynniki zewnętrzne, czy dłużnicy nie wejdą w drogę, to są w dobrej kondycji". [W20]

Żadna z firm zarejestrowanych w gminie Jutrosin nie znalazła się jednak w rankingu stu największych przedsiębiorstw regionu leszczyńskiego[56], ani rankingu efektywnych firm województwa wielkopolskiego w 2012 roku[57].

4. Rozwój gminy

Na rozwój danej gminy ma wpływ wiele czynników, związanych m.in. z położeniem geograficznym, sytuacją demograficzną czy aktywnością władz lokalnych. Istotnym aspektem rozwoju gminy jest również poziom kondycji finansowej, na który wskazują m.in. dochody i wydatki gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Analiza gospodarowania środkami publicznymi pozwoli na ocenę działalności i określenie możliwości rozwojowych diagnozowanej jednostki samorządu terytorialnego.

W ostatnich latach dochody gminy Jutrosin w przeliczeniu na 1 mieszkańca wzrastały w sposób systematyczny. Podczas gdy w 2007 roku wskaźnik ten wynosił 2 513 zł, to w 2012 roku wzrósł już do kwoty 3 263 zł. Łącznie dochody na 1 mieszkańca wzrosły w tym okresie o 750 zł. Należy zauważyć, że w latach 2007-2012 w gminie Jutrosin notowano zarówno deficyt, jak i nadwyżkę budżetową.

[56] Zob. *100 firm. Ranking gazety „ABC" największych przedsiębiorstw regionu leszczyńskiego za 2012 rok*, Gazeta ABC, dostępny: issuu.com, [data dostępu: 04.02.2014].
[57] Zob. *Efektywne firmy 2012 województwa wielkopolskiego*, *op. cit.*

Tabela 6. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł)

	Dochody na 1 mieszkańca ogółem										
	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2007	1789	1981	2513	2106	2128	1868	2328	2144	2249	2090	2264
2008	2030	2240	2571	2339	2331	2086	2584	2472	2486	2431	2559
2009	2218	2341	2515	2345	2465	2377	2631	2485	2237	2513	2599
2010	2102	2504	2672	2629	2564	2276	2631	2846	3455	2357	2687
2011	2361	2944	3219	2475	2807	2471	2887	3612	3235	2882	2909
2012	2470	3041	3263	2640	2937	2494	2986	3456	3512	2919	3218
	Wydatki na 1 mieszkańca ogółem										
	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2007	1737	2222	2344	1993	2127	1833	2238	2319	2226	1964	2195
2008	2059	2253	2535	2129	2328	2153	2302	2485	2224	2453	2330
2009	2397	2787	2967	2661	2564	2726	2537	2546	2673	2702	2671
2010	2130	3031	3122	2569	2877	2446	3118	2878	3820	3085	2689
2011	2308	3770	2986	2675	2887	2491	2751	3712	4462	2891	2914
2012	2533	2561	3442	2499	2938	2685	2926	3736	3363	2607	3141
	Deficyt/nadwyżka										
2007	52	-241	169	114	1	34	89	-175	23	126	70
2008	-29	-13	36	210	3	-67	282	-14	262	-23	230
2009	-179	-446	-453	-316	-99	-349	94	-62	-436	-189	-72
2010	-28	-527	-449	60	-313	-170	-487	-32	-365	-728	-2
2011	53	-827	232	-201	-80	-20	136	-100	-1227	-8	-5
2012	-63	480	-179	141	-1	-192	60	-280	149	312	77

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą.
W części „Deficyt/nadwyżka" kolor zielony oznacza wartości wyższe od 0 (zero), czerwony – niższe od 0.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analizując dochody gminy, ważną informacją jest udział dochodów własnych, na które składają się przede wszystkim:

- wpływy z podatków lokalnych (tj. podatku od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, dochodowego od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, podatku od spadków i darowizn oraz od czynności cywilnoprawnych),
- wpływy z opłat lokalnych (np. opłaty skarbowej, opłaty targowej, miejscowej, uzdrowiskowej, opłaty od posiadania psów, eksploatacyjnej, adiacenckiej, za zezwolenie na sprzedaż napojów alkoholowych itd),
- udział w podatku dochodowym od osób fizycznych mających miejsce zamieszkania na terenie gminy (udział ten wynosi 39,34%) oraz udział w podatku dochodowym od osób prawnych posiadających siedzibę na obszarze gminy (6,71%),
- dochody uzyskiwane przez gminne jednostki budżetowe gminy oraz wpłaty od samorządowych zakładów budżetowych,

- dochody z majątku gminy – np. dochody z najmu, dzierżawy, otrzymanych dywidend czy dochody ze zbycia majątku gminy,
- spadki, zapisy i darowizny na rzecz gminy,
- dochody z kar pieniężnych i grzywien,
- 5,0% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami,
- odsetki od pożyczek udzielanych przez gminę – udzielone pożyczki są rozchodami gminy, a ich spłatę zalicza się do przychodów gminy, natomiast odsetki (stanowiące pożytki z udzielonej pożyczki) klasyfikuje się jako dochód gminy,
- odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody gminy, są to zarówno odsetki od zobowiązań cywilnoprawnych, jak i odsetki od zobowiązań publicznoprawnych, a głównie od zaległości podatkowych,
- odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych gminy.

Udział dochodów własnych w ogólnym dochodzie gminy świadczy o poziomie jej samodzielności finansowej w zakresie wydatkowania środków finansowych. Zwiększenie wartości wskaźnika oznacza zwiększenie możliwości finansowych gminy[58].

Dane przedstawione w tabeli 7 wskazują, że wysokość dochodów własnych gminy Jutrosin wzrastała w latach 2007-2012. Była to tendencja obserwowana w przypadku większości porównywanych gmin. Wśród porównywanych gmin, gmina Jutrosin osiągała średnie dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Jeśli chodzi o wartość dochodów własnych pochodzących z udziału w podatkach od osób fizycznych w gminie Jutrosin, to warto zwrócić uwagę na jej wzrostowy trend mimo niewielkiego spadku w 2010 roku. W przypadku podatku od osób prawnych należy zauważyć, że tylko w gminie Jutrosin osiągał on ujemne wartości (zwłaszcza w 2010 roku: -39 zł na mieszkańca). Jednym z wyjaśnień ujemnego poziomu dochodów własnych gminy Jutrosin – w części składających się z podatku od osób prawnych – może być obserwowane w ostatnich latach zjawisko polegające na optymalizowaniu kosztów prowadzenia firm poprzez rejestrowanie powiązanych z nią spółek w tzw. rajach podatkowych. Drugie – bardziej prawdopodobne wyjaśnienie – jest związane

[58] A. Standar, J. Średzińska, *Zróżnicowanie kondycji finansowej, op. cit.*

z problemem formalno-organizacyjnym w planowaniu i bilansowaniu budżetu gminy przez władze samorządowe (informacja o wysokości udziałów w podatku od osób prawnych jest przekazywana przez Ministerstwo Finansów co kwartał, stąd niektórym gminom trudno jest planować dokładnie wpływy z tego tytułu pod koniec roku), efektami zapisów art. 10 ust. 1 ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego[59] oraz prawdopodobnie wysokim udziałem szarej strefy w gospodarce gminy.

Tabela 7. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2007	760	765	796	758	1038	768	679	784	865	845	910
2008	852	877	786	805	1219	859	776	854	936	980	1049
2009	829	879	743	859	1333	915	704	859	749	1034	978
2010	849	1031	756	962	1382	867	709	1079	1737	861	1043
2011	942	1429	1113	780	1637	920	974	1128	1486	1271	1226
2012	1038	1512	1085	900	1671	974	922	1274	1620	1287	1391
Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób fizycznych											
2009	299	237	266	252	321	250	229	320	308	453	298
2010	335	296	265	260	339	258	242	324	285	296	294
2011	373	355	294	286	378	316	269	320	373	279	366
2012	381	327	302	300	405	334	274	321	473	432	384
Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób prawnych											
2009	8	5	8	24	17	35	5	43	0	9	7
2010	6	2	-39	30	7	42	13	42	5	5	5
2011	5	4	-18	21	17	41	6	74	1	16	2
2012	5	4	-7	36	13	34	14	81	1	20	4

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W ramach dochodów własnych znaczącą kategorią dochodową są dochody z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych – w gminie Jutrosin udział ten wynosił w 2012 roku 33,2% na 1 mieszkańca i był jednym z najniższych wśród porównywanych gmin. Największy z kolei odnotowano w gminie Dolsk i w gminie Pakosław (tabela 8).

Dane dotyczące udziału w dochodach własnych gminy części pochodzącej z podatku dochodowego od osób fizycznych, a przede wszystkim z podatku dochodowego od osób prawnych wskazują na najsłabszy rozwój gospodarczy gminy Jutrosin wśród porównywanych jednostek.

[59] „Jeżeli podatnik podatku dochodowego od osób prawnych posiada zakład (oddział) położony na obszarze jednostki samorządu terytorialnego innej niż właściwa dla jego siedziby, to część dochodu z tytułu udziału we wpływach z tego podatku jest przekazywana do budżetu jednostki samorządu terytorialnego, na której obszarze znajduje się ten zakład (oddział), proporcjonalnie do liczby zatrudnionych w nim osób na podstawie umowy o pracę", Dz.U. 2003 Nr 203 poz. 1966, *Ustawa o dochodach jednostek samorządu terytorialnego*.

Tabela 8. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem											
2007	42,5%	38,6%	31,7%	36,0%	48,8%	41,1%	29,2%	36,6%	38,5%	40,4%	40,2%
2008	42,0%	39,1%	30,6%	34,4%	52,3%	41,2%	30,0%	34,6%	37,6%	40,3%	41,0%
2009	37,4%	37,6%	29,5%	36,6%	54,1%	38,5%	26,8%	34,6%	33,5%	41,1%	37,6%
2010	40,4%	41,2%	28,3%	36,6%	53,9%	38,1%	26,9%	37,9%	50,3%	36,5%	38,8%
2011	39,9%	48,5%	34,6%	31,5%	58,3%	37,2%	33,7%	31,2%	45,9%	44,1%	42,2%
2012	42,0%	49,7%	33,2%	34,1%	56,9%	39,1%	30,9%	36,9%	46,1%	44,1%	43,2%
Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób fizycznych w dochodach własnych ogółem											
2007	40,4%	27,5%	29,2%	33,9%	30,4%	31,7%	27,5%	34,0%	42,3%	33,7%	35,7%
2008	41,1%	34,0%	34,2%	34,3%	31,0%	34,2%	32,3%	35,9%	38,9%	41,0%	33,2%
2009	36,1%	26,9%	35,8%	29,4%	24,1%	27,3%	32,5%	37,3%	41,1%	43,8%	30,5%
2010	39,5%	28,7%	35,1%	27,1%	24,5%	29,8%	34,2%	30,0%	16,4%	34,4%	28,2%
2011	39,6%	24,9%	26,4%	36,7%	23,1%	34,3%	27,6%	28,4%	25,1%	21,9%	29,8%
2012	36,7%	21,6%	27,8%	33,3%	24,2%	34,3%	29,7%	25,2%	29,2%	33,6%	27,6%
Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób prawnych w dochodach własnych ogółem											
2007	0,67%	0,15%	10,30%	3,47%	0,55%	4,50%	3,44%	8,54%	-0,01%	0,69%	0,55%
2008	0,70%	0,21%	9,04%	2,42%	0,63%	4,81%	2,89%	2,02%	0,01%	0,40%	0,86%
2009	0,98%	0,54%	1,08%	2,84%	1,30%	3,77%	0,67%	5,01%	0,01%	0,85%	0,75%
2010	0,68%	0,17%	-5,22%	3,15%	0,54%	4,85%	1,80%	3,89%	0,30%	0,60%	0,45%
2011	0,56%	0,26%	-1,65%	2,69%	1,02%	4,45%	0,58%	6,55%	0,09%	1,28%	0,14%
2012	0,44%	0,26%	-0,68%	4,02%	0,80%	3,51%	1,47%	6,39%	0,04%	1,56%	0,29%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Warto przyjrzeć się również strukturze wydatków ponoszonych przez gminę Jutrosin na poszczególne, wybrane zadania (tabela 9).

Wydatki gminy Jutrosin w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2012 roku wyniosły 2 967,63 zł, z czego 43,2% zostało przeznaczone na oświatę i wychowanie, a 3,4% na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego. W gminie w trzech ostatnich latach malała kwota wydatków przeznaczonych na oświatę i wychowanie, jednak w porównaniu do innych gmin pozostawała stosunkowo wysoka. Zadania oświatowe należą do najważniejszych działań podejmowanych przez samorządy gminy. Uwzględniając zdiagnozowane wcześniej problemy gminy związane ze starzeniem się społeczeństwa i potrzebą inwestowania w młodych mieszkańców, taki rozkład wydatków wskazywać może z jednej strony na priorytetowy charakter edukacji w celach rozwojowych założonych przez włodarzy gminy, a z drugiej na wysokie koszty, których pokrycie znacznie przekracza wpływy z tytułu subwencji oświatowej.

Na tle pozostałych gmin, gmina Jutrosin wyróżnia się także stosunkowo niewielkim udziałem wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska oraz na pomoc społeczną. Wydatki przeznaczane na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w gminie Jutrosin mają względnie stały udział w budżecie i stanowią średnio 3,3% wszystkich wydatków gminy. Wydatki na ochronę zdrowia stanowią marginalny udział w wydatkach ogółem wszystkich porównywanych gmin.

Tabela 9. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Pomoc społeczna											
2008	21,3%	20,0%	19,3%	19,8%	16,9%	18,9%	22,5%	17,7%	23,2%	17,7%	17,4%
2009	17,5%	14,8%	14,2%	14,7%	14,2%	15,4%	18,4%	15,3%	18,1%	14,3%	16,7%
2010	20,9%	14,7%	17,0%	19,9%	13,8%	15,8%	16,4%	14,9%	13,9%	14,3%	14,7%
2011	20,2%	11,8%	16,4%	14,6%	14,2%	15,4%	19,2%	12,1%	12,3%	14,8%	13,4%
2012	18,9%	18,1%	15,2%	15,5%	14,9%	14,8%	18,2%	12,9%	18,0%	16,5%	12,9%
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska											
2008	4,0%	3,7%	3,4%	4,8%	2,5%	10,6%	6,2%	10,8%	3,9%	5,4%	9,2%
2009	4,0%	3,6%	2,8%	6,6%	3,0%	15,4%	5,9%	14,9%	4,4%	5,9%	9,1%
2010	5,1%	3,1%	3,1%	3,9%	1,0%	7,6%	5,2%	15,1%	8,8%	3,1%	9,2%
2011	7,0%	2,8%	2,7%	6,5%	0,9%	7,6%	2,5%	31,3%	1,7%	1,5%	11,7%
2012	11,2%	3,7%	4,5%	6,7%	1,0%	6,8%	3,1%	26,4%	3,3%	2,4%	8,9%
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego											
2008	1,8%	1,9%	3,1%	3,9%	1,4%	3,1%	2,8%	3,2%	4,0%	4,3%	3,8%
2009	1,9%	3,3%	3,1%	7,3%	1,4%	4,2%	2,7%	4,7%	2,4%	4,4%	3,0%
2010	2,2%	5,8%	4,0%	3,5%	3,4%	7,8%	5,4%	5,3%	2,2%	3,6%	3,5%
2011	2,3%	1,9%	3,2%	7,7%	3,1%	5,8%	3,7%	5,1%	2,5%	5,7%	3,9%
2012	4,9%	2,4%	3,4%	3,6%	3,5%	7,0%	3,0%	4,6%	15,6%	4,9%	3,2%
Oświata i wychowanie											
2008	38,6%	34,6%	46,9%	45,8%	38,9%	43,5%	45,9%	42,6%	42,9%	36,2%	43,6%
2009	35,0%	31,2%	44,0%	51,9%	38,8%	37,8%	42,7%	44,3%	37,0%	35,1%	42,1%
2010	42,1%	31,2%	46,6%	50,8%	32,9%	45,2%	37,7%	39,8%	27,3%	39,3%	41,0%
2011	41,8%	26,4%	45,3%	42,4%	34,4%	45,5%	42,8%	33,6%	24,9%	46,0%	39,4%
2012	42,1%	39,5%	43,2%	49,5%	35,5%	46,7%	46,1%	35,4%	35,4%	41,9%	42,1%
Ochrona zdrowia											
2008	0,6%	0,6%	0,7%	0,7%	0,5%	0,5%	0,5%	0,4%	0,8%	0,5%	0,4%
2009	0,6%	0,5%	0,7%	0,5%	0,9%	0,6%	0,4%	0,5%	0,8%	0,7%	0,3%
2010	0,8%	0,5%	0,6%	0,6%	0,6%	0,4%	0,8%	0,4%	0,5%	0,5%	0,4%
2011	0,6%	0,4%	0,6%	0,5%	0,6%	0,4%	0,5%	0,4%	0,4%	0,5%	0,3%
2012	0,6%	0,7%	0,6%	0,5%	0,6%	0,4%	0,8%	0,4%	0,8%	0,6%	0,3%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wskaźnikiem szczególnie istotnym przy analizowaniu sytuacji rozwojowej gminy i ocenie jej kondycji finansowej jest relacja pomiędzy wydatkami bieżącymi i środkami przeznaczanymi na inwestycje. Dane te świadczą o zdolności jednostki do podejmowania zadań, których celem jest trwała poprawa warunków życia mieszkańców gminy. Z danych procentowych zaprezentowanych w tabeli 10 wynika, że w latach 2008-2011 gmina Jutrosin należała do jednostek samorządu terytorialnego, które – wśród porównywanych gmin – przeznaczały średnią wartość środków z budżetu gminy na wydatki majątkowe inwestycyjne. Wielkością wydatków inwestycyjnych i bieżących w 2012 roku była najbardziej zbliżona do gminy Pakosław. Wśród wszystkich gmin wyróżnia się przede wszystkim gmina Czempiń, w której w latach 2010-2011 odnotowywano największą różnicę między wielkością wydatków bieżących i inwestycyjnych (na korzyść tych pierwszych).

Tabela 10. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
majątkowe inwestycyjne											
2008	17,2%	14,4%	11,1%	4,5%	22,6%	12,4%	5,5%	14,6%	6,0%	18,6%	8,2%
2009	24,7%	23,5%	22,6%	21,0%	28,2%	23,1%	13,6%	11,1%	21,1%	24,1%	12,3%
2010	8,7%	25,5%	18,5%	10,2%	28,5%	16,3%	22,2%	16,5%	38,2%	28,3%	11,6%
2011	10,6%	36,3%	13,2%	12,5%	25,9%	14,3%	13,0%	32,1%	43,6%	24,0%	14,2%
2012	12,7%	3,6%	18,9%	7,1%	23,6%	15,9%	10,8%	29,3%	18,9%	8,9%	15,0%
bieżące ogółem											
2008	82,8%	85,6%	88,9%	95,4%	77,3%	85,6%	92,6%	83,6%	93,9%	79,5%	91,8%
2009	75,2%	76,5%	77,4%	78,9%	71,8%	74,6%	83,8%	86,3%	78,8%	73,5%	87,6%
2010	91,3%	74,5%	81,5%	89,8%	71,4%	81,8%	76,3%	81,9%	61,8%	70,2%	88,4%
2011	89,3%	63,7%	86,8%	87,5%	74,0%	85,7%	87,0%	67,9%	56,4%	76,0%	85,4%
2012	87,3%	96,4%	81,1%	92,9%	76,4%	84,1%	89,2%	70,7%	81,1%	91,1%	83,8%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Tabela 11 zawiera kwoty, które udało się pozyskać w poszczególnych gminach[60] na różnego rodzaju przedsięwzięcia realizowane przy współfinansowaniu ich ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej. W przypadku gminy Jutrosin dodatkowe środki na realizację przedsięwzięć, programów i projektów unijnych zasilały jej budżet w 2007, 2009, 2011 i 2012 roku. Łączna wartość pozyskanych w ten sposób funduszy w latach 2007-2012 to 2 469 024 zł i jest to czwarta największa suma wśród porównywanych gmin.

[60] Według danych GUS gmina Pępowo nie pozyskała żadnych środków tego typu.

Tabela 11. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy miejsko-wiejskie i wiejskie będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Środki z budżetu Unii Europejskiej ogółem											
2007	0	0	528058	154475	320292	0	8184	15992	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	628506	0	0
2009	84385	0	11155	0	55915	125619	76648	17253	11156	0	213928
Środki z budżetu Unii Europejskiej inwestycyjne											
2007	0	0	482464	51714	320292	0	0	0	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	568604	0	0
2009	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15300
Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych - dochody razem											
2010	67888	756490	31850	340413	185467	674989	203702	999739	3777312	49939	324765
2011	333346	1811992	2401689	104575	3477904	635146	2375946	7553354	2459951	1453813	1295535
2012	281850	2462133	1775453	1054669	3772829	318499	359039	4646976	2600739	973571	2527243
Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych											
2010	0	669388	0	0	0	0	0	0	3745385	0	0
2011	161140	0	303720	0	0	0	0	0	1847718	0	811753
2012	0	2344413	1626091	0	0	0	0	0	2550999	0	1357150
Środki z budżetu państwa lub inne przekazane jako współfinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE											
2010	3413	13061	1602	0	8101	7144	18812	1614	1606	7532	48715
2011	18636	22151	530	0	6578	7167	16402	18093	9669	0	61509
2012	17318	10075	19183	19768	11768	15704	26372	4309	5846	0	175514

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Sytuacja finansowa danej gminy, która wynika ze sposobów gospodarowania środkami publicznymi, zależy od wypracowanych sposobów pozyskiwania dochodów oraz ich wydatkowania. Każdy z samorządów może jednak funkcjonować według innego schematu i stąd pojawiające się różnice w ich sytuacji finansowej. Zaprezentowane dane wskazują na występowanie znacznych różnic w sytuacji dochodowej gminy. Wskazują one na mniejszą możliwość uzyskiwania dochodów i – co za tym idzie – brak możliwości realizacji wszystkich zadań. Analiza struktury wydatków wskazuje jednak na wysoki poziom wydatków gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca, przy średnim – na tle innych gmin – wskaźniku udziału wydatków inwestycyjnych w ogólnej kwocie wydatków.

Oprócz kondycji finansowej, o rozwoju danej gminy świadczy również poziom i struktura bezrobocia. Wysoki poziom bezrobocia może powodować wiele problemów społecznych, a nawet patologii (alkoholizm, narkomania, przestępczość), pogorszenie stanu psychicznego i fizycznego społeczeństwa. Pogorszenie jakości i warunków życia oraz wzrost ubóstwa społeczeństwa może prowadzić do zwiększania się poziomu niezadowolenia mieszkańców gminy. W konsekwencji zmniejsza się zainteresowanie uczestnictwem w życiu publicznym.

Analizując dane zaprezentowane w tabeli 12 należy zwrócić uwagę na dwa ważne momenty czasowe, a mianowicie rok 2009 i 2012. W 2009 roku nastąpił największy skok bezwzględnej liczby bezrobotnych ze 181 do 303, przy czym liczba bezrobotnych mężczyzn zwiększyła się o niemal 100% w porównaniu do roku poprzedniego. Z kolei w 2012 roku zarówno liczba mężczyzn, jak i kobiet pozostających bez pracy zmniejszyła się (łącznie o 23%). Warto podkreślić, że oprócz bezrobocia rejestrowanego, gmina Jutrosin (podobnie jak wiele gmin z obszarami wiejskimi), boryka się z bezrobociem ukrytym. Według danych zawartych w dokumentach gminy, wskaźnik ukrytego bezrobocia wynosi 14-18%[61].

Tabela 12. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Liczba bezrobotnych ogółem											
2007	229	109	174	288	344	575	250	266	94	298	418
2008	174	112	181	320	261	553	254	258	92	269	364
2009	313	226	303	334	493	622	381	446	179	298	398
2010	364	203	279	308	521	653	320	430	193	263	407
2011	343	205	294	316	487	686	315	419	191	246	426
2012	393	234	226	292	526	642	359	403	151	239	442
% kobiet											
2007	73,8%	70,6%	62,6%	68,4%	69,8%	57,7%	68,4%	60,5%	48,9%	55,4%	60,0%
2008	70,7%	57,1%	60,8%	62,5%	70,1%	55,9%	71,3%	61,2%	48,9%	50,2%	54,9%
2009	54,6%	55,3%	53,8%	52,1%	61,3%	50,3%	61,7%	60,3%	52,0%	47,0%	53,5%
2010	58,5%	55,7%	55,6%	57,5%	59,5%	52,2%	57,2%	61,4%	59,1%	46,8%	53,6%
2011	60,9%	59,5%	56,5%	63,3%	65,7%	56,9%	66,3%	60,6%	60,2%	50,0%	53,3%
2012	53,2%	56,8%	56,2%	53,8%	62,5%	52,8%	66,3%	54,8%	58,9%	48,5%	52,5%

Kolor zielony w kolumnach w części „Liczba bezrobotnych ogółem" oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą.
Kolor zielony w wierszu w części „% kobiet" oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

[61] *Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Jutrosin na lata 2004-2006 i 2007-2013, op. cit.*

W większości pozostałych analizowanych gmin największy skok w liczebności osób bezrobotnych przypada na lata 2008-2009. Wyjątkiem są tu gminy Krobia, Pępowo oraz Piaski. Taki stan rzeczy utrzymywał się w całym województwie, w którym w stosunku do grudnia 2008 roku liczba bezrobotnych w grudniu 2009 roku wzrosła o 42 122 osoby, tj. 46,1%[62].

Zaprezentowane dane świadczą o trudniejszej sytuacji kobiet na rynku pracy w gminie Jutrosin. Jednak w porównaniu do innych gmin należących do LGD Gościnna Wielkopolska, udział bezrobotnych kobiet wcale nie jest największy. Jak bowiem wynika z tabeli 12 największe dysproporcje w udziale bezrobotnych (na niekorzyść kobiet) występują w gminach: Krzywiń i Kościan. Tylko w gminie Pępowo nieznaczną większość bezrobotnych w 2012 roku stanowili mężczyźni.

Kolejnym wskaźnikiem, który może służyć za ważne źródło informacji o zmianach sytuacji na rynku pracy, a także o potencjale rozwojowym jednostki samorządu terytorialnego, jest udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W przypadku gminy Jutrosin wskaźnik ten w latach 2009-2012 zmniejszył się, co może potwierdzać wniosek o względnej stabilizacji sytuacji gospodarczej gminy. Największy udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym odnotowano w gminach Piaski, Krobia, Miejska Górka oraz Dolsk i Pępowo.

Spadek omawianego wskaźnika w 2012 roku odnotowano także w pięciu innych gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska, przy czy w gminie Jutrosin był on największy.

Tabela 13. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
ogółem											
2009	4,2	6,1	6,8	6,6	4,9	7,5	6,0	7,6	6,2	7,9	7,4
2010	4,9	5,4	6,3	6,0	5,1	7,8	5,0	7,2	6,5	6,9	7,5
2011	4,6	5,5	6,6	6,1	4,8	8,2	4,9	7,0	6,5	6,5	7,8
2012	5,3	6,3	5,1	5,7	5,1	7,7	5,6	6,8	5,1	6,3	8,1

[62] Na podstawie danych z WUP w Poznaniu: www.wup.poznan.pl.

Tabela 13. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 – c.d.

mężczyźni											
2009	3,7	5,0	5,9	5,9	3,6	7,1	4,3	5,6	5,4	7,8	6,4
2010	3,8	4,4	5,2	4,7	3,9	7,0	4,0	5,1	4,9	6,8	6,5
2011	3,4	4,1	5,4	4,2	3,1	6,7	3,1	5,1	4,7	5,9	6,8
2012	4,7	5,0	4,2	4,9	3,6	6,9	3,6	5,7	3,8	5,9	7,2
kobiety											
2009	4,9	7,3	7,9	7,3	6,4	8,0	7,9	9,7	7,0	8,2	8,5
2010	6,0	6,6	7,6	7,4	6,5	8,6	6,1	9,6	8,6	7,1	8,7
2011	5,9	7,2	8,1	8,4	6,7	9,9	6,9	9,3	8,7	7,2	9,0
2012	5,9	7,8	6,2	6,6	6,9	8,6	8,0	8,1	6,8	6,8	9,2

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Szczególnie niepokojącym zjawiskiem w strukturze bezrobotnych gminy Jutrosin jest wysoki odsetek osób bezrobotnych, które nie przekroczyły 25 roku życia (wykres 10). Udział tej grupy w ogóle bezrobotnych w okresie między grudniem 2007 a grudniem 2013 roku utrzymywał się na poziomie od 31,9% do aż 41,6%. W latach 2009-2010 odnotowano największy udział osób bezrobotnych do 25. roku życia wśród bezrobotnych ogółem, co spowodowane było zwłaszcza spowolnieniem gospodarczym i związaną z tym zmniejszoną liczbą ofert pracy. Po 2010 roku odsetek ten zaczął spadać, ale już w 2013 roku ponownie wzrósł do wartości 37%. W gminie Jutrosin udział najmłodszej kategorii bezrobotnych znacznie przekracza średnią dla powiatu i województwa. Dla porównania, odsetek osób bezrobotnych do 25. roku życia w powiecie rawickim w grudniu 2013 roku wyniósł 25,6%, a w całym województwie wielkopolskim – 20,8%. Bezrobocie w gminie Jutrosin jest zatem w przeważającej mierze problemem ludzi młodych, a walka z nim powinna być priorytetem dla władz samorządowych, lokalnych pracodawców, instytucji rynku pracy i pomocy społecznej.

Wykres 10. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych w gminie Jutrosin, powiecie rawickim i woj. wielkopolskim w okresie 12.2007-12.2013

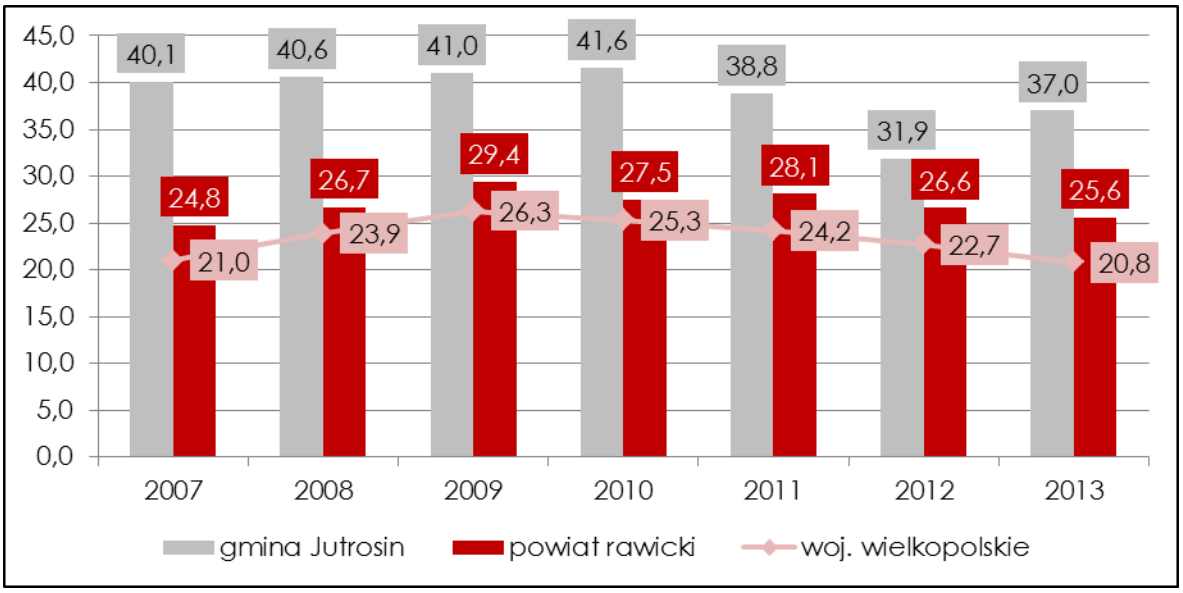

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Statystyka w Wielkopolsce, dostępny: www.wup.poznan.pl, [data dostępu: 21.01.2014].

Problem wysokiego bezrobocia osób młodych może być spowodowany niedostosowaniem oferty edukacyjnej, a co za tym idzie – kwalifikacji i umiejętności absolwentów do potrzeb rynku pracy. W związku z tym warto przytoczyć wypowiedź jednego z badanych, który charakteryzował kształcenie prowadzone w gminie:

„Możemy pochwalić się szeroką edukacją, bo prowadzimy szkołę średnią i zawodową. Chcemy, żeby nasza młodzież aż do wyuczenia zawodu czy do zdania matury mogła pozostać w naszej gminie (…) W szkole zawodowej oferujemy naukę wszystkich zawodów. Zajęcia odbywają się u rzemieślników. Szkoła średnia, która też prowadzona jest przez gminę wypuszcza absolwentów, którzy w 60-80% idą na studia. Oczywiście zdajemy sobie sprawę, że wszyscy w tej gminie nie pozostaną, bo tylu magistrów czy inżynierów nam nie potrzeba. Tylu murarzy czy innych fachowców też nie potrzebujemy. Ale chcemy im tutaj stworzyć takie warunki do budowy, bo mamy do zagospodarowania plan przestrzenny, który obejmuje 250 działek budowlanych”. [W24]

Z przytoczonej wypowiedzi wynika, że przedstawiciele gminy dostrzegają problem emigracji młodych ludzi w celu zwiększenia szans edukacyjnych i zawodowych. Z kolei w *Planie*

Rozwoju Gminy Lokalnego Miasta i Gminy Jutrosin[63] zdiagnozowano, że wśród najmłodszych bezrobotnych przeważają absolwenci szkół zasadniczych zawodowych, policealnych i średnich zawodowych. Na tej podstawie można podejrzewać, że oferta edukacyjna szkół średnich w gminie rzeczywiście nie przystaje do realiów lokalnego rynku.

Wysoki poziom bezrobocia przyczynia się nie tylko do zubożenia społeczności lokalnej, a co za tym idzie do zahamowania rozwoju całej gospodarki, ale może skutkować również tendencją do opuszczania gminy przez bardziej mobilne jednostki.

Dane dotyczące migracji wewnętrznych we wskazanych latach tj. 2007-2012, zdają się potwierdzać przekonanie o obniżającej się atrakcyjności gminy, zwłaszcza dla osób młodych, jako miejsca zamieszkania z możliwością znalezienia dogodnej pracy. W gminie utrzymuje się ujemne saldo migracji, które przyjmuje różne wartości w zależności od płci. W ostatnich latach z gminy wyprowadziło się więcej kobiet niż mężczyzn, co w przyszłości również może przełożyć się na wskaźnik przyrostu naturalnego i pogłębienie problemu starzenia się społeczeństwa. W 2012 roku saldo migracji wyniosło wśród kobiet -20, a wśród mężczyzn -8 (wykres 11).

Wykres 11. Saldo migracji w podziale na płeć w gminie Jutrosin w latach 2007-2012

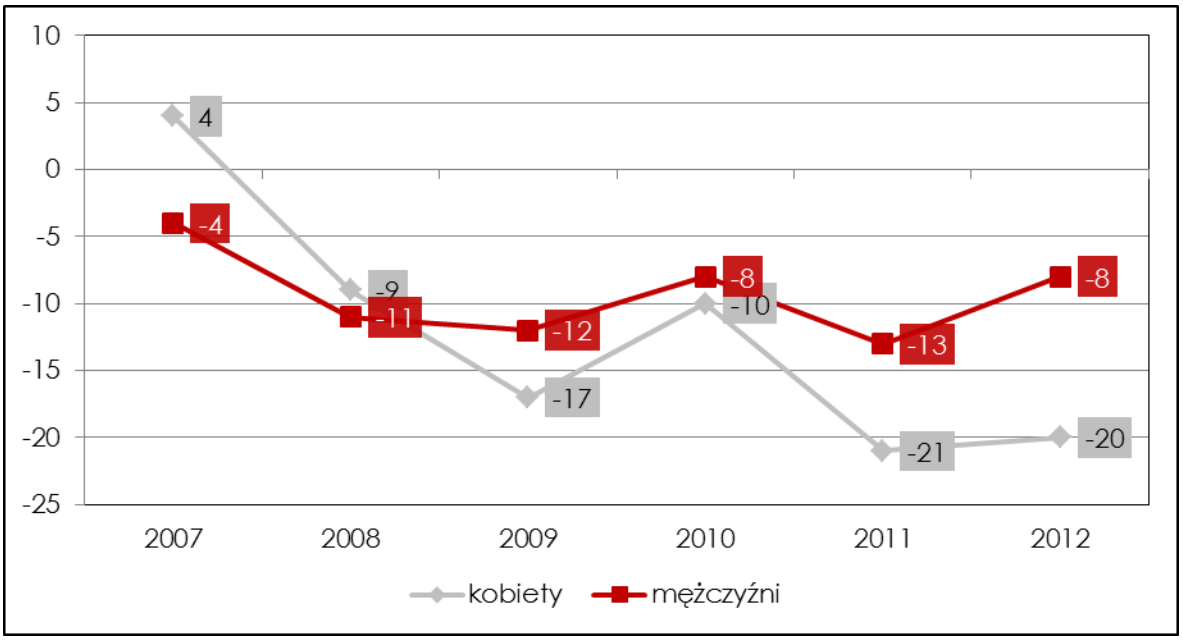

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

[63] *Plan Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy Jutrosin na lata 2004-2006 i 2007-2013, op. cit.*

Należy jednak pamiętać, że prezentowane dane przedstawiają oficjalny obraz zameldowań i wymeldowań, więc wartości te mogą być odmienne od stanu faktycznego.

Wśród opinii przedstawicieli gminy, przeważają jednak te mówiące o stopniowym rozwoju gminy, który należy zawdzięczać największym zakładom działającym na jej terenie oraz polityce samorządu, w której zachęca się inwestorów do lokowania kapitału w gminie:

„Wszystkie te firmy się rozwijają. A jak się firma rozwija, to potrzebuje i wody i prądu i dobrej drogi itd. To się wiąże z kolejnymi inwestycjami. Wtedy przedstawiciele poszczególnych fachów typu: elektrycy czy murarze mają pracę i to napędza koniunkturę. Muszę powiedzieć, że wszystkie zakłady się rozrastają, one nie stoją w miejscu. U nich jest coraz więcej pracy, wzrasta zatrudnienie i przy okazji firmy które są obok (firmy murarskie czy tynkarskie) mają dzięki temu pracę. Staramy się nie obciążać krajobrazu, staramy się nie zniechęcać podatkami nowych inwestorów. Staramy się wskazywać miejsca przyjazne pod budowę bez większych trudności. Ma tutaj powstać kopalnia gazu, bo mamy na naszych terenach jego źródła, będą one wykorzystywane do celów energetycznych. Powstaje tutaj ok. 15-20 wiatraków z których są jakieś wpływy finansowe, ale także należy pamiętać o sensownym ich rozmieszczeniu aby nie zaburzały tutejszego krajobrazu. Nie podnosimy podatków, zresztą i tak jest on najniższy w regionie”. [W24]

Plan Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy Jutrosin[64] zakładał realizację zadań z wielu obszarów życia społeczno-gospodarczego, m.in.:

- wsparcie lokalnych centrów ekonomicznych i społecznych,
- wykorzystanie potencjału turystycznego, sportowego, kulturowego i przyrodniczego,
- zwiększenie możliwości zatrudnienia, edukacji i ochrony zdrowia,
- tworzenie przyjaznych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości,
- zwiększenie atrakcyjności Gminy dla inwestorów lokalnych i zewnętrznych,
- poprawę jakości środowiska przyrodniczego,
- wzrost zatrudnienia poza rolnictwem,
- tworzenie warunków do dywersyfikacji działalności gospodarczej.

[64] Tamże.

Należy przypuszczać, że wymienione obszary stanowiły najpilniejsze sprawy, których rozwiązanie miało przyczynić się do rozwoju gminy Jutrosin. Wśród nich warto zwrócić szczególną uwagę na punkt drugi, ponieważ w wywiadzie przedstawiciel samorządu również podkreślał chęć zwrócenia się w kierunku rozwoju turystyki w gminie:

„Staramy się iść także trochę w turystykę. Mamy zbiornik, który w tym momencie uzbrajamy. Chcemy też zaadaptować ścieżki rowerowe. Chcemy być gminą rolniczą, ale jednocześnie turystyczną". [W24]

Kierunek ten wydaje się być uzasadniony ze względu na potencjał turystyczny gminy, który wynika ze sprzyjających uwarunkowań naturalnych i infrastrukturalnych. Rysunek 2 prezentuje zestaw warunków i czynników kształtujących potencjał turystyczny gminy Jutrosin.

Potencjał turystyczny gminy Jutrosin[65]:

- sieć dróg i ścieżek leśnych dla rowerów,
- szlak Trans-wielkopolskiej Trasy Rowerowej,
- rzeczno-kanałowy szlak kajakowy,
- tereny objęte Programem Ochrony Doliny Baryczy,
- rolniczy charakter sprzyjający powstawaniu gospodarstw agroturystycznych,
- członkostwo w Międzygminnym Związku Turystycznym "Wielkopolska Gościnna".

Potencjał rozwoju w wielu aspektach jest ograniczany przez bariery, które również można podzielić na naturalne – wynikające m.in. z położenia oraz infrastrukturalne – związane z poziomem rozwoju infrastruktury:

- peryferyjne położenie gminy Jutrosin względem innych gmin województwa wielkopolskiego, w tym znaczna odległość od regionalnych centrów rozwoju społeczno-gospodarczego,
- brak ważnych dróg krajowych i regionalnych,

[65] Źródło: opracowanie własne na podstawie *Planu Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy Jutrosin na lata 2004-2006 i 2007-2013*, *op. cit.*

- układ komunikacyjny gminy, przez którą nie przebiega żadna czynna linia kolejowa, a komunikacja zbiorowa oparta jest głównie o sieć połączeń PKS,
- bariery architektoniczne utrudniające dostęp osobom niepełnosprawnym do wielu instytucji,
- nieuregulowana gospodarka wodno-ściekowa, obniżająca atrakcyjność inwestycyjną gminy i standard życia mieszkańców[66].

W ostatnich latach władze gminy podjęły się realizacji wielu inwestycji, które były możliwe dzięki współpracy władz gminy Jutrosin z organami Powiatu w Rawiczu oraz z Urzędem Marszałkowskim Województwa Wielkopolskiego, a także dzięki współfinansowaniu ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Przykłady zrealizowanych działań wymieniono poniżej:

- budowa boiska Orlik,
- remont Posterunku Policji,
- budowa drogi osiedlowej,
- odnowy wsi: Ostoje, Jeziora, Domaradzice, Rogożewo, Bielawy, Janowo, Dubin, Śląskowo, Pawłowo (modernizacja centrów publicznych),
- zagospodarowanie terenu w centrum wsi Bielawy,
- przebudowa drogi we wsi Grąbkowo i Śląskowo,
- przebudowa drogi Pawłowo-Rogożewo,
- budowa stacji uzdatniania wody,
- instalacja lamp solarno-wiatrowych,
- budowa centrum kulturalno-edukacyjnego,
- budowa chodników[67].

5. KONDYCJA SEKTORA SPOŁECZNEGO

Jednym ze wskaźników, który pozwala określić aktywność obywatelską danej jednostki samorządu terytorialnego, a co za tym idzie – kondycję sektora społecznego, jest liczba

[66] Tamże.
[67] *Inwestycje*, dostępny: www.jutrosin.eu, [data dostępu: 25.02.2014].

funkcjonujących w gminie fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych wpisanych do Krajowego Rejestru Sądowego[68]. I tak, w gminie Jutrosin obecnie funkcjonują 32 stowarzyszenia i organizacje społeczne:

- 13 Ochotniczych Straży Pożarnych,
- 11 Kół Gospodyń Wiejskich
- 9 kółek rolniczych oraz 1 miejsko-gminny związek rolników, kółek i organizacji rolniczych,
- stowarzyszenia: Kurkowe Bractwo Strzeleckie, Stowarzyszenie Dzieci i Osób Niepełnosprawnych, Jutrosińskie Stowarzyszenie Modelarzy, Stowarzyszenie Nasze Jeziora,
- towarzystwa: Towarzystwo Miłośników Ziemi Jutrosińskiej, Towarzystwo Przyjaźni Jutrosin – Potigny,
- fundacje: Fundacja PKM Duda im. Maksymiliana Duda, Fundacja Memento,
- Klub Sportowy Orla w Jutrosinie,
- Ludowy Uczniowski Klub Sportowy SZKARADOWO

W *Planie Rozwoju Lokalnego Gminy Jutrosin*[69] wymieniono nie tylko organizacje pozarządowe, ale również organizacje przedsiębiorców. Przedsiębiorcy działają w ramach Rawickiego Oddziału Leszczyńskiej Izby Gospodarczej, Cechu Rzemiosł Różnych, Rolniczych Grup Producenckich oraz Związków Branżowych Producentów Rolnych.

Kondycję i rolę sektora społecznego w gminie pozytywnie ocenił jeden z badanych, podkreślając jego wkład w organizowanie życia gminy:

„Prężnie działają u nas np. Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, Klub Seniora, Uniwersytet III Wieku. Co prawda podlegamy z nim pod Rawicz, ale mamy tutaj grupę, która się utworzyła w Jutrosinie (grupa liczy ponad 20 osób), mamy także klub sportowy Orla, który się dobrze rozwija. Mamy jeszcze kilka organizacji takich jak Kółka Rolnicze, Koło Gospodyń Wiejskich, które u nas działają, bo nie wszędzie są one aktywne. Poza tym jesteśmy na etapie zebrań, z czego się cieszę, bo bez tych organizacji pozarządowych źle by się pracowało. W pewnych kwestiach, zadaniach są oni niezbędni np. jeśli chodzi o organizację dożynek, oni wiedzą jak ze szczegółami powinny wyglądać takie imprezy i to głównie oni je organizują. Myślę, że ten sektor wymusza pewne działania np. jeśli chodzi o ścieżki rowerowe, lepszą infrastrukturę (wzbogacanie jej pod

[68] *Krajowy Rejestr Sądowy*, dostępny: www.ems.ms.gov.pl, [data dostępu: 03.02.2014].
[69] *Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Jutrosin na lata 2004-2006 i 2007-2013*, *op. cit.*

względem sportowym i kulturalnym). Muszę powiedzieć, że organizowane są tutaj u nas koncerty operetkowe. Nie trzeba jechać do Poznania, Warszawy czy Wrocławia, bo to wszystko już tutaj na miejscu organizujemy. Wiadomo, są to koszty, ale jakby tak policzyć koszt wyjazdu, to taniej wychodzi tutaj kogoś sprowadzić i obejrzeć występ". [W24]

W porównaniu do innych gmin członkowskich LGD Gościnna Wielkopolska, liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w Jutrosinie jest średnia. W 2012 roku najwięcej podmiotów sektora społecznego funkcjonowało w gminie Krobia, a najmniej w gminie Dolsk (wykres 12).

Wykres 12. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku

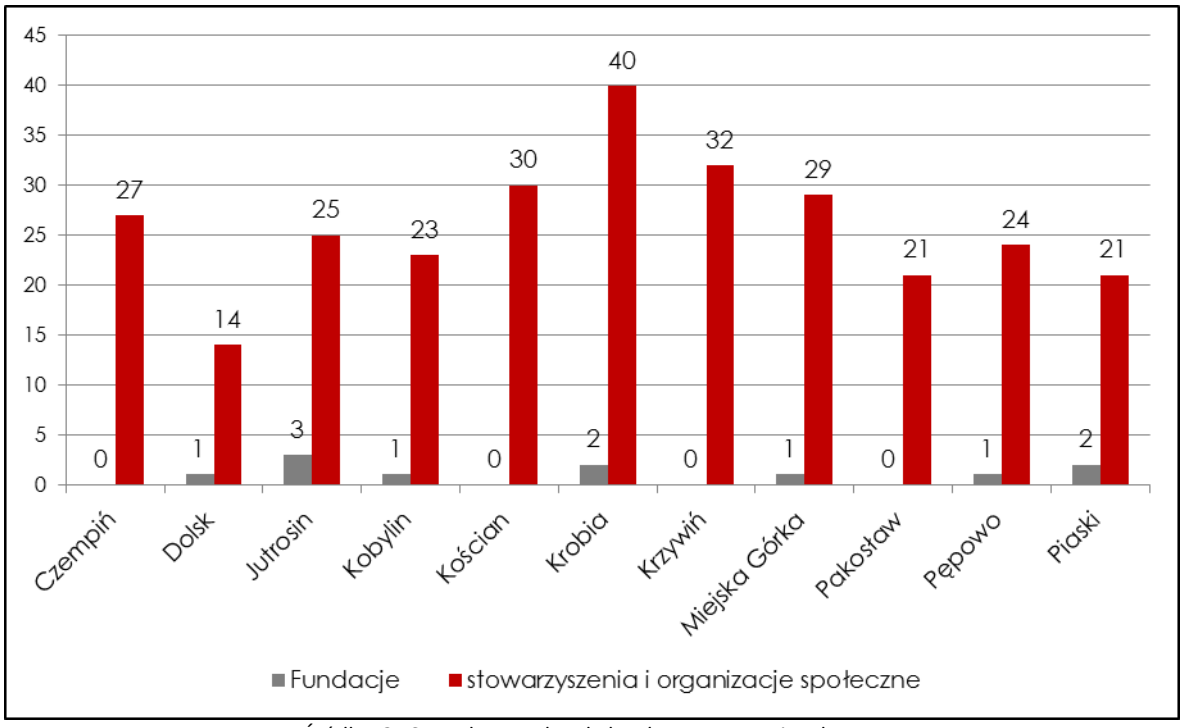

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Na wykresie 13 przedstawiono zmiany liczby organizacji pozarządowych w gminach LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Wykorzystanie tego wskaźnika pozwoliło zauważyć, że pomimo najmniejszej liczby organizacji w gminie Pakosław, występuje tam największa koncentracja organizacji na 10 tys. mieszkańców (44 w 2012 roku). Wskaźnik oscylujący wokół 40 odnotowano także w Pępowie i właśnie Jutrosinie. Generalnie prawie we wszystkich porównywanych gminach udział ten zwiększył się w latach 2007-2012. Wyjątek stanowiła gmina Czempiń.

Podczas analizy przedstawionych danych należy jednak pamiętać, że wiele zarejestrowanych organizacji pozarządowych, choć widnieją w oficjalnych rejestrach, mogą być nieaktywne lub w trakcie wygaszania swojej działalności.

Wykres 13. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku

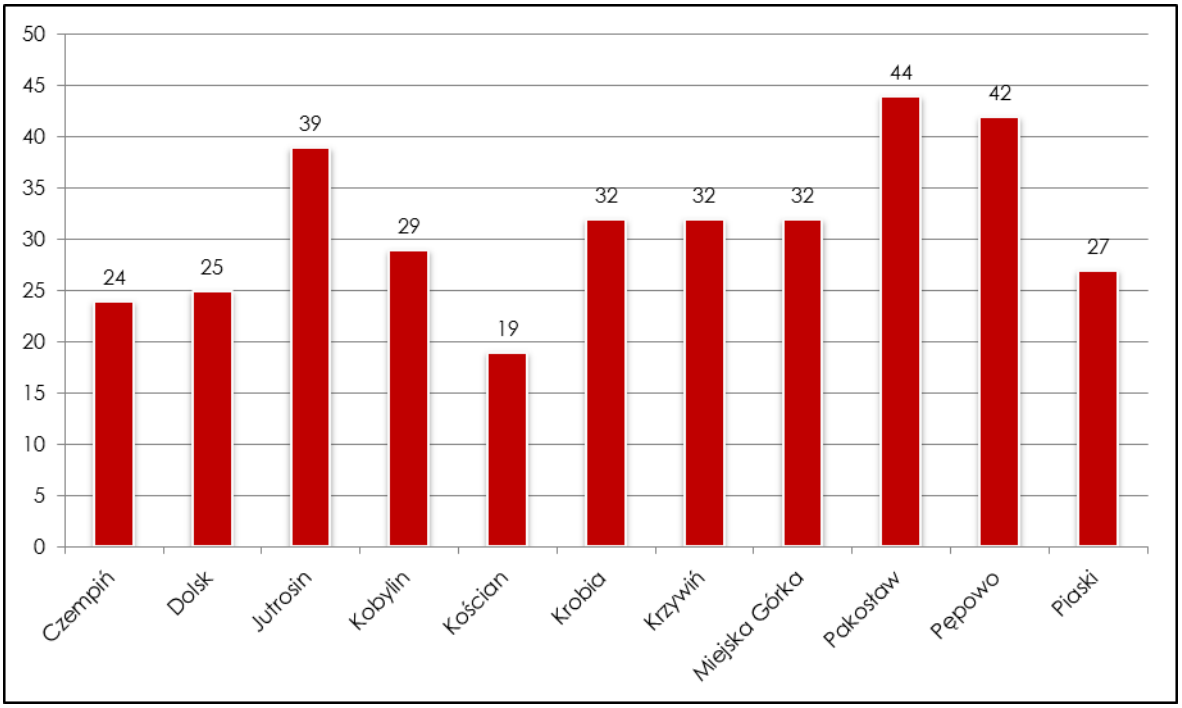

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Liczba stowarzyszeń oraz instytucji pozarządowych jest istotnym elementem w małych społecznościach lokalnych. Aktywizacja gospodarcza, kulturowa oraz społeczna, która jest ich zasługą, nie tylko integruje społeczność lokalną, ale także wspiera gospodarkę i ogólny rozwój danego obszaru.

6. PARTYCYPACJA OBYWATELSKA

O partycypacji obywatelskiej można mówić, gdy obywatele uzyskują wpływ, a pośrednio kontrolę nad decyzjami władz publicznych, a te decyzje mają bezpośredni lub pośredni wpływ na ich własne interesy. Chociaż partycypacja obywatelska opiera się na założeniu, że udział obywateli w zarządzaniu demokratycznym państwem nie powinien być ograniczony wyłączenie do udziału w wyborach, to jednak frekwencja wyborcza należy do jednych z najważniejszych i najbardziej adekwatnych metod służących określaniu poziomu aktywności obywatelskiej mieszkańców.

Frekwencja wyborcza w gminie Jutrosin, w prawie wszystkich wyborach samorządowych była wyższa niż średnia dla powiatu (tabela 14). W wyborach na wójta i burmistrza w 2002 roku frekwencja w gminie Jutrosin nie odbiegała znacząco od frekwencji na poziomie powiatu, województwa, jak i kraju. Aczkolwiek w 2010 roku frekwencja wyniosła prawie 54%, a więc była większa od tej na poziomie nie tylko powiatu, ale także województwa i kraju. Może to świadczyć o relatywnie dużym poczuciu odpowiedzialności obywatelskiej wśród uprawnionych do głosowania mieszkańców gminy Jutrosin. Ponadto wysoka aktywność w wyborach samorządowych oznaczać może nie tylko poczucie patriotycznego obowiązku, ale także świadomość uczestnictwa w wyborze swojego przedstawiciela w celu możliwości współdecydowania o sprawach lokalnej społeczności.

Tabela 14. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w Polsce, woj.wielkopolskim, powiecie rawickim i gminie Jutrosin w latach 2002, 2006, 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2002			2006		2010	
	Wybory do rad gmin I tura	Wybory na wójta, burmistrza, prezydenta miasta		I tura	II tura	I tura	II tura
		I tura	II tura				
Polska	44,1	44,2	35,0	46,0	39,6	47,3	35,3
woj. wielkopolskie	45,8	45,9	35,7	47,1	38,7	47,1	31,5
pow. rawicki	42,6	43,6	53,0	43,3	38,4	47,7	38,9
gm. Jutrosin	44,5	47,0	-	41,0	-	53,9	-

Źródło: PKW, opracowanie własne.

W wyborach do Sejmu i Senatu największą frekwencję wyborczą w gminie Jutrosin odnotowano w 2001 roku – 54,2% (tabela 15). Analiza frekwencji w kolejnych wyborach parlamentarnych (w latach 2005, 2007 i 2011) wskazuje, że najniższa była w roku 2011 – odsetek osób uczestniczących w ogóle osób uprawnionych do głosowania wynosił tylko 35,6%. Dane dotyczące frekwencji w wyborach do Sejmu i Senatu wskazywać mogą na znacznie mniejsze poczucie sprawstwa wśród mieszkańców gminy i świadomość małego wpływu na politykę krajową. Oznaczać to może również to, że zbyt słaba znajomość polityków kandydujących do Sejmu i Senatu, nie budzi w społeczeństwie zaufania, przez co mniej osób uczestniczy w wyborach parlamentarnych. Różnice we frekwencji w wyborach samorządowych i parlamentarnych mogą być spowodowane również tym, że społeczność lokalna bardziej identyfikuje się ze swoim regionem, a w szczególności gminą niż z państwem.

Tabela 15. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie rawickim i gminie Jutrosin w latach 2001, 2005, 2007, 2011 (w %)

Wyszczególnienie	2001		2005		2007		2011	
	Sejm	Senat	Sejm	Senat	Sejm	Senat	Sejm	Senat
Polska	46,3	46,3	40,6	40,6	53,9	53,9	48,9	48,9
woj. wielkopolskie	49,9	49,9	40,9	40,9	55,1	55,1	49,2	49,2
pow. rawicki	48,8	48,8	35,5	35,5	48,3	48,3	40,9	40,8
gm. Jutrosin	54,2	54,2	38,5	38,5	42,2	42,2	35,6	35,6

Źródło: PKW, opracowanie własne.

W porównaniu do danych ogólnokrajowych, wojewódzkich i z powiatu rawickiego, wybory prezydenckie w latach 2000 i 2005 cieszyły się dużym zainteresowaniem wśród mieszkańców gminy Jutrosin (tabela 16). W tych latach frekwencja wyborcza na poziomie gminy była większa od frekwencji na poziomie powiatu. Sytuacja uległa zmianie w 2010 roku, kiedy frekwencja w gminie Jutrosin była niższa niż frekwencja w powiecie, województwie i kraju (wynosiła ona prawie 45%).

Tabela 16. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie rawickim i gminie Jutrosin w latach 2000, 2005 i 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2000	2005		2010
		I tura	II tura	
Polska	61,1	49,7	51,0	55,3
woj. wielkopolskie	66,5	51,3	51,4	54,3
pow. rawicki	66,8	46,8	45,4	48,5
gm. Jutrosin	68,0	47,9	42,4	44,9

Źródło: PKW, opracowanie własne.

W *Planie Rozwoju Lokalnego Gminy Jutrosin*[70] zapisano, iż miarą powodzenia realizacji założonych celów będzie wzrost partycypacji mieszkańców w działaniach podejmowanych w gminie na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego. Obecny poziom uczestnictwa w tych działaniach jest jednak przeciętny. Zdaniem badanych, uczestniczących w wywiadach jakościowych mieszkańcy interesują się sprawami gminy, ale już mniej chętnie angażują się w działania:

„Muszę powiedzieć, że coraz mniej. Na początku przemian w latach 90. XX wieku w ludziach był entuzjazm. Ludzie z chęcią zabierali się do pracy w czynie społecznym. Chociażby kopanie ziemi pod wodę lub gaz. Dziś nie stać nikogo na taki gest, dzisiaj każdy chce mieć z tego jakieś korzyści. Dzisiaj ludzie są roszczeniowi bo mu się należy i już. Kombinują jak dostać jakieś pieniądze z OPS-u, z gminy, z ubezpieczalni. Ludzie raczej nic już nie robią bezinteresownie. Tak nam się zmieniło społeczeństwo". [W24]

„Z tym jest też coraz gorzej. Są osoby, które się udzielają i angażują się, przyjdą sami z propozycją nawet, ale jest ich coraz mniej. Każdy ma swoje sprawy i działalność społeczna nie jest dla nich taka ważna". [W25)

Wpływ na poziom partycypacji mają zazwyczaj lokalni liderzy, którzy swoją postawą mogą zachęcać do współpracy wszystkich mieszkańców:

„Tych liderów lokalnych czasami nam brakuje, są to ludzie którzy pociągają daną społeczność do tego, by pomóc w organizacji czegoś. Nie da się mieszkańcom czegoś narzucić, zawsze jakaś inicjatywa musi wyjść od dołu, ale żeby to wyszło od dołu, to ktoś musi tym wszystkim pokierować. Nie wszędzie mamy takich dobrych liderów. Są miejscowości, gdzie są dobrzy liderzy, gdzie robiliśmy inwestycje, a są miejscowości gdzie pewne inwestycje trzeba wymuszać. Generalnie bez dobrego lidera trudno ruszyć". [W24]

Zdaniem badanych, w gminie Jutrosin rolę lidera lokalnego pełni m.in. Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Jutrosińskiej i inne stowarzyszenia, sołtysi, burmistrz Jutrosina. Inni dostrzegali konieczność wyłonienia liderów wśród „starszych społeczników", animatorów,

[70] Tamże.

którzy mogliby skłonić zwłaszcza młodych ludzi do wyjścia z domów i podjęcia aktywności społecznej.

Dotychczasowe działania na rzecz zwiększania aktywności polegały m.in. na opracowaniu programu „Lider" oraz utworzeniu Funduszu Sołeckiego:

„Jest to program „Lider". Polega on na tym, że osoba ta ma wyjść z danej społeczności. Rozpisujemy różne konkursy zachęcające ludzi do inicjatywy. Nie chcemy nikomu nic narzucać, chcemy żeby jakiś pomysł wyszedł od ludzi. Nie wszyscy jednak mają do tego pozytywne podejście. Utworzyliśmy teraz Fundusz Sołecki. Gmina daje sołectwom pieniądze i oni sami decydują na co je przeznaczyć. Jeśli są zebrania związane z funduszem sołeckim, to cieszą się one większym zainteresowaniem, bo oni sami mają na coś wpływ". [W24]

Ważnym elementem włączania obywateli w decyzje dotyczące funkcjonowania i rozwoju gminy są konsultacje społeczne. W 2011 roku Rada Miejska podjęła uchwałę w sprawie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji z mieszkańcami Gminy Jutrosin[71]. W dokumencie zapisano konieczność prowadzenia konsultacji w przypadkach wymaganych w przepisach prawa oraz możliwość organizowania ich w innych sprawach, gdy organy gminy zwrócą się do mieszkańców o wyrażenie opinii. Konsultacje przeprowadza się z inicjatywy Rady Miejskiej, Burmistrza, jednostek pomocniczych gminy lub organizacji pozarządowych działających na terenie gminy, w celu poznania opinii mieszkańców w danej sprawie. W ostatnim czasie odbyły się konsultacje z mieszkańcami wsi: Domaradzice, Śląskowo, Grąbkowo i Płaczkowo w sprawie budowy elektrowni wiatrowych.

Zgodnie z uchwałą, o planowanych konsultacjach zawiadamia się mieszkańców z tygodniowym wyprzedzeniem poprzez wywieszanie ogłoszeń w Urzędzie Miasta i Gminy oraz umieszczenie na stronie internetowej Urzędu.

Przedstawiciele władzy samorządowej gminy Jutrosin twierdzili, że w społeczności lokalnej można wyróżnić skrajne postawy względem uczestnictwa w konsultacjach:

[71] Uchwała nr VII/39/2011 Rady Miejskiej w Jutrosinie z dnia 2 czerwca 2011 r. w sprawie*: zasad i trybu przeprowadzania konsultacji z mieszkańcami Gminy Jutrosin*, dostępny: www.prawomiejscowe.pl, [data dostępu: 28.02.2014].

„Generalnie przychodzą na zebranie osoby zainteresowane lub osoby, które na zebraniach są cały czas. Zawsze znajdzie się grupa ludzi uczestnicząca w zebraniach i robią to regularnie, decydują o wielu rzeczach. Są też tacy, którzy na zabrania nie przychodzą w ogóle". [W24]

„To są zebrania wiejskie lub samorządu mieszkańców. Na te zebrania, gdzie są ważne sprawy przychodzi po 20 osób z Jutrosina. Wiejskie zebrania cieszą się bardzo dużą frekwencją, bo można się spotkać i pogadać, a wieś jest mała". [W25)

7. Współpraca międzysektorowa

Samorząd terytorialny na poziomie gminnym jest jednym z najważniejszych partnerów organizacji pozarządowych. Jest to widoczne w rosnącej liczbie gmin, które dotują realizację zadań przez trzeci sektor. W Polsce wciąż jednak zauważa się małą skalę partnerskich relacji między przedstawicielami obu sektorów[72]. W niniejszym opracowaniu wzięto pod uwagę nie tylko współpracę z organizacjami pozarządowymi, ale również z przedstawicielami sektora gospodarczego. O konieczności podejmowania współpracy na linii przedsiębiorstwa – władze lokalne, przekonany był przedstawiciel samorządu gminy Jutrosin:

„My siedząc tutaj nie wiemy jakie plany ma dana firma. Czy ona chce się przenieść do sąsiedniej gminy, czy chce zlikwidować zakład, czy chce go komuś odsprzedać, czy chce zmienić produkcję. Wszystko to wiąże się ze zmianą produkcji, zapotrzebowaniem na energię elektryczną, na ruch samochodowy (czy to będą małe auta dostawcze czy też wielkie ciężarówki). Bez tej współpracy nie robimy planu, nie robimy studium uwarunkowań, małych projektów bo to wszystko się ze sobą wiąże". [W24]

Współpraca polega na działaniach w ramach sponsoringu oraz na realizowaniu zadań, które stanowią odpowiedź na potrzeby przedsiębiorstw działających na terenie gminy:

„Mówimy tutaj o infrastrukturze przede wszystkim. Jeśli jakaś firma się rozbudowuje, to musi mieć więcej prądu, wody itp. Pomagamy sobie nawzajem. Nie zawsze mamy w budżecie pieniądze na takie sprawy, więc ludzie się skrzykują i mówią: „OK, robimy to wspólnie" – mówię o takiej współpracy od strony gospodarczej". [W24]

[72] *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych, 2013*, op. cit.

Władze samorządowe nie dysponują specjalnym dokumentem określającym kształt współpracy z sektorem gospodarczym, posiłkują się jednak planami wieloletnimi, w których określa się plany inwestycyjne. Określając bariery współpracy sektora publicznego z prywatnym, badani przede wszystkim podkreślali problemy finansowe, związane z ograniczonym budżetem gminy.

Gmina posiada natomiast Program Współpracy Gminy Jutrosin z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami działającymi w sferze działalności pożytku publicznego. Projekt programu na 2014 rok[73] zakłada podejmowanie współpracy o charakterze finansowym i pozafinansowym w jedenastu obszarach:

- zadania z zakresu pomocy społecznej,
- zadania z zakresu działalności na rzecz osób niepełnosprawnych i/lub przewlekle chorych,
- zadania z zakresu działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym,
- zadania z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym,
- zadania z zakresu ochrony i promocji zdrowia,
- zadania z zakresu kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego,
- promocja Gminy w tym podejmowanie działań na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania współpracy między społeczeństwami,
- zadania z zakresu podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej,
- zadania z zakresu wspierania i upowszechniania kultury fizycznej,
- zadania z zakresu turystyki i krajoznawstwa,
- zadania z zakresu ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego.

Potwierdzeniem współpracy z organizacjami pozarządowymi, realizacji programów partnerskich, wsparcia finansowego pomocy niematerialnej oraz działań partnerskich w gminie Jutrosin są wyniki rankingu „Przyjazny Samorząd”. Ranking ten tworzony jest na

[73] *Projekt Programu Współpracy Gminy Jutrosin z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami działającymi w sferze działalności pożytku publicznego na 2014 rok*, dostępny: www.bip.jutrosin.eu, [data dostępu: 24.01.2014].

podstawie corocznego badania „Monitoring współpracy między organizacjami pozarządowymi i jednostkami samorządu terytorialnego" realizowanego przez Stowarzyszenie Klon/Jawor oraz Departament Pożytku Publicznego Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej[74].

Ranking uwzględnia cztery wymiary współpracy, w ramach których gmina może otrzymać od 0 do 5 gwiazdek. Gmina Jutrosin została w nim odznaczona trzykrotnie: otrzymała Certyfikat „Przyjazny Samorząd 2008", „Przyjazny Samorząd 2009" oraz „Przyjazny Samorząd 2010". W tabeli 17 przedstawiono punktację gminy Jutrosin przyznaną w latach 2008-2010.

Tabela 17. Oceny uzyskane przez gminę Jutrosin w rankingu „Przyjazny Samorząd" w latach 2008-2010

Kryterium	2008	2009	2010
Program współpracy	5/5	3/5	2/5
Współpraca finansowa	3/5	2/5	3/5
Wspierające formy współpracy pozafinansowej	1/5	1/5	1/5
Partnerskie formy współpracy pozafinansowej	2/5	1/5	0/5
Wynik ogólny	2,75/7	1,75/5	1,5/5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Certyfikat „Przyjazny Samorząd 2008" Jutrosin,* dostępny: http://bazy.ngo.pl/download/2010-104474-certyfikat2008.pdf; *Certyfikat „Przyjazny Samorząd 2009" Jutrosin,* dostępny: http://bazy.ngo.pl/download/2011-104474-certyfikat2009.pdf, *Certyfikat „Przyjazny Samorząd 2010" Jutrosin,* dostępny: http://bazy.ngo.pl/download/2012-104474-certyfikat2010.pdf [data dostępu: 05.02.2014].

Należy jednak zaznaczyć, że działania, które przyczyniły się do uzyskania certyfikatów należały najczęściej do ustawowych obowiązków gminy. Aktywności te świadczą zatem nie tyle o pozytywnych tendencjach obecnych we współpracy administracji samorządowej z trzecim sektorem, ile o rzetelnym spełnianiu ustawowych obowiązków przez przedstawicieli władz gminy.

Jak wynika ze sprawozdań z realizacji *Rocznego programu Współpracy Gminy Jutrosin z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami określonymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*, w 2011 i 2012 roku gmina wsparła realizację następujących zadań publicznych:

[74] *Gwiazdki za współpracę: sprawdź swoją gminę*, dostępny: www.wiadomosci.ngo.pl, [data dostępu: 04.02.2014].

Tabela 18. Zadania publiczne, zrealizowane dzięki wsparciu gminy Jutrosin w latach 2011 i 2012

Rok	Oferta na realizację zadania	Kwota	Podmiot realizujący zadanie
2012	Udzielanie pomocy żywnościowej dla rodzin i osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej	3 000,00 zł	Bank Żywności CARITAS w Rawiczu
	Realizacja zadania - „wakacje z niepełnosprawnością - półkolonie"	3 000,00 zł	Stowarzyszenie Dzieci i Osób Niepełnosprawnych w Jutrosinie
	Realizacja zadania - „umożliwianie młodzieży zdobywania wiedzy i technik modelarskich"	2 600,00 zł	Jutrosińskie Stowarzyszenie Modelarzy w Jutrosinie
	Organizacja pobytu rodzin z Potigny (Francja) w Gminie Jutrosin	10 000,00 zł	Towarzystwo Przyjaźni Jutrosin-Potigny w Jutrosinie
	Wydanie publikacji „Zeszyty Historyczne cz. 1: Powstańcy Wielkopolscy Ziemi Jutrosińskiej 1918-1919"	7 400,00 zł	Towarzystwo Miłośników Ziemi Jutrosińskiej
	Prowadzenie klubowych rozgrywek w piłce nożnej	54 000,00 zł	Klub Sportowy „ORLA JUTROSIN"
	Prowadzenie rozgrywek w piłce nożnej halowej	6 000,00 zł	Uczniowski Klub Sportowy „ORLIK" przy Szkole Podstawowej w Jutrosinie
	Prowadzenie klubowych rozgrywek w piłce nożnej oraz promowanie zdrowego i sportowego życia młodzieży z terenu Gminy Jutrosin	13 000,00 zł	Ludowy Uczniowski Klub Sportowy Szkaradowo
	Kształtowanie i dbałość o środowisko naturalne, rozwijanie zainteresowań środowiskiem naturalnym i sportem wędkarskim wśród dzieci i młodzieży	1 000,00 zł	Stowarzyszenie Wędkarskie „Żwirek"
2011	Prowadzenie klubowych rozgrywek w piłce nożnej oraz drużyny młodzieżowej	50 000,00 zł	Klub Sportowy „ORLA JUTROSIN"
	Zajęcia sportowe: koszykówkę, siatkówkę, piłkę nożną	5 000,00 zł	Uczniowski Klub Sportowy „ORLIK" przy Szkole Podstawowej w Jutrosinie
	Prowadzenie klubowych rozgrywek w piłce nożnej	12 000,00 zł	Ludowy Uczniowski Klub Sportowy Szkaradowo
	Nauka gry w tenisa ziemnego	3 000,00 zł	Uczniowski Klub Tenisowy „RETURN" przy Gimnazjum w Jutrosinie
	Wyjazd polskich rodzin - w ramach prowadzonej współpracy zagranicznej do Potigny (Francja)	8 000,00 zł	Towarzystwo Przyjaźni Jutrosin-Potigny w Jutrosinie
	Udzielanie pomocy żywnościowej dla rodzin i osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej	3 000,00 zł	Bank Żywności CARITAS w Rawiczu

Źródło: http://www.bip.jutrosin.eu/dokument/1621[75].

[75] Opracowanie własne na podstawie*: Sprawozdanie z realizacji „Rocznego programu Współpracy Gminy Jutrosin z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami określonymi w art.3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2011"*, dostępny: www.bip.jutrosin.eu, [data dostępu: 14.02.2014]; *Sprawozdanie z realizacji „Rocznego programu Współpracy Gminy Jutrosin z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami określonymi w art.3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2012"*, dostępny: http://www.bip.jutrosin.eu, [data dostępu: 14.02.2014].

Powyższe dane wskazują, że dla władz gminy Jutrosin priorytetem we współpracy z organizacjami pozarządowymi jest wspieranie jednostek działających na rzecz dzieci i młodzieży, co – uwzględniając zdiagnozowane wcześniej problemy związane ze starzeniem się społeczeństwa, wzrostem migracji i wysoką stopą bezrobocia wśród młodych – stanowi pozytywny przejaw troski o młodych mieszkańców. Ponadto warto podkreślić (na podstawie danych zawartych w tabeli 18), zwiększenie kwot przekazywanych na realizację zadań między rokiem 2011 a 2012.

Przykłady usług publicznych zlecanych podmiotom z sektora społecznego podał w badaniu przedstawiciel władzy samorządowej gminy Jutrosin:

„Jeśli chodzi o usługi w sporcie, czy usługi związaną z ludźmi starszymi to mamy tutaj Uniwersytet III Wieku, mamy Kluby Seniora. One są opiekunami zadań, które sobie określają. Jeśli chodzi o osoby niepełnosprawne, to mamy stowarzyszenie, które szuka tych osób i oferuje im potrzebne dla nich rzeczy typu: zajęcia, wyjazdy, spotkania oraz poszukuje możliwości pomocy dla tych osób i ich rodzin”. [W24]

Osoby biorące udział w badaniu pozytywnie oceniały pomysł rozszerzania i zacieśniania współpracy międzysektorowej.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Liczba mieszkańców w podziale na płeć w gminie Jutrosin w latach 2007-2012 114

Wykres 2. Struktura płci i wieku mieszkańców gminy Jutrosin w 2012 roku 115

Wykres 3. Odsetek mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Jutrosin w latach 2007-2012 (w %) 116

Wykres 4. Prognoza zmian liczby ludności w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w gminie Jutrosin w latach 2014-2030 117

Wykres 5. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Jutrosin w okresie 2007-III kwartał 2013 119

Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 120

Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 122

Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 123

Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 124

Wykres 10. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych w gminie Jutrosin, powiecie rawickim i woj. wielkopolskim w okresie 12.2007-12.2013 140

Wykres 11. Saldo migracji w podziale na płeć w gminie Jutrosin w latach 2007-2012 141

Wykres 12. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku 146

Wykres 13. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku 147

SPIS TABEL

Tabela 1. Dynamika zmian w porównaniu rok do roku liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2010-2012 125

Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 125

Tabela 3. Liczba podmiotów według klas wielkości w gminie Jutrosin w latach 2009-2012 126

Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w gminie Jutrosin oraz w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku* 127

Tabela 5. Liczba przedsiębiorstw wg sekcji PKD 2007 w gminie Dolsk w latach 2009-2012 128

Tabela 6. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) 130

Tabela 7. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł) 132

Tabela 8. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) 133

Tabela 9. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 134

Tabela 10. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 135

Tabela 11. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy miejsko-wiejskie i wiejskie będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł) 136

Tabela 12. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 137

Tabela 13. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 138

Tabela 14. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w latach 2002, 2006, 2010 w Polsce, woj.wielkopolskim, powiecie rawickim i gminie Jutrosin (w %) 148

Tabela 15. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w latach 2001, 2005, 2007, 2011 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie rawickim i gminie Jutrosin (w %) 149

Tabela 16. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w latach 2000, 2005 i 2010 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie rawickim i gminie Jutrosin (w %) 149

Tabela 17. Oceny uzyskane przez gminę Jutrosin w rankingu „Przyjazny Samorząd" w latach 2008-2010..... 154

Tabela 18. Zadania publiczne, zrealizowane dzięki wsparciu gminy Jutrosin w latach 2011 i 2012 155

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

GMINA KOBYLIN

Rysunek 1. Mapa obszaru realizacji projektu „Partnerstwo samorządów Południowej Wielkopolski na rzecz zwiększenia dostępności i jakości usług publicznych" – gmina Kobylin

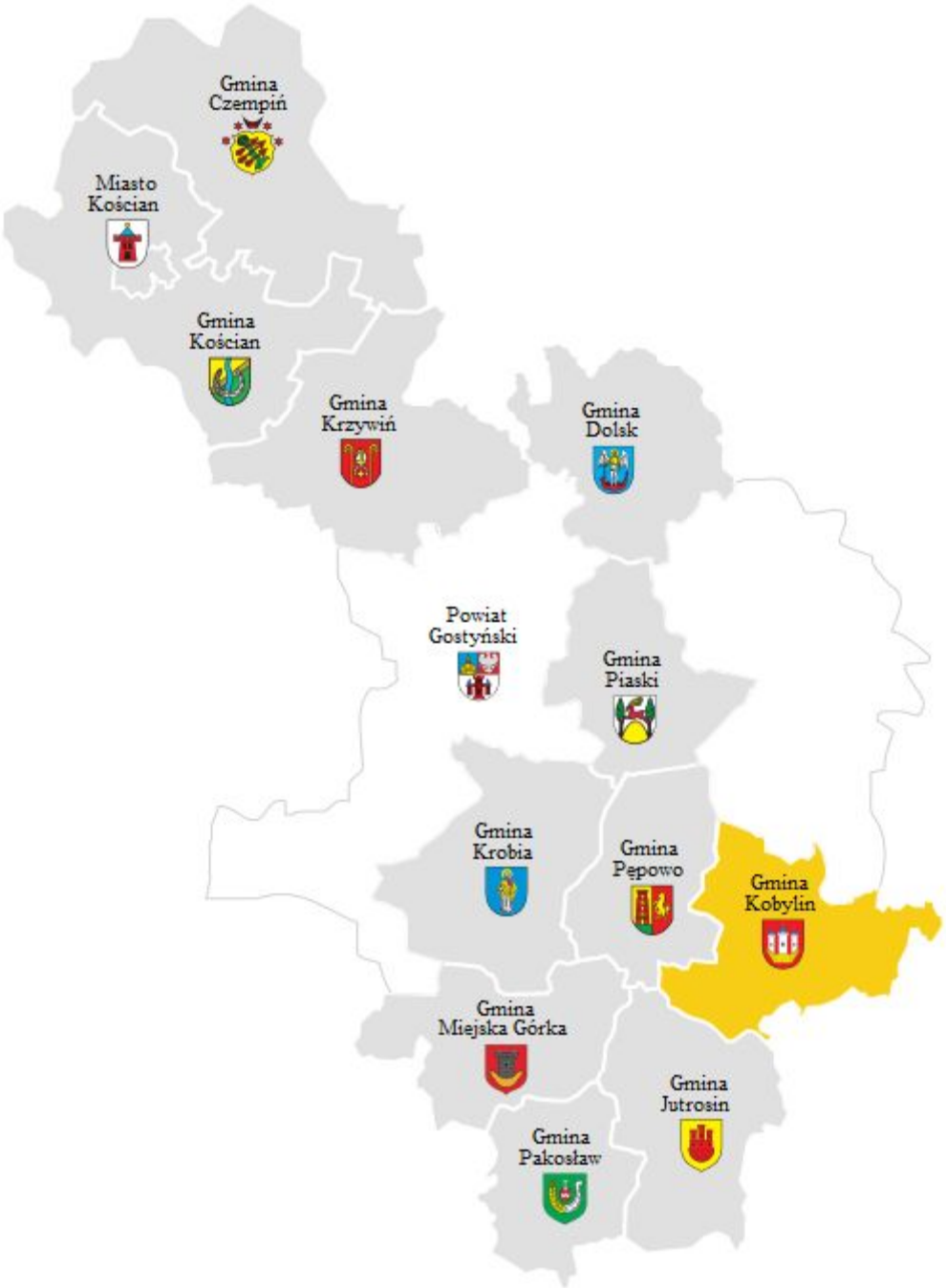

Źródło: http://www.uslugipubliczne.pl/mapa.html.

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE

Gmina Kobylin to gmina miejsko-wiejska, leżąca w południowo-zachodniej części województwa wielkopolskiego i wchodząca w skład powiatu krotoszyńskiego. Zajmuje obszar 11 210 ha, co stanowi 15,73% powierzchni całego powiatu. Siedziba urzędu gminy, miasto Kobylin położone jest w odległości ok. 87 km na południe od stolicy województwa wielkopolskiego – Poznania.

2. ZMIANY DEMOGRAFICZNE

Zgodnie z danymi GUS za 2012 rok liczba ludności gminy Kobylin wyniosła 8240 osób czyli nieco poniżej średniej (9 091) wyliczonej dla wszystkich gmin członkowskich Lokalnej Grupy Działania Gościnna Wielkopolska. Najniższą wartość tego wskaźnika zanotowano w gminie Pakosław (4749), a najwyższą w gminie Kościan (15 617).

W porównaniu do danych z 2007 roku liczba ludności w gminie Kobylin zwiększyła się o 1,5% (156 osób), przy czym liczba kobiet zwiększyła się o 2,4% (98 osób), a mężczyzn o 1,4% (58 osób). Nietypowa w stosunku do danych dla województwa wielkopolskiego, a także powiatu gostyńskiego, rawickiego oraz śremskiego jest natomiast proporcja między liczbą kobiet a liczbą mężczyzn w gminie Kobylin (wykres 1). W gminie będącej przedmiotem analizy kobiety stanowią mniejszość (średnio 48,6% w latach 2007-2012). Podobna sytuacja została odnotowana również w gminach: Dolsk, Pępowo, Jutrosin oraz Pakosław. Warto wspomnieć, że w gminie Kobylin w analizowanym okresie odnotowywano najwyższy odsetek mężczyzn i najniższy odsetek kobiet spośród wszystkich porównywanych gmin (średnio 51,4% mężczyzn).

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w gminie Kobylin w latach 2007-2012

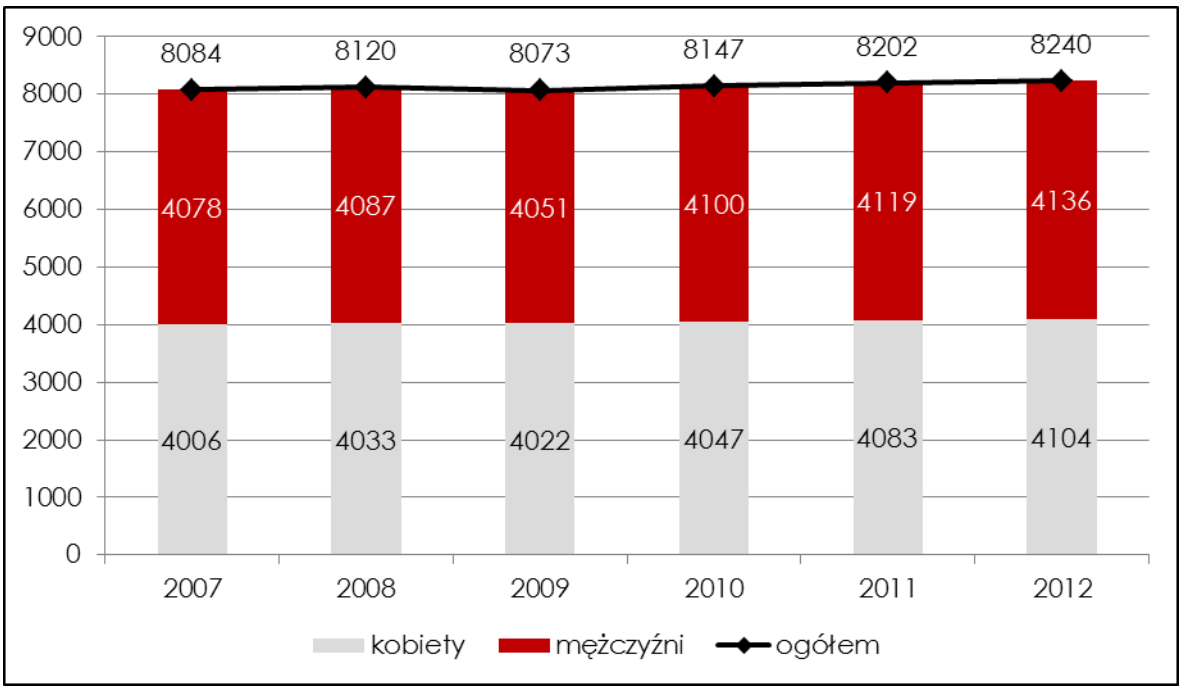

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Przyczyną takiego zjawiska może być rolniczy charakter opisywanego obszaru, który ogranicza możliwość podjęcia pracy kobietom. Potwierdzają to m.in. dane dotyczące liczby bezrobotnych w podziale na płeć, a także migracji wewnętrznych, które wskazują, że gminę częściej opuszczają kobiety niż mężczyźni. Prawdopodobnie jest to związane z większą możliwością zatrudnienia kobiet m.in. w Krotoszynie.

Analiza aktualnej struktury wiekowej populacji gminy Kobylin (wykres 2) pozwala wyciągnąć wnioski dotyczące przyszłych trendów demograficznych. Piramida wieku wskazuje na dwa wyraźne wyże w kategoriach osób urodzonych w latach osiemdziesiątych oraz pięćdziesiątych ubiegłego wieku, podobne proporcje odnotowane zostały w województwie wielkopolskim. Dane dotyczące liczebności najmłodszych mieszkańców gminy wskazują na utrwalanie się modelu rodziny 2+1, czyli takiego, w którym na dwoje rodziców przypada jedno dziecko, a rzadziej 2+2. Za pozytywny aspekt takiego stanu rzeczy należy uznać fakt, że negatywne efekty procesu starzenia się społeczeństwa w gminie Kobylin będą bardziej odsunięte w czasie niż ma to miejsce na innych obszarach. W perspektywie długofalowej natomiast – przy założeniu, że osoby, które obecnie mają od 25 do 34 lat nie opuszczą gminy

– obciążenia lokalnego budżetu wynikające z utrzymywania osób w wieku poprodukcyjnym mogą być dużo bardziej dotkliwe.

Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności gminy Kobylin w 2012 roku

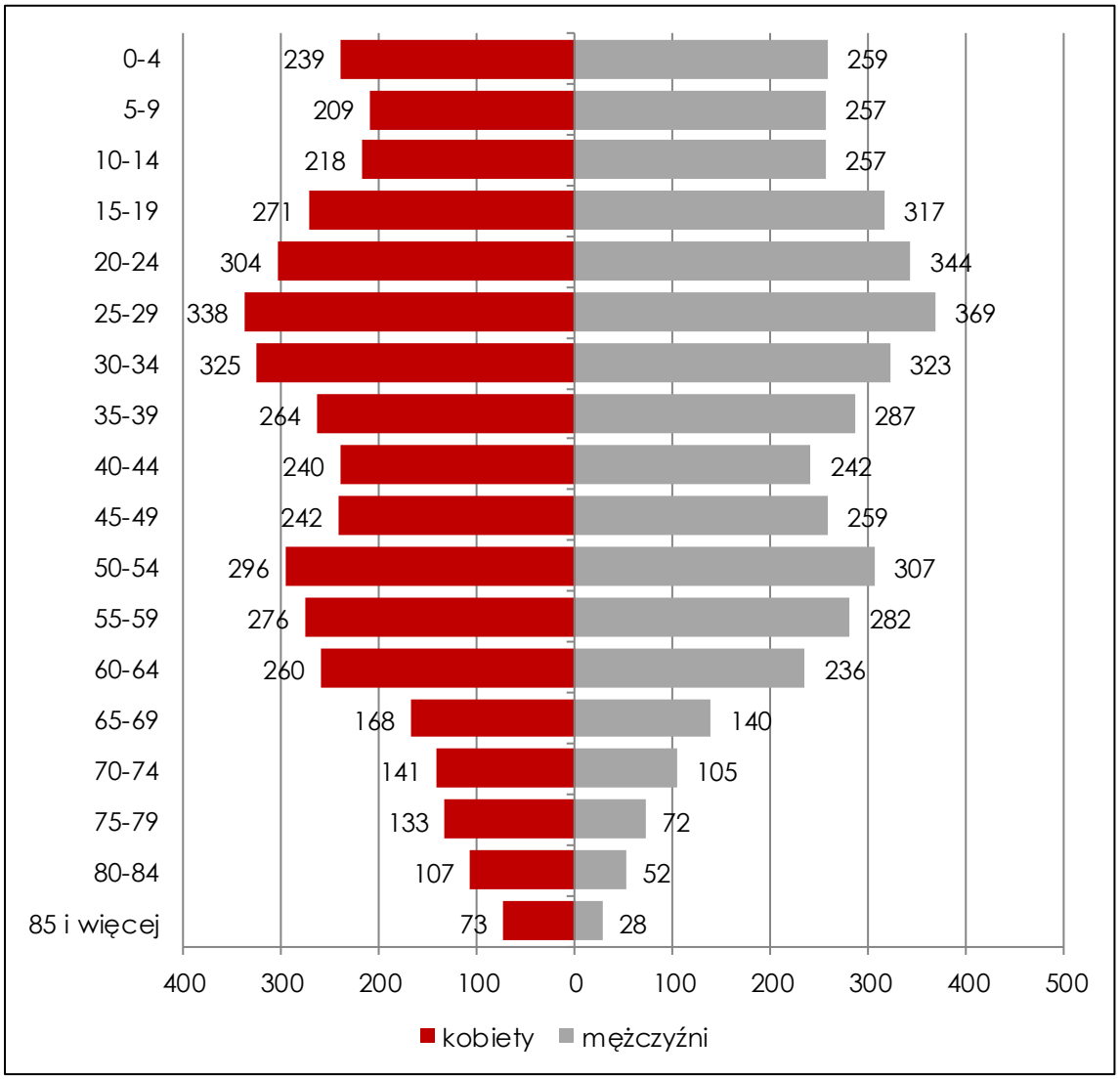

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Pogłębiona analiza dynamiki zmian liczby ludności gminy Kobylin wskazuje na zmniejszanie się udziału osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej strukturze społeczeństwa w 2012 roku w porównaniu do danych z 2007. Zmniejszyła się liczba ludności w grupach wiekowych od 5 do 9 lat (o 0,4%), od 10 do 14 lat (o 24%) i w wieku od 15 do 19 lat (o 10%). Przyczyn takiej sytuacji należy upatrywać w niżu demograficznym, jak również można wiązać z trendem odkładania „na później" decyzji o posiadaniu potomstwa przez młodych ludzi w wieku od 25 do 35 lat. Świadczy o tym między innymi fakt, iż w grupie wiekowej od 0 do 4

lat w porównaniu roku 2012 do 2007 zanotowano wzrost liczby ludności o 9%, można więc założyć, że są to dzieci osób reprezentujących pokolenie wyżu demograficznego lat osiemdziesiątych.

Dane dotyczące udziału w ogóle ludności osób z poszczególnych kategorii wiekowych (wykres 3) ukazują trend dotyczący zmian w strukturze wiekowej mieszkańców gminy Kobylin, a także prognozy dotyczące tej struktury w najbliższych latach. Analiza rozkładu procentowego ludności gminy Kobylin w podziale na kategorie wiekowe (wykres 3) wskazuje na proces starzenia się społeczeństwa. W okresie 2007-2012 zaobserwowano spadek odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym (o 1,7 p.p) przy jednoczesnym wzroście odsetka ludności w wieku poprodukcyjnym (o 1,7p.p). Różnica ta zmniejszała się stopniowo – w 2007 roku zbiorowość osób w wieku przedprodukcyjnym była znacznie większa od zbiorowości osób w wieku poprodukcyjnym o 9,7p.p, w 2010 roku o 7,6 p.p., a w 2012 roku różnica ta wynosiła już tylko 6,3p.p.

Warto dodać, że w wartościach bezwzględnych liczba osób w wieku przedprodukcyjnym stale się zmniejsza – z osób w 2007 roku do 1800 osób w 2012 roku – przy jednoczesnym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym – z 1112 do 1279 osób.

Wykres 3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Kobylin w latach 2007-2012 (w %)

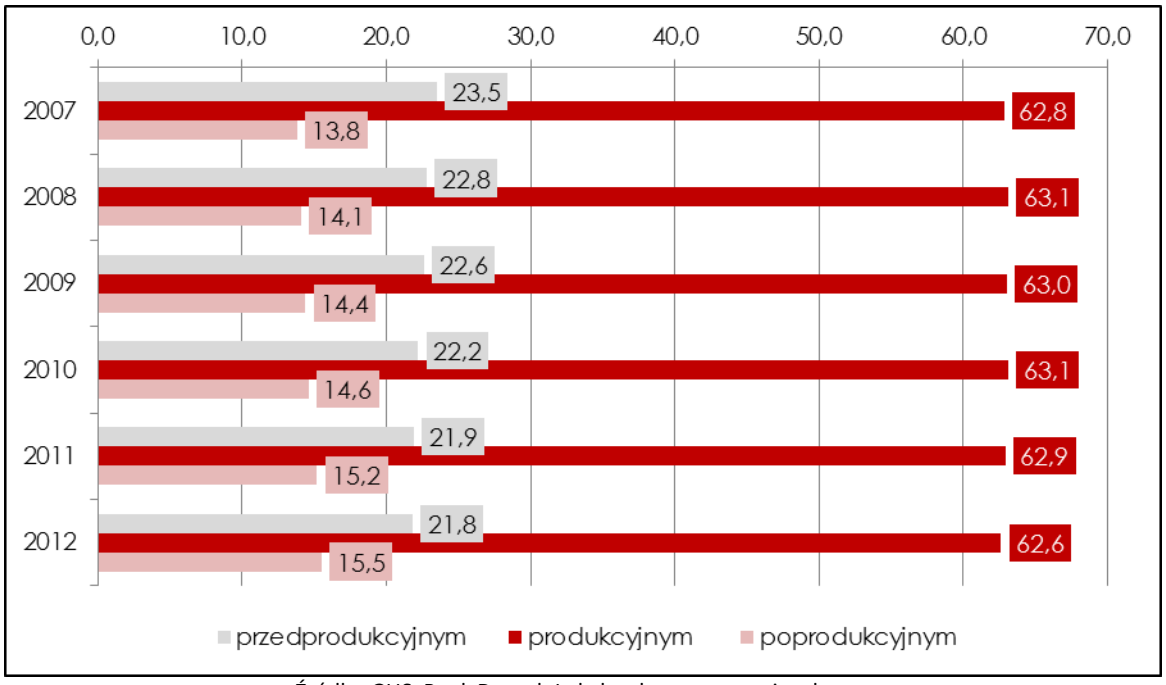

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Choć w GUS niedostępne są dane dotyczące prognozowanej liczby ludności na poziomie gmin, pomocne mogą okazać się szacunki opublikowane w aplikacji „Prognoza zapotrzebowania na usługi edukacyjne" opracowanej na zlecenie Ośrodka Rozwoju Edukacji[76]. Z prognozy przedstawionej na wykresie 4 wynika, że liczba dzieci w wieku od 0 do 6 lat w gminie Kobylin będzie maleć w sposób systematyczny i do 2030 ulegnie zmniejszeniu o około 47%.Należy zaznaczyć, że w latach 2007-2012 poziom przyrostu naturalnego osiągał średnio 3,9 p.p. Tak drastyczny spadek liczby dzieci w przyszłości skutkować będzie pogłębieniem negatywnych skutków procesu starzenia się społeczeństwa.

Wykres 4. Prognoza zmian liczby ludności w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w gminie Kobylin w latach 2014-2030

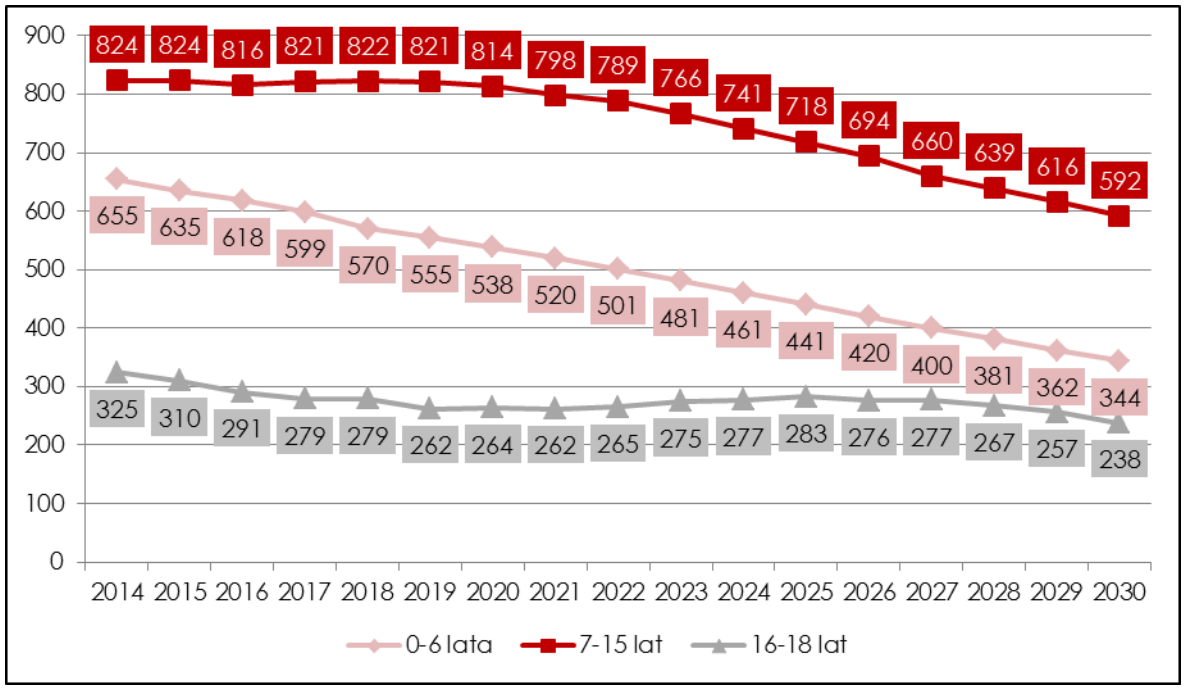

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.prognozademograficzna.ore.edu.pl.

Zmiany zdiagnozowane w strukturze demograficznej gminy Kobylin wskazują na postępujący proces starzenia się społeczeństwa, który wyraża się głównie wzrostem liczby ludności w wieku poprodukcyjnym i zmniejszającą się liczbą ludności w wieku przedprodukcyjnym. Władze lokalne powinny podejmować działania mające na celu uwzględnianie zarówno zadania polityki wspierającej rodziny, jak też aktywizowania

[76] Źródło*: www.*prognozademograficzna.ore.edu.pl, [data dostępu: 03.02.2014].

seniorów, w celu uniknięcia takich negatywnych zmian jak: spadek konsumpcji, zmniejszenie wpływów z podatków, zwiększenie wydatków na usługi opieki medycznej czy społecznej. Obserwowane zmiany demograficzne wymagają podjęcia działań z zakresu polityki społecznej gminy oraz określenia kierunków priorytetowych: aktywizację fizyczną, społeczną i psychiczną seniorów. Konieczne będzie prowadzenie nie tylko polityki przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób starszych ale podejmowanie działań mających na celu ich włączanie w życie społeczne.

3. KONDYCJA SEKTORA GOSPODARCZEGO

Gospodarka jest fundamentem rozwoju terytorialnego. Dochody własne uzyskiwane przez gminę umożliwiają zapewnienie odpowiedniego poziomu usług społecznych, a prawidłowy rozwój gospodarczy determinuje poziom i warunki życia lokalnej społeczności.

Istotnym wskaźnikiem poziomu przedsiębiorczości mieszkańców gminy, a co za tym idzie, umiejętności podejmowania samodzielnych działań, odpowiedzialności oraz poczucia wiary we własne możliwości, jest liczba osób prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 10 tys. ludności ogółem lub na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wymienione cechy umożliwiają – w pewnym zakresie – łączyć ten wskaźnik z poziomem aktywności obywatelskiej i przedsiębiorczością mieszkańców gminy.

Analizując dane dotyczące liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy Kobylin w latach 2007-2013 można zauważyć wzrost tego wskaźnika: z 359 w 2007 roku do 410 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w III kwartale 2013 roku (wykres 5).

Wykres 5. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Kobylin w okresie 2007-III kwartał 2013

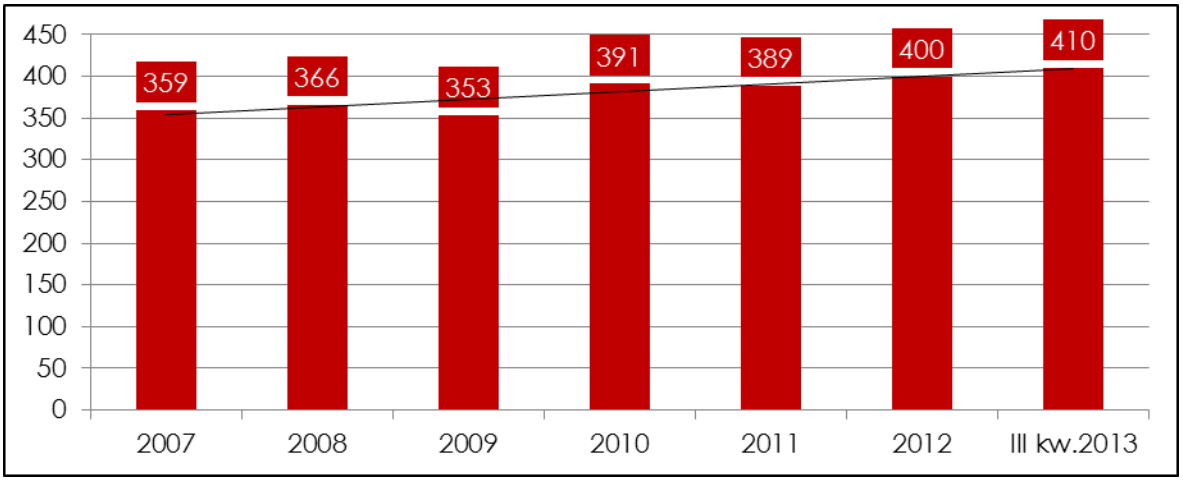

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Jednocześnie należy pamiętać, że na wzrastającą liczbę działalności gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne istotny wpływ mogą mieć dofinansowania z Unii Europejskiej udzielane nowym przedsiębiorcom w ramach programów aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych. Warto podkreślić, że w całym powiecie krotoszyńskim liczba osób, które zawarły umowy przyznające dotacje w 2008 roku wynosiła 127 osób, w 2009 - 143 osoby, w 2011 roku tylko 23, a w 2012 - 88 osób. Fakt ten może skutkować zmniejszeniem w najbliższym czasie liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, co będzie związane z zakończeniem okresu płatności preferencyjnych składek ZUS dla nowych przedsiębiorców (dwa lata). Warto zaznaczyć, że analizy WUP dotyczące funkcjonowania podmiotów gospodarczych, które zostały utworzone przy pomocy dofinansowania obejmują jedynie 12 miesięcy, czyli okres, w którym wymagane jest prowadzenie działalności objętej dotacją[77].

Innym wskaźnikiem przedsiębiorczości mieszkańców gminy może być liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym. Spośród wszystkich porównywanych gmin wskaźniki dla gminy Kobylin są najniższe (wykres 6).

[77] Zob. *Dotacje na rozpoczęcie działalności, op. cit.; zob. Aktywizacja osób bezrobotnych, op. cit.*

Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

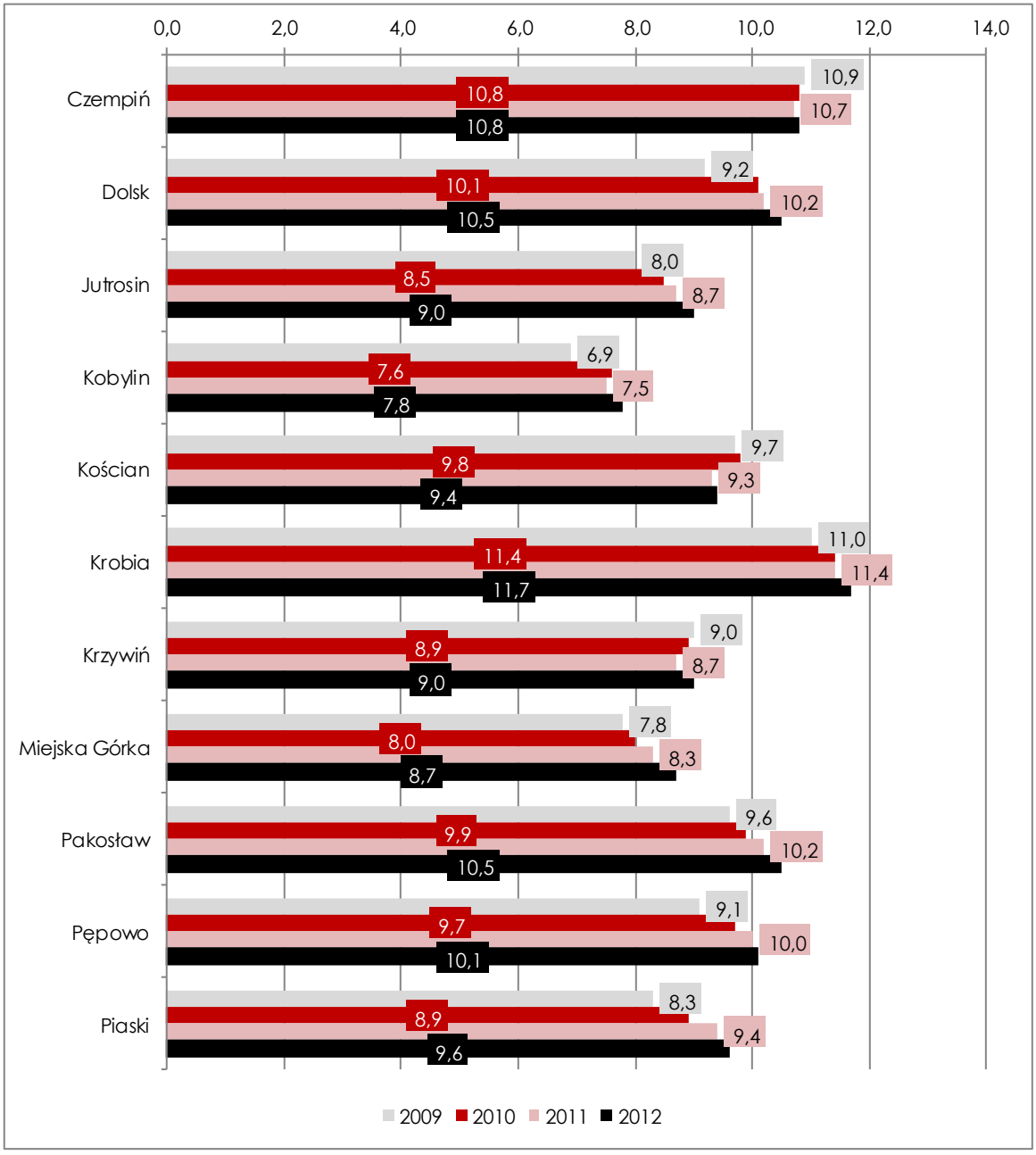

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Po zrelatywizowaniu danych o liczbie podmiotów gospodarki narodowej poprzez przeliczenie liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, jaka przypada na 10 tys. mieszkańców[78], okazuje się, że w gminie Kobylin w 2012 roku wskaźnik ten był najniższy

[78] Przy analizie tego wskaźnika należy wziąć pod uwagę fakt, że liczba ludności analizowanych gmin jest w większości niższa niż 10 tys.

w porównaniu do pozostałych gmin miejsko-wiejskich i wiejskich. Najwyższe wartości odnotowano w gminie Krobia i były one w analizowanym okresie wyższe od średniej gmin przeciętnie o 21%. Wartości odnotowane w gminie Kobylin na przestrzeni ostatnich lat wskazują na relatywnie stabilny, lecz bardzo powolny rozwój gospodarczy.

Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

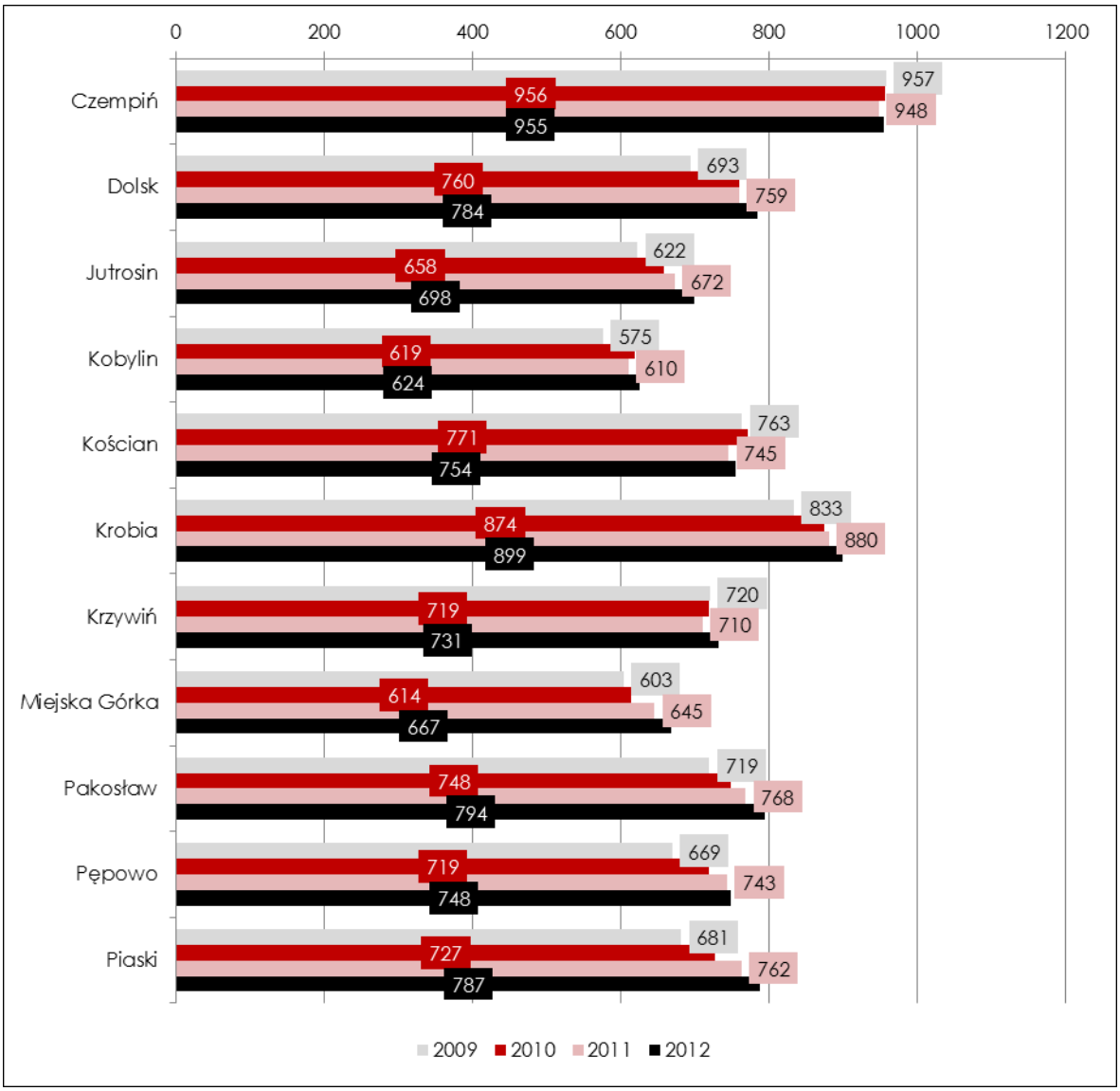

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Kolejne dwa wykresy ilustrują bardziej szczegółowe wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości w gminach będących członkami LGD „Gościnna Wielkopolska" w latach 2009-2012. Przedstawiają one liczbę nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tysięcy mieszkańców oraz liczbę podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON

w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców. Jak wynika z przedstawionych danych, gmina Kobylin charakteryzuje się niższymi wskaźnikami przedsiębiorczości niż większość co pozostałych gmin wchodzących w skład LGD.

Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

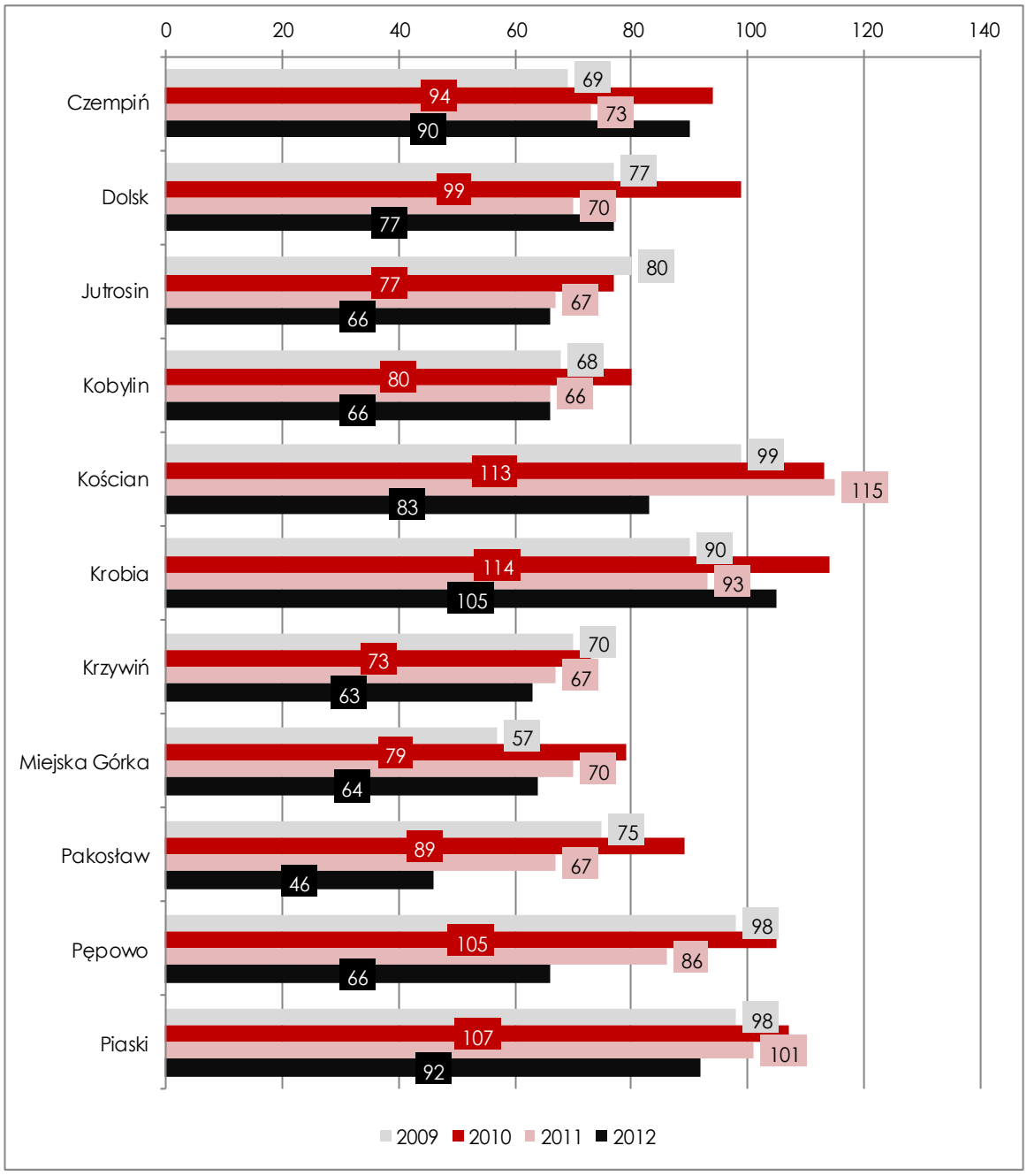

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

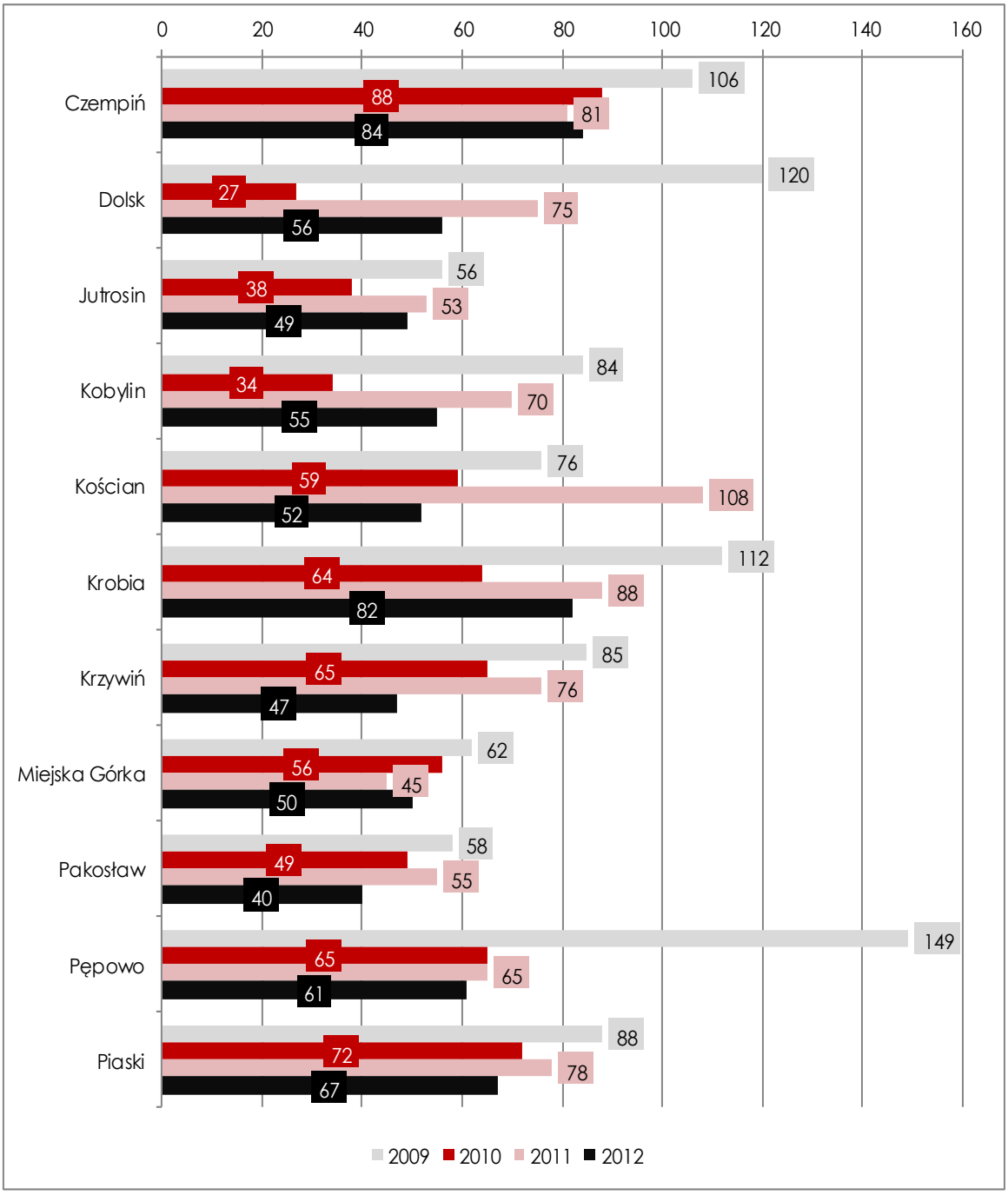

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Bardziej pogłębiona analiza wskazuje na falowy charakter tych wskaźników. Potwierdzają to dane przedstawione w tabeli 1.

Tabela 1. Dynamika zmian w porównaniu rok do roku liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2010-2012

Rok do roku	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Nowo zarejestrowane											
2010	36,23%	28,60%	-3,80%	17,60%	2,63%	26,70%	4,30%	38,60%	18,70%	7,10%	9,20%
2011	-22,34%	-29,30%	-13,00%	-17,50%	1,28%	-18,40%	-8,20%	-11,40%	-24,70%	-18,10%	-5,60%
2012	23,29%	10,00%	-1,50%	0,00%	-26,58%	12,90%	-6,00%	-8,60%	-31,30%	-23,30%	-8,90%
Wyrejestrowane											
2010	-16,98%	-77,50%	-32,10%	-59,50%	-22,37%	-42,90%	-23,50%	-9,70%	-15,50%	-56,40%	-18,20%
2011	-7,95%	177,80%	39,50%	105,90%	83,05%	37,50%	16,90%	-19,60%	12,20%	0,00%	8,30%
2012	3,70%	-25,30%	-7,50%	-21,40%	-51,85%	-6,80%	-38,20%	11,10%	-27,30%	-6,20%	-14,10%

Kolory zielony kolumnie oznacza wartość najwyższą, a czerwony najniższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Dane przedstawione w tabeli 1 wskazują, że dla większości porównywanych gmin rok 2011 był najtrudniejszy pod względem rozwoju gospodarczego. W przypadku Kobylina rejestrowało się wówczas zdecydowanie mniej niż rok wcześniej (o 17,5%) podmiotów gospodarczych i zdecydowanie najwięcej było likwidowanych (o 105,9%).

Biorąc pod uwagę wskazane wyżej falowe zmiany należy zaznaczyć, że choć rozwój gospodarczy z założenia łączy się ze zmianą i nie znosi stagnacji to dynamiczne, nagłe zmiany nie są korzystne dla biznesu. W rzeczywistości w wartościach bezwzględnych liczebność podmiotów gospodarczych w gminie Kobylin wynosiła 514. Najwyższą wartość tego wskaźnika odnotowano w gminie Krobia. Z tabeli 2 wynika również, że w przypadku większości porównywanych gmin liczba podmiotów gospodarczych na przestrzeni ostatnich lat wzrastała.

Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2009	1082	404	441	464	1169	1077	718	560	338	403	576
2010	1088	446	467	504	1196	1138	723	578	356	433	618
2011	1084	446	477	500	1164	1142	715	608	365	447	650
2012	1091	462	497	514	1183	1172	733	625	377	450	675

Kolory zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analizując liczbę podmiotów gospodarczych według klas wielkości zarejestrowanych w gminie Kobylin w okresie 2009-2012 zauważalny jest powolny lecz wzrostowy trend związany ze zwiększeniem się liczby podmiotów gospodarczych. Warto zwrócić uwagę na

fakt, że na terenie gminy Kobylin funkcjonowało w 2012 roku tylko jedno duże przedsiębiorstwo.

Tabela 3. Podmioty według klas wielkości gminie Kobylin w latach 2009-2012

	2009	2010	2011	2012
ogółem	464	504	500	514
0 - 9	433	473	467	482
10 - 49	24	24	25	24
50 - 249	5	5	7	7
250 - 999	2	2	1	1
1000 i więcej	0	0	0	0

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Struktura sektorów gospodarki wskazuje na rolniczo-przemysłowy charakter gminy Kobylin. Należy podkreślić, że wśród porównywanych JST w analizowanym okresie na terenie gminy Kobylin działało najwięcej podmiotów gospodarczych zatrudniających co najmniej 1000 osób. Prawdopodobnie zwiększenie liczby przedsiębiorstw dużych (50-249) w 2011 roku wiązało się ze zmniejszeniem liczby zatrudnionych w firmach największych i/lub zwiększeniem zatrudnienia w firmach średnich.

Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w gminie Kobylin oraz w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku*

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Sekcja A	9%	9%	12%	9%	14%	9%	16%	10%	15%	11%	5%
Sekcja C	11%	11%	10%	10%	10%	10%	8%	11%	9%	12%	15%
Sekcja F	16%	18%	23%	14%	16%	27%	15%	16%	19%	22%	17%
Sekcja G	24%	25%	23%	31%	22%	24%	25%	27%	25%	24%	23%
Sekcja H	5%	9%	3%	4%	7%	4%	5%	5%	4%	4%	4%
Sekcja I	3%	2%	2%	3%	2%	1%	1%	2%	1%	2%	2%
Sekcja J	1%	1%	1%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	0%	1%
Sekcja K	2%	3%	1%	1%	2%	1%	1%	3%	1%	1%	2%
Sekcja L	11%	1%	1%	2%	6%	1%	2%	0%	1%	1%	1%
Sekcja M	4%	3%	4%	4%	6%	4%	4%	5%	4%	4%	6%
Sekcja N	2%	2%	1%	0%	2%	1%	2%	1%	1%	2%	2%
Sekcja O	1%	2%	3%	3%	1%	2%	3%	2%	3%	3%	2%
Sekcja P	2%	2%	4%	2%	2%	2%	4%	4%	2%	3%	4%
Sekcja Q	3%	3%	3%	5%	3%	4%	3%	1%	3%	3%	6%
Sekcja R	2%	2%	2%	2%	2%	1%	2%	3%	2%	1%	1%
Sekcje S i T	4%	5%	6%	7%	4%	6%	8%	8%	7%	6%	8%

*W zestawieniu przedstawiono jedynie te sekcje, których udział w strukturze gospodarczej gmin wynosił co najmniej 2%
Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
Sekcja C - przetwórstwo przemysłowe
Sekcja F - budownictwo
Sekcja G – handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja H - transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja J - informacja i komunikacja
Sekcja K - działalność finansowa i ubezpieczeniowa
Sekcja L - działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Sekcja M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja N – działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
Sekcja O – administracja publiczna obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P - edukacja
Sekcja Q - opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R - działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Kolory zielony w danym wierszu oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W gminie Kobylin najwięcej podmiotów gospodarczych (podobnie jak w większości gmin) jest związanych z handlem hurtowym i detalicznym (sekcja G). Z odmienną sytuacją mamy do czynienia w gminie Krobia, gdzie przeważa działalność gospodarcza związana z branżą budowlaną, czyli sekcją F. Do tej sekcji w gminie Kobylin przypisanych było 14% podmiotów gospodarczych. Stosunkowo duży udział w strukturze lokalnych firm mają przedsiębiorstwa zajmujące się przetwórstwem przemysłowym (sekcja C: 10%), podmioty gospodarcze związane z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem (sekcja A: 9%) a także podmioty z sekcji S i T, czyli pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby (udział 7%).

Na taką strukturę gospodarczą wskazał również badany przedstawiciel lokalnych władz w przeprowadzonym indywidualnym wywiadzie pogłębionym: „Jesteśmy terenem wiejskim, więc wszystko jest powiązane z przemysłem, który zaopatruje lokalne gospodarstwa rolne. (…) W większości wszystko [rozwija się] w kierunku przemysłu rolnego. Mieszalnia pasz, hodowla roślin, konstrukcje stalowe. Tak ogólnie wszystko związane z rolnictwem. Są lokalne firmy zajmujące się małymi rzeczami, jak handel i transport, ale wiadomo, że nie są to potentaci w rejonie”. [W21][79]

[79] Stosowane oznaczenia np. W21 czy F02, R2 są symbolami wskazującymi numer indywidualnego wywiadu pogłębionego (W) lub zogniskowanego wywiadu grupowego (F lub R), podczas którego dana wypowiedź została zarejestrowana.

Tabela 5. Liczba przedsiębiorstw wg sekcji PKD 2007 w gminie Kobylin w latach 2009-2012

	2009	2010	R-R L.	R/R %	2011	R-R L.	R/R %	2012	R-R L.	R/R %
Ogółem	464	504	40	9%	500	-4	-1%	514	14	3%
Sekcja A	30	35	5	17%	38	3	9%	46	8	21%
Sekcja C	46	52	6	13%	50	-2	-4%	52	2	4%
Sekcja E	1	1	0	0%	1	0	0%	1	0	0%
Sekcja F	73	75	2	3%	77	2	3%	74	-3	-4%
Sekcja G	152	163	11	7%	154	-9	-6%	159	5	3%
Sekcja H	21	23	2	10%	21	-2	-9%	20	-1	-5%
Sekcja I	11	12	1	9%	16	4	33%	13	-3	-19%
Sekcja J	7	9	2	29%	12	3	33%	10	-2	-17%
Sekcja K	5	6	1	20%	6	0	0%	6	0	0%
Sekcja L	11	12	1	9%	10	-2	-17%	11	1	10%
Sekcja M	19	21	2	11%	21	0	0%	23	2	10%
Sekcja N	4	5	1	25%	2	-3	-60%	2	0	0%
Sekcja O	13	13	0	0%	13	0	0%	13	0	0%
Sekcja P	9	9	0	0%	9	0	0%	12	3	33%
Sekcja Q	24	28	4	17%	29	1	4%	28	-1	-3%
Sekcja R	7	8	1	14%	8	0	0%	9	1	13%
Sekcje S i T	31	32	1	3%	33	1	3%	35	2	6%

R-R – rok minus rok poprzedni; R/R rok do roku.
Kolor zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Do najprężniej działających firm gminy Kobylin zaliczyć można firmę Bolsius Polska zlokalizowaną w Zalesiu Małym. Firma zajmuje się produkcją parafiny i świeczek. Warto zaznaczyć, że firma regularnie korzysta z dotacji w ramach programu Innowacyjna Gospodarka[80] oraz Kapitał Ludzki. Na terenie zakładu realizowane są projekty z zakresu wdrażania innowacyjnych technologii i szkolenia pracowników[81].

Firmą silnie związaną z sektorem rolnictwa jest "Hodowla Roślin Smolice Sp. z o. o. Grupa IHAR" zajmująca się hodowlą i zachowywaniem odmian roślin rolniczych oraz reprodukcją i sprzedażą materiału siewnego[82]. W zakresie wyposażania budynków inwentarskich działa natomiast jeden z oddziałów firmy PolNet.

W przeprowadzonym wywiadzie przedstawiciel lokalnych władz podkreślił, że gmina w miarę możliwości stara się wspiera działalność lokalnych przedsiębiorstw i dla samorządowców

[80] W latach 2009-2010 dotacja 4 332 160 zł na wdrażanie nowej technologii zalewania podgrzewaczy.
[81] www.bolsius.com, [data dostępu: 01.03.2014].
[82] www.hrsmolice.pl, [data dostępu: 01.03.2014].

zrozumiałe jest, że tkwi w tym potencjał rozwoju, jednak problemem jest brak gruntów strategicznych:

„To jest problem, bo jak nie mamy firm na terenie gminy to nie mamy podatków, nie mamy podatków, to nie mamy pieniędzy, nie mamy pieniędzy, to nie mamy inwestycji. Wszystko się jakoś zazębia. My jako gmina staramy się pomagać firmom, które chcą zaistnieć na naszym rynku. Nie mamy gruntów strategicznych, gdzie można by było zrobić dojazd. Pępowo ma dojazd jako obszar przemysłowy i widać, że te firmy tam wyrastają. My nie mamy gruntów, nie mamy miejsca i firmy się nie budują. Nam podatków nie przybywa i bazujemy na tym co mamy. Można powiedzieć, że ciężko z tym rozwojem. Jeżeli się nie rozrastamy, to firmy się też nie rozrastają”. [W21]

4. Rozwój gminy

Na rozwój danej gminy wpływa wiele czynników związanych m.in. z położeniem geograficznym, sytuacją demograficzną czy aktywnością władz lokalnych. Ważnym aspektem jest również stan finansów danej jednostki samorządu terytorialnego, o którym świadczą zwłaszcza dwa wskaźniki: dochody i wydatki gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Analiza gospodarowania środkami publicznymi pozwoli ocenić działalność i określić możliwości rozwojowe diagnozowanej jednostki samorządu terytorialnego.

Tabela 6. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł)

	Dochody na 1 mieszkańca ogółem										
	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2007	1789	1981	2513	2106	2128	1868	2328	2144	2249	2090	2264
2008	2030	2240	2571	2339	2331	2086	2584	2472	2486	2431	2559
2009	2218	2341	2515	2345	2465	2377	2631	2485	2237	2513	2599
2010	2102	2504	2672	2629	2564	2276	2631	2846	3455	2357	2687
2011	2361	2944	3219	2475	2807	2471	2887	3612	3235	2882	2909
2012	2470	3041	3263	2640	2937	2494	2986	3456	3512	2919	3218
	Wydatki na 1 mieszkańca ogółem										
2007	1737	2222	2344	1993	2127	1833	2238	2319	2226	1964	2195
2008	2059	2253	2535	2129	2328	2153	2302	2485	2224	2453	2330
2009	2397	2787	2967	2661	2564	2726	2537	2546	2673	2702	2671
2010	2130	3031	3122	2569	2877	2446	3118	2878	3820	3085	2689
2011	2308	3770	2986	2675	2887	2491	2751	3712	4462	2891	2914
2012	2533	2561	3442	2499	2938	2685	2926	3736	3363	2607	3141

Tabela 6. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) – c.d.

	Deficyt/nadwyżka										
2007	52	-241	169	114	1	34	89	-175	23	126	70
2008	-29	-13	36	210	3	-67	282	-14	262	-23	230
2009	-179	-446	-453	-316	-99	-349	94	-62	-436	-189	-72
2010	-28	-527	-449	60	-313	-170	-487	-32	-365	-728	-2
2011	53	-827	232	-201	-80	-20	136	-100	-1227	-8	-5
2012	-63	480	-179	141	-1	-192	60	-280	149	312	77

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
W części „Deficyt/nadwyżka" kolor zielony oznacza wartości wyższe od 0 (zero), czerwony – niższe od 0.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W ostatnich latach dochody gminy Kobylin w przeliczeniu na 1 mieszkańca wzrastały w sposób systematyczny. Podczas gdy w 2007 roku wskaźnik ten wynosił 2106 zł, to w 2012 roku wzrósł już do kwoty 2640 zł (tabela 6). Łącznie, w zestawieniu rok do roku dochody na 1 mieszkańca w gminie Kobylin wzrosły w tym okresie o 534 zł. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że na przestrzeni lat 2007-2011 dwukrotnie zaistniała sytuacja kiedy wydatki na 1 mieszkańca przewyższały dochody gminy, przez co budżet miał deficyt (w roku 2009 i 2011). W pozostałych latach w budżecie odnotowywano nadwyżkę spowodowaną nie tyle wzrostem dochodów, a raczej zmniejszaniem wydatków w porównaniu do roku poprzedniego, w którym wystąpił deficyt.

Analizując dochody gminy, ważną informacją jest udział dochodów własnych, na które składają się przede wszystkim:

- wpływy z podatków lokalnych (tj. podatku od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, dochodowego od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, podatku od spadków i darowizn oraz od czynności cywilnoprawnych);
- wpływy z opłat lokalnych (np. opłaty skarbowej, opłaty targowej, miejscowej, uzdrowiskowej, opłaty od posiadania psów, eksploatacyjnej, adiacenckiej, za zezwolenie na sprzedaż napojów alkoholowych itd);
- udział w podatku dochodowym od osób fizycznych mających miejsce zamieszkania na terenie gminy (udział ten wynosi 39,34%) oraz udział w podatku dochodowym od osób prawnych posiadających siedzibę na obszarze gminy (6,71%);

- dochody uzyskiwane przez gminne jednostki budżetowe gminy oraz wpłaty od samorządowych zakładów budżetowych;
- dochody z majątku gminy - np. dochody z najmu, dzierżawy, otrzymanych dywidend czy dochody ze zbycia majątku gminy;
- spadki, zapisy i darowizny na rzecz gminy;
- dochody z kar pieniężnych i grzywien;
- 5,0% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami;
- odsetki od pożyczek udzielanych przez gminę - udzielone pożyczki są rozchodami gminy, a ich spłatę zalicza się do przychodów gminy, natomiast odsetki (stanowiące pożytki z udzielonej pożyczki) klasyfikuje się jako dochód gminy;
- odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody gminy - są to zarówno odsetki od zobowiązań cywilnoprawnych, jak i odsetki od zobowiązań publicznoprawnych, a głównie od zaległości podatkowych;
- odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych gminy.

W opracowaniu dane dotyczące dochodów własnych gmin będą uwzględniać jedynie podział na udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych oraz od osób prawnych. Wskaźniki te w największym stopniu odzwierciedlają bowiem potencjał rozwojowy gminy (tabela 7).

Tabela 7. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2007	760	765	796	758	1038	768	679	784	865	845	910
2008	852	877	786	805	1219	859	776	854	936	980	1049
2009	829	879	743	859	1333	915	704	859	749	1034	978
2010	849	1031	756	962	1382	867	709	1079	1737	861	1043
2011	942	1429	1113	780	1637	920	974	1128	1486	1271	1226
2012	1038	1512	1085	900	1671	974	922	1274	1620	1287	1391
Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób fizycznych											
2009	299	237	266	252	321	250	229	320	308	453	298
2010	335	296	265	260	339	258	242	324	285	296	294
2011	373	355	294	286	378	316	269	320	373	279	366
2012	381	327	302	300	405	334	274	321	473	432	384
Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób prawnych											
2009	8	5	8	24	17	35	5	43	0	9	7
2010	6	2	-39	30	7	42	13	42	5	5	5

2011	5	4	-18	21	17	41	6	74	1	16	2
2012	5	4	-7	36	13	34	14	81	1	20	4

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Dane przedstawione w tabeli 7 wskazują, że wartość dochodów własnych gminy Kobylin w przeliczeniu na jednego mieszkańca wzrastała w latach 2009-2012, choć odnotowano dość gwałtowny spadek wartości tego wskaźnika w roku 2011. Spośród porównywanych gmin, gmina Kobylin osiągała jedne z najniższych dochodów własnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Jeśli chodzi o wartość dochodów własnych pochodzących z udziału w podatkach od osób fizycznych w gminie Kobylin, to warto zwrócić uwagę na jej wzrostowy trend przyjmujący jednak niskie wartości w porównaniu do pozostałych gmin. W przypadku wartości podatku od osób prawnych należy zauważyć, że osiąga on w gminie Kobylin relatywnie wysokie wartości i w analizowanym okresie stanowił 3% udziału w ogóle dochodów własnych gminy.

Udział dochodów własnych w ogólnym dochodzie gminy świadczy o poziomie jej samodzielności finansowej w zakresie wydatkowania środków finansowych. Zwiększenie wartości wskaźnika oznacza zwiększenie możliwości finansowych gminy[83].

Tabela 8. Udział dochodów własnychw dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w %)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem											
2007	42,5%	38,6%	31,7%	36,0%	48,8%	41,1%	29,2%	36,6%	38,5%	40,4%	40,2%
2008	42,0%	39,1%	30,6%	34,4%	52,3%	41,2%	30,0%	34,6%	37,6%	40,3%	41,0%
2009	37,4%	37,6%	29,5%	36,6%	54,1%	38,5%	26,8%	34,6%	33,5%	41,1%	37,6%
2010	40,4%	41,2%	28,3%	36,6%	53,9%	38,1%	26,9%	37,9%	50,3%	36,5%	38,8%
2011	39,9%	48,5%	34,6%	31,5%	58,3%	37,2%	33,7%	31,2%	45,9%	44,1%	42,2%
2012	42,0%	49,7%	33,2%	34,1%	56,9%	39,1%	30,9%	36,9%	46,1%	44,1%	43,2%
Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób fizycznych w dochodach własnych ogółem											
2007	40,4%	27,5%	29,2%	33,9%	30,4%	31,7%	27,5%	34,0%	42,3%	33,7%	35,7%
2008	41,1%	34,0%	34,2%	34,3%	31,0%	34,2%	32,3%	35,9%	38,9%	41,0%	33,2%
2009	36,1%	26,9%	35,8%	29,4%	24,1%	27,3%	32,5%	37,3%	41,1%	43,8%	30,5%
2010	39,5%	28,7%	35,1%	27,1%	24,5%	29,8%	34,2%	30,0%	16,4%	34,4%	28,2%
2011	39,6%	24,9%	26,4%	36,7%	23,1%	34,3%	27,6%	28,4%	25,1%	21,9%	29,8%
2012	36,7%	21,6%	27,8%	33,3%	24,2%	34,3%	29,7%	25,2%	29,2%	33,6%	27,6%

[83] A. Standar, J. Średzińska, op. cit.

Tabela 8. Udział dochodów własnychw dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w %) – c.d.

Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób prawnych w dochodach własnych ogółem											
2007	0,67%	0,15%	10,30%	3,47%	0,55%	4,50%	3,44%	8,54%	-0,01%	0,69%	0,55%
2008	0,70%	0,21%	9,04%	2,42%	0,63%	4,81%	2,89%	2,02%	0,01%	0,40%	0,86%
2009	0,98%	0,54%	1,08%	2,84%	1,30%	3,77%	0,67%	5,01%	0,01%	0,85%	0,75%
2010	0,68%	0,17%	-5,22%	3,15%	0,54%	4,85%	1,80%	3,89%	0,30%	0,60%	0,45%
2011	0,56%	0,26%	-1,65%	2,69%	1,02%	4,45%	0,58%	6,55%	0,09%	1,28%	0,14%
2012	0,44%	0,26%	-0,68%	4,02%	0,80%	3,51%	1,47%	6,39%	0,04%	1,56%	0,29%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W przypadku gminy Kobylin można mówić o stosunkowo małym udziale dochodów własnych w dochodach ogółem względem porównywanych gmin (tabela 8). W 2012 roku było to niecałe 35%. Dane dotyczące udziału w dochodach własnych gminy, części pochodzącej z podatku dochodowego od osób fizycznych i od osób prawnych wskazują na relatywnie niski stopień rozwoju gospodarczego gminy Kobylin.

Warto przyjrzeć się również strukturze wydatków ponoszonych przez gminę Kobylin na oświatę i wychowanie, na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego oraz inne wybrane działy (tabela 9).

Tabela 9. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Pomoc społeczna											
2008	21,3%	20,0%	19,3%	19,8%	16,9%	18,9%	22,5%	17,7%	23,2%	17,7%	17,4%
2009	17,5%	14,8%	14,2%	14,7%	14,2%	15,4%	18,4%	15,3%	18,1%	14,3%	16,7%
2010	20,9%	14,7%	17,0%	19,9%	13,8%	15,8%	16,4%	14,9%	13,9%	14,3%	14,7%
2011	20,2%	11,8%	16,4%	14,6%	14,2%	15,4%	19,2%	12,1%	12,3%	14,8%	13,4%
2012	18,9%	18,1%	15,2%	15,5%	14,9%	14,8%	18,2%	12,9%	18,0%	16,5%	12,9%
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska											
2008	4,0%	3,7%	3,4%	4,8%	2,5%	10,6%	6,2%	10,8%	3,9%	5,4%	9,2%
2009	4,0%	3,6%	2,8%	6,6%	3,0%	15,4%	5,9%	14,9%	4,4%	5,9%	9,1%
2010	5,1%	3,1%	3,1%	3,9%	1,0%	7,6%	5,2%	15,1%	8,8%	3,1%	9,2%
2011	7,0%	2,8%	2,7%	6,5%	0,9%	7,6%	2,5%	31,3%	1,7%	1,5%	11,7%
2012	11,2%	3,7%	4,5%	6,7%	1,0%	6,8%	3,1%	26,4%	3,3%	2,4%	8,9%
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego											
2008	1,8%	1,9%	3,1%	3,9%	1,4%	3,1%	2,8%	3,2%	4,0%	4,3%	3,8%
2009	1,9%	3,3%	3,1%	7,3%	1,4%	4,2%	2,7%	4,7%	2,4%	4,4%	3,0%
2010	2,2%	5,8%	4,0%	3,5%	3,4%	7,8%	5,4%	5,3%	2,2%	3,6%	3,5%
2011	2,3%	1,9%	3,2%	7,7%	3,1%	5,8%	3,7%	5,1%	2,5%	5,7%	3,9%
2012	4,9%	2,4%	3,4%	3,6%	3,5%	7,0%	3,0%	4,6%	15,6%	4,9%	3,2%

Tabela 9. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 – c.d.

Oświata i wychowanie											
2008	38,6%	34,6%	46,9%	45,8%	38,9%	43,5%	45,9%	42,6%	42,9%	36,2%	43,6%
2009	35,0%	31,2%	44,0%	51,9%	38,8%	37,8%	42,7%	44,3%	37,0%	35,1%	42,1%
2010	42,1%	31,2%	46,6%	50,8%	32,9%	45,2%	37,7%	39,8%	27,3%	39,3%	41,0%
2011	41,8%	26,4%	45,3%	42,4%	34,4%	45,5%	42,8%	33,6%	24,9%	46,0%	39,4%
2012	42,1%	39,5%	43,2%	49,5%	35,5%	46,7%	46,1%	35,4%	35,4%	41,9%	42,1%
Ochrona zdrowia											
2008	0,6%	0,6%	0,7%	0,7%	0,5%	0,5%	0,5%	0,4%	0,8%	0,5%	0,4%
2009	0,6%	0,5%	0,7%	0,5%	0,9%	0,6%	0,4%	0,5%	0,8%	0,7%	0,3%
2010	0,8%	0,5%	0,6%	0,6%	0,6%	0,4%	0,8%	0,4%	0,5%	0,5%	0,4%
2011	0,6%	0,4%	0,6%	0,5%	0,6%	0,4%	0,5%	0,4%	0,4%	0,5%	0,3%
2012	0,6%	0,7%	0,6%	0,5%	0,6%	0,4%	0,8%	0,4%	0,8%	0,6%	0,3%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wydatki przeznaczane na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w gminie Kobylin mają względnie stały udział w budżecie i stanowią niecałe 7% wszystkich wydatków gminy. Dominująca pod tym względem gmina Miejska Górka ponosi duże nakłady na te cele głównie ze względu na budowę sieci kanalizacji sanitarnej w mieście Miejska Górka i wsi Karolinki. Inwestycja ta otrzymała dofinansowanie z Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013.

W przypadku analizy udziału wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem gminy Kobylin można odnieść wrażenie, że działania w tym zakresie w latach 2008-2012 miały charakter akcyjny (szczególnie w latach 2009 i 2011). Poza tym wydatki są prawdopodobnie związane głównie z bieżącym utrzymaniem instytucji i obiektów zajmujących się tymi zadaniami.

Wydatki na ochronę zdrowia stanowią marginalny udział w wydatkach ogółem wszystkich porównywanych gmin. Warto zastanowić się nad zwiększeniem skali wydatków na to zadanie szczególnie z uwzględnieniem działań z zakresu profilaktyki zdrowotnej, szczególnie w przypadku osób starszych, co wynika z opisanych w pierwszym rozdziale opracowania trendów demograficznych.

W przypadku udziału wydatków na oświatę i wychowanie gmina Kobylin należy do tych, spośród porównywanych gmin, w których udział wydatków w tej dziedzinie jest najwyższy. Władze gminy dbają o wypełnianie zadań związanych z oświatą i wychowaniem i sukcesywnie wspierają

finansowo realizację zadań z tego zakresu. Należy podkreślić, że dostęp do odpowiednich obiektów i infrastruktury umożliwiających nie tylko oddanie dziecka pod opiekę na czas pracy, ale także dbających o rozwój dzieci jest istotnym warunkiem zapobiegania odpływowi ludności z terenu gminy.

Warto zwrócić uwagę również na udział wydatków na pomoc społeczną w porównywanych gminach. W przypadku gminy Kobylin udział ten od roku 2009 osiąga coraz niższe wartości (z wyjątkiem 2010 roku, kiedy zanotowany został gwałtowny wzrost) i w 2012 roku sięgał 15% ogółu wydatków.

Wskaźnikiem szczególnie istotnym przy analizowaniu sytuacji rozwojowej jest relacja pomiędzy wydatkami bieżącymi i środkami przeznaczanymi na inwestycje. Dane te świadczą o zdolności jednostki do podejmowania działań, których celem jest trwała poprawa warunków życia mieszkańców gminy. Wydatki inwestycyjne mogą być przeznaczane na cele długo- lub krótkookresowe.

Z danych procentowych zaprezentowanych w tabeli 10 wynika, że w latach 2008-2012 gmina Kobylin należała do jednostek samorządu terytorialnego, które – wśród porównywanych gmin – przeznaczały najmniej środków z budżetu gminy na wydatki inwestycyjne. Proporcjonalnie wyraźnie większy udział w wydatkach gminy Kobylin w latach 2008-2012 miały natomiast wydatki bieżące, co wskazuje na istotne ograniczenia dla rozwoju gminy.

Tabela 10. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
majątkowe inwestycyjne											
2008	17,2%	14,4%	11,1%	4,5%	22,6%	12,4%	5,5%	14,6%	6,0%	18,6%	8,2%
2009	24,7%	23,5%	22,6%	21,0%	28,2%	23,1%	13,6%	11,1%	21,1%	24,1%	12,3%
2010	8,7%	25,5%	18,5%	10,2%	28,5%	16,3%	22,2%	16,5%	38,2%	28,3%	11,6%
2011	10,6%	36,3%	13,2%	12,5%	25,9%	14,3%	13,0%	32,1%	43,6%	24,0%	14,2%
2012	12,7%	3,6%	18,9%	7,1%	23,6%	15,9%	10,8%	29,3%	18,9%	8,9%	15,0%
bieżące ogółem											
2008	82,8%	85,6%	88,9%	95,4%	77,3%	85,6%	92,6%	83,6%	93,9%	79,5%	91,8%
2009	75,2%	76,5%	77,4%	78,9%	71,8%	74,6%	83,8%	86,3%	78,8%	73,5%	87,6%
2010	91,3%	74,5%	81,5%	89,8%	71,4%	81,8%	76,3%	81,9%	61,8%	70,2%	88,4%
2011	89,3%	63,7%	86,8%	87,5%	74,0%	85,7%	87,0%	67,9%	56,4%	76,0%	85,4%
2012	87,3%	96,4%	81,1%	92,9%	76,4%	84,1%	89,2%	70,7%	81,1%	91,1%	83,8%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Tabela 11 zawiera kwoty, które udało się pozyskać w poszczególnych gminach[84] na różnego rodzaju przedsięwzięcia realizowane przy współfinansowaniu ich ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej. W przypadku gminy Kobylin dodatkowe środki na realizację przedsięwzięć, programów i projektów unijnych zasilały jej budżet ostatni raz w roku 2007. W gminie Kobylin pozyskano stosunkowo niewiele środków finansowych z budżetu Unii Europejskiej.

Tabela 11. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Środki z budżetu Unii Europejskiej ogółem											
2007	0	0	528058	154475	320292	0	8184	15992	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	628506	0	0
2009	84385	0	11155	0	55915	125619	76648	17253	11156	0	213928
Środki z budżetu Unii Europejskiej inwestycyjne											
2007	0	0	482464	51714	320292	0	0	0	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	568604	0	0
2009	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15300
Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych - dochody razem											
2010	67888	756490	31850	340413	185467	674989	203702	999739	3777312	49939	324765
2011	333346	1811992	2401689	104575	3477904	635146	2375946	7553354	2459951	1453813	1295535
2012	281850	2462133	1775453	1054669	3772829	318499	359039	4646976	2600739	973571	2527243
Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych											
2010	0	669388	0	0	0	0	0	0	3745385	0	0
2011	161140	0	303720	0	0	0	0	0	1847718	0	811753
2012	0	2344413	1626091	0	0	0	0	0	2550999	0	1357150
Środki z budżetu państwa lub inne przekazane jako współfinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE											
2010	3413	13061	1602	0	8101	7144	18812	1614	1606	7532	48715
2011	18636	22151	530	0	6578	7167	16402	18093	9669	0	61509
2012	17318	10075	19183	19768	11768	15704	26372	4309	5846	0	175514

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Na rozwój lub stagnację danej gminy wskazuje również poziom i struktura bezrobocia. Wysoki poziom bezrobocia może powodować wiele problemów społecznych. W konsekwencji zmniejszać może się zainteresowanie uczestnictwem w życiu publicznym wśród mieszkańców.

[84] Według danych GUS gmina Pępowo nie pozyskała żadnych środków tego typu.

Analizując dane zawarte w tabeli 12 można zauważyć wyraźny wzrost liczby bezrobotnych w latach 2007-2009. Również w większości pozostałych analizowanych gmin największy skok w liczebności osób bezrobotnych przypada na lata 2008-2009. Wyjątkiem są tu gminy Krobia, Pępowo oraz Piaski. Taki stan rzeczy utrzymywał się w całym województwie, w którym w stosunku do grudnia 2008 roku liczba bezrobotnych w grudniu 2009 roku wzrosła o 42 122 osoby, tj. 46,1%[85].

W gminie Kobylin odnotowuje się wyższą liczbę kobiet wśród osób bezrobotnych, co nie stanowi jednostkowego przypadku wśród porównywanych gmin. Jedynie w gminie Pępowo notuje się niższy udział kobiet w liczbie zarejestrowanych bezrobotnych.

Tabela 12. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Liczba bezrobotnych ogółem											
2007	229	109	174	288	344	575	250	266	94	298	418
2008	174	112	181	320	261	553	254	258	92	269	364
2009	313	226	303	334	493	622	381	446	179	298	398
2010	364	203	279	308	521	653	320	430	193	263	407
2011	343	205	294	316	487	686	315	419	191	246	426
2012	393	234	226	292	526	642	359	403	151	239	442
% kobiet											
2007	73,80%	70,60%	62,60%	68,40%	69,80%	57,70%	68,40%	60,50%	48,90%	55,40%	60,00%
2008	70,70%	57,10%	60,80%	62,50%	70,10%	55,90%	71,30%	61,20%	48,90%	50,20%	54,90%
2009	54,60%	55,30%	53,80%	52,10%	61,30%	50,30%	61,70%	60,30%	52,00%	47,00%	53,50%
2010	58,50%	55,70%	55,60%	57,50%	59,50%	52,20%	57,20%	61,40%	59,10%	46,80%	53,60%
2011	60,90%	59,50%	56,50%	63,30%	65,70%	56,90%	66,30%	60,60%	60,20%	50,00%	53,30%
2012	53,20%	56,80%	56,20%	53,80%	62,50%	52,80%	66,30%	54,80%	58,90%	48,50%	52,50%

Kolor zielony w wierszu w części „Liczba bezrobotnych ogółem" oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Kolor zielony w kolumnie w części „% kobiet" oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

[85] Na podstawie danych z WUP w Poznaniu w Poznaniu, www.wup.poznan.pl, [data dostępu: 01.03.2014]

Tabela 13. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Ogółem											
2009	4,2	6,1	6,8	6,6	4,9	7,5	6,0	7,6	6,2	7,9	7,4
2010	4,9	5,4	6,3	6,0	5,1	7,8	5,0	7,2	6,5	6,9	7,5
2011	4,6	5,5	6,6	6,1	4,8	8,2	4,9	7,0	6,5	6,5	7,8
2012	5,3	6,3	5,1	5,7	5,1	7,7	5,6	6,8	5,1	6,3	8,1
mężczyźni											
2009	3,7	5,0	5,9	5,9	3,6	7,1	4,3	5,6	5,4	7,8	6,4
2010	3,8	4,4	5,2	4,7	3,9	7,0	4,0	5,1	4,9	6,8	6,5
2011	3,4	4,1	5,4	4,2	3,1	6,7	3,1	5,1	4,7	5,9	6,8
2012	4,7	5,0	4,2	4,9	3,6	6,9	3,6	5,7	3,8	5,9	7,2
kobiety											
2009	4,9	7,3	7,9	7,3	6,4	8,0	7,9	9,7	7,0	8,2	8,5
2010	6,0	6,6	7,6	7,4	6,5	8,6	6,1	9,6	8,6	7,1	8,7
2011	5,9	7,2	8,1	8,4	6,7	9,9	6,9	9,3	8,7	7,2	9,0
2012	5,9	7,8	6,2	6,6	6,9	8,6	8,0	8,1	6,8	6,8	9,2

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Kolejnym wskaźnikiem, który może służyć za ważne źródło informacji o zmianach sytuacji na rynku pracy, a także o potencjale rozwojowym jednostki samorządu terytorialnego, jest udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (tabela 13). W przypadku gminy Kobylin wskaźnik ten w latach 2007-2012 nie ulegał istotnym zmianom, co może potwierdzać wniosek o względnej stabilizacji sytuacji gospodarczej gminy. Największy udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym odnotowuje się w gminach Krobia, Piaski, Pępowo i Miejska Górka.

Pozytywnym zjawiskiem, może być fakt, że wraz z relatywnie niskim wskaźnikiem udziału bezrobotnych w ogóle osób w wieku produkcyjnym w porównaniu do pozostałych gmin, wskaźnik ten charakteryzuje się trendem malejącym w gminie Kobylin. Wzrost odsetka udziału bezrobotnych w wieku produkcyjnym w ostatnich latach dotyczył pięciu z gmin-członków LGD Gościnna Wielkopolska.

Ważnym kapitałem z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy są osoby młode, do 25. roku życia. Im mniej miejsc pracy dla tych najbardziej mobilnych pracowników,

tym większe prawdopodobieństwo ich emigracji do innych ośrodków, a co za tym idzie, spadku konsumpcji i pogłębiania procesu starzenia się społeczeństwa na poziomie lokalnym.

W gminie Kobylin w prezentowanych latach udział osób do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych przybierał wartości od 22,3% do 44,6% (wykres 10). Najwyższa wartość zanotowana została w 2011 roku, w kolejnych latach spadła niemal dwukrotnie. Należy jednak zwrócić uwagę, że obniżanie się wartości tego wskaźnika, uwzględniając niż demograficzny i tendencje migracyjne, wcale nie musi oznaczać polepszenia się warunków na rynku pracy w analizowanej gminie.

Wykres 10. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych w gminie Kobylin, powiecie krotoszyńskim i woj. wielkopolskim okresie 12.2007-12.2013 (w %)

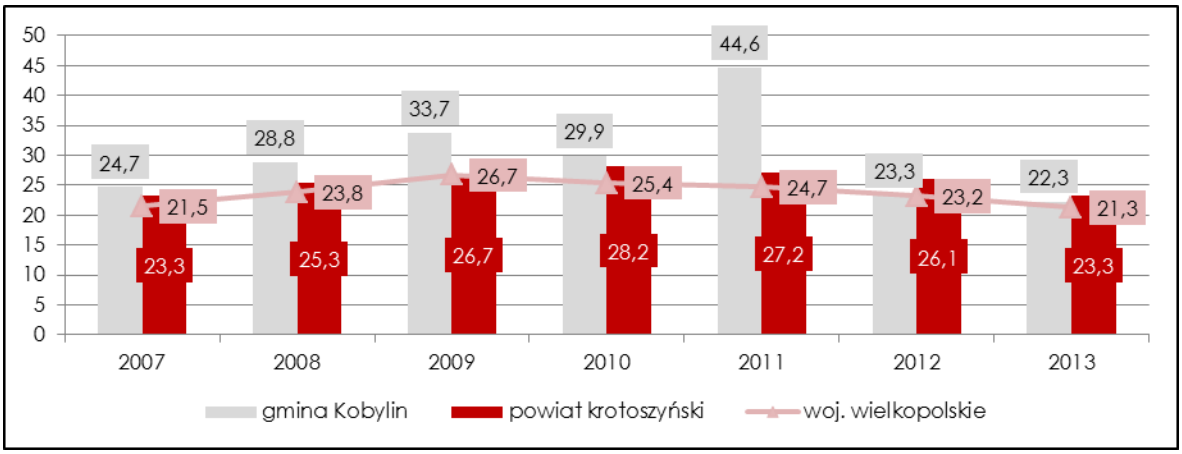

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Statystyka w Wielkopolsce, dostępny: www.wup.poznan.pl, [data dostępu: 03-02-2014].

Dane dotyczące migracji wewnętrznych (wykres 11) we wskazanych latach tj. 2007-2012, mogą potwierdzać założenie o obniżającej się atrakcyjności gminy, szczególnie dla osób młodych. Na przestrzeni lat 2010-2012 saldo migracji (z wyjątkiem roku 2011 kiedy odnotowano niewielki przypływ ludności) przyjmuje wartości ujemne. Zjawisko zauważalne jest szczególnie wśród kobiet (w roku 2012 gminę Kobylin opuściło dwukrotnie więcej kobiet niż mężczyzn).

Przyczyn takiego stanu rzeczy można upatrywać w charakterze gospodarki gminy Kobylin, w której przeważają użytki rolne, a w samym mieście Kobylin nie funkcjonują większe zakłady przemysłowe, lecz działają głównie małe zakłady rzemieślnicze i usługowe[86].

[86] www.bip.kobylin.pl, [data dostępu: 01.03.2014].

Wykres 11. Saldo migracji w podziale na płeć w gminie Kobylin w latach 2007-2012

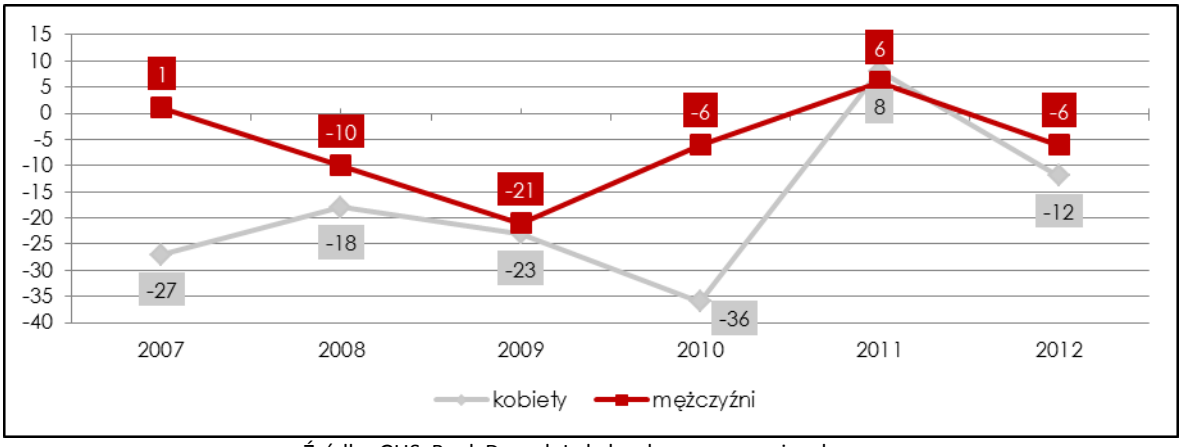

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W przeprowadzonym wywiadzie pogłębionym przedstawiciel władz lokalnych przywoływał przykłady prężnie rozwijających się gmin partnerskich LGD Gościnna Wielkopolska takich jak Krobia, Pępowo czy Jutrosin. Przyczyn słabego rozwoju Kobylina upatruje w braku umiejętności wykorzystywania dostępnych środków:

„Nasza gmina kuleje, jeżeli chodzi o wykorzystanie środków z naszej Gościnnej Wielkopolski, bo nasze instytucje boją się tych środków, lub nie mają własnych, żeby wyłożyć. Wiem, że w Krobi, Jutrosinie, Pępowie instytucje działają bardzo prężnie. Jest to związane z tym, że od samego początku te środki wykorzystują. (…) U nas niestety niekiedy wszyscy spokojnie wegetują, a co za tym idzie nie idą do przodu i się cofamy. Niby ktoś ma wrażenie, że stoimy w miejscu, lekko się cofamy, a my się pogrążamy". [W21]

Dokonując analizy przedstawionych dotychczas wskaźników można wyszczególnić aspekty, które powinny stać się kluczowe, przy planowaniu dalszych działań na rzecz rozwoju gminy. Do tych najbardziej istotnych należy intensyfikacja działań na rzecz aktywizacji zawodowej bezrobotnych mieszkańców gminy, a szczególnie osób młodych. Za działania w tym zakresie odpowiedzialne są przede wszystkim władze powiatowe, jednak skuteczne inicjatywy służące podniesieniu atrakcyjności inwestycyjnej gminy w konsekwencji przyniosą pozytywne efekty również na lokalnym rynku pracy. Równie ważne jest inicjowanie działań włączających i aktywizujących osoby w wieku poprodukcyjnym i seniorów w życie lokalnej społeczności. Takie działania stanowią nie tylko profilaktykę w wymiarze jednostkowym, istotnym dla każdego seniora, ale także w wymiarze szerszym – społecznym i lokalnym, który umożliwi

podejmowanie decyzji i działań uwzględniających przyszłą strukturę demograficzną gminy i potrzeby jej mieszkańców.

5. KONDYCJA SEKTORA SPOŁECZNEGO

Do sektora społecznego można zaliczyć wszystkie te instytucje i organizacje pozarządowe, których celem są działania skupiające się wokół rozwoju danego obszaru, zwiększenie jego atrakcyjności i stworzenie korzystnych warunków życia.

Według danych Krajowego Rejestru Sądowego na terenie gminy Kobylin funkcjonują 34 organizacje pozarządowe. Ich rozkład wygląda następująco:

- Miasto Kobylin
  - Ochotnicza Straż Pożarna;
  - Towarzystwo Polsko-Holenderskie „Kobylin-Nistelrode";
  - Kobylińskie Towarzystwo Kulturalne;
  - Ludowy Klub Sportowy „Spółdzielca" Kobylin;
  - Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Juwenis";
  - Kobylińskie Towarzystwo Gier w Karty i Gier Planszowych „Baśka";
  - Fundacja Dla Wsi;
  - Kółko Rolnicze;
- Smolice
  - Związek zawodowy pracowników rolnictwa, hodowla roślin Smolice sp. z o.o.;
  - Stowarzyszenie Na Rzecz Ochrony Zabytkowego Zespołu Kościelnego;
- Kuklinów
  - Stowarzyszenie „KuKLINów"
  - Ochotnicza Straż Pożarna w Smolicach, Smolicach II, Zalesiu Małym, Zalesiu Wielkim, Długołęce, Kuklinowie, Wyganowie, Rzemiechowie, Łagiewnikach i Starymgrodzie;
  - Kółko Rolnicze w Srokach, Kuklinowie, Wyganowie, Fijałowie, Górce, Zalesiu Wielkim, Nepomucynowie, Długołęce, Rojewie, Smolicach, Zalesiu Małym, Starkówcu i Łagiewnikach.

Największa liczba stowarzyszeń i organizacji społecznych funkcjonuje w mieście Kobylin, co raczej nie powinno dziwić, ponieważ jest to miejscowość o największej liczbie mieszkańców w gminie. Przy analizie ilościowej organizacji pozarządowych należy jednak pamiętać, że Krajowy Rejestr Sądowy może nie uwzględniać wszystkich podmiotów (osobny rejestr prowadzi np. starostwo powiatowe dla niektórych klubów sportowych), a dane mogą nie odzwierciedlać rzeczywistego poziomu aktywności organizacji.

Na zainteresowanie zasługuje działalność Ochotniczej Straży Pożarnej w Kobylinie, która wspiera popularyzowanie kultury muzycznej wśród społeczności lokalnej, rozwija działalność artystyczną orkiestry, a także organizuje naukę gry na instrumentach dętych dla dzieci i młodzieży.

Kolejną dużą organizacją jest „Kobylińskie Towarzystwo Kulturalne". Celem stowarzyszenia jest podtrzymywanie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości, a także rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej. Towarzystwo zajmuje się także ochroną i popularyzacją materialnego i niematerialnego dziedzictwa regionu z uwzględnieniem zbiorów bibliotecznych. Stale współpracuje i nadzoruje rozwój Muzeum Ziemi Kobylińskiej. Ponadto towarzystwo angażowało się w upamiętnianie miejsc pamięci narodowych, organizacje wystawy tematycznych a także wycieczek o tematyce historycznej[87].

Do innych prężnie działających organizacji zaliczyć można Stowarzyszenie „KuKLINów" działające na terenie Kuklinowa Celami określonymi w statucie jest aktywizowanie mieszkańców wsi poprzez organizowanie imprez kulturalnych(promowanie muzyki ludowej, organizowanie festynów, rajdów konnych i rowerowych („Wszyscy dybią na rydza", przeglądów kabaretów amatorskich „Kawoły i skecze nojlepsze w powiecie", wystaw tematycznych z zakresu ekologii, ponadto organizowanie wakacji dzieciom. Stowarzyszenie realizowało także projekt „Poszukiwanie talentów", którego celem było pomoc uzdolnionej młodzieży i dorosłym z terenu gminy w promocji i rozwoju ich talentów . Organizacja wzięła udział w projekcie „Pięknieje Wielkopolska Wieś", w ramach którego powstało w Kuklinowie miejsce rekreacji i wypoczynku wyposażone w zewnętrzną siłownię.[88].

O stowarzyszeniu wspomniał w wywiadzie przedstawiciel władz samorządowych:

[87] www.bazy.ngo.pl, [data dostępu: 01.03.2014].
[88] www.kuklinow.pl, [data dostępu: 01.03.2014].

„…[jest] stowarzyszenie w Kuklinowie, które zrzesza emerytów, rencistów i chyba inwalidów. Spotykają się na wieczorkach, spotkaniach, mają swój zespół muzyczny".[W21]

Ten sam badany zauważa, że na terenie gminy Kobylin przybywa organizacji pozarządowych i są do tego korzystne warunki: „Te wszystkie instytucje, które działały, działają nadal. Jest tendencja zwyżkowa, a stowarzyszenia się (…) nowe zawiązują. Można je założyć w każdej chwili i gmina nie musi być o tym poinformowana, jeżeli stowarzyszenie nie wystąpi o dofinansowanie". [W21]

Przedstawiciel władz lokalnych zasugerował również, podając przykład Pępowa i Krobi, że gminie Kobylin przydałby się Dom Kultury będący miejscem skupiającym wszelkiego rodzaju działania kulturalne: „Przydałby się jeden ośrodek jak w Pępowie, czy Krobi, dom kultury, gdzie jest miejsce i wszyscy mogą się tam spotkać i pracować, poszerzać horyzonty i robić różne rzeczy. Mamy szkoły i inne miejsca, ale to jest rozbite. Jeżeli to by była jedna organizacja, jedno miejsce spotkań, to trochę by nam to usprawniło. Zatrudnienie osób, które propagowałyby inne kultury byłoby lepsze. Wiem to na przykładzie Pępowa, bo mam tam kontakty. Mają salę z budynkiem i młodzież wieczorami może przyjść pograć, posiedzieć, a u nas tego brakuje". [W21]

W porównaniu do pozostałych gmin członkowskich LGD „Gościnna Wielkopolska" Kobylin charakteryzuje się średnią liczbą zarejestrowanych organizacji pozarządowych. Dane obrazujące tę sytuację zostały przedstawione na wykresie 12.

Wykres 12. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku

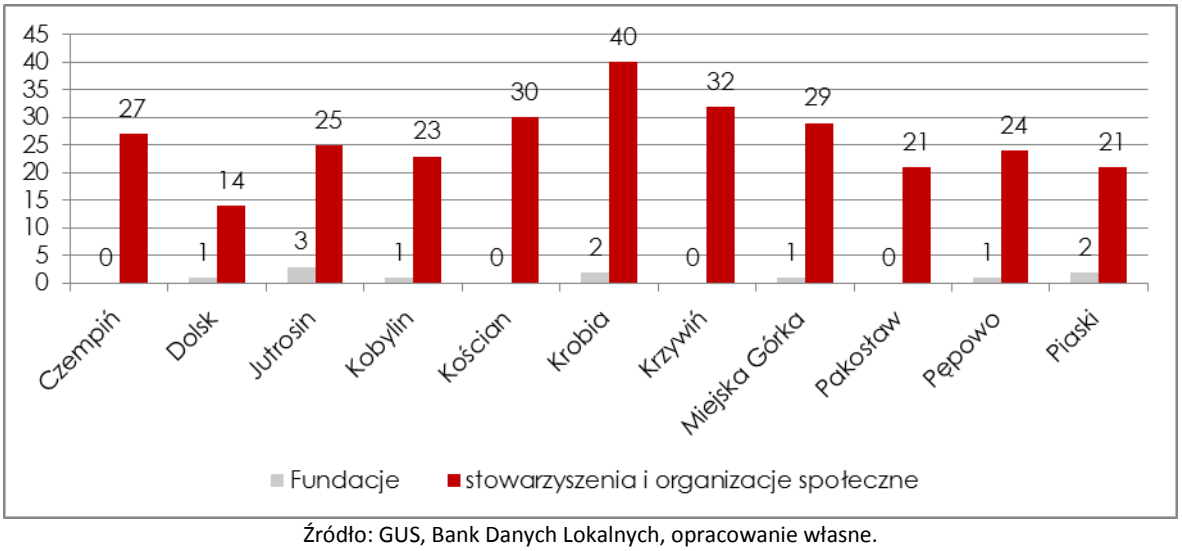

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Bardziej miarodajnym wskaźnikiem służącym ocenie rozwoju sektora pozarządowego jest liczba organizacji przypadająca na 10 tysięcy mieszkańców. Dane zamieszczone na wykresie 13 potwierdzają średni poziom rozwoju trzeciego sektora w gminie Kobylin w porównaniu do pozostałych gmin członkowskich LGD.

Wykres 13. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku

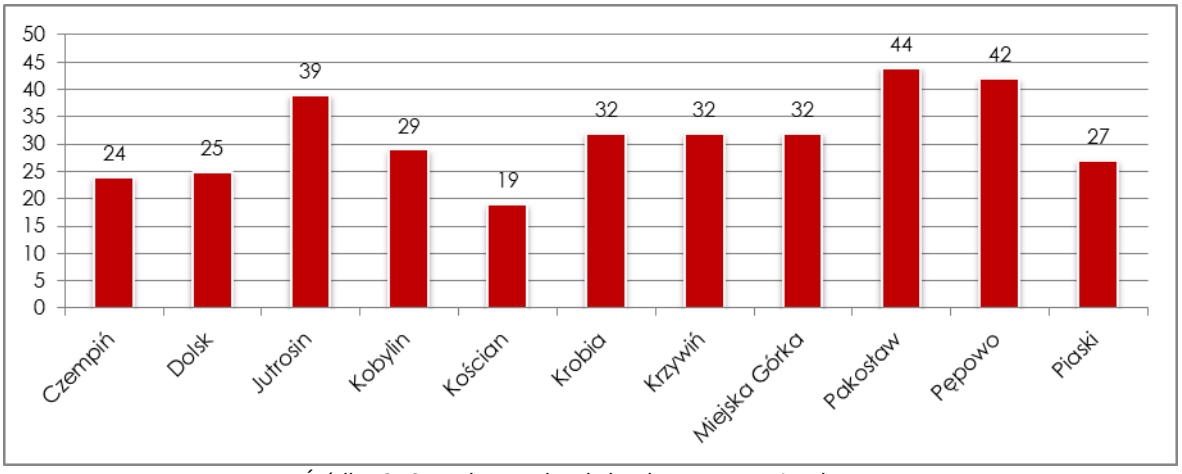

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Liczba stowarzyszeń oraz instytucji pozarządowych jest istotnym elementem w małych społecznościach lokalnych. Aktywizacja gospodarcza, kulturowa oraz społeczna, która jest ich zasługą, nie tylko integruje społeczność lokalną, ale także wspiera gospodarkę i ogólny rozwój danego obszaru.

6. PARTYCYPACJA OBYWATELSKA

Partycypacja obywatelska charakteryzuje się zaangażowaniem obywateli w działania podejmowane przez władze publiczne. Dzięki takiemu zaangażowaniu obywatele korzystają z możliwości pośredniego lub bezpośredniego kontrolowania i wpływu na działania mające służyć ich interesom. Choć pojęcie partycypacji obywatelskiej w systemie demokratycznym w swych założeniach wykracza poza sam udział obywateli w wyborach, to właśnie frekwencja wyborcza jest jednym z najbardziej miarodajnych i adekwatnych wskaźników określania poziomu aktywności obywatelskiej mieszkańców.

W pierwszej turze wyborów samorządowych, które odbyły się w 2002 roku, odnotowana dla gminy Kobylin frekwencja była zdecydowanie wyższa niż średnia w powiecie i województwie, co może świadczyć o wysokim poczuciu odpowiedzialności obywatelskiej wśród mieszkańców Kobylina (tabela 14). Wynosiła ona 54%, czyli o 6 p.p. więcej niż w powiecie oraz 8,2 p.p. więcej niż w województwie. Drugiej tury wyborów w gminie nie przeprowadzono.

W 2006 roku zaobserwowano podobnie wysoką frekwencję (57,7 %) w stosunku do średniej w powiecie i województwie (kolejno wyższą o 7,7 p.p. i 9,9 p.p). Frekwencja ta przyjęła najwyższą wartość spośród analizowanych wyników wyborów samorządowych w ostatnich latach. W drugiej turze odsetek osób, które wzięły udział w wyborach zmalał do 51,1% jednak w dalszym ciągu przewyższał średnią dla powiatu i województwa.

Wybory samorządowe odbywające się w 2010 roku zdecydowanie różniły się pod względem frekwencji od poprzednich w 2006 roku – w gminie Kobylin zagłosowało 41,4% uprawnionych i inaczej niż w latach poprzednich był to odsetek niższy o 6,8 p.p. od wyniku dla powiatu krotoszyńskiego i o 5,7 p.p. od wyniku dla województwa.

Tabela 14. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie krotoszyńskim i gminie Kobylin w latach 2002, 2006, 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2002			2006		2010	
	Wybory do rad gmin I tura	Wybory na wójta, burmistrza, prezydenta miasta		I tura	II tura	I tura	II tura
		I tura	II tura				
Polska	44,1	44,2	35,0	46,0	39,6	47,3	35,3
woj. wielkopolskie	45,8	45,9	35,7	47,1	38,7	47,1	31,5
pow. krotoszyński	48,0	48,0	-	50,0	42,0	48,2	61,1
gm. Kobylin	51,5	54	-	57,7	51,1	41,4	-

Źródło: PKW, opracowanie własne.

Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w 2001 roku w gminie Kobylin wyniosła 55,2% i była wyższa niż średnia dla powiatu (o 2,8 p.p), województwa (o 5,3 p.p) oraz znacznie przewyższyła średnią krajową o 8,9 p.p. (tabela 15).

Analiza frekwencji w kolejnych wyborach parlamentarnych w latach 2005, 2007 i 2011 wskazuje, że najniższą frekwencję odnotowano w roku 2005, wyniosła wtedy 39,1% (w powiecie i województwie - 40,9%).W każdych następnych wyborach parlamentarnych

frekwencja wyborcza w gminie Kobylin była niższa od tej odnotowywanej dla Polski, województwa wielkopolskiego i powiatu krotoszyńskiego.

Tabela 15. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w Polsce, woj. Wielkopolskim, powiecie krotoszyńskim i gminie Kobylin w latach 2001, 2005, 2007 i 2011 (w %)

Wyszczególnienie	2001		2005		2007		2011	
	Sejm	Senat	Sejm	Senat	Sejm	Senat	Sejm	Senat
Polska	46,3	46,3	40,6	40,6	53,9	53,9	48,9	48,9
woj. wielkopolskie	49,9	49,9	40,9	40,9	55,1	55,1	49,2	49,2
pow. krotoszyński	52,0	52,0	40,9	40,9	50,8	50,8	44,7	44,7
gm. Kobylin	55,2	55,2	39,1	39,1	45,9	45,9	39,8	38,8

Źródło: PKW, opracowanie własne

W Polsce wybory prezydenckie charakteryzują się dość wysoką frekwencją – w 2000 roku w wyborach zagłosowało w Polsce 61,1% uprawnionych, w Wielkopolsce 66,5%, a w samej gminie Kobylin – 70,2% (tabela 16). W wyborach w 2005 roku, w I turze frekwencja w gminie wyniosła 50,7% i była o 0,6 p.p. niższa niż średnia dla województwa, wyższa natomiast od średniej dla powiatu krotoszyńskiego o 0,1 p.p. W II turze wyborów udział uprawnionych do głosowania zmalał do 47%, przy średniej dla Polski 51% i województwa wielkopolskiego – 51,4%. W wyborach prezydenckich w 2010 roku w gminie Kobylin odnotowano frekwencję 46%, niższą o 1,8 p.p. od frekwencji dla powiatu krotoszyńskiego. Od 2000 roku frekwencja w wyborach prezydenckich w gminie Kobylin systematycznie maleje.

Tabela 16. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie krotoszyńskim i gminie Kobylin w latach 2000, 2005 i 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2000	2005		2010
		I tura	II tura	
Polska	61,1	49,7	51,0	55,3
woj. wielkopolskie	66,5	51,2	51,4	54,3
pow. krotoszyński	67,7	50,6	49,1	48,2
gm. Kobylin	70,2	50,7	47,0	46,0

Źródło: PKW, opracowanie własne

Na poziom partycypacji obywatelskiej wskazuje także uczestnictwo obywateli w określaniu i rozwiązywaniu własnych problemów we współpracy z samorządem gminnym. Możliwość uczestnictwa w konsultacjach społecznych w znaczący sposób wpływa na poziom zaangażowania obywateli w życie społeczności lokalnej.

W badaniu jakościowym zapytano jednego z przedstawicieli władz lokalnych o praktykowanie w gminie formy konsultacji społecznych oraz poziomu aktywności mieszkańców. Badany podkreślił, że rzadko zdarza się by angażowali się niezrzeszeni, samodzielni mieszkańcy, częściej czynią to w ramach organizacji, do których należą:

„W większości mieszkańcy są w tych stowarzyszeniach. Społeczeństwo lokalne jest w instytucjach na terenie gminy i się angażują. W większości w ten sposób. Nie ma osoby niezwiązanej, a która by się angażowała. Chyba, że zdarzają się impulsy, że przyjechał znajomy, zasilił organizacje i wyjechał". [W21]

Przedstawiciel władzy zauważa, że grupą szczególnie zaangażowaną w sprawy lokalne są gospodarze rolni:

„Różnie to bywa. Wiadomo, że godziny ciężko dopasować. W większości pracują na 2, 3 zmiany. Mamy dużo gospodarzy, więc w większości uczestniczą przedstawiciele rolnictwa. Prawdę mówiąc jest zaangażowanie. Osoby, które chcą coś zrobić przychodzą na takie zebrania". [W21]

7. Współpraca międzysektorowa

Władze samorządowe na poziomie gminy są jednym z najbardziej znaczących partnerów dla organizacji pozarządowych. Coraz więcej gmin wspiera finansowo zadania podejmowane przez trzeci sektor. Partnerskie relacje pomiędzy tymi dwoma sektorami w Polsce występują jednak w niewielkiej skali, a wzajemna współpraca między tymi sektorami dopiero rozwija się.

Z dokumentów dostępnych na stronie Urzędu Miasta w Kobylinie wynika, że władze samorządowe regularnie wspierają finansowo działalność lokalnych podmiotów działających na rzecz popularyzowania kultury i sportu. W roku 2011 władze gminy Kobylin zgodnie z artykułem 5a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie uchwaliły „Roczny program współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego". Na portalu Urzędu Miasta w Kobylinie opublikowana została informacja dot. konsultacji z przedstawicielami trzeciego sektora, które w tym przypadku maja charakter obligatoryjny. Władze dały możliwość przedstawicielom organizacji wyrażenia swojej pisemnej

opinii na temat programu współpracy. Program opracowany został po konsultacjach przeprowadzonych w sposób określony w Uchwale Nr XLIV/254/10 Rady Miejskiej w Kobylinie z dnia 29 września 2010 roku. Do form współpracy określonych w programie należało wsparcie finansowe oraz pozafinansowe organizacji realizujących zadania publiczne. Do priorytetowych zadań wyszczególnionych w dokumencie należały te związane z rozwojem kultury fizycznej, sportu, turystyki i krajoznawstwa oraz działania upowszechniające kulturę, sztukę, ochronę dóbr kultury i tożsamości kulturowej. W roku 2012 na realizację programu władze gminy przeznaczyły środki finansowe wysokości 71 500,00 zł, a w roku 2013 przeznaczono na ten cel 57 000,00 zł. Do tej pory konsultacje z organizacjami pozarządowymi odbyły się cztery razy.

Potwierdzeniem efektywnej współpracy, realizowania programów partnerskich wsparcia finansowego pomocy niematerialnej oraz działań partnerskich w gminie Kobylin są wyniki rankingu „Przyjazny Samorząd". Ranking tworzony jest w oparciu o coroczne badania „Monitoring współpracy między organizacjami pozarządowymi i jednostkami samorządu terytorialnego" realizowane przez Stowarzyszenie Klon/Jawor oraz Departament Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej[89].

Ranking wyróżnia cztery wymiary współpracy, w ramach których gminie przyznawane jest od 0 do 5 gwiazdek. Gmina Kobylin została w nim odznaczona dwukrotnie: otrzymała Certyfikat „Przyjazny Samorząd 2008" oraz Certyfikat „Przyjazny Samorząd 2010". W tabeli 17 przedstawiono punktację jaką uzyskała gmina Kobylin w latach 2008 i 2010.

Tabela 17. Oceny uzyskane przez gminę Kobylin w rankingu „Przyjazny Samorząd" w latach 2008 i 2010

Kategoria	2008	2010
Program współpracy	3/5	2/5
Współpraca finansowa	5/5	5/5
Wspierające formy współpracy pozafinansowej	2/5	3/5
Partnerskie formy współpracy pozafinansowej	1/5	3/5
Wynik ogólny	2,5/5	3,5/5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Certyfikat „Przyjazny Samorząd 2009"* Kobylin, dostępny:http://bazy.ngo.pl/download/2010-104466-certyfikat2008.pdf,[data dostępu 26.02.2014]; *Certyfikat „Przyjazny Samorząd 2010"* Kobylin, dostępny: http://bazy.ngo.pl/download/2012-104466-certyfikat2010.pdf, [data dostępu 26.02.2014].

[89] Gwiazdki za współpracę: sprawdź swoją gminę, dostępny: www.wiadomosci.ngo.pl, [data dostępu: 26.02.2014].

Gmina Kobylin została doceniona zwłaszcza za uchwalanie co roku programu współpracy z organizacjami pozarządowymi, konsultację programu z zainteresowanymi podmiotami oraz uchwalenie programu w przewidzianym terminie. W tym miejscu należy jednak podkreślić, że wymienione wyżej działania wynikają z ustawy i należą do obowiązków gminy. Wszystkie te aktywności wskazują nie tyle na pozytywne tendencje obecne we współpracy władz gminnych z trzecim sektorem, ile na rzetelne wypełnianie ustawowych obowiązków przez przedstawicieli administracji samorządowej.

Gmina Kobylin została również doceniona za przekazanie przez urząd dotacji organizacjom samorządowym. W roku 2010 gmina przekazała pieniądze wspierające działalność następujących organizacji pozarządowych:

- KS „Piast" – 120 000,00 zł
- LKS „Spółdzielca" – 22 770,00 zł
- UKS „Samson" – 29 000,00 zł
- OSP Kobylin – 50 000,00 zł
- Kobylińskie Towarzystwo Kulturalne – 10 000,00 zł
- LOK Kobylin – 2 400,00 zł
- Kobylińskie Towarzystwo Gry w Karty i Gier Planszowych „Baśka" – 5 000,00zł[90].

Powyższe dane wskazują na to, że dla władz lokalnych Kobylina priorytetem we współpracy z organizacjami pozarządowymi jest wspieranie podmiotów działających na rzecz popularyzacji sportu i kultury zarówno wśród dzieci, młodzieży jak i dorosłych.

Jak wynika z Zarządzeń nr 10/12, 3/13 i 11/24 Burmistrza Kobylina, w 2012, 2013 i 2014 roku gmina wsparła realizację następujących zadań publicznych:

[90] *Zarządzenie nr 98/2009 Burmistrza Kobylina z dnia 30 grudnia 2009*, dostępny: www.bip.kobylin.pl, [data dostępu: 26.02.2014].

Tabela 18. Zadania publiczne realizowane dzięki wsparciu gminy Kobylin w latach 2012, 2013 i 2014

	Oferta na realizację zadania	kwota	realizator zadania
2012	Propagowanie kultury muzycznej wśród społeczności miasta i gminy Kobylin, rozwój działalności artystycznej orkiestry, nauka gry na instrumentach dętych dla dzieci i młodzieży	48 500,00	OSP Kobylin
	Zachowanie dla potomnych Dziedzictwa kultury materialnej i duchowej. Kształtowanie postaw patriotycznych w społeczeństwie i druk zeszytów historycznych KTK.	5 500,00	Kobylińskie Towarzystwo Kulturalne
	Popularyzacja strzelectwa sportowego wśród społeczeństwa Gminy Kobylin	2 400,00	LOK Kobylin
	Wspieranie działalności kulturalnej i artystycznej „Rodzina, ach rodzina"	3 900,00	Stowarzyszenie „kuKLINów"
	Popularyzacja i organizacja współzawodnictwa sportowego dla dzieci i młodzieży oraz dorosłych w zakresie gier w karty i gier planszowych	5000,00	Kobylińskie Towarzystwo Gry w Karty i Gier Planszowych Baśka
	Sobotnia akademia sztuki, wiedzy i umiejętności	2200,00	Stowarzyszenie na rzecz rozwoju dzieci i młodzieży Juwenis
2013	Propagowanie kultury muzycznej wśród społeczności miasta i gminy Kobylin, rozwój działalności artystycznej orkiestry, nauka gry na instrumentach dętych dla dzieci i młodzieży	48 500,00	OSP Kobylin
	Ochrona i popularyzacja materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego regionu w tym zbiorów bibliotecznych.	3000,00	Kobylińskie Towarzystwo Kulturalne
	Rozwój sportu masowego dzieci i dorosłych w strzelectwie sportowym	2 400,00	LOK Kobylin
	„Kawoły i skecze, nojlepsze w powiecie"	3000,00	Stowarzyszenie „Kuklinów"
	Popularyzacja i organizacja współzawodnictwa sportowego dla dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie gry w karty i gier planszowych	4000,00	Kobylińskie Towarzystwo Gry w Karty i Gier Planszowych Baśka
	Aktywny rok, aktywne lato – organizacja obozu wędrownego poznajemy kulturę ziem wschodnich	2200,00	Stowarzyszenie na rzecz rozwoju dzieci i młodzieży Juwenis
2014	Propagowanie kultury muzycznej wśród społeczności miasta i gminy Kobylin, rozwój działalności artystycznej orkiestry, nauka gry na instrumentach dętych dla dzieci i młodzieży	40000,00	OSP Kobylin
	Zachowanie dla potomnych dziedzictwa kultury materialnej i duchowej. Kształtowanie postaw patriotycznych w społeczeństwie i druk zeszytów historycznych KTK.	3000,00	Kobylińskie Towarzystwo Kulturalne
	Popularyzacja strzelectwa sportowego Wśród społeczeństwa Gminy Kobylin	2 400,00	LOK Kobylin
	„Kawoły i skecze, nojlepsze w powiecie"	3000,00	Stowarzyszenie „kuKLINów"
	Popularyzacja i organizacja spółzawodnictwa Sportowego dla dzieci i młodzieży oraz dorosłych w zakresie gier w karty i gier planszowych	4000,00	Kobylińskie Towarzystwo Gry w Karty i Gier Planszowych Baśka

Źródło: bip.kobylin.pl[91]

Przykładem nowatorskiego przedsięwzięcia, którego celem jest popularyzacja historii gminy Kobylin jest projekt zrealizowany przez władze samorządowe we współpracy z Archiwum Państwowym w Poznaniu z okazji 720-lecia pierwszych zapisków na temat Kobylina. Materiały archiwalne, które wcześniej dostępne były tylko w Archiwum Państwowym w Poznaniu, przez co wielu zainteresowanych mieszkańców miało do nich utrudniony dostęp, zostały poddane digitalizacji i udostępnione w formie cyfrowej. Digitalizacja objęła całość materiałów archiwalnych w dwóch zespołach: Akta miasta Kobylin z lat 1303 – 1816 oraz Cechy miasta Kobylin z lat 1636-1870[92]**.**Projekt został sfinansowany w całości ze środków pochodzących z budżetu gminy Kobylin.

Jedynym dokumentem strategicznym na poziomie gminy, który został udostępniony na stronie Urzędu Miasta jest „Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych gminy Kobylin na lata 2009-2013". Dokument ten pochodzi z 2009 roku. W podrozdziale 3.2. Cele strategiczne, operacyjne i kierunki działań, pod określonym celem nr 1 (Wzmacnianie lokalnej społeczności w samodzielnym rozwiązywaniu własnych problemów) znajdujemy ogólnikowe, wynikające z treści ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie zapisy o jak najszerszej pożądanej współpracy z organizacjami społecznymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami i związkami wyznaniowymi, fundacjami, stowarzyszeniami, pracodawcami a także osobami fizycznymi i prywatnymi. Ponadto jednym z wyszczególnionych kierunków działań jest wspieranie organizacyjne i lokalowe powstających organizacji, świadczenie na ich rzecz poradnictwa w zakresie pozyskiwania grantów i dotacji, a także organizacja spotkań informacyjnych służących wymianie doświadczeń i promowaniu idei wolontariatu. Za wymienione powyżej działania odpowiedzialna jest Rada Miasta, Urząd Miejski oraz jednostki organizacyjne samorządu gminnego w tym jednostki organizacyjne pomocy społecznej. Określono także środki

[91] *Zarządzenie nr 10/12 Burmistrza Kobylina z dnia 2 lutego 2012 r.*, dostępny: www.bip.kobylin.pl, [data dostępu: 26.02.2014]; *Zarządzenie nr 3/13 Burmistrza Kobylina z dnia 11 stycznia 2013,* dostępny: www.bip.kobylin.pl, [data dostępu: 26.02.2014], *Zarządzenie nr 11/2014 Burmistrza Kobylina z dnia 20 stycznia 2014 r.*, dostępny: www.bip.kobylin.pl, [data dostępu: 26.02.2014].
[92] www.materialyarchiwalne.kobylin.vot.pl, [data dostępu: 26.02.2014].

finansowe mające służyć temu celowi: budżet samorządu lokalnego, środki pozyskiwane z funduszów zewnętrznych (rządowych, pozarządowych, unijnych, programów celowych)[93].

Działalność władz samorządowych gminy Kobylin w zakresie współpracy międzysektorowej wskazuje na silne zaangażowanie podmiotów społecznych. Aktywność samych partnerów w zauważalny sposób wpływała na sferę pożytku publicznego i kształtowanie ładu społecznego. Na przestrzeni ostatnich trzech lat samorząd regularnie wspiera najaktywniejsze podmioty finansowo i niefinansowo. Władze gminy zwracają uwagę na duży wkład organizacji pożytku publicznego w projekty realizowane przez gminę Kobylin. Realizowane zadania były adresowane zarówno do dzieci i młodzieży, jak i starszych mieszkańców gminy. Przeważającą większość zlecanych działań była związana z promowaniem sportu, kultury i historii. Zaobserwowane zmiany oraz zaangażowanie, aktywność i kreatywność organizacji pozarządowych są potencjałem, który może i powinien w istotny sposób wpływać na planowanie rozwoju gminy.

[93] *Strategia rozwiązywania problemów społecznych gminy Kobylin,* 2009, dostępny: www.kobylin.nowoczesnagmina.pl, [data dostępu: 26.02.2014].

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w gminie Kobylin w latach 2007-2012 161

Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności gminy Kobylin w 2012 roku 162

Wykres 3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Kobylin w latach 2007-2012 (w %) 163

Wykres 4. Prognoza zmian liczby ludności w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w gminie Kobylin w latach 2014-2030 164

Wykres 5. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Kobylin w okresie 2007-III kwartał 2013 166

Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 167

Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 168

Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 169

Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGONna 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 170

Wykres 10. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych w gminie Kobylin, powiecie krotoszyńskim i woj. wielkopolskim okresie 12.2007-12.2013 (w %) 185

Wykres 11. Saldo migracji w podziale na płeć w gminie Kobylin w latach 2007-2012 186

Wykres 12. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku 189

Wykres 13. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku 190

SPIS TABEL

Tabela 1. Dynamika zmian w porównaniu rok do roku liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2010-2012 171

Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 171

Tabela 3. Podmioty według klas wielkości gminie Kobylin w latach 2009-2012 172

Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w gminie Kobylin oraz w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku* 172

Tabela 5. Liczba przedsiębiorstw wg sekcji PKD 2007 w gminie Kobylin w latach 2009-2012 174

Tabela 6. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) 175

Tabela 7. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł) 177

Tabela 8. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w %) 178

Tabela 9. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012..... 179

Tabela 10. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 181

Tabela 11. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł) 182

Tabela 12. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 183

Tabela 13. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012..... 184

Tabela 14. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w latach 2002, 2006, 2010 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie krotoszyńskim i gminie Kobylin (w %) 191

Tabela 15. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w latach 2001, 2005, 2007 i 2011 w Polsce, woj. Wielkopolskim, powiecie krotoszyńskim i gminie Kobylin (w %) 192

Tabela 16. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w latach 2000, 2005 i 2010 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie krotoszyńskim i gminie Kobylin (w %)..... 192

Tabela 17. Oceny uzyskane przez gminę Kobylin w rankingu „Przyjazny Samorząd" w latach 2008 i 2010 194

Tabela 18. Zadania publiczne realizowane dzięki wsparciu gminy Kobylin w latach 2012, 2013 i 2014 196

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

GMINA KOŚCIAN

Rysunek 1. Mapa obszaru realizacji projektu „Partnerstwo samorządów Południowej Wielkopolski na rzecz zwiększenia dostępności i jakości usług publicznych" – gmina Kościan

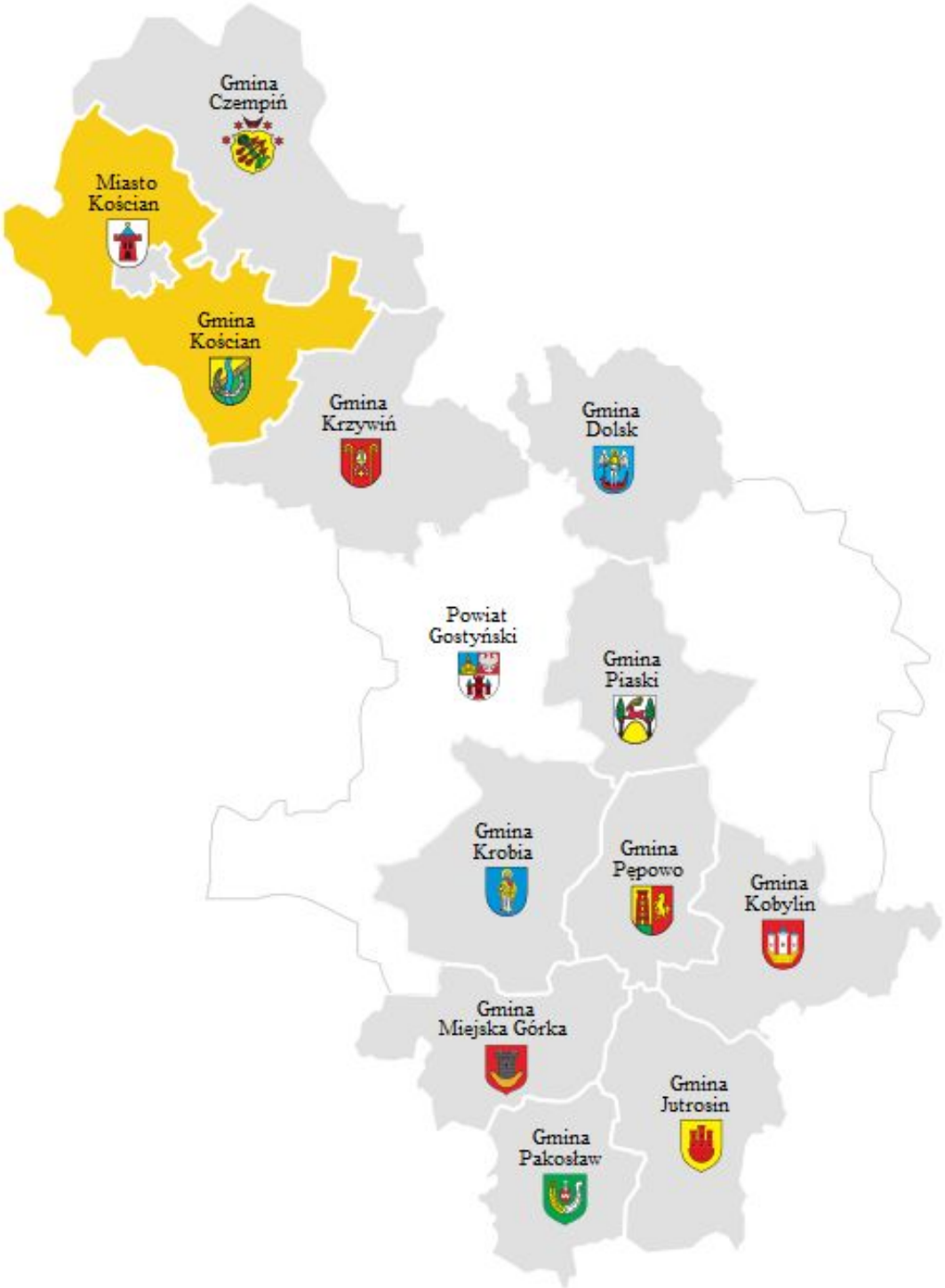

Źródło: http://www.uslugipubliczne.pl/mapa.html.

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE

Gmina Kościan to wiejska gmina, leżąca w centralnej części powiatu kościańskiego. Zajmuje obszar 20 272 ha, co stanowi 28% powierzchni tego powiatu. Przez jej obszar biegną szlaki komunikacyjne krajowej drogi nr 5 oraz połączenia kolejowego między Poznaniem i Wrocławiem. Od stolicy województwa wielkopolskiego gmina Kościan jest oddalona o około 40 km, a od Wrocławia około 120 km. Gmina otacza swoim obszarem miasto Kościan, będące oddzielną jednostką samorządową.

2. ZMIANY DEMOGRAFICZNE

Według danych GUS za 2012 rok liczba ludności gminy Kościan wyniosła 15 696 osób i była najwyższa spośród wszystkich gmin członkowskich Lokalnej Grupy Działania „Gościnna Wielkopolska".

W porównaniu do danych z 2007 roku liczba ludności w gminie Kościan w roku 2012 była wyższa o 4,0% (601 osób), przy czym liczba kobiet zwiększyła się o 3,7% (283 osoby), a mężczyzn o 4,2% (318 osób). W gminie będącej przedmiotem opracowania proporcje między liczbą kobiet i mężczyzn są niemalże równe (w latach 2007-2012 na 100 kobiet przypada 100 mężczyzn, z nieznaczną przewagą liczby kobiet). Wyjątek stanowi rok 2009, jedyny, w którym mężczyzn było nieco więcej od kobiet. W analizowanym okresie każdego roku przybywało w gminie Kościan średnio 120 mieszkańców (w tym 57 kobiet i 64 mężczyzn). Największy przyrost liczby ludności odnotowano w 2010 roku (180 osób, tym 110 kobiet i 70 mężczyzn) – zob. wykres 1.

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w gminie Kościan w latach 2007-2012

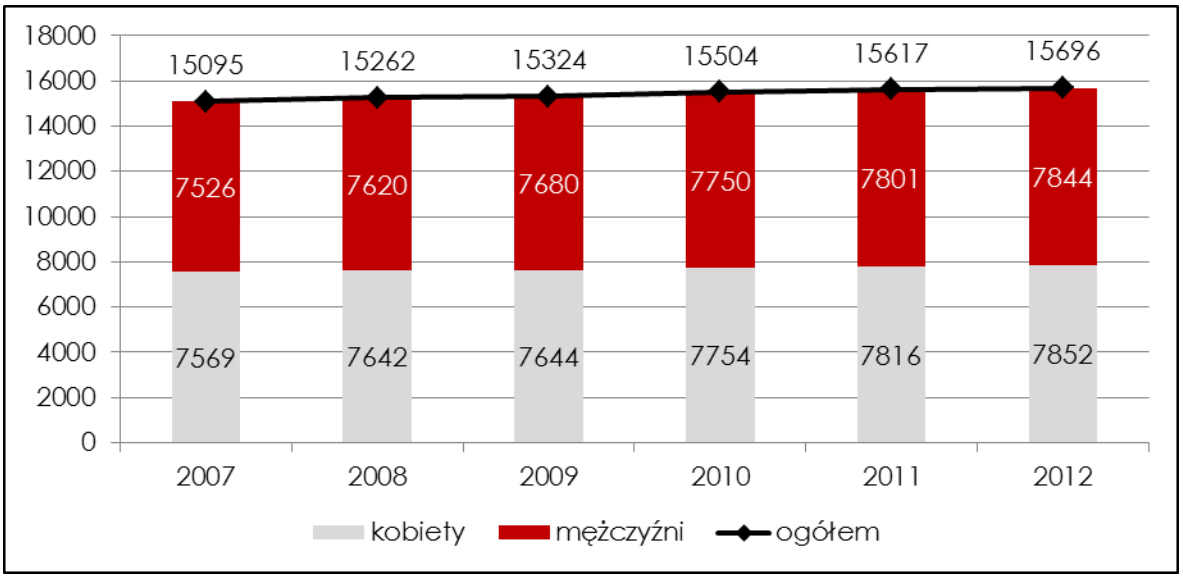

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analiza obecnej struktury wiekowej populacji gminy Kościan prowadzi do istotnych wniosków związanych z przyszłymi trendami demograficznymi. Warto zwrócić uwagę na wyraźny wyż demograficzny w kategorii osób urodzonych w latach pięćdziesiątych i latach osiemdziesiątych minionego stulecia. Dane dla gminy pokrywają się z proporcjami odnotowywanymi w województwie, w którym można wyraźnie zidentyfikować dwa wyże demograficzne – jeden wśród osób urodzonych w latach pięćdziesiątych i wspomniany wyż z lat osiemdziesiątych. Dane dotyczące liczebności najmłodszych mieszkańców gminy wskazują na utrwalanie się modelu rodziny 2+1, czyli takiego, w którym na dwoje rodziców przypada jedno dziecko, a rzadziej 2+2. Struktura ludności w podziale na kategorie wiekowe wskazuje na relatywnie dobrą sytuację demograficzną w gminie Kościan. Należy jednak wziąć pod uwagę wyzwania i konsekwencje społeczno-gospodarcze wynikające z takiej struktury wiekowej ludności. Wysoki odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym, a także osób w wieku mobilnym[94] wymaga od władz lokalnych zapewnienia dostępu do placówek wychowawczo-oświatowych, instytucji kulturalnych czy miejsc rekreacyjnych, ale także podejmowania działań mających na celu zachęcenie osób w wieku mobilnym aktywnych zawodowo do pozostania w gminie. Działania takie w dłuższej perspektywie wymagają uruchomienia

[94] Według definicji GUS to grupa wieku produkcyjnego obejmująca ludność w wieku 18-44 lata.

inicjatyw mających na celu preorientację zawodową uczniów szkół podstawowych i doradztwo edukacyjno-zawodowe dla gimnazjalistów. Rzetelnie prowadzone działania w tym zakresie pozwolą uniknąć sytuacji podejmowania nieprzemyślanych wyborów dotyczących ścieżki kształcenia, a także ograniczą udział osób młodych wśród zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców gminy.

Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności gminy Kościan w 2012 roku

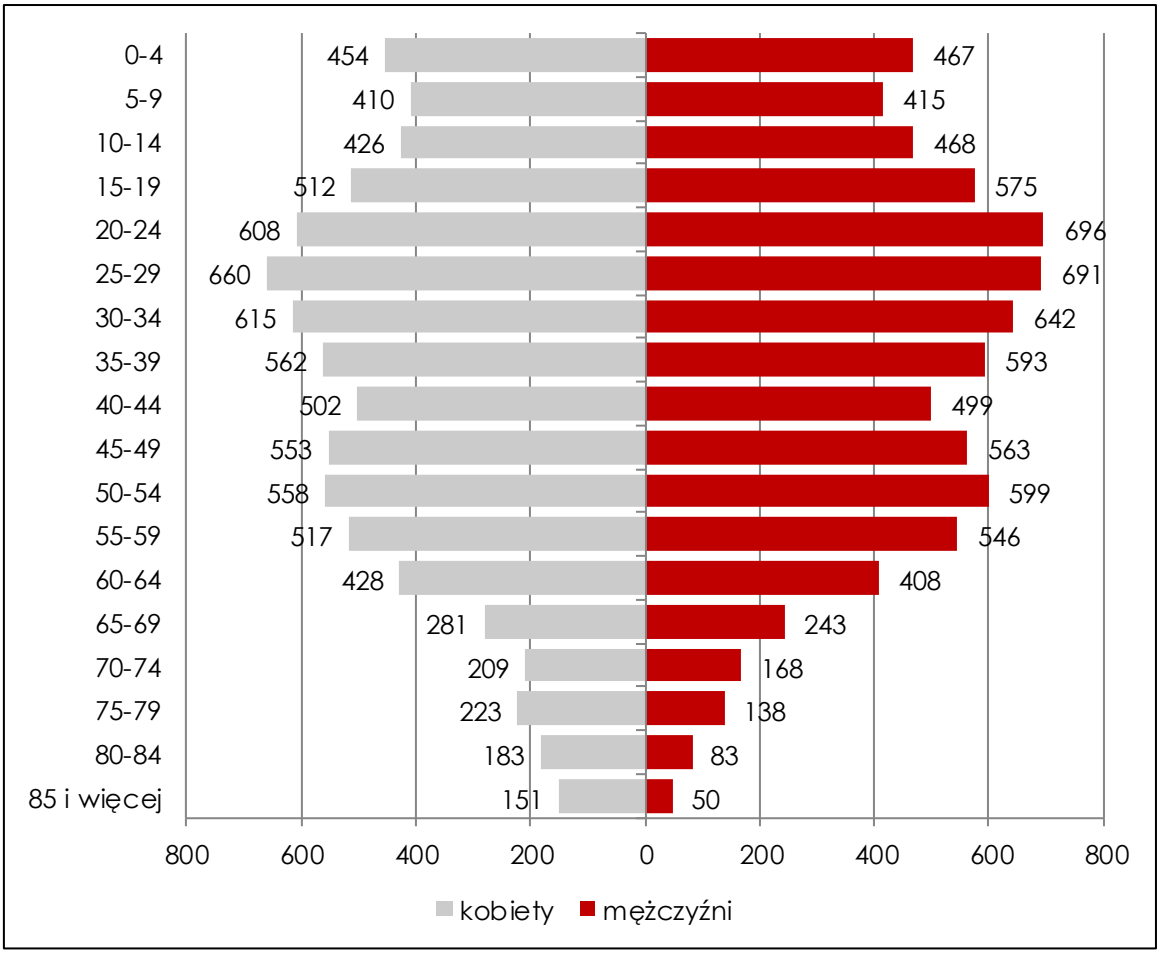

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Pogłębiona analiza dynamiki zmian liczby ludności gminy Kościan wskazuje na zmniejszanie się udziału osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej strukturze społeczeństwa. W 2012 roku w porównaniu do danych z 2007 zwiększeniu uległa liczba ludności w grupach wiekowych od 0 do 4 lat (o 23,5%), od 35 do 39 lat (o 18,2%), w wieku od 55 do 59 lat (o 18,4%) i od 60 do 64 lat (aż o 48%). Jednocześnie zmniejszeniu uległa liczba ludności w grupach wiekowych od 10 do 14 lat (o 16,6%), od 15 do 19 lat (o 17,5%) i od 40 do 44 lat (o 8,2%). Należy zauważyć, że zmiany te nie oznaczają zwiększania liczby ludności, są

natomiast efektem statystycznym spowodowanym przesunięciami między kategoriami wiekowymi.

Dane ukazujące rozkład procentowy w poszczególnych kategoriach wiekowych (przedstawione na wykresie 3) pozwalają na poznanie trendu dotyczącego zmian w strukturze wiekowej mieszkańców gminy Kościan, a także prognozowanie jej w najbliższych latach.

Analiza rozkładu procentowego ludności gminy Kościan w podziale na kategorie wiekowe (wykres 3) wskazuje na proces starzenia się społeczeństwa, choć należy zaznaczyć, że w analizowanej gminie postępuje on bardzo powoli. W okresie 2007-2012 zaobserwowano spadek odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym (o 2,1 p.p) przy jednoczesnym wzroście odsetka ludności w wieku poprodukcyjnym (o 1,1 p.p). Różnica ta zmniejszała się stopniowo – w 2007 roku zbiorowość osób w wieku przedprodukcyjnym była większa od zbiorowości osób w wieku poprodukcyjnym o 10,3 p.p., w 2010 roku o 8,6 p.p., a w 2012 roku różnica ta wynosiła już tylko 7,1 p.p.

Warto dodać, że w wartościach bezwzględnych liczba osób w wieku przedprodukcyjnym stale się zmniejszała – z 3458 osób w 2007 roku do 3261 osób w 2012 roku – przy jednoczesnym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym – z 1908 do 2157 osób.

Wykres 3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Kościan w latach 2007-2012 (w %)

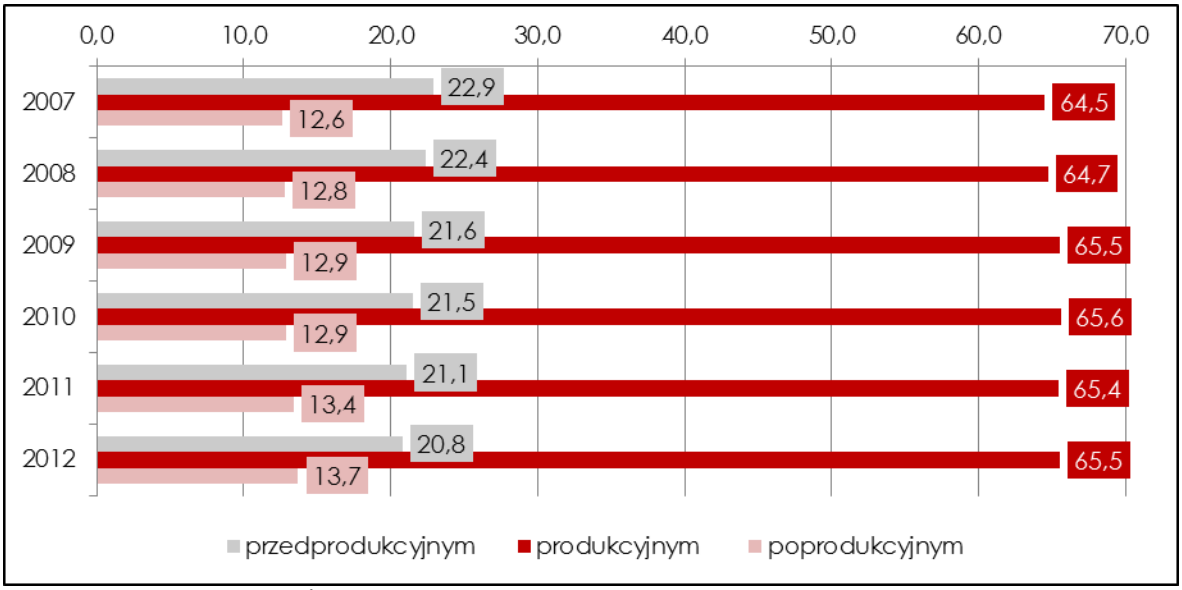

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Choć w GUS brakuje danych dotyczących prognozowanej liczby ludności na poziomie gmin, pomocne mogą okazać się estymacje przedstawione w aplikacji „Prognozy zapotrzebowania na usługi edukacyjne" opracowanej na zlecenie Ośrodka Rozwoju Edukacji[95]. Jak wynika z prognozy przedstawionej na wykresie 4, liczba dzieci w wieku od 0 do 6 lat w gminie Kościan będzie maleć w sposób systematyczny począwszy od 2018 roku i do 2030 ulegnie zmniejszeniu o około 33%. Należy podkreślić, że w gminie Kościan od 2004 roku odnotowywano wysoki poziom przyrostu naturalnego. W latach 2007-2012 jego średnia wartość wynosiła 2,8‰. Przy założeniu, że nie nastąpią w gminie gwałtowne ruchy migracyjne można stwierdzić, że negatywne skutki procesu starzenia się społeczeństwa będą odsunięte w czasie, co nie oznacza, że uda się ich uniknąć.

Wykres 4. Prognoza zmian liczby ludności w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w gminie Kościan w latach 2014-2030

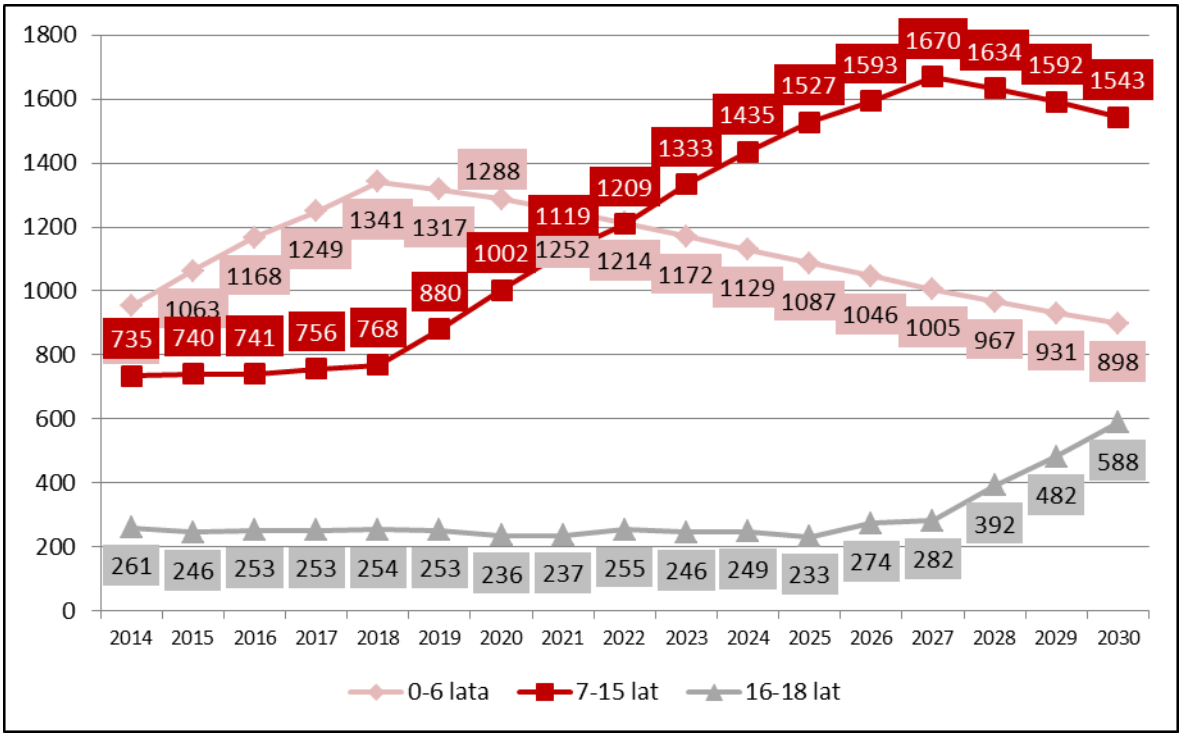

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *www.prognozademograficzna.ore.edu.pl*

Dane dotyczące struktury demograficznej gminy Kościan i prognozowanych zmian wskazują na konieczność skoncentrowania się przez władze gminy na działaniach skierowanych przede wszystkim do osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym mobilnym, ponieważ to te

[95] www.prognozademograficzna.ore.edu.pl, [data dostępu: 03.02.2014].

osoby i ich działalność w największej mierze wpływać będą na sytuację społeczno-gospodarczą gminy. Dostęp do przedszkoli, świetlic itp. umożliwiających kobietom podjęcie i utrzymanie aktywności zawodowej, a także inicjatywy nakierowane na świadome wybory ścieżki zawodowej pozwolą ograniczyć koszty społeczne związane z utrzymywaniem osób zdolnych do pracy, a nieaktywnych zawodowo ze względu na konieczność sprawowania opieki nad dziećmi lub brak kwalifikacji i kompetencji zawodowych umożliwiających zatrudnienie.

3. KONDYCJA SEKTORA GOSPODARCZEGO

Gospodarka stanowi fundament rozwoju jednostek samorządu terytorialnego. Dochody uzyskiwane przez gminę pozwalają zapewnić odpowiedni poziom usług społecznych, a prawidłowy rozwój gospodarczy determinuje poziom i warunki życia lokalnej społeczności.

Za wskaźnik poziomu przedsiębiorczości mieszkańców gminy, a co za tym idzie umiejętności podejmowania samodzielnych działań, odpowiedzialności oraz poczucia wiary we własne siły, można uznać liczbę osób prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 10 tys. ludności lub na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wymienione cechy pozwalają w pewnym zakresie łączyć ten wskaźnik z poziomem aktywności obywatelskiej i przedsiębiorczością mieszkańców gminy.

Analizując dane dotyczące liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy Kościan w latach 2007-2013, można zauważyć wzrostowy trend tego wskaźnika: z 944 w 2007 roku do 996 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w III kwartale 2013 roku.

Wykres 5. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Kościan w okresie 2007-III kwartał 2013

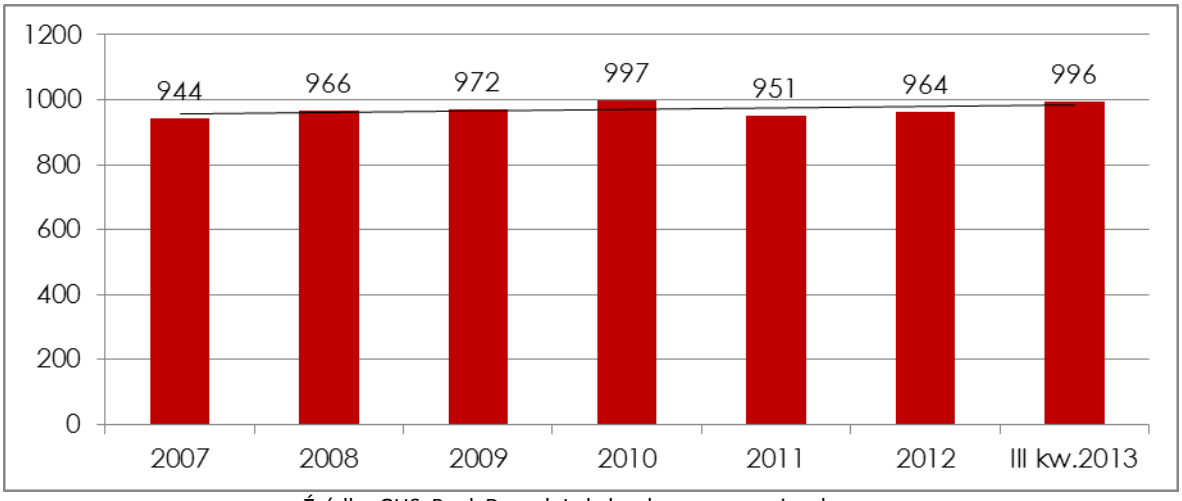

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Oczywiście, należy pamiętać, że na wzrastającą liczbę działalności gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne (wykres 5) znaczący wpływ mogą mieć dotacje z Unii Europejskiej udzielane nowym przedsiębiorcom w ramach programów aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych. Warto zaznaczyć, że w całym powiecie kościańskim liczba osób, które zawarły umowy przyznające dotacje w 2008 wynosiła 48, w 2009 84 osób, w 2011 roku 51, a w 2012 71 osób. Fakt ten może skutkować zmniejszeniem w najbliższym czasie liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, co będzie związane z zakończeniem okresu płatności preferencyjnych składek ZUS dla nowych przedsiębiorców (dwa lata). Warto zaznaczyć, że analizy WUP dotyczące funkcjonowania podmiotów gospodarczych, które zostały utworzone przy pomocy dofinansowania obejmują jedynie 12 miesięcy[96].

Innym wskaźnikiem przedsiębiorczości mieszkańców gminy jest liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym (wykres 6). Gmina Kościan wśród porównywanych gmin osiąga średni wynik. Należy jednocześnie zaznaczyć, że jako jedna z dwóch gmin spośród wszystkich analizowanych wykazała w 2012 roku spadek tego wskaźnika w stosunku do jego wartości w 2009 roku.

[96] Zob. *Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej,* op. cit.

Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

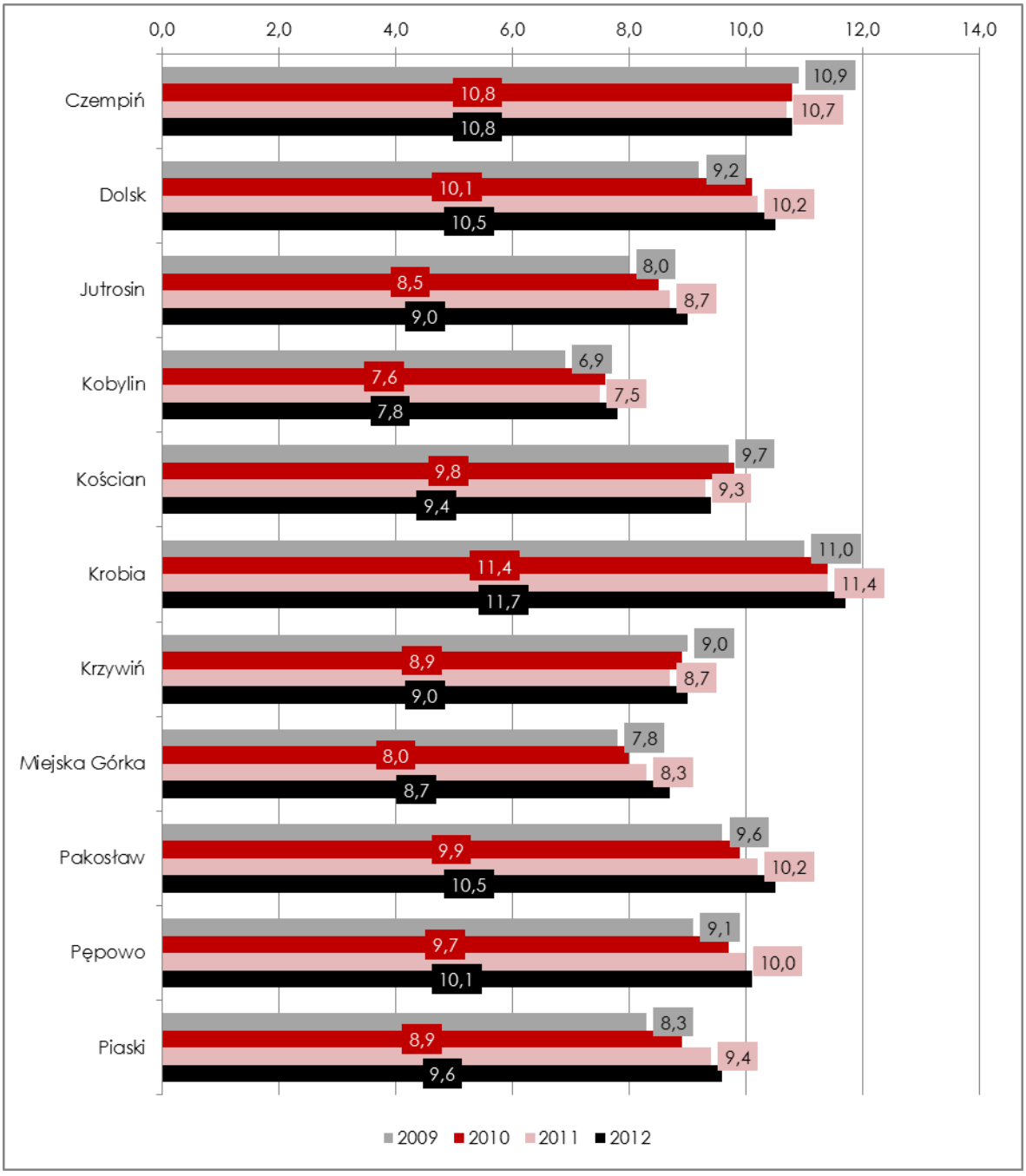

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Po zrelatywizowaniu danych o liczbie podmiotów gospodarki narodowej poprzez przeliczenie liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, jaka przypada na 10 tys.[97] mieszkańców, okazuje się, że w gminie Kościan w latach 2007-2012 wskaźnik ten był niższy

[97] Przy analizie tego wskaźnika należy wziąć pod uwagę fakt, że liczba ludności analizowanych gmin jest w większości niższa niż 10 tys.

niż średnio w pozostałych analizowanych gminach. Najwyższe wartości odnotowano w gminie Krobia (wyższe od średniej wyliczonej dla analizowanych gmin o 2 p.p). Dane dotyczące gminy Kościan wskazują, że w 2011 zanotowano spadek wartości zarówno wskaźnika oznaczającego liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym, jak również wskaźnika o liczbie podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności. Warto podkreślić, że z uwagi na fakt, iż gmina Kościan jest gminą wiejską, odnotowany poziom przedsiębiorczości w gminie należy uznać za wysoki.

Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

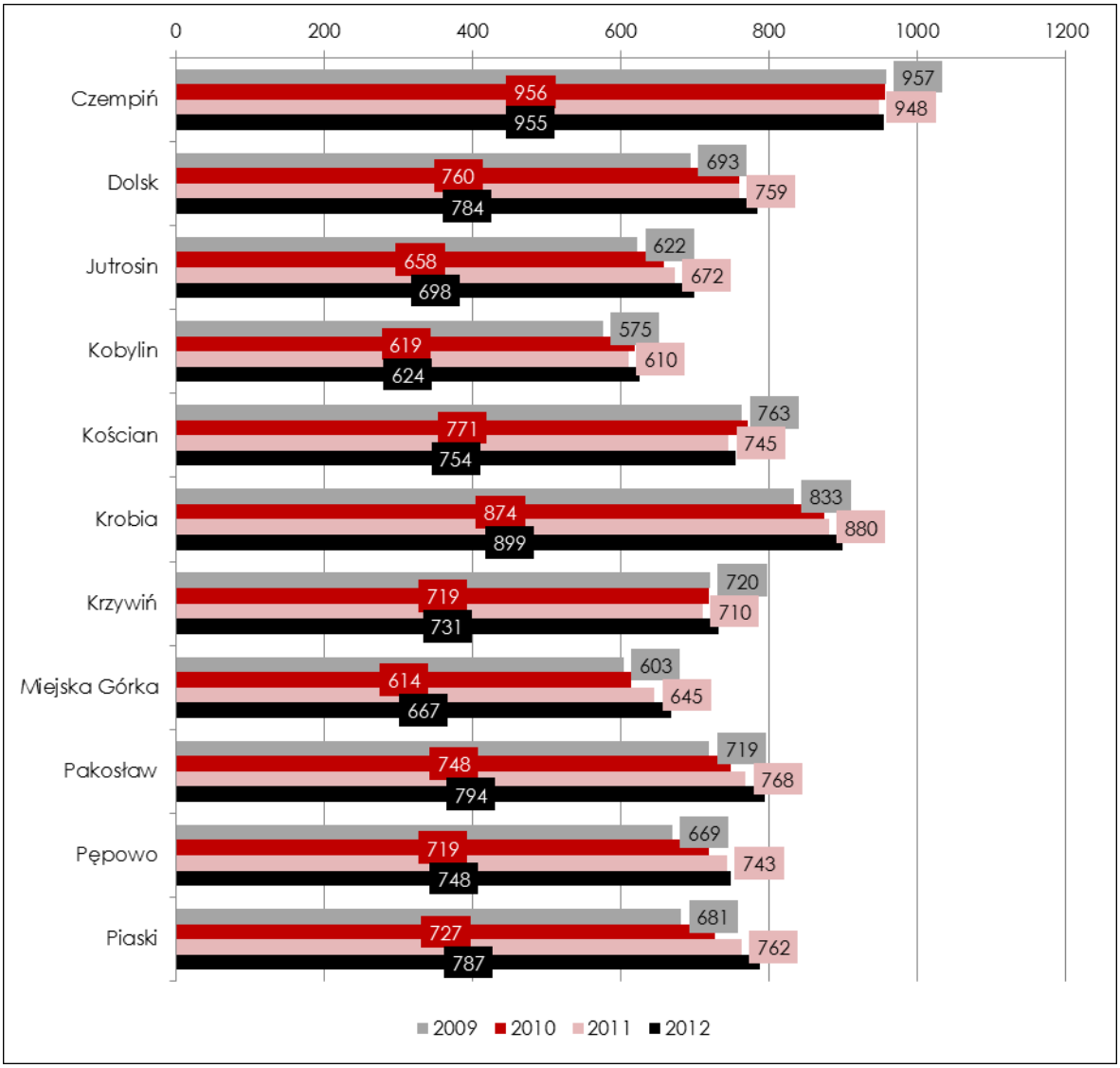

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

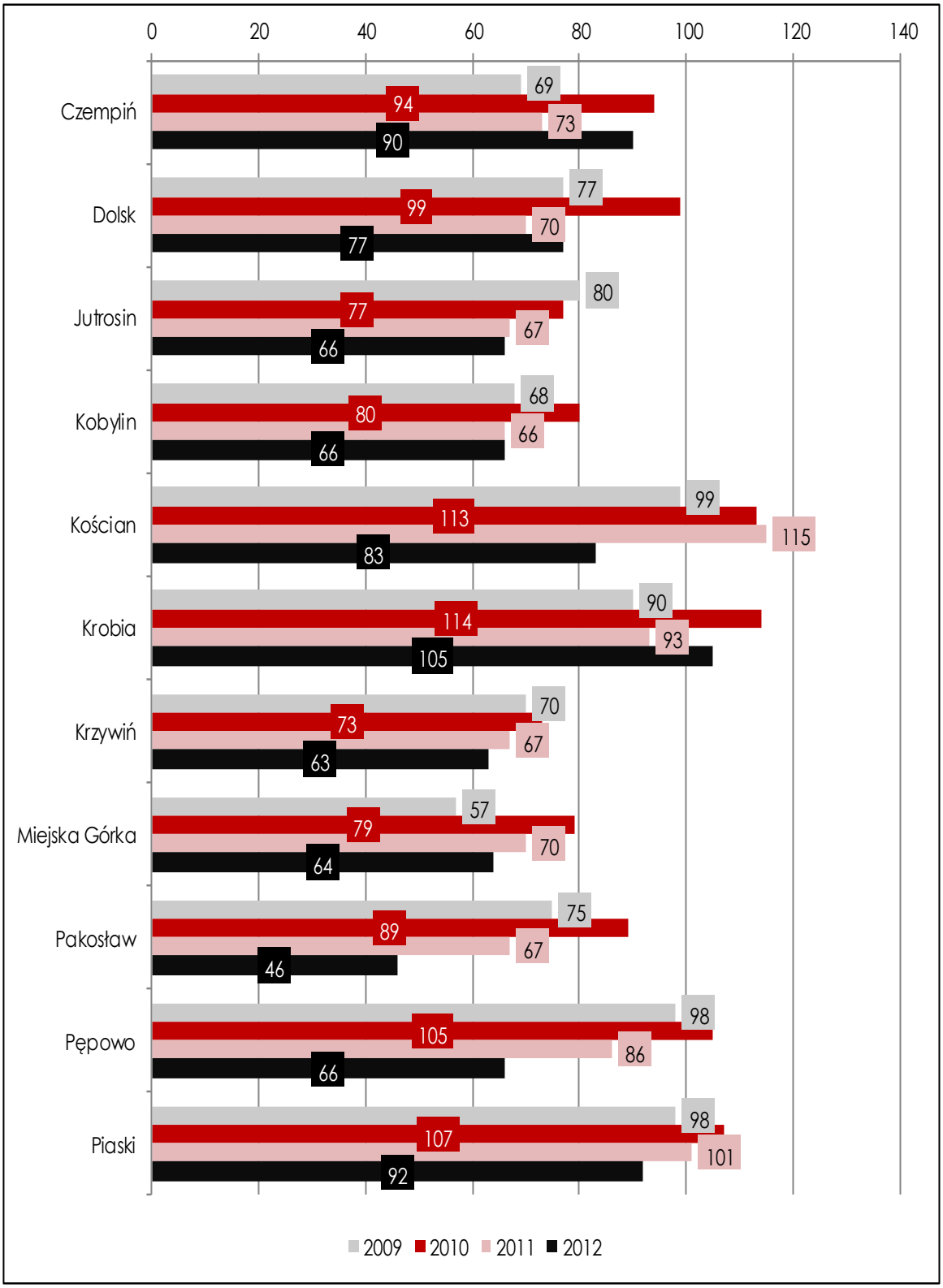

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

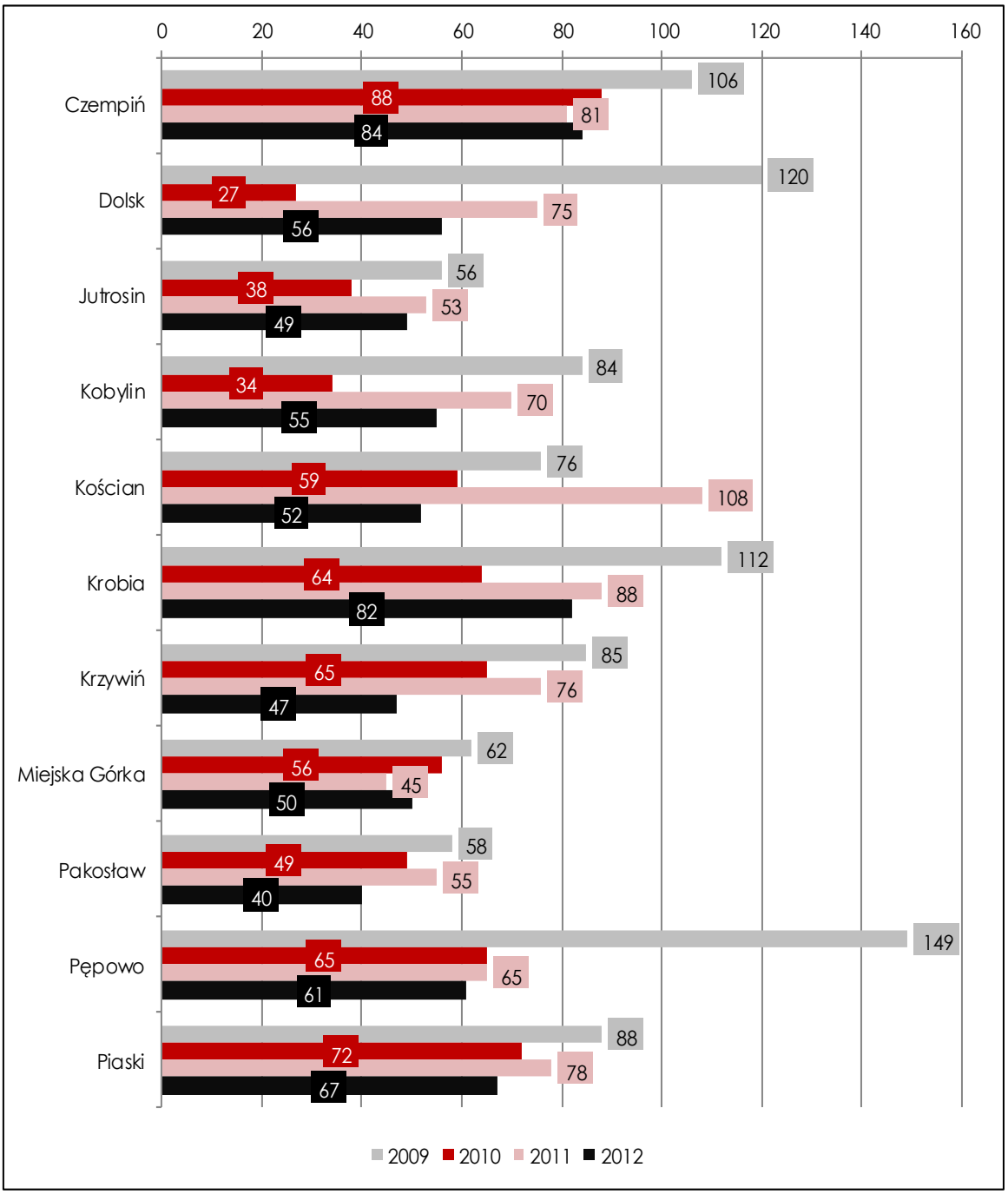

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analiza uśrednionych danych w odniesieniu do liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych (wykres 8) oraz wykreślonych (wykres 9) z rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności nie oddaje dynamiki zmian w lokalnej gospodarce. Bardziej pogłębiona

analiza wskazuje na falowy charakter tych wskaźników. Potwierdzają to dane przedstawione w tabeli 1.

Tabela 1. Dynamika zmian w porównaniu rok do roku liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2010-2012

Rok do roku	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Nowo zarejestrowane											
2010	36,23%	28,60%	-3,80%	17,60%	2,63%	26,70%	4,30%	38,60%	18,70%	7,10%	9,20%
2011	-22,34%	-29,30%	-13,00%	-17,50%	1,28%	-18,40%	-8,20%	-11,40%	-24,70%	-18,10%	-5,60%
2012	23,29%	10,00%	-1,50%	0,00%	-26,58%	12,90%	-6,00%	-8,60%	-31,30%	-23,30%	-8,90%
Wyrejestrowane											
2010	-16,98%	-77,50%	-32,10%	-59,50%	-22,37%	-42,90%	-23,50%	-9,70%	-15,50%	-56,40%	-18,20%
2011	-7,95%	177,80%	39,50%	105,90%	83,05%	37,50%	16,90%	-19,60%	12,20%	0,00%	8,30%
2012	3,70%	-25,30%	-7,50%	-21,40%	-51,85%	-6,80%	-38,20%	11,10%	-27,30%	-6,20%	-14,10%

Kolory czerwony w kolumnie oznacza wartość najwyższą, a zielony najniższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Dane przedstawione w tabeli 1 wskazują, że w większości porównywanych gmin rok 2011 był najtrudniejszy dla firm funkcjonujących na ich terenach. W przypadku gminy Kościan rejestrowało się wówczas nieznacznie więcej niż rok wcześniej (o 1,3% więcej) podmiotów gospodarczych i znacznie więcej było likwidowanych (o 83,1% więcej). Warto przypomnieć, że w 2009 roku bezrobotnym mieszkańcom gminy Kościan przyznano najwięcej (w porównaniu do lat 2008, 2010 i 2011) dofinansowań na rozpoczęcie działalności gospodarczej, a preferencyjne stawki ZUS przestają obowiązywać po dwóch latach. Można na tej podstawie przypuszczać, że część firm, które zostały zlikwidowane to te, na które przyznano dotacje.

Rozwój gospodarczy wiąże się z definicji ze zmianą i nie znosi stagnacji, jednak zbyt gwałtowne zmiany nie są dobre dla biznesu. W rzeczywistości liczebność podmiotów gospodarczych w gminie Kościan w 2012 roku wynosiła 1183 i była najwyższa spośród wszystkich analizowanych gmin. Z tabeli 2 wynika również, że w przypadku większości porównywanych gmin liczba podmiotów gospodarczych w ostatnich latach wzrastała.

Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2009	1082	404	441	464	1169	1077	718	560	338	403	576
2010	1088	446	467	504	1196	1138	723	578	356	433	618
2011	1084	446	477	500	1164	1142	715	608	365	447	650
2012	1091	462	497	514	1183	1172	733	625	377	450	675

Kolory zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analiza liczby podmiotów gospodarczych według klas wielkości zarejestrowanych w gminie Kościan w okresie 2009-2012 pozwala zauważyć powolny, ale wzrostowy trend związany ze zwiększeniem się ich liczby, za wyjątkiem sytuacji z 2011 roku, kiedy liczba podmiotów gospodarczych zmniejszyła się z 1196 do 1164. Warto zwrócić uwagę na fakt, że zamykane były wówczas jedynie podmioty zatrudniające do 9 pracowników, wzrastała natomiast liczba tych, które zatrudniały od 10 do 49 osób. W 2012 roku sytuacja uległa odwróceniu, zwiększyła się liczba mikroprzedsiębiorstw na terenie gminy Kościan (o 19), natomiast zmniejszyła liczba małych przedsiębiorstw (o 10). Zamknięte zostało również jedno z 16 przedsiębiorstw średniej wielkości, zatrudniających od 50 do 249 pracowników.

Tabela 3. Podmioty według klas wielkości w gminie Kościan w latach 2009-2012

	2009	2010	2011	2012
ogółem	1169	1196	1164	1183
0 - 9	1092	1115	1080	1110
10 - 49	61	65	68	58
50 - 249	16	16	16	15
250 - 999	0	0	0	0

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Struktura sektorów gospodarki wskazuje na rolniczy charakter gospodarki gminy Kościan. Na tle porównywanych gmin duży udział mają firmy zajmujące się handlem, naprawą pojazdów samochodowych oraz firmy budowlane. Należy zaznaczyć, że udział tych firm nie odbiega znacząco od średniej wyliczonej dla analizowanych gmin (sekcja G: 25%; sekcja F 18%). Ponieważ jednak funkcjonujące tu firmy to przede wszystkim mikro i małe przedsiębiorstwa ich wpływ na rozwój gospodarczy i społeczny jest relatywnie niewielki.

Warto zwrócić uwagę również na relatywnie wysoki odsetek podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w sekcjach H i L. Szczególnie w przypadku sekcji H, która obejmuje transport i gospodarkę magazynową[98].

Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w gminie Kościan oraz w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku*

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Sekcja A	9%	9%	12%	9%	14%	9%	16%	10%	15%	11%	5%
Sekcja C	11%	11%	10%	10%	10%	10%	8%	11%	9%	12%	15%
Sekcja F	16%	18%	23%	14%	16%	27%	15%	16%	19%	22%	17%
Sekcja G	24%	25%	23%	31%	22%	24%	25%	27%	25%	24%	23%
Sekcja H	5%	9%	3%	4%	7%	4%	5%	5%	4%	4%	4%
Sekcja I	3%	2%	2%	3%	2%	1%	1%	2%	1%	2%	2%
Sekcja J	1%	1%	1%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	0%	1%
Sekcja K	2%	3%	1%	1%	2%	1%	1%	3%	1%	1%	2%
Sekcja L	11%	1%	1%	2%	6%	1%	2%	0%	1%	1%	1%
Sekcja M	4%	3%	4%	4%	6%	4%	4%	5%	4%	4%	6%
Sekcja N	2%	2%	1%	0%	2%	1%	2%	1%	1%	2%	2%
Sekcja O	1%	2%	3%	3%	1%	2%	3%	2%	3%	3%	2%
Sekcja P	2%	2%	4%	2%	2%	2%	4%	4%	2%	3%	4%
Sekcja Q	3%	3%	3%	5%	3%	4%	3%	1%	3%	3%	6%
Sekcja R	2%	2%	2%	2%	2%	1%	2%	3%	2%	1%	1%
Sekcje S i T	4%	5%	6%	7%	4%	6%	8%	8%	7%	6%	8%

*W zestawieniu przedstawiono jedynie te sekcje, których udział w strukturze gospodarczej gmin wynosił co najmniej 2%
Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
Sekcja C - przetwórstwo przemysłowe
Sekcja F - budownictwo
Sekcja G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja H - transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I - działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja J - informacja i komunikacja
Sekcja K - działalność finansowa i ubezpieczeniowa
Sekcja L - działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Sekcja M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja N - działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
Sekcja O - administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P - edukacja
Sekcja Q - opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R - działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Kolory zielony w danym wierszu oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W gminie Kościan najwięcej podmiotów gospodarczych (podobnie jak w większości przypadków) jest związanych z handlem hurtowym i detalicznym (sekcja G). Z odmienną sytuacją mamy do czynienia w gminie Krobia, w której dominująca jest działalność gospodarcza związana z branżą budowlaną, czyli sekcją F. Do tej sekcji w gminie Kościan przypisanych było 16% podmiotów gospodarczych. Wysoki odsetek firm z branży budowlanej

[98] *Wyjaśnienia PKD-2007*, dostępny: www.stat.gov.pl/Klasyfikacje/, [data dostępu: 03.02.2014].

może wiązać się z negatywnymi skutkami dla budżetu gminy, ponieważ w praktyce gospodarczej wiele firm budowalnych realizuje zlecenia w sposób niesformalizowany lub nie wykazuje części uzyskanego dochodu. Wyniki kontroli przeprowadzonej w okresie od 1 stycznia do 31 sierpnia 2009 r. przez inspektorów Państwowej Inspekcji Pracy w ponad 2,3 tys. podmiotach prowadzących działalność budowlaną wykazały w blisko 40% przypadków nieprawidłowości dotyczące legalności zatrudnienia. W raporcie PIP „Wypadki i „szara" strefa w budownictwie" za I półrocze 2009 roku wskazano na następujące główne przyczyny nieprawidłowości dotyczących zatrudnienia w przedsiębiorstwach z tej branży[99]:

- unikanie przez pracodawców kosztów zatrudnienia
- chęć uniknięcia czasochłonnych i skomplikowanych procedur urzędowych. Zwłaszcza przy zatrudnianiu na krótkie okresy bądź do pracy sezonowej, konieczność przeprowadzenia procedur związanych z rejestracją pracownika, a następnie wyrejestrowaniem – postrzeganych przez pracodawców jako skomplikowane, niejasne i kłopotliwe – odstręcza wielu z nich od legalizacji zatrudnienia.
- stosunkowo wysoki poziom bezrobocia.

W raporcie wskazano również następujące warunki, sprzyjające występowaniu „szarej strefy" w budownictwie:

- sezonowość pracy;
- niska mobilność pracobiorców, która powoduje, że szukają oni pracy blisko miejsca zamieszkania, przystając na każde – nie zawsze korzystne – warunki zatrudnienia;
- rozdrobniona struktura podmiotów i działalności gospodarczej w branży budowlanej (ok. 98% podmiotów gospodarczych, które funkcjonują w tym obszarze, to samozatrudnieni i małe firmy budowlane);
- niewielka dolegliwość restrykcji związanych z nielegalnym zatrudnieniem;
- społeczna aprobata dla „pracy na czarno";
- wadliwość regulacji prawnych, które nie zapewniają skutecznego egzekwowania prawa;
- system zamówień publicznych – nadal możliwe jest zaniżanie przez oferenta kosztów realizacji inwestycji.

[99] *Wypadki i „szara" strefa w budownictwie, I półrocze 2009*, PIP, dostępny: www.pip.gov.pl.

Warto zaznaczyć, że nierejestrowane zatrudnienie jest elementem, który daje przewagę konkurencyjną przedsiębiorcom działającym w „szarej strefie" nad podmiotami działającymi w granicach prawa.

Działalność związaną z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem prowadzi 14% podmiotów (sekcja A). Stosunkowo duży udział w strukturze lokalnych firm mają przedsiębiorstwa zajmujące się przetwórstwem przemysłowym (sekcja C: 10%).

Tabela 5. Liczba przedsiębiorstw wg sekcji PKD 2007 w gminie Kościan w latach 2009-2012

	2009	2010	R-R L.	R/R %	2011	R-R L.	R/R %	2012	R-R L.	R/R %
Ogółem	1169	1196	27	2%	1164	-32	-3%	1183	19	2%
Sekcja A	179	172	-7	-4%	169	-3	-2%	167	-2	-1%
Sekcja C	125	129	4	3%	120	-9	-7%	114	-6	-5%
Sekcja F	189	196	7	4%	188	-8	-4%	184	-4	-2%
Sekcja G	273	277	4	1%	263	-14	-5%	262	-1	0%
Sekcja H	82	84	2	2%	82	-2	-2%	84	2	2%
Sekcja I	18	19	1	6%	20	1	5%	18	-2	-10%
Sekcja J	16	16	0	0%	14	-2	-13%	15	1	7%
Sekcja K	21	19	-2	-10%	20	1	5%	20	0	0%
Sekcja L	58	58	0	0%	65	7	12%	68	3	5%
Sekcja M	50	58	8	16%	58	0	0%	67	9	16%
Sekcja N	21	24	3	14%	22	-2	-8%	27	5	23%
Sekcja O	16	16	0	0%	16	0	0%	16	0	0%
Sekcja P	21	24	3	14%	23	-1	-4%	26	3	13%
Sekcja Q	25	27	2	8%	27	0	0%	32	5	19%
Sekcja R	22	24	2	9%	20	-4	-17%	21	1	5%
Sekcje S i T	46	47	1	2%	48	1	2%	52	4	8%

R-R – rok minus rok poprzedni; R/R rok do roku.
Kolor zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Kolejnym źródłem wiedzy o przedsiębiorstwach dynamicznie funkcjonujących na terenie gminy Kościan, jest *Ranking efektywnych firm 2012*[100], sporządzony przez Instytut Nowoczesnego Biznesu na podstawie danych dostarczonych przez Wywiadownię Handlową InfoCredit. Spośród 3 965 przedsiębiorstw województwa wielkopolskiego, których wyniki finansowe zostały przeanalizowane, 2 702 podmioty otrzymały tytuł *Efektywna Firma 2012*. Są to firmy, których średnia stosunku zysku netto do przychodów operacyjnych wyniosła minimum 5%[101]. W zestawieniu znalazło się 13 firm z gminy Kościan. Trzy najwyższe pozycje w rankingu uzyskały przedsiębiorstwa działające w rolnictwie: Rolnicza Spółdzielnia

[100] J. Krajewski, *Efektywne firmy 2012 województwa wielkopolskiego*, op. cit.
[101] Tamże.

Produkcyjna w Kokorzynie (m. 38, średnia efektywność w latach 2010-2011: 112%), Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna Jutrzenka w Osieku (m. 89, efektywność 76%), oraz Spółdzielnia Produkcji Rolnej i Przetwórstwa Nowa Droga w Kurowie (m. 320, efektywność: 40%). Uzyskane wyniki świadczą o wysokim poziomie kultury rolnej w gminie Kościan.

4. Rozwój gminy

Na rozwój gminy ma wpływ wiele czynników związanych m.in. z położeniem geograficznym, sytuacją demograficzną czy aktywnością władz gminnych. Istotnym aspektem jest również kondycja finansowa danej jednostki samorządu terytorialnego, o której świadczą zwłaszcza dwa wskaźniki: dochody i wydatki gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Analiza gospodarowania środkami publicznymi pozwoli na ocenę działalności i określenie możliwości rozwojowych diagnozowanej jednostki samorządu terytorialnego.

Tabela 6. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł)

	Dochody na 1 mieszkańca ogółem										
	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2007	1789	1981	2513	2106	2128	1868	2328	2144	2249	2090	2264
2008	2030	2240	2571	2339	2331	2086	2584	2472	2486	2431	2559
2009	2218	2341	2515	2345	2465	2377	2631	2485	2237	2513	2599
2010	2102	2504	2672	2629	2564	2276	2631	2846	3455	2357	2687
2011	2361	2944	3219	2475	2807	2471	2887	3612	3235	2882	2909
2012	2470	3041	3263	2640	2937	2494	2986	3456	3512	2919	3218
	Wydatki na 1 mieszkańca ogółem										
2007	1737	2222	2344	1993	2127	1833	2238	2319	2226	1964	2195
2008	2059	2253	2535	2129	2328	2153	2302	2485	2224	2453	2330
2009	2397	2787	2967	2661	2564	2726	2537	2546	2673	2702	2671
2010	2130	3031	3122	2569	2877	2446	3118	2878	3820	3085	2689
2011	2308	3770	2986	2675	2887	2491	2751	3712	4462	2891	2914
2012	2533	2561	3442	2499	2938	2685	2926	3736	3363	2607	3141
	Deficyt/nadwyżka										
2007	52	-241	169	114	1	34	89	-175	23	126	70
2008	-29	-13	36	210	3	-67	282	-14	262	-23	230
2009	-179	-446	-453	-316	-99	-349	94	-62	-436	-189	-72
2010	-28	-527	-449	60	-313	-170	-487	-32	-365	-728	-2
2011	53	-827	232	-201	-80	-20	136	-100	-1227	-8	-5
2012	-63	480	-179	141	-1	-192	60	-280	149	312	77

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
W części „Deficyt/nadwyżka" kolor zielony oznacza wartości wyższe od 0 (zero), czerwony – niższe od 0.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W ostatnich latach dochody gminy Kościan w przeliczeniu na jednego mieszkańca miały tendencję wzrostową. Podczas gdy w 2007 roku wskaźnik ten wynosił 2128 zł, to w 2012 roku wzrósł już do kwoty 2937 zł (tabela 6). Należy jednak zauważyć, że w gminie Kościan w latach 2009-2012 wydatki na jednego mieszkańca przewyższały dochody, a zatem budżet gminy miał deficyt. Należy jednak zaznaczyć, że był on niewielki i nie przekraczał średnio 124 zł na mieszkańca. Nieznaczną nadwyżkę odnotowano w latach 2007-2008.

Analizując dochody gminy, ważną informacją jest udział dochodów własnych, na które składają się przede wszystkim:

- wpływy z podatków lokalnych (tj. podatku od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, dochodowego od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, podatku od spadków i darowizn oraz od czynności cywilnoprawnych);
- wpływy z opłat lokalnych (np. opłaty skarbowej, opłaty targowej, miejscowej, uzdrowiskowej, opłaty od posiadania psów, eksploatacyjnej, adiacenckiej, za zezwolenie na sprzedaż napojów alkoholowych itd);
- udział w podatku dochodowym od osób fizycznych mających miejsce zamieszkania na terenie gminy (udział ten wynosi 39,34%) oraz udział w podatku dochodowym od osób prawnych posiadających siedzibę na obszarze gminy (6,71%);
- dochody uzyskiwane przez gminne jednostki budżetowe gminy oraz wpłaty od samorządowych zakładów budżetowych;
- dochody z majątku gminy - np. dochody z najmu, dzierżawy, otrzymanych dywidend czy dochody ze zbycia majątku gminy;
- spadki, zapisy i darowizny na rzecz gminy;
- dochody z kar pieniężnych i grzywien;
- 5,0% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami;
- odsetki od pożyczek udzielanych przez gminę - udzielone pożyczki są rozchodami gminy, a ich spłatę zalicza się do przychodów gminy, natomiast odsetki (stanowiące pożytki z udzielonej pożyczki) klasyfikuje się jako dochód gminy;

- odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody gminy - są to zarówno odsetki od zobowiązań cywilnoprawnych, jak i odsetki od zobowiązań publicznoprawnych, a głównie od zaległości podatkowych;
- odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych gminy.

Dane przedstawione w tabeli 7 wskazują, że wysokość dochodów własnych gminy Kościan w przeliczeniu na 1 mieszkańca w roku 2012 osiągnęła wartość wyższą niż w roku 2007 o blisko 61%.

Tabela 7. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Dochody własne gminy ogółem											
2007	760	765	796	758	1038	768	679	784	865	845	910
2008	852	877	786	805	1219	859	776	854	936	980	1049
2009	829	879	743	859	1333	915	704	859	749	1034	978
2010	849	1031	756	962	1382	867	709	1079	1737	861	1043
2011	942	1429	1113	780	1637	920	974	1128	1486	1271	1226
2012	1038	1512	1085	900	1671	974	922	1274	1620	1287	1391
Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób fizycznych											
2009	299	237	266	252	321	250	229	320	308	453	298
2010	335	296	265	260	339	258	242	324	285	296	294
2011	373	355	294	286	378	316	269	320	373	279	366
2012	381	327	302	300	405	334	274	321	473	432	384
Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób prawnych											
2009	8	5	8	24	17	35	5	43	0	9	7
2010	6	2	-39	30	7	42	13	42	5	5	5
2011	5	4	-18	21	17	41	6	74	1	16	2
2012	5	4	-7	36	13	34	14	81	1	20	4

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Warto zaznaczyć, że wśród porównywanych gmin, gmina Kościan osiągała najwyższe dochody własne w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Wyjątkiem był rok 2010, kiedy w gminie Pakosław zanotowano wyższy wynik, niż w gminie Kościan. Jeśli chodzi o wartość dochodów własnych pochodzących z udziału w podatkach od osób fizycznych w gminie Kościan w przeliczeniu na jednego mieszkańca, to warto zwrócić uwagę na jej wzrostowy trend. Wysokość dochodów z podatku od osób prawnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca jest niewielka. Udział dochodów własnych w ogólnym dochodzie gminy świadczy

o poziomie jej samodzielności finansowej w zakresie wydatkowania środków finansowych. Zwiększenie wartości wskaźnika oznacza zwiększenie możliwości finansowych gminy[102].

Tabela 8. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w %)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem											
2007	42,5%	38,6%	31,7%	36,0%	48,8%	41,1%	29,2%	36,6%	38,5%	40,4%	40,2%
2008	42,0%	39,1%	30,6%	34,4%	52,3%	41,2%	30,0%	34,6%	37,6%	40,3%	41,0%
2009	37,4%	37,6%	29,5%	36,6%	54,1%	38,5%	26,8%	34,6%	33,5%	41,1%	37,6%
2010	40,4%	41,2%	28,3%	36,6%	53,9%	38,1%	26,9%	37,9%	50,3%	36,5%	38,8%
2011	39,9%	48,5%	34,6%	31,5%	58,3%	37,2%	33,7%	31,2%	45,9%	44,1%	42,2%
2012	42,0%	49,7%	33,2%	34,1%	56,9%	39,1%	30,9%	36,9%	46,1%	44,1%	43,2%
Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób fizycznych w dochodach własnych ogółem											
2007	40,4%	27,5%	29,2%	33,9%	30,4%	31,7%	27,5%	34,0%	42,3%	33,7%	35,7%
2008	41,1%	34,0%	34,2%	34,3%	31,0%	34,2%	32,3%	35,9%	38,9%	41,0%	33,2%
2009	36,1%	26,9%	35,8%	29,4%	24,1%	27,3%	32,5%	37,3%	41,1%	43,8%	30,5%
2010	39,5%	28,7%	35,1%	27,1%	24,5%	29,8%	34,2%	30,0%	16,4%	34,4%	28,2%
2011	39,6%	24,9%	26,4%	36,7%	23,1%	34,3%	27,6%	28,4%	25,1%	21,9%	29,8%
2012	36,7%	21,6%	27,8%	33,3%	24,2%	34,3%	29,7%	25,2%	29,2%	33,6%	27,6%
Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób prawnych w dochodach własnych ogółem											
2007	0,67%	0,15%	10,30%	3,47%	0,55%	4,50%	3,44%	8,54%	-0,01%	0,69%	0,55%
2008	0,70%	0,21%	9,04%	2,42%	0,63%	4,81%	2,89%	2,02%	0,01%	0,40%	0,86%
2009	0,98%	0,54%	1,08%	2,84%	1,30%	3,77%	0,67%	5,01%	0,01%	0,85%	0,75%
2010	0,68%	0,17%	-5,22%	3,15%	0,54%	4,85%	1,80%	3,89%	0,30%	0,60%	0,45%
2011	0,56%	0,26%	-1,65%	2,69%	1,02%	4,45%	0,58%	6,55%	0,09%	1,28%	0,14%
2012	0,44%	0,26%	-0,68%	4,02%	0,80%	3,51%	1,47%	6,39%	0,04%	1,56%	0,29%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W przypadku gminy Kościan można mówić o największym udziale dochodów własnych w dochodach ogółem względem porównywanych gmin. W 2012 roku było to 56,9%.

Warto przyjrzeć się również strukturze wydatków ponoszonych przez gminę Kościan na wybrane zadania własne gminy (tabela 9).

[102] A. Standar, J. Średzińska, *Zróżnicowanie kondycji finansowej*, op. cit.

Tabela 9. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Pomoc społeczna											
2008	21,3%	20,0%	19,3%	19,8%	16,9%	18,9%	22,5%	17,7%	23,2%	17,7%	17,4%
2009	17,5%	14,8%	14,2%	14,7%	14,2%	15,4%	18,4%	15,3%	18,1%	14,3%	16,7%
2010	20,9%	14,7%	17,0%	19,9%	13,8%	15,8%	16,4%	14,9%	13,9%	14,3%	14,7%
2011	20,2%	11,8%	16,4%	14,6%	14,2%	15,4%	19,2%	12,1%	12,3%	14,8%	13,4%
2012	18,9%	18,1%	15,2%	15,5%	14,9%	14,8%	18,2%	12,9%	18,0%	16,5%	12,9%
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska											
2008	4,0%	3,7%	3,4%	4,8%	2,5%	10,6%	6,2%	10,8%	3,9%	5,4%	9,2%
2009	4,0%	3,6%	2,8%	6,6%	3,0%	15,4%	5,9%	14,9%	4,4%	5,9%	9,1%
2010	5,1%	3,1%	3,1%	3,9%	1,0%	7,6%	5,2%	15,1%	8,8%	3,1%	9,2%
2011	7,0%	2,8%	2,7%	6,5%	0,9%	7,6%	2,5%	31,3%	1,7%	1,5%	11,7%
2012	11,2%	3,7%	4,5%	6,7%	1,0%	6,8%	3,1%	26,4%	3,3%	2,4%	8,9%
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego											
2008	1,8%	1,9%	3,1%	3,9%	1,4%	3,1%	2,8%	3,2%	4,0%	4,3%	3,8%
2009	1,9%	3,3%	3,1%	7,3%	1,4%	4,2%	2,7%	4,7%	2,4%	4,4%	3,0%
2010	2,2%	5,8%	4,0%	3,5%	3,4%	7,8%	5,4%	5,3%	2,2%	3,6%	3,5%
2011	2,3%	1,9%	3,2%	7,7%	3,1%	5,8%	3,7%	5,1%	2,5%	5,7%	3,9%
2012	4,9%	2,4%	3,4%	3,6%	3,5%	7,0%	3,0%	4,6%	15,6%	4,9%	3,2%
Oświata i wychowanie											
2008	38,6%	34,6%	46,9%	45,8%	38,9%	43,5%	45,9%	42,6%	42,9%	36,2%	43,6%
2009	35,0%	31,2%	44,0%	51,9%	38,8%	37,8%	42,7%	44,3%	37,0%	35,1%	42,1%
2010	42,1%	31,2%	46,6%	50,8%	32,9%	45,2%	37,7%	39,8%	27,3%	39,3%	41,0%
2011	41,8%	26,4%	45,3%	42,4%	34,4%	45,5%	42,8%	33,6%	24,9%	46,0%	39,4%
2012	42,1%	39,5%	43,2%	49,5%	35,5%	46,7%	46,1%	35,4%	35,4%	41,9%	42,1%
Ochrona zdrowia											
2008	0,6%	0,6%	0,7%	0,7%	0,5%	0,5%	0,5%	0,4%	0,8%	0,5%	0,4%
2009	0,6%	0,5%	0,7%	0,5%	0,9%	0,6%	0,4%	0,5%	0,8%	0,7%	0,3%
2010	0,8%	0,5%	0,6%	0,6%	0,6%	0,4%	0,8%	0,4%	0,5%	0,5%	0,4%
2011	0,6%	0,4%	0,6%	0,5%	0,6%	0,4%	0,5%	0,4%	0,4%	0,5%	0,3%
2012	0,6%	0,7%	0,6%	0,5%	0,6%	0,4%	0,8%	0,4%	0,8%	0,6%	0,3%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wydatki przeznaczane na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w gminie Kościan mają niewielki udział w budżecie, w latach 2008-2012 stanowiły średnio 1,7% wszystkich wydatków gminy. W przypadku analizy udziału wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem gminy Kościan działania w tym zakresie również były nieznaczne, choć należy zauważyć, że w począwszy od 2012 roku wydatki na tę sferę wzrosły średnio ponad dwukrotnie w stosunku do stanu z 2008 i 2009 roku.

Wydatki na ochronę zdrowia stanowią marginalny udział w wydatkach ogółem wszystkich porównywanych gmin, w gminie Kościan w latach 2008-2012 wynosiły średnio 0,64%. Warto zastanowić się nad zwiększeniem skali wydatków na to zadanie szczególnie z uwzględnieniem działań z zakresu profilaktyki zdrowotnej, szczególnie w odniesieniu do osób starszych.

Warto zauważyć, że w przypadku udziału wydatków na oświatę i wychowanie gmina Kościan należy do trzech, spośród porównywanych gmin, w których są one najniższe. W gminie Kościan w 2012 roku funkcjonowało sześć szkół podstawowych i dwa gimnazja. W gminach Dolsk i Pakosław, które są najmniejszymi pod względem liczby ludności spośród analizowanych JST (Pakosław: 4749 osób; Dolsk: 5890) udział wydatków na oświatę i wychowanie w wydatkach gminy był zbliżony, natomiast w Kościanie nieco wyższy. Należy natomiast mieć na uwadze, że gmina Kościan jest znacznie bardziej zaludniona (Kościan: 15 696 osób).

Warto zwrócić uwagę również na udział wydatków na pomoc społeczną w porównywanych gminach. W przypadku gminy Kościan udział ten jeszcze w latach 2008-2010 był najniższy, spośród wszystkich analizowanych gmin. Wydatki na opiekę społeczną wzrosły nieco w latach 2011 i 2012, pozostając jednak na jednym z najniższych poziomów wśród analizowanych JST. W analizowanym okresie stanowiły średnio 14,8% budżetu. Odnotowane zmniejszenie udziału wydatków na pomoc społeczną w ogóle wydatków analizowanych gmin w porównaniu roku 2009 do 2008 może być efektem Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 lipca 2009 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz.U. 2009 nr 127 poz. 1055)[103]. W efekcie wprowadzonych zmian ponieważ minimum egzystencji rosło wraz ze wzrostem cen, a progi dochodowe były zamrożone, rodziny żyjące poniżej granicy skrajnego ubóstwa mogły nie mieć podstaw formalnych do otrzymywania zasiłków z pomocy społecznej. Już wówczas minimum egzystencji było wyższe niż kryterium dochodowe. Wzrost udziału wydatków na pomoc społeczną w 2012 roku w przypadku większości analizowanych gminy można uznać za efekt wprowadzenia Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2012 r. w sprawie

[103] Rozporządzenie już nie obowiązuje.

zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz.U. 2012 nr 0 poz. 823). Jego wprowadzenie podniosło kwotę kryterium dochodowego dla osoby żyjącej w rodzinie a także dla osób samotnie prowadzących gospodarstwo domowe. Już na etapie projektowania tych zmian szacowano, że w związku z tymi podwyżkami w 2013 r. budżet państwa wyda więcej o 467,5 mln zł. O 31,5 mln zł więcej wypłacą gminy, a o 500 tys. zł powiaty[104].

Wskaźnikiem szczególnie istotnym przy analizowaniu sytuacji rozwojowej jest relacja pomiędzy wydatkami bieżącymi i środkami przeznaczanymi na inwestycje. Dane te świadczą o zdolności jednostki do podejmowania zadań, których celem jest trwała poprawa warunków życia mieszkańców gminy.

Do wydatków majątkowych, zgodnie z ustawą o finansach publicznych zalicza się wydatki na[105]:

- inwestycje i zakupy inwestycyjne, w tym na programy finansowane z udziałem środków;
- zakup i objęcie akcji i udziałów;
- wniesienie wkładów do spółek prawa handlowego.

Wydatki bieżące w ustawie są definiowane jako wydatki budżetowe niebędące wydatkami majątkowymi. Warto natomiast wskazać, że w ich skład wchodzą w szczególności wydatki na[106]:

- wydatki jednostek budżetowych, w tym na:
  - wynagrodzenia i składki od nich naliczane,
  - wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań;
- dotacje na zadania bieżące;
- świadczenia na rzecz osób fizycznych;
- wydatki na programy finansowane;
- wypłaty z tytułu poręczeń i gwarancji udzielonych przez jednostkę samorządu terytorialnego, przypadające do spłaty w danym roku budżetowym;

[104] K. Wójcik-Adamska, *Więcej osób skorzysta z pomocy społecznej*, dostępny: www.prawo.rp.pl, [data dostępu: 23-01-2014].
[105] Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, art. 236, ust. 4, Dz.U. 2009 Nr 157 poz. 1240.
[106] Tamże, ust. 3.

- obsługę długu jednostki samorządu terytorialnego.

Z danych procentowych zaprezentowanych w tabeli 10 wynika, że w latach 2008-2012 gmina Kościan należała do jednostek samorządu terytorialnego, które – wśród porównywanych gmin – przeznaczały najwięcej środków z budżetu gminy na wydatki inwestycyjne. Proporcjonalnie wyraźnie mniejszy udział w wydatkach gminy Kościan w latach 2008-2012 miały natomiast wydatki bieżące.

Tabela 10. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
majątkowe inwestycyjne											
2008	17,2%	14,4%	11,1%	4,5%	22,6%	12,4%	5,5%	14,6%	6,0%	18,6%	8,2%
2009	24,7%	23,5%	22,6%	21,0%	28,2%	23,1%	13,6%	11,1%	21,1%	24,1%	12,3%
2010	8,7%	25,5%	18,5%	10,2%	28,5%	16,3%	22,2%	16,5%	38,2%	28,3%	11,6%
2011	10,6%	36,3%	13,2%	12,5%	25,9%	14,3%	13,0%	32,1%	43,6%	24,0%	14,2%
2012	12,7%	3,6%	18,9%	7,1%	23,6%	15,9%	10,8%	29,3%	18,9%	8,9%	15,0%
bieżące ogółem											
2008	82,8%	85,6%	88,9%	95,4%	77,3%	85,6%	92,6%	83,6%	93,9%	79,5%	91,8%
2009	75,2%	76,5%	77,4%	78,9%	71,8%	74,6%	83,8%	86,3%	78,8%	73,5%	87,6%
2010	91,3%	74,5%	81,5%	89,8%	71,4%	81,8%	76,3%	81,9%	61,8%	70,2%	88,4%
2011	89,3%	63,7%	86,8%	87,5%	74,0%	85,7%	87,0%	67,9%	56,4%	76,0%	85,4%
2012	87,3%	96,4%	81,1%	92,9%	76,4%	84,1%	89,2%	70,7%	81,1%	91,1%	83,8%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W jednym z przeprowadzonych wywiadów indywidualnych osoba pełniąca funkcję lidera lokalnego wypowiadała się w następujący sposób o rozwoju gminy: „Posiadamy strategię rozwoju, natomiast mocną stroną gminy jest to, że udało się tutaj wyeliminować polityczne pobudki w rządzeniu gminą. Udało nam się realizować założoną strategię systematycznie. Od 1990 roku wszystko podporządkowane było najpierw rozwinięciu wodociągów na resztę wsi, następnie telefonizacji, potem gazyfikacji gminy, następnie budowie szkół i bazy sportowej. Dzisiaj jesteśmy na końcu dużego projektu, za dwa lata będziemy mieli 26 z 37 skanalizowanych miejscowości. Jesteśmy w trakcie przygotowywania i uzbrajania terenów

aktywizacji gospodarczej i znajdujemy się na początku budowy ulic i chodników w naszych miejscowościach" [W06][107].

Podobnego zdania jest inny z respondentów: „Mocną stroną jest to, że gmina jest skanalizowana w prawie 80%. To jest mocna strona. Mamy bardzo dobrze rozwiniętą bazę oświatową, co jest dla nas bardzo ważne. Mam w miarę dobre drogi lokalne. Mamy świetlice wiejskie na wioskach - nawet te, które skorzystały z Lokalnej Grupy Działania. To są bardzo mocne strony gminy. Budżet dość wystarczający, wiadomo, że każdy chciałby większy. Ale przede wszystkim mamy prawie skanalizowane wszystkie wioski i to jest bardzo dużo pod tym względem" [W11].

W Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kościan wskazuje się jako główny cel społeczny rozwoju gminy „poprawę standardu cywilizacyjnego społeczności lokalnej". Ma on zostać osiągnięty poprzez realizowanie zadań w trzech następujących kierunkach[108]:

- zapewnienie dogodnych warunków zamieszkania, a typy i standardy zabudowy muszą być tak zróżnicowane, aby były dostosowane także do potrzeb najuboższej części społeczeństwa,
- wyposażenie obszaru w usługi zaspokajające potrzeby lokalne oraz zapewnienie dostępności do usług w zakresie: szkolnictwa, opieki przedszkolnej, ochrony zdrowia, kultury sportu i wypoczynki, handlu i gastronomii, łączności, administracji, wyznań i kultu religijnego.
- poprawa sytuacji na rynku pracy poprzez tworzenie nowych miejsc pracy, które zapewnią źródło dochodów ludności.

[107] Stosowane oznaczenia np. W08 czy F02, R2 są symbolami wskazującymi numer indywidualnego wywiadu pogłębionego (W) lub zogniskowanego wywiadu grupowego (F lub R), podczas którego dana wypowiedź została zarejestrowana.

[108] Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kościan, dostępny: www.gminakoscian.pl, [data dostępu: 23-01-2014].

Tabela 11 zawiera kwoty, które udało się pozyskać w poszczególnych gminach[109] na różnego rodzaju przedsięwzięcia realizowane przy współfinansowaniu ich ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej.

Tabela 11. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Środki z budżetu Unii Europejskiej ogółem											
2007	0	0	528058	154475	320292	0	8184	15992	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	628506	0	0
2009	84385	0	11155	0	55915	125619	76648	17253	11156	0	213928
Środki z budżetu Unii Europejskiej inwestycyjne											
2007	0	0	482464	51714	320292	0	0	0	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	568604	0	0
2009	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15300
Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych - dochody razem											
2010	67888	756490	31850	340413	185467	674989	203702	999739	3777312	49939	324765
2011	333346	1811992	2401689	104575	3477904	635146	2375946	7553354	2459951	1453813	1295535
2012	281850	2462133	1775453	1054669	3772829	318499	359039	4646976	2600739	973571	2527243
Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych											
2010	0	669388	0	0	0	0	0	0	3745385	0	0
2011	161140	0	303720	0	0	0	0	0	1847718	0	811753
2012	0	2344413	1626091	0	0	0	0	0	2550999	0	1357150
Środki z budżetu państwa lub inne przekazane jako współfinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE											
2010	3413	13061	1602	0	8101	7144	18812	1614	1606	7532	48715
2011	18636	22151	530	0	6578	7167	16402	18093	9669	0	61509
2012	17318	10075	19183	19768	11768	15704	26372	4309	5846	0	175514

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

O rozwoju – bądź stagnacji – danej gminy świadczy również poziom i struktura bezrobocia. Wysoki poziom bezrobocia może powodować wiele problemów społecznych. W konsekwencji zmniejszać może się zainteresowanie mieszkańców uczestnictwem w życiu publicznym.

Analizując dane zaprezentowane w tabeli 12 można dostrzec wyraźny wzrost liczby bezrobotnych w latach 2009-2013. W roku 2009 w niemal wszystkich analizowanych gminach reperkusje ogólnoświatowego kryzysu gospodarczego były odczuwalne na lokalnych rynkach pracy. W 2009 roku porównaniu do roku poprzedniego, liczba bezrobotnych wzrosła

[109] Według danych GUS gmina Pępowo nie pozyskała żadnych środków tego typu.

o 232 osoby (89%). Był to trzeci największy przyrost liczby bezrobotnych (w gminie Dolsk odnotowano wzrost ich liczby o 102%, a w gminie Pakosław o 95%). Jedynie w gminie Pępowo odnotowywany był stały spadek liczby bezrobotnych (z wyłączeniem roku 2009).

W gminie Kościan od 2007 roku odnotowuje się znacznie wyższą liczbę kobiet wśród osób bezrobotnych niż mężczyzn (średnio 64,8% w latach 2007-2012), co nie stanowi odosobnionego przypadku wśród porównywanych gmin. Jedynie w gminie Pępowo odnotowuje się niższy udział kobiet w liczbie zarejestrowanych bezrobotnych.

Tabela 12. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Liczba bezrobotnych ogółem											
2007	229	109	174	288	344	575	250	266	94	298	418
2008	174	112	181	320	261	553	254	258	92	269	364
2009	313	226	303	334	493	622	381	446	179	298	398
2010	364	203	279	308	521	653	320	430	193	263	407
2011	343	205	294	316	487	686	315	419	191	246	426
2012	393	234	226	292	526	642	359	403	151	239	442
% kobiet											
2007	73,8%	70,6%	62,6%	68,4%	69,8%	57,7%	68,4%	60,5%	48,9%	55,4%	60,0%
2008	70,7%	57,1%	60,8%	62,5%	70,1%	55,9%	71,3%	61,2%	48,9%	50,2%	54,9%
2009	54,6%	55,3%	53,8%	52,1%	61,3%	50,3%	61,7%	60,3%	52,0%	47,0%	53,5%
2010	58,5%	55,7%	55,6%	57,5%	59,5%	52,2%	57,2%	61,4%	59,1%	46,8%	53,6%
2011	60,9%	59,5%	56,5%	63,3%	65,7%	56,9%	66,3%	60,6%	60,2%	50,0%	53,3%
2012	53,2%	56,8%	56,2%	53,8%	62,5%	52,8%	66,3%	54,8%	58,9%	48,5%	52,5%

Kolor zielony w kolumnie w części „Liczba bezrobotnych ogółem" oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Kolor zielony w wierszu w części „% kobiet" oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Kolejnym wskaźnikiem, który może służyć za ważne źródło informacji o zmianach sytuacji na rynku pracy, a także o potencjale rozwojowym jednostki samorządu terytorialnego, jest udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W przypadku gminy Kościan wskaźnik ten w latach 2007-2011 nie ulegał istotnym zmianom co może potwierdzać wniosek o względnej stabilizacji sytuacji gospodarczej gminy w tym okresie. W 2012 roku analizowany wskaźnik osiągnął jedną z najniższych wartości wśród gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska. Największy udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym odnotowano w gminach Krobia, Piaski, Pępowo i Miejska Górka.

Tabela 13. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 (w %)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
ogółem											
2009	4,2	6,1	6,8	6,6	4,9	7,5	6,0	7,6	6,2	7,9	7,4
2010	4,9	5,4	6,3	6,0	5,1	7,8	5,0	7,2	6,5	6,9	7,5
2011	4,6	5,5	6,6	6,1	4,8	8,2	4,9	7,0	6,5	6,5	7,8
2012	5,3	6,3	5,1	5,7	5,1	7,7	5,6	6,8	5,1	6,3	8,1
mężczyźni											
2009	3,7	5,0	5,9	5,9	3,6	7,1	4,3	5,6	5,4	7,8	6,4
2010	3,8	4,4	5,2	4,7	3,9	7,0	4,0	5,1	4,9	6,8	6,5
2011	3,4	4,1	5,4	4,2	3,1	6,7	3,1	5,1	4,7	5,9	6,8
2012	4,7	5,0	4,2	4,9	3,6	6,9	3,6	5,7	3,8	5,9	7,2
kobiety											
2009	4,9	7,3	7,9	7,3	6,4	8,0	7,9	9,7	7,0	8,2	8,5
2010	6,0	6,6	7,6	7,4	6,5	8,6	6,1	9,6	8,6	7,1	8,7
2011	5,9	7,2	8,1	8,4	6,7	9,9	6,9	9,3	8,7	7,2	9,0
2012	5,9	7,8	6,2	6,6	6,9	8,6	8,0	8,1	6,8	6,8	9,2

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Ważnym kapitałem gospodarczym na rynku lokalnym są osoby młode, w wieku do 25. roku życia. Im mniej miejsc pracy dla tych najbardziej mobilnych pracowników, tym większe prawdopodobieństwo ich migracji do innych miast, a co za tym idzie, spadku konsumpcji i pogłębianie procesu starzenia się społeczeństwa na poziomie lokalnym.

W gminie Kościan w prezentowanych latach udział osób do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych przekraczał nawet 30% (wykres 10). Znaczną zmianę w tym zakresie można było zaobserwować w roku 2009, kiedy udział analizowanej grupy osób w ogóle bezrobotnych wzrósł aż o 6,7%. Należy zaznaczyć, że obniżanie się wartości tego wskaźnika, uwzględniając niż demograficzny i tendencje migracyjne, wcale nie musi oznaczać polepszenia się warunków na rynku pracy w analizowanej gminie. Jednym z wyjaśnień mogą być ruchy migracyjne mieszkańców. Prawodpodobnym wyjaśnieniem jest także efekt statystyczny związany z przesuwaniem zarejestrowanych bezrobotnych do innych kategorii wiekowych.

Wykres 10. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych w gminie Kościan, powiecie kościańskim i woj. wielkopolskim okresie 12.2007-12.2013 (w %)

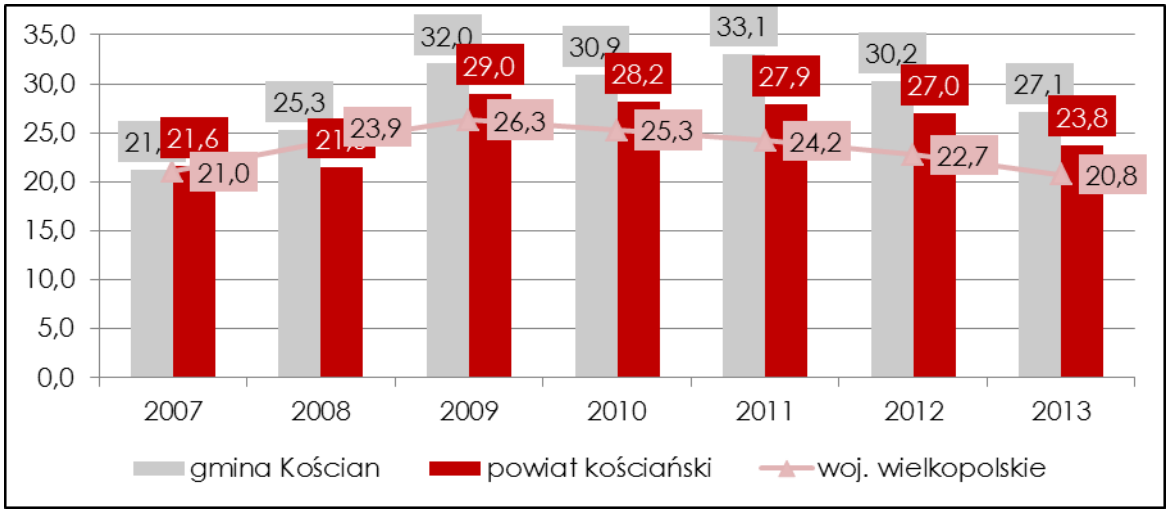

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Statystyka w Wielkopolsce, dostępny: www.wup.poznan.pl, [data dostępu: 28.02.2014]

Dane dotyczące migracji wewnętrznych we wskazanych latach tj. 2007-2012, zdają się wskazywać na wzrastającą atrakcyjność gminy. W ostatnich latach (2010-2012) odnotowano zwiększającą się tendencję do osiedlania się w gminie Kościan, zarówno przez kobiety, jak i przez mężczyzn. Przełomowy był rok 2010, w którym dodatnie do tej pory saldo migracji wśród mężczyzn zbliżyło się do wartości ujemnych, niemniej nie osiągnęło ich. Sytuacja mogła wynikać ze zmian na rynku pracy, które zachodziły pod wpływem kryzysu gospodarczego.

Wykres 11. Saldo migracji w podziale na płeć w gminie Kościan w latach 2007-2012

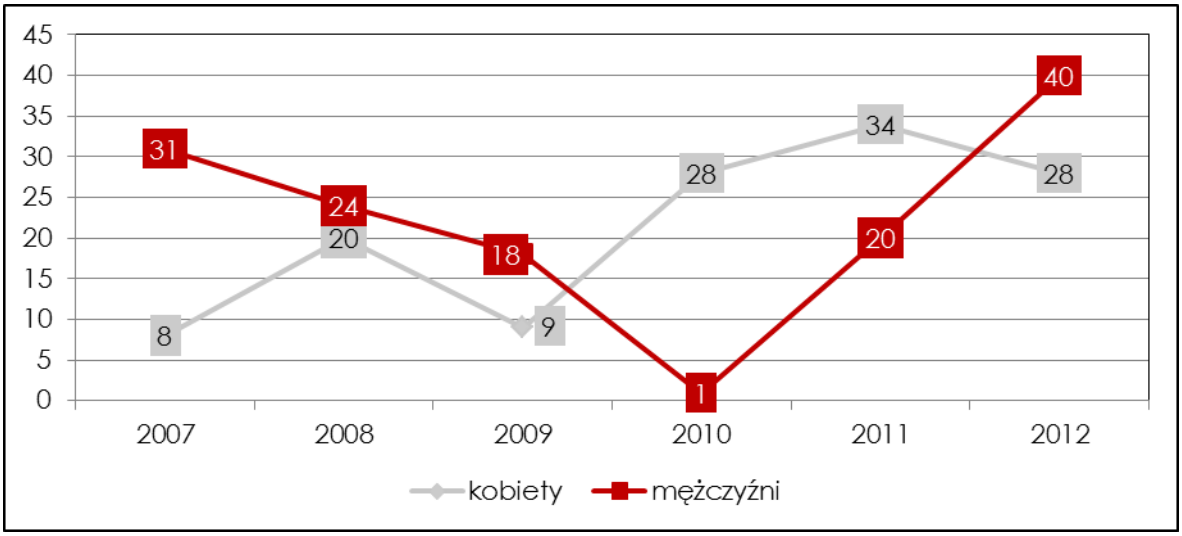

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analizując przedstawione dotychczas wskaźniki można zidentyfikować aspekty, które powinny być kluczowe przy planowaniu dalszych działań na rzecz rozwoju gminy. Do najważniejszych należy intensyfikacja działań na rzecz aktywizacji zawodowej bezrobotnych mieszkańców gminy, a szczególnie osób młodych. Działania w tym zakresie są przede wszystkim domeną władz powiatowych, jednak skuteczne inicjatywy mające na celu podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej gminy w konsekwencji przyniosą pozytywne efekty również na lokalnym rynku pracy. Istotne jest również inicjowanie działań z zakresu preorientacji zawodowej uczniów szkół podstawowych i orientacji zawodowej gimnazjalistów. Takie działania stanowią nie tylko profilaktykę w wymiarze indywidualnym, ale dzięki zwiększeniu prawdopodobieństwa podjęcia pracy i zmniejszeniu poziomu frustracji wśród absolwentów szkół średnich i wyższych mieszkających w gminie Kościan wpływają na poziom jakości życia.

W kontekście rozwoju gminy należy również bliżej przyjrzeć się obranej strategii rozwiązywania problemów społecznych[110]. Instytucją, która oferuje pomoc w zakresie rozwiązywania problemów społecznych na terenie gminy Kościan jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, który realizuje zadania własne z zakresu pomocy społecznej i zadania zlecone gminie.

Według danych przedstawionych w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Kościan 2009-2015* w latach 2003-2007 każdego roku pomocą objęto średnio 423 rodziny, przy czym jak wynika z wykresu 12, od 2003 roku liczba takich rodzin w kolejnych latach zmieniała się cyklicznie. Nie zauważono wyraźnego wzrostu beneficjentów pomocy społecznej w 2004 roku zaobserwowanego w innych gminach, który był spowodowany zmianami w przepisach polskiego prawa pomocy społecznej. Zmienił się wówczas zakres zadań własnych gminy oraz zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę (Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku). Autorzy wspomnianej *Strategii* wskazywali, że w analizowanym okresie wśród powodów przyznawania pomocy najczęściej pojawiała się kwestia ubóstwa (320 rodzin w 2007 roku), bezrobocia (165 rodzin), długotrwałej choroby

[110] *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Kościan 2009-2015*, dostępny: www.gminakoscian.pl, [data dostępu: 23-01-2014].

(135 rodzin) oraz potrzeby ochrony macierzyństwa (118 rodzin). W latach 2003-2007 zmniejszył się udział ubóstwa i bezrobocia w powodach trudnej sytuacji życiowej[111].

Wykres 12. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną w gminie Kościan w latach 2003-2007

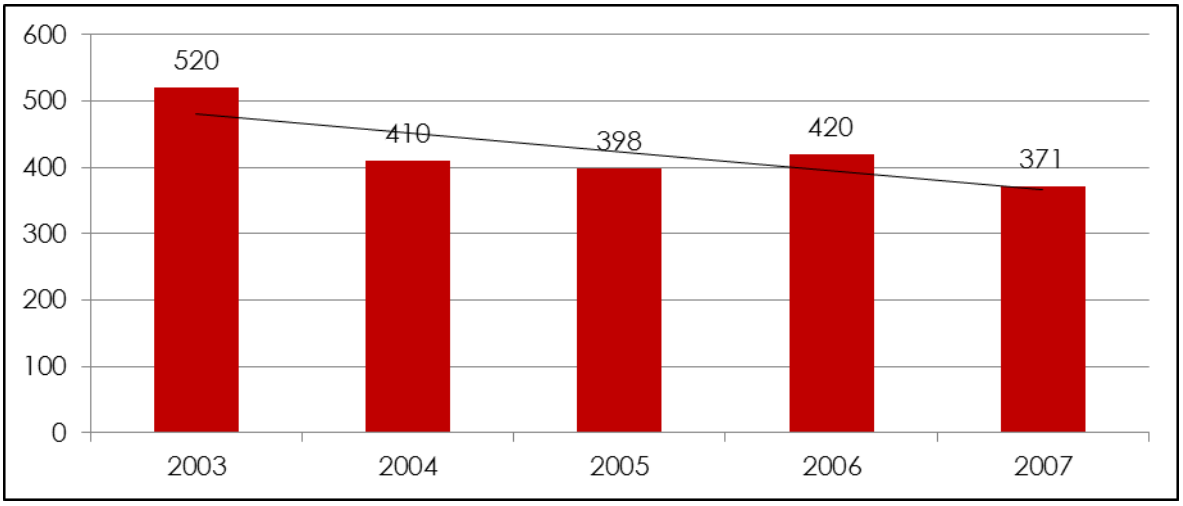

Źródło: Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Kościan 2009-2015, opracowanie własne.

Jak wynika z tabeli 14 w gminie Kościan liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w okresie od 2008 do 2012 roku wzrosła z 303 do 431. Najwyższy wzrost został odnotowany w 2012 roku (o 19,7%). Obecnie wartość analizowanego wskaźnika jest najwyższa wśród gmin członkowskich Lokalnej Grupy Działania „Gościnna Wielkopolska". Należy natomiast pamiętać, że gmina Kościan ma jednocześnie najwyższą liczbę ludności, co średnio daje nieco ponad 200 rodzin. Jednocześnie wzrosła liczba osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej z 1048 w 2008 roku do 1364 osób w 2012 roku (o 30,2%). Wyraźną tendencję spadkową widać natomiast w liczbie rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci. W 2008 roku było to 1214 rodzin, natomiast w 2012 było to już o 479 rodzin mniej (o 39,5%). Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku liczby dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny. Spadki w zakresie liczby przyznawanych zasiłków rodzinnych są charakterystyczne dla wszystkich badanych gmin w analizowanym okresie i mogą mieć bezpośredni związek ze wzrostem kryteriów dochodowych uprawniających do pobierania świadczeń.

[111] Tamże.

Tabela 14. Liczba gospodarstw domowych i rodzin objętych pomocą społeczną w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej											
2008	517	159	209	311	303	314	226	343	194	138	210
2009	316	153	226	309	322	522	198	339	221	150	384
2010	303	169	173	275	350	362	194	216	211	151	203
2011	317	140	200	260	360	323	184	222	207	141	201
2012	293	147	200	258	431	317	181	224	206	129	206
osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej											
2008	1259	563	876	1092	1048	1064	785	1476	729	504	710
2009	977	566	860	1038	1055	2014	639	1559	817	512	1398
2010	912	593	605	919	1118	1138	619	742	746	503	671
2011	883	511	774	849	1092	1000	587	690	693	452	609
2012	783	513	741	820	1364	931	551	707	674	405	637
rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci											
2008	1046	485	668	605	1214	907	850	731	402	525	616
2009	1079	437	606	538	1046	800	780	704	379	416	552
2010	969	392	541	486	861	714	717	588	344	384	492
2011	723	353	520	428	804	646	693	524	298	371	425
2012	842	316	486	352	735	570	617	467	253	318	389
dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny											
2008	1487	1003	1466	1282	2166	1787	1759	1396	873	969	1272
2009	1278	913	1317	1117	1794	1563	1588	1319	809	837	1110
2010	1148	828	1192	997	1561	1367	1471	1144	749	783	982
2011	1084	747	1136	887	1464	1248	1409	1031	661	729	843
2012	954	670	1069	767	1342	1106	1268	914	578	623	764

Kolor zielony oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Z danych przedstawionych w tabeli 14 wynika, że gmina Kościan osiągała jedne z najwyższych wskaźników w zakresie liczby przyznawanych świadczeń socjalnych. Należy jednak pamiętać, że wyniki te mają bezpośredni związek z liczbą mieszkańców poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego i mogą nie oddawać rzeczywistej sytuacji, w jakiej znajduje się dana gmina.

Wśród zagrożeń w kontekście pomocy społecznej zidentyfikowanych za pomocą analizy SWOT w ramach opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Kościan znalazły się między innymi takie problemy, jak[112]:

- niedopasowanie systemu kształcenia do potrzeb rynku pracy,

[112] Tamże.

- dominacja miast Kościan i Poznań w zakresie infrastruktury społecznej, usługowej, gospodarczej i kulturalnej,
- niski poziom zaangażowania młodzieży w działalność społeczną,
- duże rozproszenie terytorialne uczniów,
- brak organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej,
- brak miejsc spotkań dla działalności organizacji pozarządowych i grup nieformalnych,
- wzrost liczby osób starych, samotnych i niezaradnych życiowo,
- mała liczba klubów seniora i integracji ludzi dojrzałych.

5. KONDYCJA SEKTORA SPOŁECZNEGO

Do sektora społecznego można zaliczyć wszystkie te organizacje, których celem jest działanie zorientowane na rozwój danego obszaru, zwiększenie jego atrakcyjności i stworzenie dogodnych warunków życia.

W Gminie Kościan działa wiele organizacji zwykłych, od których nie wymaga się rejestracji w KRS, takich jak oddziały Ochotniczej Straży Pożarnej. Krajowy Rejestr Sądowy podaje informacje jedynie o czterech organizacjach pozarządowych działających na terenie gminy Kościan. Są to następujące podmioty:

- Choryń
  - Ludowy Klub Sportowy Aria Choryń
- Katarzynin
  - Kółko Rolnicze w Katarzyninie
- Ochotnicza Straż Pożarna w Kawczynie i w Kokorzynie.

Fakt ten może świadczyć o małej aktywności społecznej mieszkańców gminy lub też jest wynikiem silnego oddziaływania miasta Kościan, w którym skupia się aktywność mieszkańców gminy wiejskiej. Istotne informacje na ten temat można znaleźć w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Kościan[113]. Według niej mieszkańcy gminy

[113] Tamże.

wykazują się małą aktywnością społeczną, co skutkuje małą liczbą działających organizacji pozarządowych. Wskazuje się również na brak tzw. liderów lokalnych.

Nieco inny obraz gminy w kontekście rozwoju sektora społecznego wskazuje jeden z lokalnych liderów w indywidualnym wywiadzie pogłębionym: „Jeżeli chodzi o organizacje pozarządowe to największymi są kluby sportowe. Prawie na każdej wiosce jest klub sportowy. Trudno mi teraz dokładnie powiedzieć, ile ich jest dokładnie, ale jest ich sporo[114]. Są kluby seniora, które aktywnie działają, jest koło gospodyń wiejskich, które mają nieformalny charakter" [W11]. W gminie nie brakuje zatem zaangażowania społecznego mieszkańców, nie zawsze jednak ma ono charakter sformalizowany.

Jednym z bardziej rozpoznawalnych podmiotów działających w sferze aktywności społecznej na terenie gminy Kościan jest Szkolny Klub Sportowy „JANTAR" w Racocie istniejący od 1982 roku, oraz powołany przy nim w 1987 roku Klub Olimpijczyka. Klub zajmuje się propagowaniem wśród młodzieży i pozostałych mieszkańców gminy zdrowego stylu życia, oraz upowszechnianiem idei olimpijskiej poprzez spotkania z polskimi olimpijczykami oraz wyjazdy na igrzyska olimpijskie.

W sferze ochrony dziedzictwa kulturowego lokalnej społeczności funkcjonuje od 2006 roku zespół ludowy „Kokorzynianki" powstały przy Kole Gospodyń Wiejskich w Kokorzynie. Działa również dziecięcy zespół ludowy „Obrzanie" przy szkole podstawowej w Kiełczewie.

Funkcjonuje również Stowarzyszenie na rzecz rozwoju gminy Kościan. Według jednego z respondentów: „Zajmuje się przede wszystkim pozyskiwaniem pieniędzy zewnętrznych. Do tego było bardziej powołane i tym się zajmuje. Oprócz tego promowaniem gminy i działalnością lokalną, sportową, ale przede wszystkim po to było stworzone, żeby pozyskiwać pieniądze zewnętrzne. A poza tym kluby sportowe czy inne nie mogłyby ubiegać się o środki zewnętrzne" [W11].

Z zebranych informacji na temat kondycji sektora społecznego w gminie Kościan wynika, że sektor ten jest w dużej mierze zorientowany na działalność w sferze sportu. O działalności

[114] Różnica pomiędzy liczbą organizacji zarejestrowanych w KRS, a rzeczywistą liczbą funkcjonujących organizacji wynika m.in. z tego, że kluby sportowe rejestrują się bardzo często tylko w starostwie powiatowym i nie mają obowiązku czynić tego w KRS.

w sferze sportowo-rekreacyjnej świadczy również charakter organizowanych w gminie imprez. Do najbardziej rozpoznawalnych należą:

- Bieg Olimpijski w Racocie,
- Bieg Przełajowy im. Dezyderego Chłapowskiego w Turwi,
- Bieg Przyjaźni w Widziszewie,
- Maraton Pływacki na Jeziorze Wonieść,
- Mistrzostwa „Gościnnej Wielkopolski" w Wyścigach Drezyn Ręcznych w Racocie,
- Mistrzostwa Wielkopolski Juniorów i Seniorów w Skokach przez Przeszkody w Racocie,
- Olimpiada Bez Barier w Racocie,
- Kościański Półmaraton im. Henryka Florkowskiego,
- Mistrzostwa Gminy w Tenisie Stołowym Par Deblowych,
- Halowe Mistrzostwa Gminy w Piłce Nożnej,
- zawody strażackie,
- dożynki gminne i sołeckie,
- zawody strzeleckie.

W budowie i zagospodarowaniu przestrzeni publicznej poszczególnych miejscowości gmina upatruje szansę na rozwój aktywności społecznej swoich mieszkańców. Wzmacnianie potencjału społecznego ma się odbywać w następstwie tworzenia centrów integracyjno-rekreacyjnych, boisk sportowych oraz remontów i wyposażania świetlic wiejskich.

O dobrej kondycji sektora społecznego mówił także badany przedstawiciel gminy: „Mamy wiele klubów seniora, które nie są zarejestrowane formalnie, ale znajdują się pod opieką ośrodka pomocy społecznej i wszelkie warsztaty są tam realizowane. Mamy stowarzyszenie Centrum Rozwoju Gminy, które jest wiodącym liderem, jeżeli chodzi o pozyskiwanie środków. Jest to najbardziej prężnie działające stowarzyszenie. Dzięki niemu docieramy do wielu grup nieformalnych. Ludzie chcą się spotykać, ale nie myślą o rejestrowaniu takich grup. Udało nam się jednak zebrać ludzi, którzy utworzyli stowarzyszenie. To ono w swoich działaniach uwzględnia istnienie nieformalnych grup i dzięki temu może je wspierać" [W06].

Jeden z badanych wskazuje na istotny problem związany z rozwojem sektora społecznego polegający na braku jednostki, która pełniłaby funkcję lokalnego domu kultury. W związku

z tym rozwija się aktywność związana ze sportem, natomiast słabo rozwija się działalność w sferze kultury: „Jeżeli chodzi o tą sferę to powiedzmy, że jeżeli chodzi o sport, to jak najbardziej. Sport jest dotowany i mają możliwość pozyskania pieniędzy przez przystąpienie do konkursów itd. Gorzej wygląda pod względem kultury. Nie ma co się oszukiwać. Nie mamy swojego domu kultury i to jest wielka bolączka. Wtedy właśnie takiej działalności nie ma nikt. Koła gospodyń istnieją jako samorodek i pracują z własnych uzyskanych pieniędzy, zebranych przez siebie. Mam doświadczenie i wiem, jak to wygląda w innych gminach, szczególnie tam, gdzie są domy kultury. Ta pomoc jest inna. Całkiem inaczej się pracuje jak wiedzą, że mają na próby, wiedzą, że mają środki na nową odzież, na koncerty dojechać, wiedzą, że ktoś te koncerty im załatwi, że jest to o wiele łatwiej. U nas tego nie ma i jest to największa bolączka. Są u nas gminne biblioteki, ale skupiają się tylko na czytelnictwie, a ja nie wiem dokładnie, jakie czytelnictwo jest na wsi. Zawsze myślę, żeby coś stworzyć oprócz biblioteki, oprócz tego czytelnictwa, żeby ta komórka, jaką jest biblioteka gminna, miała szerszy zakres kulturalny” [W11].

Jak wynika z danych GUS, liczba organizacji pozarządowych działających na terenie gminy Kościan jest zbliżona do średniej liczby organizacji tego typu w pozostałych gminach członkowskich LGD Gościnna Wielkopolska (wykres 13). Potwierdza to pośrednio obserwację wskazującą na jedynie szczątkowy zakres informacji, jakie zawiera Krajowy Rejestr Sądowy.

Wykres 13. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku

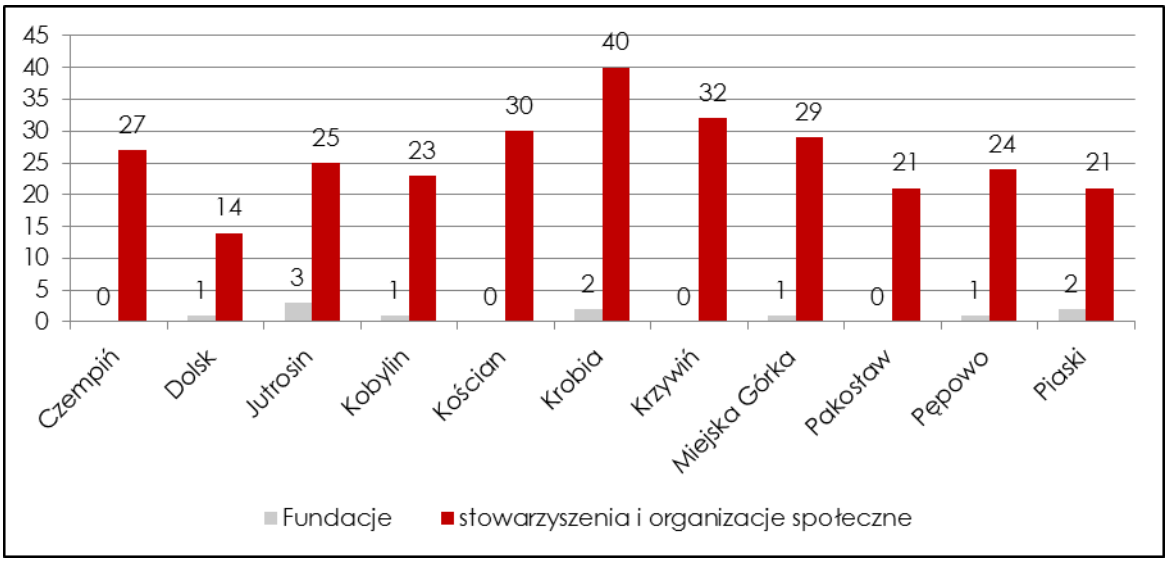

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W kontekście działalności sektora społecznego pojawiają się jednak problemy związane z zaangażowaniem mieszkańców. Według jednego z respondentów: „Są w społecznościach ludzie, którzy dobrze znają ludzi, potrzeby i oczekiwania mieszkańców, ale też aktywnie wychodzą naprzeciw. To nie jest jedynie postawa roszczeniowa, że ktoś ma dla nich coś zrobić. Niestety ubolewamy nad tym, że wiele grup społeczeństwa jest nasiąkniętych starym systemem, gdzie tak właśnie było. Był ktoś, kto robił wszystko za resztę społeczności. Mimo to, są grupy, które czerpią satysfakcję z bycia z ludźmi, realizacji programów, czy organizacji wyjazdów" [W06].

Bardziej miarodajnym wskaźnikiem służącym ocenie rozwoju sektora pozarządowego jest liczba organizacji przypadająca na 10 tysięcy mieszkańców. Dane zamieszczone na wykresie 14 wskazują stosunkowo niski poziom rozwoju trzeciego sektora w gminie Kościan w porównaniu do pozostałych gmin członkowskich LGD.

Wykres 14. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku

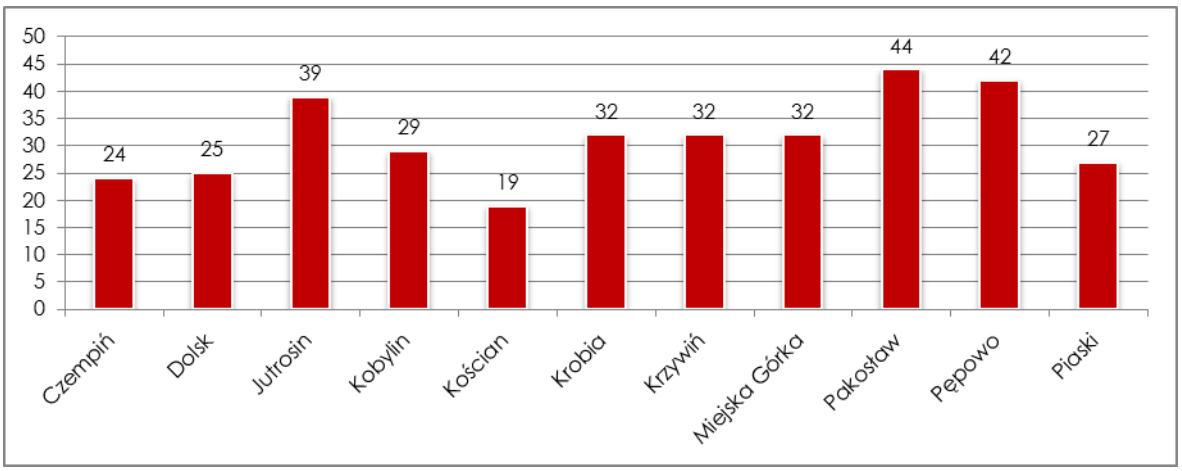

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Liczba stowarzyszeń oraz instytucji pozarządowych jest istotnym elementem w małych społecznościach lokalnych. Aktywizacja gospodarcza, kulturowa oraz społeczna, która jest ich zasługą, nie tylko integruje społeczność lokalną, ale także wspiera gospodarkę i ogólny rozwój danego obszaru. Jak wynika z przedstawionych wyżej danych, na terenie gminy Kościan funkcjonują niewykorzystywane w pełni zasoby społeczne, a aktywność organizacji pozarządowych jest mimo wszystko dość ograniczona.

6. PARTYCYPACJA OBYWATELSKA

Uczestniczyć w życiu gminy można na wielu płaszczyznach. Partycypacja obywatelska dotyczy działań podejmowanych przez mieszkańców lokalnej społeczności w celu rozwiązania danych problemów społecznych, udziału czy też wpływu na decyzje podejmowane przez władze publiczne a także kontroli nad nimi. Partycypować można poprzez referenda, konsultacje społeczne, podejmowanie obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej, składanie wniosków i wiele innych.

Frekwencja wyborcza należy do jednych z najważniejszych i najbardziej adekwatnych metod służących określaniu poziomu aktywności obywatelskiej mieszkańców.

Jedynie w 2002 roku frekwencja wyborcza w gminie Kościan, w wyborach samorządowych była wyższa niż średnia powiatu (tabela 15). W wyborach na wójta, burmistrza w 2002 roku frekwencja w gminie Kościan była wyższa niż średnia zarówno na poziomie powiatu, województwa, jak i kraju. Inna sytuacja miała miejsce w wyborach w 2006 i w 2010 roku. Wówczas frekwencja w gminie Kościan była niższa od danych dla powiatu, województwa, oraz kraju. Ponadto w 2006 roku frekwencja w gminie Kościan była najniższa wśród gmin powiatu kościańskiego (39,3%). Może to świadczyć o relatywnie niskim poziomie odpowiedzialności obywatelskiej wśród uprawnionych do głosowania mieszkańców gminy Kościan i o stosunkowo małym poczuciu sprawstwa i wpływu na sprawy lokalne wśród mieszkańców gminy.

Tabela 15. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w Polsce, woj.wielkopolskim, powiecie kościańskim i gminie Kościan w latach 2002, 2006, 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2002			2006		2010	
	Wybory do rad gmin I tura	Wybory na wójta, burmistrza, prezydenta miasta		I tura	II tura	I tura	II tura
		I tura	II tura				
Polska	44,1	44,2	35,0	46,0	39,6	47,3	35,3
woj. wielkopolskie	45,8	45,9	35,7	47,1	38,7	47,1	31,5
pow. kościański	50,4	50,4	43,2	46,1	38,4	47,5	-
gm. Kościan	51,1	51,1	-	39,3	-	42,0	-

Źródło: PKW, opracowanie własne.

W wyborach do Sejmu i Senatu najwyższa frekwencja wyborcza w gminie Kościan była w 2007 roku i wyniosła 48,9% (tabela 16). Analiza frekwencji w pozostałych wyborach parlamentarnych w latach 2001, 2005 i 2011 wskazuje, że najniższą frekwencję odnotowano w wyborach w 2005 roku (36,2%). Zmniejszenie odsetka osób uczestniczących wobec ogółu uprawnionych do głosowania w odniesieniu do poprzednich wyborów (2007) dotyczy roku 2011. W ostatnich wyborach w gminie Kościan wzięło średnio udział o 2,8 p.p. mniej osób niż w całym powiecie kościańskim, i o 7 p.p. mniej niż w całym województwie wielkopolskim.

Tabela 16. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie kościańskim i gminie Kościan w latach 2001, 2005, 2007, 2011 (w %)

Wyszczególnienie	2001		2005		2007		2011	
	Sejm	Senat	Sejm	Senat	Sejm	Senat	Sejm	Senat
Polska	46,3	46,3	40,6	40,6	53,9	53,9	48,9	48,9
woj. wielkopolskie	49,9	49,9	40,9	40,9	55,1	55,1	49,2	49,2
pow. kościański	49,1	48,8	37,6	37,6	51,2	51,2	45,0	45,0
gm. Kościan	48,4	48,4	36,3	36,2	48,9	48,9	42,2	42,2

Źródło: PKW, opracowanie własne.

W porównaniu do danych ogólnokrajowych, wojewódzkich i z powiatu kościańskiego wybory prezydenckie z roku 2000 były przedmiotem dużego zainteresowania mieszkańców gminy Kościan. W tym roku frekwencja wyborcza na poziomie gminy była wyższa od frekwencji na poziomie województwa i kraju, a porównywalna z tą na poziomie powiatu. Sytuacja uległa zmianie w 2005 roku, kiedy frekwencja w gminie Kościan była niższa niż średnia powiatu (średnio o 2,7 p.p) o i wyraźnie odbiegała od danych dla województwa i kraju. W podobny sposób przebiegały wybory w 2010 roku. Wówczas frekwencja w gminie Kościan była wyższa od tej z poprzednich wyborów prezydenckich (o 3,1 p.p), podobnie jak przed pięciu laty była niższa od danych dla powiatu kościańskiego oraz województwa wielkopolskiego i kraju.

Tabela 17. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie kościańskim i gminie Kościan w latach 2000, 2005 i 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2000	2005		2010
		I tura	II tura	
Polska	61,1	49,7	51,0	55,3
woj. wielkopolskie	66,5	51,3	51,4	54,3
pow. kościański	68,7	48,9	48,9	51,0
gm. Kościan	68,6	46,3	46,1	49,4

Źródło: PKW, opracowanie własne.

Na partycypację obywatelską w wymiarze lokalnym w dużym stopniu wpływają działania władz jednostek samorządu terytorialnego, mające na celu informowanie i zachęcanie mieszkańców do zaangażowania w życie gminy.

Jeden z badanych wspomina o partycypacji obywatelskiej mieszkańców w następujący sposób: „Mamy od wielu lat sprawdzoną formułę spotkań. W momencie przygotowywania budżetu ze wszystkich 37 sołectw mieszkańcy przedstawiają swoje oczekiwania dot. rozplanowania inwestycji. Według tego wójt przygotowuje plan na budżet w kolejnym roku, swój głos mają również radni. Dzięki tym wnioskom mamy pełniejszy obraz oczekiwań. Niestety trzeba ten obraz dostosować do możliwości finansowych. Nigdy nie było tak, aby te oczekiwania mogły być zrealizowane w 100%. Jednak te wnioski pozwalają nam trafniej formułować budżet. Pewne możliwości pozyskiwania środków dodatkowych pomagają wprowadzać nowe zadania do budżetu. W tym roku wprowadziliśmy funkcjonowanie funduszu sołeckiego. Z frekwencją jest różnie. Bardzo często w przypadku priorytetowych zadań, gdzie informacje są szeroko przekazywane mieszkańcom – ta frekwencja jest dobra” [W06].

Reprezentowana przez badanych postawa wobec konsultacji społecznych pokrywa się z zamysłem Ustawodawcy wyrażonym w ustawie o samorządzie gminnym: „W wypadkach przewidzianych ustawą oraz w innych sprawach ważnych dla gminy mogą być przeprowadzane na jej terytorium konsultacje z mieszkańcami gminy”[115].

W opinii jednego z respondentów przeprowadzanie konsultacji społecznych nie należy jednak do prostych zadań: „Jak najbardziej trzeba słuchać społeczeństwa. Miałam okazję być na dwóch, trzech zebraniach wiejskich. Gdyby w naszej gminie do końca słuchać społeczeństwa, to byłby jeden chaos. Jeżeli wioska liczy ponad tysiąc mieszkańców, a na zebranie wiejskie przychodzi 20 osób, z czego 10 z nich jest ciągle niezadowolonych do tego stopnia, że np. mamy spotkanie dotyczące odnowy wsi, chcemy zaplanować konkretne działania, a oni wychodzą z problemami zupełnie niezwiązanymi z tematem. Jestem jeszcze za tym, że w gminach powinny być pewne autorytety, osoby, które będą umiały pokierować, poprowadzić, za którymi ludzie pójdą. Wiadomo, że nie wszyscy. Autorytety nie tylko takie,

[115] Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, art. 5a, ust. 1, Dz.U. 1990 Nr 16 poz. 95.

że burmistrz, wójt. Żeby nawet były przeciwne dwa fronty, które potrafią wspólnie się dogadać na zasadzie pewnych kompromisów. Takie autorytety są też ważne w takich środowiskach". (R04 F01).

Badany wspomina również o słabym zaangażowaniu młodzieży oraz osób w wieku od 20 do 45 lat w życie społeczne gminy: „Wydaje mi się, że cała praca społeczna na naszym terenie idzie w ciężkim kierunku, nikomu się nie chce pracować społecznie. Zupełnie inaczej jest jak jest Urząd Miasta, Dom Kultury, ludzie tam idą, bo łatwiej jest tam coś zorganizować. Na wioskach tak nie ma, są dożynki dla całej gminy, na które przychodzi część osób. Młodzież kiedyś lgnęła bardziej do tego, by coś robić. Teraz nie ma nikogo, są piękne boiska, hala sportowa, nauczyciele proponują zajęcia. Jest organizowany wyjazd do kina i jest 10 - 15 chętnych. Są imprezy w wakacje organizowane, na które przychodzą matki z dziećmi, emeryci, a młodzieży nie ma. Osoby od 20 do 45 roku życia są cały czas zajęte" (R04, F01).

7. Współpraca międzysektorowa

Samorząd terytorialny na poziomie gminnym jest jednym z najważniejszych partnerów organizacji pozarządowych. Jest to widoczne w rosnącej liczbie gmin, które dotują zadania realizowane przez trzeci sektor. W Polsce wciąż jednak zauważa się małą skalę partnerskich relacji między przedstawicielami obu sektorów[116].

Analiza dostępnych materiałów dotyczących gminy Kościan wskazuje na słabą i mało ustabilizowaną współpracę międzysektorową. Potwierdzają to w pewnym stopniu wyniki rankingu „Przyjazny Samorząd" oceniającym efektywność współpracy, realizacji programów partnerskich, wsparcia finansowego oraz pomocy niematerialnej. Ranking tworzony jest na podstawie corocznego badania „Monitoring współpracy między organizacjami pozarządowymi i jednostkami samorządu terytorialnego" realizowanego przez Stowarzyszenie Klon/Jawor oraz Departament Pożytku Publicznego Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej[117].

[116] *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych. Raport z badania 2012*, *op. cit.*, s.11.
[117] *Gwiazdki za współpracę*, op. cit.

Ranking uwzględnia cztery wymiary współpracy, w ramach których gmina może otrzymać od 0 do 5 gwiazdek. Gmina Kościan została w nim odznaczona w latach 2008-2010. W tabeli 18 przedstawiono punktację gminy Kościan przyznaną w tych latach.

Tabela 18. Oceny uzyskane przez gminę Kościan w rankingu „Przyjazny Samorząd" w latach 2008-2010

Rodzaj działania	2008	2009	2010
Program współpracy	4/5	3/5	1/5
Współpraca finansowa	3/5	4/5	4/5
Wspierające formy współpracy pozafinansowej	1/5	4/5	1/5
Partnerskie formy współpracy pozafinansowej	0/5	4/5	1/5
Wynik ogólny	2/5	3,75/5	1,75/5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Certyfikaty Przyjazny Samorząd 2008, 2009 i 2010 gmina Kościan,* dostępne: http://bazy.ngo.pl/search/info.asp?id=103470, [data dostępu: 28.02.2014].

Oceny przyznane za lata 2008 i 2010 wskazywały na duże uchybienia we współpracy jednostki samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi. Ponadto, według ocen uzyskanych w 2010 roku sytuacja uległa pogorszeniu w stosunku do warunków prezentowanych rok wcześniej. W sferze współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi postawiono następujące kwestie do rozwiązania:

- Co najmniej dwukrotne konsultowanie uchwalanego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi;
- Dokumentowanie konsultacji na temat uchwalania programu współpracy JST i NGO, sporządzanie sprawozdań z ich trybu, przebiegu i rezultatu;
- Uchwalenie programu współpracy do końca stycznia danego roku;
- Przeznaczanie na organizacje pozarządowe co najmniej 1% wydatków bieżących gminy;
- Wspieranie organizacji pozarządowych m.in. Poprzez: pomoc administracyjną, nieodpłatne udostępnianie lokali na działalność statutową, udostępnianie materiałów i sprzętów;
- Informowanie NGO o źródłach pozyskiwania pozabudżetowych środków finansowych;
- Promocja działalności pożytku publicznego i podmiotów działających w tym obszarze;
- Pomoc organizacjom pozarządowym w publikowaniu informacji w prasie lokalnej i Internecie;
- Pomoc w nawiązywaniu kontaktów krajowych i międzynarodowych;
- Konsultacje telefoniczne oraz punkty poradnictwa;
- Pomoc w zakładaniu organizacji pozarządowych;

- Patronat nad działaniami organizacji pozarządowych;
- Konsultowanie z organizacjami pozarządowymi projektów aktów prawnych lub dokumentów programowych i strategicznych;
- Dokumentowanie konsultacji w postaci sprawozdania;
- Współpraca w sferze programowej, planowanie oraz realizacja wspólnych przedsięwzięć;
- Uczestnictwo przedstawicieli organizacji pozarządowych w posiedzeniach organów urzędu;
- Współpraca w zakresie opiniowania przedstawianych ofert;
- Współpraca w zakresie oceny realizacji programów;
- Współudział organizacji pozarządowych w projektowaniu budżetu w zakresie dotyczącym obszaru działania organizacji.

W celach programu współpracy gminy Kościan z organizacjami pozarządowymi uchwalonego na rok 2014 wskazuje się na następujące punkty tej współpracy:

- Organizację otwartych imprez kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych;
- Promowanie aktywnych form spędzania wolnego czasu;
- Rozwój oferty rekreacyjnej, kulturalnej i edukacyjnej;
- Organizowanie zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży;
- Organizację cyklicznych imprez sportowych, rekreacyjnych i propagujących dziedzictwo kulturowe, oraz rozwój sportu kwalifikowanego dzieci i młodzieży.

Przedstawiciel gminy Kościan w indywidualnym wywiadzie pogłębionym wskazuje na podstawowe działania samorządu zorientowane na współpracę z organizacjami pozarządowymi: „Co roku w ramach współpracy z organizacjami ogłaszamy konkurs w dziedzinie kultury fizycznej i sportu. Co roku zabezpieczamy pieniądze w budżecie na rozwój sportowy dzieci i młodzieży. Kluby sportowe otrzymują takie wsparcie i przystępują do konkursu. Straże Pożarne również uzyskują finansowe wsparcie od samorządu” [W06].

We współpracy międzysektorowej należy uwzględnić również działania podejmowane na rzecz sektora prywatnego. Wspomina o nich w wywiadzie jeden z liderów lokalnych: „Jesteśmy już po wybudowaniu dzięki środkom unijnym terenu aktywizacji gospodarczej na terenie Widziszewa. Rozmawiamy obecnie z firmami zainteresowanymi wejściem na ten teren. Przygotowujemy także drugi taki teren w tej lokalizacji. Jest to temat do rozmów z przedsiębiorcami. Raz do roku

odbywa się spotkanie noworoczne, na które zapraszamy wszystkie osoby współpracujące z nami. Jest to również forma wymiany doświadczeń. Jesteśmy gminą położoną na zasobnym w gaz ziemny terenie. Istnieje tu kopalnia, która ten gaz wydobywa. Dzięki lokalnym złożom, mamy argument do pozyskiwania nowych przedsiębiorców" [W11]. Gmina Kościan stara się zatem wykorzystać potencjał współpracy z przedsiębiorcami poprzez stwarzanie dogodnych warunków do podejmowania przez nich aktywności gospodarczej na terenie gminy. Pozytywnych wzorców zachowań dostarczają również sami przedsiębiorcy. Stymulują oni gminę do dalszego rozwoju w sferze współpracy gospodarczej: „Firmą kluczową, która pojawiła się 7 lat temu na naszym terenie była firma Creaton, która wybudowała tu swoją fabrykę. Można powiedzieć, że firma ta zmotywowała nas do podjęcia działań na bazie Widziszewa w celu zbudowania strefy ekonomicznej. Podejmowaliśmy na bieżąco wszystkie niezbędne decyzje, aby ułatwić firmom zlokalizowanie dogodnego miejsca i zrealizowanie swoich inwestycji. Teren wykupiony przez tamtą fabrykę został objęty specjalnym statusem ekonomicznej strefy wałbrzyskiej. Obecnie można powiedzieć, że dzięki tym strategicznym inwestorom połączyliśmy nową wybudowaną drogę z drogą krajową, jest wybudowany nowy gazociąg zasilania energetycznego. Jesteśmy w trakcie oceny kolejnego wniosku o rozszerzenie strefy ekonomicznej o następnego inwestora. Dzięki firmom Coccodrillo i Peter Renz drugi teren aktywizacji gospodarczej na Widziszewie zyskał nową siłę. Dzięki środkom unijnym udało się wybudować wewnętrze drogi, infrastrukturę, kanalizację i oświetlenie. To zaowocowało tym, że w ubiegłym roku czterech inwestorów zdecydowało się na budowę tutaj swoich siedzib" [W11]. Widać zatem, że podejmowane działania w sferze rozwoju gospodarczego gminy skutkują kolejnymi działaniami rozwijającymi ten obszar. W opinii tego samego badanego: „Tak powinno być, że gmina stara się pozyskać tereny inwestycyjne. Mamy teren inwestycyjny bardzo duży na Widziszewie, mamy bardzo duży teren na Pianowie. To są miejsca, gdzie gmina stara się stworzyć teren, z którego korzystać będą mogli przyszli przedsiębiorcy. Jesteśmy przygotowani, żeby do nas przyszli i inwestowali. To jest najważniejsze, patrzenie i myślenie perspektywiczne. To jest ważne, bo kto do nas przyjdzie, jeżeli nie mamy terenu? Miasto Kościan bynajmniej dusi się brakiem terenu, a my ten teren na szczęście mamy. To jest największe zadanie w tej chwili żeby przygotować takie tereny dla przyszłych inwestorów" [W11]. Badany wskazuje na korzyści płynące z faktu posiadania terenów inwestycyjnych przez gminę Kościan. Zauważa jednocześnie, że odwrotna sytuacja panuje

w samym Kościanie. Miasto zamknięte w swoich granicach nie może zapewnić tak dogodnych warunków potencjalnym inwestorom.

Według informacji zaczerpniętych ze Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Kościan na jej terenie działają organizacje pozarządowe oraz organizacje działające w sferze współpracy przedsiębiorców. W tej materii funkcjonuje między innymi:

- Stowarzyszenie Przedsiębiorców Ziemi Kościańskiej,
- Cech Rzemiosł Różnych,
- Rolnicze Grupy Producenckie,
- Związki Branżowych Producentów Rolnych,
- Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości w Kościanie,
- Stowarzyszenie Kupców Ziemi Kościańskiej.

Zebrane na temat gminy Kościan informacje wskazują na wysoki poziom rozwoju w zakresie infrastruktury i szereg działań podejmowanych w tej sferze. Gmina Kościan jest jednym z podmiotów, które przodują wśród JST ujętych w badaniu w wykorzystaniu środków z Unii Europejskiej i kolejnych inwestycjach podejmowanych na jej terenie.

Rolniczy charakter gospodarki gminy, dostępność terenów inwestycyjnych w wyznaczonej strefie ekonomicznej oraz bliskość szlaków komunikacyjnych sugerują, że w najbliższych latach tempo rozwoju mierzone liczbą prowadzonych inwestycji może ulec wzrostowi.

Kondycja sektora społecznego przejawiająca się w liczbie organizacji pozarządowych oraz działaniach przez nie podejmowanych wskazuje na średni potencjał w tym zakresie. Dobrze zorganizowane są działania w sferze sportu, brakuje natomiast działań aktywizujących gminę pod względem kulturalnym. Z badań wynika, że brakuje wystarczających działań wspierających ze strony samorządu w tym zakresie. Inna sytuacja ma miejsce w przypadku sektora gospodarczego. Według dostępnych wskaźników potencjał gospodarczy mieszkańców gminy Kościan rośnie. Warto podjąć dodatkowe działania na rzecz jego rozwoju, tym bardziej, że badani przyznają, iż jednostka ze względu na swoje położenie oraz uwarunkowania społeczno-gospodarcze może liczyć na pozyskanie dużych inwestorów zewnętrznych, którzy mogliby poprawić kondycję lokalnego rynku pracy oraz budżetu gminy.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w gminie Kościan w latach 2007-2012 203
Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności gminy Kościan w 2012 roku 204
Wykres 3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Kościan w latach 2007-2012 (w %) 205
Wykres 4. Prognoza zmian liczby ludności w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w gminie Kościan w latach 2014-2030 206
Wykres 5. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Kościan w okresie 2007-III kwartał 2013 208
Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 209
Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 210
Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 211
Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 212
Wykres 10. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych w gminie Kościan, powiecie kościańskim i woj. wielkopolskim okresie 12.2007-12.2013 (w %) 230
Wykres 11. Saldo migracji w podziale na płeć w gminie Kościan w latach 2007-2012 230
Wykres 12. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną w gminie Kościan w latach 2003-2007 232
Wykres 13. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku 237
Wykres 14. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku 238

SPIS TABEL

Tabela 1. Dynamika zmian w porównaniu rok do roku liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2010-2012 213
Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 214
Tabela 3. Podmioty według klas wielkości w gminie Kościan w latach 2009-2012 214
Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w gminie Kościan oraz w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku* 215
Tabela 5. Liczba przedsiębiorstw wg sekcji PKD 2007 w gminie Kościan w latach 2009-2012 217
Tabela 6. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) 218
Tabela 7. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł) 220

Tabela 8. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w %) 221

Tabela 9. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012..... 222

Tabela 10. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 225

Tabela 11. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł) 227

Tabela 12. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 228

Tabela 13. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 (w %)..... 229

Tabela 14. Liczba gospodarstw domowych i rodzin objętych pomocą społeczną w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 233

Tabela 15. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w latach 2002, 2006, 2010 w Polsce, woj.wielkopolskim, powiecie kościańskim i gminie Kościan (w %) 239

Tabela 16. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w latach 2001, 2005, 2007, 2011 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie kościańskim i gminie Kościan (w %) 240

Tabela 17. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w latach 2000, 2005 i 2010 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie kościańskim i gminie Kościan (w %) 240

Tabela 18. Oceny uzyskane przez gminę Kościan w rankingu „Przyjazny Samorząd" w latach 2008-2010 243

MIASTO KOŚCIAN

Rysunek 1. Mapa obszaru realizacji projektu „Partnerstwo samorządów Południowej Wielkopolski na rzecz zwiększenia dostępności i jakości usług publicznych" – miasto Kościan

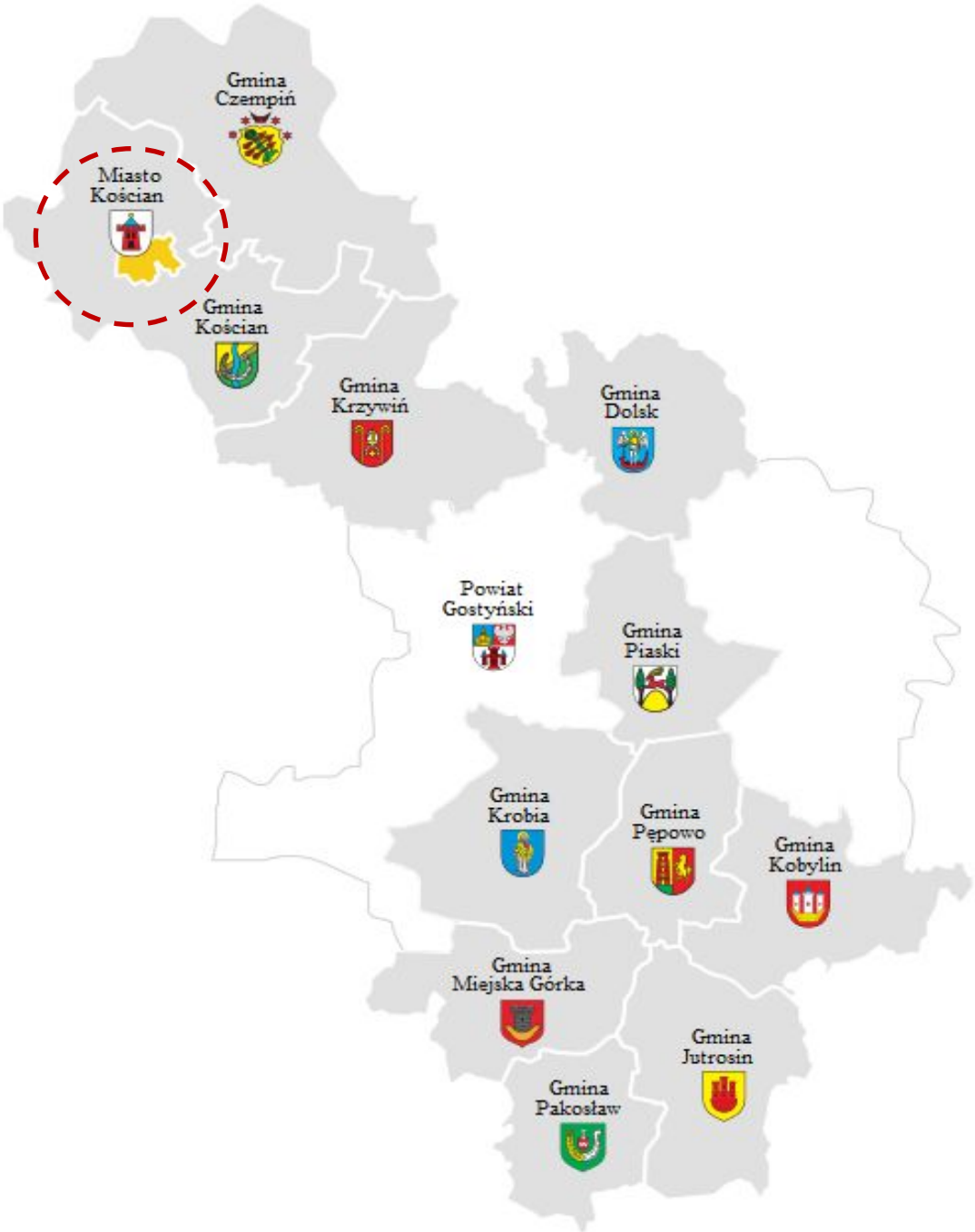

Źródło: http://www.uslugipubliczne.pl/mapa.html.

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE

Miasto Kościan to gmina miejska leżąca w powiecie kościańskim. Zajmuje obszar 879 ha, co stanowi 1,2% powierzchni tego powiatu. W latach 1975-1998 miasto administracyjnie należało do województwa leszczyńskiego, obecnie jest częścią województwa wielkopolskiego. W dokumencie *Wizja Strategiczna dla Miasta Kościana*[118] zwraca się uwagę na to, że położenie Kościana w pobliżu takich miast jak Poznań i Leszno wpływa na wzrastającą aktywność miasta oraz zwiększenie możliwości wykorzystania jego potencjału gospodarczego.

2. ZMIANY DEMOGRAFICZNE

Według danych GUS za 2012 rok liczba ludności miasta wyniosła 24 050 osób (wykres 1). W porównaniu do danych z 2007 roku liczba ludności w Kościanie zmniejszyła się o 0,4% (88 osób), przy czym liczba kobiet zmniejszyła się o 0,7% (164 osoby), a mężczyzn zwiększyła o 0,7% (76 osoby). Proporcja liczby kobiet i mężczyzn jest typowa w odniesieniu do danych dla powiatu kościańskiego, a także województwa wielkopolskiego. W gminie będącej przedmiotem opracowania kobiety stanowią większość (średnio 52,2% w latach 2007-2012).

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w mieście Kościan w latach 2007-2012

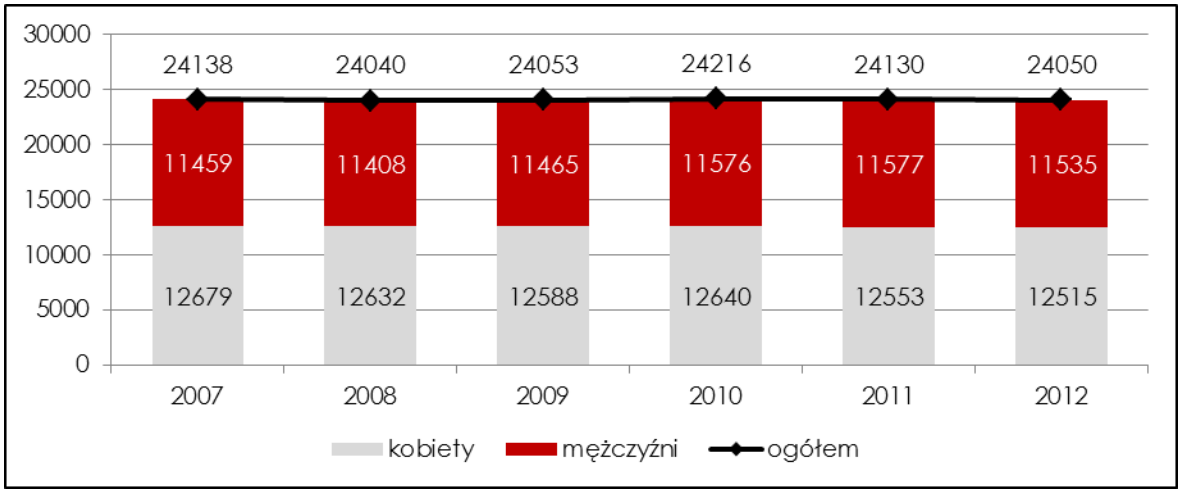

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

[118] *Wizja Strategiczna dla Miasta Kościana*, 2007, dostępny: www.koscian.pl, [data dostępu: 28.02.2014].

Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności miasta Kościan w 2012 roku

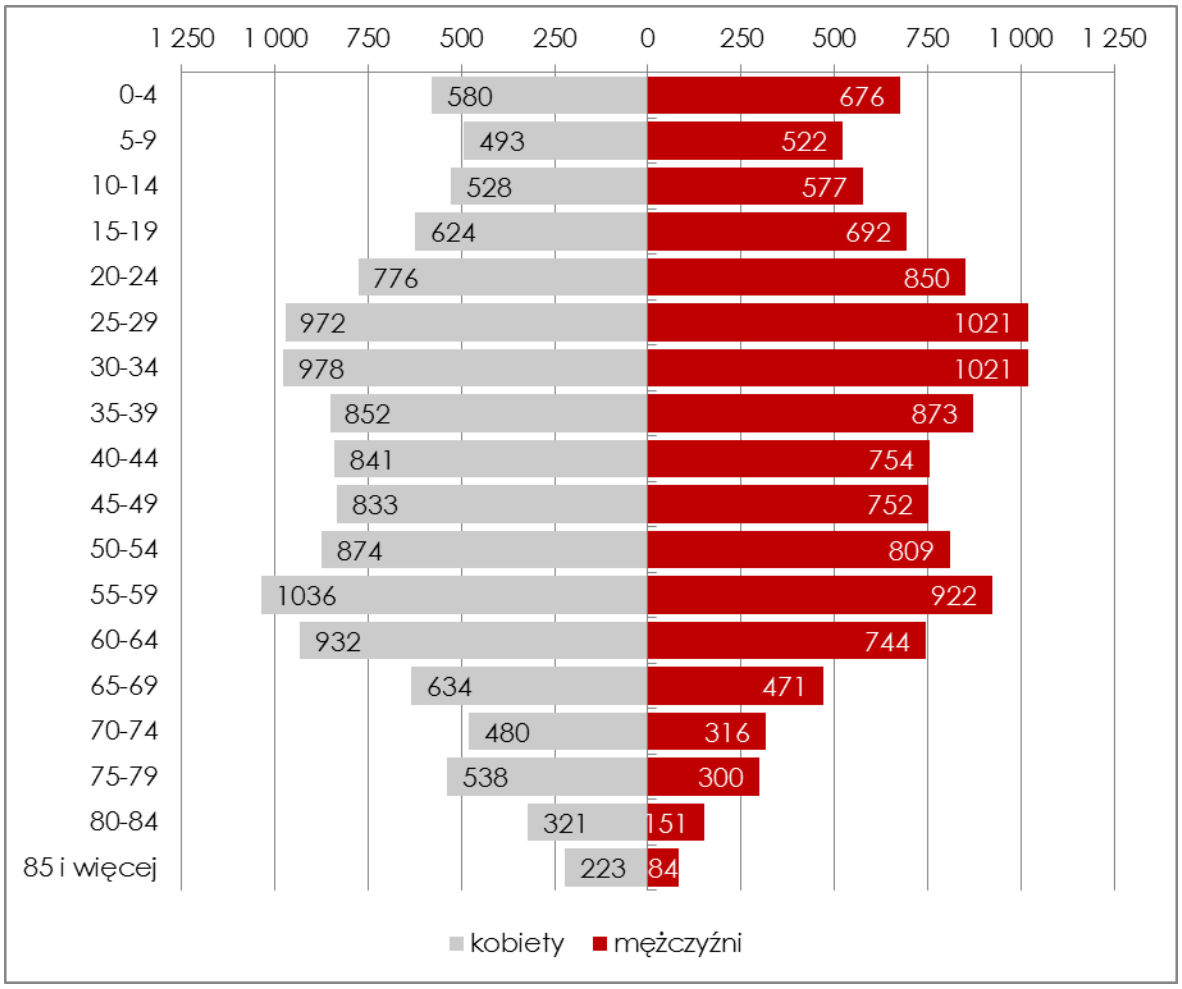

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analiza obecnej struktury wiekowej populacji miasta Kościan (wykres 2) prowadzi do istotnych wniosków związanych z przyszłymi trendami demograficznymi. Warto zwrócić uwagę na dwa wyże demograficzne w kategorii osób urodzonych w latach 1953-1957 (wiek: 55-59 lat) oraz w latach 1978-1987 (wiek: 25-34 lata). Struktura ta jest analogiczna wobec proporcji odnotowywanych w województwie, w którym można wyraźnie zidentyfikować dwa wyże demograficzne: lat pięćdziesiątych i lat osiemdziesiątych. Dane dotyczące liczebności najmłodszych mieszkańców gminy wskazują na utrwalanie się modelu rodziny 2+1, czyli takiego, w którym na dwoje rodziców przypada jedno dziecko, a rzadziej 2+2. Ponadto dzieci w wieku do 4 lat stanowią relatywnie wysoki udział w porównaniu do starszych kategorii wiekowych (5-9 i 10-14 lat), co wynika z faktu ujemnego przyrostu naturalnego w latach 2003-2006 i dodatniego w latach 2007-2011. W perspektywie długoterminowej – przy założeniu, że osoby, które obecnie mają od 25 do 34 lat nie opuszczą gminy – obciążenia lokalnego budżetu wynikające m.in.

z kierowania wsparcia dla osób w wieku poprodukcyjnym mogą być dużo bardziej dotkliwe dla finansów gminy.

Pogłębiona analiza dynamiki zmian liczby ludności miasta Kościan wskazuje na zmniejszanie się udziału osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej strukturze społeczeństwa w 2012 roku w porównaniu do danych z roku 2007. Zmniejszeniu uległa liczba ludności w grupach wiekowych od 5 do 9 lat (o 11,6%), od 10 do 14 lat (o 17,4%) i w wieku od 15 do 19 lat (o 20,9%). Przyczyn takiej sytuacji należy upatrywać w niżu demograficznym, jak również można je wiązać z trendem związanym z odkładaniem „na później" decyzji o posiadaniu dzieci przez młodych ludzi w wieku od 25 do 34 lat. Świadczy o tym między innymi fakt, iż w grupie wiekowej od 0 do 4 lat w porównaniu roku 2012 do 2007 odnotowano wzrost liczby ludności o 14,6%.

Dane dotyczące udziału w ogóle ludności osób z poszczególnych kategorii wiekowych (wykres 3) ukazują trend dotyczący zmian w strukturze wiekowej mieszkańców miasta Kościan, a także pozwalają na prognozowanie jej w najbliższych latach.

Analiza rozkładu procentowego ludności miasta Kościan w podziale na kategorie wiekowe (wykres 3) wskazuje na proces starzenia się społeczeństwa. W okresie 2007-2012 zaobserwowano spadek odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym (o 1,7 p.p) przy jednoczesnym wzroście odsetka ludności w wieku poprodukcyjnym (o 2,8 p.p). Różnica ta zmniejszała się stopniowo – w 2007 roku zbiorowość osób w wieku przedprodukcyjnym była większa od zbiorowości osób w wieku poprodukcyjnym o 3,2 p.p., w 2010 roku o 0,7 p.p., a w 2012 roku odsetek osób w wieku poprodukcyjnym po raz pierwszy przewyższył odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym (o 1,3 p.p).

Warto dodać, że w wartościach bezwzględnych liczba osób w wieku przedprodukcyjnym stale się zmniejsza – z 4555 osób w 2007 roku do 4132 osób w 2012 roku – przy jednoczesnym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym – z 3787 do 4450 osób.

Wykres 3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w mieście Kościan w latach 2007-2012 (w %)

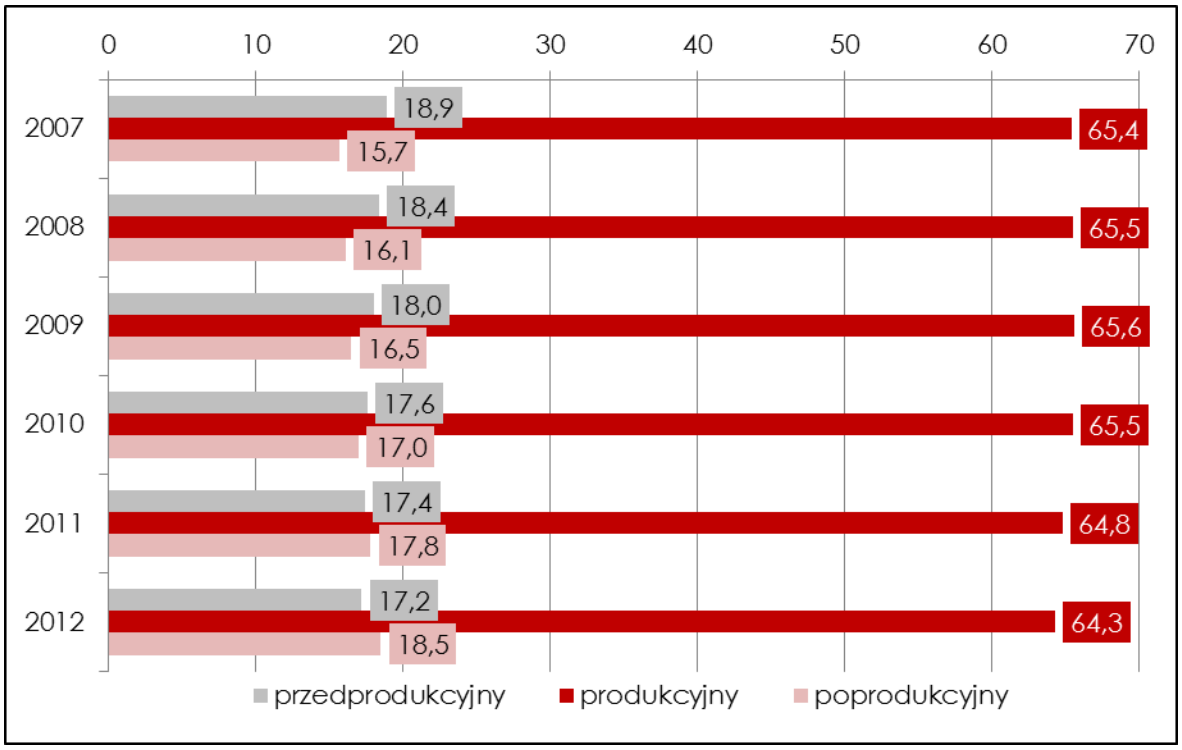

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Z uwagi na niedostępność danych dotyczących prognozowanej liczby ludności na poziomie gmin, pomocne mogą okazać się estymacje przedstawione w aplikacji „Prognoza zapotrzebowania na usługi edukacyjne" opracowanej na zlecenie Ośrodka Rozwoju Edukacji[119]. Jak wynika z prognozy przedstawionej na wykresie 4, liczba dzieci w wieku od 0 do 6 lat w mieście Kościan będzie maleć w sposób systematyczny i do 2030 ulegnie zmniejszeniu aż o 30,6% (wykres 4). Jest to relatywnie bardzo znaczna różnica. Należy również podkreślić, że w latach 2007-2012 średnia wartość przyrostu naturalnego wyniosła 1,25 p.p., a w 2012 znalazła się na granicy przyrostu ujemnego. Nawet przy założeniu, że w gminie nie nastąpią gwałtowne ruchy emigracyjne można przypuszczać, że negatywne skutki procesu starzenia się społeczeństwa szybko staną się poważnym problemem dla miasta.

[119] www.prognozademograficzna.ore.edu.pl, [data dostępu: 03.02.2014].

Wykres 4. Prognoza zmian liczby ludności w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w mieście Kościan w latach 2014-2030

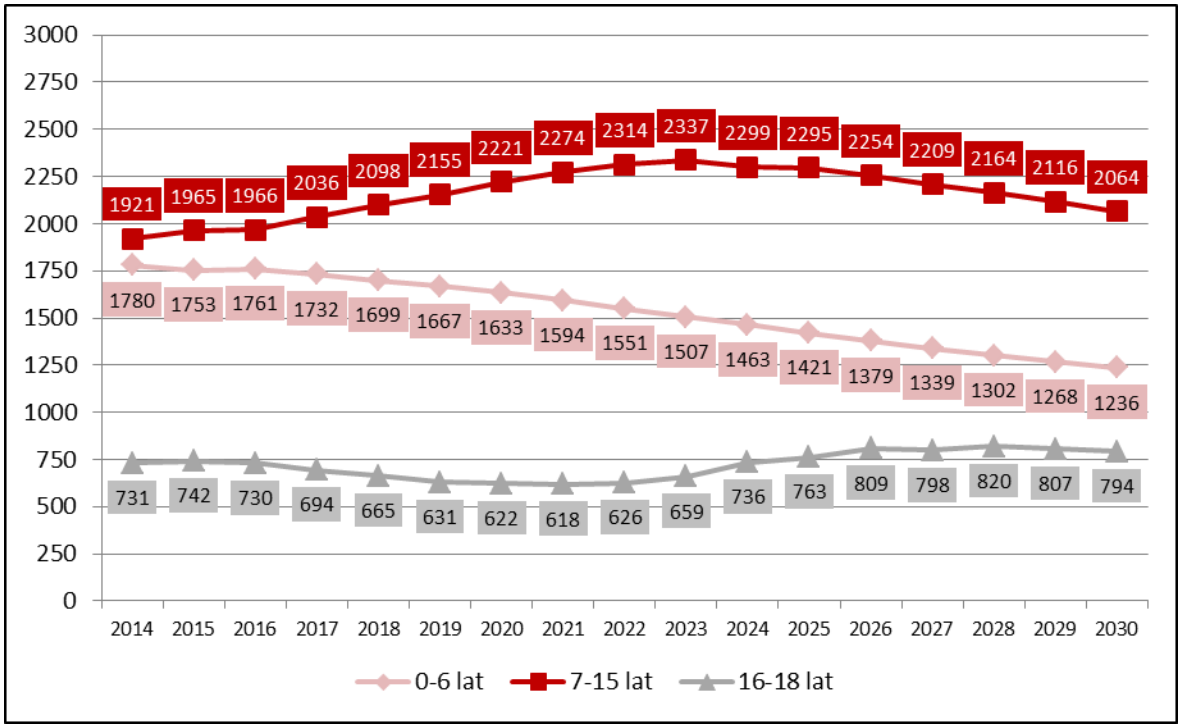

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *www.prognozademograficzna.ore.edu.pl,* [data dostępu: 03.02.2014].

Władze samorządowe powinny podejmować działania mające na celu realizację polityki prorodzinnej, jak też aktywizowania seniorów, w celu uniknięcia takich negatywnych zmian jak: zmniejszenie konsumpcji, zmniejszenie wpływów z podatków, zwiększenie wydatków na usługi opieki medycznej czy społecznej. Obserwowane zmiany demograficzne wymagają podjęcia działań z zakresu polityki społecznej gminy oraz określenia kierunków priorytetowych, do których można zaliczyć m.in.: aktywizację fizyczną, społeczną i psychiczną seniorów. Konieczne będzie prowadzenie nie tylko polityki przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób starszych, ale podejmowanie działań mających na celu ich włączanie w życie społeczne.

3. KONDYCJA SEKTORA GOSPODARCZEGO

Gospodarka stanowi jeden z fundamentów rozwoju lokalnego. Dochody własne generowane przez gminę pozwalają zapewnić odpowiedni poziom usług społecznych, a prawidłowy rozwój gospodarczy determinuje poziom i warunki życia lokalnej społeczności.

Za wskaźnik poziomu przedsiębiorczości mieszkańców gminy, a co za tym idzie umiejętności podejmowania samodzielnych działań, odpowiedzialności oraz poczucia wiary we własne siły, można uznać liczbę osób prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 10 tys. ludności ogółem lub na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wymienione cechy pozwalają – w pewnym zakresie – łączyć ten wskaźnik z poziomem aktywności obywatelskiej i przedsiębiorczością mieszkańców gminy.

Analizując dane dotyczące liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą zarejestrowanych w mieście Kościan w latach 2007-2013 można zauważyć bardzo wyraźny trend spadkowy: z 2390 w 2007 roku do 2206 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w 2013 roku. Największe załamanie nastąpiło w 2009 roku, kiedy liczba ta zmniejszyła się o 4,6%, co mogło być efektem światowego kryzysu ekonomicznego, który nie ominął także polskich przedsiębiorstw. Po wzroście liczby przedsiębiorstw w kolejnym roku, nastąpił ponowny spadek ich liczby w 2013, kiedy wyniosła ona jedynie 2206 (wykres 5).

Wykres 5. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie miasta Kościan w latach 2007- 2013

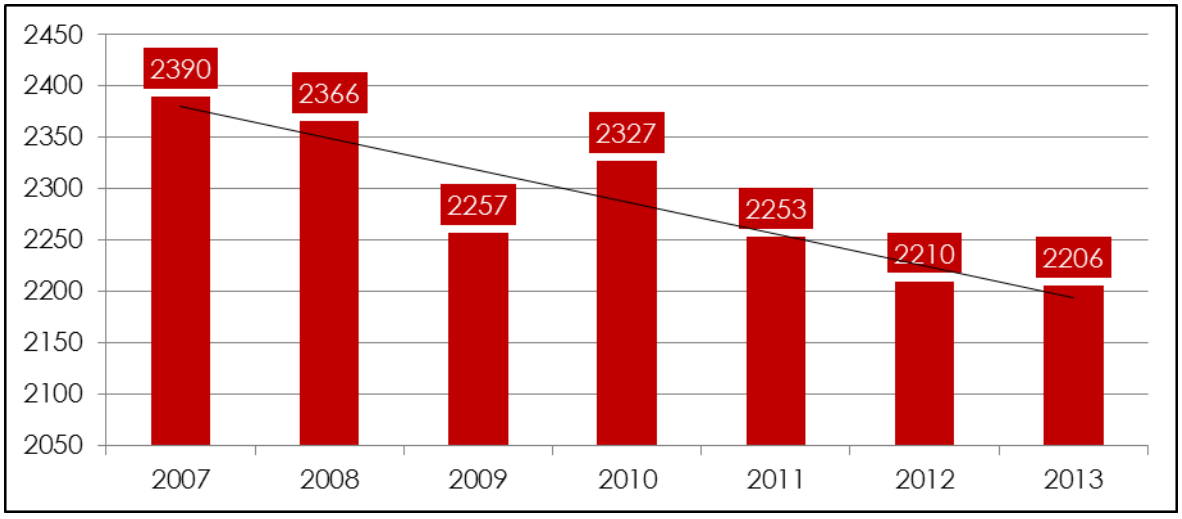

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Należy pamiętać, że na liczbę działalności gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne znaczący wpływ mają również dotacje z Unii Europejskiej udzielane nowym przedsiębiorcom w ramach programów aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych. Warto zaznaczyć, że w całym powiecie kościańskim liczba osób, które zawarły umowy przyznające dotacje w 2008 roku wynosiła 48, w 2009 roku 84 osób, w 2011 roku 51, a w 2012 roku 71 osób. Fakt ten dodatkowo może wpłynąć na zmniejszenie się w najbliższym czasie liczby osób fizycznych

prowadzących działalność gospodarczą, co będzie związane z zakończeniem okresu płatności preferencyjnych składek ZUS dla nowych przedsiębiorców (dwa lata) lub też brakiem konieczności prowadzenia takiej działalności po upływie roku od momentu otrzymania dotacji. Warto zaznaczyć, że analizy WUP dotyczące funkcjonowania podmiotów gospodarczych, które zostały utworzone przy pomocy dofinansowania obejmują jedynie 12 miesięcy, czyli dokładnie tyle, ile wynosi minimalny okres prowadzenia działalności wymagany po otrzymaniu dotacji[120].

Za inny wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców gminy można uznać liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym (wykres 6). Okazuje się, że mieście Kościan wskaźnik ten przyjmował w latach 2009-2012 wartości wyższe niż średnio w powiecie kościańskim i całym województwie wielkopolskim.

Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w mieście Kościan, powiecie kościańskim i woj. wielkopolskim w latach 2009-2012

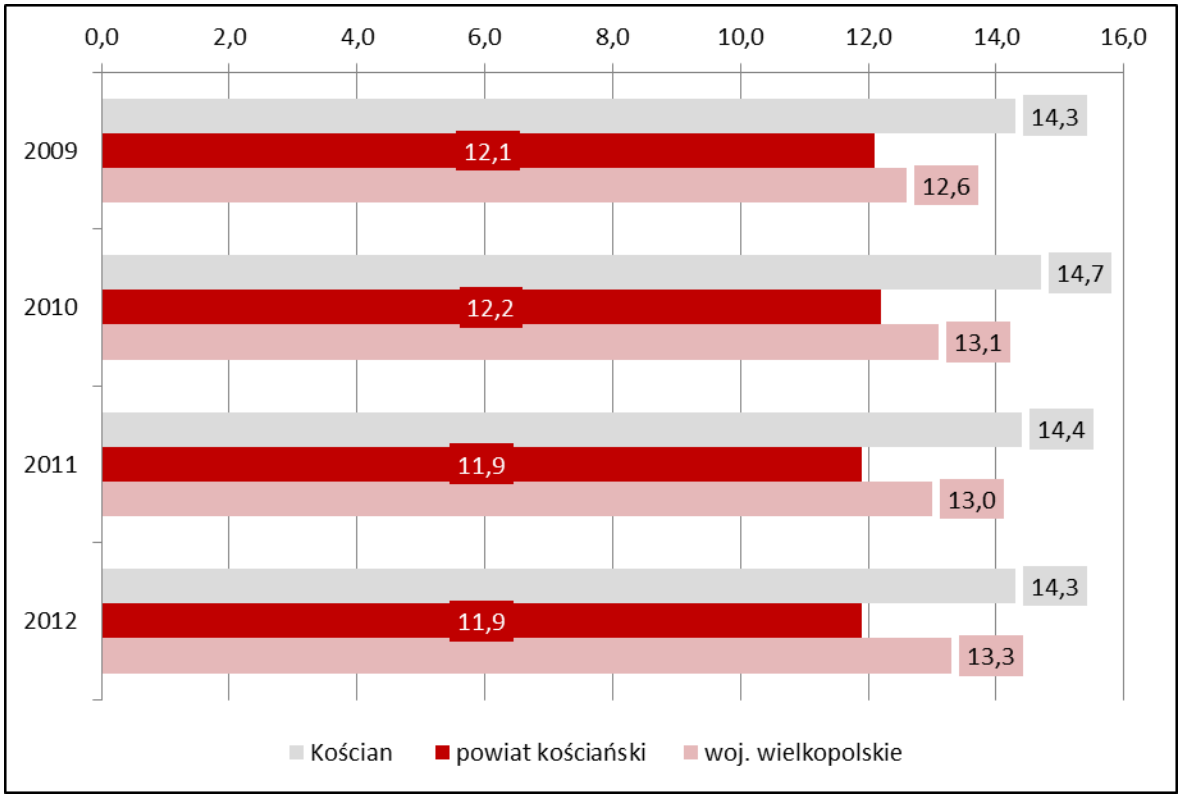

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

[120] Zob. *Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej*, op. cit.; Zob. *Aktywizacja osób bezrobotnych w województwie wielkopolskim,* op. cit., s. 22.

Po zrelatywizowaniu danych poprzez przeliczenie liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON jaka przypada na 10 tys. mieszkańców[121] (wykres 7), okazuje się, że w mieście Kościan w 2012 roku wskaźnik ten był wyższy niż średnio w powiecie i województwie, a zmniejszenie liczby osób prowadzących działalność gospodarczą było w dużym stopniu związane prawdopodobnie także ze zmianami miejsca zamieszkania. Najwyższe wartości uśrednione odnotowano w mieście Kościan w 2010 roku – 1207. Warto zaznaczyć, że taki stan rzeczy wynika z faktu większej gęstości zaludnienia, a także tego, że miasto Kościan jest siedzibą władz powiatowych i ośrodkiem, w którym dostęp do szeroko pojętej infrastruktury transportowej, komunikacyjnej oraz potencjalnych klientów jest znacznie wyższy niż na obszarach niezurbanizowanych. Wartości odnotowywane w Kościanie w analizowanym okresie wskazują na relatywnie stabilną sytuację gospodarczą.

Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w mieście Kościan, powiecie kościańskim i woj. wielkopolskim w latach 2009-2012

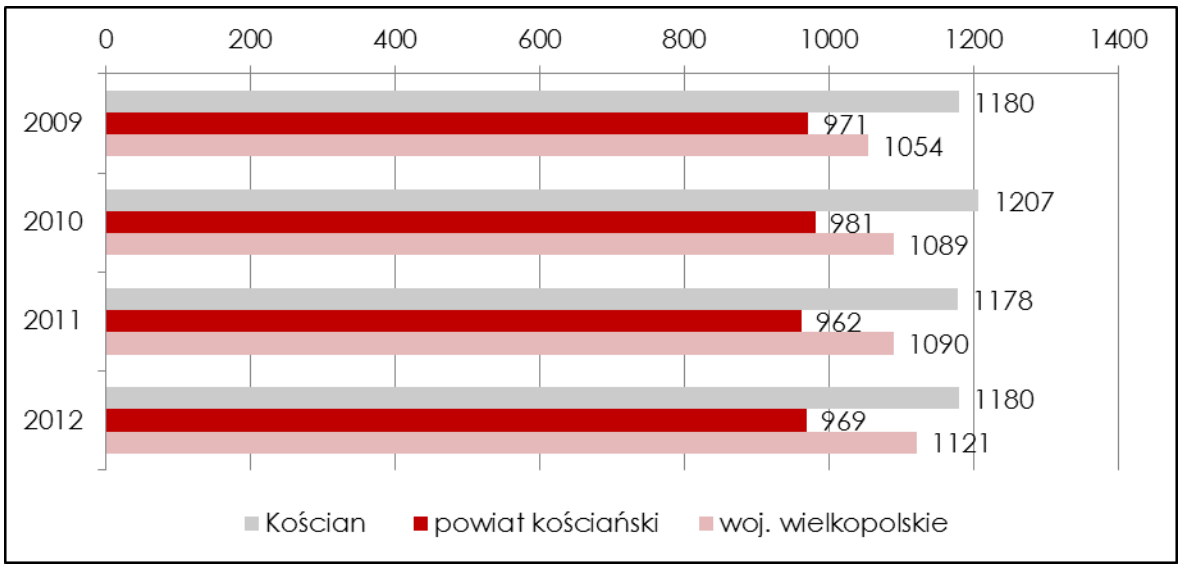

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Kolejne dwa wykresy (8 i 9) ilustrują bardziej szczegółowe wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości w mieście Kościan w latach 2009-2012. Wykres 8 prezentuje liczbę nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tysięcy mieszkańców, a wykres 9 liczbę podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców. Wskaźniki dla gminy zestawiono ze wskaźnikami w powiecie kościańskim

[121] Przy analizie tego wskaźnika należy wziąć pod uwagę fakt, że liczba ludności analizowanych gmin jest w większości niższa niż 10 tys.

i Wielkopolsce. Jak wynika z przedstawionych danych, miasto Kościan charakteryzuje się podobnymi tendencjami w zakresie rozwoju gospodarczego, co porównywane jednostki.

Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w mieście Kościan, powiecie kościańskim i woj. wielkopolskim w latach 2009-2012

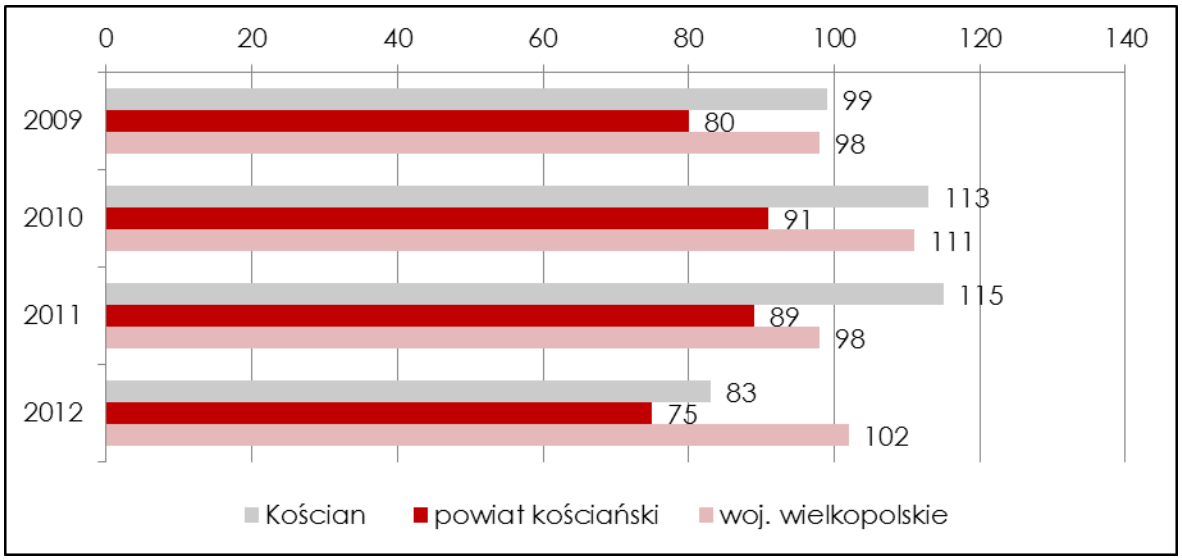

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w mieście Kościan, powiecie kościańskim i woj. wielkopolskim w latach 2009-2012

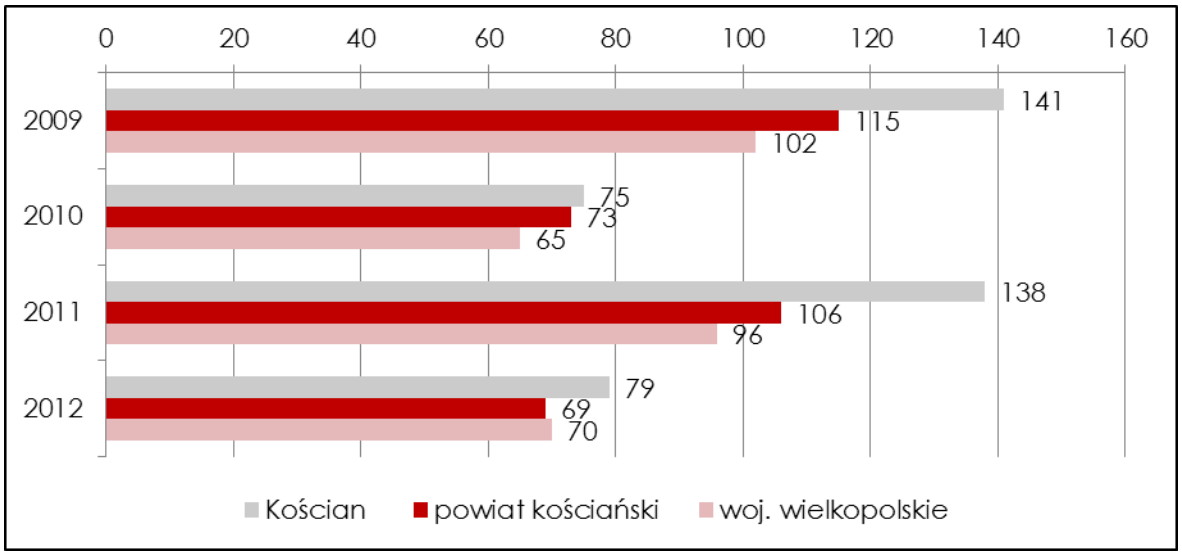

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Bardziej pogłębiona analiza wskazuje na falowy charakter obu wskaźników. Potwierdzają to dane przedstawione w tabeli 1.

Tabela 1. Dynamika zmian (w porównaniu rok do roku) liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w mieście Kościan, powiecie kościańskim i woj. wielkopolskim w latach 2010-2012

Rok do roku	Kościan	powiat kościański	woj. wielkopolskie
Nowo zarejestrowane			
2010	14,14%	13,75%	13,27%
2011	1,77%	-2,20%	-11,71%
2012	-27,83%	-15,73%	4,08%
Wyrejestrowane			
2010	-46,81%	-36,52%	-36,27%
2011	84,00%	45,21%	47,69%
2012	-42,75%	-34,91%	-27,08%

Kolor zielony w kolumnie oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Dane przedstawione w tabeli 1 wskazują, że w mieście Kościan lata 2011 i 2012 były trudne dla podmiotów gospodarczych. W 2012 roku odnotowano zdecydowanie mniej nowo zarejestrowanych firm niż rok wcześniej (o 27,83%), a w 2011 roku zdecydowanie najwięcej firm było likwidowanych (wzrost o 84%). Podobnie rozwój gospodarczy kształtował się w powiecie kościańskim, natomiast w całym województwie zdecydowanie najgorszym rokiem był 2011. Mając na względzie wskazane wyżej falowe zmiany należy podkreślić, że choć rozwój gospodarczy wiąże się z definicji ze zmianą i nie znosi stagnacji, to dynamiczne, gwałtowne zmiany nie są dobre dla biznesu.

W rzeczywistości w wartościach bezwzględnych liczebność podmiotów gospodarczych w mieście Kościan wynosiła w 2012 roku 2838. Najwyższą wartość tego wskaźnika odnotowano w 2010 roku – 2922. Z wykresu 10 wynika również, że liczba podmiotów gospodarczych w ostatnich latach utrzymywała się na względnie stałym poziomie.

Wykres 10. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w mieście Kościan w latach 2009-2012

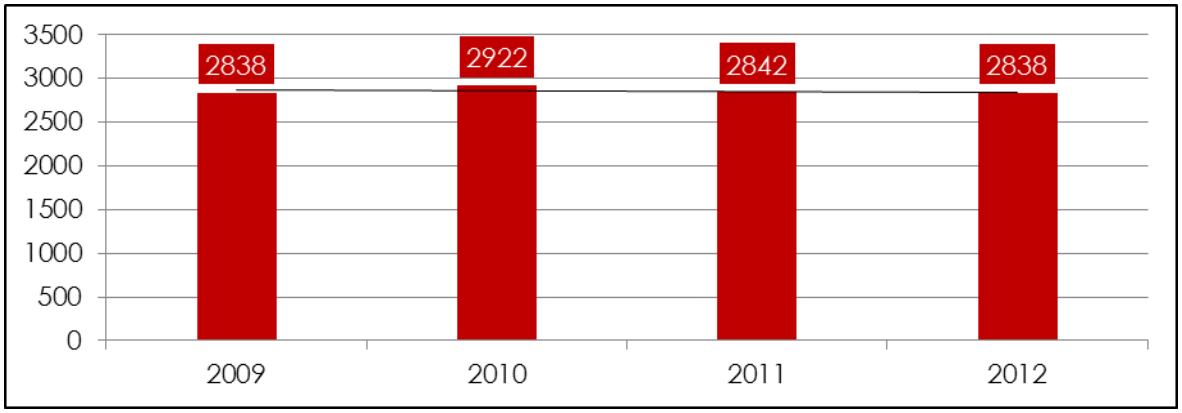

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analizując liczbę podmiotów gospodarczych według klas wielkości zarejestrowanych przedsiębiorstw można zauważyć niewielki, ale spadkowy trend związany z liczbą podmiotów gospodarczych zatrudniających łącznie do 249 pracowników (trzy klasy wielkości) w latach 2010-2012. W mieście zarejestrowanych jest stosunkowo dużo podmiotów gospodarczych zatrudniających ponad 250 osób (tabela 2).

Tabela 2. Podmioty według klas wielkości w mieście Kościan w latach 2009-2012

	2009	2010	2011	2012
ogółem	2838	2922	2842	2833
0 - 9	2634	2719	2645	2641
10 - 49	162	164	155	156
50 - 249	39	36	38	37
250 - 999	3	3	4	4

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wśród największych pracodawców w mieście należy wymienić:

- Meprozet Kościan S. A. (produkcja wozów asenizacyjnych),
- EcoInstal Holding Sp. z o. o., (produkcja filtrów),
- MLEKOVITA (przetwórstwo mleka),
- Kaufland, Tesco, Intermarche (supermarkety spożywcze),
- Biedronka, Lidl, Netto (dyskonty spożywcze),
- Zakład Piekarniczo – Cukierniczy Marian Kurasiak,
- R.S.H. Steel Sp. z o.o. (nieruchomości)
- Wytwórnia Wyrobów Foliowych Folplast Sp. J. (folie polietylenowe),
- Linde Gaz Sp. z o. o. (gazy techniczne),
- PSS Społem (sklepy spożywcze),
- PHU Efli (hurtownia materiałów budowlanych)[122].

Badani, którzy uczestniczyli w badaniach jakościowych podkreślali jednak przede wszystkim znaczenie mikro i małych przedsiębiorstw, które pozytywnie kształtują kondycję lokalnej gospodarki:

„Przede wszystkim Kościan charakteryzuje się tym, że dużych zakładów pracy tutaj nie ma. Przeniosły się do gminy, czyli poza granice miasta. Natomiast charakterystyczne dla tego miasta

[122] *Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich i Poprzemysłowych Miasta Kościana na lata 2010-2015,* 2010, dostępny: www.koscian.pl, [data dostępu: 28.02.2014].

jest to, że na 25 tys. mieszkańców jest bardzo dużo podmiotów gospodarczych – są to przede wszystkim drobni przedsiębiorcy. Dzięki temu to miasto nie odczuwa jakoś bardzo tego kryzysu. Wszystkie kryzysy prowadzą przede wszystkim do tego, że duże przedsiębiorstwa jako pierwsze tną koszty. Natomiast jeżeli się ma mikroprzedsiębiorstwo, to te koszty już są tak policzone, że trudno jeszcze coś ściąć". [W12][123]

Struktura sektorów gospodarki wskazuje na handlowo-usługowy charakter miasta Kościan (tabela 3). Sekcje te (G i F) stanowią łącznie 38,7% wszystkich przedsiębiorstw zarejestrowanych w Kościanie. Ze zrozumiałych względów miasto, jako relatywnie duży ośrodek wyróżnia się na tle powiatu i województwa wysokim udziałem przedsiębiorstw działających w obszarze edukacji (sekcja P), opieki zdrowotnej i pomocy społecznej (sekcja Q), a także podejmujących działalność profesjonalną, naukową i techniczną (sekcja M). Na tle porównywanych jednostek, w mieście Kościan występuje natomiast mniej przedsiębiorstw należących do sekcji: przetwórstwo przemysłowe, budownictwo i obsługa rynku nieruchomości[124].

Tabela 3. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w mieście Kościan, powiecie kościańskim oraz woj. wielkopolskim w 2012 roku*

Sekcje	Kościan	powiat kościański	woj. wielkopolskie
Sekcja A	2,85%	12,81%	3,58%
Sekcja C	8,99%	9,12%	9,78%
Sekcja F	12,58%	14,05%	12,85%
Sekcja G	26,15%	24,47%	26,95%
Sekcja H	5,64%	5,35%	5,92%
Sekcja I	2,29%	1,99%	2,37%
Sekcja J	1,83%	1,23%	2,52%
Sekcja K	2,36%	1,67%	3,02%
Sekcja L	3,31%	4,30%	3,77%
Sekcja M	9,73%	6,27%	9,01%
Sekcja N	2,29%	1,93%	2,66%
Sekcja O	0,74%	1,10%	0,72%
Sekcja P	4,37%	3,15%	3,44%
Sekcja Q	7,61%	4,51%	5,12%
Sekcja R	2,04%	1,77%	1,62%
Sekcje S i T	6,66%	5,60%	6,04%

*W zestawieniu przedstawiono jedynie te sekcje, których udział w strukturze gospodarczej gmin wynosił co najmniej 2%

[123] Stosowane oznaczenia np. W21 czy F02, R2 są symbolami wskazującymi numer indywidualnego wywiadu pogłębionego (W) lub zogniskowanego wywiadu grupowego (F lub R), podczas którego dana wypowiedź została zarejestrowana.

[124] Pomijając wynikający z oczywistych względów niski udział rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa.

Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
Sekcja C - przetwórstwo przemysłowe
Sekcja F - budownictwo
Sekcja G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja H - transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I - działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja J - informacja i komunikacja
Sekcja K - działalność finansowa i ubezpieczeniowa
Sekcja L - działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Sekcja M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja N - działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
Sekcja O - administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P - edukacja
Sekcja Q - opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R - działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Kolor zielony w danym wierszu oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W *Programie Rewitalizacji Obszarów Miejskich i Poprzemysłowych Miasta Kościana na lata 2010-2015*[125] podkreślano znaczące przemiany, jakie nastąpiły w strukturze gospodarczej miasta. Wskazano w nim, że wcześniej Kościan był liczącym się ośrodkiem przemysłu rolno-spożywczego, przetwórczego, meblarskiego oraz maszynowego. W mieście działały prężnie duże zakłady przemysłowe tj. cukrownia, zakłady mięsne, fabryka mebli. Z różnych przyczyn niestety największe zakłady funkcjonujące w mieście upadły co wpłynęło znacząco na rynek pracy, ale jednocześnie stało się bodźcem do podjęcia korzystnych przemian w strukturze gospodarczej miasta. W miejsce upadłych zakładów pojawiły się małe i średnie przedsiębiorstwa, co ma pozytywny wpływ, ponieważ ułatwiło to dostosowanie się do potrzeb rynku pracy i ustabilizowanie tego rynku. Zauważyć należy jednak, że od 2000 roku działalność przemysłowa przestała być wiodącą w gospodarce miasta Kościana. Kościan stał się ośrodkiem usługowym, nastawionym głównie na zaspokajanie potrzeb lokalnego rynku[126] (tabela 4).

[125] *Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich i Poprzemysłowych Miasta Kościana na lata 2010-2015*, op. cit.
[126] Tamże.

Tabela 4. Liczba przedsiębiorstw wg sekcji PKD 2007 w mieście Kościan w latach 2009-2012

	2009	2010	R-R L.	R/R %	2011	R-R L.	R/R %	2012	R-R L.	R/R %
Ogółem	**2838**	**2922**	**84**	**3%**	**2842**	**-80**	**-3%**	**2838**	**-4**	**0%**
Sekcja A	99	91	-8	-8%	88	-3	-3%	81	-7	-8%
Sekcja B	0	0	0	0%	2	2	-	1	-1	-50%
Sekcja C	240	253	13	5%	250	-3	-1%	255	5	2%
Sekcja E	10	7	-3	-30%	10	3	43%	12	2	20%
Sekcja F	380	384	4	1%	381	-3	-1%	357	-24	-6%
Sekcja G	769	800	31	4%	761	-39	-5%	742	-19	-2%
Sekcja H	159	161	-2	-1%	160	-1	-6%	160	0	0%
Sekcja I	68	66	-2	-3%	58	-8	-12%	65	7	12%
Sekcja J	40	49	9	23%	51	2	4%	52	1	2%
Sekcja K	82	79	-3	-4%	72	-7	-9%	67	-5	-7%
Sekcja L	87	89	2	2%	93	4	4%	94	1	1%
Sekcja M	278	290	12	4%	283	-7	-2%	276	-7	-2%
Sekcja N	56	61	5	9%	65	4	7%	65	0	0%
Sekcja O	22	22	0	0%	21	-1	-5%	21	0	0%
Sekcja P	90	100	10	11%	97	-3	-3%	124	27	28%
Sekcja Q	204	203	-1	-1%	198	-5	-2%	216	18	9%
Sekcja R	67	69	2	3%	63	-6	-9%	58	-5	-8%
Sekcje S i T	185	196	11	6%	186	-10	-5%	189	3	2%

R-R – rok minus rok poprzedni; R/R rok do roku.
Kolor zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Kolejnym źródłem wiedzy o przedsiębiorstwach dynamicznie funkcjonujących na terenie Kościana, jest *Ranking efektywnych firm 2012*[127], sporządzony przez Instytut Nowoczesnego Biznesu na podstawie danych dostarczonych przez Wywiadownię Handlową InfoCredit. Spośród 3 965 przedsiębiorstw województwa wielkopolskiego, których wyniki finansowe zostały przeanalizowane, 2 702 podmioty otrzymały tytuł *Efektywna Firma 2012*. Są to firmy, których średnia stosunku zysku netto do przychodów operacyjnych wyniosła minimum 5%. W pierwszej setce zestawienia znalazły się także dwie firmy zarejestrowane w Kościanie: Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna oraz Matt S.J. [128].

4. Rozwój gminy

Na rozwój danej gminy ma wpływ wiele czynników związanych m.in. z położeniem geograficznym, sytuacją demograficzną czy aktywnością władz lokalnych. Istotnym aspektem jest

[127] J. Krajewski, *Efektywne firmy 2012 województwa wielkopolskiego*, op. cit. [data dostępu: 04.02.2014].
[128] Tamże.

również kondycja finansowa danej jednostki samorządu terytorialnego, o której świadczą zwłaszcza dwa wskaźniki: dochody i wydatki gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Analiza gospodarowania środkami publicznymi pozwoli na ocenę działalności i określenie możliwości rozwojowych diagnozowanej jednostki samorządu terytorialnego.

Tabela 5. Dochody i wydatki miasta Kościan w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Dochody na 1 mieszkańca ogółem	2157	2448	2444	2412	2643	2848
Wydatki na 1 mieszkańca ogółem	2126	2224	2408	2531	2685	2782
Deficyt/nadwyżka	31	224	36	-119	-41	66

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą w wierszu, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W ostatnich latach dochody miasta Kościan w przeliczeniu na 1 mieszkańca wzrastały. Podczas gdy w 2007 roku wskaźnik ten wynosił 2157 zł, to w 2012 roku wzrósł już do kwoty 2848 zł (tabela 5), co oznacza wzrost o 691 zł. Należy jednak zauważyć, że w latach 2010-2011 wydatki gminy na 1 mieszkańca przewyższały dochody, a zatem budżet gminy miał deficyt. Największą nadwyżkę odnotowano z kolei w 2008 roku, na co wpłynęło głównie zwiększenie dochodów.

Analizując dochody gminy, ważną informacją jest udział dochodów własnych, na które składają się przede wszystkim:

- wpływy z podatków lokalnych (tj. podatku od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, dochodowego od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, podatku od spadków i darowizn oraz od czynności cywilnoprawnych);
- wpływy z opłat lokalnych (np. opłaty skarbowej, opłaty targowej, miejscowej, uzdrowiskowej, opłaty od posiadania psów, eksploatacyjnej, adiacenckiej, za zezwolenie na sprzedaż napojów alkoholowych itd.);
- udział w podatku dochodowym od osób fizycznych mających miejsce zamieszkania na terenie gminy (udział ten wynosi 39,34%) oraz udział w podatku dochodowym od osób prawnych posiadających siedzibę na obszarze gminy (6,71%);
- dochody uzyskiwane przez gminne jednostki budżetowe gminy oraz wpłaty od samorządowych zakładów budżetowych;
- dochody z majątku gminy - np. dochody z najmu, dzierżawy, otrzymanych dywidend czy dochody ze zbycia majątku gminy;

- spadki, zapisy i darowizny na rzecz gminy;
- dochody z kar pieniężnych i grzywien;
- 5,0% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami;
- odsetki od pożyczek udzielanych przez gminę - udzielone pożyczki są rozchodami gminy, a ich spłatę zalicza się do przychodów gminy, natomiast odsetki (stanowiące pożytki z udzielonej pożyczki) klasyfikuje się jako dochód gminy;
- odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody gminy - są to zarówno odsetki od zobowiązań cywilnoprawnych, jak i odsetki od zobowiązań publicznoprawnych, a głównie od zaległości podatkowych;
- odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych gminy.

W opracowaniu dane dotyczące dochodów własnych gmin będą uwzględniać jedynie podział na udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa, tj. podatek dochodowy od osób fizycznych oraz od osób prawnych. Oba wskaźniki w największym stopniu oddają bowiem finansowy potencjał rozwojowy gminy.

Tabela 6. Dochody własne miasta Kościan w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Dochody własne ogółem	1250	1495	1379	1336	1549	1613
Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób fizycznych	-	-	587	583	629	687
Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób prawnych	-	-	35	26	34	33

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą w wierszu, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Dane przedstawione w tabeli 6 wskazują, że zmiany w wysokości dochodów własnych miasta Kościan w latach 2007-2012 miały tendencję wzrostową. Najniższy dochód własny (1250 zł na 1 mieszkańca) odnotowano w 2007 roku, a najwyższy – 1613 zł w 2012 roku. Różnica ta wyniosła zatem 363 zł. Jeśli chodzi o wartość dochodów własnych pochodzących z udziału w podatkach od osób fizycznych w gminie, to warto zwrócić uwagę na jej wzrostowy trend. W przypadku wartości podatku od osób prawnych należy zauważyć, że osiąga on w Kościanie nieznaczne wartości i w analizowanym okresie stanowił nie więcej niż 2,6% udziału w ogóle dochodów własnych gminy (tabela 7).

Udział dochodów własnych w ogólnym dochodzie gminy świadczy o poziomie jej samodzielności finansowej w zakresie wydatkowania środków finansowych. Zwiększenie wartości wskaźnika oznacza zwiększenie możliwości finansowych gminy[129].

Tabela 7. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem miasta Kościan w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w %)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem	57,9	61,1	56,4	55,4	58,6	56,6
Udział dochodów własnych z podatku od osób fizycznych w dochodach własnych ogółem	-	-	42,6	43,6	40,6	42,6
Udział dochodów własnych z podatku od osób prawnych w dochodach własnych ogółem	-	-	2,6	2,0	2,2	2,0

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą w wierszu, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W przypadku miasta Kościan można mówić o wysokim udziale dochodów własnych, ponieważ w analizowanym okresie stanowiły one ponad połowę dochodów ogółem. W 2012 roku było to niemal 57%. Dane dotyczące udziału w dochodach własnych gminy, części pochodzącej z podatku dochodowego od osób fizycznych wskazują na dużą rolę sektora MŚP dla budżetu gminy.

Warto przyjrzeć się również strukturze wydatków ponoszonych przez miasto Kościan w wybranych sferach funkcjonowania jednostki samorządu terytorialnego (tabela 8).

Tabela 8. Udział wydatków na wybrane zadania w mieście Kościan w latach 2008-2012 (%)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Pomoc społeczna	21,16	20,66	21,28	20,40	19,76	19,81
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	1,65	2,09	2,83	2,57	1,71	1,94
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	3,78	4,11	3,91	3,87	3,25	3,44
Oświata i wychowanie	39,27	38,12	38,56	40,48	42,91	43,34
Ochrona zdrowia	0,60	0,59	0,42	0,95	0,47	0,46

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą w wierszu, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Z danych zaprezentowanych w tabeli 8 wynika, że udział wydatków w działach: pomoc społeczna, gospodarka komunalna i ochrona środowiska oraz kultura i ochrona dziedzictwa narodowego zmniejszał się w latach 2007-2012.

[129] A. Standar, J. Średzińska, *Zróżnicowanie kondycji finansowej gmin województwa wielkopolskiego*, *op. cit.*

W analizowanym okresie zwiększył się natomiast udział wydatków przeznaczanych na oświatę i wychowanie. Warto podkreślić, że niezależnie od zaobserwowanego wzrostu był to dział, który stanowił największą część wydatków w latach 2007-2012. Wydatki na zadania oświatowe wynikają z relatywnie rozbudowanej infrastruktury edukacyjnej w mieście.

Wydatki na ochronę zdrowia stanowią marginalny udział w wydatkach ogółem (0,46% w 2012 roku). W kontekście tendencji demograficznych warto zastanowić się nad zwiększeniem skali wydatków na to zadanie szczególnie z uwzględnieniem działań z zakresu profilaktyki zdrowotnej skierowanej do osób starszych.

Wskaźnikiem szczególnie istotnym przy analizowaniu sytuacji rozwojowej jest relacja pomiędzy wydatkami bieżącymi i środkami przeznaczanymi na inwestycje (tabela 9). Dane te świadczą o zdolności jednostki do podejmowania zadań, których celem jest trwała poprawa warunków życia mieszkańców gminy.

Z danych procentowych zaprezentowanych w tabeli 9 wynika, że w latach 2008-2012 w Kościanie zmniejszył się udział wydatków przeznaczanych na inwestycje. W 2012 roku odnotowano największą rozbieżność w proporcjach wydatków bieżących i inwestycyjnych, na korzyść tych pierwszych. Największą część wydatki majątkowe inwestycyjne stanowiły w 2009 roku, co należy wiązać z przedsięwzięciami inwestycyjnymi podjętymi w tym czasie na terenie miasta. Poziom wydatków inwestycyjnych w zestawieniu z wydatkami bieżącymi w mieście Kościan jest relatywnie niski, ponieważ tylko w niektórych latach przekraczał nieznacznie 10%.

Tabela 9. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem miasta Kościan w latach 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012
Wydatki majątkowe inwestycyjne	11,2	12,5	8,9	10,5	8,5
Wydatki bieżące ogółem	88,8	87,5	91,1	89,5	91,5

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Tabela 10 zawiera kwoty, które udało się pozyskać w mieście Kościan na różnego rodzaju przedsięwzięcia realizowane przy współfinansowaniu ich ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej. Łączna wartość pozyskanych funduszy w latach 2007 – 2012 to: 6 901 361 zł. Największe dochody udało się uzyskać w ramach finansowania

i współfinansowania programów i projektów unijnych w 2012 roku. Ich suma przekroczyła wówczas 3 mln zł.

Tabela 10. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez miasto Kościan w latach 2007-2012 (w zł)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Środki z budżetu Unii Europejskiej ogółem	56994	88630	1019794	-	-	-
Środki z budżetu Unii Europejskiej inwestycyjne	0	0	37366	-	-	-
Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych - dochody razem	-	-	-	973055	1331749	3170712
Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych	-	-	-	0	0	0
Środki z budżetu państwa lub inne przekazane jako współfinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE	-	-	-	130727	46162	83538

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

O rozwoju – bądź stagnacji – danej gminy świadczy również poziom i struktura bezrobocia. Wysoki poziom bezrobocia może powodować wiele problemów społecznych. W konsekwencji bezrobocia może zmniejszać się np. zainteresowanie uczestnictwem w życiu publicznym.

Analizując dane zaprezentowane w tabeli 11 można dostrzec wyraźny wzrost liczby bezrobotnych w 2009 roku aż o 407 osób (+93%). Taki stan rzeczy utrzymywał się w całym województwie, w którym w stosunku do grudnia 2008 roku liczba bezrobotnych w grudniu 2009 roku wzrosła o 42 122 osoby, tj. 46,1%[130]. Powiat kościański natomiast, był piątym co do kolejności powiatem, w którym zanotowano najwyższy wzrost liczby bezrobotnych we wskazanym czasie (o 78,9%)[131].

W mieście Kościan odnotowuje się wyższą liczbę kobiet niż mężczyzn, wśród osób bezrobotnych. W latach 2007-2012 odnotowywano wahania wielkości tego wskaźnika między 54% a 65%.

Warto jeszcze raz podkreślić, że rok 2009 był szczególnie interesujący pod względem analizowanych wskaźników w Kościanie. W tym czasie największemu wzrostowi liczby

[130] www.wup.poznan.pl, [data dostępu: 04.02.2014]
[131] Tamże.

bezrobotnych towarzyszył spadek udziału bezrobotnych kobiet do najniższej wartości w analizowanym okresie. Oznacza to, że szeregi bezrobotnych zasiliła wówczas znaczna grupa mężczyzn.

Tabela 11. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców miasta Kościan w latach 2007-2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Liczba bezrobotnych ogółem	509	438	845	728	677	793
% kobiet	65,0	60,5	54,1	55,9	60,7	56,0

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne

Kolejnym wskaźnikiem, który może służyć za ważne źródło informacji o zmianach sytuacji na rynku pracy, a także o potencjale rozwojowym jednostki samorządu terytorialnego, jest udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (tabela 12). W przypadku miasta Kościan wskaźnik ten w latach 2009-2012 ulegał nieco większym zmianom niż w powiecie kościańskim i województwie wielkopolskim, co może wskazywać na wahania kondycji gospodarki lokalnej i względną stabilizację kondycji gospodarki regionalnej. Z drugiej strony, nie tylko w Kościanie odnotowano wzrost udziału bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym w 2012 roku, co więcej – wskaźnik dla miasta Kościan osiągnął niższą wartość niż te dla powiatu i województwa. Podobne zmiany zachodziły w udziale bezrobotnych kobiet w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.

Tabela 12. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w mieście Kościan, powiecie kościańskim i woj. wielkopolskim w latach 2009-2012 (w %)

Rok	Kościan	powiat kościański	woj. wielkopolskie
Ogółem			
2009	5,4	5,1	6,0
2010	4,6	4,9	6,0
2011	4,3	4,7	6,1
2012	5,1	5,3	6,7
Mężczyźni			
2009	4,8	4,1	5,3
2010	3,9	3,9	5,1
2011	3,3	3,2	4,8
2012	4,3	4,1	5,7

Tabela 12. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w mieście Kościan, powiecie kościańskim i woj. wielkopolskim w latach 2009-2012 (w %) – c.d.

Kobiety			
2009	5,9	6,2	6,9
2010	5,3	5,9	7,1
2011	5,5	6,4	7,4
2012	6,0	6,7	7,7

Kolor zielony w kolumnie oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Ważnym kapitałem na rynku lokalnym są osoby młode, do 25. roku życia. Im mniej miejsc pracy dla tych najbardziej mobilnych pracowników, tym większe prawdopodobieństwo ich migracji do innych miast, a co za tym idzie, spadku konsumpcji i pogłębianie procesu starzenia się społeczeństwa na poziomie lokalnym (wykres 11).

W mieście Kościan w prezentowanych latach udział osób do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych w 2010 roku przekroczył 24%. W kolejnych latach odnotowywano stopniowe obniżanie się udziału najmłodszej kategorii bezrobotnych. Analogiczne zmiany obserwowano w całym powiecie kościańskim i województwie wielkopolskim. Należy jednek zaznaczyć, że obniżanie się wartości tego wskaźnika, uwzględniając niż demograficzny i tendencje migracyjne, wcale nie musi oznaczać polepszenia się warunków na rynku pracy w analizowanej gminie. Ponadto należy uwzględniać efekt statystyczny wynikający z przejścia części osób reprezentujących wyż demograficzny lat osiemdziesiątych do starszych kategorii wiekowych.

Wykres 11. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych w mieście Kościan, powiecie kościańskim i woj. wielkopolskim okresie 12.2007-12.2013 (w %)

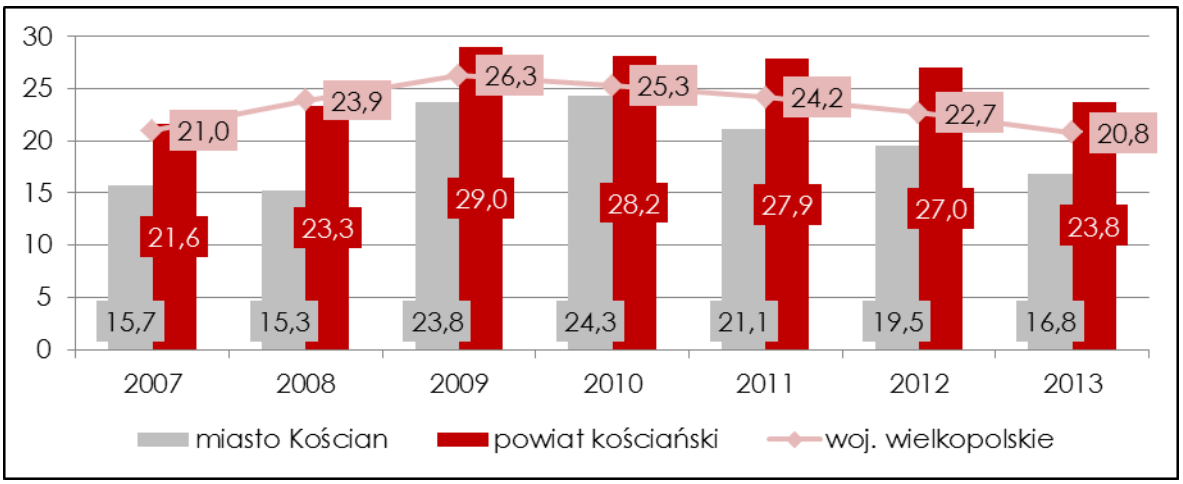

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Statystyka w Wielkopolsce, dostępny: www.wup.poznan.pl, [data dostępu: 03.02.2014].

Dane dotyczące migracji wewnętrznych we wskazanych latach tj. 2007-2012, zdają się potwierdzać przekonanie o obniżającej się atrakcyjności gminy, zwłaszcza dla osób młodych, jako miejsca zamieszkania z możliwością znalezienia dogodnej pracy. W ostatnich latach (2007-2012) odnotowano ujemne saldo migracji zarówno wśród kobiet, jak i mężczyzn. Ponadto w 2011 roku gwałtownie zmniejszył się wskaźnik salda wśród kobiet (do -83) potwierdzając zwiększającą się tendencję do opuszczania gminy przez kobiety, przy jednoczesnym wyhamowywaniu wyjazdów mężczyzn (wykres 12).

Wykres 12. Saldo migracji w podziale na płeć w mieście Kościan w latach 2007-2012

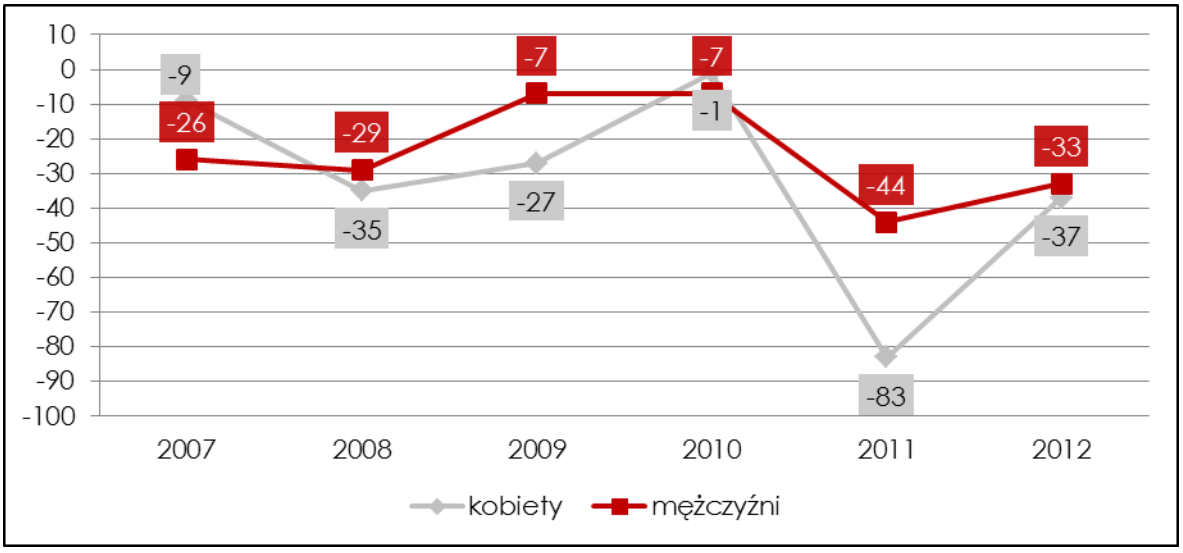

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Na rozwój gospodarczy wpływa także położenie gminy. Zdaniem jednego z badanych, położenie w dwojaki sposób określa sytuację Kościana:

„Słabą stroną jest otoczenie przez gminę, czyli brak możliwości rozwoju o tereny inwestycyjne. To jest dla miasta ograniczenie również związane z tym, że nie możemy budować takiej strony w oparciu o podatki od działalności gospodarczej szeroko pojętej. Nie możemy sprowadzać inwestorów, bo nie mamy gdzie, (…) z każdej strony jesteśmy dokładnie ograniczeni przez gminę. Z mocnych stron to na pewno wspaniały układ komunikacyjny – i obecny i ten planowany: przy nowych rozwiązaniach drogi krajowej i przebudowie drogi ekspresowej, która jest w każdym z tych rozwiązań z dużym zyskiem dla miasta. W związku z planami przebudowy drogi wojewódzkiej i budowy obwodnicy to jest wszystko to, co przemawia na rzecz Kościana”. [W12]

W 2007 roku powstała *Wizja Strategiczna dla Miasta Kościana*[132], w której za cel postawiono realizację zadań mających pozwolić na ekonomiczne, gospodarcze oraz społeczne przemiany. Zadanie dotyczące rozwoju gospodarczego miasta to m.in. racjonalne zagospodarowanie przestarzałych i opuszczonych kompleksów budynków zakładowych, tak aby stanowiły atrakcyjną nie tylko dla miasta, ale i dla przedsiębiorców bazę dającą możliwość tworzenia nowych miejsc pracy.

Wizja Strategiczna wskazuje na istotne czynniki, które w najbliższych 10-15 latach wpłyną na przestrzenne i społeczno-gospodarcze funkcjonowanie miasta. Wśród nich duży nacisk kładzie się na kwestie infrastrukturalne, m.in.:

- planowaną drogę ekspresową S5, pomiędzy Poznaniem a Wrocławiem (zarówno Poznań, jak i Wrocław należą do najszybciej rozwijających się ekonomicznie miast w Polsce, a leżący pomiędzy nimi Kościan mógłby skorzystać ze wzrostu ekonomicznego, który staje się udziałem tych miast),
- modernizację krajowej sieci kolejowej na linii Poznań-Wrocław, zakładającą także przebudowę przejazdów kolejowych w Kościanie.

Zakłada się także koncentrowanie uwagi władz miasta na własnym kapitale – mieszkańcach oraz na lokalnie działających firmach. W myśl tego zadania planuje się utworzenie stanowiska, czy też struktury organizacyjnej do spraw kontaktów z lokalnymi przedsiębiorcami. Zakres działania obejmowałby wsparcie dla początkujących firm, jak i profesjonalne przygotowanie do sprawnego zarządzania firmą. Tym bardziej, że ważny czynnik ekonomiczny w mieście stanowią małe i średnie przedsiębiorstwa.

Wizja Strategiczna wyznaczyła 10 nadrzędnych projektów do zrealizowania, w tym m.in.: wzmocnienie historycznego centrum miasta, rozwój kampusu zdrowotno-edukacyjnego, zwiększenie wartości terenu przemysłowego, na którym znajdują się przestarzałe budynki fabryczne i zakładowe.

Oprócz planowanych inwestycji warto wskazać zadania już zrealizowane. Miasto Kościan razem z holenderską gminą Nederlek realizowało w latach 2004 – 2005 „Projekt Rozwoju

[132] *Wizja Strategiczna dla Miasta Kościana*, op. cit.

Społeczno-Gospodarczego Kościan – Nederlek". Celami głównymi projektu były: rewitalizacja terenów miejskich i poprzemysłowych, organizowanie przestrzeni publicznej oraz szeroko rozumiany rozwój gospodarczy w oparciu o plan strategiczny, którego zadaniem było: dostarczenie nowych bodźców ekonomicznych, aktywizacja gospodarcza społeczności ziemi kościańskiej, określenie kierunków rozwoju miasta Kościana.

W trakcie wywiadów przedstawiciel władzy samorządowej wymienił następujące inwestycje, które w ostatnich latach podjęto w Kościanie:

„Jak zaczynaliśmy to miasto nie miało 50% dróg, więc musieliśmy zacząć od zmian w tej infrastrukturze podstawowej. Drugą rzeczą jest przebudowa dróg powiatowych głównych, które realizujemy razem z powiatem. Trzecim elementem w tej infrastrukturze podstawowej jest oświetlenie miasta. Czwartym przebudowa szkół i bibliotek, (…) i kolejnym takim elementem, który realizujemy od wielu lat to jest coś, co można nazwać turystyką. W dużym stopniu jest to rewitalizacja terenów rekreacyjnych, które przede wszystkim służą mieszkańcom. Mieliśmy teraz otwarcie wieży ciśnień – w weekend przewinęło się tam 2,5 tys. osób, gdzie zakładaliśmy, że 5 tys. będzie przez rok". [W12]

Analizując przedstawione dotychczas wskaźniki można zidentyfikować dodatkowe aspekty, które powinny być kluczowe przy planowaniu dalszych działań na rzecz rozwoju gminy. Do najważniejszych należy intensyfikacja działań na rzecz aktywizacji zawodowej bezrobotnych mieszkańców gminy, a szczególnie osób młodych. Działania w tym zakresie są przede wszystkim domeną władz powiatowych, jednak skuteczne inicjatywy mające na celu podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej gminy w konsekwencji również przyniosą pozytywne efekty. Istotne jest również inicjowanie działań włączających i aktywizujących osoby w wieku poprodukcyjnym i seniorów w życie gminy. Takie działania stanowią nie tylko profilaktykę w wymiarze indywidualnym, ważnym dla każdego seniora, ale także w wymiarze społecznym obejmując działania uwzględniające przyszłą strukturę demograficzną gminy oraz przeciwdziałanie marginalizacji społecznej. W obliczu niekorzystnej prognozy dotyczącej liczby dzieci w kolejnych latach, rekomenduje się także podjęcie działań mających na celu zachęcanie młodych ludzi do pozostania w Kościanie i oferowanie im korzystnych rozwiązań z zakresu polityki prorodzinnej oraz mieszkaniowej.

5. KONDYCJA SEKTORA SPOŁECZNEGO

W czerwcu 2007 roku Burmistrz Miasta zarządził[133] prowadzenie „mapy aktywności" organizacji pozarządowych i inicjatyw społecznych realizowanych na terenie miasta Kościana. Zarządzenie wydano w związku z udziałem miasta w akcji społecznej: „Przejrzysta Polska". Mapa aktywności według zarządzenia miała zawierać:

- pełną nazwę organizacji,
- adres siedziby,
- formę prawną organizacji,
- kontakt telefoniczny, numer faxu, adres strony internetowej i e-mail,
- imię i nazwisko przedstawiciela władz organizacji, skład zarządu organizacji z wyszczególnieniem funkcji,
- cel i zadania statutowe organizacji,
- zakres działalności, doświadczenia i osiągnięcia,
- informację o statusie organizacji pożytku publicznego,
- informację o godzinach urzędowania i ilości członków organizacji,
- datę aktualizacji danych na temat organizacji.

„Mapa aktywności" – według zarządzenia – powinna być dostępna w formie wydruku w Wydziale Promocji Miasta oraz na oficjalnej stronie internetowej miasta Kościana pod adresem www.koscian.pl. Niestety, na wskazanej stronie internetowej nie ma żadnej zakładki o nazwie „mapa aktywności" ani żadnego hiperłącza, które do mapy przekierowuje. Również przeglądając mapę serwisu www.koscian.pl nie znajdziemy podstrony o nazwie „mapa aktywności". Taki stan rzeczy nie oznacza jednak, że wskazane w zarządzeniu działania nie są realizowane w mieście. W zakładce „organizacje pozarządowe" i podstronie „organizacje" dotrzemy do listy 25 organizacji pozarządowych działających na terenie miasta.

Nie wszystkie wytyczne dotyczące zawartości „mapy aktywności" są spełnione. W części informacyjnej na temat organizacji brakuje części dotyczących zakresu działalności,

[133] *Zarządzenie wewnętrzne 24/07 Burmistrza Miasta Kościana*, dostępne: www.koscian.pl, [data dostępu: 06.03.2014].

doświadczenia i osiągnięć, a także daty aktualizacji danych na temat organizacji. O znaczeniu aktualizowania informacji nie trzeba nikogo przekonywać. Efektem niepodejmowania takich działań jest m.in. brak informacji o likwidowaniu niektórych podmiotów, np. Kościańskiego Stowarzyszenia Rozwoju Służby Zdrowia.

Należy podkreślić, że zgodnie ze wspomnianym zarządzeniem wpisu i aktualizacji danych organizacji pozarządowej do „mapy aktywności" dokonuje się na wniosek organizacji i na podstawie wypełnionej i złożonej przez organizację ankiety. Brak aktualnych danych zatem może być wynikiem zaniechań ze strony samych organizacji pozarządowych. Nie należy jednak pomijać faktu, iż konieczność wypełniania ankiety papierowej w celu aktualizacji informacji zamieszczanych na stronie internetowej, wskazuje na trudności z dostosowaniem struktur i wydziałów władz gminy do realiów funkcjonowania społeczeństwa informacyjnego. Ankieta taka powinna być dostępna w wersji elektronicznej.

Taki niezadowalający stan „mapy aktywności" może wynikać z biurokratycznego i zerojedynkowego podejścia władz miasta do kwestii współpracy z organizacjami pozarządowymi. Potwierdza to zapis z *Uzasadnienia* wspomnianego *Zarządzenia 24/07*, który głosi, iż „Zarządzenie jest realizacją zadania związanego z „Zasadą Partycypacji Społecznej" polegającego na opracowaniu, wdrożeniu i aktualizacji „mapy aktywności" organizacji pozarządowych i inicjatyw społecznych na terenie miasta Kościana. (…) Niniejsze zarządzenie w sprawie „mapy aktywności" organizacji pozarządowych i inicjatyw społecznych na terenie miasta Kościana oraz określenia procedury jej aktualizacji stanowi realizację powyższego zadania". Z formalnego punktu widzenia władze wywiązały się z zadania, ale prowadzenia „mapy aktywności" *de facto* przerzucono na funkcjonujące organizacje. Warto również zaznaczyć, że w Internecie funkcjonują różnego typu serwisy, które również gromadzą tego typu dane i informacje, a zatem tworzenie kolejnej, pasywnej, podstrony nie wydaje się działaniem szczególnie efektywnym. Warto zaznaczyć, że pracownicy czy wolontariusze każdej organizacji pozarządowej powinni skupiać się na realizacji celów statutowych, a nie zajmować wypełnianiem za każdym razem innej (niekiedy papierowej) ankiety czy formularza, w celu aktualizacji informacji na temat organizacji w Internecie. Być może wystarczyłoby przekierowanie ze strony miasta do odpowiedniego serwisu.

Według danych krajowego Rejestru Sądowego w mieście Kościan w lutym 2014 roku funkcjonowało około 60 stowarzyszeń i innych organizacji społecznych i zawodowych oraz fundacji, w tym:

- 30 stowarzyszeń;
- 2 fundacje
- 10 klubów;
- 4 związki zawodowe;
- 8 towarzystw;
- 4 Ochotnicze Straże Pożarne;
- 1 Cech Rzemiosła i Przedsiębiorczości;
- 1 Kurkowe Bractwo Strzeleckie.

Wśród nich osiem podmiotów ma status organizacji pożytku publicznego są to:

- Kościańskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego i Udaru Mózgu
- Międzyszkolny Klub Sportowy "Tęcza"
- Stowarzyszenie "Dać Pomoc"
- Stowarzyszenie Chór Męski "Arion" w Kościanie
- Stowarzyszenie Na Rzecz Dzieci z Niepełnosprawnością Intelektualną "Patrzmy Sercem"
- Stowarzyszenie Orkiestra Dęta "Ton"
- Stowarzyszenie Oświatowe im. Dezyderego Chłapowskiego
- Stowarzyszenie Rodziców Osób Niepełnosprawnych w Kościanie "Razem Łatwiej".

W całym powiecie kościańskim według danych GUS za 2013 rok działało 212 organizacji pozarządowych, z czego status OPP przyznano 12 z nich. Ze względu na charakter miasta Kościan jako siedziby władz powiatu i największego ośrodka miejskiego w powiecie właśnie tu zarejestrowanych było najwięcej podmiotów działających w III sektorze.

Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych jest jednym ze wskaźników pozwalających na określenie poziomu aktywności obywatelskiej. Należy jednak mieć na uwadze fakt, że na liczbę NGO ma wpływ również wielkość gminy oraz liczba mieszkańców. Gęstość zaludnienia gmin miejskich jest z oczywistych względów wyższa niż gmin wiejskich czy miejsko-wiejskich. Ponieważ w mieście Kościan w 2012 roku gęstość zaludnienia na 1 km^2

wynosiła 2736 osób, a np. w gminie Kościan 77, analizowana JST ma większy potencjał pod względem możliwości tworzenia organizacji pozarządowych i statystycznie wyższe prawdopodobieństwo pojawienia się wśród mieszkańców osób pełniących rolę lokalnych liderów czy społeczników.

Uczestniczący w badaniach jakościowych przedstawiciel władz samorządowych wskazał na przeważający udział organizacji związanych ze sportem w strukturze podmiotów reprezentujących w mieście trzeci sektor: „Przede wszystkim jest to sport szeroko pojęty. Zaczynając od takiej rekreacji, kończąc na sporcie zawodowym. To jest największy sektor działający w oparciu o nasze dotacje. W zasadzie zdecydowanie największa sfera działania wszystkich stowarzyszeń. Fundacji raczej nie mamy. Przede wszystkim forma stowarzyszeń opiera się o nasze dotacje. Zdrowie [jest obszarem działalności NGO w mieście] – jak się szybko zastanowić to mamy PCK, mamy krwiodawców, mamy diabetyków, mamy Amazonki, mamy stowarzyszenie stwardnienia rozsianego, mamy stowarzyszenie rodziców i dzieci niepełnosprawnych. Więc to jest taka druga płaszczyzna. I w zasadzie tyle. Jeżeli ten sport poszerzyć jeszcze o różne hobby, które ludzie sobie realizują, to mielibyśmy chyba komplet. Do tego jeżeli dołączyć jeszcze wędkarzy, których mamy sporo, myśliwych, których tutaj nie mamy, ale rekrutują się tutaj z naszych mieszkańców, to też będzie sporo. Zapomniałem o bractwie kurkowym, ale to się wpisuje w działalność sportową, rozwijania pasji” [W12].

Według danych GUS w mieście Kościan od 2008 roku wskaźnik liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców utrzymuje się na relatywnie stałym poziomie (wykres 13). Warto zaznaczyć, że w całym powiecie kościańskim wartość tego wskaźnika nie wzrastała od 2009 roku, w przeciwieństwie do danych dla całego województwa wielkopolskiego. Należy jednak mieć na względzie wpływ na statystyki regionu danych ze jego stolicy – Poznania, oraz ograniczoną wiarygodność tych danych ze względu na fakt, że część zarejestrowanych organizacji nie prowadzi aktywnej działalności.

Wykres 13. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w mieście Kościan, powiecie kościańskim i województwie wielkopolskim w latach 2007-2012

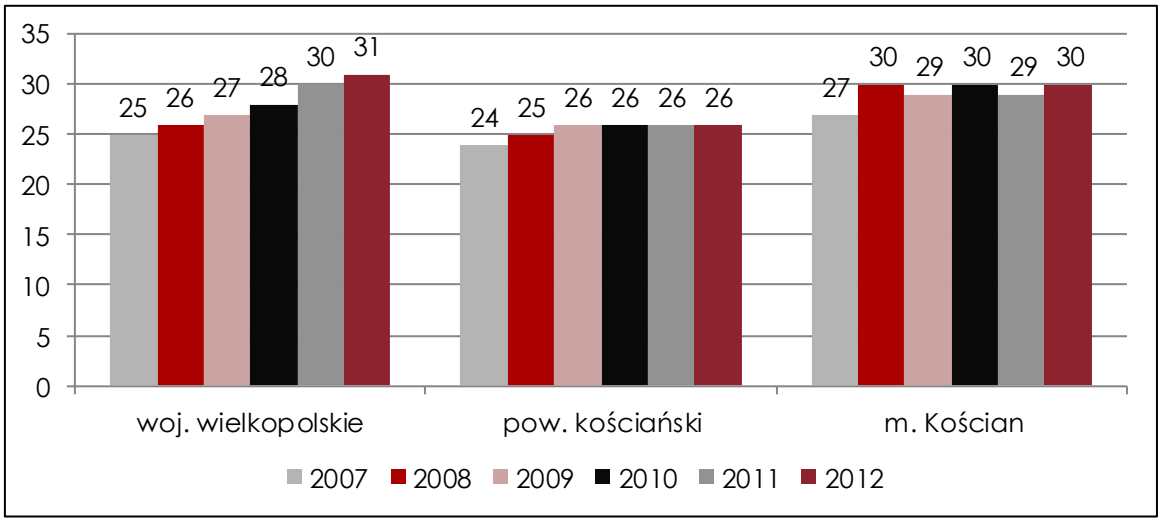

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Przy analizie kondycji sektora społecznego należy wspomnieć również o roli lokalnych liderów, jako inicjatorów różnego typu działań na rzecz rozwoju społecznej sfery życia mieszkańców danego obszaru. Warto przytoczyć wypowiedź jednego z przedstawicieli lokalnych władz na temat obecności i znaczenia liderów lokalnych na poziomie gminy: „W jakimś stopniu liderami lokalnymi są przewodniczący rad osiedli. W takiej społeczności to na pewno są i muszą być radni. (…) Lider lokalny to brzmi bardzo dumnie, jednak znowu wydaje mi się, że to takie warszawskie określenie na to, co już funkcjonuje, ale o tym jeszcze nie wiedzieli. To sołtysi byli zawsze takim liderami lokalnymi, do których się przychodziło i mówiło: „załatw to". A ten z kolei wiedział, czy ten, który przychodzi i mówi „załatw to" to jest ktoś poważny czy może ktoś, kto wiecznie marudzi. I tutaj taką rolę odgrywają najlepiej radni i także przewodniczący rad osiedli" [W12].

Istotnym elementem rozwoju sektora społecznego w jednostce samorządu terytorialnego jest również sfera kultury. Na terenie miasta Kościan według danych GUS za 2012 roku działały trzy biblioteki publiczne i jedno muzeum. Nie funkcjonowało natomiast żadne kino. Według statystyk liczba czytelników w gminie znacząco się zmniejsza od 2004 roku. W porównaniu danych z 2012 roku do tych z 2004 liczba czytelników zmniejszyła się o 29%. Może mieć to związek nie tylko ze spadkiem czytelnictwa ogólnie, ale także ze zmianami w kulturze czytania (wersje elektroniczne

dostępne w Internecie, e-czytniki, audiobooki) wśród reprezentantów młodego pokolenia, osób w wieku od 10 do 24 lat, których liczba w 2012 roku było niższa od odnotowanej w 2004 o 27%.

Znaczenie bibliotek w małych lokalnych społecznościach jest szczególnie ważne ponieważ przejmują one często zadania ośrodków kultury. W mieście Kościan funkcjonuje Kościański Ośrodek Kultury, w których funkcjonują następujące sekcje:

- Dział Upowszechniania Plastyki:
  - Dziecięce Kółko Plastyczne,
  - Malarstwo, rysunek akademicki, tkactwo artystyczne;
- Dział Upowszechniania Teatru:
  - Teatr Dziecięco-Młodzieżowy,
  - Kościański Teatr Kameralny;
- Dział Upowszechniania Tańca:
  - Zajęcia STREET DANCE;
- Dział Upowszechniania Muzyki:
  - Młodzieżowa Kapela Dudziarzy Wielkopolskich "Sokoły",
  - Nauka gry na instrumentach.

Uczestniczący w badaniach jakościowych przedstawiciel władz samorządowych wskazał również na realizowane w mieście różnego rodzaju imprez o charakterze kulturalnym: „Trudno prowadzić rozgraniczenie pomiędzy imprezami kulturalnymi a jakimiś innymi imprezami. Gdybyśmy chociaż popatrzyli na początek roku, to mieliśmy koncert noworoczny, gdzie występowała pani Santor, ale też chór. Zaraz potem mieliśmy WOŚP, gdzie występowały bandy lokalne. To są działania, które można zaliczyć do kulturalnych. Poza tym mieliśmy 2 imprezy mniejsze w tym czasie – teatrzyki dla dzieci. Zaraz potem mieliśmy otwarcie wieży ciśnień, która nie jest imprezą kulturalną, ale jest tam wystawa muzealna w środku, więc też można poniekąd do tego zakwalifikować. Za dwa tygodnie mamy grę miejską, która nie jest imprezą kulturalną, ale jest imprezą, która mówi o historii, więc w zakresie kultury. W takim przypadku jest tego naprawdę sporo i mamy takie imprezy, które miasto identyfikują i to są właśnie te najbliższe ciału, jak gra miejska. Jest też kilka innych imprez, które się fajnie rozkręciły i mają po 3-4 lata i przyciągają tłumy. To są imprezy zrobione z niczego – zaczynaliśmy od 5 tys. zł, kilku samochodów – w zeszłym roku przyjechało już pół tysiąca motorów w jednym momencie. Jak

przyjechali, to absolutnie nie wiedzieliśmy, gdzie ich ustawiać. Mamy takich imprez naprawdę sporo" [W12].

Problemy społeczne miasta Kościan zidentyfikowane w 2006 roku za pomocą analizy SWOT w ramach opracowanej wówczas Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych nadal w mniejszym lub większym stopniu są aktualne. Należą do nich w szczególności[134]:

- występowanie patologii społecznych,
- braku poczucia bezpieczeństwa,
- wzrost przestępczości u nieletnich,
- poszerzające się w mieście obszary ubóstwa,
- poszerzające się zjawisko rozwarstwienia społecznego.

Do najistotniejszych zadań w zakresie polityki społecznej dotyczącej rozwiązywania problemów społecznych władze miasta Kościan zaliczyły:

- stworzenie skutecznego systemu pomocy osobom niepełnosprawnym;
- podjęcie działań na rzecz wzrostu wyrozumiałości i tolerancji społecznej;
- przeciwdziałanie szeregowi negatywnych zjawisk spowodowanych bezrobociem.

Za cele drugorzędne uznano:

- przeciwdziałanie zjawisku marazmu społecznego i wyuczonej bezradności;
- przeciwdziałanie degradacji wartości rodziny.
- przeciwdziałanie uzależnieniom.

W 2006 roku zdiagnozowano m.in. następujące słabe strony miasta Kościan dotyczące problemów społecznych:

- bezrobocie,
- mała liczba lokali socjalnych,
- alkoholizm,
- narkomania,
- brak odpowiedniej rehabilitacji osób starszych,

[134] *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Miejskiej Kościan*, październik 2006, dostępny: www.koscian.pl, [data dostępu: 06.03.2014].

- brak noclegowni,
- słaba koordynacja zadań miasta i powiatu,
- brak alternatywnych rozwiązań dla zjawiska bezrobocia,
- **niedostateczna współpraca z organizacjami pozarządowymi**,
- niedostateczna liczba pracowników wysoko wykwalifikowanych (terapeutów, psychoterapeutów, itp.),
- niedostateczna liczba placówek szkolno-wychowawczych,
- bariery architektoniczne w instytucjach,
- brak pracy dla osób niepełnosprawnych,
- niska świadomość występujących problemów,
- brak ośrodka (pensjonatu) dla osób starszych,
- **niedostateczna ilość organizacji pozarządowych,**
- bezradność,
- brak grup integracyjnych dla bezradnych ludzi.

Funkcjonowanie usług publicznych w mieście Kościan pozytywnie ocenił uczestniczący w badaniu przedstawiciel władz lokalnych: „Myślę, że to [usługi publiczne w zakresie pomocy społecznej] dobrze działa. Gdybym miał to odnieść do jakiegoś innego samorządu czy większych samorządów, to działa to bardzo dobrze w takim sensie, że wykracza daleko poza podstawowe ramy działalności. Nie chodzi tylko o to, żeby wywiązywać się z tego, co chce od nas ustawodawca, ale organizujemy naprawdę setki rzeczy dla tych osób, które są w jakiś sposób wykluczone. (…) Po kilku – 4-5 latach [korzystania z form wsparcia] jest to widoczna zmiana w zachowaniach tych ludzi. Oczywiście nie wszystkich, są tacy, którzy działają dalej po swojemu, ale ja oceniam tę działalność bardzo wysoko [W12].

Dane z 2012 roku oraz te najbardziej aktualne wskazują, że choć wielu z tych problemów nadal nie udało się rozwiązać, to podjęte zostały działania, które pozwalają zminimalizować ich negatywne skutki społeczne, np. dzięki działalności Domu Samopomocy czy Domu Dziennego Pobytu, czy wydaniu zarządzenia dotyczącego „mapy aktywności”. Ponadto w 2006 roku w mieście Kościan wg danych GUS funkcjonowała 1 fundacja i 54 stowarzyszenia i organizacje społeczne, w 2013 były to już 2 fundacje oraz 77 stowarzyszeń i organizacji społecznych.

6. PARTYCYPACJA OBYWATELSKA

O partycypacji obywatelskiej można mówić, kiedy społeczność uzyskuje wpływ, a pośrednio kontrolę, nad decyzjami organów władzy. Partycypacja obywatelska opiera się na założeniu, że udział obywateli w zarządzaniu demokratycznym państwem nie powinien być ograniczony wyłącznie do udziału w wyborach. Wciąż jednak za jej podstawowy wskaźnik uznaje się frekwencję wyborczą, ponieważ należy ona do najważniejszych i najbardziej rzetelnych metod określających aktywność obywatelską.

W wyborach samorządowych frekwencja w mieście Kościan kształtowała się na poziomie 48,1% w 2002 r., 45% w 2006 r. i 48,3% w 2010 r. i była bardzo zbliżona do poziomów tego wskaźnika odnotowywanych w powiecie (tabela 13). Można zatem stwierdzić, że zaangażowanie w sprawy lokalne wśród uprawnionych do głosowania mieszkańców Kościana utrzymywało się na wyrównanym poziomie.

Tabela 13. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie kościańskim i mieście Koscian w latach 2002, 2006, 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2002			2006		2010	
	Wybory do rad gmin I tura	Wybory na wójta, burmistrza, prezydenta miasta		I tura	II tura	I tura	II tura
		I tura	II tura				
Polska	44,1	44,2	35,0	46,0	39,6	47,3	35,3
woj. wielkopolskie	45,8	45,9	35,7	47,1	38,7	47,1	31,5
pow. kościański	50,4	50,4	43,2	46,1	38,4	47,5	-
m. Kościan	48,1	48,1	40,4	45,0	36,0	48,3	-

Źródło: PKW, opracowanie własne.

W wyborach do Sejmu i Senatu (tabela 14) frekwencja w mieście Kościan była we wszystkich wyborach wyższa zarówno od tej odnotowywanej w Polsce, województwie wielkopolskim, jak i powiecie kościańskim. Najniższy poziom udziału w wyborach odnotowano w 2005r., najwyższy – w 2007r. Warto również zaznaczyć, że poza danymi z 2005 roku frekwencja w wyborach parlamentarnych była wyższa od tej odnotowywanej w przypadku wyborów samorządowych. Prawdopodobnie mamy tu do czynienia z wpływem miejskiego charakteru społeczności mieszkańców Kościana. Według danych PKW w przypadku miast frekwencja

wyborcza w każdych wyborach parlamentarnych w Polsce była wyższa w miastach niż na obszarach wiejskich.

Tabela 14. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie kościańskim i gminie Krzywiń w latach 2001, 2005, 2007, 2011 (w %)

Wyszczególnienie	2001		2005		2007		2011	
	Sejm	Senat	Sejm	Senat	Sejm	Senat	Sejm	Senat
Polska	46,3	46,3	40,6	40,6	53,9	53,9	48,9	48,9
woj. wielkopolskie	49,9	49,9	40,9	40,9	55,1	55,1	49,2	49,2
pow. kościański	49,1	49,1	37,6	37,6	51,2	51,2	45,0	45,0
m. Kościan	51,1	51,1	41,9	41,9	58,6	58,6	52,4	52,4

Źródło: PKW, opracowanie własne.

W wyborach Prezydenta (tabela 15) frekwencja jest znacznie wyższa w całym kraju. Tutaj również widoczne jest większe zaangażowanie mieszkańców miasta Kościan, niż miało to miejsce w przypadku gmin miejsko-wiejskich.

Tabela 15. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie kościańskim i innych gminach w latach 2000, 2005 i 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2000	2005		2010
		I tura	II tura	
Polska	61,1	49,7	51,0	55,3
woj. wielkopolskie	66,5	51,3	51,4	54,3
pow. kościański	68,7	48,9	48,9	51
m. Kościan	72,3	52,5	53,36	57,2

Źródło: PKW, opracowanie własne.

W dokumentach miasta Kościan udostępnionych na jego oficjalnej stronie internetowej już w koncepcji opracowywanej strategii rozwoju społeczno-gospodarczego miasta z 2001 roku podstawowym założeniem było przeprowadzenie konsultacji społecznych, zakładających udział przedstawicieli społeczności miasta w pracach nad strategią. Również wówczas osoby takie nazywano lokalnymi liderami. W opracowywanej w styczniu 2007 roku Wizji Strategicznej Miasta Kościana wskazano, że jest ona „projektem realizowanym w ramach współpracy mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji społecznych, władz miasta i urzędników miasta Kościana”[135].

Tyle, jeśli chodzi o deklaracje. Po wpisaniu w wyszukiwarce na oficjalnej stronie internetowej Urzędu Miasta Kościan hasła: „konsultacje społeczne” czy „partycypacja” otrzymano komunikat:

[135] *Wizja strategiczna dla miasta Kościana*, s. 11, dostępny: www.koscian.pl, [data dostępu: 06.03.2014].

„Nie znaleziono wyników zawierających frazę". W przypadku skorzystania z wyszukiwarki na stronie internetowej: http://bip.koscian.pl/koscianm szukającemu wyświetlany jest komunikat: „Nie znaleziono żadnych stron".. Podobnie w przypadku haseł: „badania społeczne" oraz „sondaż" czy „spotkanie".

Wypowiedź uczestniczącego w badaniach jakościowych przedstawiciela władz samorządowych wskazuje, że działania wpisujące się w rozwijanie partycypacji obywatelskiej są stosowane w mieście Kościan, ale informacja o nich i możliwości wyrażenia opinii pozostały tradycyjne, czyli „niecyfrowe". Na pytanie o organizowanie spotkań z mieszkańcami w celu omówienia spraw stwierdził: „…jeżeli ktoś ma jakąś potrzebę i widzi jakiś problem to zapisuje się na poniedziałek do burmistrza. (…) …jeżeli ktoś przyjdzie to albo nie możemy pomóc i mówimy dlaczego, albo jak coś jest do załatwienia to załatwiamy (…) Nie ma potrzeby instytucjonalizowani tych kontaktów. (…) …my uczestniczymy w dwóch, trzech spotkaniach z mieszkańcami na tydzień. W trakcie tych spotkań rozmawiamy o potrzebach, jakie mieszkańcy widzą, co im się podoba a co im się nie podoba. Właśnie o to kształtujemy budżet. To jest realizacja tego, co potrzebują. Gdyby ten budżet był przeciw woli mieszkańców, to nikt by nas nie wybrał w takiej małej społeczności. (…)Może być tak, że mieszkaniec musi na realizację swoich potrzeb poczekać, ale one są na pewno spełniane prędzej czy później. (…) Zdarzało się tak, że ludzie tutaj przychodzili i zostawiali po 200 podpisów, a w tej chwili od wielu lat nie ma czegoś takiego. Gdy ktoś dzwoni, że jest potrzeba, to ktoś jedzie i faktycznie jeżeli jest jakiś problem do rozwiązania, którego nie zauważyliśmy no to rozwiążemy. Jak to wymaga dużych pieniędzy, to w kolejnym roku to zrobimy. Nie mamy większych kłopotów z czymś takim" [W12].

Analizując kwestie związane z partycypacją obywatelską należy mieć na uwadze fakt, że w celu efektywnego jej funkcjonowania istotne są nie tylko działania władz samorządowych skierowane do mieszkańców, ale także poziom zaangażowania tych ostatnich. Wypowiedź osoby uczestniczącej w badaniach jakościowych reprezentującej władze gminy wskazuje, że mieszkańcy miasta interesują się działaniami władz, ale przede wszystkim wówczas, gdy poruszane kwestie dotyczą ich samych: „Myślę, że kiedyś przychodzili chętniej. Jeżeli mamy zorganizowane przez radę spotkanie z mieszkańcami, to z reguły mieszkańców jest sporo. To są przede wszystkim konkretne spotkania np. na temat przebudowy jakiejś tam ulicy. Pokazujemy, jak wygląda koncepcja, następnie uzgadniamy tę koncepcję i realizujemy przebudowę ulicy. Wtedy jest

komplet mieszkańców i wtedy są zaproszenia indywidualne do każdego, żeby każdy mógł zobaczyć i się wypowiedzieć, żeby nie powiedział, że nikt go nie spytał" [W12].

Do długoterminowych zadań władz samorządowych (jako instytucji społecznej, a nie określonej grupy politycznej) powinno należeć uświadamianie już w szkołach podstawowych i gimnazjach znaczenia uczestnictwa w podejmowaniu decyzji dotyczących społeczności, do której się należy. Wykreowanie tego typu postaw u najmłodszych na pewno zaprocentuje w przyszłości wyższą świadomością obywatelską i większą aktywnością społeczną.

7. WSPÓŁPRACA MIĘDZYSEKTOROWA

Samorząd terytorialny dzięki współpracy z sektorami gospodarczym i społecznym może zyskać wiele korzyści. Organizacje pozarządowe i samorząd mają wspólny cel, jakim jest szeroko pojęte zaspokajanie potrzeb społeczności lokalnej. Dlatego też wiele gmin dotuje działalność organizacji pozarządowych, dzięki czemu te drugie mogą realizować część zadań własnych gminy robiąc to często skuteczniej i efektywniej niż jednostki samorządu. W Polsce wciąż jednak współpraca ta ma marginalny zakres, a partnerskie relacje między tymi podmiotami wymagają rozwoju[136].

W wyszukiwarkę na oficjalnej stronie internetowej miasta Kościan wpisano również hasło: „konsultacje". Wśród sześciu wyników wyszukiwania znalazły się dwa dotyczące konsultacji w sprawie projektu Programu współpracy Gminy Miejskiej Kościana z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2013 i 2014. Konsultowanie tych programów jest obligatoryjne, a z założenia proces ten powinien przynosić korzyści zarówno JST, dzięki możliwości planowania strategicznego w zakresie kierunków polityki lokalnej objętych współpracą, ale także ułatwiać NGO funkcjonowanie w dłuższej perspektywie czasu zapewniając środki na działania.

Różnice między Programem współpracy prezentowanym w październiku 2012 roku, a tym zaproponowanym na 2014 rok mają (oczywiście poza zmianą dat) charakter kosmetyczny z wyjątkiem dopisania do priorytetów współpracy rozwoju usług i aktywności na rzecz seniorów

[136] *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych. Raport z badania 2012*, op. cit., s.11.

w środowisku lokalnym, co odpowiada zdiagnozowanym trendom demograficznym. W przypadku pozostałych modyfikacji zmieniono np.:

- Frazę „wspieranie aktywności zdrowotnej osób starszych" zmieniono na: „działania mające na celu aktywizację psychofizyczną osób starszych";
- Do priorytetu współpracy w zakresie „kultury i sztuki" dopisano „…i ochrony dóbr kultury";
- Zdanie: „organizowanie konkursów, seminariów, wystaw, imprez plenerowych oraz innych wydarzeń kulturalnych i artystycznych" rozwinięto do postaci: „wzbogacanie życia kulturalnego Gminy Miejskiej Kościan poprzez organizowanie konkursów, seminariów, wystaw, imprez plenerowych oraz innych wydarzeń kulturalnych i artystycznych".

Widać zatem, że przy prezentowanej skali zmian opracowanie wieloletniego programu współpracy mogłoby być rozwiązaniem bardziej efektywnym, ponieważ zapewniłoby organizacjom pozarządowym większą stabilność działania.

Jak już wspomniano, działania obejmujące konsultacje władz samorządowych z podmiotami reprezentującymi trzeci sektor w sprawie uchwalenia rocznego lub wieloletniego programu współpracy z szeroko pojętymi NGO są ustawowym obowiązkiem organów stanowiących jednostki samorządu terytorialnego. Tego typu działań nie można zatem traktować jako przejawu otwartości lokalnych władz na współpracę z reprezentantami trzeciego sektora. Za formę konsultacji społecznych trudno też uznać wspomniane przez uczestniczącego w badaniach jakościowych przedstawiciela władz samorządowych spotkania świąteczne: „…co do innych spotkań to albo się one odbywają z tymi organizacjami pozarządowymi i są one przy okazji świąt, podsumowań roku. Przynajmniej raz do roku takie organizujemy i mamy możliwość wysłuchania tego, co oni robią. Strażacy też przychodzą" [W12].

W przypadku współpracy z przedstawicielami sektora gospodarczego znamienne są słowa reprezentanta władz samorządowych: „Współpraca z przedsiębiorcami wygląda tak, że oni doskonale radzą sobie sami" [W12]. Badany podkreślił jednak, że brak współpracy wynika z braku potrzeb w tym zakresie: „Gdy próbowaliśmy w jakiś sposób tą współpracę nawiązać, to nie było takiej potrzeby z ich strony (…) Myśmy próbowali kiedyś zaszczepić się na te grunty, ale nie spotkało się to z jakimś tam zainteresowaniem, więc ta współpraca sprowadza się do tego, że indywidualni przedsiębiorcy przychodzą z własnymi problemami. Nikt nie prosi, żeby

rozwiązywać problemy działalności gospodarczej, natomiast dotyczy to czasami jakiejś infrastruktury miejskiej, która im przeszkadza w prowadzeniu tego biznesu". [W12] Do najbardziej prężnych organizacji przedsiębiorców i pracodawców działających na terenie miasta (i nie tylko) jest Cech Rzemiosła I Przedsiębiorczości.

Warto przytoczyć również wypowiedź dotyczącą współpracy między JST a przedstawicielami lokalnego biznesu: „Widzę, że mają takie poczucie samodzielności: „To jest moje i niech nikt mi się nie wtrąca!". Niczego od nikogo nie potrzebują. Nawet jak próbowaliśmy wychodzić do przodu na zasadzie nauczmy się nawzajem to może i wy, i miasto skorzysta, to nie. Takie związki między miastami a przedsiębiorcami to niespecjalnie dobre rozwiązanie" [W12].

Na pytanie o wspieranie organizacji pozarządowych przedstawiciel władz miasta Kościana stwierdził jednoznacznie: „No wspieramy ich! Ta pomoc sprowadza się do tego, że im pomagamy przy organizacji różnych rzeczy, z którymi przychodzą. Jest tak, że dwa razy do roku ogłaszamy konkursy i startują w tych konkursach i dostają pieniądze, a czasami w ciągu roku przychodzą jeszcze po więcej" [W12].

Dużym przedsięwzięciem w zakresie współpracy międzysektorowej – przynajmniej na etapie planowania – były konsultacje wspomnianej *Wizji Strategicznej Miasta Kościana*. W dokumencie opisującym tę wizję wspomina się, że: „W pracach nad projektami uwzględniane są wiedza i doświadczenie każdego ze współuczestników. Poprzez zajęcia warsztatowe, wieczorne spotkania z mieszkańcami i przedsiębiorcami, sondaże uliczne, ankiety przeprowadzane przez młodych wolontariuszy, narady robocze w grupach sterującej i projektowej, spotkania z przedstawicielami instytucji i firm starano się zaangażować w prace nad projektem jak największą reprezentację społeczności lokalnej"[137]. W załączniku do tego dokumentu przedstawiono listę osób, podmiotów i instytucji reprezentujących w konsultacjach różne sektory.

Na podstawie zebranych danych i informacji można odnieść wrażenie, że współpraca międzysektorowa w mieście Kościan jeśli jest podejmowana przez władze samorządowe to wynika z obowiązku ustawowego, albo ma charakter akcyjny. Miasto w tym zakresie nie odbiega jednak od sytuacji, jaka ma miejsce w całym kraju i regionie. Jak wspomniano, spotkania

[137] *Wizja strategiczna dla miasta Kościana*, dostępny: www.koscian.pl, [data dostępu: 06.03.2014].

z mieszkańcami, jeśli są organizowane, to informacja o nich nie jest publikowana na stronach internetowych, a jedynie kierowana do – jak wskazał jeden z urzędników – „zainteresowanych osób". Zatem, choć organizowanie spotkań dotyczących np. koncepcji przebudowy dróg nie jest obowiązkiem władz miasta i stanowi wyjście naprzeciw oczekiwaniom mieszkańców, to zmiany wymaga ograniczanie dostępu do informacji w oparciu o arbitralne rozstrzygnięcie o tym, kto jest danym tematem zainteresowany.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w mieście Kościan w latach 2007-2012 250
Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności miasta Kościan w 2012 roku 251
Wykres 3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w mieście Kościan w latach 2007-2012 (w %) 253
Wykres 4. Prognoza zmian liczby ludności w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w mieście Kościan w latach 2014-2030 254
Wykres 5. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie miasta Kościan w okresie 2007- 2013 255
Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w mieście Kościan, powiecie kościańskim i woj. wielkopolskim w latach 2009-2012 256
Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w mieście Kościan, powiecie kościańskim i woj. wielkopolskim w latach 2009-2012 257
Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w mieście Kościan, powiecie kościańskim i woj. wielkopolskim w latach 2009-2012 258
Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w mieście Kościan, powiecie kościańskim i woj. wielkopolskim w latach 2009-2012 258
Wykres 10. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w mieście Kościan w latach 2009-2012 259
Wykres 11. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych w mieście Kościan, powiecie kościańskim i woj. wielkopolskim okresie 12.2007-12.2013 (w %) 270
Wykres 12. Saldo migracji w podziale na płeć w mieście Kościan w latach 2007-2012 271
Wykres 13. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w mieście Kościan, powiecie kościańskim i województwie wielkopolskim w latach 2007-2012 278

SPIS TABEL

Tabela 1. Dynamika zmian (w porównaniu rok do roku) liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w mieście Kościan, powiecie kościańskim i woj. wielkopolskim w latach 2010-2012 259
Tabela 2. Podmioty według klas wielkości w mieście Kościan w latach 2009-2012 260
Tabela 3. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w mieście Kościan, powiecie kościańskim oraz woj. wielkopolskim w 2012 roku* 261
Tabela 4. Liczba przedsiębiorstw wg sekcji PKD 2007 w mieście Kościan w latach 2009-2012 263
Tabela 5. Dochody i wydatki miasta Kościan w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) 264
Tabela 6. Dochody własne miasta Kościan w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł) 265
Tabela 7. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem miasta Kościan w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w %) 266
Tabela 8. Udział wydatków na wybrane zadania w mieście Kościan w latach 2008-2012 (%) 266
Tabela 9. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem miasta Kościan w latach 2008-2012 267

Tabela 10. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez miasto Kościan w latach 2007-2012 (w zł) 268

Tabela 11. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców miasta Kościan w latach 2007-2012 269

Tabela 12. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w mieście Kościan, powiecie kościańskim i woj. wielkopolskim w latach 2009-2012 (w %) 269

Tabela 13. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w latach 2002, 2006, 2010 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie kościańskim i mieście Koscian (w %) 282

Tabela 14. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w latach 2001, 2005, 2007, 2011 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie kościańskim i gminie Krzywiń (w %) 283

Tabela 15. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w latach 2000, 2005 i 2010 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie kościańskim i innych gminach (w %) 283

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

GMINA KROBIA

Rysunek 1. Mapa obszaru realizacji projektu „Partnerstwo samorządów Południowej Wielkopolski na rzecz zwiększenia dostępności i jakości usług publicznych" – gmina Krobia

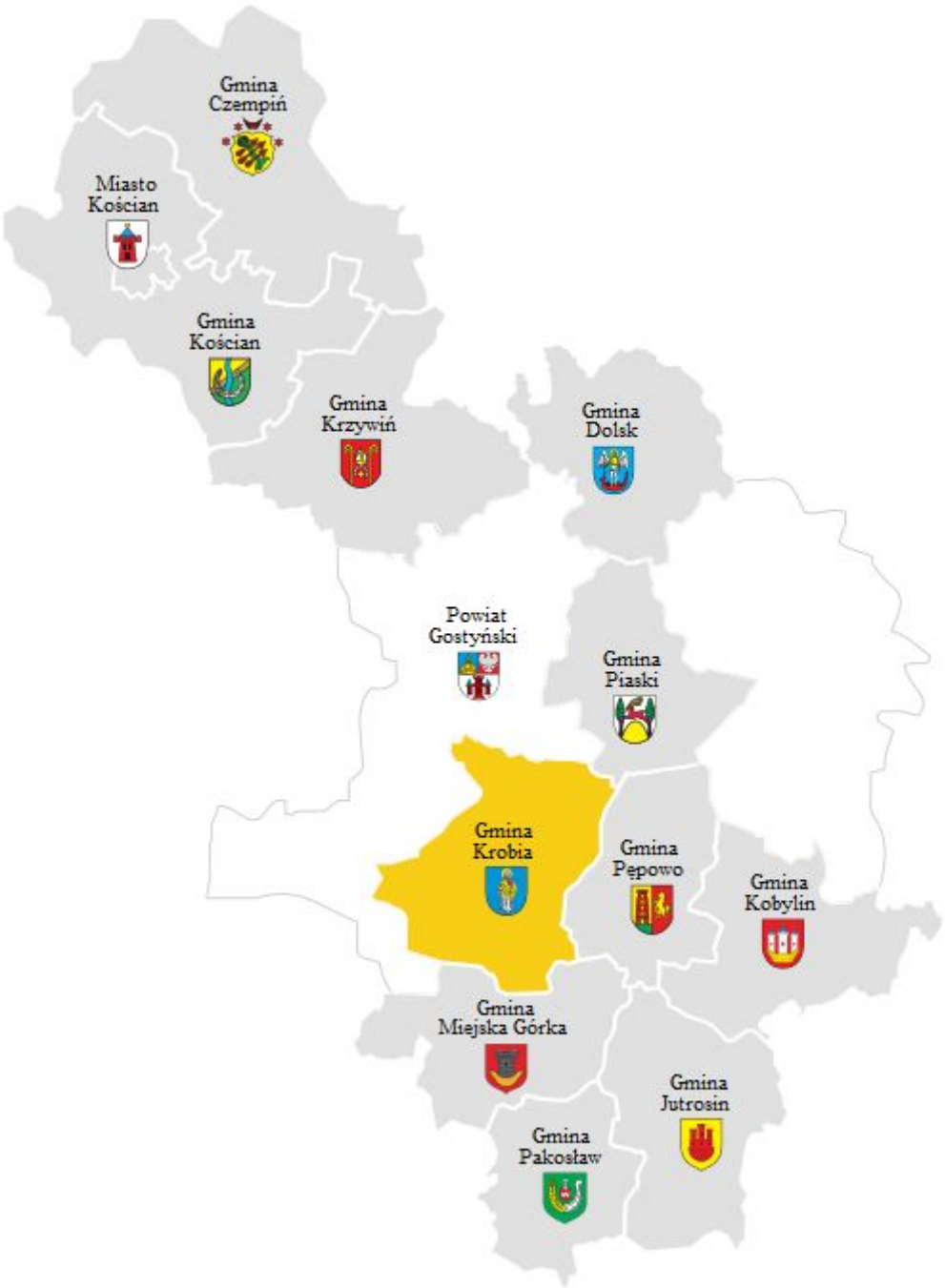

Źródło: http://www.uslugipubliczne.pl/mapa.html.

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE

Gmina Krobia to gmina miejsko-wiejska, leżąca w południowej części powiatu gostyńskiego. Powierzchnia gminy wynosi 129,59 km², co stanowi 15,9% powierzchni tego powiatu. Zdecydowaną większość, bo 87% powierzchni, stanowią użytki rolne. Siedzibą urzędu gminy jest miasto Krobia. W skład gminy wchodzą 22 sołectwa.

2. ZMIANY DEMOGRAFICZNE

Według danych GUS za 2012 rok liczba ludności gminy Krobia wyniosła 13039 osób, co dało tej jednostce terytorialnej drugie miejsce pośród gmin członkowskich Lokalnej Grupy Działania Gościnna Wielkopolska. W porównaniu do danych z 2007 roku liczba ludności w gminie Krobia zwiększyła się o 178 osób, przy czym liczba kobiet zwiększyła się o 85 osób, a mężczyzn o 93 osoby (wykres 1).

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w gminie Krobia w latach 2007-2012

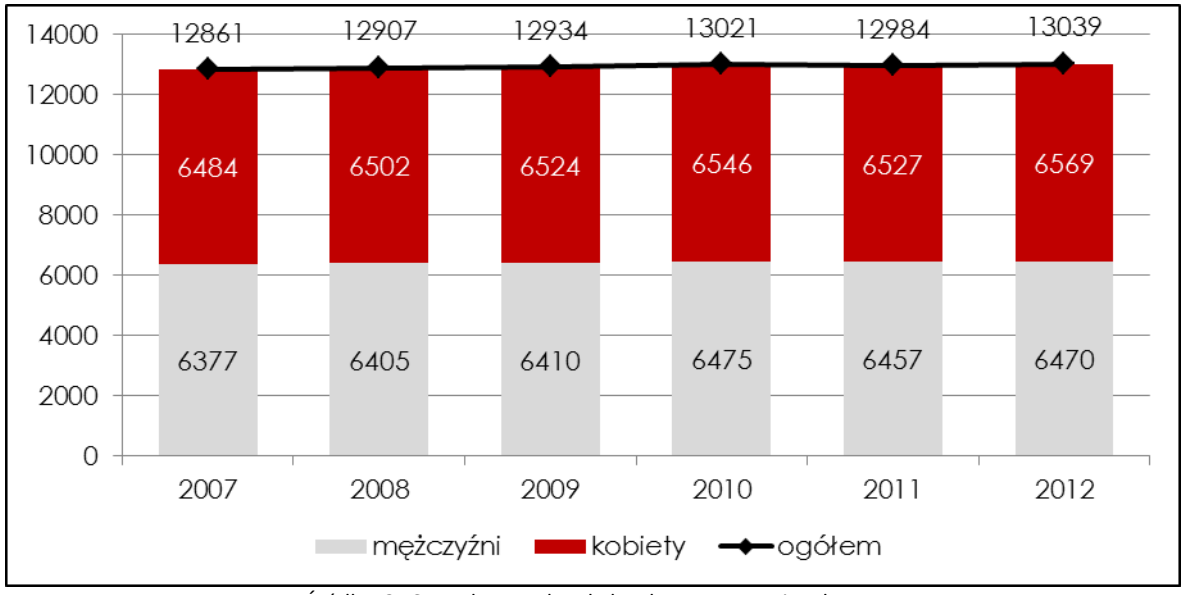

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analiza obecnej struktury wiekowej populacji gminy Krobia (wykres 2) prowadzi do istotnych wniosków związanych z przyszłymi trendami demograficznymi. Warto zwrócić uwagę na wyraźny wyż demograficzny w kategorii osób urodzonych w latach 80. i 90. minionego stulecia. Jednak niż, który występuje wśród osób w wieku 5 – 14 lat pozwala przypuszczać, że

osoby w wieku 20-30 lat w większości nie decydowały się na posiadanie i wychowywanie dzieci.

Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności gminy Krobia w 2012 roku

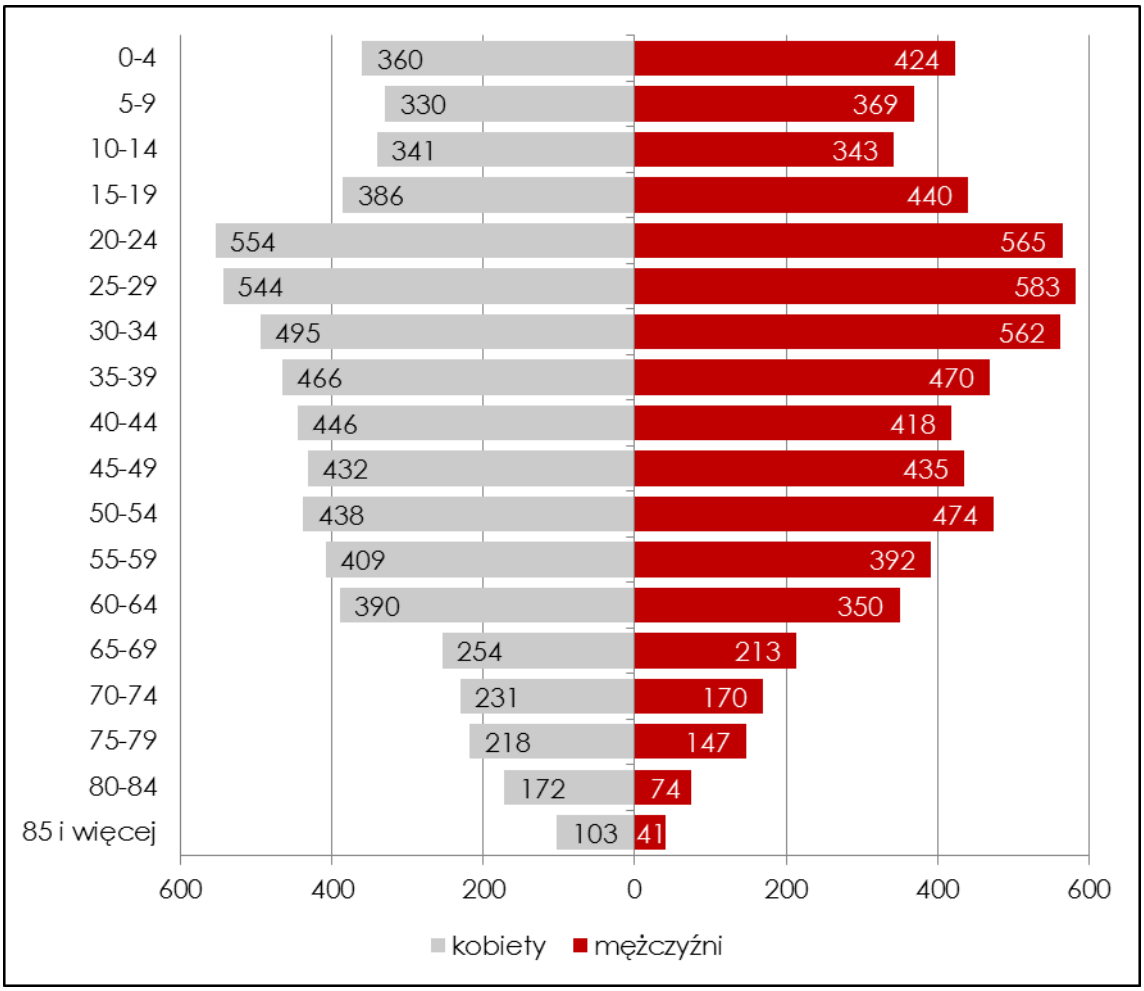

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Dane dotyczące udziału w ogóle ludności osób z poszczególnych kategorii wiekowych (wykres 3) ukazują trend dotyczący zmian w strukturze wiekowej mieszkańców gminy Krobia.

Analiza rozkładu procentowego ludności gminy Krobia w podziale na kategorie wiekowe wskazuje na proces starzenia się społeczeństwa (wykres 3). W latach 2007 - 2012 zaobserwowano spadek odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym (o 2,5 punktu procentowego) przy jednoczesnym wzroście odsetka ludności w wieku poprodukcyjnym (o 1,2 punktu procentowego). W 2007 roku zbiorowość osób w wieku przedprodukcyjnym była znacznie większa od zbiorowości osób w wieku poprodukcyjnym o 8,6 punktu

procentowego, w 2010 roku o 6 punktów procentowych, a w 2012 roku różnica ta wynosiła już tylko 4,9 punktu procentowego.

Wykres 3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Krobia w latach 2007-2012 (w %)

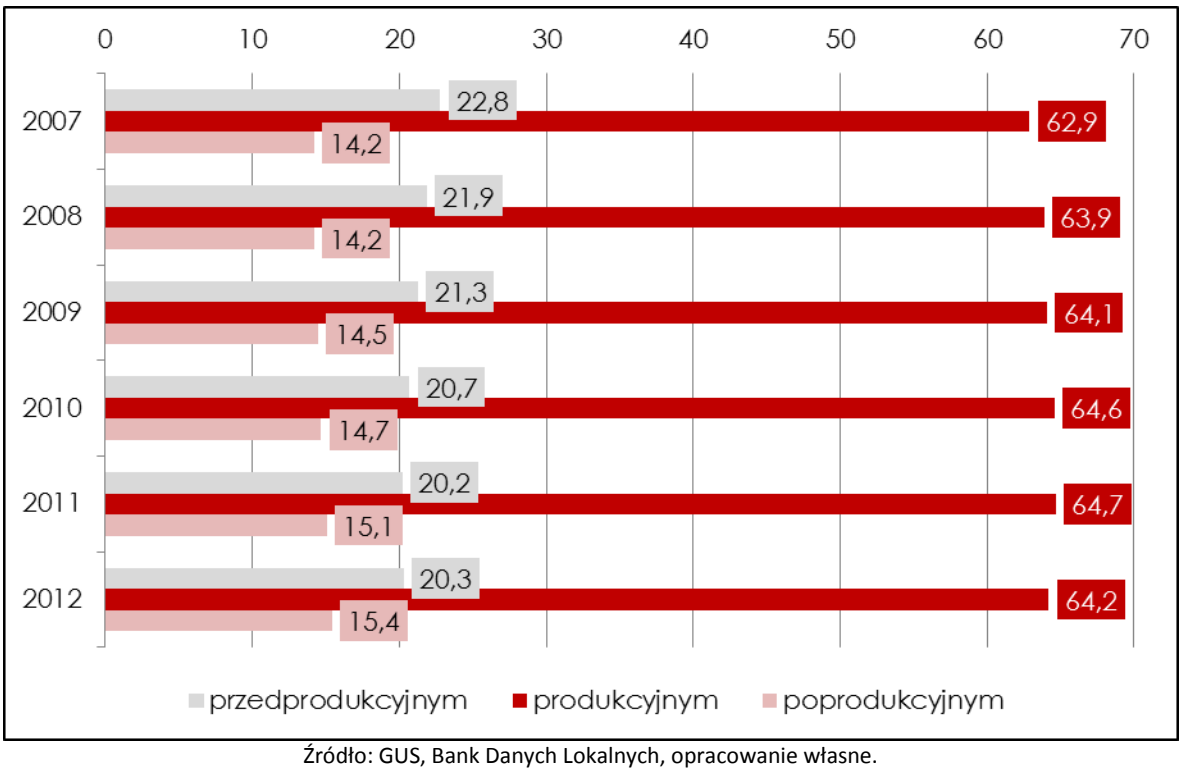

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Choć w ogólnodostępnych zasobach GUS brakuje danych dotyczących prognozowanej liczby ludności na poziomie gmin, pomocne mogą okazać się szacowane dane przedstawione na portalu www.prognozademograficzna.ore.edu.pl. Jak wynika z prognozy przedstawionej na wykresie 4, liczba dzieci w wieku od 0 do 6 lat w gminie Krobia będzie bardzo szybko maleć od roku 2019 i w 2030 roku zmniejszy się, w porównaniu do roku 2014, o 400 osób (różnica aż o 38%). W latach 2014 – 2030 prognozuje się także początkowy, nieznaczny wzrost liczby mieszkańców gminy Krobia w wieku 7 – 15 lat przypadający na lata 2020 – 2024 oraz, w latach następnych, stopniowy spadek liczby mieszkańców w tym wieku (do 1174 jednostek w 2030 roku). Liczba osób w wieku 16-18 lat będzie utrzymywać się w analizowanym przedziale czasowym na dość podobnym poziomie ponad 400 osób. Mniejsza liczba młodych kobiet powoduje zmniejszenie dzietności i niższy przyrost naturalny w gminie. Dodatkowo, proces starzenia się społeczeństwa zaobserwowany w ostatnich latach, nie będzie korzystnie wpływał na zmianę powyższego stanu rzeczy w przyszłości.

Wykres 4. Prognoza zmian liczby ludności w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w gminie Krobia w latach 2014-2030

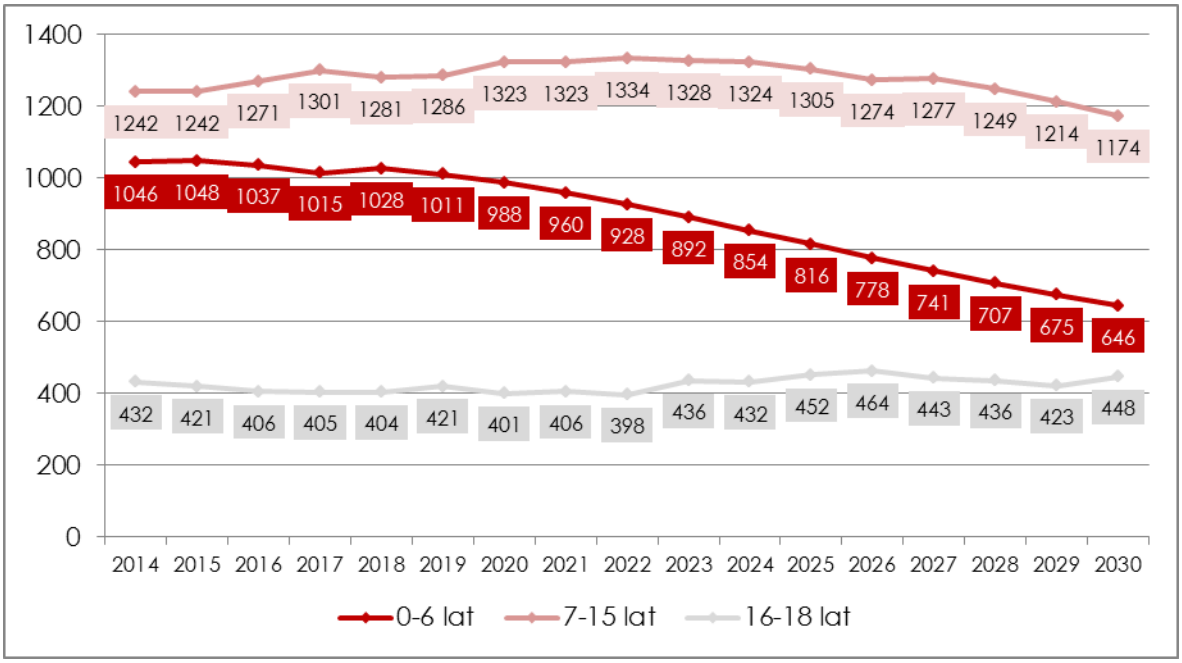

Źródło: *www.prognozademograficzna.ore.edu.pl,* [data dostępu: 06.02.2014]

W przypadku salda migracji w gminie Krobia w latach 2007 – 2012 można odnotować dwa zasadnicze trendy (wykres 5). Pierwszy dotyczy lat 2007 – 2009, kiedy bilans migracyjny ujmowany był w wartościach dodatnich (łącznie do gminy przybyło w tych latach 59 osób, z czego 34 stanowiły kobiety). Drugi natomiast dotyczy lat 2010 – 2011, kiedy z gminy Krobia ubyło 45 osób, z czego 26 stanowiły kobiety. W 2012 roku saldo migracji znów było dodatnie, choć widoczny jest rozdźwięk, jeśli chodzi o udział mężczyzn i kobiet w ogólnym rachunku (do gminy przybyło 20 kobiet, ale 10 mężczyzn z niej wyjechało). Przyczyną takiego stanu rzeczy mogły być ruchy ludności związane z poszukiwaniem pracy w innych gminach. Należy pamiętać również, iż gmina Krobia leży w niedalekim sąsiedztwie większych ośrodków miejskich, takich jak Leszno, Gostyń oraz Rawicz i być może z migracją do tych miast związane są wahania w liczbie ludności na terenie analizowanej gminy. Na tego typu problem zwrócił uwagę jeden z rozmówców w badaniu jakościowym: „Położenie między Poznaniem a Wrocławiem to jest na pewno jeden z tych takich problemów, z którymi wiąże się bezrobocie, słabe dochody". [W26][138]

[138] Stosowane oznaczenia np. W21 czy F02, R2 są symbolami wskazującymi numer indywidualnego wywiadu pogłębionego (W) lub zogniskowanego wywiadu grupowego (F lub R), podczas którego dana wypowiedź została zarejestrowana.

Wykres 5. Saldo migracji wewnętrznych w podziale na płeć w gminie Krobia w latach 2007-2012

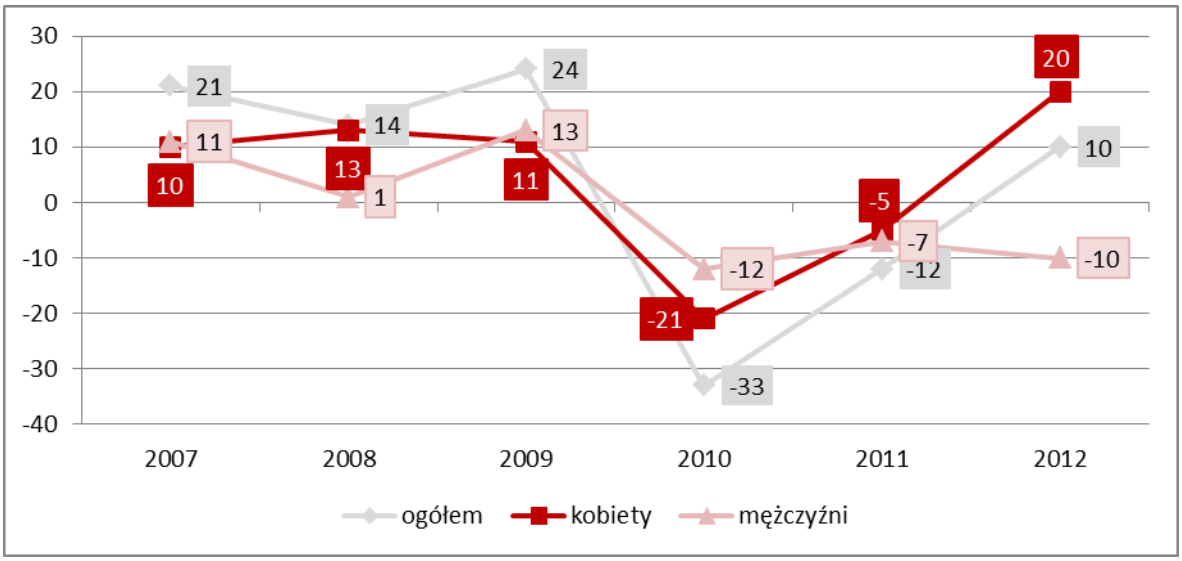

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W przypadku migracji zagranicznych, zaznacza się wyraźny trend dotyczący lat 2007-2008, kiedy to wyjechało z gminy łącznie 21 osób (w tym 11 kobiet). W kolejnych dwóch latach migracje zagraniczne prawie nie występowały w gminie Krobia, a w latach 2011-2012 saldo migracji znów było ujemne. Podobnie jak w przypadku migracji wewnętrznych widoczne ruchy ludności w danych latach związane są prawdopodobnie z emigracją zarobkową.

Zmiany zdiagnozowane w strukturze demograficznej gminy Krobia wskazują na postępujący proces starzenia się społeczeństwa, który wyraża się głównie wzrostem liczby ludności w wieku poprodukcyjnym i zmniejszającą się liczbą ludności w wieku przedprodukcyjnym. Władze samorządowe powinny podejmować działania mające na celu uwzględnianie zarówno zadań polityki prorodzinnej, jak też aktywizowania seniorów, w celu uniknięcia takich negatywnych zmian jak: zmniejszenie konsumpcji, zmniejszenie wpływów z podatków, zwiększenie wydatków na usługi opieki medycznej czy społecznej.

3. KONDYCJA SEKTORA GOSPODARCZEGO

Gospodarka stanowi jeden z kluczowych komponentów rozwojowych jednostek samorządu terytorialnego. Dochody własne generowane przez gminę pozwalają zapewnić odpowiedni poziom usług społecznych, a prawidłowy rozwój gospodarczy determinuje poziom i warunki życia lokalnej społeczności.

Za wskaźnik poziomu przedsiębiorczości mieszkańców gminy, a co za tym idzie umiejętności podejmowania samodzielnych działań, odpowiedzialności oraz poczucia wiary we własne siły, można uznać liczbę osób prowadzących działalność gospodarczą. Analizując dane dotyczące liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy Krobia w latach 2007-2013 można zauważyć trend wzrostowy: z 863 w 2007 roku do 1024 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w III kwartale 2013 roku (wykres 6).

Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Krobia w okresie 2007-III kwartał 2013

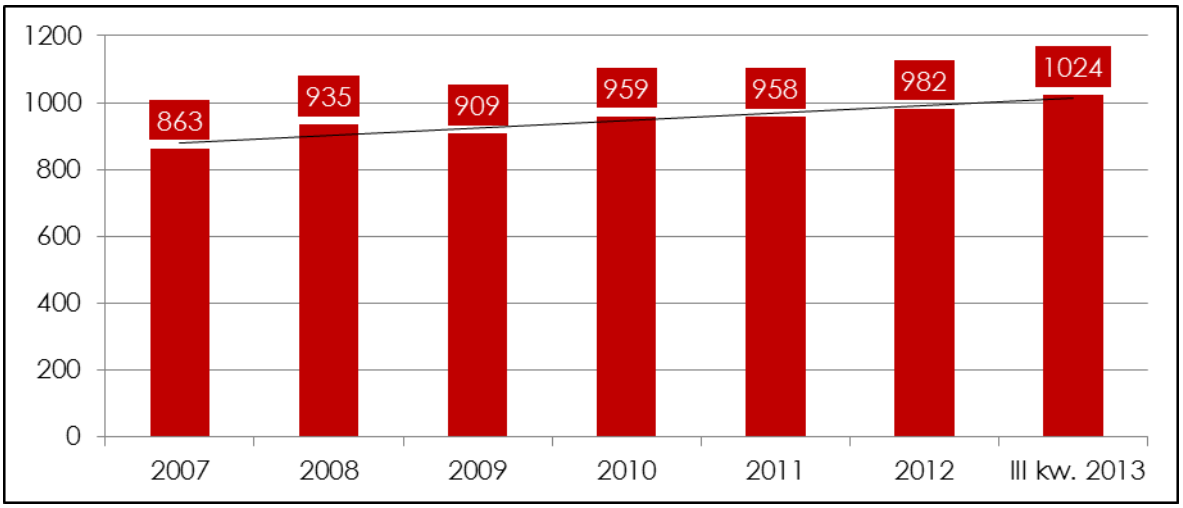

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Należy pamiętać, że na wzrastającą liczbę działalności gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne znaczący wpływ mogły mieć dotacje z Unii Europejskiej udzielane nowym przedsiębiorcom w ramach programów aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych. Warto zaznaczyć, że w całym powiecie gostyńskim liczba osób, które zawarły umowy przyznające dotacje w 2008 wynosiła 221, w 2009 272 osób, w 2011 roku tylko 61, a w 2012 156 osób[139]. Fakt ten może skutkować zmniejszeniem w najbliższym czasie liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, co będzie związane z zakończeniem okresu płatności preferencyjnych składek ZUS dla nowych przedsiębiorców, a także zakończeniem rocznego okresu, w którym przedsiębiorca jest zobowiązany do prowadzenia działalności objętej dotacją.

[139] *Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej w latach 2008* – 2009, op. cit.; *Aktywizacja osób bezrobotnych w województwie wielkopolskim w latach 2011 – 2013*, op. cit. [data dostępu: 06.03.2014].

Wykres 7. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

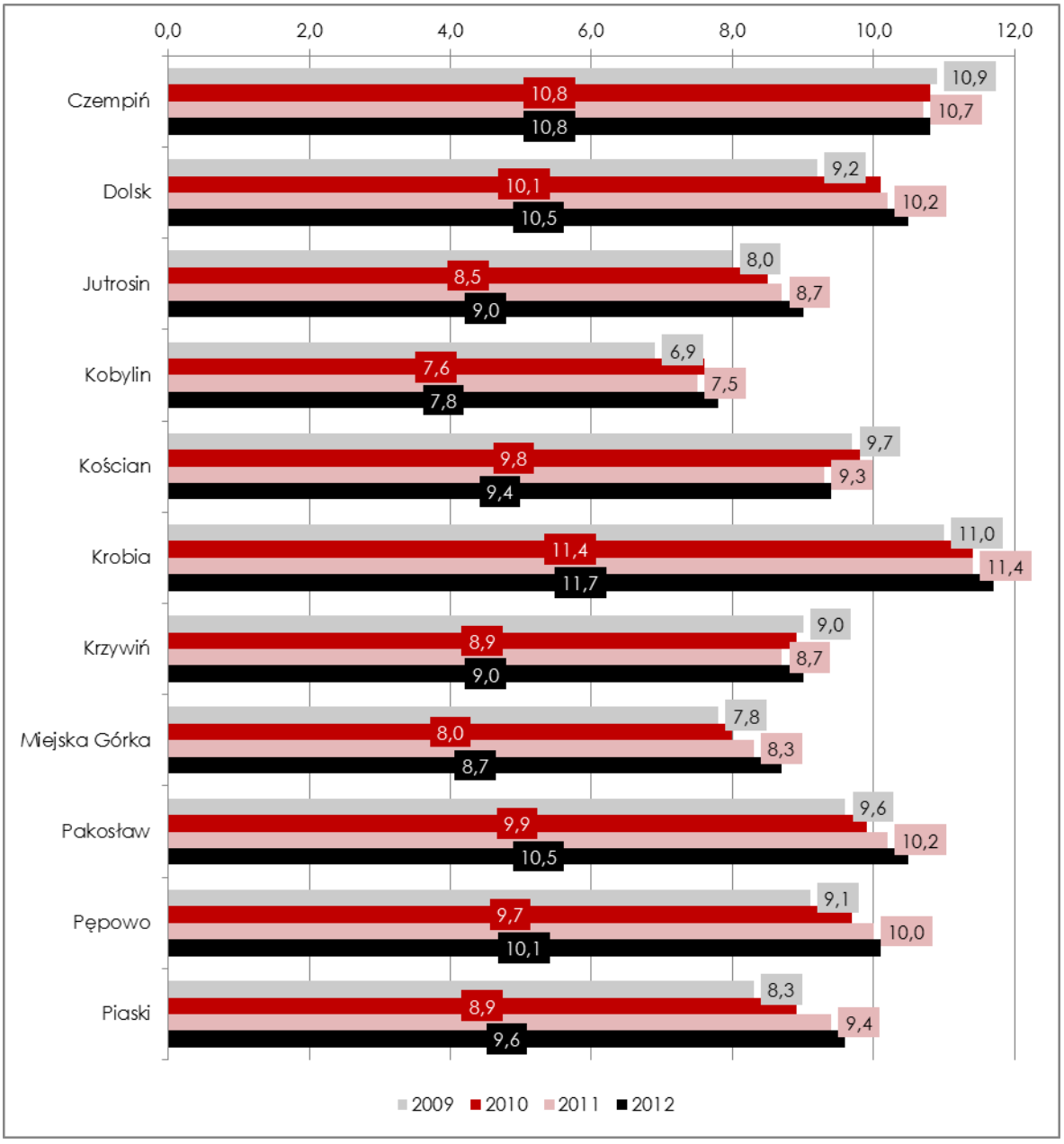

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Za inny wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców gminy można uznać liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym (wykres 7). W przypadku gminy Krobia, okazuje się, że wśród porównywanych gmin osiągała ona najwyższy poziom tego wskaźnika. W 2012 roku było to dokładnie 11,7 firm, zaś drugim wynikiem mógł się poszczycić Czempiń (10,8 firm).

Wykres 8. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

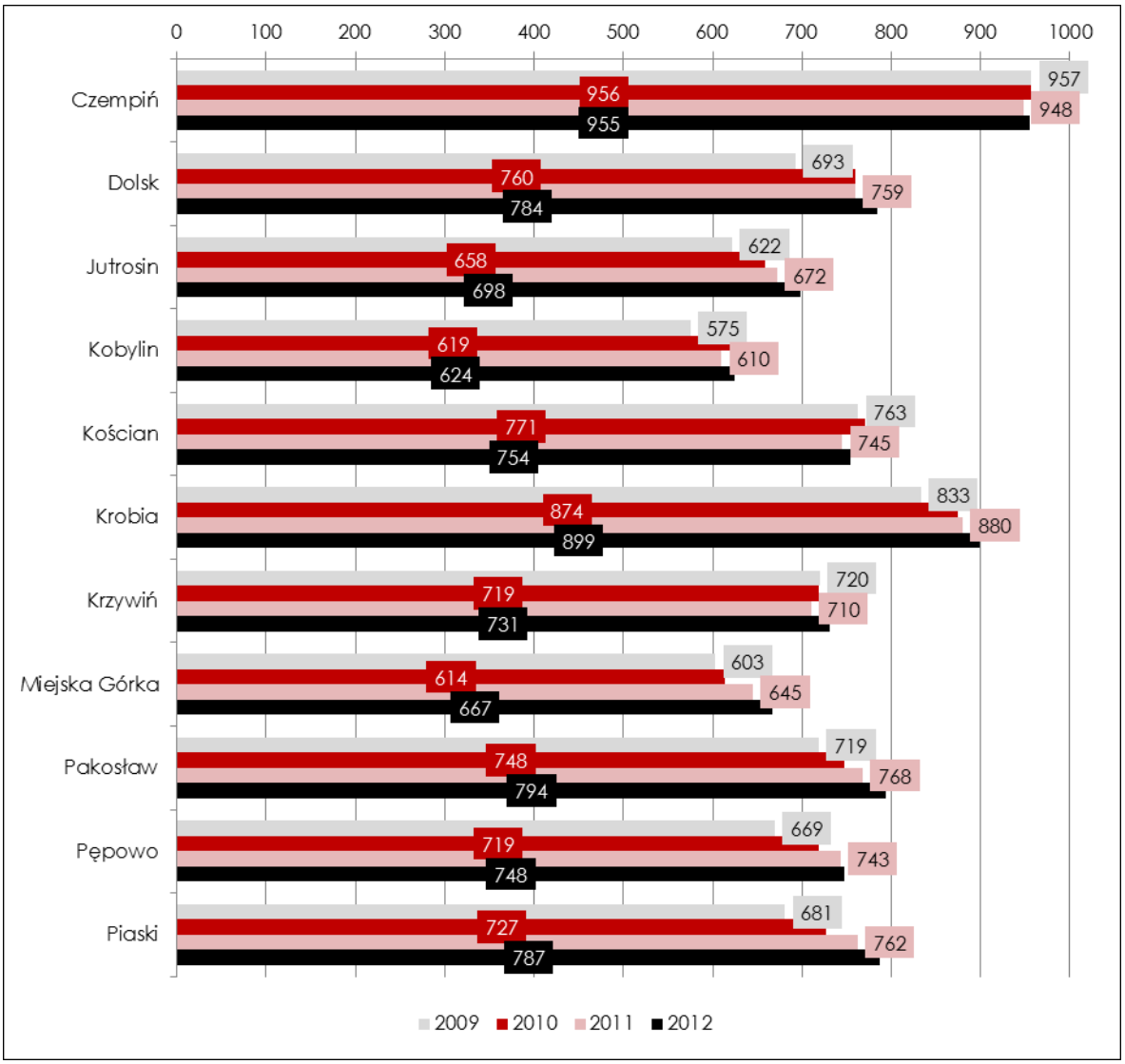

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Po zrelatywizowaniu danych o liczbie podmiotów gospodarki narodowej poprzez przeliczenie liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, jaka przypada na 10 tys. mieszkańców[140], okazuje się, że w gminie Krobia w 2012 roku wskaźnik ten był również wysoki, bowiem na 10 tysięcy mieszkańców przypadło 899 podmiotów, co było drugim wynikiem (w Czempiniu – 955 podmiotów). W pozostałych gminach liczba podmiotów mieściła się w przedziale od 600 do 700. Wartości odnotowane w gminie Krobia wskazują na

[140] Przy analizie tego wskaźnika należy wziąć pod uwagę fakt, że liczba ludności analizowanych gmin jest w większości niższa niż 10 tys.

w miarę stabilny rozwój gospodarczy (wzrost liczby podmiotów o 66 jednostki przypadające na 10 tysięcy ludności w latach 2009 - 2012) – zob. wykres 8.

Wykres 9. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

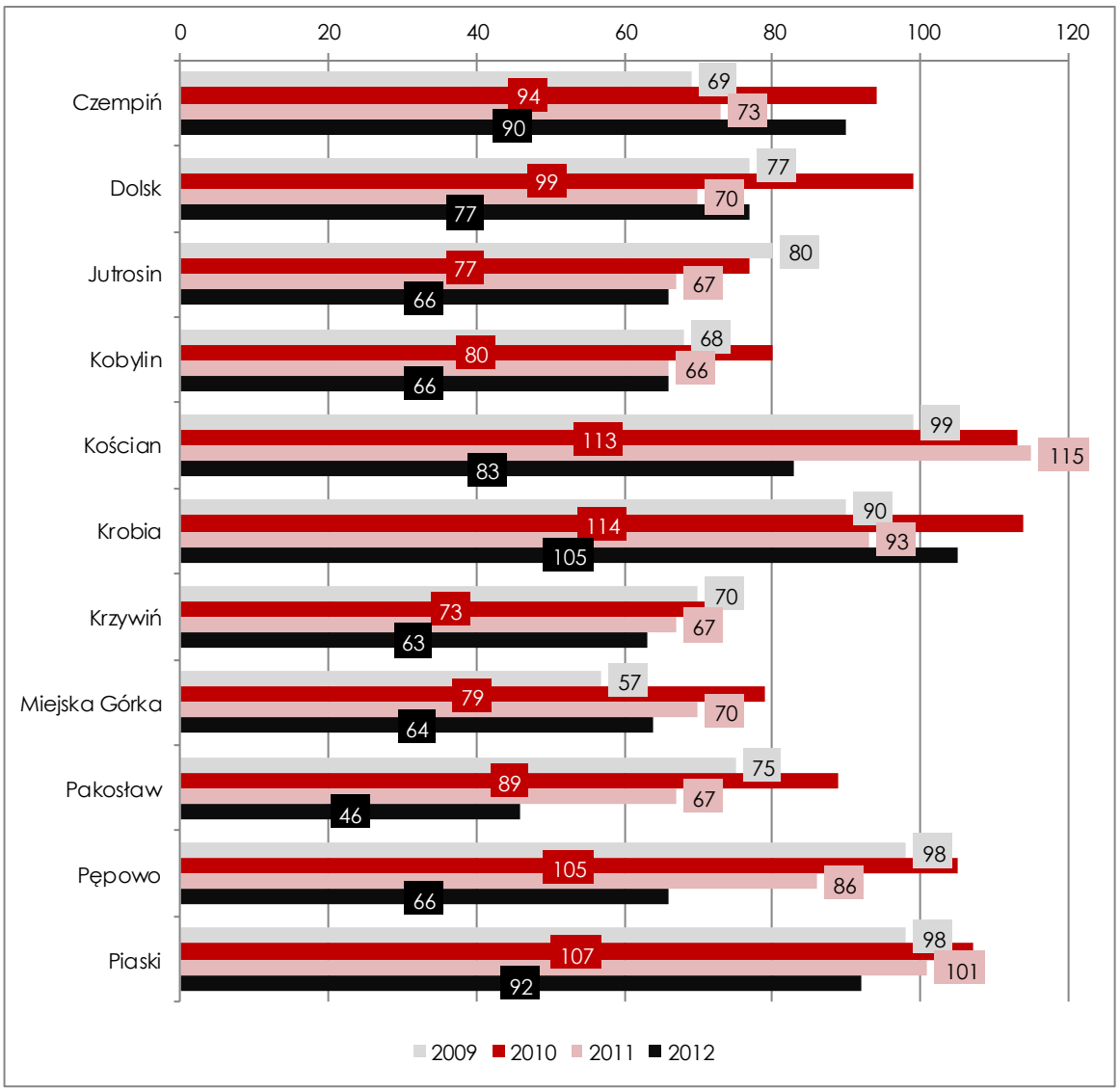

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W 2012 roku w gminie Krobia przybyło najwięcej nowych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców. Liczba ta wyniosła 105 jednostek (wykres 9). W liczbie nowych podmiotów gospodarczych prócz gminy Krobia przodowały także gminy Kościan oraz Piaski.

Jeśli chodzi o liczbę podmiotów wyrejestrowanych na terenie gminy Krobia należy zauważyć, że w 2012 roku ta jednostka terytorialna zanotowała drugi wynik pod tym względem (82

podmioty na 10 tysięcy osób). Więcej podmiotów wyrejestrowano tylko w gminie Czempiń – 84 jednostki (wykres 10).

Wykres 10. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

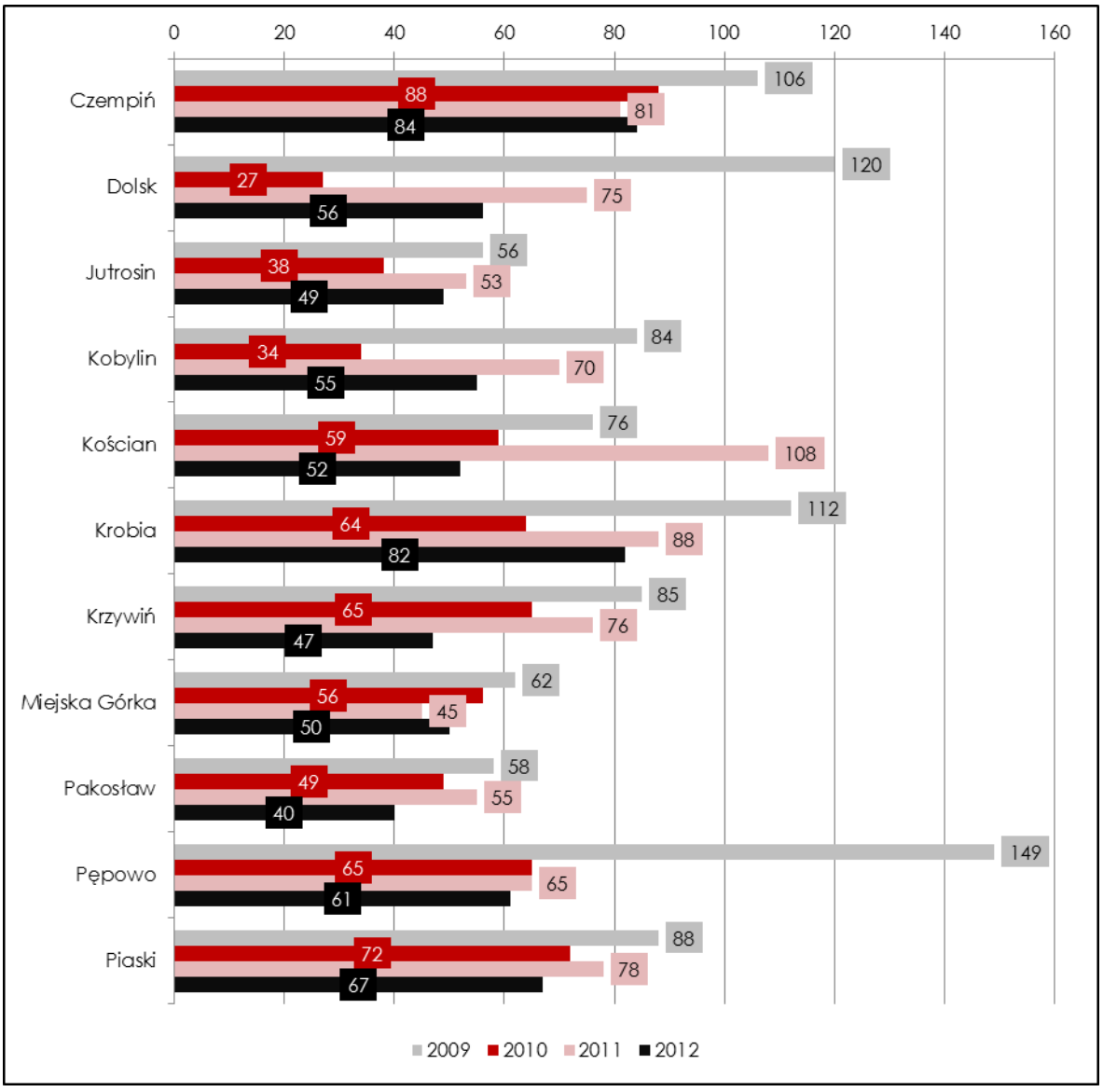

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analiza uśrednionych danych w odniesieniu do liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych oraz wykreślonych z rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności nie oddaje dynamiki zmian w lokalnej gospodarce. Bardziej pogłębiona analiza wskazuje na falowy charakter tych wskaźników. Potwierdzają to dane przedstawione w tabeli 1. Wskazują one, że dla większości porównywanych gmin rok 2011 był najtrudniejszy pod względem

rozwoju gospodarczego, w przypadku gminy Krobia zanotowano spadek liczby nowych podmiotów o 18,4% oraz wzrost liczby podmiotów wyrejestrowanych o 37,5%.

Mając na względzie wskazane wyżej falowe zmiany należy podkreślić, że choć rozwój gospodarczy wiąże się z definicji ze zmianą i nie znosi stagnacji to dynamiczne, gwałtowne zmiany nie są dobre dla biznesu. W rzeczywistości, w wartościach bezwzględnych liczebność podmiotów gospodarczych w gminie Krobia wynosiła w 2012 roku 1172, co dało jej drugi wynik, zaraz za gminą Kościan (1183 podmioty). Z tabeli 1 oraz tabeli 2 wynika również, że w przypadku większości porównywanych gmin liczba podmiotów gospodarczych w ostatnich latach wzrastała.

Tabela 1. Dynamika zmian w porównaniu rok do roku liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2010-2012

Rok do roku	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
nowo zarejestrowane											
2010	36,23%	28,60%	-3,80%	17,60%	2,63%	26,70%	4,30%	38,60%	18,70%	7,10%	9,20%
2011	-22,34%	-29,30%	-13,00%	-17,50%	1,28%	-18,40%	-8,20%	-11,40%	-24,70%	-18,10%	-5,60%
2012	23,29%	10,00%	-1,50%	0,00%	-26,58%	12,90%	-6,00%	-8,60%	-31,30%	-23,30%	-8,90%
wyrejestrowane											
2010	-16,98%	-77,50%	-32,10%	-59,50%	-22,37%	-42,90%	-23,50%	-9,70%	-15,50%	-56,40%	-18,20%
2011	-7,95%	177,80%	39,50%	105,90%	83,05%	37,50%	16,90%	-19,60%	12,20%	0,00%	8,30%
2012	3,70%	-25,30%	-7,50%	-21,40%	-51,85%	-6,80%	-38,20%	11,10%	-27,30%	-6,20%	-14,10%

Kolory czerwony w kolumnie oznacza wartość najwyższą, a zielony najniższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2009	1082	404	441	464	1169	1077	718	560	338	403	576
2010	1088	446	467	504	1196	1138	723	578	356	433	618
2011	1084	446	477	500	1164	1142	715	608	365	447	650
2012	1091	462	497	514	1183	1172	733	625	377	450	675

Kolory zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analizując liczbę podmiotów gospodarczych według klas wielkości zarejestrowanych w gminie Krobia w okresie 2009-2012 można zauważyć powolny, ale wzrostowy trend związany ze zwiększeniem się liczby podmiotów gospodarczych. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż na terenie gminy Krobia nie funkcjonują żadne duże przedsiębiorstwa zatrudniające

powyżej 1000 osób (tabela 3). Natomiast największym pracodawcą w gminie był HJH Polska Sp. z o.o. z siedzibą w Pudliszkach należąca w 2012 roku do grupy Heinz Polska.

Tabela 3. Podmioty według klas wielkości gminie Krobia w latach 2009-2012

	2009	2010	2011	2012
ogółem	1077	1138	1142	1172
0 - 9	1012	1069	1072	1106
10 - 49	53	57	59	57
50 - 249	11	11	10	8
250 - 999	1	1	1	1
1000 i więcej	0	0	0	0

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Struktura sektorów gospodarki wskazuje na silną pozycję podmiotów z branży budowlanej w gminie Krobia (najwyższy odsetek podmiotów w tej branży ze wszystkich analizowanych gmin – 27%). W dalszej kolejności, najwięcej podmiotów skupia sektor handlowy, rolniczy oraz przemysłowy (tabela 4). Jednak ponieważ funkcjonujące tu firmy to w zdecydowanej większości mikro- i małe przedsiębiorstwa (99%) ich wpływ na rozwój gospodarczy i społeczny jest prawdopodobnie niewielki. Jeden z uczestników badań jakościowych zwrócił uwagę, że:

„Siłą gminy Krobia są te właśnie jednoosobowe zakłady od mechanika po cieślę, przez dekarza, rzeźnika do stolarza i dużo właśnie takich zakładów jest jednoosobowych albo rodzinnych. I to jest taką siłą naszej gminy". [F03]

Powyższe dane statystyczne potwierdza poniżej zacytowana wypowiedź uczestnika badań jakościowych:

„Te tutaj wiodące, to jest kwestia usług na rzecz rolnictwa, przetwórstwo rolno-spożywcze, gdzie Heinz jest takim przykładem – największa firma na terenie gminy i różnego rodzaju rzemiosło. Duża część to usługi ogólnobudowlane. Dużo jest firm działających poza rejonem, nawet za granicą. Zakładane tutaj są, natomiast faktycznie swoją działalność prowadzą poza granicami kraju. Zauważam taką tendencję, że część osób przenosi firmy do Niemiec, bo im się to bardziej opłaci podatkowo. Dominują takie drobne przedsiębiorstwa". [W26]

Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w gminie Krobia oraz w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Sekcja A	9%	9%	12%	9%	14%	9%	16%	10%	15%	11%	5%
Sekcja C	11%	11%	10%	10%	10%	10%	8%	11%	9%	12%	15%
Sekcja F	16%	18%	23%	14%	16%	27%	15%	16%	19%	22%	17%
Sekcja G	24%	25%	23%	31%	22%	24%	25%	27%	25%	24%	23%
Sekcja H	5%	9%	3%	4%	7%	4%	5%	5%	4%	4%	4%
Sekcja I	3%	2%	2%	3%	2%	1%	1%	2%	1%	2%	2%
Sekcja J	1%	1%	1%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	0%	1%
Sekcja K	2%	3%	1%	1%	2%	1%	1%	3%	1%	1%	2%
Sekcja L	11%	1%	1%	2%	6%	1%	2%	0%	1%	1%	1%
Sekcja M	4%	3%	4%	4%	6%	4%	4%	5%	4%	4%	6%
Sekcja N	2%	2%	1%	0%	2%	1%	2%	1%	1%	2%	2%
Sekcja O	1%	2%	3%	3%	1%	2%	3%	2%	3%	3%	2%
Sekcja P	2%	2%	4%	2%	2%	2%	4%	4%	2%	3%	4%
Sekcja Q	3%	3%	3%	5%	3%	4%	3%	1%	3%	3%	6%
Sekcja R	2%	2%	2%	2%	2%	1%	2%	3%	2%	1%	1%
Sekcje S i T	4%	5%	6%	7%	4%	6%	8%	8%	7%	6%	8%

*W zestawieniu przedstawiono jedynie te sekcje, których udział w strukturze gospodarczej gmin wynosił co najmniej 2%
Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
Sekcja C - przetwórstwo przemysłowe
Sekcja F - budownictwo
Sekcja G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja H - transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I - działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja J - informacja i komunikacja
Sekcja K - działalność finansowa i ubezpieczeniowa
Sekcja L - działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Sekcja M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja N - działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
Sekcja O - administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P - edukacja
Sekcja Q - opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R - działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Kolory zielony w danym wierszu oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W najliczniej reprezentowanej branży budowlanej w gminie Krobia notowano w latach 2009 – 2012 systematyczny wzrost liczby podmiotów gospodarczych (z 270 do 311). Z 11 do 17 wzrosła liczba podmiotów zajmujących się zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, co może być efektem zwiększenia się liczby osób odwiedzających gminę Krobia w celach rekreacyjnych lub turystycznych. Może nie chodzi o turystów tylko o pracowników firm z zewnątrz. Generalnie, nie zanotowano znacznych zmian w strukturze i liczebności podmiotów z poszczególnych branż w gminie Krobia w latach 2009 - 2012.

Tabela 5. Liczba przedsiębiorstw wg sekcji PKD 2007 w gminie Krobia w latach 2009-2012

	2009	2010	R-R	R/R	2011	R-R	R/R	2012	R-R	R/R
			L.	%		L.	%		L.	%
Ogółem	1077	1138	61	5,7%	1142	4	0,4%	1172	30	2,6%
Sekcja A	90	94	4	4,4%	96	2	2,1%	101	5	5,2%
Sekcja B	1	1	0	0,0%	0	-1	-100,0%	0	0	
Sekcja C	121	118	-3	-2,5%	112	-6	-5,1%	116	4	3,6%
Sekcja D	0	0	0		0	0		1	1	100,0%
Sekcja E	2	2	0	0,0%	2	0	0,0%	2	0	0,0%
Sekcja F	270	291	21	7,8%	308	17	5,8%	311	3	1,0%
Sekcja G	270	295	25	9,3%	283	-12	-4,1%	284	1	0,4%
Sekcja H	50	53	3	6,0%	51	-2	-3,8%	51	0	0,0%
Sekcja I	11	13	2	18,2%	15	2	15,4%	17	2	13,3%
Sekcja J	7	8	1	14,3%	9	1	12,5%	8	-1	-11,1%
Sekcja K	16	14	-2	-12,5%	15	1	7,1%	15	0	0,0%
Sekcja L	12	12	0	0,0%	13	1	8,3%	13	0	0,0%
Sekcja M	44	42	-2	-4,5%	47	5	11,9%	50	3	6,4%
Sekcja N	18	14	-4	-22,2%	9	-5	-35,7%	16	7	77,8%
Sekcja O	19	19	0	0,0%	19	0	0,0%	19	0	0,0%
Sekcja P	24	26	2	8,3%	26	0	0,0%	28	2	7,7%
Sekcja Q	44	46	2	4,5%	48	2	4,3%	48	0	0,0%
Sekcja R	15	16	1	6,7%	15	-1	-6,3%	16	1	6,7%
Sekcje S i T	63	74	11	17,5%	74	0	0,0%	76	2	2,7%

Sekcja A - rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
Sekcja B - górnictwo i wydobywanie
Sekcja C - przetwórstwo przemysłowe
Sekcja D - wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
Sekcja E - dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
Sekcja F - budownictwo
Sekcja G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja H - transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I - działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja J - informacja i komunikacja
Sekcja K - działalność finansowa i ubezpieczeniowa
Sekcja L - działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Sekcja M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja N - działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
Sekcja O - administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P - edukacja
Sekcja Q - opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R - działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja S i T - pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

R-R – rok minus rok poprzedni; R/R rok do roku.
Kolor zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Kolejnym źródłem wiedzy o przedsiębiorstwach dynamicznie funkcjonujących na terenie gminy, jest *Ranking efektywnych firm 2012*[141], sporządzony przez Instytut Nowoczesnego Biznesu na podstawie danych dostarczonych przez Wywiadownię Handlową InfoCredit. Spośród 3965 przedsiębiorstw województwa wielkopolskiego, których wyniki finansowe

[141] J. Krajewski, *Efektywne firmy 2012 województwa wielkopolskiego*, op. cit., [data dostępu: 06.03.2014].

zostały przeanalizowane, 2702 podmioty otrzymały tytuł *Efektywna Firma 2012*. Są to firmy, których średnia stosunku zysku netto do przychodów operacyjnych wyniosła minimum 5%. W zestawieniu tym znalazły się trzy firmy z gminy Krobia wymienione w tabeli 6.

Tabela 6. Efektywne firmy 2012 funkcjonujące na terenie gminy Krobia

Pozycja w rankingu	Nazwa firmy	Siedziba	Średnia efektywność w latach 2010-2011 (%)	Wartość rynkowa w marcu 2012 w mln zł
137.	**PPUH Terra Sp. z o.o.**	Krobia	60	15
903.	**Stadnina Koni PĘPOWO Sp. z o.o.**	Krobia	19	28
1184.	**HJ HEINZ POLSKA S.A.**	Krobia	15	333

Źródło: J. Krajewski, *Efektywne firmy 2012 województwa wielkopolskiego*, 2013.

Do sytuacji gospodarczej gminy Krobia odnosili się także badania podczas badań jakościowych:

„U nas takich dużych firm nie ma, sporadycznie takie małe. Czyli to jest w zasadzie rzemiosło. (..) Trudno mi zdefiniować, jest to takie rozdrobnione. Nie ma jednej takiej klastry, kilku zakładów, które by wspólnie działały. Powiedziałbym, że jest to w różnych kierunkach. Tutaj ktoś przekłada dachówki, tam są zakłady murarskie itd. Wydaje mi się, że są to w zbyt małej skali działające firmy, żebyśmy mogli powiedzieć, że gmina Krobia słynie z tego albo z tego. Jest to na tyle rozbite w różnych kierunkach, że trudno by mi było powiedzieć, że jest jakaś specjalizacja tej gminy". [W22]

Generalnie zauważano także potencjał występujący na terenie gminy Krobia oraz możliwości rozwojowe związane z inwestycjami gospodarczymi oraz kooperacją z innymi podmiotami:

„Generalnie bazujemy na rozwoju zasobów wewnętrznych. Oczywiście nie lekceważymy tych inwestycji czy działań zewnętrznych. Nie zamykamy się i działamy całkiem aktywnie przez udział np. w takich przedsięwzięciach jak Unia Gospodarcza Regionu Śremskiego w tej chwili i szukania partnerów poza gminą. Nasze tereny w Pudliszkach, czyli przy zakładach Heinza znajdują się wśród 500 najbardziej atrakcyjnych miejsc inwestycyjnych w kraju wg projektu Investpoland. Także na pewno ten rozwój gospodarczy jest tym elementem kluczowym. Wzrost dochodów mieszkańców, wzrost dochodów gminy może zbudować łatwiejsze rozwiązywanie problemów społecznych czy infrastruktury społecznej. Myślę, że to jest taki priorytet na przyszłość". [W26]

4. Rozwój gminy

O rozwoju danej gminy świadczy wiele czynników związanych m.in. z położeniem geograficznym, sytuacją demograficzną czy aktywnością władz gminnych. Istotnym aspektem jest również kondycja finansowa danej jednostki samorządu terytorialnego, o której świadczą zwłaszcza dwa wskaźniki: dochody i wydatki gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Analiza gospodarowania środkami publicznymi pozwala na ocenę działalności i określenie możliwości rozwojowych diagnozowanej jednostki samorządu terytorialnego.

W latach 2007-2012 dochody gminy Krobia w przeliczeniu na 1 mieszkańca wzrastały w sposób systematyczny. Podczas gdy w 2007 roku wskaźnik ten wynosił 1868 zł, to w 2012 roku wzrósł już do kwoty 2494 zł (tabela 7), jednak wynik ten plasuje gminę dopiero na 10. miejscu pośród gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska. Należy także zauważyć, że w latach 2008-2012 w gminie Krobia wydatki na jednego mieszkańca przewyższały dochody gminy, a zatem budżet gminy notował deficyt. Nadwyżkę odnotowano jedynie w roku 2007. W 2012 roku wartość wydatków na jednego mieszkańca w gminie Krobia była siódmym wynikiem w porównaniu z pozostałymi analizowanymi gminami.

Tabela 7. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł)

	dochody na 1 mieszkańca ogółem										
	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2007	1789	1981	2513	2106	2128	1868	2328	2144	2249	2090	2264
2008	2030	2240	2571	2339	2331	2086	2584	2472	2486	2431	2559
2009	2218	2341	2515	2345	2465	2377	2631	2485	2237	2513	2599
2010	2102	2504	2672	2629	2564	2276	2631	2846	3455	2357	2687
2011	2361	2944	3219	2475	2807	2471	2887	3612	3235	2882	2909
2012	2470	3041	3263	2640	2937	2494	2986	3456	3512	2919	3218

Tabela 7. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) – c.d.

	wydatki na 1 mieszkańca ogółem										
2007	1737	2222	2344	1993	2127	1833	2238	2319	2226	1964	2195
2008	2059	2253	2535	2129	2328	2153	2302	2485	2224	2453	2330
2009	2397	2787	2967	2661	2564	2726	2537	2546	2673	2702	2671
2010	2130	3031	3122	2569	2877	2446	3118	2878	3820	3085	2689
2011	2308	3770	2986	2675	2887	2491	2751	3712	4462	2891	2914
2012	2533	2561	3442	2499	2938	2685	2926	3736	3363	2607	3141
	deficyt/nadwyżka										
2007	52	-241	169	114	1	34	89	-175	23	126	70
2008	-29	-13	36	210	3	-67	282	-14	262	-23	230
2009	-179	-446	-453	-316	-99	-349	94	-62	-436	-189	-72
2010	-28	-527	-449	60	-313	-170	-487	-32	-365	-728	-2
2011	53	-827	232	-201	-80	-20	136	-100	-1227	-8	-5
2012	-63	480	-179	141	-1	-192	60	-280	149	312	77

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
W części „deficyt/nadwyżka" kolor zielony oznacza wartości wyższe od 0 (zero), czerwony – niższe od 0.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analizując dochody gminy, ważną informacją jest udział dochodów własnych, na które składają się przede wszystkim:

- wpływy z podatków lokalnych (tj. podatku od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, dochodowego od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, podatku od spadków i darowizn oraz od czynności cywilnoprawnych),
- wpływy z opłat lokalnych (np. opłaty skarbowej, opłaty targowej, miejscowej, uzdrowiskowej, opłaty od posiadania psów, eksploatacyjnej, adiacenckiej, za zezwolenie na sprzedaż napojów alkoholowych itd),
- udział w podatku dochodowym od osób fizycznych mających miejsce zamieszkania na terenie gminy (udział ten wynosi 39,34%) oraz udział w podatku dochodowym od osób prawnych posiadających siedzibę na obszarze gminy (6,71%),
- dochody uzyskiwane przez gminne jednostki budżetowe gminy oraz wpłaty od samorządowych zakładów budżetowych,
- dochody z majątku gminy - np. dochody z najmu, dzierżawy, otrzymanych dywidend czy dochody ze zbycia majątku gminy,

- spadki, zapisy i darowizny na rzecz gminy,
- dochody z kar pieniężnych i grzywien,
- 5,0% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami,
- odsetki od pożyczek udzielanych przez gminę - udzielone pożyczki są rozchodami gminy, a ich spłatę zalicza się do przychodów gminy, natomiast odsetki (stanowiące pożytki z udzielonej pożyczki) klasyfikuje się jako dochód gminy,
- odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody gminy - są to zarówno odsetki od zobowiązań cywilnoprawnych, jak i odsetki od zobowiązań publicznoprawnych, a głównie od zaległości podatkowych,
- odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych gminy.

W opracowaniu, dane dotyczące dochodów własnych gmin będą uwzględniać jedynie podział na udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych oraz od osób prawnych, które w największym stopniu określają potencjał rozwojowy gminy.

Dane przedstawione w tabeli 8. wskazują, że wysokość dochodów własnych gminy Krobia wzrastała w latach 2007-2009, zmalała w roku 2010, by w latach 2011 – 2012 zanotować kolejny wzrost (974 zł na 1 mieszkańca). Warto zaznaczyć, że wśród porównywanych gmin, Krobia osiągnęła w 2012 roku jeden z najniższych poziomów wskaźnika dochodów własnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca (dziewiąty wynik), choć jeszcze na przykład w roku 2010 notowała siódmy wynik, a w 2008 roku piąty. Jeśli chodzi o wartość dochodów własnych pochodzących z udziału w podatkach od osób fizycznych w gminie Krobia, to warto zwrócić uwagę na jej wzrostowy trend w latach 2009 – 2012 (szósty wynik w 2012 roku). W przypadku wartości podatku od osób prawnych należy zauważyć, że osiągnął on w gminie Krobia w 2012 roku 34 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca, co dało tej jednostce terytorialnej trzecie miejsce pośród porównywanych gmin.

Powyższe dane porównawcze potwierdziła wypowiedź jednej z osób biorącej udział w badaniu jakościowym: „Gmina, jak wiemy z różnych wskaźników, do bogatych nie należy. Chociaż domniemanie ludzi, z którymi się spotykam, głównie spoza gminy, jest takie, że

gmina Krobia jest bogata. Natomiast według wskaźników nie jest. Otrzymujemy janosikowe". [W22]

Tabela 8. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
dochody własne ogółem											
2007	760	765	796	758	1038	768	679	784	865	845	910
2008	852	877	786	805	1219	859	776	854	936	980	1049
2009	829	879	743	859	1333	915	704	859	749	1034	978
2010	849	1031	756	962	1382	867	709	1079	1737	861	1043
2011	942	1429	1113	780	1637	920	974	1128	1486	1271	1226
2012	1038	1512	1085	900	1671	974	922	1274	1620	1287	1391
dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób fizycznych											
2009	299	237	266	252	321	250	229	320	308	453	298
2010	335	296	265	260	339	258	242	324	285	296	294
2011	373	355	294	286	378	316	269	320	373	279	366
2012	381	327	302	300	405	334	274	321	473	432	384
dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób prawnych											
2009	8	5	8	24	17	35	5	43	0	9	7
2010	6	2	-39	30	7	42	13	42	5	5	5
2011	5	4	-18	21	17	41	6	74	1	16	2
2012	5	4	-7	36	13	34	14	81	1	20	4

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W przypadku gminy Krobia można mówić o przeciętnym udziale dochodów własnych w dochodach ogółem względem porównywanych gmin. W 2012 roku było to 39,1%, co dało dopiero siódmy wynik tej gminie w zestawieniu analizowanych jednostek terytorialnych. Gmina Krobia znalazła się za to w czołówce zestawienia, jeśli chodzi o udział dochodów własnych w dochodach ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca (drugie miejsce pod względem dochodów z podatków od osób fizycznych i trzeci wynik pod względem dochodów z podatków od osób prawnych) – zob. tabela 9.

Tabela 9. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w %)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
udział dochodów własnych w dochodach ogółem											
2007	42,5%	38,6%	31,7%	36,0%	48,8%	41,1%	29,2%	36,6%	38,5%	40,4%	40,2%
2008	42,0%	39,1%	30,6%	34,4%	52,3%	41,2%	30,0%	34,6%	37,6%	40,3%	41,0%
2009	37,4%	37,6%	29,5%	36,6%	54,1%	38,5%	26,8%	34,6%	33,5%	41,1%	37,6%
2010	40,4%	41,2%	28,3%	36,6%	53,9%	38,1%	26,9%	37,9%	50,3%	36,5%	38,8%
2011	39,9%	48,5%	34,6%	31,5%	58,3%	37,2%	33,7%	31,2%	45,9%	44,1%	42,2%
2012	42,0%	49,7%	33,2%	34,1%	56,9%	39,1%	30,9%	36,9%	46,1%	44,1%	43,2%

Tabela 9. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w %) – c.d.

Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób fizycznych w dochodach własnych ogółem											
2007	40,4%	27,5%	29,2%	33,9%	30,4%	31,7%	27,5%	34,0%	42,3%	33,7%	35,7%
2008	41,1%	34,0%	34,2%	34,3%	31,0%	34,2%	32,3%	35,9%	38,9%	41,0%	33,2%
2009	36,1%	26,9%	35,8%	29,4%	24,1%	27,3%	32,5%	37,3%	41,1%	43,8%	30,5%
2010	39,5%	28,7%	35,1%	27,1%	24,5%	29,8%	34,2%	30,0%	16,4%	34,4%	28,2%
2011	39,6%	24,9%	26,4%	36,7%	23,1%	34,3%	27,6%	28,4%	25,1%	21,9%	29,8%
2012	36,7%	21,6%	27,8%	33,3%	24,2%	34,3%	29,7%	25,2%	29,2%	33,6%	27,6%
Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób prawnych w dochodach własnych ogółem											
2007	0,67%	0,15%	10,30%	3,47%	0,55%	4,50%	3,44%	8,54%	-0,01%	0,69%	0,55%
2008	0,70%	0,21%	9,04%	2,42%	0,63%	4,81%	2,89%	2,02%	0,01%	0,40%	0,86%
2009	0,98%	0,54%	1,08%	2,84%	1,30%	3,77%	0,67%	5,01%	0,01%	0,85%	0,75%
2010	0,68%	0,17%	-5,22%	3,15%	0,54%	4,85%	1,80%	3,89%	0,30%	0,60%	0,45%
2011	0,56%	0,26%	-1,65%	2,69%	1,02%	4,45%	0,58%	6,55%	0,09%	1,28%	0,14%
2012	0,44%	0,26%	-0,68%	4,02%	0,80%	3,51%	1,47%	6,39%	0,04%	1,56%	0,29%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Jeśli chodzi o poziom wydatków z budżetu gminy na wybrane zadania, należy zauważyć, że generalnie największy odsetek pośród analizowanych kategorii osiągają wydatki przeznaczane na oświatę (tabela 10). W tym aspekcie gmina Krobia odnotowała drugi wynik (46,7%), za gminą Kobylin (49,5%). Wydatki na oświatę w gminie Krobia wzrosły w okresie 2008 - 2012 o 3,2 punktu procentowego. W analizowanym okresie w pięciu pozostałych gminach zanotowano wzrost odsetka wydatków z budżetu na oświatę, w pięciu także zanotowano spadek wartości wydatków na ten cel.

Drugim zadaniem objętym analizą jest pomoc społeczna. W gminie Krobia wartość wskaźnika dla tego zadania jest najniższa pośród wszystkich analizowanych gmin w 2012 roku (14,8%). Od roku 2008 odsetek wydatków z budżetu na ten cel spadł w gminie Krobia o 4,1 punktu procentowego, co generalnie oznacza, że wsparciem objętych było coraz mniej mieszkańców. W analizowanym okresie czasu najwięcej na pomoc społeczną przeznaczały gminy: Czempiń oraz Krzywiń, jednak należy zauważyć trend spadkowy w wartości środków przekazywanych na pomoc społeczną we wszystkich gminach. Jest to zapewne wynik zmian w zakresie kryterium dochodowego uprawniającego do otrzymywania pomocy społecznej, jak też ogólnej poprawy sytuacji na rynku pracy.

Kolejną dziedziną finansowaną z budżetów gmin, która została objęta analizą jest kultura oraz ochrona dziedzictwa narodowego. Gmina Krobia zanotowała w 2012 roku drugi najwyższy odsetek wydatków z budżetu gminy na ten cel (7%), pierwsze miejsce zajęła gmina Pakosław (15,6%). Pozostałe gminy nie przekroczyły w 2012 roku poziomu 5% wydatków z budżetu. Generalnie, należy zauważyć trend wzrostowy we wszystkich gminach, jeśli chodzi o finansowanie działań kulturalnych, wyjątkiem jest gmina Kobylin.

Czwarty analizowany dział wydatkowany z budżetów gmin dotyczy gospodarki komunalnej oraz ochrony środowiska. W tym aspekcie na tle innych gmin szczególnie wyróżnia się gmina Miejska Górka, gdzie w roku 2012 udział w wydatkach gminy na ten cel wyniósł 26,4%. Krobia w tym samym roku zanotowała czwarty kolejny wynik (6,8%), a wartość odsetka wydatków związanych z gospodarką komunalną i ochroną środowiska w tej gminie spadał systematycznie od 2009 roku.

Ostatni analizowany dział związany z wydatkami budżetowymi dotyczy ochrony zdrowia. Generalnie na ten cel gminy przeznaczały w latach 2008 - 2012 mniej niż 1% wartości budżetu, w gminie Krobia w 2012 roku było to dokładnie 0,4%, a od roku 2008 odsetek ten utrzymuje się raczej na stałym poziomie.

Tabela 10. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
pomoc społeczna											
2008	21,3%	20,0%	19,3%	19,8%	16,9%	18,9%	22,5%	17,7%	23,2%	17,7%	17,4%
2009	17,5%	14,8%	14,2%	14,7%	14,2%	15,4%	18,4%	15,3%	18,1%	14,3%	16,7%
2010	20,9%	14,7%	17,0%	19,9%	13,8%	15,8%	16,4%	14,9%	13,9%	14,3%	14,7%
2011	20,2%	11,8%	16,4%	14,6%	14,2%	15,4%	19,2%	12,1%	12,3%	14,8%	13,4%
2012	18,9%	18,1%	15,2%	15,5%	14,9%	14,8%	18,2%	12,9%	18,0%	16,5%	12,9%
gospodarka komunalna i ochrona środowiska											
2008	4,0%	3,7%	3,4%	4,8%	2,5%	10,6%	6,2%	10,8%	3,9%	5,4%	9,2%
2009	4,0%	3,6%	2,8%	6,6%	3,0%	15,4%	5,9%	14,9%	4,4%	5,9%	9,1%
2010	5,1%	3,1%	3,1%	3,9%	1,0%	7,6%	5,2%	15,1%	8,8%	3,1%	9,2%
2011	7,0%	2,8%	2,7%	6,5%	0,9%	7,6%	2,5%	31,3%	1,7%	1,5%	11,7%
2012	11,2%	3,7%	4,5%	6,7%	1,0%	6,8%	3,1%	26,4%	3,3%	2,4%	8,9%

Tabela 10. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 – c.d.

kultura i ochrona dziedzictwa narodowego											
2008	1,8%	1,9%	3,1%	3,9%	1,4%	3,1%	2,8%	3,2%	4,0%	4,3%	3,8%
2009	1,9%	3,3%	3,1%	7,3%	1,4%	4,2%	2,7%	4,7%	2,4%	4,4%	3,0%
2010	2,2%	5,8%	4,0%	3,5%	3,4%	7,8%	5,4%	5,3%	2,2%	3,6%	3,5%
2011	2,3%	1,9%	3,2%	7,7%	3,1%	5,8%	3,7%	5,1%	2,5%	5,7%	3,9%
2012	4,9%	2,4%	3,4%	3,6%	3,5%	7,0%	3,0%	4,6%	15,6%	4,9%	3,2%
oświata i wychowanie											
2008	38,6%	34,6%	46,9%	45,8%	38,9%	43,5%	45,9%	42,6%	42,9%	36,2%	43,6%
2009	35,0%	31,2%	44,0%	51,9%	38,8%	37,8%	42,7%	44,3%	37,0%	35,1%	42,1%
2010	42,1%	31,2%	46,6%	50,8%	32,9%	45,2%	37,7%	39,8%	27,3%	39,3%	41,0%
2011	41,8%	26,4%	45,3%	42,4%	34,4%	45,5%	42,8%	33,6%	24,9%	46,0%	39,4%
2012	42,1%	39,5%	43,2%	49,5%	35,5%	46,7%	46,1%	35,4%	35,4%	41,9%	42,1%
ochrona zdrowia											
2008	0,6%	0,6%	0,7%	0,7%	0,5%	0,5%	0,5%	0,4%	0,8%	0,5%	0,4%
2009	0,6%	0,5%	0,7%	0,5%	0,9%	0,6%	0,4%	0,5%	0,8%	0,7%	0,3%
2010	0,8%	0,5%	0,6%	0,6%	0,6%	0,4%	0,8%	0,4%	0,5%	0,5%	0,4%
2011	0,6%	0,4%	0,6%	0,5%	0,6%	0,4%	0,5%	0,4%	0,4%	0,5%	0,3%
2012	0,6%	0,7%	0,6%	0,5%	0,6%	0,4%	0,8%	0,4%	0,8%	0,6%	0,3%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wskaźnikiem szczególnie istotnym przy analizowaniu sytuacji rozwojowej jest relacja pomiędzy wydatkami bieżącymi i środkami przeznaczanymi na inwestycje. Dane te świadczą o zdolności jednostki do podejmowania zadań, których celem jest trwała poprawa warunków życia mieszkańców gminy. Wydatki inwestycyjne mogą być przeznaczane na cele długo- lub krótkookresowe.

Z danych procentowych zaprezentowanych w tabeli 11 wynika, że w latach 2008-2012 gmina Krobia należała do jednostek samorządu terytorialnego, które przeznaczały na wydatki inwestycyjne przeciętny odsetek swoich wydatków (15,9%, co dało piąty wynik wśród porównywanych gmin, najwięcej – 29,3% w gminie Miejska Górka). Szóstą pozycję dał natomiast gminie Krobia odsetek wydatków bieżących ogółem w ogólnej kwocie wydatków w 2012 roku (84,1%).

Tabela 11. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
majątkowe inwestycyjne											
2008	17,2%	14,4%	11,1%	4,5%	22,6%	12,4%	5,5%	14,6%	6,0%	18,6%	8,2%
2009	24,7%	23,5%	22,6%	21,0%	28,2%	23,1%	13,6%	11,1%	21,1%	24,1%	12,3%
2010	8,7%	25,5%	18,5%	10,2%	28,5%	16,3%	22,2%	16,5%	38,2%	28,3%	11,6%
2011	10,6%	36,3%	13,2%	12,5%	25,9%	14,3%	13,0%	32,1%	43,6%	24,0%	14,2%
2012	12,7%	3,6%	18,9%	7,1%	23,6%	15,9%	10,8%	29,3%	18,9%	8,9%	15,0%
bieżące ogółem											
2008	82,8%	85,6%	88,9%	95,4%	77,3%	85,6%	92,6%	83,6%	93,9%	79,5%	91,8%
2009	75,2%	76,5%	77,4%	78,9%	71,8%	74,6%	83,8%	86,3%	78,8%	73,5%	87,6%
2010	91,3%	74,5%	81,5%	89,8%	71,4%	81,8%	76,3%	81,9%	61,8%	70,2%	88,4%
2011	89,3%	63,7%	86,8%	87,5%	74,0%	85,7%	87,0%	67,9%	56,4%	76,0%	85,4%
2012	87,3%	96,4%	81,1%	92,9%	76,4%	84,1%	89,2%	70,7%	81,1%	91,1%	83,8%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Tabela 12 zawiera kwoty, które udało się pozyskać w poszczególnych gminach na różnego rodzaju przedsięwzięcia realizowane przy współfinansowaniu ich ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej. W latach 2007 - 2009 gmina Krobia była ósmym pod względem zdobytych środków beneficjentem pieniędzy unijnych pośród wszystkich gmin poddanych analizie. Łączna wartość tych środków wyniosła 125 619 zł, lecz były to środki pochodzące tylko z roku 2009, w latach 2007 - 2008 do gminy nie wpłynęły żadne pieniądze pochodzące z Unii Europejskiej. W latach 2007 - 2009 najwięcej środków z UE dotarło do gminy Pakosław (873 655 zł).W tym samym okresie czasu w gminie Krobia nie przeznaczono żadnych środków z budżetu UE na inwestycje. Ogólnie, w roku 2009 tylko gmina Piaski przeznaczyła pewną kwotę na inwestycje, rok wcześniej zrobiły tak cztery gminy, zaś w 2007 roku - pięć. W latach 2010 - 2012 dochody gminy Krobia związane z finansowaniem programów i projektów unijnych wyniosły łącznie 1 628 634 zł, co dało jej dopiero dziewiąty wynik pośród analizowanych gmin. Najwięcej środków w tym czasie uzyskała gmina Miejska Górka (ponad 13 milionów złotych). W tym samym okresie czasu najwięcej środków na ten sam cel pochodzących z budżetu UE przekazane zostało gminie Pakosław (ponad 8 milionów złotych). Gmina Krobia nie otrzymała w tym samym czasie żadnych środków z UE na finansowanie programów i projektów unijnych.

W latach 2010 - 2012 środki z budżetu państwa lub inne przekazane jako współfinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE wyniosły w gminie Krobia łącznie ponad 30 tysięcy złotych, co dało jej piąte miejsce pośród analizowanych gmin. Najwięcej środków otrzymała gmina Piaski (285 738 zł)

Tabela 12. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
środki z budżetu Unii Europejskiej ogółem											
2007	0	0	528058	154475	320292	0	8184	15992	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	628506	0	0
2009	84385	0	11155	0	55915	125619	76648	17253	11156	0	213928
środki z budżetu Unii Europejskiej inwestycyjne											
2007	0	0	482464	51714	320292	0	0	0	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	568604	0	0
2009	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15300
finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych - dochody razem											
2010	67888	756490	31850	340413	185467	674989	203702	999739	3777312	49939	324765
2011	333346	1811992	2401689	104575	3477904	635146	2375946	7553354	2459951	1453813	1295535
2012	281850	2462133	1775453	1054669	3772829	318499	359039	4646976	2600739	973571	2527243
środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych											
2010	0	669388	0	0	0	0	0	0	3745385	0	0
2011	161140	0	303720	0	0	0	0	0	1847718	0	811753
2012	0	2344413	1626091	0	0	0	0	0	2550999	0	1357150
środki z budżetu państwa lub inne przekazane jako współfinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE											
2010	3413	13061	1602	0	8101	7144	18812	1614	1606	7532	48715
2011	18636	22151	530	0	6578	7167	16402	18093	9669	0	61509
2012	17318	10075	19183	19768	11768	15704	26372	4309	5846	0	175514

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

O rozwoju lub stagnacji danej gminy świadczy również poziom i struktura bezrobocia. Wysoki poziom bezrobocia może powodować wiele problemów społecznych, które mają wpływ na poziom uczestnictwa mieszkańców w życiu publicznym oraz ograniczają rozwój gospodarczy.

Dane dotyczące bezrobocia (tabela 13) za lata 2007 - 2012 nie są dla gminy Krobia zbyt optymistyczne, bowiem w tym czasie liczba bezrobotnych wzrosła o 76 osób, co dało w 2012 roku 642 jednostki. Wynik ten jest najwyższy pośród wszystkich analizowanych gmin, był także najwyższy w latach pozostałych. Bezrobocie w gminie Krobia w większym stopniu niż w pozostałych gminach dotyczy mężczyzn, bowiem odsetek bezrobotnych kobiet w tej

gminie w 2012 roku wyniósł 52,8%, co dało tej jednostce terytorialnej dziewiątą pozycję (najwięcej bezrobotnych kobiet w 2012 roku było w gminie Krzywiń - 66,3%).

Tabela 13. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
liczba bezrobotnych ogółem											
2007	229	109	174	288	344	575	250	266	94	298	418
2008	174	112	181	320	261	553	254	258	92	269	364
2009	313	226	303	334	493	622	381	446	179	298	398
2010	364	203	279	308	521	653	320	430	193	263	407
2011	343	205	294	316	487	686	315	419	191	246	426
2012	393	234	226	292	526	642	359	403	151	239	442
% kobiet											
2007	73,8%	70,6%	62,6%	68,4%	69,8%	57,7%	68,4%	60,5%	48,9%	55,4%	60,0%
2008	70,7%	57,1%	60,8%	62,5%	70,1%	55,9%	71,3%	61,2%	48,9%	50,2%	54,9%
2009	54,6%	55,3%	53,8%	52,1%	61,3%	50,3%	61,7%	60,3%	52,0%	47,0%	53,5%
2010	58,5%	55,7%	55,6%	57,5%	59,5%	52,2%	57,2%	61,4%	59,1%	46,8%	53,6%
2011	60,9%	59,5%	56,5%	63,3%	65,7%	56,9%	66,3%	60,6%	60,2%	50,0%	53,3%
2012	53,2%	56,8%	56,2%	53,8%	62,5%	52,8%	66,3%	54,8%	58,9%	48,5%	52,5%

Kolor zielony w kolumnach w części „Liczba bezrobotnych ogółem" oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Kolor zielony w wierszu w części „% kobiet" oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Kolejnym wskaźnikiem, który może służyć za ważne źródło informacji o zmianach sytuacji na rynku pracy, a także o potencjale rozwojowym jednostki samorządu terytorialnego, jest udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Gmina Krobia pod tym względem zajęła drugą lokatę w roku 2012 pośród wszystkich analizowanych gmin, bowiem udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wyniósł 7,7% (wyższy był tylko w gminie Piaski - 8,1%). Pomimo wykazanego w analizie danych z tabeli 13. stosunkowo niskiego udziału procentowego kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych w gminie Krobia w porównaniu z innymi gminami, dane z tabeli 14 wskazują, że udział bezrobotnych kobiet w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Krobia jest jednym z wyższych pośród analizowanych gmin. W 2012 roku wartość tego wskaźnika wyniosła 8,6%, co dało drugi wynik. W tym samym roku udział bezrobotnych mężczyzn wyniósł 6,9% co także uplasowało gminę Krobia na drugiej lokacie.

Tabela 14. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 (w %)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
ogółem											
2009	4,2	6,1	6,8	6,6	4,9	7,5	6,0	7,6	6,2	7,9	7,4
2010	4,9	5,4	6,3	6,0	5,1	7,8	5,0	7,2	6,5	6,9	7,5
2011	4,6	5,5	6,6	6,1	4,8	8,2	4,9	7,0	6,5	6,5	7,8
2012	5,3	6,3	5,1	5,7	5,1	7,7	5,6	6,8	5,1	6,3	8,1
mężczyźni											
2009	3,7	5,0	5,9	5,9	3,6	7,1	4,3	5,6	5,4	7,8	6,4
2010	3,8	4,4	5,2	4,7	3,9	7,0	4,0	5,1	4,9	6,8	6,5
2011	3,4	4,1	5,4	4,2	3,1	6,7	3,1	5,1	4,7	5,9	6,8
2012	4,7	5,0	4,2	4,9	3,6	6,9	3,6	5,7	3,8	5,9	7,2
kobiety											
2009	4,9	7,3	7,9	7,3	6,4	8,0	7,9	9,7	7,0	8,2	8,5
2010	6,0	6,6	7,6	7,4	6,5	8,6	6,1	9,6	8,6	7,1	8,7
2011	5,9	7,2	8,1	8,4	6,7	9,9	6,9	9,3	8,7	7,2	9,0
2012	5,9	7,8	6,2	6,6	6,9	8,6	8,0	8,1	6,8	6,8	9,2

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Ważnym kapitałem gospodarczym na rynku lokalnym są osoby młode, do 25. roku życia. Im mniej miejsc pracy dla tych najbardziej mobilnych pracowników, tym większe prawdopodobieństwo ich migracji do innych miast, a co za tym idzie, spadku konsumpcji i pogłębianie procesu starzenia się społeczeństwa na poziomie lokalnym. Należy zauważyć, że odsetek osób do 25. roku życia, które pozostawały bez pracy w gminie Krobia wzrastał w latach 2007 - 2009 (z 29% do 35%), zaś w latach 2010 - 2013 malał (z 35% do 26%). Wartości wskaźnika w tych latach były jednak wyższe w gminie Krobia niż w powiecie gostyńskim i w województwie wielkopolskim zachowując te same trendy zwyżkowe i spadkowe. Należy zauważyć, że zmniejszanie się od 2010 roku liczby bezrobotnych w wieku do 25 lat w gminie Krobia, ale także w pozostałych jednostkach terytorialnych mógł wiązać się nie tyle z poprawą sytuacji na rynkach pracy, co raczej z migracją osób bez pracy za granicę oraz do innych gmin czy powiatów (wykres 11).

Wykres 11. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25 roku życia w ogóle bezrobotnych w gminie Krobia, powiecie gostyńskim i woj. wielkopolskim okresie 12.2007-12.2013 (w %)

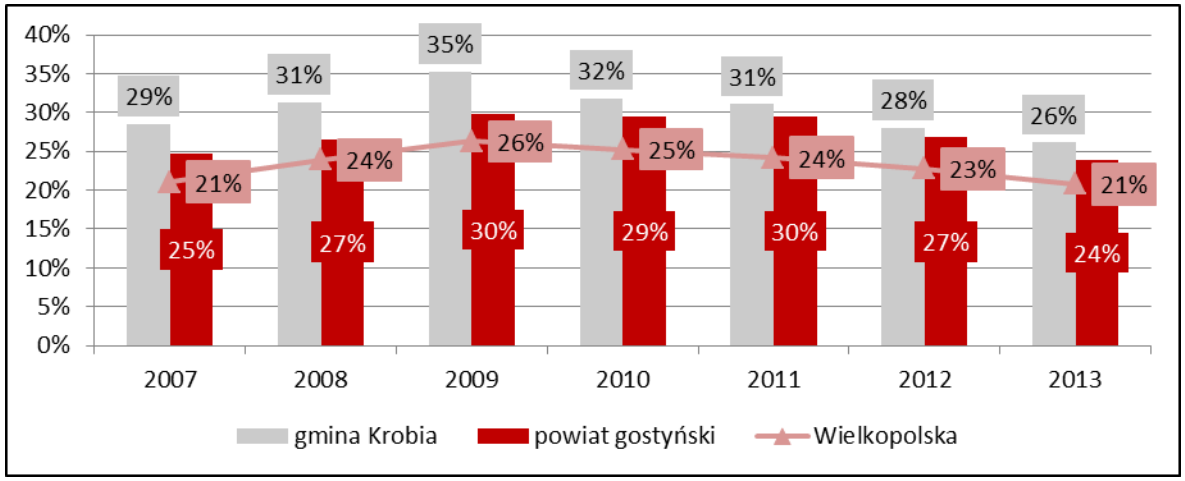

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Biuletyny informacyjne WUP w Poznaniu,* www.wup.poznan.pl, [data dostępu: 05.03.2014].

Wysoki poziom bezrobocia jest z pewnością jednym z tym problemów społecznych, na który w najbliższym czasie muszą zwrócić uwagę przedstawiciele władz samorządowych. Wysokie wartości, jeśli chodzi o liczbę osób pozostających bez pracy przyczyniają się nie tylko do zubożenia społeczności lokalnej, a co za tym idzie do zahamowania rozwoju całej gospodarki, ale może skutkować również tendencją do opuszczania gminy przez bardziej mobilne jednostki.

O kondycji gminy może także świadczyć liczba osób korzystających z pomocy społecznej, których wsparcie jest obowiązkiem władz samorządowych i w pewnej mierze również obciąża budżet danej jednostki terytorialnej.

W latach 2008 – 2012 ze środowiskowej pomocy społecznej w gminie Krobia najwięcej mieszkańców skorzystało w 2009 roku (522 gospodarstwa domowe oraz 2014 osób). W pozostałych latach liczba gospodarstw domowych wynosiła ponad 300 oraz około 1000 osób każdego roku. W latach 2009 - 2012, w pozostałych gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska, liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej generalnie malała, wyjątkiem była gmina Kościan (wzrost o 136 gospodarstw przez pięć lat). Podobnie rzecz się miała w przypadku liczby konkretnych osób, które otrzymywały pomoc.

W gminie Krobia w 2012 roku zanotowano czwarty wynik, jeśli chodzi o liczbę rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci przy jednoczesnym systematycznym spadku liczebności tej grupy osób we wszystkich analizowanych gminach. Gmina Krobia zanotowała natomiast trzeci wynik pod względem liczby dzieci w rodzinach, które pobierają zasiłki (1106 osób w 2012 roku) Również w przypadku tego wskaźnika notowano wyraźny trend spadkowy we wszystkich analizowanych gminach (tabela 15). Z jednej strony, powyższe dane można uznać za wynik poprawy jakości życia mieszkańców regionu, w tym poprawę pozycji wielu mieszkańców na lokalnym rynku pracy, jednak należy także zwrócić uwagę na uregulowania prawne w aspekcie świadczeń społecznych, które dotyczyły ustalania nowych progów dochodowych dla osób ubiegających się o świadczenia pomocowe.

Tabela 15. Korzystający z pomocy społecznej w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008 - 2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej											
2008	517	159	209	311	650	314	226	343	194	138	210
2009	316	153	226	309	680	522	198	339	221	150	384
2010	303	169	173	275	742	362	194	216	211	151	203
2011	317	140	200	260	755	323	184	222	207	141	201
2012	293	147	200	258	786	317	181	224	206	129	206
osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej											
2008	1259	563	876	1092	1659	1064	785	1476	729	504	710
2009	977	566	860	1038	1768	2014	639	1559	817	512	1398
2010	912	593	605	919	1857	1138	619	742	746	503	671
2011	883	511	774	849	1884	1000	587	690	693	452	609
2012	783	513	741	820	2013	931	551	707	674	405	637
rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci											
2008	1046	485	668	605	1214	907	850	731	402	525	616
2009	1079	437	606	538	1046	800	780	704	379	416	552
2010	969	392	541	486	861	714	717	588	344	384	492
2011	723	353	520	428	804	646	693	524	298	371	425
2012	842	316	486	352	735	570	617	467	253	318	389
dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny											
2008	1487	1003	1466	1282	2166	1787	1759	1396	873	969	1272
2009	1278	913	1317	1117	1794	1563	1588	1319	809	837	1110
2010	1148	828	1192	997	1561	1367	1471	1144	749	783	982
2011	1084	747	1136	887	1464	1248	1409	1031	661	729	843
2012	954	670	1069	767	1342	1106	1268	914	578	623	764

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analizując przedstawione dotychczas wskaźniki można zidentyfikować obszary, które powinny być uwzględnione przy planowaniu dalszych działań na rzecz rozwoju gminy. Do najważniejszych należy intensyfikacja działań na rzecz aktywizacji zawodowej bezrobotnych mieszkańców gminy, szczególnie osób młodych. Działania w tym zakresie są przede wszystkim domeną władz powiatowych, jednak skuteczne inicjatywy mające na celu podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej gminy w konsekwencji przyniosą pozytywne efekty również na lokalnym rynku pracy.

Aktualnie, w gminie Krobia trwają prace nad stworzeniem *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2014 – 2020*, która zastąpi poprzedni dokument tracący aktualność w roku 2013. Treść tego opracowania powinna zawierać identyfikację najważniejszych problemów społecznych, które dotykają mieszkańców gminy, również z uwzględnieniem powyżej opisanych kwestii problemowych dotyczących bezrobocia w gminie. Warto dodać, że w opracowanie dokumentu angażowani są także sami mieszkańcy, poprzez udział i wyrażanie opinii podczas warsztatów partycypacyjnych i konsultacji społecznych oraz poprzez wypełnianie ankiet[142].

5. KONDYCJA SEKTORA SPOŁECZNEGO

Do sektora społecznego można zaliczyć wszystkie te organizacje pozarządowe, których celem jest działanie zorientowane na rozwój danego obszaru, zwiększenie jego atrakcyjności i stworzenie dogodnych warunków życia.

Analizując zmiany w liczebności wszelkich podmiotów z sektora społecznego na terenie gminy Krobia, można stwierdzić, że sektor ten w przeciągu sześciu lat rozwijał się. Liczba stowarzyszeń i organizacji wzrosła od 2007 roku o 10 podmiotów (40 jednostek w 2012 roku), przybyła także jedna fundacja od roku 2008 i w chwili obecnej funkcjonują dwie tego typu jednostki na terenie gminy Krobia (wykres 12). Do ogólnej liczby tego typu podmiotów odniosła się jedna z osób biorących udział w badaniu jakościowym: „Na terenie gminy mamy blisko 40 organizacji pozarządowych. To jest formalnie. Dużo mamy też organizacji niesformalizowanych. Taką ciekawą formą działalności społecznej na wsi w ostatnim czasie

[142] www.mgops.krobia.pl, [data dostępu 07.03.2014].

były m.in. przez remonty świetlic, jak i działania urzędu mające na celu przekazywanie informacji i zaangażowanie mieszkańców, to jest aktywność kobiet na wsiach. One działają w tradycyjnej formie jako koła gospodyń wiejskich tylko w związku z tym, że kółek rolniczych już praktycznie nie ma, to są organizacje dzisiaj bardziej niesformalizowane, nie posiadające osobowości prawnej, ale bardzo mocno wpływające na społeczności na wsiach". [W26]

Wykres 12. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminie Krobia w latach 2007 – 2012

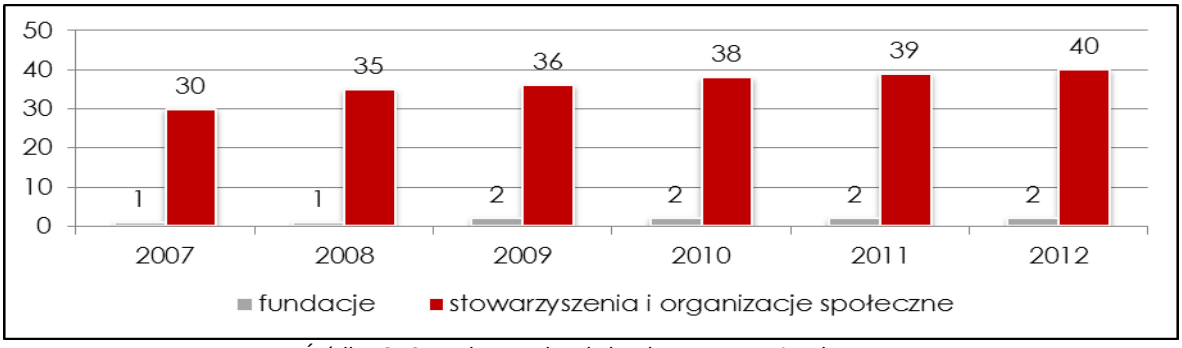

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Warto odnotować również, że ogólna liczba podmiotów w sektorze społecznym była w 2012 roku w gminie Krobia zdecydowanie najwyższa pośród wszystkich gmin wchodzących w skład LGD Gościnna Wielkopolska (wykres 13). Jest to bardzo optymistyczny prognostyk dla tej gminy, bowiem stowarzyszenia i inne instytucje pozarządowe przyczyniają się z pewnością do aktywizacji gospodarczej, kulturowej oraz społecznej mieszkańców, integrują społeczność lokalną oraz wspierają gospodarkę i ogólny rozwój obszaru.

Wykres 13. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku

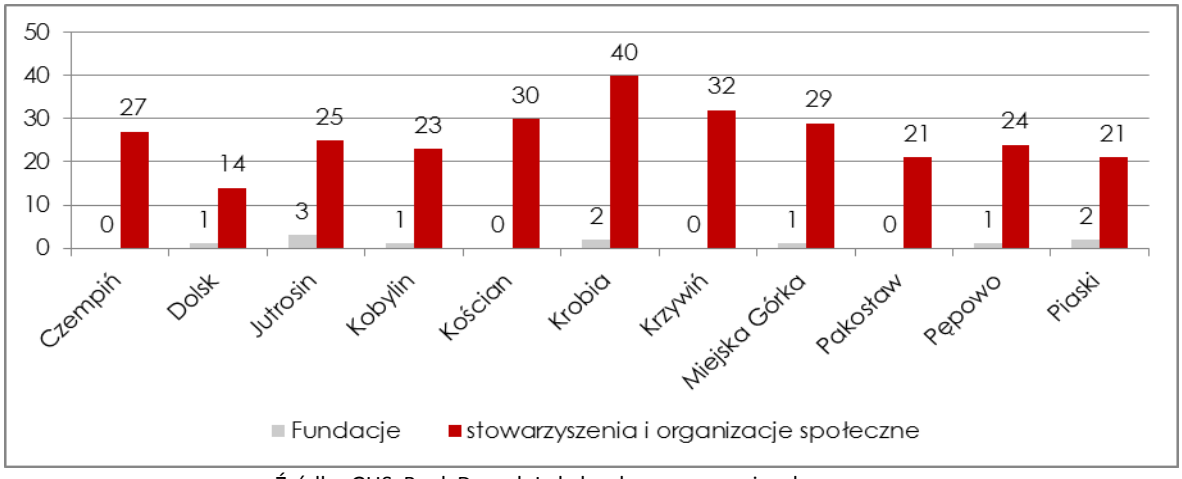

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Według danych GUS na terenie gminy w ostatnich latach systematycznie wzrastał wskaźnik liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Krobia mieści się pod tym względem w czołówce gmin należących do LGD Gościnna Wielkopolska (wykres 14).

Wykres 14. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska

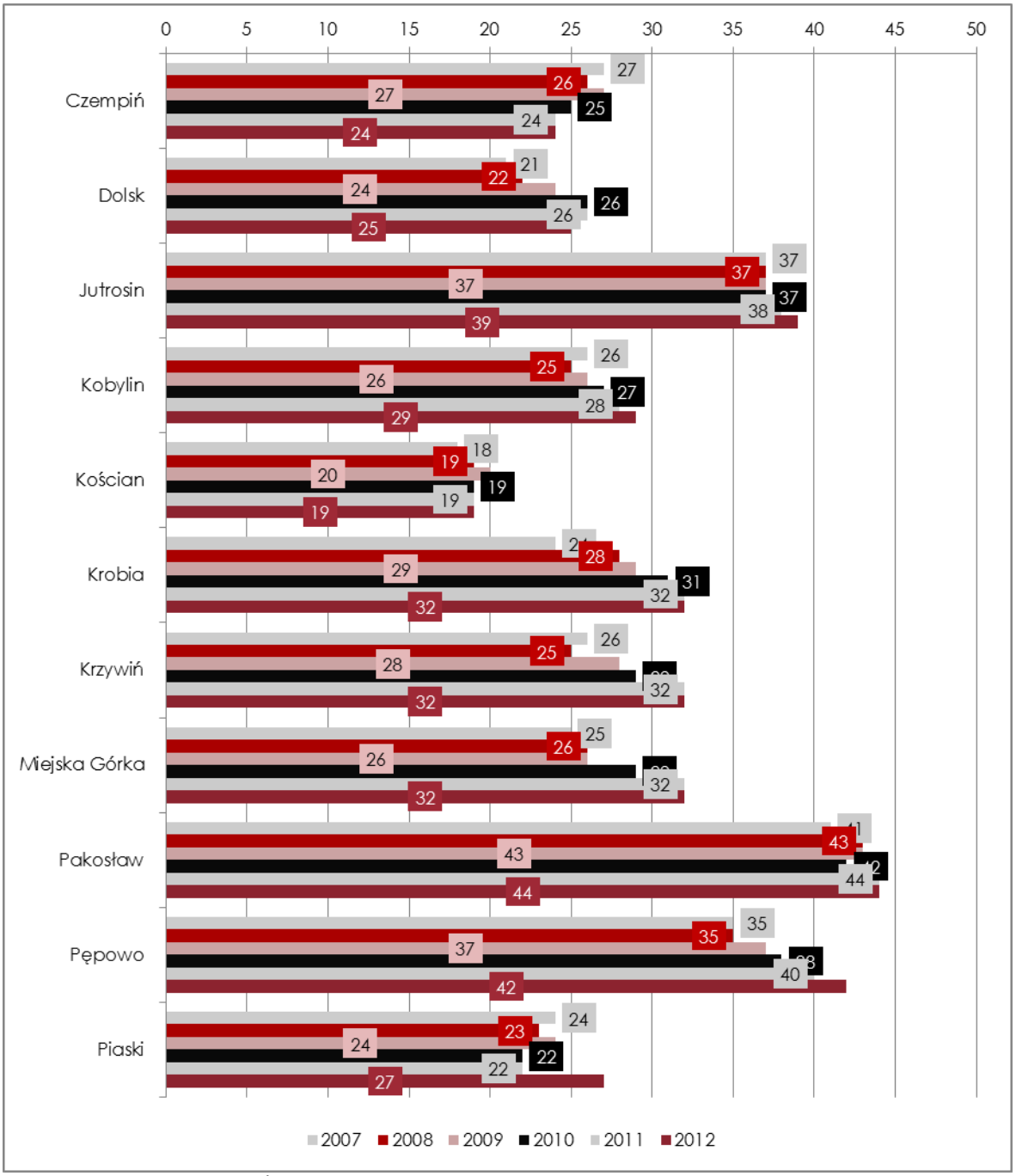

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Zgodnie z danymi zawartymi w Krajowym Rejestrze Sądowym, w 2013 roku na terenie gminy funkcjonowały 33 podmioty z sektora społecznego (tabela 16). Dziesięć z nich miało swoją siedzibę w mieście Krobia. 15 podmiotów stanowią ochotnicze straże pożarne. O ich roli mówił jeden z rozmówców: „Są różne instytucje, nawet rozpocząłbym od strażaków. Jest to system ratowniczo-gaśniczy, do którego z naszej gminy należą dwie jednostki: Krobia i Pudliszki. To one głównie jeżdżą, ale też Państwowa Straż Pożarna. Strażacy uczestniczą w tych miejscowych wydarzeniach i pełnią też taką rolę cementującą związki społeczeństwa. Powiedziałbym, że też kulturotwórczą, bo oni jakieś zabawy organizują, zabezpieczają jakąś imprezę, spotkanie, jakieś wystawy, np. w Żychlewie przed świętami. Oni tam zawsze są. Tak samo obstawiają wszystkie nasze imprezy czy zabezpieczają ruch przemarszu”. [W22]

Tabela 16. Podmioty z sektora społecznego działające na terenie gminy Krobia

lp.	nazwa	miejscowość	Organizacja Pożytku Publicznego
1.	Ochotnicza straż pożarna	Bukownica	nie
2.	Ochotnicza straż pożarna	Chwałkowo	nie
3.	Stowarzyszenie "Nasz dom"	Chwałkowo	nie
4.	Stowarzyszenie wspomagania rozwoju dzieci i młodzieży "Tratwa"	Chwałkowo	tak
5.	Ochotnicza straż pożarna	Domachowo	nie
6.	Stowarzyszenie "Zaczyn"	Domachowo	nie
7.	Ochotnicza straż pożarna	Gogolewo	nie
8.	Zrzeszenie plantatorów owoców, warzyw i grzybów dla przemysłu	Krobia	nie
9.	Ochotnicza straż pożarna	Krobia	nie
10.	Fundacja "sąsiedzi sąsiadom"	Krobia	nie
11.	Bractwo kurkowe	Krobia	tak
12.	Stowarzyszenie "Ziemia Krobska"	Krobia	nie
13.	Fundacja Ziemi Krobskiej im. prof. Rajmunda Teofila Hałasa	Krobia	nie
14.	Stowarzyszenie "Kasztelania"	Krobia	nie
15.	Uniwersytet trzeciego wieku	Krobia	nie
16.	Stowarzyszenie "Impact"	Krobia	nie
17.	Stowarzyszenie "Przedsiębiorczość dla ekologii"	Krobia	nie
18.	Ochotnicza straż pożarna	Posadowo	nie
19.	Ochotnicza straż pożarna	Potarzyca	nie
20.	Ochotnicza straż pożarna	Przyborowo	nie
21.	Ochotnicza straż pożarna	Pudliszki	nie
22.	Związek zawodowy pracowników przemysłu mięsnego i spożywczego w Polsce	Pudliszki	nie
23.	Stowarzyszenie przyjaciół szkoły "Operis"	Pudliszki	nie

Tabela 16. Podmioty z sektora społecznego działające na terenie gminy Krobia – c.d.

24.	Ochotnicza straż pożarna	Rogowo	Nie
25.	Kółko rolnicze	Stara Krobia	nie
26.	Ochotnicza straż pożarna	Stara Krobia	nie
27.	Ochotnicza straż pożarna	Sułkowice	nie
28.	Zrzeszenie producentów trzody chlewnej „Biskupianie"	Sułkowice	nie
29.	Ochotnicza straż pożarna	Wymysłowo	nie
30.	Ochotnicza straż pożarna	Ziemlin	nie
31.	Kółko rolnicze	– Ziółkowo to gmina Gostyń	nie
32.	Kółko rolnicze	Żychlewo	nie
33.	Ochotnicza straż pożarna	Żychlewo	nie

Źródło: Krajowy Rejestr Sądowy, https://ems.ms.gov.pl, [data dostępu: 05.03.2014]

Do ogólnej sytuacji podmiotów z sektora społecznego odniósł się jeden z uczestników badań jakościowych: „Ich [podmiotów z sektora NGO] poziom rozwoju jest bardzo zróżnicowany od takich tam podmiotów, które działają w sposób społeczny bez korzystania ze środków finansowych do takich, dla których gmina jest partnerem na zasadzie wspólnych przedsięwzięć. Niektóre potrafią już całkiem skutecznie pozyskiwać środki zewnętrzne jak np. Fundacja im. Teofila Hałasa. Prowadzi muzeum w oparciu o zasoby prywatne w dawnej fabryce mebli czyli można powiedzieć, że działalność muzealnicza jest przez nich prowadzona. Można powiedzieć, że bardzo różne są te organizacje, ale ich aktywność jest bardzo ważna i staramy się je włączać i być partnerem przy realizacji różnych przedsięwzięć. Natomiast pytanie zasadnicze, które się rodzi i stanowi taką barierę to jest ta kwestia odpowiedzialności za środki publiczne, które pracują społecznie, chęć brania odpowiedzialności w większym stopniu przez ludzi, którzy chcą działać, ale niekoniecznie chcą zajmować się biurokracją, pieniędzmi i takimi rzeczami. To jest bardzo istotna bariera w działalności tych organizacji pozarządowych”. [W26]

6. PARTYCYPACJA OBYWATELSKA

Uczestniczyć w życiu gminy można na wielu płaszczyznach. Partycypacja obywatelska dotyczy działań podejmowanych przez mieszkańców lokalnej społeczności w celu rozwiązania danych problemów społecznych, udziału czy też wpływu na decyzje podejmowane przez władze publiczne a także kontroli nad nimi. Partycypować można

poprzez referenda, konsultacje społeczne, podejmowanie obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej, składanie wniosków i wiele innych.

Frekwencja wyborcza należy do jednych z najważniejszych i najbardziej adekwatnych metod służących określaniu poziomu aktywności obywatelskiej mieszkańców.

Frekwencja wyborcza w gminie Krobia, w wyborach samorządowych w latach 2002 i 2006 była wyższa lub równa średniej powiatu, województwa i kraju (tabela 17). Wyjątkiem był rok 2010 kiedy w gminie Krobia odnotowano wynik gorszy w porównaniu z wymienionymi powyżej jednostkami terytorialnymi. W porównaniu z pozostałymi gminami, wchodzącymi w skład powiatu gostyńskiego, Krobia zanotowała drugi najsłabszy wynik w I turze głosowania w 2002 i 2010 roku, natomiast w 2006 roku w gminie Krobia do urn poszło 49,1% uprawnionych, co dało tej jednostce terytorialnej drugie miejsce, zaraz po gminie Poniec (54,7%).

Tabela 17. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie gostyńskim i gminach należących do powiatu gostyńskiego w latach 2002, 2006, 2010 (w %)

wyszczególnienie	2002		2006		2010	
	I tura	II tura	I tura	II tura	I tura	II tura
POLSKA	44,1	35,0	46,0	39,6	47,3	35,3
woj. wielkopolskie	45,8	35,7	47,1	38,7	47,1	31,5
pow. gostyński	51,3	39,8	46,6	37,5	48,3	32,7
gm. Borek Wielkopolski	56,7	45,7	46,9	-	48,6	-
gm. Gostyń	45,1	33,0	42,2	34,2	45,6	32,7
gm. Krobia	51,3	41,9	49,1	39,9	46,9	-
gm. Pępowo	56,9	-	46,8	-	55,5	-
gm. Piaski	56,3	55,0	48,2	-	48,3	-
gm. Pogorzela	57,8	-	48,4	-	49,0	-
gm. Poniec	54,5	-	54,7	45,3	53,8	-

Źródło: PKW, opracowanie własne.

W wyborach do sejmu i senatu najniższą frekwencję (34,4%) w gminie Krobia odnotowano w roku 2005, lecz również w innych gminach oraz w całym kraju frekwencja dla tych konkretnych wyborów była najniższa jeśli chodzi o analizowany okres czasu (tabela 18). Najwięcej mieszkańców poszło do urn w gminie Krobia w roku 2001 (52,6%), co dało drugi wynik, po gminie Pępowo (59,5%). W roku 2007 frekwencja wśród mieszkańców gminy Krobia była niższa niż w trzech gminach powiatu gostyńskiego, zaś w cztery lata później już była niższa od frekwencji w pięciu gminach. Dane dotyczące frekwencji w wyborach do Sejmu i Senatu wskazywać mogą na znacznie mniejsze poczucie sprawstwa wśród mieszkańców gminy i świadomość niewielkiego wpływu na politykę krajową.

Tabela 18. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie gostyńskim i gminach należących do powiatu gostyńskiego w latach 2001, 2005, 2007, 2011 (w %)

wyszczególnienie	2001		2005		2007		2011	
	sejm	senat	sejm	senat	sejm	senat	sejm	senat
POLSKA	46,3	46,3	40,6	40,6	53,9	53,9	48,9	48,9
woj. wielkopolskie	49,9	49,9	40,9	40,9	55,1	55,1	49,2	49,2
pow. gostyński	52,0	52,0	35,0	35,0	46,4	46,4	40,0	40,0
gm. Borek Wielkopolski	47,9	47,9	31,4	31,4	40,9	40,9	37,4	37,4
gm. Gostyń	52,5	52,5	37,1	37,1	52,7	52,7	44,5	44,5
gm. Krobia	52,6	52,6	34,4	34,4	42,8	42,8	35,9	35,9
gm. Pępowo	59,5	59,5	41,6	41,6	46,0	46,0	41,9	41,9
gm. Piaski	51,1	51,1	33,2	33,2	44,7	44,7	41,3	41,3
gm. Pogorzela	52,4	52,4	31,6	31,6	42,2	42,2	36,8	36,8
gm. Poniec	47,9	47,9	31,1	31,1	40,3	40,3	32,8	32,8

Źródło: PKW, opracowanie własne.

W ostatnich wyborach prezydenckich w roku 2010 w gminie Krobia odnotowano trzeci wynik frekwencji wśród gmin wchodzących w skład powiatu gostyńskiego (49,9%). Wynik ten jest wyższy niż średnia dla powiatu, województwa i całego kraju. Pięć lat wcześniej frekwencja w gminie Krobia była niższa od średniej dla powiatu, województwa i kraju (czwarty wynik wśród gmin – 45,5% w I turze). W 2000 roku gmina Krobia notuje również czwarte miejsce pod względem frekwencji oraz wynik niższy od średniej dla powiatu, lecz wyższy od średniej dla województwa i kraju (tabela 19).

Tabela 19. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie gostyńskim i gminach należących do powiatu gostyńskiego w latach 2000, 2005, 2010

wyszczególnienie	2000	2005		2010
		I tura	II tura	
POLSKA	61,1	49,7	51,0	47,0
woj. wielkopolskie	66,5	51,3	51,4	39,5
pow. gostyński	67,8	46,9	45,5	45,1
gm. Borek Wielkopolski	66,3	43,3	39,8	46,8
gm. Gostyń	69,2	50,4	49,3	38,0
gm. Krobia	67,0	45,5	44,7	49,9
gm. Pępowo	70,9	48,6	44,4	53,4
gm. Piaski	66,4	46,4	45,9	49,9
gm. Pogorzela	67,5	43,2	42,9	50,5
gm. Poniec	65,1	42,1	40,6	48,6

Źródło: PKW, opracowanie własne.

Do kwestii frekwencji wyborczej, jak i samego poziomu partycypacji obywatelskiej odniósł się jeden z rozmówców w toku badań jakościowych: „Zachęcamy mieszkańców – do tego są te zebrania wiejskie. Od razu powiem, że nie przychodzi na nie dużo osób. Więcej osób bierze udział przez Internet – w ankietach internetowych, w jakichś sondach, ankietach leżących w urzędach, a na same zebrania coraz mniej osób chodzi. To jest też pytanie, dlaczego tak mało osób przychodzi na zebrania? Czy jest tak dobrze czy paradoksalnie jest tak źle? To jest

problem ogólnokrajowy, że mało osób się angażuje czy uczestniczy w tym życiu. 40% chodzi do wyborów i co to jest, gdzie w krajach europejskich 60-70% to jest norma? Jesteśmy w ogonie. To jednak nie bierze się znikąd – to jest skala całego kraju tutaj w naszej gminie". [F03]

Na partycypację obywatelską w wymiarze lokalnym w znacznym stopniu wpływają działania władz jednostek samorządu terytorialnego, mające na celu informowanie i zachęcanie mieszkańców do zaangażowania w życie gminy.

W gminie Krobia w ostatnim czasie odbywały się spotkania władz z mieszkańcami, podczas których były podejmowane tematy związane z różnego rodzaju sprawami. W poprzednich latach konsultowane były takie inicjatywy na terenie gminy Krobia, jak budowa farmy wiatrowej (głównie lokalizacja turbin) czy koncepcja rewitalizacji rynku w Krobii oraz Wyspy Kasztelańskiej. Co roku odbywają się także konsultacje dotyczące współpracy władz samorządowych z organizacjami pozarządowymi, a na bieżąco rozpatruje się uwagi mieszkańców do powstających miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W ostatnim czasie kwestią najczęściej dyskutowaną w gminie Krobia jest temat planowanego wprowadzenia na terenie miasta Krobia strefy płatnego parkowania. Zasadniczym celem prowadzonych od grudnia ubiegłego roku konsultacji jest przede wszystkim „(..) poznanie zdania i opinii mieszkańców na temat tego, czy za parkowanie w obrębie Rynku, Placu Kościuszki, Wyspy Kasztelańskiej i części ul. Jutrosińskiej w Krobi, winny być pobierane opłaty[143]„. Warto zaznaczyć, że konsultacje społeczne dotyczące tej sprawy mają szerszy zakres niż tylko spotkania z mieszkańcami. W ich ramach planuje się, bądź już wdraża, między innymi badania ankietowe wśród mieszkańców, kolportaż ulotek informacyjnych, sondę na stronie internetowej gminy oraz opracowanie dokumentu podsumowującego całość konsultacji[144]. Między innymi o powyższych kwestiach związanych z partycypacją obywatelską w gminie Krobia wypowiedział się jeden z uczestników badań jakościowych: „Teraz na świeżo, takie konsultacje były różne dotyczące robót na rynku. Były zapytania, były spotkania organizowane, w tej chwili jest tak samo - ankiety poprzez Internet. Są komunikaty w biuletynie, który gmina wydaje co miesiąc, także jak chcemy jakiś kontakt złapać to jest to

[143] www.dzialamyrazem.pl, [data dostępu: 06.03.2014].
[144] Tamże.

podawane. Jesteśmy powiadamiani drogą esemesową o różnych zdarzeniach, czy wyłączeniu prądu czy tego, co dzieje się w kulturze. Czy właśnie o tych sprawach, konsultacje na temat parkingów w Krobi. Wykorzystywana jest forma tradycyjna – głównie spotkania. Burmistrz wszystkie wioski objeżdża i pyta, co ludzie myślą na temat parkingów, ale są też te szybsze i współczesne formy - poprzez strony internetowe urzędu. Tam można głosować czy się jest za, czy przeciw. Także te kontakty są i burmistrz organizuje też, ale bym powiedział że nie cieszy się zainteresowaniem. Burmistrz ogłasza, że w każdą ostatnią środę miesiąca chce spotykać się z mieszkańcami, ale frekwencja jest tam mizerna. Ale możliwości są, że każdy może przyjść i zapytać, ale nie zawsze ludzie wychodzą do tego". [W22] Być może, na wzrost partycypacji obywatelskiej w gminie Krobia, zdaniem rozmówcy, wpłynie pozytywnie przekazywanie informacji mieszkańcom w inny sposób niż tradycyjne spotkania: „Ten Internet, czy esemesowa łączność to jest pewne novum. W poprzednich latach, nawet 2 lata do tyłu tego nie było. To się urodziło w tej chwili i powiększa bazę kontaktu z mieszkańcami. Tradycyjne spotkania się nie sprawdzają. Jak zebranie powiedzmy w takich Pudliszkach, tam jest 2300 mieszkańców, a na to zebranie przychodzi 15-20 mieszkańców. Łatwiej jest ludziom odezwać się przez Internet, ale to też musi być dopracowane. Bo dla mnie Internet to śmietnik wulgarności, bo łatwo to tam nawrzucać ze względu na anonimowość. Nie zawsze są to merytoryczne wypowiedzi, tylko jakieś złośliwości". [W22]

W gminie Krobia konsultowano również budżet partycypacyjny miasta Krobia na rok 2014. Gmina przeznaczyła 40 tysięcy złotych na przedsięwzięcia zaproponowane przez mieszkańców, które miałyby zostać zrealizowane na terenie miasta. Głosowanie nad zgłoszonymi projektami odbyło się we wrześniu 2013 roku, a inicjatywą, która zdobyła największe poparcie został projekt edukacyjny mający na celu wybór dalszego kierunku kształcenia dla młodzieży gimnazjalnej[145]. Samo spotkanie jednak nie cieszyło się dużym zainteresowaniem mieszkańców, bowiem uczestniczyło w nim 11 osób, w tym burmistrz Krobi. Na podobnych warunkach funkcjonują także fundusze sołeckie, o których wspominało dwóch rozmówców podczas badań jakościowych: „Fundusz sołecki jest też takim elementem, który potrafi czasami zwiększyć zaangażowanie ludzi czy realizowania środków

[145] www.krobia.pl, [data dostępu: 06.03.2014].

finansowych przez samych mieszkańców, którzy w miejscowości chcą coś mieć. Przekazywanie najczęściej polega na pracy – nie na jakiejś gotówce czy czymś, ale przychodzą i angażują się. To jednak jest też element, który pozwala zwiększyć możliwości. Także tutaj akurat uważam, że tutaj jest to bardzo kluczowa kwestia, żeby ludzie zrozumieli, że samorząd to oni sami. Gmina to nie jest urząd, gmina to my wszyscy i musimy w tym wszystkim uczestniczyć". [W26], „Rola gminy jest tutaj znacząca w uczestnictwie mieszkańców. Idealna gmina to jest taka, która musi wprowadzać elementy zachęty dla mieszkańców. Taką zachętą może być budżet obywatelski, partycypacyjny gdzie ta idealna gmina zachęca mieszkańca i wyciąga go wyjdź z domu, zdecyduj i wybierz to co chcesz zrobić i pieniądze, które są wspólne. Przykładem takim też jest fundusz sołecki na wsiach. Też mieszkańcy dostają pieniądze do podziału. To są gminne pieniądze, ale mieszkaniec sam decyduje o jakimś skrawku tych środków. Decyduje nie wójt i nie radny, ale sołtys z mieszkańcami np. żeby sobie boisko wybudować. To jest też forma zachęcenia tej gminy do tego, żeby ten mieszkaniec czuł się potrzebny tej gminie". [F03]

Jedną z najważniejszych w ostatnich latach kwestią problemową na terenie powiatu gostyńskiego, którą zainteresowanie przejawiała duża cześć lokalnej społeczności była sprawa powstania kopalni odkrywkowej węgla brunatnego na terenie gmin Krobia, Miejska Górka oraz Poniec. Ogólnie rzecz biorąc, budowa została oprotestowana przez mieszkańców, w szczególności natomiast wzburzyło publiczną opinię społeczną wydanie pozytywnych decyzji burmistrzów Krobi oraz Miejskiej Górki odnośnie wstępnych odwiertów pozwalających ocenić przydatność wybranego terenu pod działalność górniczą. W walkę przeciw ingerencjom o charakterze geodezyjnym zaangażowane jest między innymi stowarzyszenie Nasz Dom z siedzibą w Nieparcie (gmina Krobia), które współorganizuje protesty oraz manifestacje w miastach regionu, a także prowadzi kampanię informacyjną wśród mieszkańców udzielając aktualnych wiadomości na temat postępów w sprawie. W trwającej od listopada 2012 roku sprawie stowarzyszenie między innymi poprosiło Rzecznika Praw Obywatelskich o zbadanie prawomocności wydania koncesji na poszukiwania złóż węgla brunatnego, a także zbiera podpisy mieszkańców oraz stanowiska przedstawicieli władz lokalnych wraz z dalszym przekazaniem ich do najwyższych władz państwowych.

Wśród argumentów mieszkańców przeciwko powstaniu kopalni odkrywkowej pojawiają się przede wszystkim głosy o prawdopodobnej degradacji lokalnych terenów, które w większości mają charakter rolniczy. Poza tym, protestująca społeczność obawia się zagrożeń związanych z działalnością górniczą: obecności pyłów, hałasu, wstrząsów sejsmicznych czy osuwisk. Obecność udokumentowanych złóż wymaga także ich zabezpieczenia, co wiąże się z zakazem inwestycji.

Analiza opisanych wyżej działań mieszkańców i stowarzyszeń wskazuje na jeden z kluczowych motywów aktywności społecznej, którą jest protest przeciw określonym inwestycjom lub działaniom władz lokalnych.

7. WSPÓŁPRACA MIĘDZYSEKTOROWA

Na poziomie dokumentów strategicznych dotyczących gminy Krobia zapis o potrzebie prowadzenia współpracy międzysektorowej można odnaleźć w treści *Planu Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy Krobia na lata 2007 – 2013*. Odniesienie do kooperacji podmiotów wywodzących się z różnych sektorów dotyczy jednak jedynie samego wdrażania rozwiązań zawartych w dokumencie. Realizacja planu, jak głosi treść opracowania, wymaga udziału możliwie jak największej liczby partnerów i związana jest z[146]:

- wykorzystaniem potencjału organizacji i społeczności lokalnej poprzez skoordynowanie działań w ramach jednego, spójnego projektu akceptowanego i wspieranego przez wszystkich uczestników,
- optymalnym wykorzystaniem kompetencji i zasobów będących w dyspozycji gminy, organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorstw;
- innowacyjnością proponowanych rozwiązań, wyrażającą się zastosowaniem nowych podejść do problemów związanych z rozwojem lokalnym,
- istnieniem grupy lokalnych liderów.

Brak jednak w zapisach tego dokumentu konkretnych rozwiązań przybliżających istotę proponowanej kooperacji międzysektorowej.

[146] *Plan Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy Krobia na lata 2007 – 2013,* Krobia 2008, s. 95.

Kolejnym dokumentem, którego treść porusza zagadnienie współpracy międzysektorowej w gminie Krobia jest *Program współpracy Gminy Krobia z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2014.* Zawiera on między innymi wykaz zadań publicznych, które przewidziane są do realizacji przez podmioty z sektora społecznego na terenie powiatu gostyńskiego. Na realizację zadań publicznych objętych programem planuje się kwotę w wysokości co najmniej 200 000 złotych[147]. Wybór jednostek do realizacji inicjatyw z danej dziedziny życia lokalnej społeczności prowadzony jest otwartą drogą konkursową. Tabela 20 zawiera wykaz konkretnych działań oraz wartość środków, jakie gmina przekaże na ich realizację w 2014 roku w zakresie inicjatyw pożytku publicznego.

Tabela 20. Zestawienie zadań publicznych gminy Krobia ze sfery działalności pożytku publicznego przewidzianych do realizacji przez organizacje pozarządowe w 2014 roku i ogłoszonych na stornach internetowych gminy w pierwszym kwartale 2014 r.

Rodzaj zadania	Wysokość środków	Wysokość środków na realizację zadania w 2013 r.
Ochrona dziedzictwa kulturowego i obsługa gminnych uroczystości patriotycznych	5 000 zł	5 000 zł
Zadania wspomagające rehabilitację osób niepełnosprawnych	8 000 zł	8 000 zł
Zadania wspomagające rozwój wspólnot i społeczności lokalnych na terenie gminy Krobia	19 000 zł	11 000 zł
Dostarczanie żywności dla mieszkańców gminy Krobia w ramach funkcjonowania Banku Żywności	18 000 zł	18 000 zł
Organizacja zajęć, imprez bądź uroczystości odnoszących się do tradycji, kultury i rzemiosł kultywowanych na terenie gminy Krobia	6 000 zł	6 000 zł
Zadania wspomagające działania organizacji seniorów	6 000 zł	6 000 zł
Zapewnienie schronienia ofiarom przemocy w rodzinie, w tym udzielania natychmiastowej pomocy psychologicznej, medycznej oraz wsparcia	4 000 zł	4 000 zł
Rozwój i aktywizacja mieszkańców gminy Krobia poprzez propagowanie działań na rzecz ochrony przyrody	6 000 zł	nie realizowano

Źródło: www.biuletyn.net/nt-bin/_private/krobia/2879.pdf, opracowanie własne.

W 2012 roku przekazano podmiotom społecznym w gminie Krobia realizację 16 zadań publicznych na łączną kwotę 263 500 zł. Program współpracy w 2012 roku, jak wskazuje sprawozdanie z jego realizacji „charakteryzował się różnorodnością tematyczną obejmując

[147] *Projekt programu współpracy Gminy Krobia z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2014,* s. 4.

praktycznie każdy zakres działalności organizacji pozarządowych na terenie gminy. Różnorodność ta ma bardzo niejednorodne odzwierciedlenie w podziale środków wykorzystywanych w ramach programu. Zdecydowana większość, bo aż 72% finansów przeznaczona została na upowszechnianie kultury fizycznej i sportu. Dotacja przyznana na realizację pozostałych zadań wyniosła 28% całej kwoty zaplanowanej w budżecie na dotacje dla organizacji pozarządowych"[148].

W gminie Krobia można również wskazać przykład współpracy międzysektorowej, w której uczestniczyły podmioty samorządowe oraz gospodarcze. Dotyczy on inwestycji infrastrukturalnej w trybie partnerstwa publiczno-prywatnego: zaprojektowania, wybudowania i utrzymania przez okres 10 lat dwóch odcinków drogowych (ul. Kasztelańska wraz z częścią infrastruktury przy placu targowym oraz ul. 1-Maja w Krobi). Ponadto, przez dziesięć lat partner prywatny będzie zajmował się utrzymaniem dróg[149]. O powyżej opisanej inicjatywie wspomniał także jeden z rozmówców podczas badań jakościowych: „Bardzo fajne są też przykłady działań wspólnych. Najciekawszym jest chyba ten projekt partnerstwa publiczno-prywatnego, który realizujemy na terenie gminy odnośnie drogi i partnerem dla nas jest firma lokalna zlokalizowana na terenie Krobi. To jest ciekawy przykład na skalę kraju. Jeżeli chodzi o inwestycje drogowe w zakresie PPP to poza autostradami jest sporadyczne. W ogóle to partnerstwo się nie rozwija. Myślę, że to jest taki twardy przykład, że można i warto się angażować i szukać pewnych rozwiązań". [W26]

Ogólnie, do jakości współpracy międzysektorowej na terenie gminy Krobia wielokrotnie odnosili się rozmówcy podczas badań jakościowych. Część osób wskazywała na pewne aspekty takiej kooperacji, które w najbliższym czasie będą wymagać poprawy oraz na aspekty, których istnienie nie pozwala na osiągnięcie odpowiedniego poziomu takiej współpracy w gminie Krobia: „(..) jeżeli mamy obecnie 800 zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na terenie gminy, a do tego dojdą przedsiębiorstwa, które nie są u nas zarejestrowane, ale tą działalność prowadzą i do tego dojdą spółki kapitałowe, które nie są rejestrowane w urzędzie, tylko są rejestrowane w KRS to się robi spora grupa przedsiębiorstw, natomiast organ wykonawczy gminy jest jeden.

[148] *Sprawozdanie z realizacji Programu współpracy Gminy Krobia z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2012*, s. 9
[149] www.krobia.pl, [data dostępu: 07.03.2014].

I istnienie swego rodzaju przedstawiciela, który reprezentowałby interesy wspólne przedsiębiorstw byłoby bardzo wskazane. Brak takiego podmiotu osłabia komunikację i wpływ przedsiębiorców na funkcjonowanie gminy. Myślę, że to też jest ważna i istotna bariera". [W26] Kolejna wypowiedź dotyczy z kolei pewnej bariery mentalnej, która czasami uniemożliwia dostateczny poziom współpracy międzysektorowej: „Historycznie jest to uwarunkowane, że stawia się taką barierę my – oni w relacjach urząd – mieszkańcy. To jest jedna z takich kwestii, którą staram się od 8 lat neutralizować. Jakby świadomość tego, że gmina jest wspólnotą mieszkańców, a gmina jest strukturą powołaną do tego żeby pomagać mieszkańcom i pomagać ich aspiracjom, czyli przełamania tych różnych barier psychologicznych czy socjologicznych. Staramy się włączać mieszkańców poprzez konsultacje społeczne, a przede wszystkim poprzez działanie w życie publiczne. Ważni są liderzy, czyli ludzie, którzy potrafią pociągnąć innych za sobą". [W26] Wskazano także na pewne bariery o charakterze biurokratycznym czy prawnym, które w pewnych przypadkach nie tyle wpływają na jakość współpracy, ile opóźniają lub komplikują samo jej procedowanie: „Pierwszą barierą jest sens przedsiębiorców, żeby się w ogóle włączać. Druga to jednak specyfika pracy administracyjnej. Element bieżących działań czasami dominuje nad myśleniem strategicznym i dążeniem do planowania długoterminowego z udziałem mieszkańców i podmiotów gospodarczych. Też kwestia naturalnej ostrożności w kontaktach z przedsiębiorcami. Trzeba zachować ten określony dystans i stworzyć te procedury konsultacji, żeby nie tworzyć takiej sytuacji, że jedni przedsiębiorcy mają jakieś inne możliwości. Musi być równy i uczciwy dostęp do partnerów. A to wymaga stworzenia pewnych mechanizmów". [W26] Należy też uświadamiać społeczność lokalną na temat samego charakteru współpracy międzysektorowej, bowiem, jak wynika z niektórych wypowiedzi, nie zawsze jest ona pojmowana właściwie przez część mieszkańców: „Jest grupa takich, którzy częściej działają i są tacy, którzy zawsze są negatywnie nastawieni do wszystkiego i żyją na marginesie życia publicznego i społecznego. Tak to mniej więcej wygląda. Zdecydowana większość korzysta z pracy innych niż samemu się angażuje. Z tym korzystaniem jest całkiem dobrze. (..) organizacje pozarządowe są klientem gminy. Bez środków samorządu to niewiele byłyby w stanie zrobić. Pozwala to siłą rzeczy na budowanie relacji i współpracy. To ciągle jest utrudnione, powiedziałbym barierami czysto ludzkimi. Nie formalnymi tylko różnymi nastawieniami. Czasami odmiennymi wyobrażeniami o rzeczywistości. Jedno z kół gospodyń

wiejskich mówi, że nie ma współpracy z gminą, a jednocześnie korzysta z dofinansowania gminnego, korzysta z pomieszczenia świetlicy, które pozwala jej na prowadzenie tej działalności. (…) To jest bardziej taka bariera psychologiczna niż formalna. Tutaj ten element wygląda całkiem nieźle pomijając ilość imprez, które z tymi organizacjami realizujemy czy przedsięwzięć, które wspólnie robimy z tymi organizacjami czy grupami nieformalnymi. Natomiast z przedsiębiorstwami jest trudniej. To wynika z tego, że przedsiębiorcy sobie radzą". [W26]

Podsumowując powyższe wskazania można posłużyć się wypowiedzią jednego z rozmówców, który zauważył pewne bardziej ogólne założenia dotyczące kooperacji międzysektorowej. Wydaje się, że bez ich spełnienia, współpraca partnerów może nadal napotykać pewne ograniczenia na poziomie lokalnym: „Kluczem jest zmiana myślenia o państwie i polityce. Chodzi o to, żeby ludzie myśleli, że mają wpływ na to co się dzieje i postrzegali pozytywnie udział w życiu politycznym, bo życie publiczne to jest tak naprawdę życie polityczne. Rozdzielamy te pojęcia, bo polityka się źle kojarzy i staramy się unikać tego sformułowania, że ten samorządowiec jest politykiem. Będzie mówił, że jest samorządowcem cokolwiek to znaczy. Ale tak to jest". [W26]

Reasumując, wydaje się koniecznym, aby poziom współpracy międzysektorowej oraz poziom partycypacji pozostałych mieszkańców w planowaniu działań rozwojowych w gminie Krobia był wzmacniany poprzez, po pierwsze, działania uświadamiające mieszkańców o istocie samej współpracy (poprzez kampanie informacyjne, spotkania z władzami) oraz, po drugie, poprzez wprowadzanie udogodnień znoszących bariery biurokratyczne w kooperacji podmiotów z różnych sektorów. Należy jednak pamiętać, że procesami długotrwałymi będą zmiana mentalności w odniesieniu do postrzegania samych władz oraz osób z nimi związanych, a także przekonanie społeczności lokalnej o możliwości realnego wpływu na sprawy swojego miejsca zamieszkania. Zadaniem władz gminnych, jak się wydaje, powinno być także określenie zadań związanych ze współpracą międzysektorową na poziomie dokumentów strategicznych dotyczących rozwoju gminy oraz przekładanie tych zadań na konkretne działania operacyjne. Władze lokalne powinny bowiem pełnić rolę aktywnego koordynatora i inspiratora współpracy międzysektorowej.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w gminie Krobia w latach 2007-2012 292
Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności gminy Krobia w 2012 roku 293
Wykres 3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Krobia w latach 2007-2012 (w %) 294
Wykres 4. Prognoza zmian liczby ludności w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w gminie Krobia w latach 2014-2030 295
Wykres 5. Saldo migracji wewnętrznych w podziale na płeć w gminie Krobia w latach 2007-2012 296
Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Krobia w okresie 2007-III kwartał 2013 297
Wykres 7. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 298
Wykres 8. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 299
Wykres 9. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 300
Wykres 10. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach 301
Wykres 11. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych w gminie Krobia, powiecie gostyńskim i woj. wielkopolskim okresie 12.2007-12.2013 (w %) 318
Wykres 12. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminie Krobia w latach 2007 – 2012 321
Wykres 13. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku 321
Wykres 14. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska 322

SPIS TABEL

Tabela 1. Dynamika zmian w porównaniu rok do roku liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2010-2012 302
Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 302
Tabela 3. Podmioty według klas wielkości gminie Krobia w latach 2009-2012 303
Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w gminie Krobia oraz w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku 304
Tabela 5. Liczba przedsiębiorstw wg sekcji PKD 2007 w gminie Krobia w latach 2009-2012 305
Tabela 6. Efektywne firmy 2012 funkcjonujące na terenie gminy Krobia 306
Tabela 7. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) 307
Tabela 8. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł) 310

Tabela 9. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w %) 310

Tabela 10. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012..... 312

Tabela 11. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 314

Tabela 12. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł) 315

Tabela 13. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 316

Tabela 14. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 (w %)..... 317

Tabela 15. Korzystający z pomocy społecznej w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008 - 2012..... 319

Tabela 16. Podmioty z sektora społecznego działające na terenie gminy Krobia 323

Tabela 17. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w latach 2002, 2006, 2010 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie gostyńskim i gminie należących do powiatu gostyńskiego (w %) 325

Tabela 18. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w latach 2001, 2005, 2007, 2011 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie gostyńskim i gminie należących do powiatu gostyńskiego (w %) 326

Tabela 19. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w latach 2000, 2005, 2010 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie gostyńskim i gminie należących do powiatu gostyńskiego 326

Tabela 20. Zestawienie zadań publicznych gminy Krobia ze sfery działalności pożytku publicznego przewidzianych do realizacji przez organizacje pozarządowe w 2014 roku i ogłoszonych na stornach internetowych gminy w pierwszym kwartale 2014 r. 331

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

GMINA KRZYWIŃ

Rysunek 1. Mapa obszaru realizacji projektu „Partnerstwo samorządów Południowej Wielkopolski na rzecz zwiększenia dostępności i jakości usług publicznych" – gmina Krzywiń

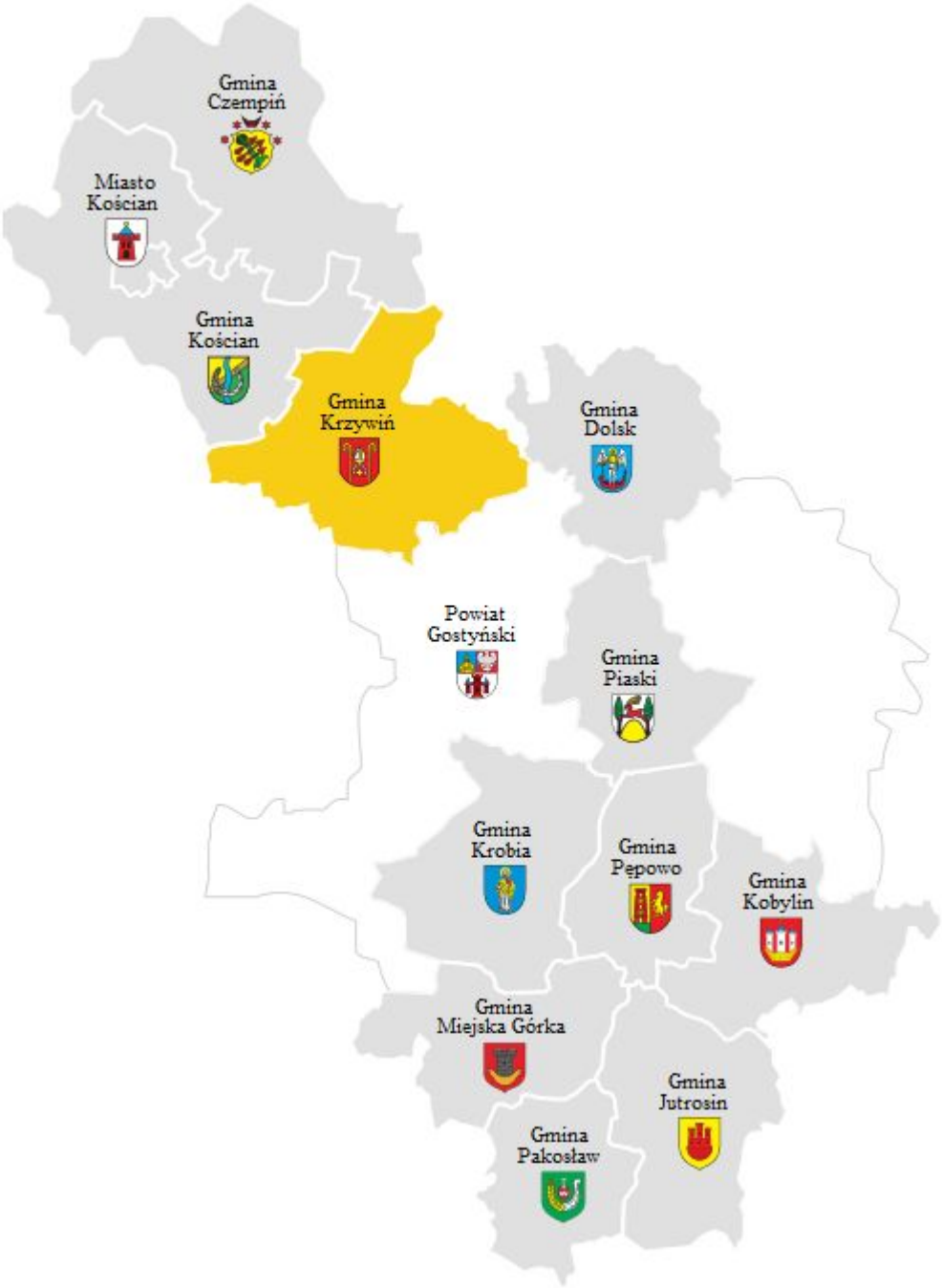

Źródło: http://www.uslugipubliczne.pl/mapa.html

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE

Krzywiń to gmina miejsko-wiejska znajdująca się w powiecie kościańskim, w południowo – zachodniej części Wielkopolski. Zajmuje obszar blisko 18 tysięcy ha. Siedziba urzędu gminy, miasto Krzywiń, znajduje się w odległości około 63 km na południe od Poznania. Gmina Krzywiń sąsiaduje z ośmioma innymi gminami: Śmigiel, Kościan, Czempiń, Śrem, Dolsk, Gostyń, Krzemieniewo, Osieczna.

2. ZMIANY DEMOGRAFICZNE

Według danych GUS liczba ludności w gminie Krzywiń wyniosła na koniec 2012 roku 10032 mieszkańców. Struktura ludności w podziale na płeć jest tu dość nietypowa w porównaniu do województwa wielkopolskiego. W 2012 r. gminę Krzywiń zamieszkiwało 5014 mężczyzn i 5018 kobiet. Można zauważyć, że od 2007 r. liczba kobiet spada, zaś liczba mężczyzn wzrasta. Podobną sytuację można zaobserwować w gminie Kobylin, Pępowo, Jutrosin oraz Pakosław i Dolsk, gdzie liczba kobiet jest mniejsza od liczby mężczyzn (wykres 1).

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w gminie Krzywiń w latach 2007-2012

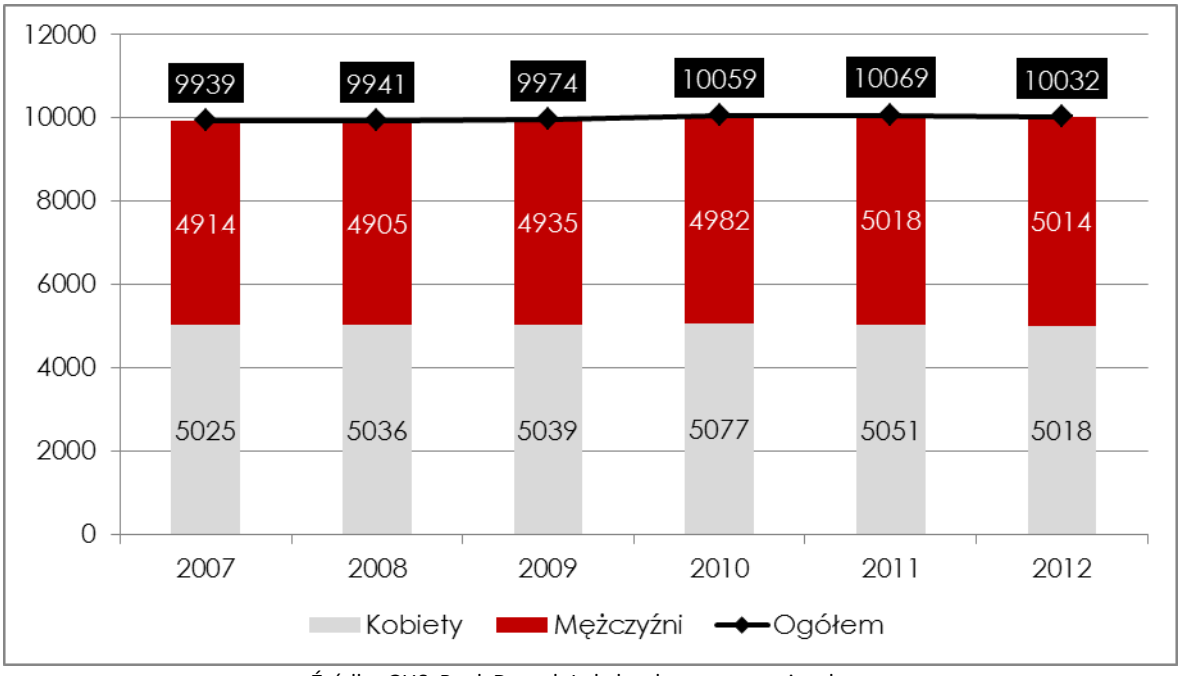

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Na taką strukturę płci wpływa rolniczy charakter gminy. Kobiety częściej nie znajdują zatrudnienia w rolnictwie i prawdopodobnie dlatego wyjeżdżają, by zarobkować w innym miejscu. Bezrobocie wśród kobiet jest tu znacznie wyższe. Wpływ na tę sytuację może mieć również ogólnie wyższy poziom wykształcenia kobiet w całym kraju, co sprzyja znalezieniu zatrudnienia w większych miastach. Nie bez znaczenia może być też utrzymywanie się tradycji dziedziczenia gospodarstw przez mężczyzn. W gminie Krzywiń dominują małe gospodarstwa rolne, których podział może być nietrafną, z punktu widzenia ekonomicznego, decyzją. Powyżej zawarte wnioski potwierdza saldo migracji wewnętrznych, które jest znacznie wyższe dla kobiet, co oznacza, że częściej opuszczają one gminę. Tendencja ta utrzymuje się od dwóch lat.

Analiza struktury wieku w gminie Krzywiń wykazała, że miały tu miejsce (podobnie jak w całym kraju) dwa wyże demograficzne (wykres 2). Pierwszy wyż obserwujemy wśród osób urodzonych w latach osiemdziesiątych, drugi – pięćdziesiątych. Te same proporcje można odnotować w województwie wielkopolskim. Liczba dzieci w wieku do 9 lat wskazuje, że prawdopodobnie w gminie Krzywiń preferowany model rodziny to 2+2 lub 2+1. Wizja negatywnych skutków starzenia się społeczeństwa jest więc tutaj odsunięta w czasie. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że nadwyżka z ostatniego wyżu może stanowić problem z powodu obciążenia budżetu gminy. Ma to szczególne znaczenie zwłaszcza ze względu na wysoką stopę bezrobocia w Krzywiniu. Zaobserwować można tu również znaczny niż wśród osób urodzonych na początku i pod koniec lat dziewięćdziesiątych, co w przyszłości może skutkować przyspieszonym starzeniem się społeczeństwa. Fakt ten można uznać za objaw odkładania decyzji o założeniu rodziny w czasie, co potwierdza nagły wzrost liczby osób urodzonych na początku XXI w. W gminie Krzywiń dominują osoby w wieku produkcyjnym, między 20. a 64. rokiem życia.

Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności gminy Krzywiń w 2012 roku

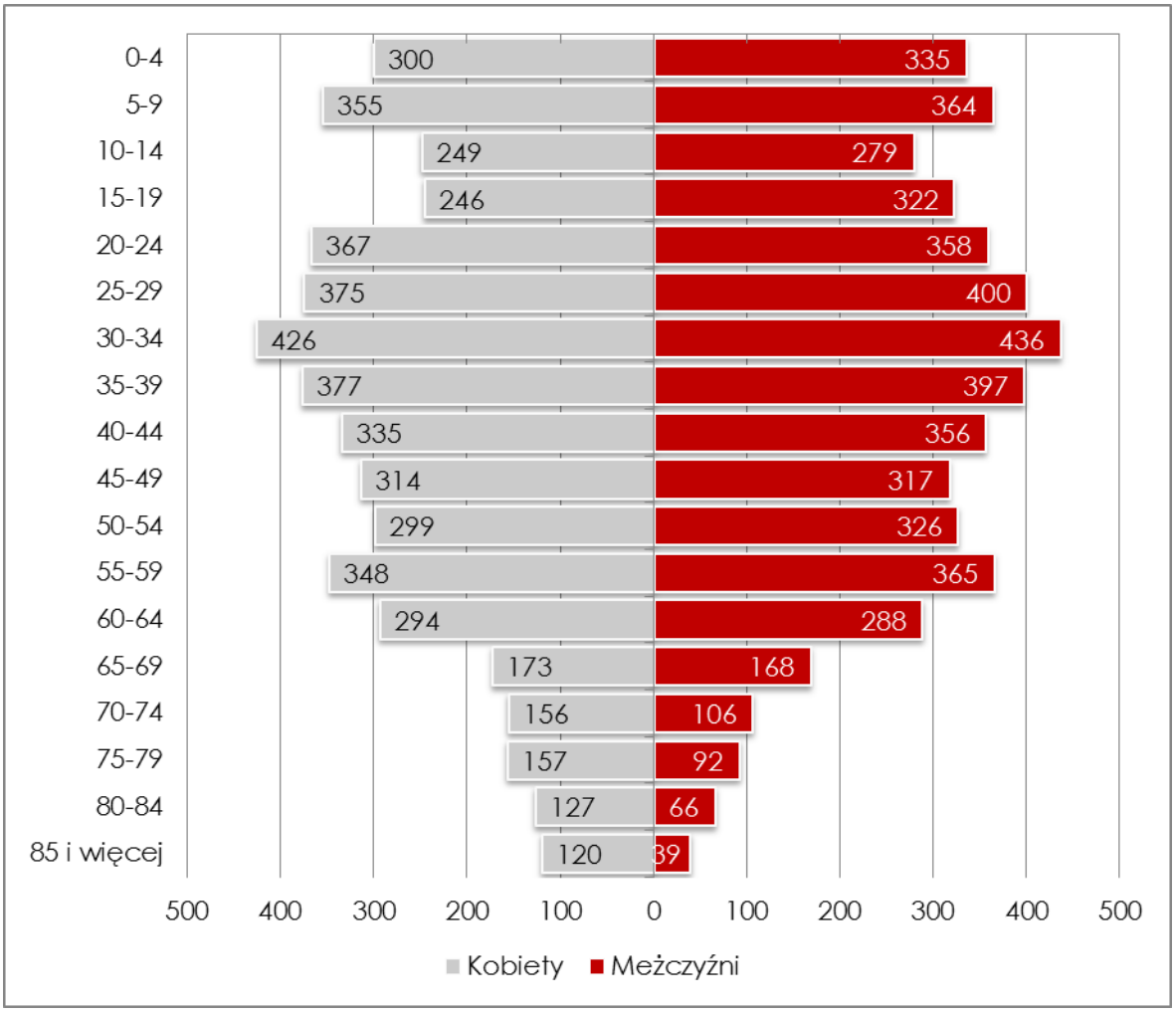

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Dane ukazujące rozkład procentowy ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym pozwalają na prognozowanie struktury wiekowej mieszkańców gminy Krzywiń (wykres 3). Odsetek osób w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym utrzymuje się na względnie stałym poziomie od 2007 r. Od 2010 r. obserwuje się nieznaczny przyrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnych (o 0,3 p.p. w 2011r. i 0,4 p.p. w 2012). Jednocześnie jednak, od 2010 r. spada liczba osób w wieku przedprodukcyjnym (o 0,6 p.p. w 2011r. i 0,3 p.p. w 2012 r). Obserwowany od 2007 r. stale zwiększający się odsetek osób w wieku poprodukcyjnym przy jednoczesnym (choć nieznacznym) zmniejszaniu się odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym może prowadzić do wzrostu zapotrzebowania na usługi zdrowotne, czy też do wzrostu wydatków na świadczenia pomocy społecznej dla osób starszych.

Wykres 3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Krzywiń w latach 2007-2012 (w %)

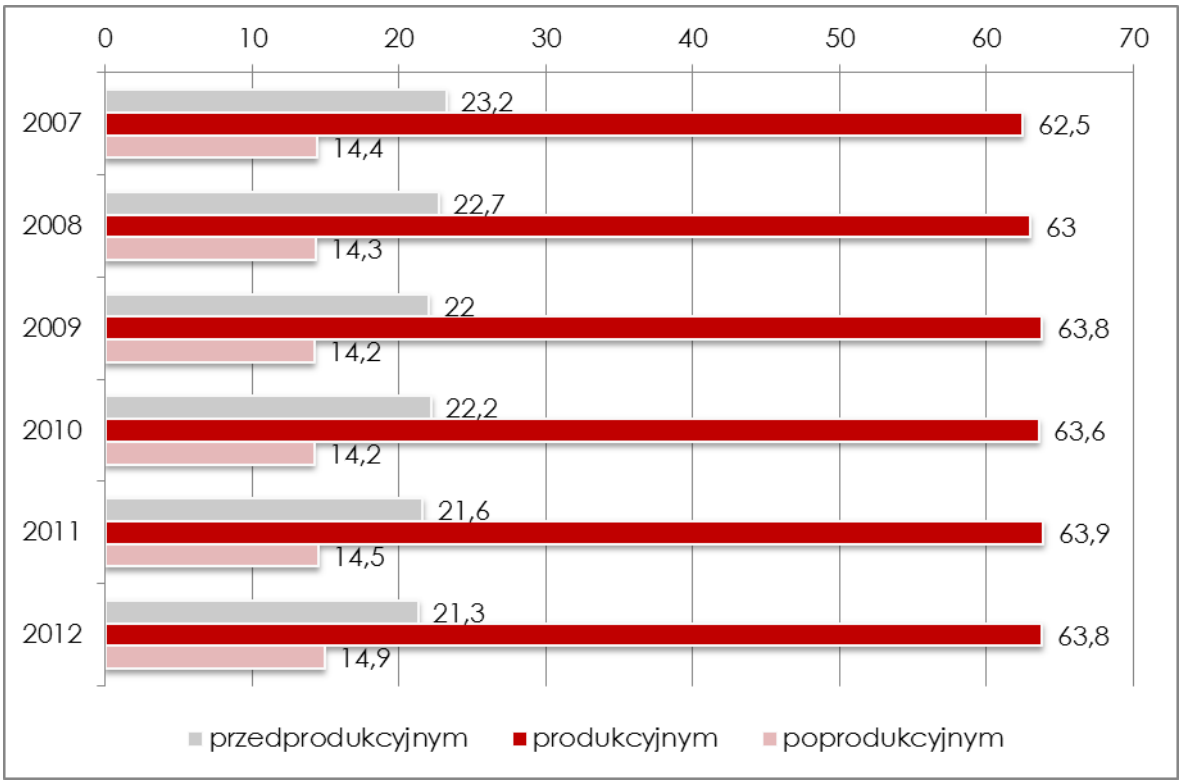

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne

Na podstawie estymacji danych przedstawionych w aplikacji „Prognozy zapotrzebowania na usługi edukacyjne" opracowanej na zlecenie Ośrodka Rozwoju Edukacji[150] wyraźnie widoczny jest systematyczny spadek liczby dzieci w wieku 0 – 6 lat i 7 – 15 lat (wykres 4). Prognozy te wskazują na spadek przyrostu naturalnego w gminie w najbliższych latach. Stan ten może skutkować pogorszeniem kondycji gospodarczej gminy, spadkiem konsumpcji na rynku oraz zmniejszeniem liczby szkół i liczby miejsc pracy dla nauczycieli. Prognoza ta jest ważnym sygnałem dla władz samorządowych, by rozpoczęły aktywne działania z zakresu polityki prorodzinnej.

[150] www.prognozademograficzna.ore.edu.pl, [data dostępu: 03.02.2014].

Wykres 4. Prognoza zmian liczby ludności w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w gminie Krzywiń w latach 2014-2030

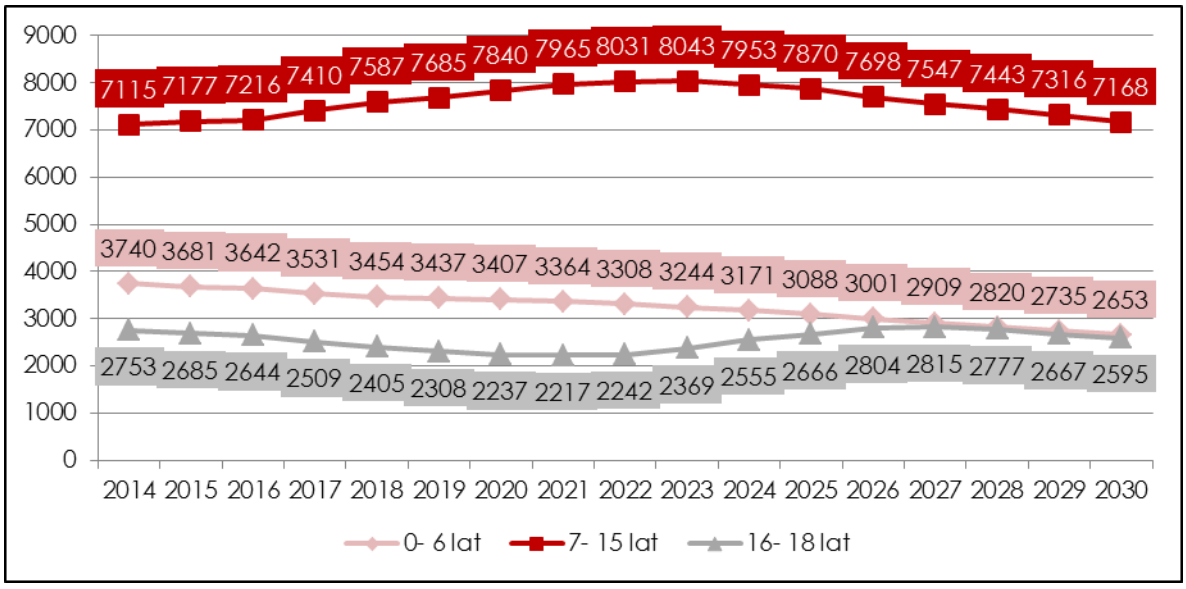

Źródło: *www.prognozademograficzna.ore.edu.pl,* [data dostępu: 03.02.2014].

Zdiagnozowany stan struktury płci i wieku populacji gminy Krzywiń oraz prognoza dotycząca liczby dzieci wyraźnie wskazują na konieczność podjęcia aktywnych przedsięwzięć przez instytucje publiczne działające na terenie gminy. Konieczne staje się przygotowanie oferty usług i infrastruktury dopasowanej do potrzeb osób starszych. Nie bez znaczenia jest również aktywizacja seniorów poprzez różnorodne działania integracyjne. Konieczne staje się też wprowadzenie polityki prorodzinnej odpowiadającej na prognozowany spadek liczby dzieci, by zapobiec negatywnym skutkom niżu demograficznego.

3. KONDYCJA SEKTORA GOSPODARCZEGO

Kondycja gospodarcza gminy determinuje rozwój danej jednostki samorządu terytorialnego, wpływa na warunki życia społeczności lokalnej oraz poziom dobrobytu. Dochody własne gminy pozwalają na świadczenie usług społecznych na wysokim poziomie. Gminy o wysokim stopniu rozwoju gospodarczego przyciągają większą liczbę mieszkańców, co zwrotnie oddziałuje na gospodarkę poprzez m.in. zwiększoną konsumpcję czy wpływy budżetowe z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych.

Za wskaźnik poziomu szeroko pojętej przedsiębiorczości mieszkańców gminy, w tym poczucia sprawczości, samodzielności, odpowiedzialności oraz wiary we własne siły, może posłużyć liczba osób prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na liczbę ludności. Wykres 5 przedstawia ogólną liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w gminie Krzywiń od 2007 r. do III kwartału 2013 r. Najwięcej osób prowadziło działalność w 2008 r. (607), jednak już rok później ich liczba spadła o ponad 5 % - 32 jednostki zrezygnowały z prowadzenia własnej firmy. Od 2011 r. obserwowany jest nieznaczny wzrost liczby osób fizycznych prowadzących własną działalność gospodarczą, jednak dopiero w III kwartale 2013 r. osiągnęła ona wartość równą tej, która obecna była sześć lat wcześniej. Opisana sytuacja różni się od stanu w innych gminach (np. Borek Wielkopolski, Dolsk), gdzie wyraźny jest systematyczny wzrost liczby osób fizycznych prowadzących firmę.

Wykres 5. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Krzywiń w okresie 2007-III kwartał 2013

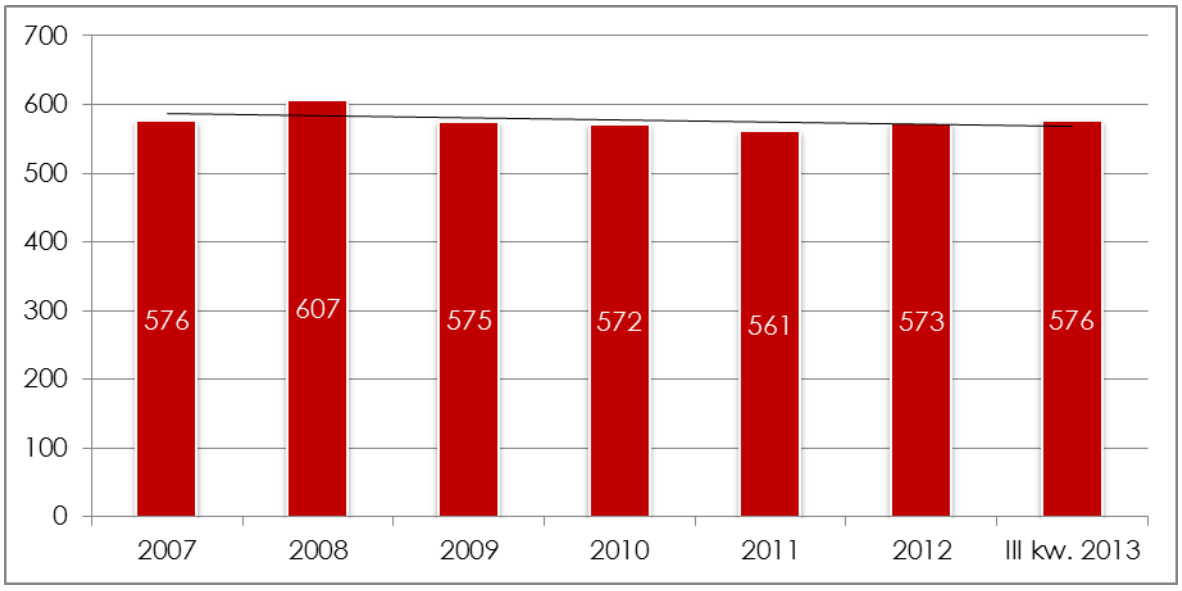

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne

Innym wskaźnikiem przedsiębiorczości jest liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym. W gminie Krzywiń do 2011 r. widoczny był spadek tego wskaźnika, zaś w 2012 r. wzrósł on do poziomu z 2009 r. Najwyższą pozycję zajmuje gmina Krobia, na drugim miejscu jest, sąsiadująca z gminą Krzywiń, gmina Czempiń. Gmina o najniższym wskaźniku to Kobylin. Krzywiń osiągnął wyniki podobne, jak większość pozostałych gmin (wykres 6).

Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

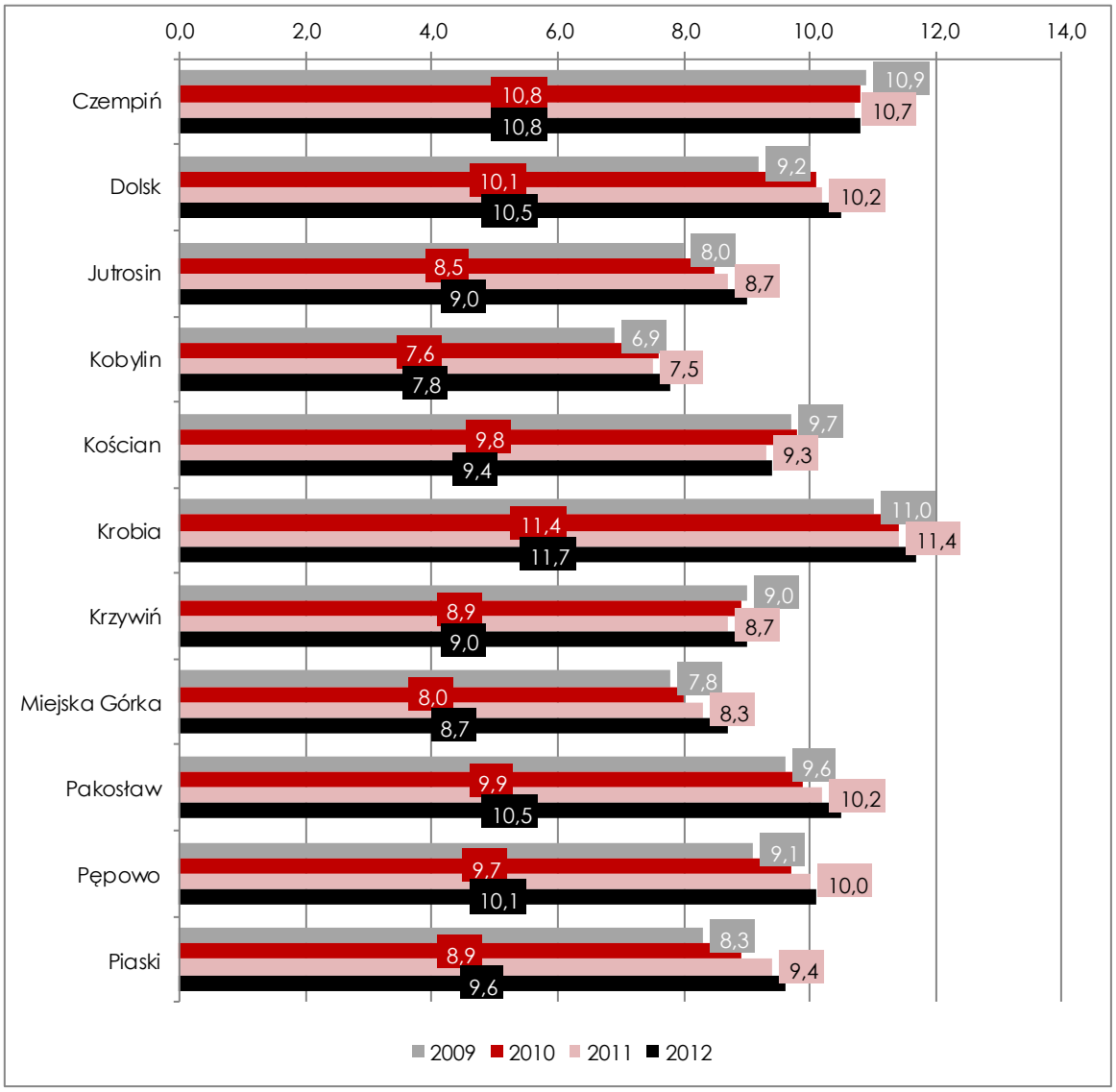

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Po analizie liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, jaka przypada na 10 000 mieszkańców, okazuje się, że w gminie Krzywiń w 2012 roku wskaźnik ten był podobny, jak w pozostałych gminach. Najwyższe wartości odnotowano w gminie Czempiń. Wartości wskaźnika w Krzywiniu wskazują na relatywnie stabilny poziom rozwoju gospodarczego, choć nie należy zapominać, że jest on niezwykle powolny. Warto podkreślić, że z uwagi na fakt, iż blisko 84% ludności w gminie Krzywiń zameldowanych jest na wsiach, odnotowany poziom przedsiębiorczości w gminie należy uznać za względnie wysoki. Przy

analizie tego wskaźnika należy również wziąć pod uwagę to, że liczba ludności analizowanych gmin jest w większości niższa niż 10 tys.

Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

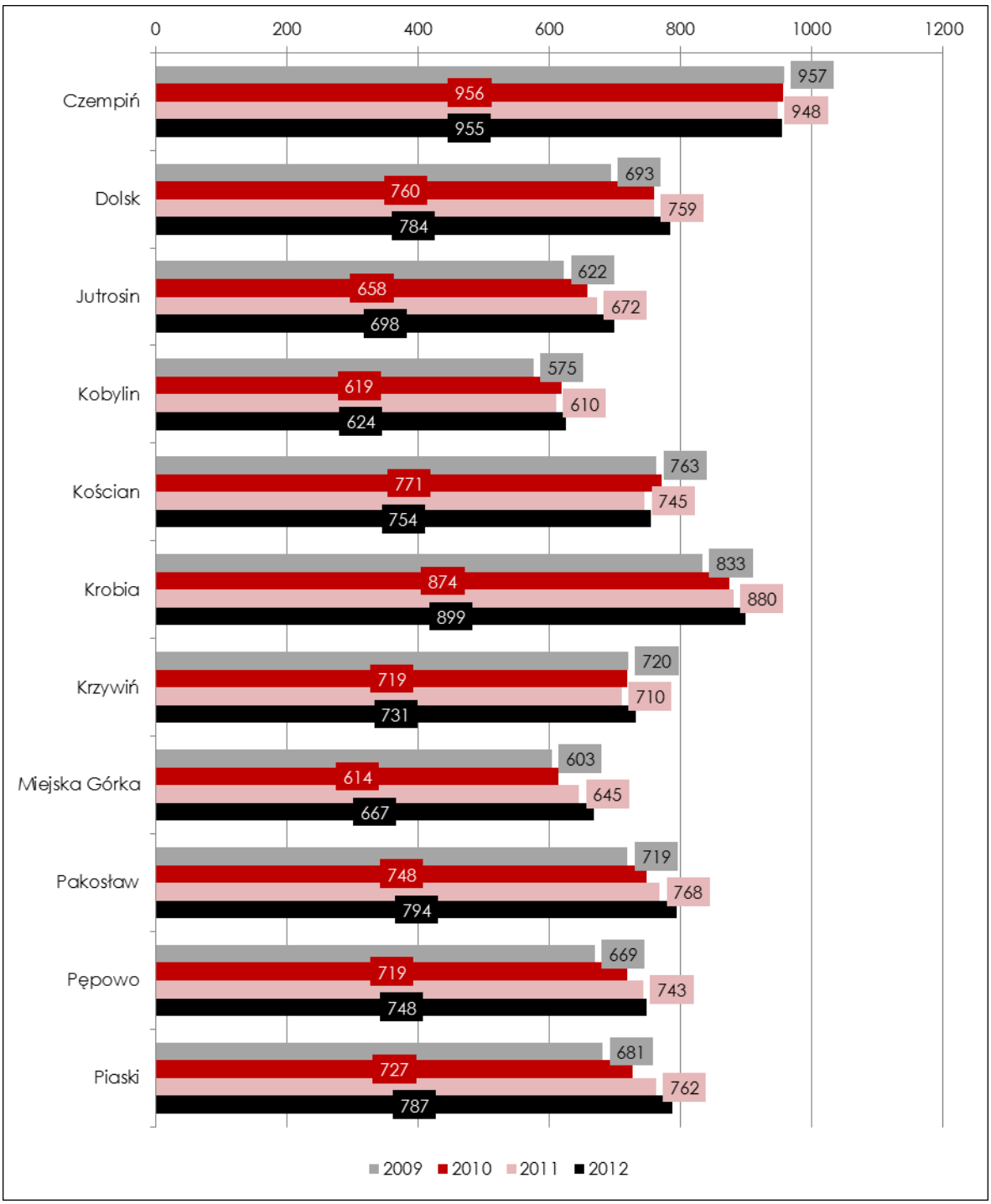

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W gminie Krzywiń zarejestrowano zmniejszającą się liczbę nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 000 ludności. Tendencja ta widoczna jest również w innych gminach, poza Krobią, Czempiniem i Dolskiem, w których w 2012 roku odnotowano wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów.

Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

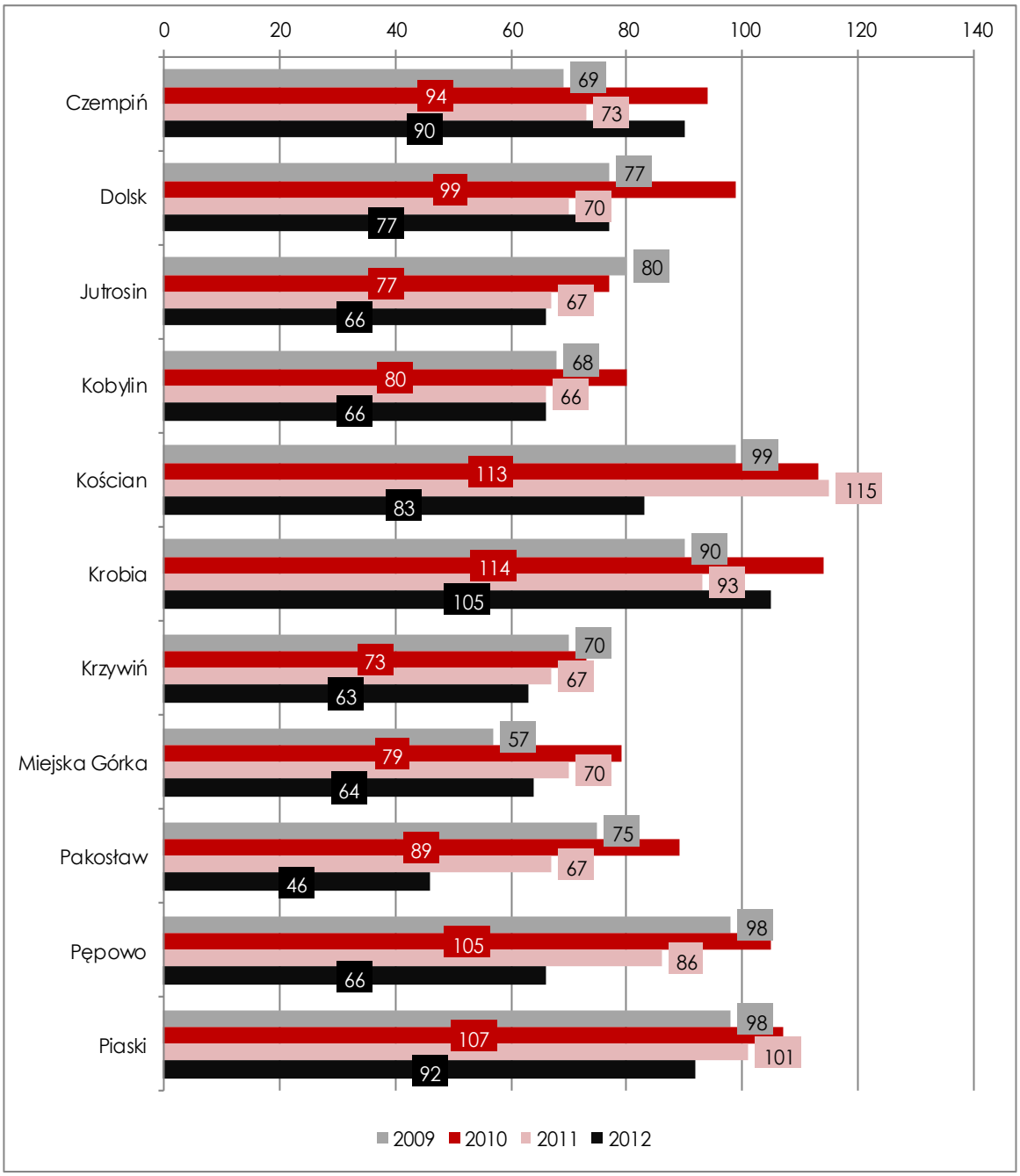

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W gminie Krzywiń najwięcej podmiotów w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców zostało wykreślonych w 2009 r., a najmniej w 2012 r. W porównaniu do innych gmin, Krzywiń mieści się w przeciętnych wartościach tego wskaźnika.

Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

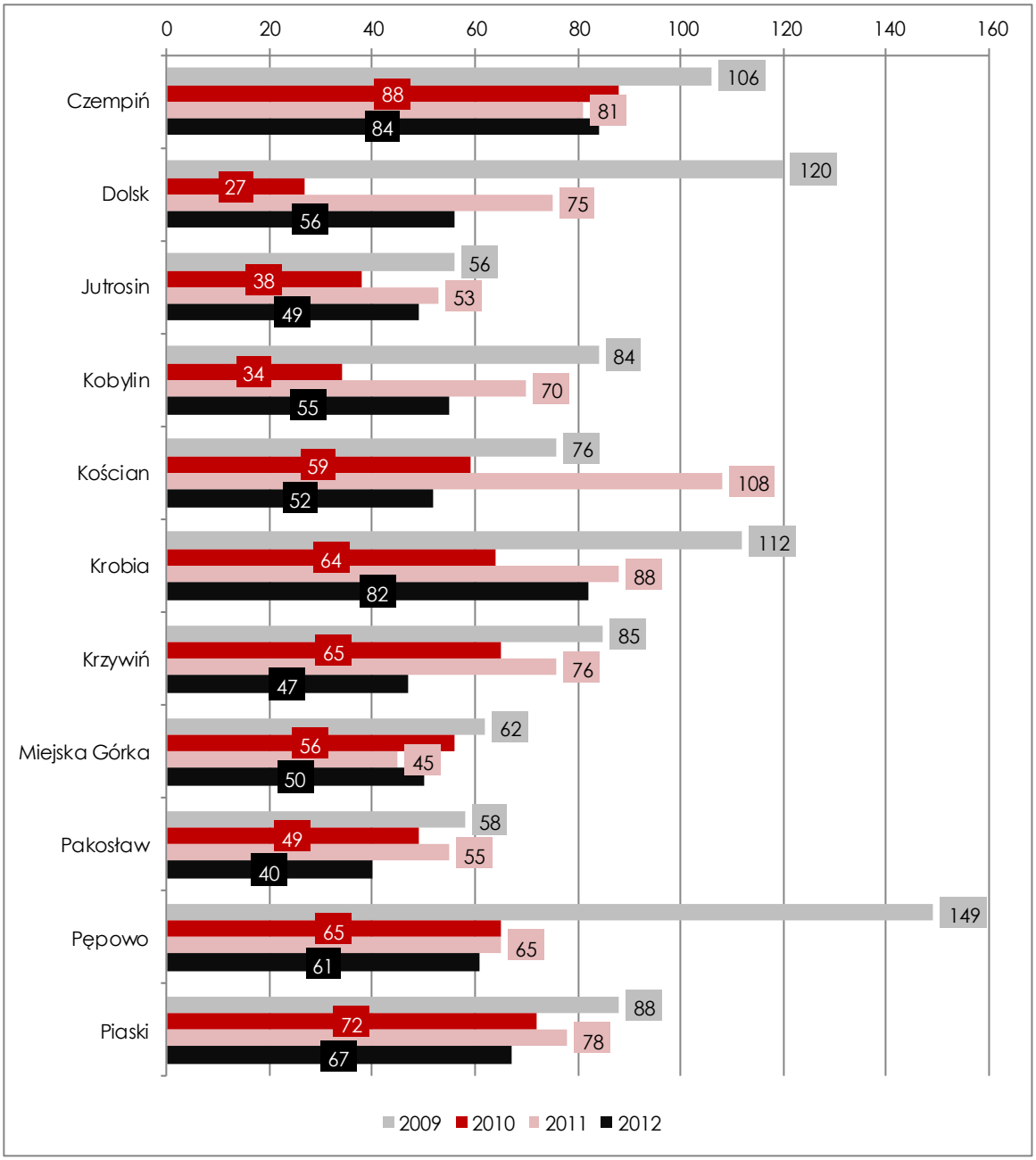

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Dynamikę zmian gospodarczych mierzonych liczbą nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych obrazują najlepiej wartości procentowe

porównujące kolejne lata (tabela 1). W roku 2011 najwięcej podmiotów wyrejestrowało się z rejestru REGON i jednocześnie najmniej podmiotów rejestrowało się na nowo. W gminie Krzywiń odnotowano spadek wyrejestrowań w 2012 roku o ponad 38%, jednak wzrost nowo zarejestrowanych podmiotów widoczny był w tej gminie jedynie w 2010 r.

Tabela 1. Dynamika zmian w porównaniu rok do roku liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 (w %)

Rok do roku	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Nowo zarejestrowane											
2010	36,23	28,6	-3,8	17,6	2,63	26,7	4,3	38,6	18,7	7,1	9,2
2011	-22,34	-29,3	-13	-17,5	1,28	-18,4	-8,2	-11,4	-24,7	-18,1	-5,6
2012	23,29	10	-1,5	0	-26,58	12,9	-6	-8,6	-31,3	-23,3	-8,9
Wyrejestrowane											
2010	-16,98	-77,5	-32,1	-59,5	-22,37	-42,9	-23,5	-9,7	-15,5	-56,4	-18,2
2011	-7,95	178	39,5	105,9	83,05	37,5	16,9	-19,6	12,2	0	8,3
2012	3,7	-25,3	-7,5	-21,4	-51,85	-6,8	-38,2	11,1	-27,3	-6,2	-14,1

Kolory zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON na przestrzeni lat 2009-2012 nieznacznie wzrastała od 2009 r. we wszystkich gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska (tabela 2). W gminie Krzywiń, podobnie jak w sąsiadujących z nią gminach Czempiń i Kościan najniższą liczbę podmiotów odnotowano w 2011 r. Wpływać na tę sytuację musiały specyficzne uwarunkowania powiatu kościańskiego ponieważ jedynie w tych gminach odnotowano zmniejszenie liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Warto zauważyć, że gmina Krzywiń jako jedyna z wymienionych w tabeli gmin powiatu kościańskiego najwyższą liczbę zarejestrowanych podmiotów posiadała w 2012 r.

W wartościach bezwzględnych liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminie Krzywiń wyniosła 733 w 2012 r. Dla porównania w sąsiadującej z Krzywiniem gminą Czempiń podmiotów tych było o 224 mniej. Z kolei w gminie Kościan, zanotowano tylko o 23 więcej pomiotów, niż w gminie Krzywiń. Gmina ta nie odbiega pod omawianym względem od tendencji występujących na pozostałych obszarach.

Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2009	1082	404	441	464	1169	1077	718	560	338	403	576
2010	1088	446	467	504	1196	1138	723	578	356	433	618
2011	1084	446	477	500	1164	1142	715	608	365	447	650
2012	1091	462	497	514	1183	1172	733	625	377	450	675

Kolory zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W gminie Krzywiń nie występują duże podmioty (klasa 50-249 i 250-999). Widoczny jest również wzrost liczby podmiotów (ogółem), jednak wpływ na ten stan ma przede wszystkim przyrost małych podmiotów, ponieważ liczba małych (od 10 do 49), jest raczej stała (35-36).

Tabela 3. Podmioty według klas wielkości w gminie Krzywiń w latach 2009-2012

	2009	2010	2011	2012
ogółem	718	723	715	733
0 - 9	675	678	670	693
10 - 49	35	37	36	36
50 - 249	8	8	9	4
250 - 999	0	0	0	0

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Podobne wnioski wyciągnięto z analizy wskaźnika określającego liczbę podmiotów według klas wielkości na 10 tys. mieszkańców (tabela 4). Działające tu firmy to najczęściej mikro i małe przedsiębiorstwa, przez co ich oddziaływanie na rozwój gospodarczy czy społeczny jest relatywnie niewielki. Wskaźnik ten pokazuje również, że liczba przedsiębiorstw małych, średnich oraz dużych zmniejsza się, co może negatywnie wpłynąć na koniunkturę gospodarczą gmin będących członkami LGD Gościna Wielkopolska.

Tabela 4. Liczba podmiotów według klas wielkości w gminie Krzywiń w latach 2009-2012 na 10 tysięcy mieszkańców w wieku produkcyjnym

	2009	2010	2011	2012
ogółem	11314,1	11706,5	11848,2	12162,2
0-9	10485,6	1080,5	1093,8	1131,3
10-49	70,2	70,6	71	67,4
50-249	11,6	10,5	10,4	8,9
250 i więcej	1,1	1,1	0,7	0,7

Kolory zielony w danym wierszu oznacza wartość najniższą a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Blisko 68 % powierzchni w gminie Krzywiń stanowią grunty rolne, a niemal 17 % zajmują lasy. Na ponad 9 tysiącach hektarów gospodarują rolnicy indywidualni. Na terenie gminy znajdują się przedsiębiorstwa prowadzące przyjazną dla środowiska działalność, która związana jest głównie z rolnictwem i budownictwem rolniczym[151]. Do głównych pracodawców zalicza się: Zakład Nasienno-Rolny Hodowli Roślin DANKO w Kopaszewie, Zakład Elektroinstalacyjny Piotr Piechel w Krzywiniu, Wytwornię Pasz LIRA w Bielewie, Ślusarstwo – Kowalstwo Wiesław Konieczny w Krzywiniu.

Przedstawiony poniżej udział podmiotów gospodarczych według PKD 2007 wskazuje na rolniczo – przemysłowy charakter gminy Krzywiń (tabela 5). Dominuje branża budowlana (F) oraz handel i naprawa pojazdów (G). Nie bez znaczenia jest również stosunkowo wysoki udział rolnictwa. W gminie Krzywiń niemal nie występują przedsiębiorstwa zajmujące się zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, co wynika z niskiego potencjału turystycznego większości miejscowości. W poniższej tabeli przedstawiono zmiany liczby przedsiębiorstw zgodnie z podziałem PKD 2007 w gminie Krzywiń w porównaniu do lat ubiegłych. W 2012 r. największy wzrost dotyczył sektora związanego z gospodarowaniem odpadami, co może mieć związek z wprowadzaniem dyrektyw unijnych związanych z ochroną środowiska (tzw. ustawa śmieciowa). O 67% (w porównaniu do 2011 r) spadła liczba podmiotów prowadzących działalność ubezpieczeniową. Za najbardziej stabilną sekcję należy uznać rolnictwo i budownictwo.

Tabela 5. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w gminie Krzywiń oraz w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD G.ościnna Wielkopolska w 2012 roku

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Sekcja A	9%	9%	12%	9%	14%	9%	16%	10%	15%	11%	5%
Sekcja C	11%	11%	10%	10%	10%	10%	8%	11%	9%	12%	15%
Sekcja F	16%	18%	23%	14%	16%	27%	15%	16%	19%	22%	17%
Sekcja G	24%	25%	23%	31%	22%	24%	25%	27%	25%	24%	23%
Sekcja H	5%	9%	3%	4%	7%	4%	5%	5%	4%	4%	4%
Sekcja I	3%	2%	2%	3%	2%	1%	1%	2%	1%	2%	2%
Sekcja J	1%	1%	1%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	0%	1%
Sekcja K	2%	3%	1%	1%	2%	1%	1%	3%	1%	1%	2%
Sekcja L	11%	1%	1%	2%	6%	1%	2%	0%	1%	1%	1%
Sekcja M	4%	3%	4%	4%	6%	4%	4%	5%	4%	4%	6%
Sekcja N	2%	2%	1%	0%	2%	1%	2%	1%	1%	2%	2%
Sekcja O	1%	2%	3%	3%	1%	2%	3%	2%	3%	3%	2%

[151] *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta i Gminy Krzywiń 2002,* dostępny: www.krzywin.pl, [data dostępu: 23.02.2014].

Sekcja P	2%	2%	4%	2%	2%	2%	4%	4%	2%	3%	4%
Sekcja Q	3%	3%	3%	5%	3%	4%	3%	1%	3%	3%	6%
Sekcja R	2%	2%	2%	2%	2%	1%	2%	3%	2%	1%	1%
Sekcje S i T	4%	5%	6%	7%	4%	6%	8%	8%	7%	6%	8%

*W zestawieniu przedstawiono jedynie te sekcje, których udział w strukturze gospodarczej gmin wynosił co najmniej 2%
Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
Sekcja C - przetwórstwo przemysłowe
Sekcja F - budownictwo
Sekcja G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja H - transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I - działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja J - informacja i komunikacja
Sekcja K - działalność finansowa i ubezpieczeniowa
Sekcja L - działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Sekcja M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja N - działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
Sekcja O - administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P - edukacja
Sekcja Q - opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R - działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Kolory zielony w danym wierszu oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Tabela 6. Liczba przedsiębiorstw wg sekcji PKD2007 w gminie Krzywiń w latach 2009-2012

	2009	2010	R-R	R/R	2011	R-R	R/R	2012	R-R	R/R
			L.	%		L.	%		L.	%
Ogółem	718	723	5	1%	715	8	-1%	733	-18	2%
Sekcja A	108	109	1	1%	118	-9	8%	120	-2	2%
Sekcja B	3	2	-1	-50%	2	0	0%	2	0	0%
Sekcja C	65	64	-1	-2%	60	4	-7%	59	1	-2%
Sekcja E	3	4	1	25%	3	1	-33%	5	-2	40%
Sekcja F	103	108	5	5%	108	0	0%	110	-2	2%
Sekcja G	184	179	-5	-3%	177	2	-1%	183	-6	3%
Sekcja H	38	36	-2	-6%	36	0	0%	35	1	-3%
Sekcja I	9	10	1	10%	8	2	-25%	10	-2	20%
Sekcja J	8	8	0	0%	6	2	-33%	8	-2	25%
Sekcja K	17	15	-2	-13%	10	5	-50%	6	4	-67%
Sekcja L	14	16	2	13%	15	1	-7%	16	-1	6%
Sekcja M	32	31	-1	-3%	30	1	-3%	28	2	-7%
Sekcja N	10	9	-1	-11%	8	1	-13%	11	-3	27%
Sekcja O	16	17	1	6%	19	-2	11%	19	0	0%
Sekcja P	24	23	-1	-4%	25	-2	8%	28	-3	11%
Sekcja Q	23	24	1	4%	20	4	-20%	24	-4	17%
Sekcja R	15	15	0	0%	17	-2	12%	14	3	-21%
Sekcje S i T	46	53	7	13%	53	0	0%	55	-2	4%

R-R – rok minus rok poprzedni; R/R rok do roku.
Kolory zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Według *Rankingu efektywnych firm*, sporządzonego przez Instytut Nowoczesnego Biznesu na podstawie danych dostarczonych przez Wywiadownię Handlową InfoCredit w gminie Krzywiń występują dwa przedsiębiorstwa, których średnia stosunku zysku netto do

przychodów operacyjnych wyniosła minimum 5%. Ranking został stworzony w oparciu o analizę wyników finansowych 3 965 firm w województwie wielkopolskim. Tytuł Efektywna Firma 2012 otrzymało 2 702 podmiotów[152]. Na liście znalazły się tylko dwa przedsiębiorstwa z gminy Krzywiń (tabela 7).

Tabela 7. Efektywne Firmy 2012 z terenu gminy Krzywiń

Przedsiębiorstwo	Branża	Średnia efektywność w latach 2010-2011	Pozycja w rankingu
GSM-MOTION Sp. z o. o. S.K	Przemysł- produkcja maszyn, technika transportu bliskiego	56	62
Spółdzielcza Grupa Producentów Trzody Chlewnej Solidarni	Rolnicza	8	2040
Zakład Produkcyjno-Handlowy JTJ Sp. z o.o.	Spożywcza- piekarnie	7	2242

Źródło: http://businessnow.pl/1236,efektywne-firmy-2012-wojewodztwa-wielkopolskiego.html, opracowanie własne.

Podstawą funkcjonowania gospodarki jest w Krzywiniu rolnictwo, w dalszej kolejności usługi i przemysł, na co wskazują także wypowiedzi uczestników badań jakościowych: „Przemysł jest tutaj głównie rolno – spożywczy. Mamy dwa duże zakłady mięsne oraz AGRO-HANDEL. Ta firma zatrudnia prawie 200 osób. Drugi walor to firma Marcikowscy, firma która zatrudnia 300 osób w chłodniach składowych i ubojni. Te firmy współpracują również z lokalnymi rolnikami i odbiorcami. Mamy również firmę z branży paszowej" [W02][153]. Działa tu jednak niewiele firm oferujących zatrudnienie, co sprzyja migracjom ludzi młodych: „Też sektor rolniczy i kilka rodzinnych firm jest, ale szału nie ma i myślę, że z gminy [Krzywiń] młodzi ludzie wyjeżdżają" [R3].

Do dobrze rozwiniętych obszarów gospodarki w gminie Krzywiń należą usługi i budownictwo. Dominujący do niedawna rolniczy charakter gminy sprawia, że jest ona atrakcyjna również jako miejsce odpoczynku, dlatego też w planach zagospodarowania przestrzennego pod kompleksowe usługi rekreacyjno-turystyczne przeznaczone są dwa strzeżone kąpieliska znajdujące się wokół jezior. W gminie Krzywiń uruchomiono 54 kilometry oznakowanych szlaków turystycznych. Dla turystów dostępne są miejsca noclegowe w schroniskach: w Łagowie (30 miejsc), w Lubiniu (40 miejsc) w Mościszkach (17 miejsc) Cichowie oraz

[152] J. Krajewski, *Efektywne firmy 2012 województwa wielkopolskiego,* op. cit.
[153] Stosowane oznaczenia np. W21 czy F02, R3 są symbolami wskazującymi numer indywidualnego wywiadu pogłębionego (W) lub zogniskowanego wywiadu grupowego (F lub R), podczas którego dana wypowiedź została zarejestrowana.

Krzywiniu i gospodarstwach agroturystycznych (około 40 miejsc)[154]. Badani w wywiadach również uznawali turystykę za podstawową szansę rozwoju gminy: „Do mocnych stron należy aspekt turystyczno-krajoznawczy. Mamy kilka jezior, sporą część terenu zajmują lasy. Mamy również kilka zabytków, jak Klasztor Benedyktynów w Lubiniu, które można odwiedzać o każdej porze roku" [W01]. Rolnictwo także przedstawia się w badaniach jakościowych jako potencjalny czynnik rozwojowy dla Krzywinia: „Mocną stroną jest dobrze rozwinięte rolnictwo, również indywidualne. Mamy najlepszy w regionie zakład produkcji materiału siennego, tj. firma Denko. Rolnicy są producentami rzepaku, buraków cukrowych i mleka. Wszystko to odbywa się na poziomie europejskim" [W01]. Gminie pomóc ma przede wszystkim zwiększenie liczby miejsc pracy oraz pojawienie się nowych inwestycji: „My mamy swoje zadania, jak budowanie dróg, rządowe zlecenia odgórne, czy zapewnienie kanalizacji, natomiast to pracodawcy są motorem napędzającym, gwarantującym miejsca pracy i przyszłość gminy. Bez nich nie ma mowy o rozwoju" [W01].

Za główne problemy gospodarcze w gminie uznaje się[155]:

- brak wsparcia dla rozwoju gospodarczego,
- brak przetwórstwa rolno- spożywczego,
- nie w pełni wykorzystane możliwości rolnictwa,
- niedokończoną infrastrukturę techniczną,
- brak edukacji biznesowej,
- brak strategicznych inwestorów.

Wspomniana tutaj „niedokończona infrastruktura techniczna" to jeden z poważniejszych problemów gminy. Z niej wynika również ostatni punkt wskazany na powyższej liście. Na oba te zagadnienia zwracali uwagę badani, z którymi przeprowadzono wywiady jakościowe: „W strategii rozwoju lukę stanowi szereg rzeczy dotyczący podstawowej infrastruktury. Głównym celem jest skanalizowanie miasta Krzywiń oraz zapewnienie równomiernej dostawy prądu. Mamy porozumienie z firmą Enea dot. przebudowy linii wysokiego napięcia i budowy głównego centrum zasilania, która pozwoli dostarczyć największym, najprężniej

[154] *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Mieście i Gminie Krzywiń na lata 2009-2015*, 2009, dostępny: www.pkrzywin.wokiss.pl, [data dostępu: 23.02.2014].
[155] *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta i Gminy Krzywiń,* op. cit.

działającym zakładom gminy energię potrzebną do ich funkcjonowania. W tym momencie jest to mocno ograniczone. Ponadto znajdujemy się w środkowym punkcie między Gostyniem, Kościanem, Śremem, a Lesznem. Wszystkie te linie zbiegają się u nas, a z racji tego, że znajdujemy się na końcówkach sieci, te linie są najstarsze. Przebudowa może być szansą pozyskania nowych przedsiębiorców na tym terenie, co zaowocuje nowymi miejscami pracy. Mamy również kilka planów dot. zagospodarowania przestrzennego. Wszystkie te szanse może zwiększyć rozwinięcie infrastruktury na terenie naszej gminy" [W01].

Inny respondent zagrożenie widział w bezrobociu osób młodych. Powtórzył również te problemy, które wymieniono już wcześniej: „Minusem jest jednak brak perspektyw dla części młodych mieszkańców w postaci zatrudnienia. Mimo to, że posiadamy działki rolne do sprzedaży, trudno pozyskać je na inwestycje z uwagi na brak planów zagospodarowania przestrzennego. Nie jesteśmy najbardziej atrakcyjnym miejscem dla inwestorów, również dlatego, że cały czas walczymy o gazyfikację gminy. Chodzi głównie o uzbrojenie terenu. Udało nam się podpisać umowę z firmą Enea, na inwestycję wartą 13 mln, na uzbrojenie w energię terenu w ciągu 2 lat. Będzie to swego rodzaju stabilizacja dla nas i przyszłych inwestorów" [W02]. Problemy gospodarcze wynikają m.in. z zadłużenia gminy i zobowiązań wynikających z udziału w projektach poprawiających kondycję wsi. Za kolejny cel, po budowie kanalizacji, uznano stabilizację i oddłużenie Krzywinia: „Staramy się zminimalizować koszty na wydatki bieżące. To jest dylemat samorządów, ponieważ z związku z programem Wielkopolska Wieś zbudowaliśmy wiele nowych zabudowań, a teraz trzeba to utrzymać" [W02].

W ramach opracowywania obowiązującej Strategii Gmina przeprowadziła analizę kondycji gospodarczej przy wykorzystaniu analizy SWOT. Na tej podstawie wyszczególniono słabe strony gospodarki w gminie Krzywiń[156]:

- rozdrobnione gospodarstwa rolne,
- niepełna infrastruktura,
- mała liczba miejsc pracy poza rolnictwem,
- niska jakość nawierzchni dróg,

[156] Tamże.

- rozproszony, nieumiejętnie inwestowany kapitał,
- brak ośrodka informacyjno-wspierającego,
- oddalenie od rynków zbytu,
- niewielka liczba gospodarstw agroturystycznych,
- rynek konsumenci o niskich dochodach i małej sile nabywczej pieniądza,
- niedokończone tereny pod inwestycje.

Wśród podstawowych zagrożeń wymieniono m.in. silną konkurencję innych gmin, zdegradowanie środowiska, załamanie rynków[157]. W badaniach jakościowych przeprowadzonych w ramach projektu, którego efektem jest niniejszy raport zidentyfikowane zostały również inne problemy o charakterze gospodarczym: „Do słabszych stron zapewne należy lokalizacja i oddalenie gminy od większych arterii komunikacyjnych. Nie mamy połączeń kolejowych, przebiegają przez gminę drogi wojewódzkie, ale krajowe już nie. Lokalizacja zmniejsza szanse na rozwój przemysłu, który zaowocowałby miejscami pracy" [W01].

4. KONDYCJA SEKTORA SPOŁECZNEGO

Według dokumentu *Stowarzyszenia działające na terenie gminy Krzywiń* działa na terenie jednostki 28 organizacji pozarządowych[158], w tym:

- 7 stowarzyszeń,
- 17 Ochotniczych Straży Pożarnych,
- 4 Uczniowskie Kluby Sportowe.

Według danych KRS tylko jedna organizacja w gminie Krzywiń posiada status Organizacji Pożytku Publicznego (Stowarzyszenie Oliwskie Słoneczko), zaś zarejestrowane są 33 podmioty, w tym:

- 5 kółek rolniczych: w Zglińcu, Łuszczykowie, Lubińcu, Jerce, Nowym Dworze,
- 17 Ochotniczych Straży Pożarnych,

[157] Tamże.
[158] *Stowarzyszenia działające na terenie gminy Krzywiń,* dostępny: www.krzywin.pl, [data dostępu: 23.02.2014].

- 10 stowarzyszeń, towarzystw i fundacji:
- Stowarzyszenie Oliwskie Słoneczko (Lubiń),
- Stowarzyszenie Klub „Dom" (Krzywiń),
- Stowarzyszenie Działające Na Rzecz Osób Chorych Psychicznie I Ich Rodzin „Więź" (Mościczki),
- Stowarzyszenie Gospodarstw Agroturystycznych „Pojezierze Krzywińskie" (Krzywiń),
- Towarzystwo Promocji Turystyki i Rekreacji Watra (Lubiń),
- Krzywińskie Towarzystwo Kulturalne (Krzywiń),
- Towarzystwo im. Melchiora Wańkowicza (Jerka),
- Zrzeszenie Producentów Trzody Chlewnej Grupa Agro-Handel (Mościczki),
- Towarzystwo Kolejowe Krzywińska Kolej Drezynowa (Lubiń),
- Fundacja Wspierania Prac Nad Rewaloryzacją Zabytkowego Zespołu Opactwa Benedyktynów w Lubiniu - w likwidacji (Lubiń),
- Stowarzyszenie Oświatowe „Ludzi Dobrej Woli" - w likwidacji (Krzywiń).

W całym powiecie kościańskim działa 214 organizacji pozarządowych, z czego status OPP przyznano 12 z nich. Najwięcej podmiotów działających w III sektorze ma swą siedzibę w gminie Kościan (103), dotyczy to również OPP (9). Wśród gmin powiatu kościańskiego Krzywiń znajduje się na przedostatniej pozycji pod względem liczby zarejestrowanych organizacji *non profit*.

Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych to wskaźnik pozwalający na określenie poziomu aktywności obywatelskiej, jednak w tym przypadku wpływ na liczbę takich podmiotów ma również wielkość gminy oraz liczba mieszkańców. Krzywiń to przedostatnia pod względem powierzchni i gęstości zaludnienia gmina w powiecie, dlatego też posiada mniejszą liczbę zarejestrowanych organizacji pozarządowych, niż większe gminy (Kościan, Śmigiel) – zob. wykres 10.

Wykres 10. Liczba zarejestrowanych stowarzyszeń w podziale na gminy w powiecie kościańskim

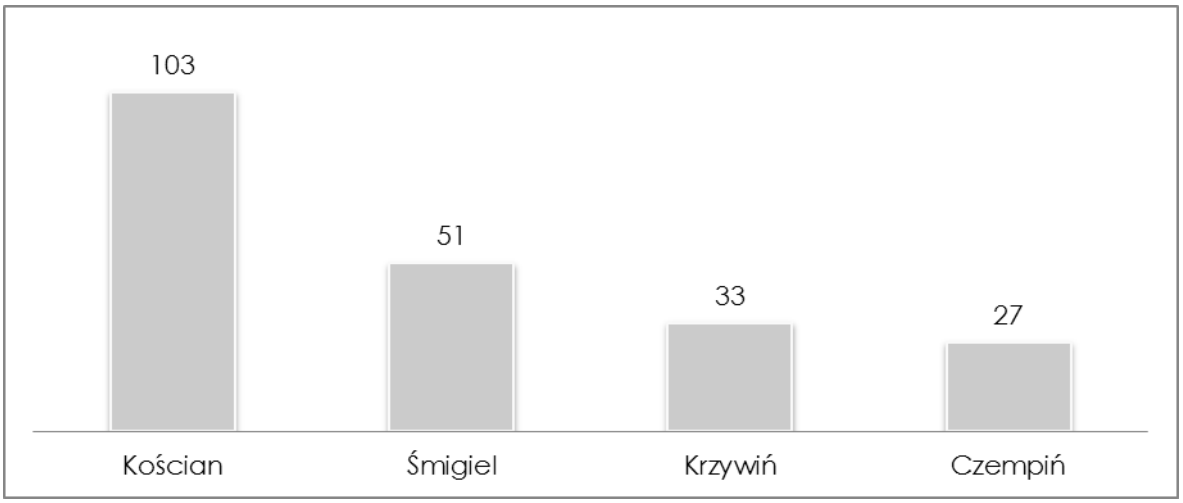

Źródło: KRS, opracowanie własne.

Na terenie gminy z działają również placówki wsparcia dziennego:

- dla dzieci i młodzieży,
- Świetlica opiekuńczo wychowawcza „FLORIAN" w Krzywiniu,
- Świetlice Środowiskowe w Jurkowie, Rąbiniu, Wieszkowie dla osób niepełnosprawnych i w wieku poprodukcyjnym
- Kluby Seniora w Krzywiniu, w Świńcu, Kopaszewie, Czerwonej Wsi, Mościczkach, Bieżyniu, Lubiniu, Jurkowie, Łagowie.

Według danych GUS na terenie gminy Krzywiń nieznacznie wzrasta wskaźnik liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców. Najwyższe wartości wskaźnik osiągnął w gminach Pakosław i Pępowo. Najniższe – w gminach Kościan i Piaski. Krzywiń mieści się pod tym względem w średnich wartościach, jakie osiągają inne gminy należące do LGD Gościnna Wielkopolska (wykres 11). Należy jednak pamiętać, że wiele zarejestrowanych organizacji nie prowadzi aktywnej działalności.

Wykres 11. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska

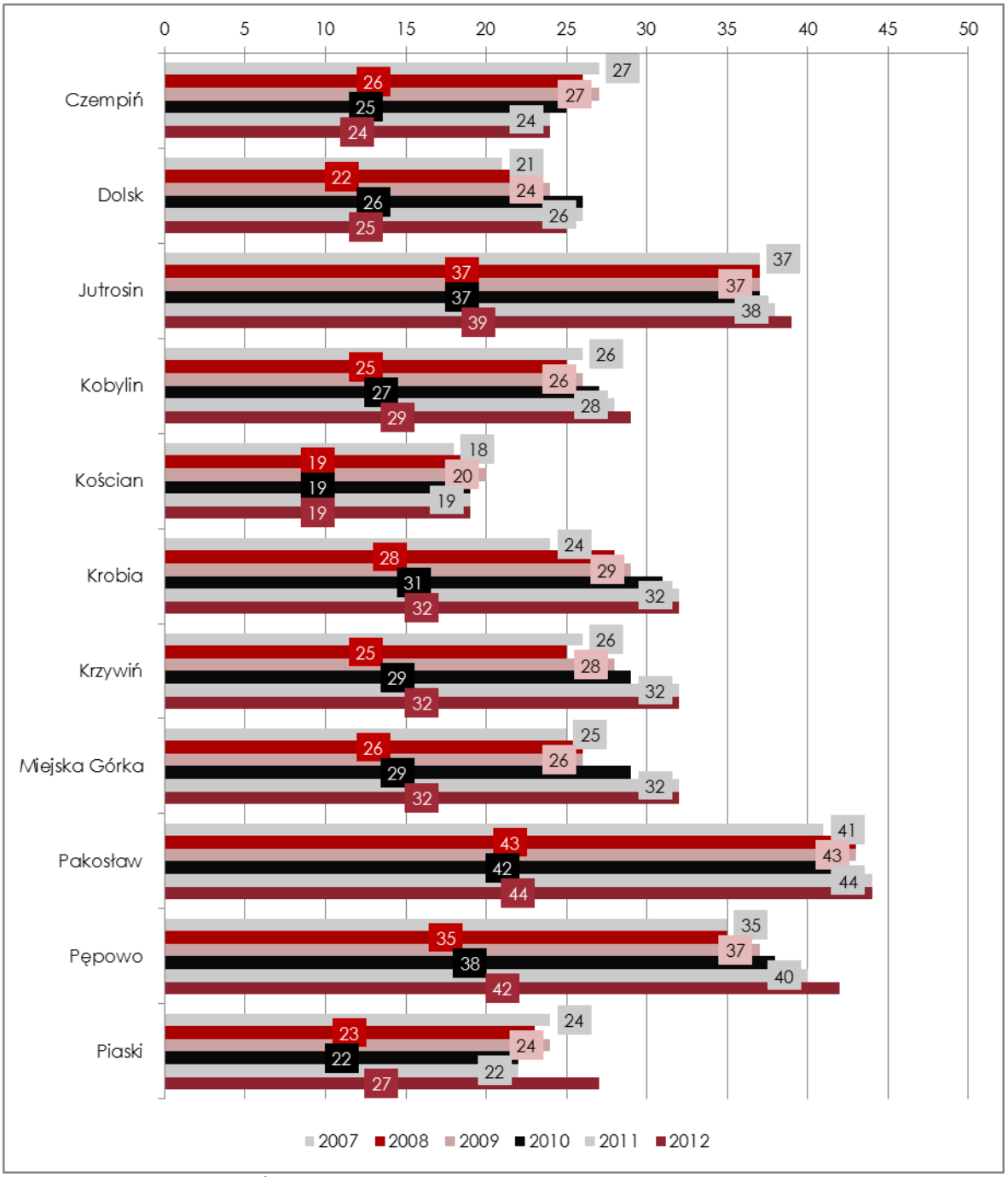

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W badaniach jakościowych respondenci zapytani zostali o cechy osoby odpowiedzialnej za reprezentowanie społeczności lokalnej. Jeden z badanych zauważył, że istnienie lidera jest koniecznością, ponieważ od tego zależy szeroko pojęta jakość życia mieszkańców: „Trudno mi powiedzieć, w każdej grupie ludzi jest naturalny lider. Jest to któryś z członków OSP czy

UKS. W każdym takim środowisku wyłoni się lider. Ludzie potrzebują przywódcy. Dobrze, jeżeli trafi się taka osoba, która ludzi łączy i potrafi załatwić sprawy, których się od niej oczekuje" [W01]. Lider powinien również być osobą przygotowaną do pełnienia swej roli i współpracować z lokalnymi władzami: „Po pierwsze musi mieć predyspozycje do tego, aby takim liderem zostać. To musi być poparte dużą wiedzą i siłą przebicia. Reprezentant społeczności musi załatwiać na zewnętrz wiele spraw i o nie walczyć, czasem dużym kosztem. Lider musi utrzymywać dobre relacje między władzą samorządową, nie być powodem konfliktów. Liderem może być włodarz, burmistrz, wójt, czy prezydent miasta. Są to osoby, których ludzie zauważają i wybierają w wyborach. Jeżeli okaże się, że taka osoba jest dobrym liderem, to całe szczęście" [W01]. Podobną opinię wyraził inny badany. Według niego lider „(…) wsłuchuje się, potrafi decydować, potrafi wyznaczać kierunki i jest takim przywódcą niekwestionowanym jakiegoś tam terenu" [R3]. Ponadto w przypadku lokalnego lidera ważne są kompetencje miękkie i umiejętność do organizowania oddolnych działań: „Na pewno jest to osoba, którą cechuje charyzma, cechy przywódcze, która cieszy się zaufaniem społecznym. Liderowi zależy, aby coś zrobić ku lepszemu, niekoniecznie zarabiając na tym. Trzeba oddzielić osoby, które pełnią obowiązki dyrektorskie w placówkach, które muszą spełniać swoją funkcje, od lidera społecznego, który spełnia swoją funkcję dla dobra publicznego. Lider społeczny cieszy się nienaganną opinią. Nie jest administratorem, a kreatorem pomysłów. Zbiera grupę ludzi i aktywizuje ją oddolnie. Dobrze, jeżeli są to osoby młode, które odkryły sens w aktywizacji dla siebie i społeczności. Są pieniądze gminy, które można na tę aktywizację otrzymać, więc dlaczego nie wykorzystać ich na polepszenie swojego bytu? Ta świadomość staje się większa. My pomagamy tym osobom, którym się chce, a niestety tych, którym się nie chce też jest wielu. Zaczyna się więc taka zdrowa zazdrość, kiedy jedni dostają fundusze na działanie, a inni patrzą z boku. Ja zacząłem rozwijać wśród młodych Związki Młodzieży Wiejskiej. Brakowało mi organizacji, gdzie młodzi od 12 roku życia mogliby działać i realizować swoje pomysły. Przez to kreują się liderzy, którzy zaczynają działać. Sołtysi stwierdzili, że priorytetem jest odnawianie świetlic wiejskich i na to przeznaczają swoje fundusze sołeckie" [W02].

Problematyczne w tym kontekście wydaje się być kreowanie liderów, którzy *de facto* nie odczuwają potrzeby reorganizowania rzeczywistości i wprowadzania w niej pozytywnych

zmian: „Lider jest dobry wtenczas, gdy jest autentyczny i przyciąga dużą grupę ludzi. Jeżeli jest wykreowany i tylko ma za to zapłacone pieniądze, to nie jest żaden lider. Lider musi być autorytetem i wokół swojej osoby skupia dużo ludzi. Ja pracuję w bibliotece i mamy od 8 lat zespół tańca. Pani, która prowadziła ten zespół potrafiła skupić wokół swojej osoby 90 dzieci. To się przekłada automatycznie na rodziców, bo rodzice robią spotkania i organizują imprezy dochodowe, żeby stroje kupić. Jest po prostu pani, która jest autentyczna, której się chce, która dziecko szanuje i czas temu dziecku poświęca. To wszystko. Tu nie ma żadnego innego klucza. Jeżeli coś jest tylko pod dyktando czy ktoś ma coś stworzyć fikcyjnie to nie skupi wokół siebie w ogóle. To są sztuczne twory i one szybciej upadają niż powstają" [R3].

Cechy lidera wskazał przedstawiciel organizacji pozarządowych: „Wokół lidera jest wizja rozwoju, bo lider stwarza wizję i ludzie za nim chcą podążać. Jak pociągnie to idą, a jak nie to się to wszystko rozchodzi na boki i nie ma tej spójności. Czyli lider spaja, bez lidera nie da się wyznaczyć takiego głównego nurtu" [R4].

Za osobę, która posiada cechy lidera i powinna stanowić przykład dla innych uznaje się dyrektorkę biblioteki, która organizuje wspomniane wcześniej wydarzenia dla dzieci oraz wiele innych atrakcji o charakterze kulturalnym: „Muszę powiedzieć, że pani dyrektor biblioteki to jest instytucja w dziedzinie kultury w naszej gminie, bo u nas nie ma domu kultury i całą funkcję tej kultury przejęła biblioteka publiczna w Krzywiniu. To nie koniecznie jest lider personalnie, bo jest jako instytucja i wszystkie panie, i wszystkie filie" [R4].

Słabe strony sektora społecznego gminy Krzywiń zidentyfikowane za pomocą analizy SWOT to w szczególności[159]:

- zbyt mała integracja,
- słaby system opieki zdrowotnej,
- brak mieszkań socjalnych,
- niedostateczne wykorzystanie potencjału,
- występujące patologie,
- asekuracyjne podejście do zadań wspólnych,
- ucieczka młodych do miast,

[159] *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta i Gminy Krzywiń,* dostępny: www.krzywin.pl.

- brak ofert pracy, bezrobocie,
- ubóstwo,
- mała oferta kulturalna dla młodzieży,
- niż demograficzny.

Na odmienne problemy zwrócił uwagę badany reprezentujący III sektor. Brak współpracy pomiędzy reprezentantami władz lokalnych oraz między władzą lokalną a organizacjami pozarządowymi uniemożliwia podejmowanie działań i ulepszanie warunków życia mieszkańców: „(…) to jest problem tej miejscowości, gdzie nigdy nie było silnego życia społecznego, gdzie rada sołecka robi swoje, sołtys robi swoje, OSP, która też działa w swoim zakresie, ale nie potrafią się pogodzić. Mają w jednym budynku świetlicę i remizę i dzieli ich ściana, i na prąd nie ma, bo nie potrafią się pogodzić z rachunkami gdzie i tak wszystko płaci gmina. Ja tego nie rozumiem, bo jedna pani podpisuje jedno, a drugie też inna, ale pieniądze i tak idą od gminy. Ale nie, bo to płacą sobie strażacy, a to płaci fundusz sołecki czyli mieszkańcy. Brakuje takiej wspólnoty. Jest inne sołectwo gdzie jest tylko hasło i się zrobi wszystko. Tam się tak dużo dzieje i tak prężnie działają, że w przeciągu 3-4 lat mają boisko sportowe, mają plac zabaw, mają boisko wyremontowane, mają chodniki wyremontowane i jest rewelacja, ale tam się rzuca hasło i jest za 2 dni spotkanie z radą sołecką i to jest fantastyczne. Tam jest duża praca pani sołtys, rady sołeckiej i grupy odnowy wsi”. [R3]

Konieczne staje się więc podniesienie poziomu wykształcenia ludności, sprawny system ochrony zdrowia, stworzenie nowoczesnego programu kulturalnego i dbanie o integrację mieszkańców. Te cele zostały określone jako wspierające rozwój społeczny gminy[160]. W badaniach jakościowych pojawił się również wątek związany ze szkolnictwem. Stworzenie placówek, w których nacisk kładziony jest na dostosowanie programu do potrzeb pojedynczych uczniów oraz na cyfryzację, pojawia się w planach gminy Krzywiń: „W ostatnich latach skorzystaliśmy wiele z Europejskiego Funduszu Społecznego na indywidualizację procesu nauczania i cyfryzację szkół. W tą materię dalej chcielibyśmy iść. Zależy nam na nowoczesnej infrastrukturze szkoły. Podjęliśmy także kroki w związku

[160] Tamże.

z przyjściem sześciolatków do szkół i teraz już jesteśmy w pełni przygotowani na to, co narzuca ustawodawca" [W02].

Za walory gminy postrzegane są: nowoczesna sieć telekomunikacyjna, gęsta sieć dróg, bliskość znanych szlaków komunikacyjnych oraz konkurencyjna cena gruntów[161]. Nie bez znaczenia jest również ukształtowanie terenu sprzyjające rozwojowi turystyki, organizacja wydarzeń kulturalnych oraz dbanie o wizualne aspekty funkcjonowania gminy: „Wielu turystów przyjeżdża tu z powodu obecności w gminie 5 dużych jezior. Edukacja jest na bardzo dobrym poziomie, mamy 3 gimnazja, 4 szkoły podstawowe oraz szkołę zawodową i liceum. Wydarzenia kulturalne poprawiły swoją jakość w ciągu ostatnich paru lat. Odbywają się zajęcia sportowe i rekreacyjne skierowane do wszystkich poparte dofinansowaniami z zewnątrz. Również stowarzyszenia przyczyniają się do wzrostu jakości życia, np. stowarzyszenie kulturalne „Oliwskie Słoneczko", Krzywińskie Towarzystwo Kulturalne. Dobrze współpracujemy również z Opactwem Benedyktynów. Moim zdaniem plusem jest również dobre położenie i bliskość większych miast. Staramy się, aby gmina była schludna, czysta" [W02].

5. Rozwój gminy

Gmina Krzywiń przygotowała dwa dokumenty mówiące o kierunkach i obszarach jej rozwoju. Pierwszy to *Strategia zrównoważonego rozwoju Miasta i Gminy Krzywiń,* drugi – *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Mieście i Gminie Krzywiń.* Jak zauważył jeden z badanych, pierwsza wskazana strategia powinna zostać uzupełniona ze względu na zmieniające się warunki społeczne i demograficzne: „Aktualnie działająca strategia pochodzi z 2004r., wymaga ona jednak aktualizacji. Na dzień dzisiejszy, mamy powołaną komisję do spraw zmiany tejże strategii i pogłębienia oraz weryfikacji tego, co już w gminie się wydarzyło. Nie jest to jeszcze spisane natomiast wszelkie sprawy z tym związane są omawiane i brane pod uwagę. Najnowszym zagrożeniem w nowej strategii zdaje się być niż demograficzny, zmniejszona liczba uczniów w szkołach. Uczniów, którzy idą w tym roku do

[161] Tamże.

szkoły jest znacznie mniej. Jednak ze względu na to, aby dzieci chodziły do szkoły w swoim środowisku, te istniejące szkoły są utrzymywane" [W01].

Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych to kompleksowy dokument określający strategię społeczną Powiatu Kościańskiego na lata 2005-2006 oraz planowane działania w latach 2007-2015. Głównym jej celem jest *stworzenie warunków do umożliwienia osobom i rodzinom przezwyciężenia sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne możliwości i uprawnienia*[162]. Do celów szczegółowych zaliczono:

- Identyfikowanie przyczyn ubóstwa oraz czynników powodujących korzystanie z pomocy społecznej,
- Pomoc osobom i rodzinom zagrożonym dysfunkcjami, a zwłaszcza bezrobociem,
- Pomoc osobom niepełnosprawnym, a w szczególności z zaburzeniami psychicznymi,
- Podniesienie poziomu zatrudnienia,
- Rozszerzenie oferty usług adresowanych do osób starszych.

Na terenie Miasta i Gminy Krzywiń rozwinięta jest dostępna infrastruktura podstawowych usług dla mieszkańców[163]: Straż Pożarna, Komisariat Policji, Urząd Miasta i Gminy, filie banków. Gmina oraz powiat zapewniają możliwość edukacji na poziomie podstawowym, gimnazjalnym oraz ponadgimnazjalnym, w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych (liceum ogólnokształcące, technikum, szkołą zawodowa, liceum uzupełniające dla dorosłych i szkoła policealna). Szkoły podstawowe znajdują się w Krzywiniu, Bieżyniu, Lubiniu i Jerce, gimnazja - w Krzywiniu, Lubiniu i Jerce. Istnieje tu również Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Krzywiniu oraz Przedszkole Samorządowe z siedmioma oddziałami.

Według danych GUS współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych i gimnazjach jest najczęściej niższy niż 100%, co oznacza, że liczba osób uczących się na danym poziomie kształcenia jest mniejsza niż liczba ludności w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi kształcenia. W praktyce część osób zamieszkujących gminę

[162] *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Mieście i Gminie Krzywiń*, dostępny: www.pkrzywin.wokiss.pl, [data dostępu: 23.02.2014].
[163] Tamże.

Krzywiń edukuje się poza jej terenem. Wyjątkiem były gimnazja w 2007 r. i 2011 r. (wykres 12).

Wykres 12. Współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych i gimnazjach w gminie Krzywiń w latach 2007-2012 (w %)

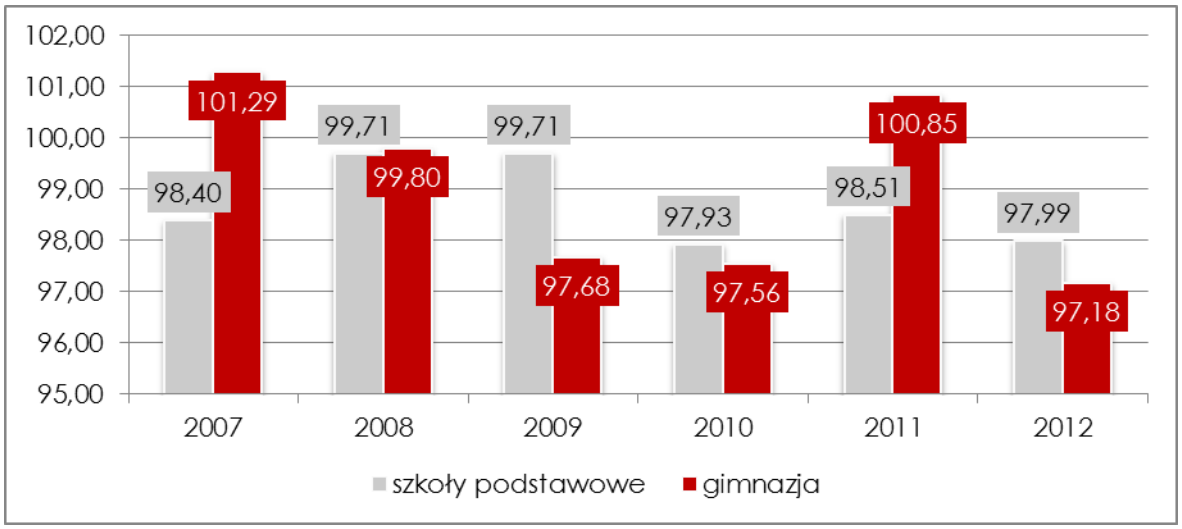

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Według danych GUS w szkołach podstawowych uczy się znacznie więcej dzieci, niż w gimnazjach, gdzie liczba uczniów systematycznie spada od 2008 r. (wykres 13). Wpływ na tę sytuację może mieć obserwowany niż demograficzny.

Wykres 13. Uczniowie w szkołach podstawowych i gimnazjach w gminie Krzywiń w latach 2007-2012

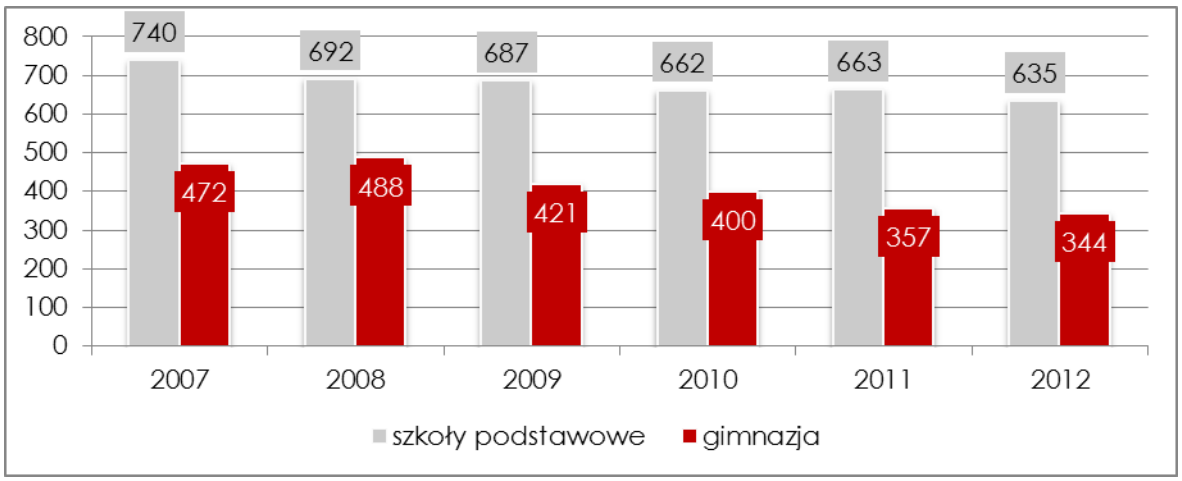

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne

Mieszkańcy mogą również korzystać z podstawowych świadczeń z zakresu ochrony zdrowia (lekarz rodzinny, stomatolog). W Krzywiniu, Bieżyniu i Jerce działają punkty apteczne. Na terenie gminy funkcjonują następujące podmioty:

- Lekarsko – Stomatologiczny Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „CORDUS" w Krzywiniu,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Medycyny Rodzinnej „SALUS" w Krzywiniu,
- Ośrodek Zdrowia Spółka Cywilna – Bieżyń,
- Praktyka Lekarza Rodzinnego w Krzywiniu,
- Gabinet Rehabilitacyjny przy ZOZ – w Krzywiniu.

Osoby znajdujące się w trudnej sytuacji mogą zwrócić się do Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Pozytywnie o tej instytucji wypowiedział się jeden z uczestników badań jakościowych: „Ośrodek w Krzywiniu twierdzi, że działa bardzo dobrze. Plusem dla samej jakości świadczonych usług jest to, że jesteśmy małą gminą. Pracownik socjalny zna sytuację rodziny i potrafi przeprowadzić rzetelny wywiad" [W02]. Środki przeznaczane na pomoc społeczną często są jednak przyznawane osobom, które nie powinny ich otrzymać, co wynika ze sztywnych zapisów prawnych. Ponadto skuteczność przyznawania świadczeń jest, zdaniem jednego z badanych, wątpliwa: „Realizujemy projekty z Europejskiego Funduszu Społecznego w związku z aktywizacją zawodową. Współpracujemy z MOPS, wyznaczyliśmy odpowiednie miejsce, aby kobiety biorące udział w projekcie, czuły się swobodnie. Rodzi się pytanie, jaka jest efektywność programów pomocy społecznej w skali państwa? 5 milionów, w skali 30-dziesto milionowego budżetu, wydaje się na pomoc społeczną. Myślę, że to zdecydowanie za dużo i jest to mankament naszego państwa. Petent potrafi otrzymać 7, 8 zasiłków, bo do wszystkich się kwalifikuje i to jest straszne. Czasami oni nie powinni tych pieniędzy dostać, ale z ustawy wynika, że im się należą" [W02].

Działa tu również Środowiskowy Dom Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi (Krzywiń) oraz Dom Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi (Mościszki). „Staramy się wychodzić do ludzi, realizujemy spotkania artystyczne, spotkania z zakresu pracowni garncarskiej. Budowa Środowiskowego Domu Samopomocy pokazała, ile ludzi z lekkim upośledzeniem umysłowym siedzi bezradnie w domach. Dlatego planujemy już rozbudowę tego ośrodka. Ci ludzie są niezwykle aktywni i chcą się integrować we wszelkich inicjatywach. Możemy się pochwalić tym, że Krzywiń zaprasza również mieszkańców innych gmin do wspólnej integracji. Ewenementem jest również obecność DPS-u na terenie gminy,

gdzie znajduje się 40 pensjonariuszy. Istnieje wolontariat szkolny, który prężnie współpracuje z DPS-em. Myślę, że jesteśmy świetnym przykładem dla innych gmin w tym sektorze" [W02]. Według danych GUS z pomocy społecznej korzysta coraz mniejsza liczba gospodarstw domowych.

Wykres 14. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w gminie Krzywiń w latach 2008- 2012

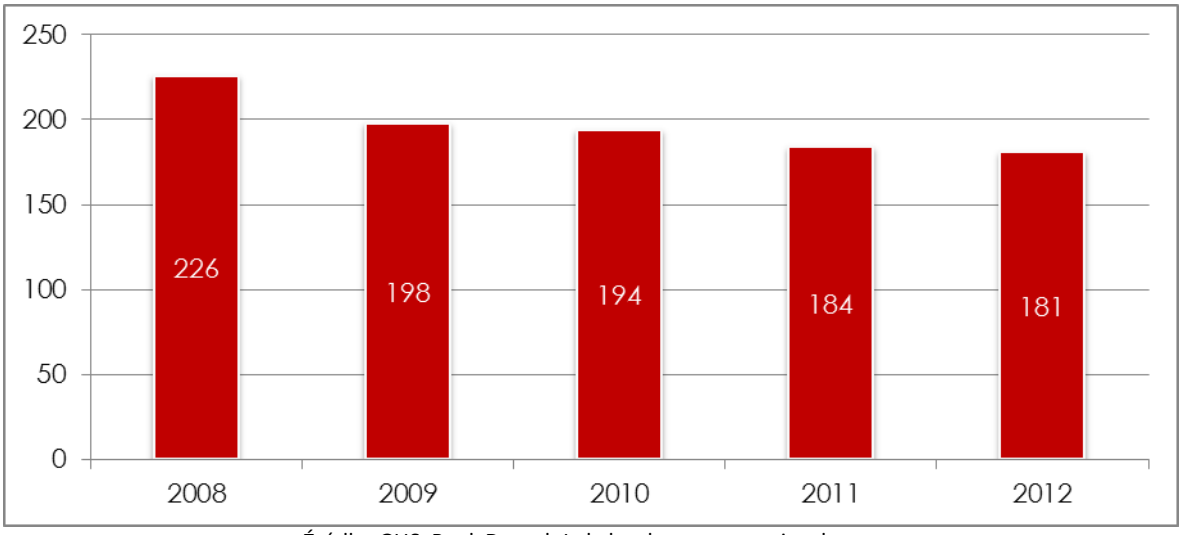

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Mieście i Gminie Krzywiń stworzona została w oparciu o analizę danych z Komendy Powiatowej Policji w Kościanie, Urzędu Miasta i Gminy Krzywiń oraz na podstawie identyfikacji struktury ludności, stanu oświaty, bezpieczeństwa, działalności społecznej, struktury bezrobocia, usług świadczonych dla mieszkańców oraz zakresu udzielanej pomocy społecznej. Nie bez znaczenia jest również uspołecznienie opracowania strategii: przeprowadzono dwa badania sondażowe obejmujące społeczność lokalną. W pierwszym sondażu udział wzięli pedagodzy szkolni, wychowawcy oraz rodzice uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych. Do drugiego badania zaproszono mieszkańców gminy (2% zameldowanych na pobyt stały). W ankiecie udział brali również Sołtysi, Radni Miasta i Gminy Krzywiń oraz pracownicy Urzędu Miasta i Gminy Krzywiń zameldowani na terenie miasta lub gminy Krzywiń. Celem sondażu było zdiagnozowanie występowania zjawiska wykluczenia społecznego i jego przyczyn oraz uzależnień wśród dzieci, młodzieży szkolnej i ich rodzin. Badanie miało też sprawdzić, na ile szkoły postrzegane są jako inicjatorzy i realizatorzy działań kierowanych do środowisk zagrożonych

wykluczeniem społecznym oraz jak należy przeciwdziałać problemom społecznym w gminie. Na tej podstawie wyróżniono następujące problemy społeczne[164]:

- Uzależnienia uczniów (po pierwsze od komputera i Internetu, po drugie od papierosów);
- Uczniowie z rodzin patologicznych (głównie tych, w których występuje alkoholizm i przemoc domowa);
- Uczniowie zagrożeni wykluczeniem społecznym (przede wszystkim przez bezrobocie);
- Uczniowie z objawami problemów w rodzinie (głównie niedożywienie i brak podręczników).

Za najważniejsze przejawy patologii badani uznali alkoholizm (75% wskazań) i bezrobocie (71,6%), przemoc w rodzinie (26,3%). Znacznie mniejsze znaczenie ma narkomania, którą wymieniło 12 respondentów (8,1%). Dzieci zagrożone są wykluczeniem przede wszystkim przez alkoholizm rodziców (56,8%) oraz nieudolność wychowawczą (49,3%). Za instytucje, które powinny reagować na problemy społeczne uznano przede wszystkim rodzinę (51%) oraz OPS (17,5%) i Policję (13,8%). Z badań wynika, że za najbardziej istotny problem, który przyczynia się do wykluczenia i jest najczęstszym objawem patologii w gminie uznano alkoholizm. Potwierdzają to statystyki KPP, według których zanotowano największą liczbę interwencji w przypadku prowadzenia pojazdu w stanie nietrzeźwości (dane za 2008r)[165]. Gmina przeciwdziała problemowi alkoholowemu poprzez uczestnictwo w programie *Trzeźwa Gmina. Miejsko – Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2014*[166]. Zakłada on przede wszystkim zmniejszenie ilości alkoholu spożywanego przez młodzież, objęcie pomocą terapeutyczną osób uzależnionych oraz eliminację przemocy domowej będącej skutkiem alkoholizmu.

Przemoc domowa stanowi równie poważny problem w gminie[167]. W 2008 r. KPP w Kościanie odnotowała 82 przypadki interwencji domowych, z czego 23 wiązały się z założeniem tzw. Niebieskiej Karty. W 2007 r. odnotowano 223 przypadki interwencji domowych, każda z nich

[164] Tamże.
[165] Tamże.
[166] *Miejsko-Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2014*, dostępny: www.pkrzywin.wokiss.pl, [data dostępu: 24.02.2014].
[167] *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Mieście i Gminie Krzywiń*, op. cit.

związana była z przemocą (Niebieska Karta). Statystyki KPP mówią też o 31 przypadkach znęcania się nad rodziną w 2007 r. W roku 2009 założono 10, a w 2010 – 14 Niebieskich Kart[168] Odpowiedzią na ten stan rzeczy jest *Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2011- 2015,* którego celem jest zwiększenie oddziaływania na sprawców przemocy, eliminacja zidentyfikowanego zjawiska, podniesienie poziomu świadomości społecznej dotyczącej naganności przemocy oraz integracja działań różnych instytucji w przeciwdziałaniu przemocy[169].

Gmina przeprowadziła również analizę SWOT, która objęła edukację publiczną, społeczność lokalną, pomoc społeczną i problemy społeczne. Wyszczególniono tutaj następujące zagrożenia[170]:

Tabela 8. Zagrożenia zidentyfikowane na podstawie analizy SWOT w podziale na obszary

Edukacja publiczna
• System kształcenia niedopasowany do potrzeb rynku pracy
• Agresja wśród małoletnich
• „Wtórny analfabetyzm"
• Brak perspektyw na rozwój dzięki nauce
• Małe zainteresowanie rodziców sposobami spędzania czasu wolnego przez dzieci
Społeczność lokalna
• Dominacja miast: Kościan, Leszno, Gostyń, Śrem w zakresie infrastruktury społecznej, usługowej, gospodarczej i kulturalnej
• Niż demograficzny i starzenie się społeczeństwa
• Niski poziom zaangażowania młodzieży w działalność społeczną
• Brak wystarczających funduszy na inwestowanie w edukację dorosłych i dofinansowanie uczestnictwa w kulturze
Pomoc społeczna
• Powiększanie się dysfunkcji rodzinnych
• Mała dostępność Domów Pomocy Społecznej
• Ograniczone możliwości przyznawania pomocy finansowej wynikające z obowiązującego prawa
Problemy społeczne
• Rozpad rodziny i powiększanie się dysfunkcji rodzinnych
• Utrata pracy, zdrowia
• Starzenie się społeczeństwa
• Wzrost liczby osób samotnych i niezaradnych
• Zwiększenie się liczby ofiar przemocy domowej
• Spadek realnych dochodów rodzin
• Długie procedury kierowania osób uzależnionych na leczenie
• Samobójstwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Mieście i Gminie Krzywiń*, dostępny: http://pkrzywin.wokiss.pl/dir/zalacznik/wiadomosc/1619/229_zal_strategia.pdf, [data dostępu: 23.02.2014].

[168] *Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2011- 2015*, dostępny: www.pkrzywin.wokiss.pl, [data dostępu: 24.02.2014].
[169] Tamże.
[170] *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Mieście i Gminie Krzywiń*, dostępny: www.pkrzywin.wokiss.pl, [data dostępu: 23.02.2014].

Na podstawie powyżej wspomnianych działań wyszczególniono następujące problemy społeczne[171]:

- Dysfunkcja rodzin z powodu alkoholizmu, przemocy oraz nieporadności życiowej i wychowawczej oraz emigracji zarobkowej;
- Wykluczenie społeczne z powodu starości lub długotrwałego bezrobocia;
- Bariery architektoniczne utrudniające funkcjonowanie osobom niepełnosprawnym i starszym;
- Wzrost liczby osób młodych uzależnionych od komputera, Internetu i automatów do gier;
- Rozproszenie terytorialne uczniów utrudniające prowadzenie zajęć pozalekcyjnych;
- Niski poziom integracji społecznej;
- Biurokracja i brak czasu na pracę w środowisku pracowników socjalnych;
- Brak mieszkań socjalnych i chronionych;
- Brak inicjatywy i chęci do zmian wśród rodzin w trudnej sytuacji;
- Łatwy dostęp do alkoholu dla młodzieży;
- Przyzwolenie do picia alkoholu coraz młodszym osobom;
- Niska świadomość zagrożeń społecznych;
- Brak motywacji do nauki, rozwoju i kształcenia ustawicznego;
- Wzrost liczby osób starszych, które pozostają samotne;
- Zanik rodzin wielopokoleniowych;
- Niska aktywność społeczna mieszkańców (niewiele organizacji pozarządowych);
- Dziedziczenie ubóstwa.

W dokumencie opracowano strategiczne cele dla Gminy Krzywiń, które przedstawiono w poniższej tabeli 9.

[171] Tamże.

Tabela 9. Cele operacyjne i cele strategiczne rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Krzywiń

Cele strategiczne	Sprawnie działająca pomoc społeczna	Poprawa efektywności działań na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz innych uzależnień	Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i integracja społeczności lokalnej
Cele operacyjne	Rozwój bazy i kadr dla realizacji zadań pomocy społecznej	Zwiększenie oferty poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego i prawnego	Wspieranie osób i rodzin zagrożonym dysfunkcjami
	Zwiększenie aktywności środowiskowej pracowników socjalnych	Wzbogacenie oferty edukacyjnej o charakterze profilaktycznym dla dzieci, młodzieży i dorosłych	Wzbogacenie oferty aktywności życiowej osób starszych
			Wspieranie aktywności społecznej w rozwiązywaniu problemów społecznych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Mieście i Gminie Krzywiń*, dostępny: http://pkrzywin.wokiss.pl/dir/zalacznik/wiadomosc/1619/229_zal_strategia.pdf, [data dostępu: 23.02.2014].

Kolejnym dokumentem mówiącym o rozwoju gminu jest *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta i Gminy Krzywiń*[172], która zakłada elastyczność i łatwe przystosowanie do zachodzących zmian. Strategia poddawana będzie stałej kontroli mającej na celu stwierdzenie, czy obrane kierunki rozwoju, przyjęte cele i zadania są nadal aktualne lub czy nie zmieniły swojej hierarchii. Cele główne zostały podzielone na sektor gospodarczy (nowoczesna gospodarka, przyjazna środowisku, wykorzystująca lokalne zasoby), środowiskowy (ekologicznie czyste środowisko, racjonalnie wykorzystywane zasoby) i społeczny (mądrzy, zdrowi i bezpieczni mieszkańcy). W strategii tej wyszczególniono następujące cele szczegółowe w podziale na wspomniane wcześniej obszary:

Tabela 10. Szczegółowe cele rozwoju Gminy Krzywiń

Obszar gospodarczy	Obszar środowiskowy
▪ Powołanie instytucji wspierających lokalny rozwój gospodarczy, rozwój małej przedsiębiorczości ▪ Rolnictwo na wysokim poziomie ▪ Nowoczesna baza przetwórcza i przechowalnicza ▪ Dobrze zorganizowana obsługa ruchu turystycznego	▪ Mieszkańcy świadomi ekologicznie ▪ Sprawny system gospodarki odpadami ▪ Odpowiedni stan czystości wód i gleb ▪ Odpowiedni stan czystości powietrza na terenie skoncentrowanej zabudowy ▪ Zwiększona bio-różnorodność na terenie gminy (zadrzewienia śródpolne)
▪ Nowoczesna infrastruktura techniczna ▪ Pozyskanie inwestora, inwestującego zgodnie z krzywińską strategią ▪ Nowoczesna edukacja biznesowa ▪ Partycypacja obywatelska ▪ Współpraca międzysektorowa	▪ Gospodarka przestrzenią zgodna z ochroną zasobów historycznych i przyrodniczo – krajobrazowych

[172] *Strategia zrównoważonego rozwoju Miasta i Gminy Krzywiń*, op. cit.

Tabela 10. Szczegółowe cele rozwoju Gminy Krzywiń –c.d.

Obszar społeczny
▪ Gminny program edukacji, wzrost wykształcenia ▪ Sprawny system ochrony zdrowia ▪ Rozwój potrzeb wyższego rzędu, nowoczesny program kulturalny ▪ Wysoka integracja mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Strategia zrównoważonego rozwoju Miasta i Gminy Krzywiń*, dostępny: http://www.krzywin.pl/files/7939/strategia_rozwoju.rtf, [data dostępu: 23.02.2014].

Przedstawiciele organizacji pozarządowych działający na terenie Krzywinia za najważniejszy cel uznali m.in. zbudowanie kanalizacji w tej gminie. Działania związane z oświatą wynikają ich zdaniem bezpośrednio z ustawy: „Ważne, żeby [gmina] realizowała potrzeby mieszkańców. Mówimy tutaj o usługach publicznych, bo tego dotyczy ten projekt. W związku z tym powinna odpowiadać na potrzeby mieszkańców czyli wszystkie media powinny być zrealizowane np. w naszej gminie jest brak kanalizacji. To jest główne zadanie. Oczywiście oświata w tych wszystkich zadaniach, które są realizowane w ramach ustawy. To wiadomo, że gmina musi realizować. Jeśli chodzi o moje osobiste zdanie to gmina powinna też wyrażać opinie i głosy mieszkańców i być takim dobrym zarządcą tego co ma – jednostek organizacyjnych, szkół, przedszkoli. Tego wszystkiego co ma. To jest takie moje marzenie”. [R3]

Rozwój gminy definiowany jest poprzez wiele czynników. Do najważniejszych z nich zalicza się położenie geograficzne, sytuację demograficzną oraz aktywność władz gminnych. Istotnym aspektem jest również kondycja finansowa danej jednostki samorządu terytorialnego, o której świadczą zwłaszcza dwa wskaźniki: dochody i wydatki gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Analiza gospodarowania środkami publicznymi pozwala na określenie możliwości rozwojowych diagnozowanej jednostki samorządu terytorialnego i na ocenę jej działalności.

Dochody gminy Krzywiń w przeliczeniu na jednego mieszkańca wzrastały na przestrzeni ostatnich lat (tabela 11). Wyjątkiem były lata 2009 i 2010, kiedy dochód ten pozostał taki sam. W 2012 r. na 1 mieszkańca gminy przypadały niecałe 3 tysiące złotych. Wydatki Krzywinia na jednego mieszkańca tylko w roku 2010 przekroczyły posiadane środki finansowe o 487 PLN na jednego mieszkańca. Poza tym jednym przypadkiem budżet gminy Krzywiń od 2007 r. posiadał pewną nadwyżkę (największa była w 2008 r. i wynosiła 282 PLN

na jednego mieszkańca, najmniejsza – w 2012 – 60 PLN). Gmina Krzywiń jako jedyna odnotowała w ciągu analizowanego okresu tak wiele nadwyżek w porównaniu do pozostałych gmin z LGD Gościnna Wielkopolska. Może to świadczyć z jednej strony o ostrożnej i racjonalnej polityce budżetowej, ale z drugiej strony także o niewykorzystywaniu wszystkich możliwości rozwojowych celem np. realizacji inwestycji.

Tabela 11. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł)

	Dochody na 1 mieszkańca ogółem										
	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2007	1789	1981	2513	2106	2128	1868	2328	2144	2249	2090	2264
2008	2030	2240	2571	2339	2331	2086	2584	2472	2486	2431	2559
2009	2218	2341	2515	2345	2465	2377	2631	2485	2237	2513	2599
2010	2102	2504	2672	2629	2564	2276	2631	2846	3455	2357	2687
2011	2361	2944	3219	2475	2807	2471	2887	3612	3235	2882	2909
2012	2470	3041	3263	2640	2937	2494	2986	3456	3512	2919	3218
	Wydatki na 1 mieszkańca ogółem										
	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2007	1737	2222	2344	1993	2127	1833	2238	2319	2226	1964	2195
2008	2059	2253	2535	2129	2328	2153	2302	2485	2224	2453	2330
2009	2397	2787	2967	2661	2564	2726	2537	2546	2673	2702	2671
2010	2130	3031	3122	2569	2877	2446	3118	2878	3820	3085	2689
2011	2308	3770	2986	2675	2887	2491	2751	3712	4462	2891	2914
2012	2533	2561	3442	2499	2938	2685	2926	3736	3363	2607	3141
	Deficyt/nadwyżka										
2007	52	-241	169	114	1	34	89	-175	23	126	70
2008	-29	-13	36	210	3	-67	282	-14	262	-23	230
2009	-179	-446	-453	-316	-99	-349	94	-62	-436	-189	-72
2010	-28	-527	-449	60	-313	-170	-487	-32	-365	-728	-2
2011	53	-827	232	-201	-80	-20	136	-100	-1227	-8	-5
2012	-63	480	-179	141	-1	-192	60	-280	149	312	77

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
W części „Deficyt/nadwyżka w kolor zielony oznacza wartości wyższe od 0 (zero), czerwony – mniejsze od 0.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Do analizy włączone zostały również dochody własne gmin, a więc te, które pochodzą z podatków lokalnych, opłat lokalnych, części podatku dochodowego od osób fizycznych mieszkających na terenie gminy, dochodów gminnych jednostek budżetowych, wpłat od samorządowych zakładów budżetowych, dochodów z majątku gminy, spadków i darowizn, kar pieniężnych i grzywien, 5% dochodów na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami, odsetek

z pożyczek, nieuregulowanych w terminie należności i od środków finansowych gromadzonych na rachunkach gminy.

W gminie Krzywin – jako w jednej z nielicznych spośród przedstawionych (tabela 12) gmin – dochody własne nie wzrastały. Ponadto są to jedne z najniższych dochodów wśród gmin będących członkami LGD Gościna Wielkopolska. Wyjątek stanowią udziały w podatkach od osób prawnych: tu niższe kwoty uzyskały gminy Dolsk i Pakosław.

Tabela 12. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2007	760	765	796	758	1038	768	679	784	865	845	910
2008	852	877	786	805	1219	859	776	854	936	980	1049
2009	829	879	743	859	1333	915	704	859	749	1034	978
2010	849	1031	756	962	1382	867	709	1079	1737	861	1043
2011	942	1429	1113	780	1637	920	974	1128	1486	1271	1226
2012	1038	1512	1085	900	1671	974	922	1274	1620	1287	1391
Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób fizycznych											
2009	299	237	266	252	321	250	229	320	308	453	298
2010	335	296	265	260	339	258	242	324	285	296	294
2011	373	355	294	286	378	316	269	320	373	279	366
2012	381	327	302	300	405	334	274	321	473	432	384
Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób prawnych											
2009	8	5	8	24	17	35	5	43	0	9	7
2010	6	2	-39	30	7	42	13	42	5	5	5
2011	5	4	-18	21	17	41	6	74	1	16	2
2012	5	4	-7	36	13	34	14	81	1	20	4

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W przypadku gminy Krzywiń udział dochodów własnych spadł w 2009 r., następnie systematycznie wzrastał do 2011 r., zaś w 2012 r. znów obniżył się o 2,8 p.p. Wartość ta oscyluje jednak w zbliżonych granicach – średnio 3/10 dochodów gminy Krzywiń stanowią dochody własne. Jest to jeden z niższych wyników w porównaniu do pozostałych gmin z LGD (tabela 13).

Tabela 13. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	**Krzywiń**	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem											
2007	42,5%	38,6%	31,7%	36,0%	48,8%	41,1%	**29,2%**	36,6%	38,5%	40,4%	40,2%
2008	42,0%	39,1%	30,6%	34,4%	52,3%	41,2%	**30,0%**	34,6%	37,6%	40,3%	41,0%
2009	37,4%	37,6%	29,5%	36,6%	54,1%	38,5%	**26,8%**	34,6%	33,5%	41,1%	37,6%
2010	40,4%	41,2%	28,3%	36,6%	53,9%	38,1%	**26,9%**	37,9%	50,3%	36,5%	38,8%
2011	39,9%	48,5%	34,6%	31,5%	58,3%	37,2%	**33,7%**	31,2%	45,9%	44,1%	42,2%
2012	42,0%	49,7%	33,2%	34,1%	56,9%	39,1%	**30,9%**	36,9%	46,1%	44,1%	43,2%
Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób fizycznych w dochodach własnych ogółem											
2007	40,4%	27,5%	29,2%	33,9%	30,4%	31,7%	**27,5%**	34,0%	42,3%	33,7%	35,7%
2008	41,1%	34,0%	34,2%	34,3%	31,0%	34,2%	**32,3%**	35,9%	38,9%	41,0%	33,2%
2009	36,1%	26,9%	35,8%	29,4%	24,1%	27,3%	**32,5%**	37,3%	41,1%	43,8%	30,5%
2010	39,5%	28,7%	35,1%	27,1%	24,5%	29,8%	**34,2%**	30,0%	16,4%	34,4%	28,2%
2011	39,6%	24,9%	26,4%	36,7%	23,1%	34,3%	**27,6%**	28,4%	25,1%	21,9%	29,8%
2012	36,7%	21,6%	27,8%	33,3%	24,2%	34,3%	**29,7%**	25,2%	29,2%	33,6%	27,6%
Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób prawnych w dochodach własnych ogółem											
2007	0,67%	0,15%	10,30%	3,47%	0,55%	4,50%	**3,44%**	8,54%	-0,01%	0,69%	0,55%
2008	0,70%	0,21%	9,04%	2,42%	0,63%	4,81%	**2,89%**	2,02%	0,01%	0,40%	0,86%
2009	0,98%	0,54%	1,08%	2,84%	1,30%	3,77%	**0,67%**	5,01%	0,01%	0,85%	0,75%
2010	0,68%	0,17%	-5,22%	3,15%	0,54%	4,85%	**1,80%**	3,89%	0,30%	0,60%	0,45%
2011	0,56%	0,26%	-1,65%	2,69%	1,02%	4,45%	**0,58%**	6,55%	0,09%	1,28%	0,14%
2012	0,44%	0,26%	-0,68%	4,02%	0,80%	3,51%	**1,47%**	6,39%	0,04%	1,56%	0,29%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Niski udział dochodów własnych w budżecie gminy może wskazywać na dwa aspekty: niski potencjał rozwojowy oraz mniejszą samodzielność finansową a tym samym mniejsze możliwości inwestowania[173]. Niski udział dochodów własnych pozyskiwanych z podatku dochodowego od osób prawnych świadczyć może o relatywnie niskim stopniu rozwoju gospodarczego gminy Krzywiń.

[173] Por. A. Standar, J. Średzińska, *Zróżnicowanie kondycji finansowej gmin, op. cit.*

Tabela 14. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Pomoc społeczna											
2008	21,3%	20,0%	19,3%	19,8%	16,9%	18,9%	22,5%	17,7%	23,2%	17,7%	17,4%
2009	17,5%	14,8%	14,2%	14,7%	14,2%	15,4%	18,4%	15,3%	18,1%	14,3%	16,7%
2010	20,9%	14,7%	17,0%	19,9%	13,8%	15,8%	16,4%	14,9%	13,9%	14,3%	14,7%
2011	20,2%	11,8%	16,4%	14,6%	14,2%	15,4%	19,2%	12,1%	12,3%	14,8%	13,4%
2012	18,9%	18,1%	15,2%	15,5%	14,9%	14,8%	18,2%	12,9%	18,0%	16,5%	12,9%
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska											
2008	4,0%	3,7%	3,4%	4,8%	2,5%	10,6%	6,2%	10,8%	3,9%	5,4%	9,2%
2009	4,0%	3,6%	2,8%	6,6%	3,0%	15,4%	5,9%	14,9%	4,4%	5,9%	9,1%
2010	5,1%	3,1%	3,1%	3,9%	1,0%	7,6%	5,2%	15,1%	8,8%	3,1%	9,2%
2011	7,0%	2,8%	2,7%	6,5%	0,9%	7,6%	2,5%	31,3%	1,7%	1,5%	11,7%
2012	11,2%	3,7%	4,5%	6,7%	1,0%	6,8%	3,1%	26,4%	3,3%	2,4%	8,9%
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego											
2008	1,8%	1,9%	3,1%	3,9%	1,4%	3,1%	2,8%	3,2%	4,0%	4,3%	3,8%
2009	1,9%	3,3%	3,1%	7,3%	1,4%	4,2%	2,7%	4,7%	2,4%	4,4%	3,0%
2010	2,2%	5,8%	4,0%	3,5%	3,4%	7,8%	5,4%	5,3%	2,2%	3,6%	3,5%
2011	2,3%	1,9%	3,2%	7,7%	3,1%	5,8%	3,7%	5,1%	2,5%	5,7%	3,9%
2012	4,9%	2,4%	3,4%	3,6%	3,5%	7,0%	3,0%	4,6%	15,6%	4,9%	3,2%
Oświata i wychowanie											
2008	38,6%	34,6%	46,9%	45,8%	38,9%	43,5%	45,9%	42,6%	42,9%	36,2%	43,6%
2009	35,0%	31,2%	44,0%	51,9%	38,8%	37,8%	42,7%	44,3%	37,0%	35,1%	42,1%
2010	42,1%	31,2%	46,6%	50,8%	32,9%	45,2%	37,7%	39,8%	27,3%	39,3%	41,0%
2011	41,8%	26,4%	45,3%	42,4%	34,4%	45,5%	42,8%	33,6%	24,9%	46,0%	39,4%
2012	42,1%	39,5%	43,2%	49,5%	35,5%	46,7%	46,1%	35,4%	35,4%	41,9%	42,1%
Ochrona zdrowia											
2008	0,6%	0,6%	0,7%	0,7%	0,5%	0,5%	0,5%	0,4%	0,8%	0,5%	0,4%
2009	0,6%	0,5%	0,7%	0,5%	0,9%	0,6%	0,4%	0,5%	0,8%	0,7%	0,3%
2010	0,8%	0,5%	0,6%	0,6%	0,6%	0,4%	0,8%	0,4%	0,5%	0,5%	0,4%
2011	0,6%	0,4%	0,6%	0,5%	0,6%	0,4%	0,5%	0,4%	0,4%	0,5%	0,3%
2012	0,6%	0,7%	0,6%	0,5%	0,6%	0,4%	0,8%	0,4%	0,8%	0,6%	0,3%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Udział wydatków z budżetu gminy Krzywiń na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska systematycznie zmniejsza się od 2008 r. W 2012 r., w porównaniu do pierwszego okresu

uwzględnionego w tym zestawieniu, spadły dokładnie o połowę. Na ten cel najwięcej przeznacza gmina Miejska Górka, co związane jest z przyznaniem dotacji z Unii Europejskiej na budowę sieci kanalizacji sanitarnej w mieście Miejska Górka i wsi Karolinki. Procentowy udział wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego oscyluje w granicach 3% i jest jednym z niższych w porównaniu do pozostałych gmin. Najwięcej gmina ta przeznacza na ochronę zdrowia, sytuacja ta ma miejsce od roku 2010. Krzywiń obok Czempinia zdecydowanie przoduje, jeśli chodzi o środki przeznaczane na pomoc społeczną – w całym analizowanym okresie były to jedne z najwyższych udziałów spośród wszystkich jednostek. Gmina Krzywiń nie odbiega również pod względem wydatków na oświatę i wychowanie. Widać wyraźnie, że środki finansowe są przeznaczane na te działania, które sprzyjają podniesieniu jakości życia ludności. Od 2010 r. spada jednak udział wydatków inwestycyjnych, wydatki bieżące należą do najwyższych w porównaniu do pozostałych gmin (tabela 15). Niskie nakłady inwestycyjne mogą zaś przekładać się na negatywne skutki gospodarcze i społeczne.

Tabela 15. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
majątkowe inwestycyjne											
2008	17,2%	14,4%	11,1%	4,5%	22,6%	12,4%	5,5%	14,6%	6,0%	18,6%	8,2%
2009	24,7%	23,5%	22,6%	21,0%	28,2%	23,1%	13,6%	11,1%	21,1%	24,1%	12,3%
2010	8,7%	25,5%	18,5%	10,2%	28,5%	16,3%	22,2%	16,5%	38,2%	28,3%	11,6%
2011	10,6%	36,3%	13,2%	12,5%	25,9%	14,3%	13,0%	32,1%	43,6%	24,0%	14,2%
2012	12,7%	3,6%	18,9%	7,1%	23,6%	15,9%	10,8%	29,3%	18,9%	8,9%	15,0%
bieżące ogółem											
2008	82,8%	85,6%	88,9%	95,4%	77,3%	85,6%	92,6%	83,6%	93,9%	79,5%	91,8%
2009	75,2%	76,5%	77,4%	78,9%	71,8%	74,6%	83,8%	86,3%	78,8%	73,5%	87,6%
2010	91,3%	74,5%	81,5%	89,8%	71,4%	81,8%	76,3%	81,9%	61,8%	70,2%	88,4%
2011	89,3%	63,7%	86,8%	87,5%	74,0%	85,7%	87,0%	67,9%	56,4%	76,0%	85,4%
2012	87,3%	96,4%	81,1%	92,9%	76,4%	84,1%	89,2%	70,7%	81,1%	91,1%	83,8%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Według danych GUS gmina Krzywiń nie uzyskała od 2010 r. środków z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych. W okresie od 2007 r. do 2009 r. w sumie przyznano gminie 859 896 PLN tych środków. Gmina Krzywiń wciąż posiada nierozwiązany problem kanalizacji i oczyszczalni ścieków. Jeden z powiatowych radnych wystąpił z apelem

o skorzystanie z unijnych pieniędzy przy jej budowie, jednak nie ma takiej możliwości, ponieważ samorząd rozpoczął już prace nad kanalizacją w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego[174]. W ocenie respondentów kanalizacja stanowi najpoważniejszy problem: „Teraz mamy przygotowaną strategię na lata 2014-2020. Ta strategia jest już przygotowana, ale niezatwierdzona. Chcieliśmy, aby ta strategia była zgodna z tą krajową, ale także kompatybilna z programami unijnymi. Do tej pory mieliśmy określone kierunki i wykorzystaliśmy już ostatnie fundusze unijne. Na pewno kluczowa była kwestia kanalizacji w gminie. Pozyskaliśmy pieniądze w 2010 roku na budowę oczyszczalni w Lubiniu. Realizujemy już trzeci rok program budowy oczyszczalni przydomowych, co chcemy dalej kontynuować. Chcemy zwiększyć wskaźnik skanalizowania gminy, który na razie jest dość niski" [W02].

Tabela 16. Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych przez gminy miejsko-wiejskie i wiejskie będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Środki z budżetu Unii Europejskiej ogółem											
2007	0	0	528058	154475	320292	0	8184	15992	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	628506	0	0
2009	84385	0	11155	0	55915	125619	76648	17253	11156	0	213928
Środki z budżetu Unii Europejskiej inwestycyjne											
2007	0	0	482464	51714	320292	0	0	0	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	568604	0	0
2009	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15300
Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych - dochody razem											
2010	67888	756490	31850	340413	185467	674989	203702	999739	3777312	49939	324765
2011	333346	1811992	2401689	104575	3477904	635146	2375946	7553354	2459951	1453813	1295535
2012	281850	2462133	1775453	1054669	3772829	318499	359039	4646976	2600739	973571	2527243
Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych											
2010	0	669388	0	0	0	0	0	0	3745385	0	0
2011	161140	0	303720	0	0	0	0	0	1847718	0	811753
2012	0	2344413	1626091	0	0	0	0	0	2550999	0	1357150
Środki z budżetu państwa lub inne przekazane jako współfinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE											
2010	3413	13061	1602	0	8101	7144	18812	1614	1606	7532	48715
2011	18636	22151	530	0	6578	7167	16402	18093	9669	0	61509
2012	17318	10075	19183	19768	11768	15704	26372	4309	5846	0	175514

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

[174] A. Szklarska – Meller, *Oczyszczalnia ścieków i kanalizacja sanitarna w Krzywiniu - skąd pieniądze?,* dostępny: www.koscian.naszemiasto.pl, [data dostępu: 26.02.2014].

O rozwoju danej jednostki terytorialnej świadczy również poziom bezrobocia. Według danych GUS w gminie Krzywiń od 2010 r. wzrasta liczba bezrobotnych kobiet. Bezrobocie wśród mężczyzn jest średnio o połowę niższe, jednak również podlega okresowym wahaniom i najwyższy poziom osiągnęło w 2009 r. Bezrobotni stanowią ogółem 5,6 % w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (dane za 2012 r) – zob. wykres 15. Należy jednak pamiętać, że obliczona w ten sposób stopa bezrobocia jest zawsze niższa, niż w sytuacji, gdy określa się udział bezrobotnych w liczbie ludności aktywnej zawodowo, ponieważ kategoria ta jest szersza, niż kategoria „ludność w wieku produkcyjnym". Ponadto wskaźnik ten mierzy liczbę osób zarejestrowanych w PUP, co oznacza, że nie uwzględnia faktycznej liczby osób bezrobotnych a jedynie tych, którzy oficjalnie posługują się statusem osoby bezrobotnej. Poza bezrobociem ukrytym powszechne jest też zjawisko szarej strefy, które sprawia, że osoby zarejestrowane w PUP jednocześnie wykonują pracę w nierejestrowanym obrocie gospodarczym.

Wykres 15. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym według płci w gminie Krzywiń w latach 2009-2012 (w %)

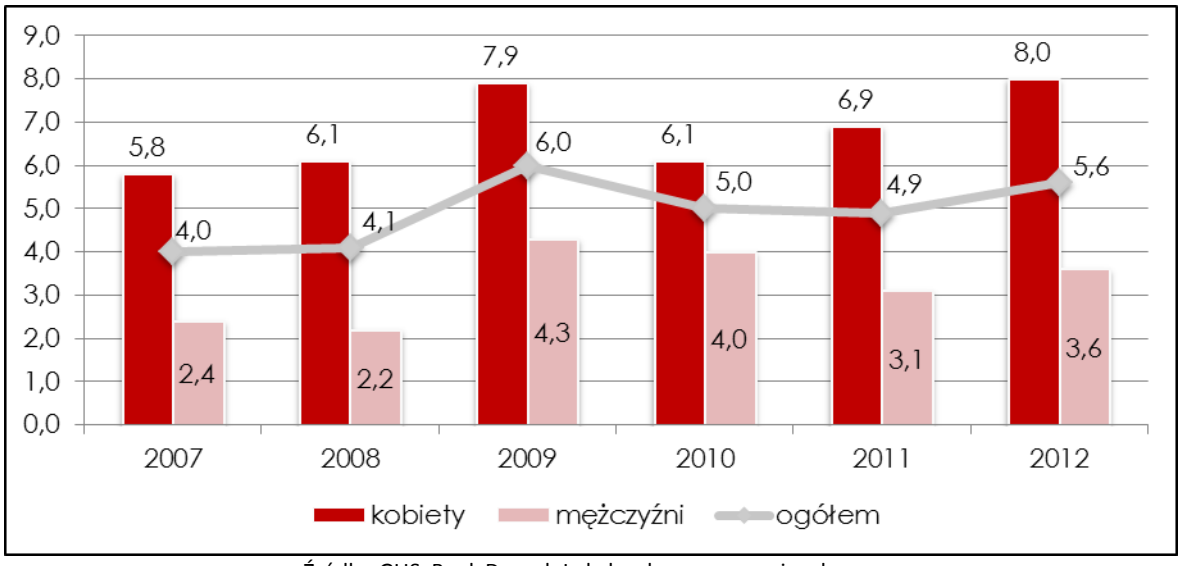

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W porównaniu do innych gmin będących członkami LGD Gościna Wielkopolska, wyraźny jest wyższy odsetek bezrobotnych kobiet. Podobna sytuacja ma miejsce w gminie Kościan. Z kolei bezrobocie wśród mężczyzn jest znacznie niższe i należy do najmniejszych w porównaniu do analizowanych gmin (wykres 16).

Wykres 16. Udział bezrobotnych kobiet i mężczyzn w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska

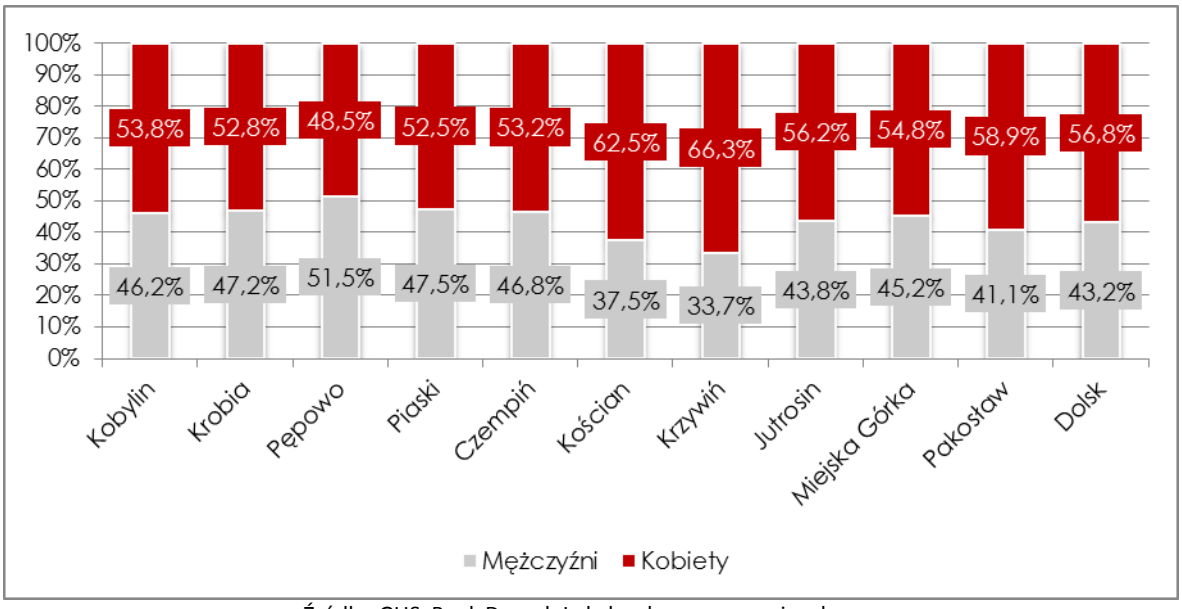

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W powiecie kościańskim w okresie od 2009 r. do 2011 r. występował największy odsetek bezrobotnych, którzy nie ukończyli 25. roku życia. W roku 2012 spadł udział tej kategorii bezrobotnych we wszystkich powiatach (wykres 17).

Wykres 16. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w gminie Krzywiń, powiecie kościańskim i województwie wielkopolskim w latach XII 2007 - XII2012 (w %)

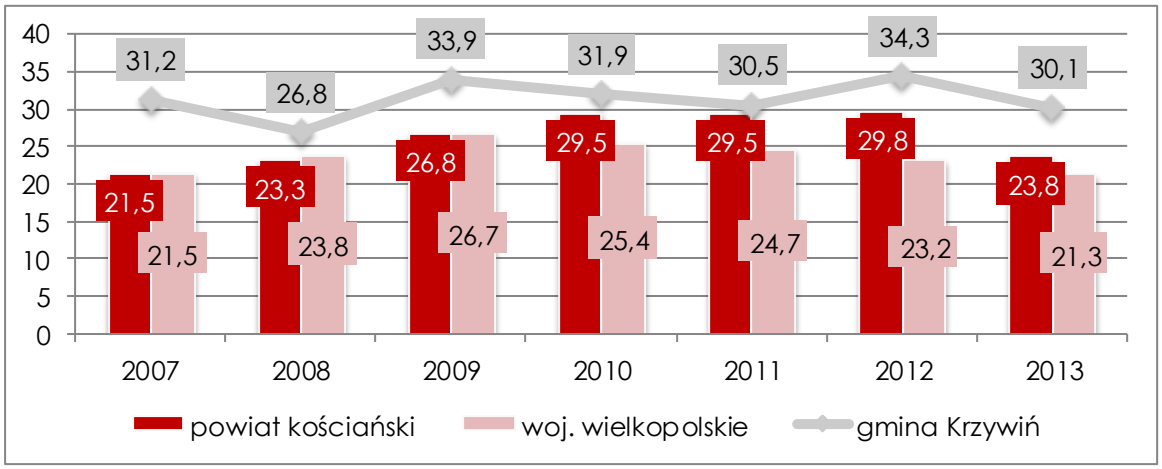

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Sytuacja ta nie musi jednak oznaczać, że zjawisko bezrobocia zostało wyeliminowane poprzez wzrost koniunktury gospodarczej. Bardziej prawdopodobne wyjaśnienie związane

jest z migracjami wewnętrznymi. Według GUS kobiety stanowią największy odsetek bezrobotnych, ale też najczęściej migrują.

W powiecie kościańskim przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto są niższe, niż w Wielkopolsce i choć widoczny jest systematyczny wzrost wysokości zarobków, to jednak różnica między województwem a powiatem pozostaje wciąż na podobnym poziomie (wykres 18).

Wykres 18. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w Polsce, województwie wielkopolskim i powiecie kościańskim w latach 2009-2012

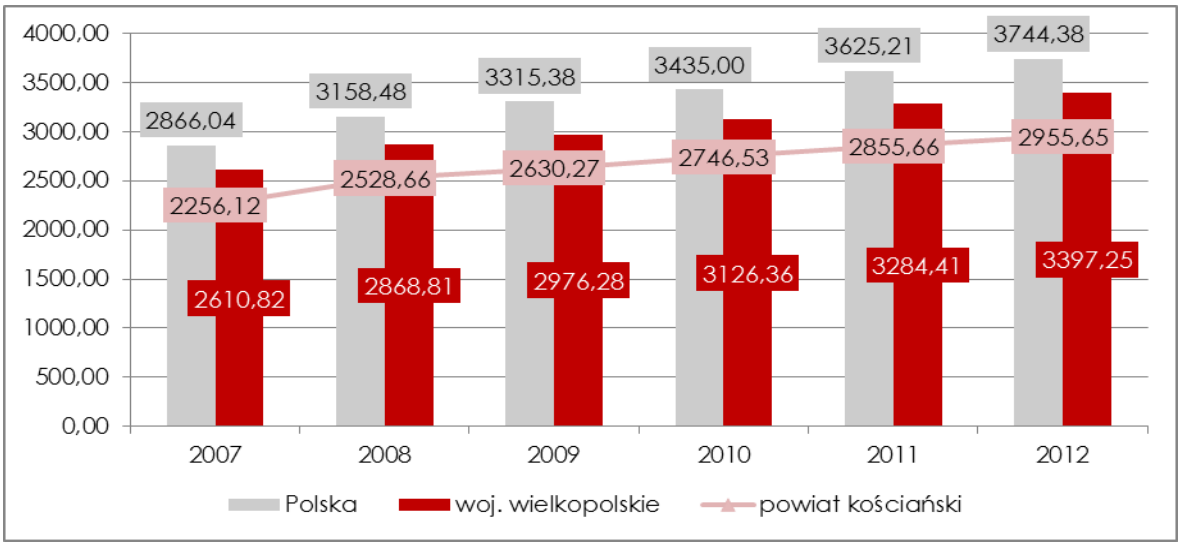

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W gminie Krzywiń istnieje problem dotyczący komunikacji transportowej: „W kwestii komunikacji jesteśmy lekko wykluczeni, ale niestety na własne życzenie. Nie mamy komunikacji kolejowej, drogi są na w miarę dobrym poziomie. Jeżeli ktoś chciałby przemieszczać się między miejscowościami, a nie ma własnego środka transportu, będzie miał problem. PKS zmniejszył ilość połączeń, ze względu na mniejszą ilość klientów. Jest to problem dla tych, którzy chcieliby korzystać z ich usług" [W01].

Za wskaźnik rozwoju gminy pod względem aktywności kulturalnej uważa się liczbę czytelników bibliotek publicznych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców. W gminie Krzywiń wskaźnik ten nie odbiega od wartości wskazywanych w innych jednostkach. Zauważalna jest tu tendencja spadkowa od 2007 r. do 2011 r. W większości gmin czytelników bibliotek przybyło w roku 2012, choć w całej Wielkopolsce obserwowany jest proces odwrotny (tabela 17).

Tabela 17. Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska

Obszar	2007	2008	2009	2010	2011	2012
WIELKOPOLSKIE	168	163	163	160	157	155
Czempiń	149	129	138	128	112	127
Dolsk	158	156	148	138	127	111
Jutrosin	153	166	167	166	162	146
Kobylin	234	215	205	193	194	193
Kościan	145	116	106	103	99	102
Krobia	163	156	155	169	141	152
Krzywiń	174	168	159	140	139	144
Miejska Górka	64	78	75	70	59	62
Pakosław	217	215	200	215	212	218
Pępowo	115	114	113	112	110	110
Piaski	83	82	80	80	80	80

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W gminie Krzywiń swą siedzibę ma Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Krzywiń. Jej filie utworzone zostały w Bieżyniu, Jerce i Lubiniu. Wśród gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska gmina Krzywiń zajmuje drugie miejsce pod względem posiadanego księgozbioru w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Większym księgozbiorem według zastosowanego wskaźnika pochwalić może się jedynie Pakosław. Tendencja ta utrzymuje się przez cały analizowany okres (tabela 18).

Tabela 18. Księgozbiór bibliotek na 1000 ludności w gminach powiatu gostyńskiego w latach 2007-2012

Obszar	2007	2008	2009	2010	2011	2012
WIELKOPOLSKIE	3548,8	3546,6	3512,2	3469,0	3461,4	3446,2
Czempiń	3202,5	3264,4	3305,4	3304,5	3353,3	3670,0
Dolsk	3544,1	3332,5	3439,8	3499,9	3572,1	3522,2
Jutrosin	5183,6	5272,4	5418,5	5510,6	5616,0	5753,5
Kobylin	4633,2	4543,6	4618,4	4481,4	4348,7	4094,8
Kościan	3735,3	3786,8	3801,4	3803,8	3791,0	3786,5
Krobia	4811,8	4879,4	4969,4	5025,2	5073,6	3930,1
Krzywiń	5800,6	5868,4	5911,7	5941,2	5976,0	6102,2
Miejska Górka	4399,8	4483,9	4399,8	4355,3	4324,3	3083,1
Pakosław	6425,3	6732,2	7004,0	6994,1	7111,1	7293,5
Pępowo	3407,5	3334,7	3397,3	3434,9	3484,3	3544,6
Piaski	4548,2	4564,6	4602,6	4504,6	4533,2	4550,1

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

O rozwoju danej gminy świadczy również jej oferta kulturalna. Na terenie gminy Krzywiń organizowane są różnorodne imprezy dla mieszkańców[175], w tym m.in.:

- Europejskie i Krajowe Zawody Sikawek Konnych
- Jarmark Soplicowski
- turniej wsi
- przegląd twórców „Krzywiniacy dla Krzywinia"
- koncerty muzyki klasycznej w Klasztorze w Lubiniu
- rajd turystyczny po gminie „Turystyczna wiosna w Gminie Krzywiń"
- zawody sportowo - pożarnicze jednostek OSP Miasta i Gminy Krzywiń
- rozgrywki drużyn piłkarskich
- Soplicowski Zlot motocykli zabytkowych
- turniej strzelecki (z wiatrówki)
- turniej gry w palanta, w bule, turniej piłki siatkowej, plażowej, tenisa stołowego
- dożynki gminne i sołeckie.

W gminach przedstawionych na poniższym wykresie najmniejsza liczba imprez odbywa się w Czempiniu, zaś najwięcej w Krobi. W GUS brakuje niestety danych dotyczących gminy Krzywiń.

6. PARTYCYPACJA OBYWATELSKA

O partycypacji obywatelskiej można mówić, kiedy społeczność uzyskuje wpływ, a pośrednio kontrolę, nad decyzjami organów władzy. Partycypacja obywatelska opiera się na założeniu, że udział obywateli w zarządzaniu demokratycznym państwem nie powinien być ograniczony wyłącznie do udziału w wyborach. Wciąż jednak za jej podstawowy wskaźnik uznaje się frekwencję wyborczą, ponieważ należy ona do najważniejszych i najbardziej rzetelnych metod określających aktywność obywatelską.

W wyborach samorządowych frekwencja w gminie Krzywiń kształtowała się na poziomie 56,5% w 2002 r., 52,5% w 2006 r. i 58% w 2010 r. i zawsze przewyższała frekwencję

[175] *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Mieście i Gminie Krzywiń*, op. cit.

w powiecie kościańskim, województwie wielkopolskim i Polsce. W ostatnich wyborach samorządowych frekwencja w województwie była niższa o ponad 10 p.p., niż w Krzywiniu. Duże zainteresowanie wyborami samorządowymi na przestrzeni trzech ostatnich tur wyborczych pozwala przypuszczać, że społeczność lokalna jest aktywnie zainteresowana sprawami gminy (tabela 19).

Tabela 19. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie kościańskim i gminie Krzywiń w latach 2002, 2006, 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2002			2006		2010	
	Wybory do rad gmin I tura	Wybory na wójta, burmistrza, prezydenta miasta		I tura	II tura	I tura	II tura
		I tura	II tura				
Polska	44,1	44,2	35,0	46,0	39,6	47,3	35,3
woj. wielkopolskie	45,8	45,9	35,7	47,1	38,7	47,1	31,5
pow. kościański	50,4	50,4	43,2	46,1	38,4	47,5	-
gm. Krzywiń	56,5	56,1	59,1	51,5	-	58	-

Źródło: PKW, opracowanie własne.

W wyborach do Sejmu i Senatu frekwencja w gminie Krzywiń była zazwyczaj niższa zarówno od tej w województwie, jak i od tej w powiecie. Najniższy poziom udziału w wyborach odnotowano w 2005 r., najwyższy – w 2007 r. (tabela 20). Prawdopodobnie mieszkańcy gminy Krzywiń w większym stopniu zainteresowani są wyborami lokalnych władz, niż wyborami do Parlamentu. Może to świadczyć o niskim zaangażowaniu w politykę w wymiarze narodowym. Bardziej prawdopodobne wyjaśnienie tego stanu rzeczy związane jest z niskim poziomem świadomości politycznej i poczuciem, że z punktu widzenia interesów lokalnej społeczności samorząd ma większy wpływ na realizację ich celów.

Tabela 20. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie kościańskim i gminie Krzywiń w latach 2001, 2005, 2007, 2011 (w %)

Wyszczególnienie	2001		2005		2007		2011	
	Sejm	Senat	Sejm	Senat	Sejm	Senat	Sejm	Senat
Polska	46,3	46,3	40,6	40,6	53,9	53,9	48,9	48,9
woj. wielkopolskie	49,9	49,9	40,9	40,9	55,1	55,1	49,2	49,2
pow. kościański	49,1	49,1	37,6	37,6	51,2	51,2	45	45
gm. Krzywiń	49,7	49,7	35,1	35,1	45,7	45,7	41,5	41,5

Źródło: PKW, opracowanie własne.

W wyborach prezydenckich frekwencja jest znacznie wyższa w całym kraju. Tutaj jednak również widoczne jest mniejsze zaangażowanie mieszkańców gminy Krzywiń. Wyższa

frekwencja odnotowana została zarówno w powiecie, jak i województwie. Z wyjątkiem roku 2000, w gminie Krzywiń zawsze odsetek wyborców był mniejszy, niż w kraju (tabela 21).

Tabela 21. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie kościańskim i innych gminach w latach 2000, 2005 i 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2000	2005		2010
		I tura	II tura	
Polska	61,1	49,7	51,0	55,3
woj. wielkopolskie	66,5	51,2	51,4	54,3
pow. kościański	68,7	48,9	48,9	51
gm. Krzywiń	65,8	46,4	47,8	48,3

Źródło: PKW, opracowanie własne.

Podniesienie poziomu aktywności obywatelskiej jest dla gminy Krzywiń sprawą priorytetową. Chodzi tu nie tyle o zachęcanie ludzi do uczestniczenia w wyborach, lecz raczej o promowanie i wspieranie oddolnych inicjatyw, zachęcanie do działania: Zwrócił na to uwagę jeden z uczestników badania reprezentujący władze samorządowe: „Kolejnym wyzwaniem jest odnowa pozostałych wsi, gdzie jest mała aktywizacja społeczna, a my jako gmina musimy tych mieszkańców zmobilizować do działania. Kolejną rzeczą jest pobudzenie inicjatyw lokalnych. Spotykamy się obecnie z Kołami Gospodyń Wiejskich, ponieważ panie wyraziły chęć utworzenia gminnego stowarzyszenia. Powstaje również coraz więcej Klubów Seniora z uwagi na starzejące się społeczeństwo. Dążymy do tego, aby ułatwić im dostęp do sektora medycznego, rehabilitacyjnego, o co również oni sami postulowali. Na pewno myślimy o włączeniu seniorów niejako do urzędu. Powstała teraz Rada Gminna Seniorów, działająca przy burmistrzu. Potrzebny jest taki organ, który doradzałby choćby w kwestii podpisywania projektów. Seniorów naprawdę mamy realnie zaktywizowanych i chce im się cokolwiek robić. Strażacy są już zaktywizowani, więc musimy teraz pracować nad dziećmi i młodzieżą. Tak jak wspomniałem, działa „Oliwskie Słoneczko", wolontariat przy gimnazjum w Krzywiniu, który zaszczepia w młodych ambicje. Trzeba młodych aktywizować i nadawać jakiś rytm ich życiu. Podsumowując główne kierunku: odnowa wsi, edukacja, infrastruktura techniczna i szeroko pojęty rozwój terenów pod inwestycję i zabudowę" [W02].

Gmina Krzywiń stara się włączać swoich mieszkańców w podejmowane decyzje. Świadczy o tym m.in. wspomniany już wcześniej sondaż, na podstawie którego zidentyfikowano najważniejsze problemy społeczne w gminie. Zaproszeni do niego mieszkańcy mieli

możliwość decydowania o celach *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Mieście i Gminie Krzywiń*. Społeczność lokalna z pewnością posiada większą wiedzę o swoim otoczeniu, niż osoby niezwiązane z gminą. Wskazują na to wyniki przeprowadzonego badania. Rodzice znacznie częściej wskazywali na problem alkoholizmu w rodzinach oraz na niedożywienie dzieci w porównaniu np. do wychowawców szkolnych[176]. Jeden z badanych podał przykład dotyczący uczestnictwa obywateli w decydowaniu o sprawach lokalnych: „Mieliśmy takie profesjonalne konsultacje kiedy sprzedawaliśmy ośrodek zdrowia. Było to trochę owiane mitami, ponieważ mieszkańcy uważali, że jeśli sprzedajemy ośrodek, to jest to już prywatyzacja służby zdrowia. Było to oczywiście błędne rozumienie, ponieważ ZOZ dalej świadczył usługi na zasadach Narodowego Funduszu Zdrowia, a sprzedaż budynku miała na celu jedynie ułatwienie im gospodarowania na swoim terenie. Takie konsultacje odbyły się w 5-6 miejscowościach. Podzieliliśmy głosowanie na obwody. Na jednej z konsultacji, burmistrz przedstawił swoją wizję i stan obecny. W spotkaniu wzięli udział zainteresowani kupnem oraz mieszkańcy. Wielkim problemem było jawne głosowanie, ponieważ ludzie głosując publicznie, mogliby podejmować decyzje pod wpływem tłumu. Zdecydowaliśmy więc o głosowaniu z pomocą urny wyborczej. I to wyszło naprawdę dobrze, mimo, że nas kosztowało to więcej czasu. Tak samo było w sprawie wiatraków w gminie. Moim zdaniem to wyszło bardzo dobrze i okazało się dobrym pomysłem” [W02].

Mieszkańcy mają również możliwość uczestniczenia w sesjach samorządów, jednak często nie korzystają z tej możliwości: „Jak we wszystkich samorządach, jest forma sesji. Każdy mieszkaniec ma prawo przyjść na sesję. To, że ludzie z tej możliwości nie korzystają jest ich własnym problemem. Mimo, że mają demokrację, w pełni z niej nie korzystają” [W01].

Gmina oferuje również inne formy włączania mieszkańców w lokalne życie oraz wprowadza pewne ułatwienia, pozwalające na sprawniejszy kontakt z Urzędem: „Działa Biuletyn Informacji Publicznej, uważam, że świetnie prowadzony przez jednego z pracowników. BIP idealnie spełnia swoją rolę, ułatwia mieszkańcom kontakt z Urzędem. Sprawy można załatwić poprzez kontakt telefoniczny czy Internet. W Urzędzie mamy prawnika, który godzinę w tygodniu świadczy usługi dla mieszkańców. Utworzyliśmy mobilny punkt

[176] Tamże.

urzędowy, na imprezach promujemy swoje materiały promocyjne. Przy sprawie ustawy śmieciowej odbywały się liczne spotkania, udzielaliśmy informacji mieszkańcom w punkcie konsultacyjnym. Chodziło o to, aby pomóc mieszkańcom w wypełnianiu deklaracji śmieciowych. Wydaje mi się, że staramy się być dla mieszkańców. Sprawdza się komunikacja internetowa, która na bieżąco przekazuje informacje. Odbywa się również komunikacja Urzędu z Sołtysami" [W02].

Wartym zaznaczenia rozwiązaniem zastosowanym przez gminę Krzywiń wydają się być konsultacje społeczne[177], które aktywnie włączają mieszkańców do tworzenia *Strategii Rozwoju Gminy Krzywiń na lata 2013- 2023.* Społeczność lokalna ma możliwość wypełnienia ankiety zamieszczonej na stronie internetowej gminy, której wyniki posłużą jako materiał wyjściowy do opracowywania strategii rozwoju tej jednostki terytorialnej. Celem ankiety jest zapoznanie się z opinią społeczności lokalnej na temat aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej, mocnych i słabych stron gminy, szans oraz zagrożeń związanych z jej rozwojem. Kwestionariusz zawiera pytania otwarte oraz zamknięte. Badani proszeni są o ocenę na pięciostopniowej skali takich obszarów jak: społeczeństwo, gospodarka, środowisko i przestrzeń, infrastruktura techniczna, turystyka i rekreacja, kultura i edukacja. Pytania otwarte budzą jednak pewne zastrzeżenia, ponieważ do każdego z nich podano przykłady, które w dużej mierze sugerują odpowiedź: do pytania o 3 obszary, które wymagają poprawy w gminie Krzywiń dołączono aż 12 przykładowych odpowiedzi. Sytuacja ta powtarza się przy innych pytaniach, dlatego rozsądne wydaje się rozważenie zmiany formuły na pytania zamknięte z możliwością dodania własnych uwag lub wskazania na inne obszary problemowe/ szanse/ zagrożenia. Ułatwi to analizę, przyspieszy proces opracowania danych, a dodatkowo zmniejszy objętość arkusza, przez co badani nie będą się zniechęcać do wypełniania ostatniej części ankiety. Wypełniony kwestionariusz należy samodzielnie wydrukować i zanieść do Urzędu Miasta i Gminy Krzywiń, co również należy uznać za rozwiązanie mało efektywne. Warto jednak zauważyć, że możliwość dostarczania ankiet np. poprzez pocztę elektroniczną czy inne wyznaczone placówki (np. szkoły) zwiększyłoby szansę na wyższy wskaźnik zwrotów kwestionariuszy. Pojawiając się w Urzędzie osobiście,

[177] www.krzywin.pl/Strategia_Rozwoju_Gminy_Krzywin_na_lata_2013-2023_-_Konsultacje_spoleczne,9471.html, [data dostępu: 25.02.2014]

w dodatku tuż przed gabinetem burmistrza, respondent może poczuć, że naruszona została gwarancja anonimowości ankiet, co zwiększa szansę na udzielanie odpowiedzi nieprawdziwych lub zniechęca do wypełnienia narzędzia już na samym początku. Zachętą do przyniesienia wydrukowanej ankiety mają być drobne upominki. Należy jednak zaznaczyć, że sama inicjatywa jest słuszna i należy do tych, które sprzyjają aktywności obywatelskiej. Gmina wychodzi naprzeciw swoim mieszkańcom także w inny sposób[178]: podczas Jarmarku Soplicowskiego pojawiło się stoisko samorządu, przy którym można było wypełnić ankietę i odebrać upominek.

Na swojej stronie internetowej gmina Krzywiń umieściła również informację o Funduszach Sołeckich wraz z poradnikiem dla sołtysów[179]. To bardzo ważny krok w stronę partycypacji obywatelskiej, ponieważ dzięki Funduszom Sołeckim mieszkańcy mogą bezpośrednio decydować o sposobach wydawania części pieniędzy wchodzących w skład budżetu gminy. Zazwyczaj sołectwa wydają zaplanowane środki finansowe na zakup materiałów związanych z utrzymaniem świetlicy wiejskiej, terenów zielonych oraz na organizację wydarzeń kulturalnych[180]. Celem wprowadzenia tej formy decydowania o wydatkach jest długofalowa poprawa warunków życia mieszkańców danej jednostki terytorialnej. Obecnie na terenie Krzywinia funkcjonują 24 sołectwa. Choć gmina wskazuje na korzyści, jakie niesie Fundusz Sołecki, nie ma jednak szczegółowych informacji związanych z realizacją tego zadania w praktyce. Warto dodać, ze Fundusz Sołecki jest miernikiem aktywności lokalnych wspólnot. Na jego podstawie stworzony został wskaźnik określający procentowo wykonanie zaplanowanych wydatków, który informuje o aktywności danego sołectwa i pośrednio o partycypacji obywatelskiej. Aktywność obywatelska mieszkańców wsi jest dosyć zróżnicowana. Wiele zależy od tego, jak działa dane sołectwo: „Przy dobrze zorganizowanym sołectwie, społeczność z radą sołecką organizuje np. dożynki, imprezy, które wyciągną ludzi z domów, co obecnie jest trudne” [W01]. Mieszkańcy wsi pojawiają się na zebraniach głównie wtedy, gdy realizowane są projekty związane z rozwojem ich miejscowości, jednak

[178] A. Szklarska – Meller, *Krzywiń: maskotka i nowa strategia rozwoju gminy,* dostępny: www.koscian.naszemiasto.pl, [data dostępu: 26.02.2014].
[179] *Piękniejsza wieś! Fundusz Sołecki – poradnik,* dostępny: www.krzywin.pl, [data dostępu: 26.02.2014].
[180] B. Kobus, *Polska wieś się zmienia. Odnowa a fundusz sołecki,* dostępny: www.krzywin.pl, [data dostępu: 26.02.2014].

względnie szybko tracą zainteresowanie takimi spotkaniami: „Są wsie, gdzie tych uczestników jest naprawdę dużo. Jeżeli coś zaczyna się dziać w miejscowościach tj. obecnie realizowany Plan Rozwoju Wsi, aktualne inwestycje, organizacja imprez, to ludzie chętniej przychodzą na zebrania. Sam uczestniczyłem w spotkaniu dot. Planu Rozwoju Wsi. Ludzie zabierali na nim głos, przedstawiali swoje stanowisko. Gorzej to wyglądało na przestrzeni czasu, kiedy plany stanęły w miejscu. Współpraca z ich strony kończy się wraz z końcem bodźców płynących z zewnątrz" [W01].

Kolejnym pozytywnym przykładem zaangażowania mieszkańców w sprawy związane z gminą jest uruchomienie profilu Urzędu Miasta i Gminy Krzywiń na Facebooku[181]. Społeczność lokalna wymienia się tam informacjami o wydarzeniach kulturalnych i komentuje działania gminy. Profil ten jest na bieżąco aktualizowany. Miernikiem jego popularności może być ilość "polubieni" – obecnie ich liczba wynosi 510 (stan na: 04-03-2014), co stanowi dobry wynik w porównaniu do ogólnej liczby mieszkańców. Jeden z badanych w wywiadzie zauważył, że Internet jest bardzo skutecznym narzędziem komunikacji ze społecznością lokalną: „Trzy lata temu zainwestowałem w całkowicie nowy portal informacyjny Krzywin.pl, powstała nowa strona w założeniu urzędowego Facebooka. Powstała w ten sposób komunikacja z mieszkańcami. To narzędzie idealnie sprawdziło się podczas ostatniego ataku zimy, kiedy mieszkańcy informowali mnie o zasypanych drogach, czy przerwach w dostawie prądu" [W02]. Warto jednak zauważyć, że informowanie mieszkańców o aktualnie prowadzonych działaniach odbywa się nie tylko poprzez Internet: „Są sołtysi, rady sołeckie, tablice informacyjne oraz strona internetowa. To zależy również od grupy, do której trzeba dotrzeć. W przypadku rolników, jest to Izba Rolnicza. Sposób informowania dostosowany jest do potrzeb grupy" [W01]. Ostatnie zdanie tej wypowiedzi uczestniczącego w badaniach jakościowych pracownika urzędu gminy wskazuje na wysoki poziom świadomości roli i sposobu przekazu informacji między mieszkańcami a władzami gminy.

Warto też wspomnieć o stworzeniu platformy *Internetowych Kronik Wsi* w gminie Krzywiń[182], brakuje tam jednak jakichkolwiek wpisów. W tym przypadku warto brać przykład

[181] Por. www.facebook.com/pages/Urz%C4%85d-Miasta-i-Gminy-Krzywi%C5%84/171366609613008, [data dostępu: 26.02.2014].
[182] www.gminakrzywin.pl, [data dostępu: 26.02.2014].

z innych gmin. W gminie Borek Wielkopolski aktywnie publikowane są aktualności z sołectw, dzięki czemu projekt zdobył pierwsze miejsce w ogólnopolskim konkursie *Przyjazna Wieś*[183].

Zdaniem badanych, problemy związane z aktywizacją mieszkańców gminy Krzywiń nie wynikają z niewystarczającego nacisku na edukację obywatelską w szkołach: „Myślę, że edukacja jest na dobrym poziomie. Szkoły są dobrze wyposażone, mamy dobrą kadrę nauczycielską. Problem tkwi w tym, aby młodzież, która uczy się w tych szkołach, chciała w przyszłości w gminie pozostać i wspierać ją" [W01]. Respondenci podczas wywiadów jakościowych wskazywali takie powody braku zainteresowania społeczności lokalnej działaniami gminy, jak:

- Poczucie obywateli, że są okłamywani przez władzę i nie posiadają realnego wpływu na decyzje podejmowane na szczeblu lokalnym: „Szanować i nie okłamywać. To jest podstawa. Wtenczas będzie współpraca społeczeństwa. Każdy człowiek chętnie współpracuje, jeżeli jest szanowany" [R3]
- Migracje, które przyczyniają się do zmniejszonego identyfikowania się ze wspólnotą lokalną, ze względu na spędzanie czasu poza miejscem zamieszkania: „Te gminy, które mają mniej miejsc pracy stają się sypialniami. Ludzie tylko wyjeżdżają i przyjeżdżają i się tylko mijają. To jest też powód, że ludzie mniej się interesują" [R4]
- Nadreprezentacja partykularnych interesów i osobistych utarczek pomiędzy przedstawicielami samorządów podczas sesji, które powodują niechęć do uczestniczenia w spotkaniach o prywatnym i niemerytorycznym charakterze „Ja myślę, że brakuje takiej kultury politycznej w samorządach, bo często sesje są bardzo dziwne i ludzie, którzy przychodzą na sesje są po prostu zniesmaczeni i oni nie wiedzą do końca o co tu chodzi. Oni przyszli posłuchać, chcą wiedzieć w jakim kierunku ta gmina się rozwija, wiedzą co dla tej gminy będzie robione a tu są utarczki personalne. Ludzi to zniechęca i nie uczestniczą w tym" [R3]
- Przemiany więzi społecznych wynikające z obecności nowych form komunikowania, sposobów spędzania czasu oraz wirtualnej rzeczywistości: „Teraz trzeba by było wyłączyć ludziom prąd w domu, aby zaczęli się komunikować ze sobą na zewnątrz" [W01]

[183] *Boreckie kroniki najlepsze w Polsce*, dostępny: www.borekwlkp.home.pl, [data dostępu: 05.02.2014].

Mieszkańcy gminy Krzywiń chętnie biorą udział w wydarzeniach organizowanych przez osoby związane z trzecim sektorem. Imprezy te najczęściej mają charakter nieodpłatny, zaś główną formą informowania o wydarzeniach są nieoficjalne kanały komunikacji: „My nie musimy plakatów rozwieszać, bo cokolwiek organizujemy to mamy dużo ludzi. Jak już coś się ludziom spodobało to jest już jakaś tradycja i mamy dużo cyklicznych imprez, i mamy po 400-500 osób, a na sali do 250 no to żadnych nie muszę plakatów puszczać. To się już kiedyś ludziom spodobało, przyszli, zobaczyli i to tak funkcjonuje (…) Robimy sami imprezy i mamy zawsze komplet. (…) Jest zawsze dużo ludzi i nie ma żadnej opłaty”. [R3]

7. Współpraca międzysektorowa

Samorząd terytorialny dzięki współpracy z sektorami gospodarczym i społecznym może zyskać wiele korzyści. Organizacje pozarządowe i samorząd mają wspólny cel, jakim jest szeroko pojęte zaspokajanie potrzeb społeczności lokalnej. Dlatego też wiele gmin dotuje działalność organizacji pozarządowych. W Polsce wciąż jednak współpraca ta ma marginalny zakres, a partnerskie relacje między tymi podmiotami wymagają rozwoju[184].

Gmina Krzywiń przygotowała *Wieloletni program współpracy i zasady współpracy z organizacjami pozarządowymi*[185]. Dokument określa zasady, zakres i formy współpracy w działaniach na rzecz gminy i jej mieszkańców. Przesłankami do stworzenia programu były: udział mieszkańców w życiu publicznym, poprawa skuteczności działania lokalnego samorządu oraz zmiana infrastruktury społecznej. Cele programu to:

- Kształtowanie demokratycznego ładu społecznego poprzez budowanie związków partnerskich między organizacjami działającymi w środowisku lokalnym a samorządem;
- Umacnianie lokalnych działań na rzecz poprawy infrastruktury społecznej i inicjatyw dla dobra społeczności lokalnych;
- Zwiększanie wpływu społeczności lokalnej na kreowanie polityki społecznej w gminie;
- Określenie zasad, obszarów i form współpracy;

[184] *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych. Raport z badania 2012*, op. cit.
[185] *Wieloletni program współpracy i zasady współpracy z organizacjami pozarządowymi,* dostępny: www.krzywin.wokiss.pl, [data dostępu: 26.02.2014].

- Otwarcie na konkurencyjność poprzez umożliwienie organizacjom występowania z ofertami realizacji niektórych zadań publicznych[186].

Rada Miejska zobowiązała się w tym dokumencie do zapewniania pełnego dostępu do informacji o tematach prac samorządu, konsultowania projektów aktów prawa lokalnego dotyczących działalności statutowej organizacji pozarządowych, zlecania realizacji niektórych zadań samorządu, udzielania wsparcia z budżetu gminy. Organizacje, o ile działają na terenie gminy Krzywiń, mogą uzyskać różne formy wsparcia, np. dotacje, nieodpłatne użytkowanie lokalu, pomoc w staraniach o przyznanie środków z funduszy europejskich, pomoc w zakresie nawiązywania kontaktów i współpracy między sektorowej[187]. W programie zawarty został również regulamin przyznawania dotacji. Stowarzyszenia zwykłe i rejestrowane, towarzystwa, Koła Gospodyń Wiejskich, Kluby Seniora, OSP, szkoły oraz grupy nieformalne mogą uzyskać wsparcie w ramach inicjatywy lokalnej 2013[188]. Fundusze pozyskane w ten sposób przeznaczane są na organizację konkretnego wydarzenia. W gminie współpraca z organizacjami pozarządowymi opiera się przede wszystkim na organizacji imprez sportowych z animatorami sportu[189]. W badaniach jakościowych wskazano jednak na pewien problem, który związany jest z funkcjonowaniem organizacji pozarządowych na terenie gminy. Nie posiadały one oficjalnego statusu, przez co nie mogły starać się o różne formy wsparcia. Przez to też program współpracy z III sektorem oceniany był przez badanych jako nieprzejrzysty: „(…) nie inwestowaliśmy w te organizacje, ponieważ większość z nich nie miała statusu formalnego. To wszystko powodowało, że wszystkie osoby prowadzące zajęcia sportowe, czy zajęcia dla osób z problemem alkoholowym były zatrudniane przez urząd na umowę zlecenie. Chaos w tym sektorze spowodował, że nie mamy na dzień dzisiejszy jasnego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi. Nawet gdyby takowy był, musiałby odbyć się konkurs ofert, czego niektórzy już się boją. Organizacja „Oliwskie Słoneczko", ma tryb pracy z dziećmi i młodzieżą na zasadzie wolontariatu. Organizują wydarzenia kulturalne, aktywizują młodych. UKS-y zaczynają prężnie funkcjonować. Ludowy Związek Sportowy, również był tym nieformalnym stowarzyszeniem, a teraz udało się go zarejestrować przy Starostwie. W momencie kiedy stowarzyszenia nabierają

[186] Tamże.
[187] Tamże.
[188] *Inicjatywa lokalna 2013,* dostępny: www.krzywin.pl, [data dostępu: 26.02.2014].
[189] *Animatorzy sportu 2013,* dostępny: www.krzywin.pl, [data dostępu: 26.02.2014].

charakteru formalnego, my możemy podjąć działania w kwestii dotowania tych grup, nie martwimy się o każdą fakturę, tak jak teraz" [W02].

Gmina Krzywiń nawiązuje również współpracę z przedsiębiorcami. Są to zazwyczaj średniej wielkości firmy: „Staramy się, aby ta współpraca była jak najlepsza. Jeżeli firmy wskazują jakiś problem, w którego rozwiązaniu, może pomóc gmina, to zgłaszają się do Urzędu. My staramy się wtedy pomagać. Działa to w dwie strony, ponieważ i te firmy są w lepszej kondycji dzięki naszej pomocy, a i my mamy z tego korzyści. Odbywają się spotkania przedsiębiorców m.in. na „Forum Przedsiębiorców". Są tam poruszane bieżące tematy, ale też wizje przedsiębiorców" [W01]. Gminie zależy na rozwijaniu szkolnictwa zawodowego we współpracy z właścicielami przedsiębiorstw. W tym celu przeprowadzono ankietę, która miała zidentyfikować poziom znajomości lokalnych przedsiębiorców. Jeden z badanych wskazał, że „(…) to wiąże się z chęcią nawiązania z naszej strony współpracy z przedsiębiorcami, którzy są pracodawcami dla praktykantów szkół. Trzeba połączyć współpracę między nimi, szkołami, a Cechami Rzemiosł, które na szczęście wracają do łask. Zależy nam również na pozyskaniu środków, na budowę chociażby laboratorium, które zwiększa możliwości rozwoju ucznia. Projekty, które są dużym plusem, to realizowany przez szkoły ERASMUS i praktyki zagraniczne" [W02]. Gmina utrzymuje również ścisłe relacje z rolnikami poprzez współorganizowanie Forum Rolniczego: „Oprócz Forum Przedsiębiorczości, istnieje również Forum Rolnicze, w którym staramy się uczestniczyć. Jesteśmy współorganizatorem tego Forum i na bieżąco rozwiązujemy rolnicze problemy". [W01]

Współpraca z przedsiębiorcami ma również inny wymiar. Jeden z przedstawicieli organizacji pozarządowych tak podsumował jej uwarunkowania: „Najważniejsze jest chyba zaufanie, którego największym nośnikiem są właśnie przedstawiciele gminy. Jeżeli oni jakby budują te relacje polegające na zaufaniu, to przedsiębiorcy chcą się osiedlać i wiedzą, że będą mieli pewne podatki, ale nie będzie się co chwilę zmieniać. Wiedzą, że nic im nie grozi na danym terenie. Jak to zaufanie się buduje to wiadomo, że ta gmina będzie się rozwijać. Natomiast jak się go nie buduje, no to jednak ludzie uciekają i firmy przenoszą się do innych gmin. To widać, że niektóre gminy znienacka się rozwijają i dlaczego się rozwijają i to jest główne pytanie, a inne mimo, że mają pewien potencjał, to się nie rozwijają. I to jest kluczowe – zaufanie i poparcie

w społeczeństwie, że wiemy co mamy i możemy budować. Robimy to razem i dla siebie a nie przeciwko sobie" [R3].

Szansą dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym jest powołanie instytucji, które pozwolą przeciwdziałać temu zjawisku. Inicjatywy takie łączą się z koncepcją ekonomii społecznej. W gminie Krzywiń również powstały pomysły założenia spółdzielni socjalnych: „Szansy dopatrujemy się także w spółdzielniach socjalnych. Pojęliśmy pewne kroki w tym kierunku, jednak przeważył jeden konkretny minus, mianowicie to, że działa tam zasada „jeden za wszystkich, wszyscy za jednego". Są to ludzie, którzy po wykluczeniu społecznym teraz mają być dla siebie szefami, a z tego niestety rodzą się problemy. W firmie, kiedy pojawia się problem, mimo całego zamieszania pracuje się dalej, a tutaj kiedy ktoś rezygnuje, cała reszta rezygnuje razem z nim. Mieliśmy taką sytuację, kiedy 5 kobiet chciało założyć spółdzielnię. Z biegiem czasu, jedna wyjechała, reszta się pokłóciła, a inicjatywa upadła. Nie twierdzę, że to jest koniec pomysłu, tym bardziej, że na te inicjatywy są do zdobycia spore pieniądze. Spółdzielnie miałyby dotyczyć świadczenia usług na rzecz osób starszych, sprawy porządkowe. W ten sposób chcemy włączyć tych ludzi w życie zawodowe. Taka nauka pracy. Są ludzie, którzy są zdrowi, mają ręce i nogi, ale wielkim problemem jest pójście do pracodawcy i uzyskanie zatrudnienia" [W02]. Badany zauważał, że tego typu rozwiązania są niezwykle korzystne dla obu stron, jednak równocześnie dostrzegał problemy organizacyjne, które uniemożliwiają prowadzenie działalności: „Na pewno zaletą jest zmniejszenie marginesu społecznego, zagospodarowanie czasu tym ludziom. Zmniejsza się przestępczość, liczba kradzieży, problem alkoholowy. Przy okazji i my mamy z tego korzyści, choćby w formie posprzątanego terenu. Wadami jest to, że te osoby nie mają trwałego zapału do działania lub nie potrafią rozwiązywać między sobą konfliktów. Ci ludzie mają niski poziom przedsiębiorczości, kiedy kończy się wsparcie z naszej strony, oni nie potrafią sobie sami poradzić". [W02]

Brak informacji o faktycznej współpracy z III sektorem i listy organizacji, którym gmina przyznała środki finansowe lub inny rodzaj pomocy uniemożliwia rzetelną ocenę działań wykonywanych razem z organizacjami pozarządowymi. Dane uzyskane z wywiadów jakościowych pozwalają jednak na przypuszczenie, że współpraca ta wymaga rozszerzenia.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w gminie Krzywiń w latach 2007-2012 338

Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności gminy Krzywiń w 2012 roku 340

Wykres 3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Krzywiń w latach 2007-2012 (w %) 341

Wykres 4. Prognoza zmian liczby ludności w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w gminie Krzywiń w latach 2014-2030 342

Wykres 5. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Krzywiń w okresie 2007-III kwartał 2013 343

Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 344

Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 345

Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 346

Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 347

Wykres 10. Liczba zarejestrowanych stowarzyszeń w podziale na gminy w powiecie kościańskim 357

Wykres 11. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska 358

Wykres 12. Współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych i gimnazjach w gminie Krzywiń w latach 2007-2012 (w %) 364

Wykres 13. Uczniowie w szkołach podstawowych i gimnazjach w gminie Krzywiń w latach 2007-2012 364

Wykres 14. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w gminie Krzywiń w latach 2008- 2012 366

Wykres 15. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym według płci w gminie Krzywiń w latach 2009-2012 (w %) 378

Wykres 16. Udział bezrobotnych kobiet i mężczyzn w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska 379

Wykres 17. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w gminie Krzywiń, powiecie kościańskim i województwie wielkopolskim w latach XII 2007 - XII2012 (w %) 379

Wykres 18. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w Polsce, województwie wielkopolskim i powiecie kościańskim w latach 2009-2012 380

SPIS TABEL

Tabela 1. Dynamika zmian w porównaniu rok do roku liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 (w %) 348

Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 349

Tabela 3. Podmioty według klas wielkości w gminie Krzywiń w latach 2009-2012 349

Tabela 4. Liczba podmiotów według klas wielkości w gminie Krzywiń w latach 2009-2012 na 10 tysięcy mieszkańców w wieku produkcyjnym 349

Tabela 5. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w gminie Krzywiń oraz w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD G.ościnna Wielkopolska w 2012 r. W zestawieniu przedstawiono jedynie te sekcje, których udział w strukturze gospodarczej gmin wynosił co najmniej 2%. 350

Tabela 6. Liczba przedsiębiorstw wg sekcji PKD2007 w gminie Krzywiń w latach 2009-2012 351

Tabela 7. Efektywne Firmy 2012 z terenu gminy Krzywiń 352

Tabela 8. Zagrożenia zidentyfikowane na podstawie analizy SWOT w podziale na obszary 368

Tabela 9. Cele operacyjne i cele strategiczne rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Krzywiń 370

Tabela 10. Szczegółowe cele rozwoju Gminy Krzywiń 370

Tabela 11. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) 372

Tabela 12. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł) 373

Tabela 13. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) 374

Tabela 14. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 375

Tabela 15. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 376

Tabela 16. Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych przez gminy miejsko-wiejskie i wiejskie będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł) 377

Tabela 17. Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska 381

Tabela 18. Księgozbiór bibliotek na 1 000 ludności w gminach powiatu gostyńskiego w latach 2007-2012 381

Tabela 19. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w latach 2002, 2006, 2010 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie kościańskim i gminie Krzywiń (w %) 383

Tabela 20. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w latach 2001, 2005, 2007, 2011 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie kościańskim i gminie Krzywiń (w %) 383

Tabela 21. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w latach 2000, 2005 i 2010 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie kościańskim i innych gminach (w %) 384

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

GMINA MIEJSKA GÓRKA

Rysunek 1. Mapa obszaru realizacji projektu „Partnerstwo samorządów Południowej Wielkopolski na rzecz zwiększenia dostępności i jakości usług publicznych" – Miejska Górka

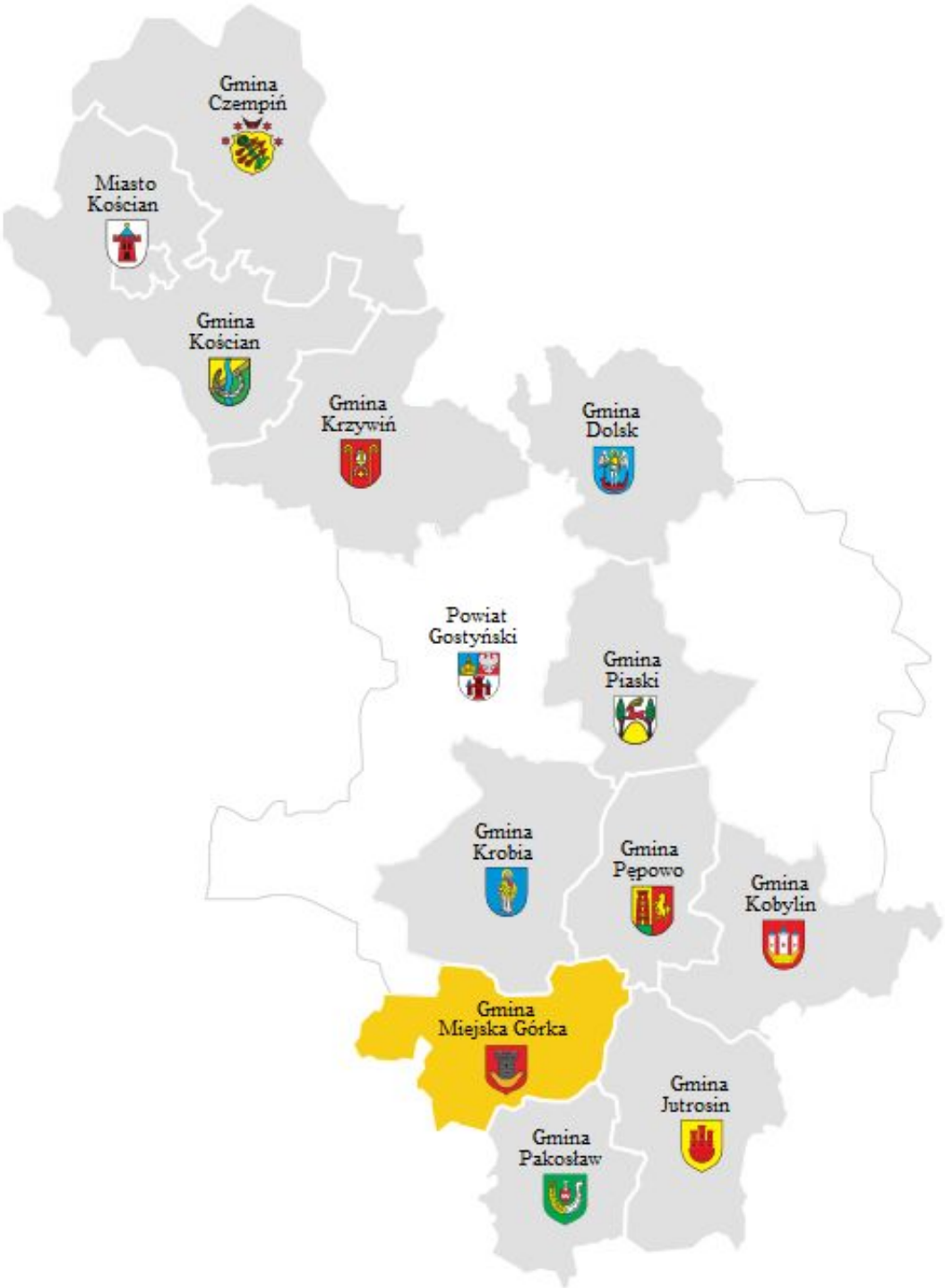

Źródło: http://www.uslugipubliczne.pl/mapa.html

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE

Gmina Miejska Górka to gmina miejsko-wiejska położona w północnej części powiatu rawickiego. Rozciąga się na obszarze 10348 ha. Miasto Miejska Górka jest oddalone o około 10 km od siedziby powiatu – Rawicza, a od stolicy województwa – Poznania, o około 110 km. Miejska Górka sąsiaduje z siedmioma gminami: Bojanowo, Poniec, Krobia, Pępowo, Jutrosin, Pakosław i Rawicz. Takie położenie gminy może być jedną z przyczyn jej spowolnionego rozwoju, o czym wspomina przedstawiciel władz samorządowych gminy: „Słabą stroną [gminy] jest położenie, jeżeli chodzi o jej rozwój, to dynamiczniej się rozwijają gminy położone przy węzłach komunikacyjnych i przy większych miastach. Przebiega tu co prawda droga krajowa, ale to nie jest autostrada (…) My musimy bazować na własnej działalności, przedsiębiorczości. Tutaj jest niezmiernie trudno ściągnąć inwestora" [W16][190].

2. ZMIANY DEMOGRAFICZNE

Liczba ludności gminy Miejska Górka wynosiła w roku 2012 9435 mieszkańców (wykres 1). Od 2007 roku liczba mieszkańców nieznacznie wzrosła (o 1 p.p). W latach 2007-2009 w strukturze ludności przeważały kobiety (stanowiły kolejno: 50,15%; 50,14% i 50,12%). W kolejnych latach odnotowano minimalną przewagę liczby mężczyzn (stanowili kolejno 50,16%; 50,12% i 50,05%).

Gmina Miejska Górka ma charakter rolniczy (aż 88% jej obszaru zajmują użytki rolne – 9097 ha), co negatywnie wpływa na sytuację kobiet na rynku pracy. Potwierdzają to dane dotyczące liczby zarejestrowanych bezrobotnych, w której to grupie dominują kobiety. Rolniczy charakter gminy wpływa też na stosunkowo niską gęstość zaludnienia. W 2012 roku było to 91 osób na km^2, a na terenie powiatu rawickiego wskaźnik ten wynosił 109.

[190] Stosowane oznaczenia np. W16 czy F02, R3 są symbolami wskazującymi numer indywidualnego wywiadu pogłębionego (W) lub zogniskowanego wywiadu grupowego (F lub R), podczas którego dana wypowiedź została zarejestrowana.

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w gminie Miejska Górka w latach 2007-2012

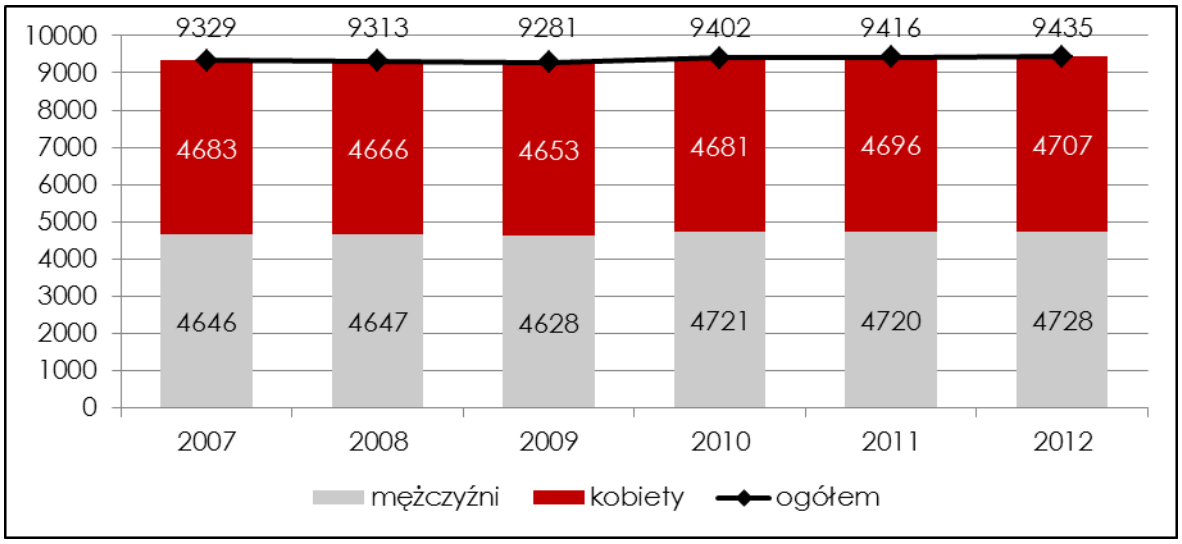

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Na podstawie piramidy wieku i płci gminy Miejska Górka (wykres 2), można stwierdzić że struktura wiekowa lokalnej społeczności nie odbiega znacząco od struktury ogólnopolskiej. Na wykresie widoczne są dwa wyże demograficzne wśród osób urodzonych w latach pięćdziesiątych i osiemdziesiątych, co jest typowe dla Polski. Wkrótce w wiek emerytalny wejdą mieszkańcy z pierwszego wyżu, co oznacza, że zadaniem władz samorządowych powinno być zaplanowanie i realizacja działań mających na celu aktywizację fizyczną, psychiczną i społeczną seniorów. Takie inicjatywy, poza korzyściami społecznymi, przynieść mogą również korzyści ekonomiczne wynikające ze zmniejszania skali korzystania z usług ochrony zdrowia przez osoby starsze, a być może także – zwiększenia konsumpcji przedstawicieli tej kategorii wiekowej. Warto podkreślić, że w przypadku gminy Miejska Górka w 2012 roku odnotowano stosunkowo dużą liczbę dzieci w wieku od 5 do 9 lat w populacji gminy. Jednak dzietność pokolenia lat osiemdziesiątych jest dużo niższa niż pokolenia ich rodziców (poprzedniego wyżu). Pokazuje to, że w gminie dominował model rodziny 2+1, rzadziej 2+2. Potwierdza to wskaźnik przyrostu naturalnego na 1000 osób, który dla Miejskiej Górki w 2012 roku przyjął wartość 1,6 (niższy niż w całym powiecie), podczas gdy w 2007 roku wynosił jeszcze 4,8 (dla powiatu wynosił 4). Najniższą wartość miał on jednak w 2009 roku, kiedy to spadł poniżej 0 i wynosił -0,1.

Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności gminy Miejska Górka w 2012 roku

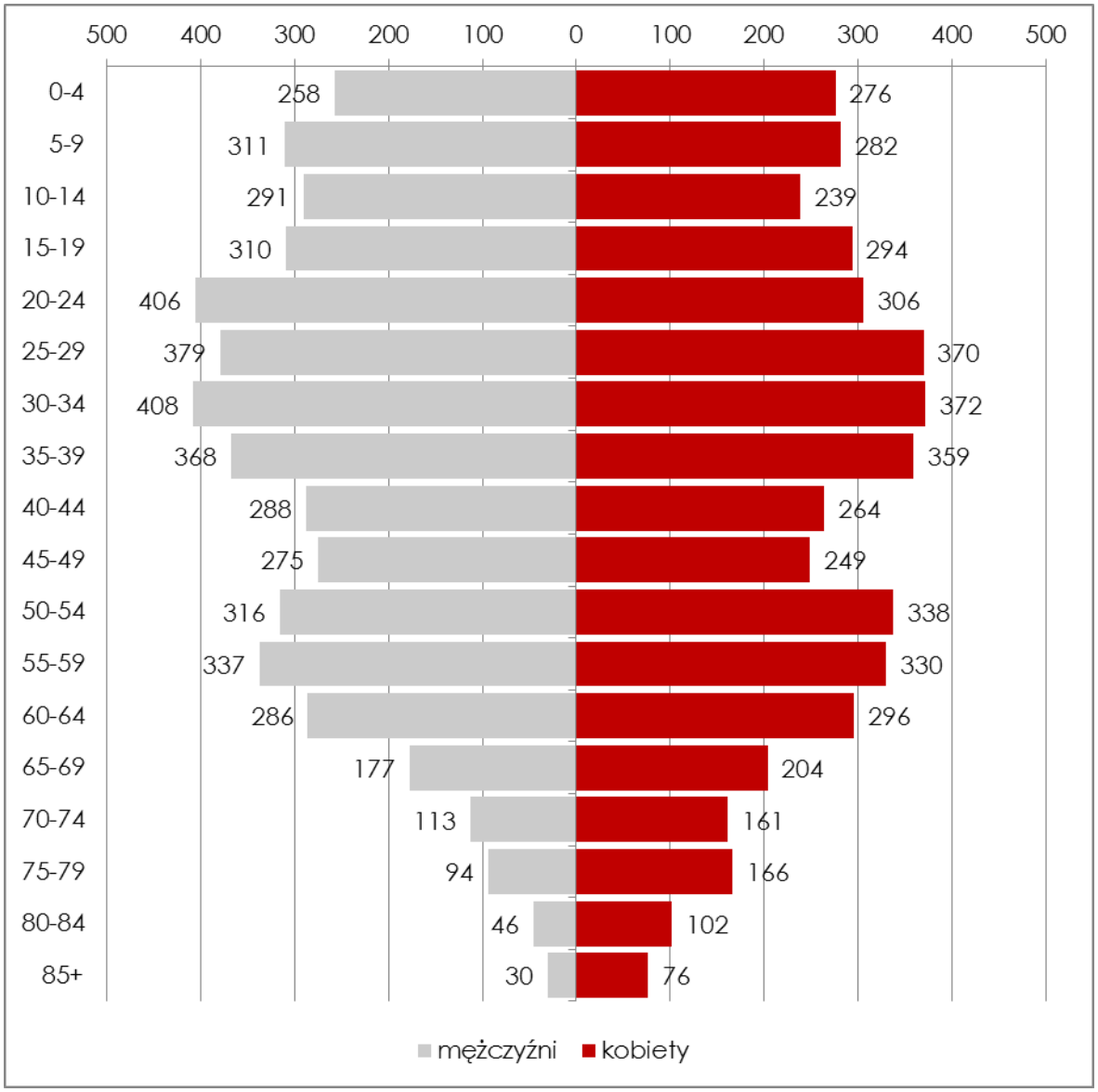

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W latach 2007-2012 roku odsetek osób w wieku produkcyjnym wzrósł, co było spowodowane wejściem ostatnich roczników wyżu demograficznego lat osiemdziesiątych na rynek pracy. Natomiast powoli, ale systematycznie spadał odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym, a wzrastał w wieku poprodukcyjnym (wykres 3). Zmiany te są symptomatyczne dla procesu starzenia się społeczeństwa. Na postępowanie tego procesu wskazują m.in. różnice między odsetkiem osób w wieku przedprodukcyjnym i tych w wieku

poprodukcyjnym. W 2007 roku wynosiła ona prawie 10 p.p., w 2008 – ok. 9 p.p., w 2009 – ponad 8 p.p., w 2010 – ok. 8 p.p., w 2011 – prawie 7 p.p., a w 2012 roku 5,4 p.p.

Wykres 3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Miejska Górka w latach 2007-2012 (w %)

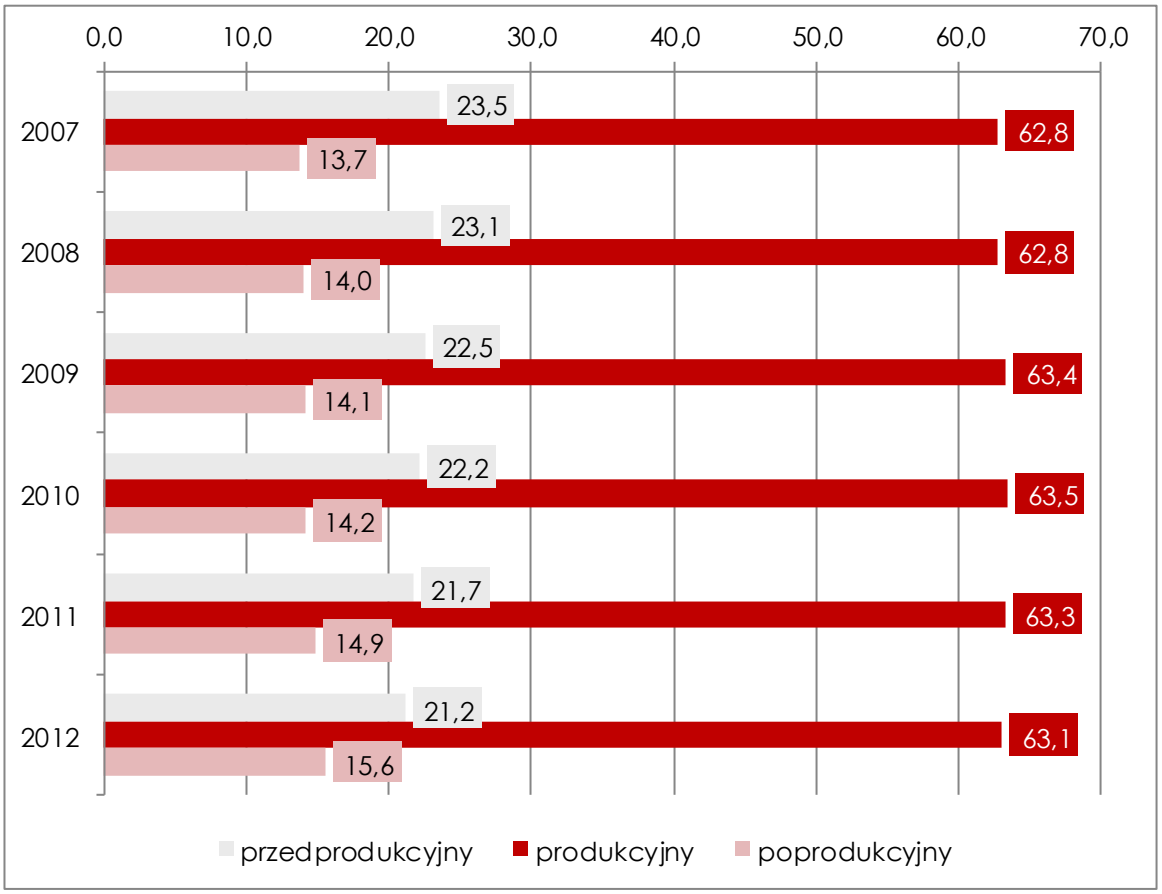

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Warto również przeanalizować prognozy dotyczące liczby ludności gminy. W celu pozyskania odpowiednich danych skorzystano z serwisu „Prognozy zapotrzebowania na usługi edukacyjne", który powstał na zlecenie Ośrodka Rozwoju Edukacji[191]. Analizie poddane zostały trzy grupy wiekowe: 0-6, 7-15 i 16-18 lat. Dane te potwierdzają zaobserwowaną wcześniej tendencję spadku dzietności i powolnego starzenia się społeczeństwa, co dotyczy nie tylko gminy Miejska Górka, ale całego kraju. Na wykresie 4 widać drobne wahania w liczbie dzieci i młodzieży w tych trzech kategoriach wiekowych. Są one wynikiem naturalnych zmian demograficznych i zmian wyżowo-niżowych. Jednak mimo okresowych

[191] www.prognozademograficzna.ore.edu.pl, [data dostępu: 24.02.2014].

wzrostów liczby dzieci, generalnie ich liczebność zmniejsza się, co wyraźnie widać w przypadku osób w wieku 0-6 (w analizowanych latach spadła o 160) i 7-15 (spadła o 141). W najstarszej grupie wiekowej, co prawda liczba osób wzrosła (o 21), ale wynika to z tego, że w ten wiek wejdą wtedy dzieci osób z ostatniego wyżu demograficznego, co widać również po zwiększonej liczbie osób w kategorii 0-6 na początku analizowanego okresu.

Wykres 4. Prognoza zmian liczby dzieci w kategoriach wiekowych 0-6, 7-15 i 16-18 lat gminie Miejska Górka w latach 2014-2030

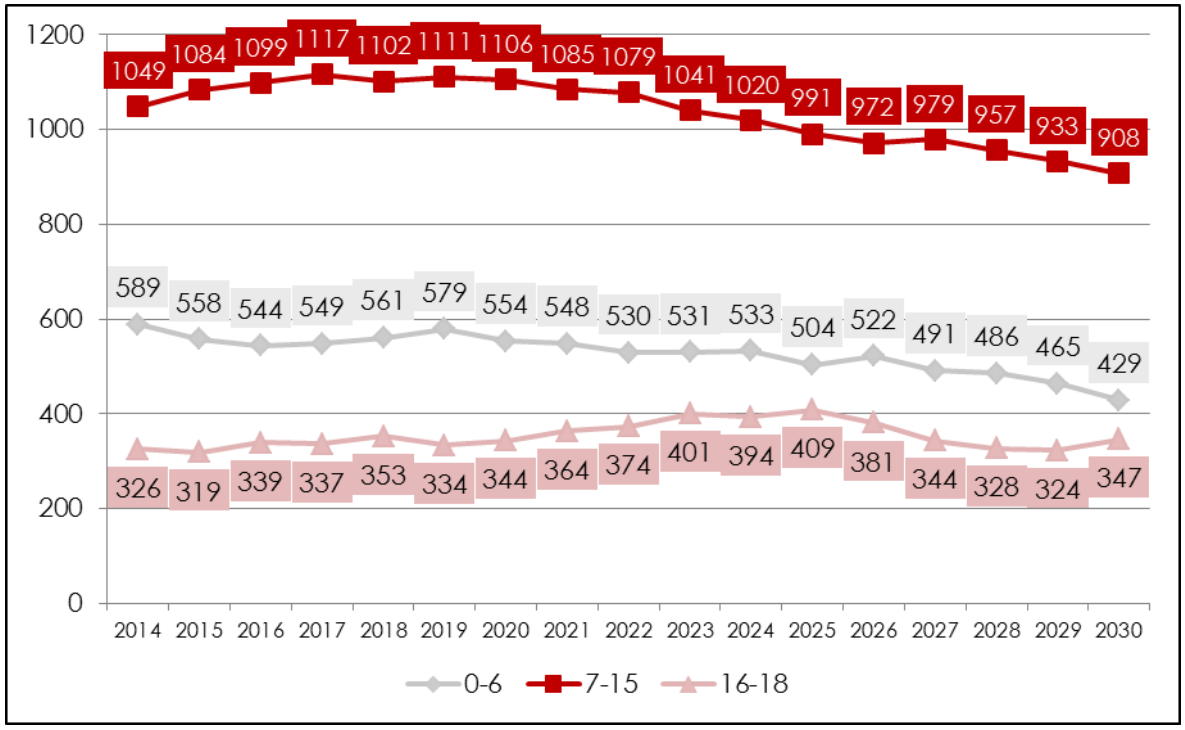

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *www.prognozademograficzna.ore.edu.pl,* [data dostępu: 24.02.2014].

Analiza dostępnych danych wskazuje na sukcesywne zmniejszanie się liczby dzieci w dwóch młodszych kategoriach, co będzie pogłębiało proces starzenia się społeczności gminy Miejska Górka. Stąd pojawia się potrzeba reakcji władz samorządowych na tę sytuację. Należałoby zwrócić uwagę na działania na rzecz aktywizacji zawodowej i społecznej seniorów, zadbanie o opiekę medyczną i promocję zdrowego stylu życia. Ponadto groźnym zjawiskiem może okazać się wykluczenie osób starszych, dlatego należałoby podjąć aktywność mającą na celu włączenie ich do życia społeczności, zarówno w aspekcie zawodowym, jak i społecznym. Szczególnie ważna jest też pomoc młodym kobietom w godzeniu ról zawodowych i rodzinnych, a także zachęcenie ich do pozostawania w gminie, nawet w sytuacji wykonywania pracy w innych miejscowościach.

3. KONDYCJA SEKTORA GOSPODARCZEGO

Gospodarka jest jednym z głównych czynników determinujących jakość życia na danym obszarze. Położenie gminy Miejska Górka blisko takich ośrodków jak Leszno, Rawicz i Gostyń nieco hamuje jej rozwój, powodując migracje ludności w kierunku większych miast w poszukiwaniu miejsc pracy. Najprężniej rozwijającym się sektorem gospodarki w gminie jest rolnictwo, ze względu na duże obszary rolne i najniższe w regionie zalesienie (3,3% terenu gminy). Rozwój rolnictwa w gminie opiera się przede wszystkim na produkcji roślinnej (zboża, rośliny przeznaczone na pasze, warzywa), hodowli (głównie trzoda chlewna i bydło) oraz na związanym z tymi gałęziami przetwórstwie rolno-spożywczym. W gminie nie ma dużych przedsiębiorstw, a największe zakłady zatrudniają kilkadziesiąt osób. Głównie ze względu na rozwój rolnictwa duże znaczenie mają mleczarnie i zakłady mięsne, a także położony poza terenem gminy Zakład Owocowo-Warzywny w Pudliszkach[192].

W „Planie Rozwoju Lokalnego Gminy Miejska Górka" zidentyfikowano główne problemy gospodarki:

- Brak dużych inwestorów lokalnych i zagranicznych,
- Słabo rozwinięty sektor MŚP,
- Wysokie koszty własne i niska rentowność przedsiębiorstw,
- Niskie zaawansowanie technologiczne firm,
- Brak przedsiębiorstw „wysokiej techniki",
- Średni stopień informatyzacji[193].

Powyższą diagnozę w dużej mierze potwierdzają przedstawione poniżej dane. Pokazuje to, że problemy te od 2004 roku, kiedy powstał „Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Miejska Górka" nie zostały całkowicie rozwiązanie. Jednak widać, że zmiany zmierzają w dobrym kierunku. W III kwartale 2013 roku działalność gospodarczą na terenie gminy prowadziło 531 osób. Od 2007 roku odnotowywana jest wyraźna tendencja wzrostowa liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (wykres 5). Największy wzrost tego wskaźnika

[192] *Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Miejska Górka*, Miejska Górka 2004, dostępny: www.files.bip.iap.pl/gfx/miejskagorka/files/Plan_Rozwoju_Lokalnego.pdf.
[193] Tamże.

nastąpił na przełomie lat 2010/2011 (liczba wzrosła o 22 osoby, ale należy pamiętać że różnica może być większa w przypadku danych dotyczących lat 2012 i 2013, ponieważ dane z 2013 roku obejmują okres na III jego kwartał).

Wykres 5. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Miejska Górka w okresie 2007-III kwartał 2013

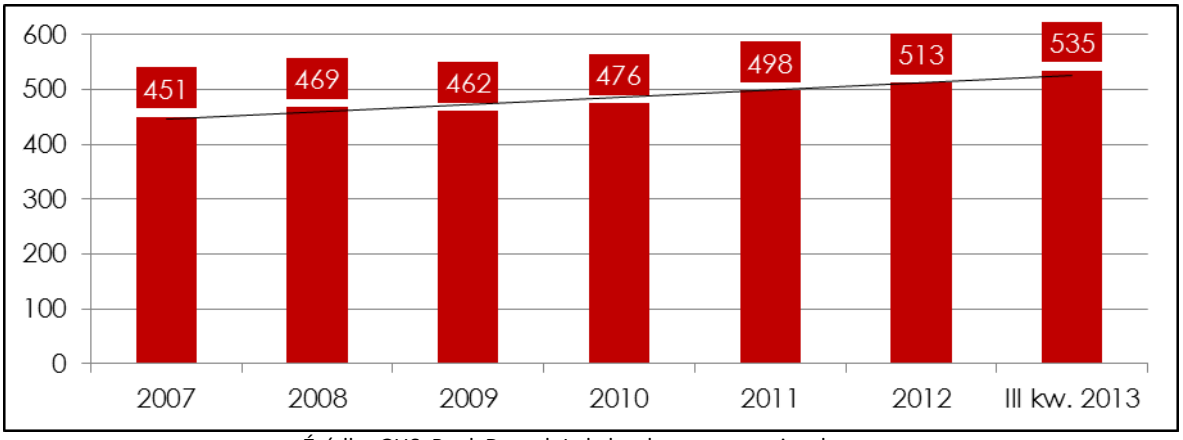

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Duży wpływ na liczbę osób podejmujących działalność gospodarczą, mogą mieć dotacje z Unii Europejskiej, jako forma aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych. W całym powiecie rawickim w 2008 roku takie fundusze otrzymało 117 osób, w 2009 – 139[194]. W kolejnych latach dotacji już było mniej. W 2011 otrzymały je 74 osoby, a w 2012 – 94[195]. Wadą tego typu rozwiązań jest to, że umowa obejmuje jedynie 12 miesięcy działalności, co może skutkować późniejszym wzrostem liczby likwidowanych przedsiębiorstw.

Jednym ze wskaźników przedsiębiorczości może być liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą przypadających na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym. Dla gminy Miejska Górka w latach 2009-2012 wynosił on kolejno: 7,8; 8; 8,3 i 8,7. Pokazuje to, że tak liczony poziom przedsiębiorczości w gminie wzrasta. Należy jednak podkreślić, że na tle pozostałych gmin członkowskich LGD Gościnna Wielkopolska, gmina Miejska Górka osiąga jedną z niższych wartości wskaźnika. Zbliżone wyniki odnotowano tylko w gminach Kobylin i Jutrosin. Sytuacja ta może być związana z rolniczym charakterem tych terenów i brakiem dużych ośrodków miejskich. Natomiast najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w gminie Krobia, a tuż za nią plasowały się Czempiń, Dolsk, Pakosław i Pępowo.

[194] *Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej*, op. cit.
[195] *Aktywizacja osób bezrobotnych w województwie wielkopolskim w latach 2011-2013*, op. cit.

Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

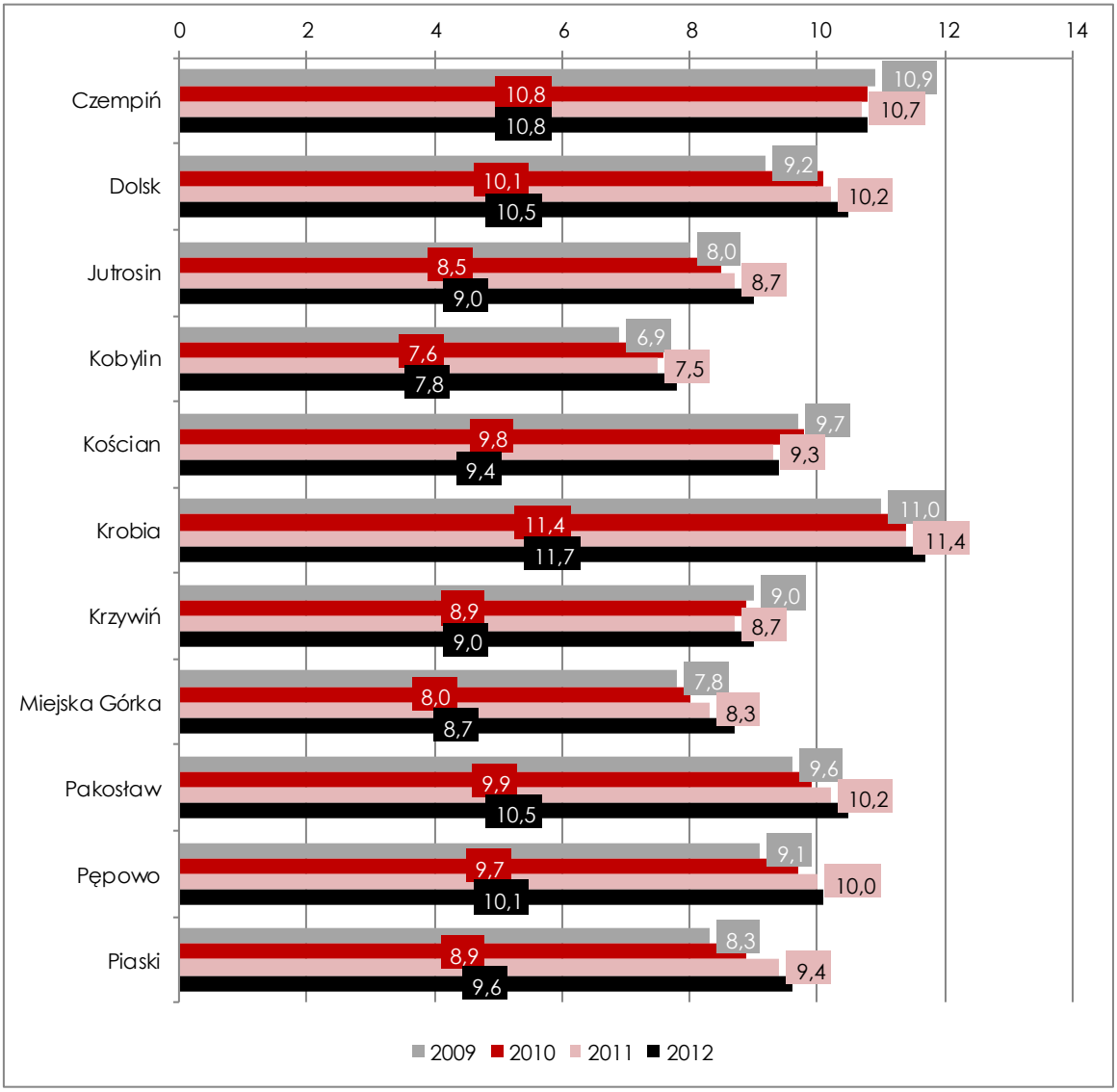

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Aby porównać sytuację we wszystkich gminach należących do LGD Gościnna Wielkopolska, można posłużyć się wskaźnikiem określającym liczbę podmiotów gospodarczych wpisanych do REGON na 10 tys. mieszkańców. Należy zwrócić uwagę na fakt, że większość analizowanych gmin nie miała tylu mieszkańców. W gminie Miejska Górka w 2012 roku było 667 podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców, niższą wartość osiągnęła tylko gmina Kobylin. Wskaźnik dodatkowo uwydatnia dysproporcje pomiędzy badanymi gminami. Podobnie jak w przypadku liczby osób fizycznych prowadzących działalność na 100 mieszkańców, gmina Miejska Górka osiągała jedne z niższych wyników wśród członków LGD

Gościnna Wielkopolska. Warto jednak zaznaczyć, że w analizowanym okresie wartość tego wskaźnika w gminie Miejska Górka stale wzrastała.

Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

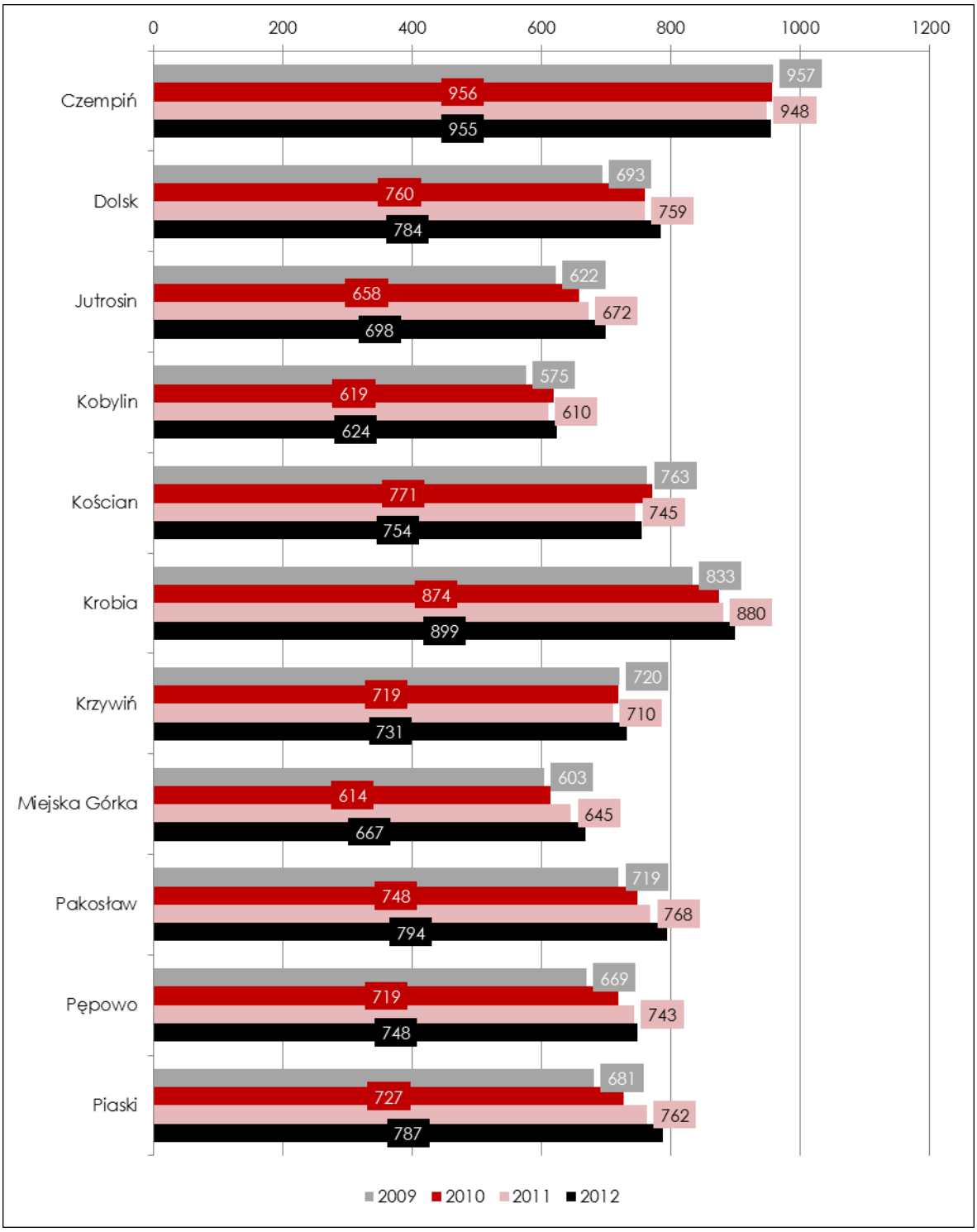

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Podobnie kształtowała się sytuacja nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności (wykres 8). Największą wartość wskaźnik przyjmował w gminach Krobia, Kościan i Piaski. W gminie Miejska Górka w 2012 roku powstały 64 podmioty gospodarcze, mniej niż w poprzednich latach (w 2011 było to 70, a w 2012 roku 79).

Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

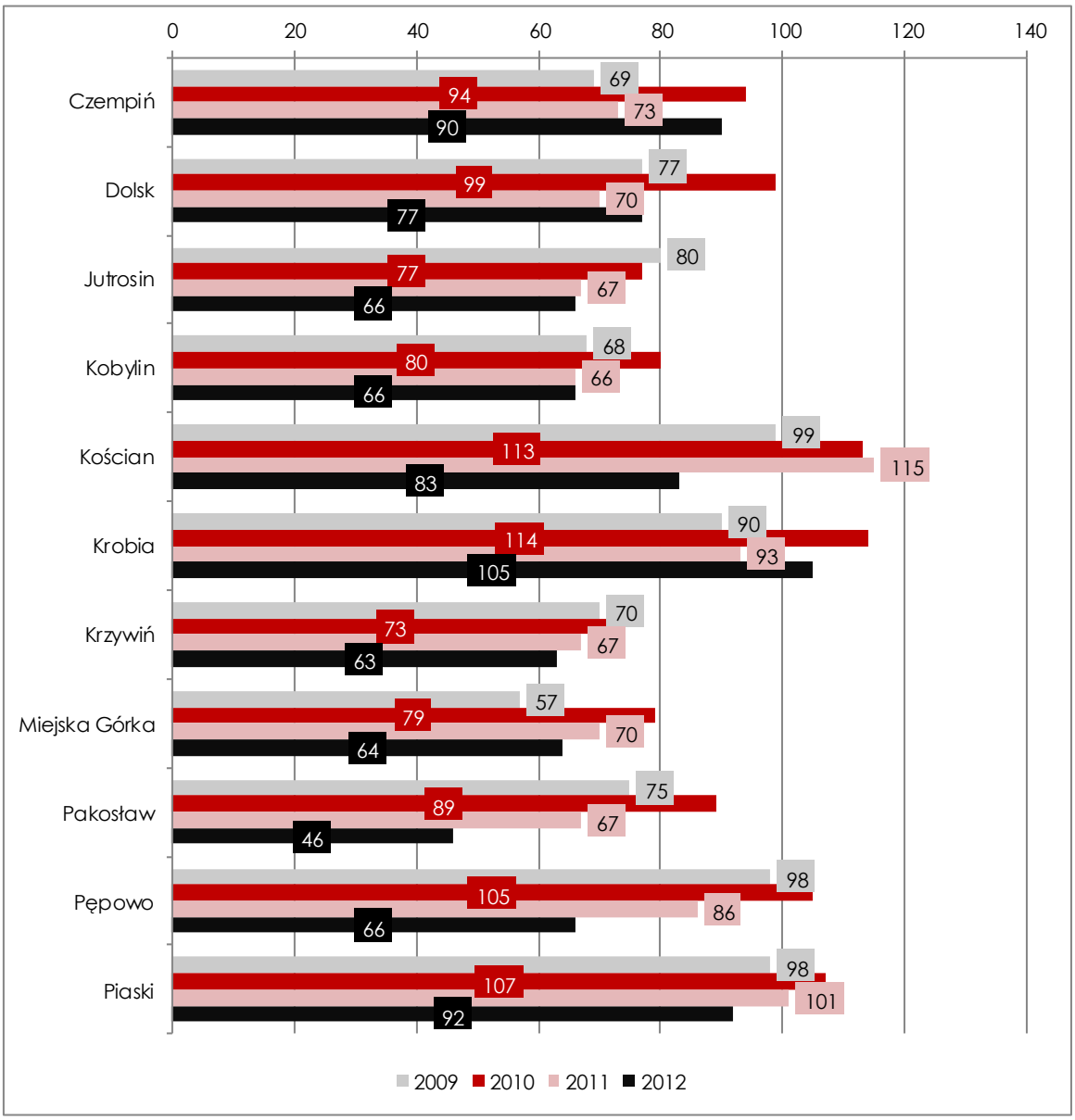

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Najwięcej podmiotów gospodarczych w 2012 roku w przeliczeniu na 10 tys. ludności wykreślono z rejestru REGON w gminie Krobia. W Miejskiej Górce natomiast wartość tego wskaźnika należała do najniższych wśród porównywanych gmin, obok Pakosławia, Krzywinia

i Jutrosina. Dla wszystkich gmin ujętych w analizie najtrudniejszy był 2009 rok, w którym wyrejestrowano najwięcej podmiotów gospodarczych (wykres 9). Zaprezentowane dane pokazują, że choć w gminie Miejska Górka działa stosunkowo niewiele podmiotów gospodarczych, to z reguły ich funkcjonowanie jest raczej stabilne. Tę sytuację określa przedstawiciel władz lokalnych: „Skoro [przedsiębiorstwa] nie upadają, to znaczy, że nie jest źle" [W15]. Wypowiedź tę warto rozwinąć o stwierdzenie, że skoro przedsiębiorstwa i gospodarka się nie rozwijają, to znaczy, że nie jest dobrze.

Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

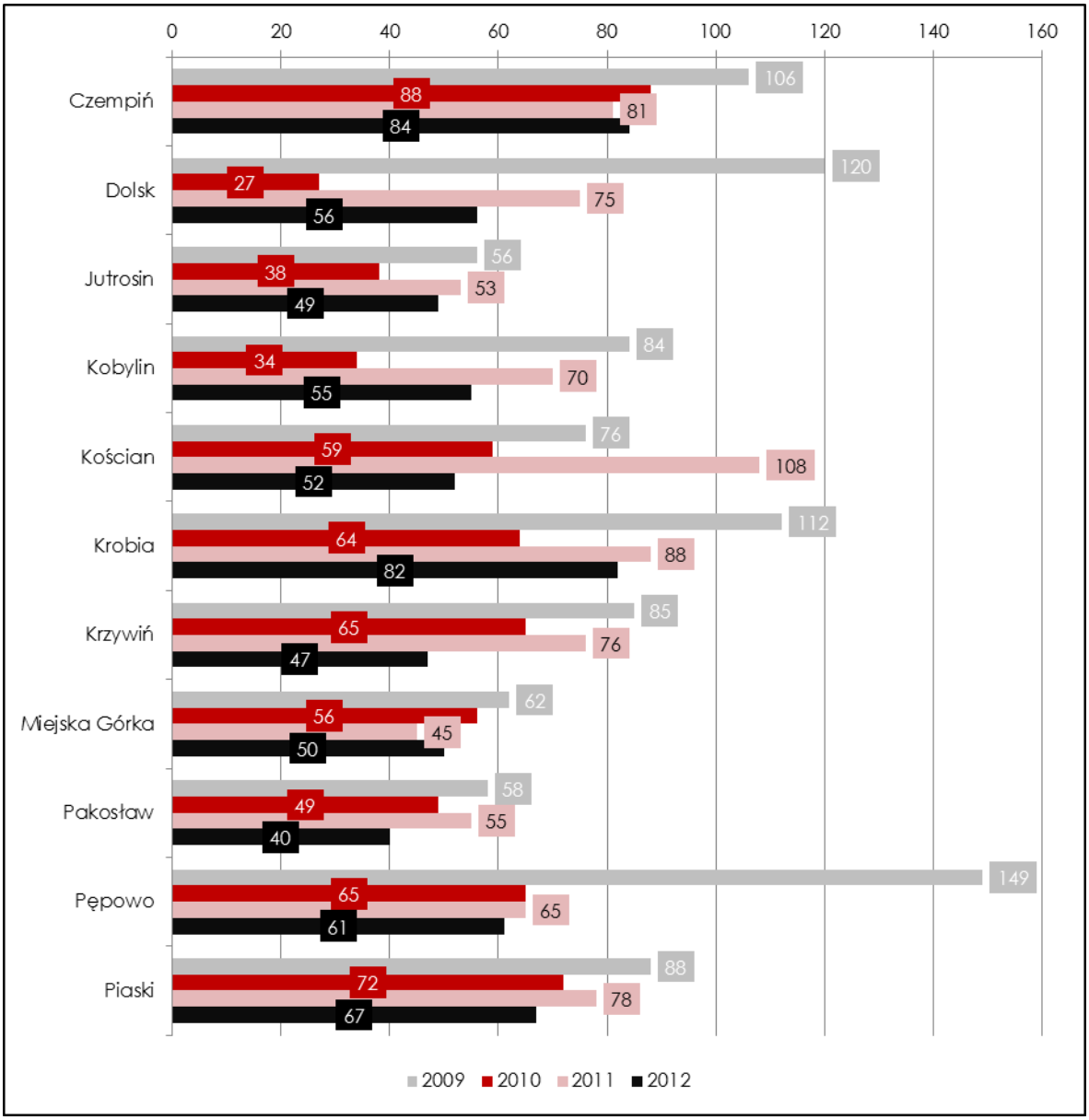

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Dane zaprezentowane na wykresach 8 i 9 są trudne do interpretacji, dlatego też przedstawiono je w formie tabeli prezentującej dynamikę zmian rok do roku. Dane w tabeli 1 ukazują falowy charakter zmian wartości obu wskaźników. Gmina Miejska Górka zanotowała wysoki wzrost liczby podmiotów gospodarczych w 2010 roku, ale już przez kolejne dwa lata rejestrowało się mniej podmiotów. Przy analizie danych przedstawionych w tabeli 1 należy mieć na uwadze wartości wskaźników, np. choć w 2012 roku liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON zwiększyła się wobec danych z 2011 roku o 11,1%, to różnica w wartości wskaźnika wyniosła 5 jednostek – 45 podmiotów wykreślonych w 2011 roku i 50 w 2012.

Tabela 1. Dynamika zmian w porównaniu rok do roku liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2010-2012

Rok do roku	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Nowo zarejestrowane											
2010	36,23%	28,60%	-3,80%	17,60%	2,63%	26,70%	4,30%	38,60%	18,70%	7,10%	9,20%
2011	-22,34%	-29,30%	-13,00%	-17,50%	1,28%	-18,40%	-8,20%	-11,40%	-24,70%	-18,10%	-5,60%
2012	23,29%	10,00%	-1,50%	0,00%	-26,58%	12,90%	-6,00%	-8,60%	-31,30%	-23,30%	-8,90%
Wyrejestrowane											
2010	-16,98%	-77,50%	-32,10%	-59,50%	-22,37%	-42,90%	-23,50%	-9,70%	-15,50%	-56,40%	-18,20%
2011	-7,95%	177,80%	39,50%	105,90%	83,05%	37,50%	16,90%	-19,60%	12,20%	0,00%	8,30%
2012	3,70%	-25,30%	-7,50%	-21,40%	-51,85%	-6,80%	-38,20%	11,10%	-27,30%	-6,20%	-14,10%

Kolory zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W przypadku większości gmin-członków LGD Gościnna Wielkopolska najtrudniejszym rokiem był 2011. Zmniejszenie liczby nowo rejestrowanych podmiotów gospodarczych odnotowano w większości gmin, poza gminą Kościan, choć w tym przypadku zmiana ta wystąpiła w dużym nasileniu w 2012 roku. Natomiast zwiększenie liczby podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON w 2011 roku nie dotyczyło przedmiotowej gminy oraz gminy Czempiń. Dla tych gmin pod tym względem gorszy był rok 2012.

O swego rodzaju rencie zapóźnienia gminy Miejska Górka można mówić analizując dane dotyczące dynamiki zmian w liczbie podmiotów gospodarczych wykreślanych z rejestru REGON w porównaniu do gmin takich jak: Dolsk, Kobylin czy Kościan.

Dane przedstawione w tabeli 2 dowodzą, że w większości gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska liczba podmiotów gospodarczych

systematycznie wzrastała, jak w przypadku Miejskiej Górki. Odmienną sytuację odnotowano w gminach Czempiń, Kobylin, Kościan i Krzywiń.

Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2009	1082	404	441	464	1169	1077	718	560	338	403	576
2010	1088	446	467	504	1196	1138	723	578	356	433	618
2011	1084	446	477	500	1164	1142	715	608	365	447	650
2012	1091	462	497	514	1183	1172	733	625	377	450	675

Kolory zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W gminie Miejska Górka liczba przedsiębiorstw małych i średnich w latach 2009-2011 utrzymywała się na stosunkowo stabilnym poziomie (tabela 3).

Tabela 3. Podmioty według klas wielkości w gminie Miejska Górka w latach 2009-2012

	2009	2010	2011	2012
ogółem	**560**	**578**	**608**	**625**
0 - 9	518	536	566	586
10 - 49	38	38	38	36
50 - 249	4	4	4	3
250 - 999	0	0	0	0

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Podobnie, jak ma to miejsce w większości gmin będących przedmiotem analizy, w gminie Miejska Górka w 2012 roku najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych było w sekcji G (tabela 4) obejmującej handel hurtowy i detaliczny oraz naprawę pojazdów (sekcja G). Z odmienną sytuacją mamy do czynienia w gminie Krobia, w której dominująca jest działalność gospodarcza związana z branżą budowlaną, czyli sekcją F. Do tej sekcji w gminie Pakosław przypisanych było 19% podmiotów gospodarczych. Wysoki odsetek firm z branży budowlanej może wiązać się z negatywnymi skutkami dla budżetu gminy, ponieważ w praktyce gospodarczej wiele firm budowalnych realizuje zlecenia w sposób niesformalizowany lub nie wykazuje części uzyskanego dochodu. Wyniki kontroli przeprowadzonej w okresie od 1 stycznia do 31 sierpnia 2009 r. przez inspektorów Państwowej Inspekcji Pracy w ponad 2,3 tys. podmiotach prowadzących działalność budowlaną wykazały w blisko 40% przypadków nieprawidłowości dotyczące legalności zatrudnienia. W raporcie PIP „Wypadki i „szara" strefa w budownictwie" za I półrocze 2009

roku wskazano na następujące główne przyczyny nieprawidłowości dotyczących zatrudnienia w przedsiębiorstwach z tej branży[196]:

- unikanie przez pracodawców kosztów zatrudnienia;
- chęć uniknięcia czasochłonnych i skomplikowanych procedur urzędowych. Zwłaszcza przy zatrudnianiu na krótkie okresy bądź do pracy sezonowej, konieczność przeprowadzenia procedur związanych z rejestracją pracownika, a następnie wyrejestrowaniem – postrzeganych przez pracodawców jako skomplikowane, niejasne i kłopotliwe – odstręcza wielu z nich od legalizacji zatrudnienia.
- stosunkowo wysoki poziom bezrobocia.

W raporcie wskazano również następujące warunki, sprzyjające występowaniu „szarej strefy" w budownictwie:

- sezonowość pracy;
- niska mobilność pracobiorców, która powoduje, że szukają oni pracy blisko miejsca zamieszkania, przystając na każde – nie zawsze korzystne – warunki zatrudnienia;
- rozdrobniona struktura podmiotów i działalności gospodarczej w branży budowlanej (ok. 98% podmiotów gospodarczych, które funkcjonują w tym obszarze, to samozatrudnieni i małe firmy budowlane);
- niewielka dolegliwość restrykcji związanych z nielegalnym zatrudnieniem;
- społeczna aprobata dla „pracy na czarno";
- wadliwość regulacji prawnych, które nie zapewniają skutecznego egzekwowania prawa;
- system zamówień publicznych – nadal możliwe jest zaniżanie przez oferenta kosztów realizacji inwestycji.

Warto zaznaczyć, że nierejestrowane zatrudnienie jest elementem, który daje przewagę konkurencyjną przedsiębiorcom działającym w „szarej strefie" nad podmiotami działającymi w granicach prawa.

W gminie rozwija się także przetwórstwo przemysłowe (sekcja C). Warto zwrócić uwagę również na relatywnie wysoki odsetek podmiotów gospodarczych zarejestrowanych

[196] *Wypadki i „szara" strefa w budownictwie*, I półrocze 2009, PIP, op. cit.

w sekcjach S i T. Szczególnie w przypadku sekcji T, która obejmuje m.in. działalność gospodarstw domowych produkujących różnorodne wyroby na własne potrzeby. Działalność ta obejmuje myślistwo, zbieractwo, hodowlę, budowę miejsc schronienia dla zwierząt oraz produkcję odzieży, a także innych wyrobów na własne potrzeby[197]. Wymienione sektory mają duży udział w gospodarce Miejskiej Górki, ponieważ są silnie powiązane z rozwojem rolnictwa (sekcja A) na tym terenie i w okolicznych gminach (tabela 4).

Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w gminie Miejska Górka oraz w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2012.

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Sekcja A	9%	9%	12%	9%	14%	9%	16%	10%	15%	11%	5%
Sekcja C	11%	11%	10%	10%	10%	10%	8%	11%	9%	12%	15%
Sekcja F	16%	18%	23%	14%	16%	27%	15%	16%	19%	22%	17%
Sekcja G	24%	25%	23%	31%	22%	24%	25%	27%	25%	24%	23%
Sekcja H	5%	9%	3%	4%	7%	4%	5%	5%	4%	4%	4%
Sekcja I	3%	2%	2%	3%	2%	1%	1%	2%	1%	2%	2%
Sekcja J	1%	1%	1%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	0%	1%
Sekcja K	2%	3%	1%	1%	2%	1%	1%	3%	1%	1%	2%
Sekcja L	11%	1%	1%	2%	6%	1%	2%	0%	1%	1%	1%
Sekcja M	4%	3%	4%	4%	6%	4%	4%	5%	4%	4%	6%
Sekcja N	2%	2%	1%	0%	2%	1%	2%	1%	1%	2%	2%
Sekcja O	1%	2%	3%	3%	1%	2%	3%	2%	3%	3%	2%
Sekcja P	2%	2%	4%	2%	2%	2%	4%	4%	2%	3%	4%
Sekcja Q	3%	3%	3%	5%	3%	4%	3%	1%	3%	3%	6%
Sekcja R	2%	2%	2%	2%	2%	1%	2%	3%	2%	1%	1%
Sekcje S i T	4%	5%	6%	7%	4%	6%	8%	8%	7%	6%	8%

Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe
Sekcja F - Budownictwo
Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja O - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P - Edukacja
Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Kolory zielony w danym wierszu oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Instytut Nowoczesnego Biznesu, co roku publikuje *Ranking efektywnych firm*. W 2012 roku na liście znalazły się 2702 firmy, których średnia stosunku zysku netto do przychodów operacyjnych przybrała wartość co najmniej 5%. Tytuł *Efektywnej Firmy 2012* otrzymało

[197] *Wyjaśnienia PKD-2007*, dostępny: www.stat.gov.pl/Klasyfikacje/.

jedno z przedsiębiorstw z gminy Miejska Górka - Przedsiębiorstwo Wielobranżowe Jamar M.M.J. Rabiega Sp. j. (miejsce 2565, efektywność: 5%)[198].

Według danych Urzędu Gminy największymi pracodawcami na jej terenie są: Cukiernia „Miejska Górka" S.A., „WALBET" w Miejskiej Górce, Ubojnia drobiu „Langner", Zakłady Mięsne DUDA w Grąbkowie, PHU RYMET w Miejskiej Górce, PHU Transport Szalkowscy, Gminna Spółdzielnia S.Ch. w Miejskiej Górce, Zakład Techniki Wentylacyjnej – Leszek Łapawa[199].

O największych firmach wspominali także uczestniczący w badaniu przedstawiciele władz samorządowych: „Większość firm [na terenie gminy] to małe firmy. Największą jest tutaj Walbet zajmująca się produkcją betonu. Mamy dużo handlu i usług" [W15]; „Naszą największą firmą jest cukrownia, a także duży zakład betoniarski, firmy transportowe, zakład tekstylny, również w branży metalowo-konstrukcyjnej działa kilka firm. Mieliśmy zakłady drobiarskie, ale zaniechały działalności. Wymienione firmy są w miarę mocne, ich poziom zatrudnienia jest stabilny. Wydaje mi się, że ich kondycja jest dobra. Różnorodność sprawia, że jeśli jedna branża ma kryzys to może inne mają się dobrze" [W16].

Gmina Miejska Górka, co roku przyznaje Laur Przedsiębiorczości. Jest on przyznawany przedsiębiorcom szczególnie cenionym przez mieszkańców i obdarzanym przez nich zaufaniem, a także działającym na rzecz gminy oraz rzetelnie świadczącym swoje usługi. Jej celem jest wspieranie działań wpisujących się w ideę społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR). W 2013 roku nagrodę tę otrzymali:

- Bank Spółdzielczy we Wschowie, Oddział w Miejskiej Górce;
- Firma GEO-BUD Jacka Szafrańskiego z siedzibą Karolinkach[200].

Przedstawione w tym rozdziale informacje pokazują sytuację gospodarczą gminy Miejska Górka, które mogą być przydatne dla władz lokalnych w zaplanowaniu działań mających na celu rozwój gospodarczy gminy. Sytuacja gminy jest dość stabilna, co więcej, w ostatnich

[198] J. Krajewski, *Efektywne firmy 2012 województwa wielkopolskiego,* op. cit.
[199] *Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Miejska Górka,* op. cit.
[200] *Laury Przedsiębiorczości rozdane*, dostępny: www.miejska-gorka.pl, [data dostępu: 27.02.2014].

latach zauważalna jest tendencja do stopniowego przyrostu liczby podmiotów gospodarczych.

4. KONDYCJA SEKTORA SPOŁECZNEGO

Kondycja sektora społecznego gminy Miejska Górka jest silnie powiązana z aktywnością pozazawodową mieszkańców danego obszaru oraz ich zaangażowaniem w sprawy gminy i lokalnej społeczności. Jednym ze wskaźników kondycji sektora społecznego jest liczba i jakość działania organizacji pozarządowych. Według Krajowego Rejestru Sądowego na terenie gminy Miejska Górka działało 25 takich organizacji:

- 7 stowarzyszeń: Stowarzyszenie Dzieci i Osób Niepełnosprawnych, Grupa Producentów Żywca Szymanowo, Stowarzyszenie „Orkiestra dęta w Miejskiej Górce" w Miejskiej Górce, Wielkopolski Związek Warcabowy, Stowarzyszenie „Uniwersytet Drugiego Wieku", Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży z Deficytami Rozwojowymi „Różowy słowik", Stowarzyszenie „Żyjmy z humorem" w Miejskiej Górce;
- 1 fundacja: Fundacja Życie Cudem Jest;
- 3 kluby/organizacje sportowe: Towarzystwo Miłośników Baseballu „Demony", Stowarzyszenie Sportowo-Rekreacyjne „Herkules" w Konarach, Miejskogóreckie Stowarzyszenie Wędkarskie „Okoń";
- 2 związki zawodowe: Związek Zawodowy Pracowników Przemysłu Cukrowniczego przy PFEIFER&LANGEN POLSKA S.A., Niezależny Związek Zawodowy Pracowników Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska" w Miejskiej Górce;
- 12 Ochotnicze Straże Pożarne, 2 w likwidacji: Oczkowice, Kołaczkowice, Zakrzewo, Sobiałkowo, Gostkowo, Miejska Górka, Dłoń, Konary, Roszkowo, Rzyczkowo; w likwidacji: Rozstępniewo i Miejska Górka.

Oprócz wymienionych organizacji na terenie gminy działają, m.in. Klub Sportowy Sparta, Pracownicze Ogródki Działkowe, Polski Komitet Władzy Społecznej, Koła Gospodyń Wiejskich, Kluby Seniora, Związek Hodowców Gołębi, Związek Hodowców Koni[201]. Ich

[201] *Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Miejska Górka*, op. cit.

działalność albo nie podlega rejestracji w KRS, bądź ich siedziby położone są poza granicami administracyjnymi gminy, ale mimo to działają aktywnie na jej terenie.

Tylko jedna z wymienionych organizacji jest fundacją – Fundacja Życie Cudem Jest zarejestrowana we wsi Piaski[202]. Jej celem jest współtworzenie społeczeństwa obywatelskiego i informatycznego[203]. Istnienie fundacji na terenie gminy świadczy o jej dobrej organizacji społecznej. Pod tym względem wyróżnia się pozytywnie na tle innych gmin z powiatu rawickiego. W całym powiecie funkcjonują tylko cztery fundacje (pozostałe dwie mieszczą się w Jutrosinie, a jedna w Rawiczu).

W całym powiecie funkcjonują 162 organizacje (wykres 10), najwięcej w gminie Rawicz (67 organizacji). Przewaga ta świadczy o poziomie aktywności obywatelskiej mieszkańców i nie jest miarodajna, gdyż jest to gmina z największą liczbą mieszkańców, ponadto zarejestrowane tam są podmioty, które działają również poza terenem gminy.

Wykres 10. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach powiatu rawickiego według Krajowego Rejestru Sądowego

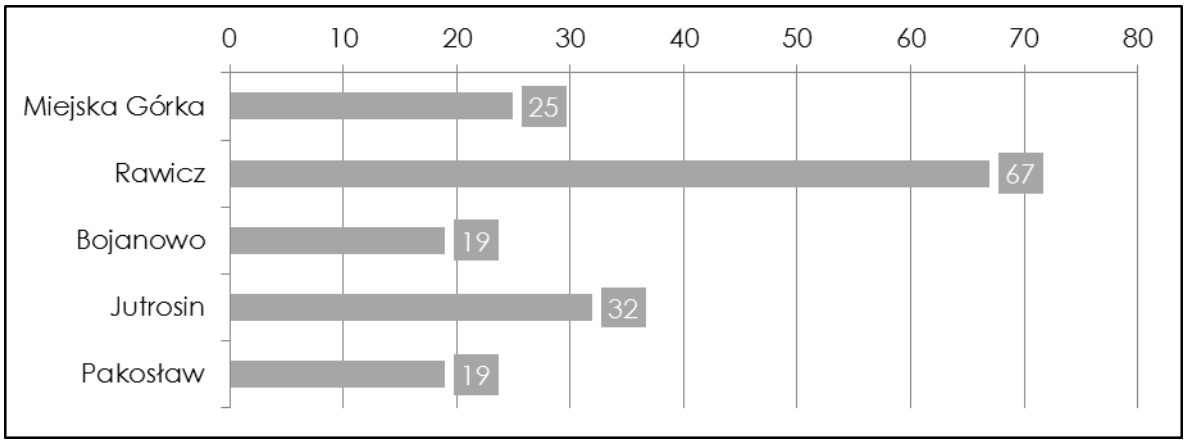

Źródło: Krajowy Rejestr Sądowy, opracowanie własne.

Wśród gmin zrzeszonych w LGD Gościnna Wielkopolska, według danych GUS[204], dane dotyczące gminy Miejska Górka przekraczają średnią (26 stowarzyszeń i organizacji) dla analizowanych gmin (wykres 11). Więcej organizacji działa tylko w gminach Krobia i Krzywiń, a nie wliczając fundacji także w Kościanie. Jednak są to gminy z większą liczbą mieszkańców.

[202] Nie należy mylić z gminą Piaski w powiecie gostyńskim.
[203] *Fundacja Życie Cudem Jest*, dostępny: www.bazy.ngo.pl.
[204] Dane pochodzące z GUS odbiegają od tych pochodzących z KRS, gdyż pochodzą z 2012 roku, a KRS aktualizowany jest na bieżąco.

Wykres 11. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku

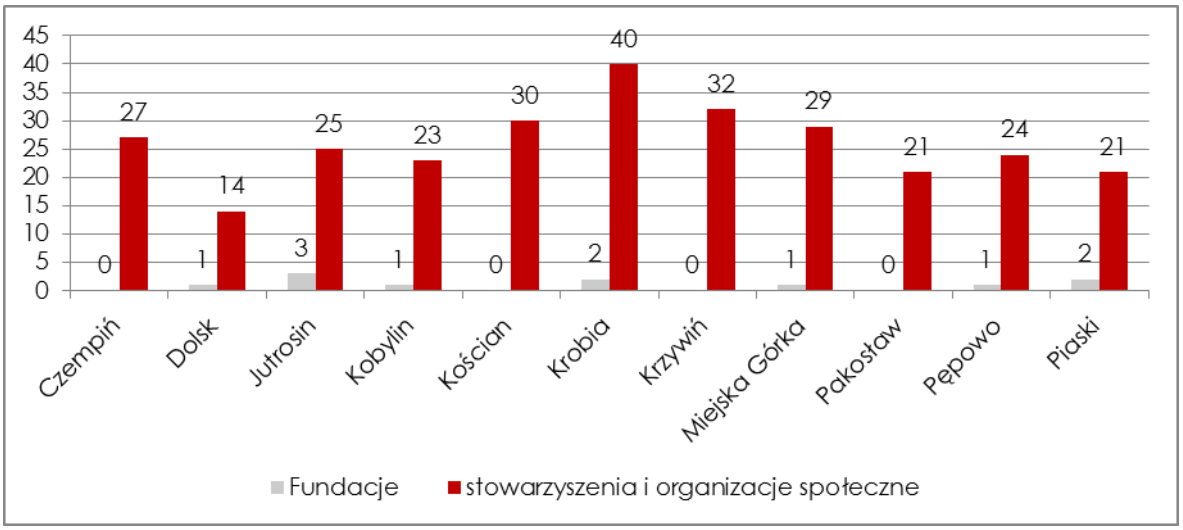

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Bardziej miarodajnym wskaźnikiem służącym ocenie rozwoju sektora pozarządowego jest liczba organizacji przypadająca na 10 tysięcy mieszkańców. Dane zamieszczone na wykresie 12 wskazują na stosunkowo wysoki poziom rozwoju trzeciego sektora w gminie Miejska Górka w porównaniu do pozostałych gmin członkowskich LGD.

Wykres 17. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku

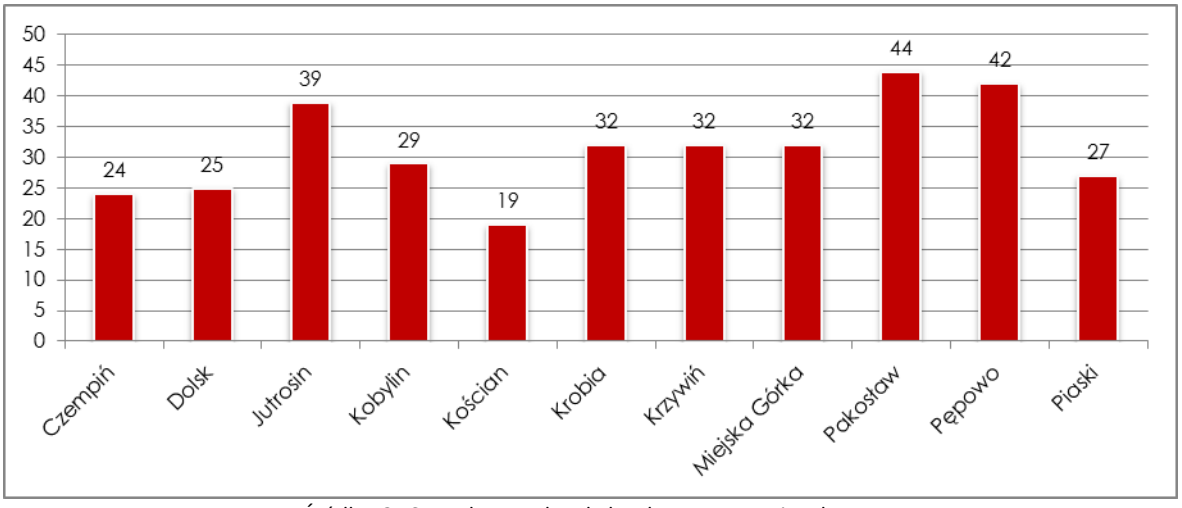

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Liczba stowarzyszeń oraz instytucji pozarządowych jest istotnym elementem wpływającym na poprawę jakości życia w małych społecznościach lokalnych. Aktywizacja gospodarcza, kulturowa oraz społeczna, która jest ich zasługą, nie tylko integruje społeczność lokalną, ale także wspiera gospodarkę i ogólny rozwój danego obszaru.

Warto jednak mieć na uwadze fakt, że niektóre organizacje, choć oficjalnie widnieją na listach KRS, w rzeczywistości często nie prowadzą aktywnej działalności. Także ich zaangażowanie w życie gminy jest na zróżnicowanym poziomie.

Gmina stara się doceniać inicjatywy mieszkańców i co roku honoruje najbardziej aktywnych działaczy społecznych w gminie. W 2013 roku wyróżnieni otrzymały trzy kobiety będące członkiniami Kół Gospodyń Wiejskich:

- Stefania Dubicka – przewodnicząca Koła Gospodyń Wiejskich w Miejskiej Górce,
- Bronisława Sobieraj – przewodnicząca Koła Gospodyń Wiejskich w Sobiałkowie,
- Danuta Naskręt – przewodnicząca Koła Gospodyń Wiejskich w Roszkowie[205].

Na istotną kwestię braku zaangażowania osób młodych, a szczególnie kobiet w funkcjonowanie trzeciego sektora zwrócił uwagę jeden z uczestniczących w badaniach jakościowych przedstawicieli władz samorządowych gminy: „Podobna sytuacja [jak z organizacją zawodów sportowych] jest z kołem gospodyń wiejskich. Jest garstka zarządzająca, ale brakuje młodych osób. Młode kobiety nie chcą się angażować. Zmienia się ich mentalność" [W15].

Zaangażowanie osób młodych w działania na rzecz gminy może być dobrym sposobem nie tylko na kształtowanie postaw obywatelskich mieszkańców gminy Miejska Górka. Działania takie rozwijają lokalny patriotyzm i integrują społeczność, co – przy wykorzystaniu odpowiednich metod i technik zarządzania – może przyczynić się nie tylko do rozwoju społecznego gminy, ale również innych dziedzin jej funkcjonowania.

5. Rozwój gminy

Na rozwój gminy wpływa szereg czynników, związanych z jej położeniem geograficznym, sytuacją demograficzną i gospodarczą, czy jakością pracy władz samorządowych. Istotnym aspektem jest również kondycja finansowa danej jednostki samorządu terytorialnego, o której świadczą zwłaszcza dwa wskaźniki: dochody i wydatki gminy. Analiza tych danych pozwala określić ogólny stan finansów gmin, a także szanse rozwojowe.

[205] *Laury Przedsiębiorczości rozdane*, op. cit.

W gminie Miejska Górka w latach 2007-2012 co roku pojawiał się deficyt, czyli wydatki przekraczały dochody (tabela 5).

Warto zaznaczyć, że kwoty dochodów na jednego mieszkańca w gminie Miejska Górka nie odbiegają drastycznie od wartości odnotowywanych dla pozostałych gmin zrzeszonych w LGD Gościnna Wielkopolska, jednak wydatki są jednymi z najwyższych (w 2012 najwyższe – 3736) obok Pakosławia i Jutrosina.

Należy jednocześnie zaznaczyć, że wysoki poziom wydatków w gminie Miejska Górka był w dużej mierze konsekwencją realizacji dużej inwestycji, jaką była budowa sieci kanalizacji sanitarnej w mieście Miejska Górka i wsi Karolinki. Inwestycja ta otrzymała dofinansowanie z Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013. Dofinansowanie wynosi 80,75% kwoty netto projektu, co po uwzględnieniu cen przetargowych daję kwotę 13 091 427,64zł. Było to największe dofinansowanie jakie kiedykolwiek udało się uzyskać gminie Miejska Górka. Wartość całkowita projektu wynosi 19 927 124,03 zł brutto, z czego podatek VAT jest w dużej części odzyskiwany z Urzędu Skarbowego, co może mieć w przyszłości wpływ na wyniki dotyczące dochodów gminy.

Mimo wyraźnego deficytu wydatki gminy na jednego mieszkańca wciąż wzrastają (wzrosły aż o 1312 zł w latach 2007-2012), co pokazuje że władze nie podejmują prób ich ograniczenia w celu eliminacji deficytu. Należy jednak zauważyć, że poziom deficytu w analizowanej gminie nie osiągał takich wartości jak np. w gminie Dolsk (w 2011 roku 827 zł), czy w gminie Pakosław (w 2011 roku wynosił aż 1227 zł).

Tabela 5. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł)

	Dochody na 1 mieszkańca ogółem										
	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2007	1789	1981	2513	2106	2128	1868	2328	2144	2249	2090	2264
2008	2030	2240	2571	2339	2331	2086	2584	2472	2486	2431	2559
2009	2218	2341	2515	2345	2465	2377	2631	2485	2237	2513	2599
2010	2102	2504	2672	2629	2564	2276	2631	2846	3455	2357	2687
2011	2361	2944	3219	2475	2807	2471	2887	3612	3235	2882	2909
2012	2470	3041	3263	2640	2937	2494	2986	3456	3512	2919	3218

Tabela 5. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) – c.d.

	Wydatki na 1 mieszkańca ogółem										
2007	1737	2222	2344	1993	2127	1833	2238	2319	2226	1964	2195
2008	2059	2253	2535	2129	2328	2153	2302	2485	2224	2453	2330
2009	2397	2787	2967	2661	2564	2726	2537	2546	2673	2702	2671
2010	2130	3031	3122	2569	2877	2446	3118	2878	3820	3085	2689
2011	2308	3770	2986	2675	2887	2491	2751	3712	4462	2891	2914
2012	2533	2561	3442	2499	2938	2685	2926	3736	3363	2607	3141
	Deficyt/nadwyżka										
2007	52	-241	169	114	1	34	89	-175	23	126	70
2008	-29	-13	36	210	3	-67	282	-14	262	-23	230
2009	-179	-446	-453	-316	-99	-349	94	-62	-436	-189	-72
2010	-28	-527	-449	60	-313	-170	-487	-32	-365	-728	-2
2011	53	-827	232	-201	-80	-20	136	-100	-1227	-8	-5
2012	-63	480	-179	141	-1	-192	60	-280	149	312	77

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
W części „Deficyt/nadwyżka w kolor zielony oznacza wartości wyższe od 0 (zero), czerwony – mniejsze od 0.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analizując dochody gminy, ważną informacją jest udział dochodów własnych, na które składają się przede wszystkim:

- wpływy z podatków lokalnych (tj. podatku od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, dochodowego od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, podatku od spadków i darowizn oraz od czynności cywilnoprawnych);
- wpływy z opłat lokalnych (np. opłaty skarbowej, opłaty targowej, miejscowej, uzdrowiskowej, opłaty od posiadania psów, eksploatacyjnej, adiacenckiej, za zezwolenie na sprzedaż napojów alkoholowych itd.);
- udział w podatku dochodowym od osób fizycznych mających miejsce zamieszkania na terenie gminy (udział ten wynosi 39,34%) oraz udział w podatku dochodowym od osób prawnych posiadających siedzibę na obszarze gminy (6,71%);
- dochody uzyskiwane przez gminne jednostki budżetowe gminy oraz wpłaty od samorządowych zakładów budżetowych;
- dochody z majątku gminy - np. dochody z najmu, dzierżawy, otrzymanych dywidend czy dochody ze zbycia majątku gminy;
- spadki, zapisy i darowizny na rzecz gminy;

- dochody z kar pieniężnych i grzywien;
- 5,0% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami;
- odsetki od pożyczek udzielanych przez gminę - udzielone pożyczki są rozchodami gminy, a ich spłatę zalicza się do przychodów gminy, natomiast odsetki (stanowiące pożytki z udzielonej pożyczki) klasyfikuje się jako dochód gminy;
- odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody gminy - są to zarówno odsetki od zobowiązań cywilnoprawnych, jak i odsetki od zobowiązań publicznoprawnych, a głównie od zaległości podatkowych;
- odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych gminy.

W ten sposób uzyskane wpływy świadczą o poziomie jej samodzielności w zakresie wydatkowania środków finansowych. Zwiększenie wartości wskaźnika oznacza zwiększenie możliwości finansowych gminy[206].

Dochody własne w przeliczeniu na jednego mieszkańca Miejskiej Górki na tle innych gmin należących do LGD Gościnna Wielkopolska nie wyróżniają się (tabela 6). W latach 2009-2012 wzrastały one jednak systematycznie. Natomiast dochody z podatków od osób fizycznych pozostawały na podobnym poziomie, około 320 zł z niewielkim wahaniami. W latach 2009-2012 dochody uzyskiwane od osób prawnych wzrosły prawie dwukrotnie. Ponadto udział w tych podatkach we wszystkich latach był najwyższy ze wszystkich gmin zrzeszonych w LGD Gościnna Wielkopolska. Dane te świadczą nie tylko o dużym znaczeniu dla budżetu gminy firm funkcjonujących na jej terenie, ale także o ich stosunkowo dobrej kondycji finansowej.

Tabela 6. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2007	760	765	796	758	1038	768	679	784	865	845	910
2008	852	877	786	805	1219	859	776	854	936	980	1049
2009	829	879	743	859	1333	915	704	859	749	1034	978
2010	849	1031	756	962	1382	867	709	1079	1737	861	1043
2011	942	1429	1113	780	1637	920	974	1128	1486	1271	1226
2012	1038	1512	1085	900	1671	974	922	1274	1620	1287	1391

[206] A. Standar, J. Średzińska, *Zróżnicowanie kondycji finansowej gmin województwa wielkopolskiego*, op. cit.

Tabela 6. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł) – c.d.

Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób fizycznych											
2009	299	237	266	252	321	250	229	320	308	453	298
2010	335	296	265	260	339	258	242	324	285	296	294
2011	373	355	294	286	378	316	269	320	373	279	366
2012	381	327	302	300	405	334	274	321	473	432	384
Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób prawnych											
2009	8	5	8	24	17	35	5	43	0	9	7
2010	6	2	-39	30	7	42	13	42	5	5	5
2011	5	4	-18	21	17	41	6	74	1	16	2
2012	5	4	-7	36	13	34	14	81	1	20	4

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Udział dochodów własnych w ogólnym dochodzie gminy Miejska Górka w roku 2012 wyniósł 36,9%, a w latach 2007-2012 wahał się w granicach od 31,2% do 37,9%. Dane te wskazują na stosunkowo gorszą sytuację budżetową gminy pod względem samodzielności w zakresie wydatkowania środków finansowych, w porównaniu do gmin: Kościan, Dolsk, Pakosław, Pępowo, Piaski czy Czempiń.

Udział wpływów z podatku od osób fizycznych w dochodach własnych gminy Miejska Górka (tabela 7) w analizowanym okresie był zbliżony do średniej wyliczonej dla wszystkich porównywanych gmin (z wyjątkiem 2009 i 2012 roku). Natomiast udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób prawnych w dochodach własnych ogółem gminy Miejska Górka w większości analizowanych lat był najwyższy wśród gmin-członków LGD Gościnna Wielkopolska.

Tabela 7. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem											
2007	42,5%	38,6%	31,7%	36,0%	48,8%	41,1%	29,2%	36,6%	38,5%	40,4%	40,2%
2008	42,0%	39,1%	30,6%	34,4%	52,3%	41,2%	30,0%	34,6%	37,6%	40,3%	41,0%
2009	37,4%	37,6%	29,5%	36,6%	54,1%	38,5%	26,8%	34,6%	33,5%	41,1%	37,6%
2010	40,4%	41,2%	28,3%	36,6%	53,9%	38,1%	26,9%	37,9%	50,3%	36,5%	38,8%
2011	39,9%	48,5%	34,6%	31,5%	58,3%	37,2%	33,7%	31,2%	45,9%	44,1%	42,2%
2012	42,0%	49,7%	33,2%	34,1%	56,9%	39,1%	30,9%	36,9%	46,1%	44,1%	43,2%

Tabela 7. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) – c.d.

Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób fizycznych w dochodach własnych ogółem											
2007	40,4%	27,5%	29,2%	33,9%	30,4%	31,7%	27,5%	34,0%	42,3%	33,7%	35,7%
2008	41,1%	34,0%	34,2%	34,3%	31,0%	34,2%	32,3%	35,9%	38,9%	41,0%	33,2%
2009	36,1%	26,9%	35,8%	29,4%	24,1%	27,3%	32,5%	37,3%	41,1%	43,8%	30,5%
2010	39,5%	28,7%	35,1%	27,1%	24,5%	29,8%	34,2%	30,0%	16,4%	34,4%	28,2%
2011	39,6%	24,9%	26,4%	36,7%	23,1%	34,3%	27,6%	28,4%	25,1%	21,9%	29,8%
2012	36,7%	21,6%	27,8%	33,3%	24,2%	34,3%	29,7%	25,2%	29,2%	33,6%	27,6%
Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób prawnych w dochodach własnych ogółem											
2007	0,67%	0,15%	10,30%	3,47%	0,55%	4,50%	3,44%	8,54%	-0,01%	0,69%	0,55%
2008	0,70%	0,21%	9,04%	2,42%	0,63%	4,81%	2,89%	2,02%	0,01%	0,40%	0,86%
2009	0,98%	0,54%	1,08%	2,84%	1,30%	3,77%	0,67%	5,01%	0,01%	0,85%	0,75%
2010	0,68%	0,17%	-5,22%	3,15%	0,54%	4,85%	1,80%	3,89%	0,30%	0,60%	0,45%
2011	0,56%	0,26%	-1,65%	2,69%	1,02%	4,45%	0,58%	6,55%	0,09%	1,28%	0,14%
2012	0,44%	0,26%	-0,68%	4,02%	0,80%	3,51%	1,47%	6,39%	0,04%	1,56%	0,29%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Warto przyjrzeć się również strukturze wydatków ponoszonych przez gminę Miejska Górka na wybrane zadania własne (tabela 8).

Zdecydowanie najwięcej wydatków w analizowanym okresie było przeznaczanych na zadania związane z oświatą i wychowaniem, chociaż w Miejskiej Górce w latach 2008-2012 udział środków finansowych przeznaczonych na ten cel spadł o 7,2 p.p. Taki stan rzeczy wiązał się z faktem funkcjonowania na terenie gminy (wg danych GUS 2012) czterech szkół podstawowych i trzech gimnazjów.

Wyjątkowo dużą część stanowią wydatki związane z gospodarką komunalną i ochroną środowiska. O ile w latach 2008-2009 sytuacja była porównywalna z innymi gminami, to w kolejnych Miejska Górka wydawała znacznie więcej na ten cel. Sytuacja ta podyktowana jest małą liczbą źródeł wody pitnej na terenie gminy i potrzebą ochrony podziemnych cieków wodnych (w celu podniesienia jakości wody pitnej). Ponadto w gminie nie było uregulowanej sytuacji wodno-ściekowej, nie wszystkie miejscowości miały kanalizację sanitarną. Taka sytuacja spowodowała wzmożone inwestycje w kierunku polepszenia tej sytuacji, co odbiło

się na budżecie gminy. Jak wspomniano wcześniej dzięki funduszom pozyskanym z Unii Europejskiej zrealizowano dwa projekty[207]:

- „Budowa instalacji solarno-wiatrowych do zasilania oświetlenia drogowego na terenie gminy Miejska Górka" – wartość dofinansowania 278 846 zł ze środków unijnych, całkowity koszt inwestycji – 453 590,24 zł,
- „Wiatrakowy Zawrót Głowy – utworzenie i zagospodarowanie centrum wsi Karolinki" – wartość dofinansowania 40 000 z budżetu państwa, całkowity koszt inwestycji – 147 450,44 zł[208].

Stosunkowo niewielki udział w ogóle wydatków gminy miały wydatki na zadania związane z pomocą społeczną. Możliwe, że jest to związane z efektem statystycznym wynikającym ze zwiększonych wydatków na cele infrastrukturalne związane z realizacją wspomnianych inwestycji. W porównaniu do pozostałych gmin członkowskich LGD Gościnna Wielkopolska, udział tych wydatków należał do najniższych – taki sam był jedynie w gminie Piaski. Ponadto udział wydatków na pomoc społeczną w analizowanych latach utrzymuje tendencję spadkową. Odnotowane zmniejszenie udziału wydatków na pomoc społeczną w ogóle wydatków analizowanych gmin w porównaniu roku 2009 do 2008 może być efektem Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 lipca 2009 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz.U. 2009 nr 127 poz. 1055)[209]. W efekcie wprowadzonych zmian ponieważ minimum egzystencji rosło wraz ze wzrostem cen, a progi dochodowe były zamrożone, rodziny żyjące poniżej granicy skrajnego ubóstwa mogły nie mieć podstaw formalnych do otrzymywania zasiłków z pomocy społecznej. Już wówczas minimum egzystencji było wyższe niż kryterium dochodowe. Wzrost udziału wydatków na pomoc społeczną w 2012 roku w przypadku większości analizowanych gminy można uznać za efekt wprowadzenia Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2012 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz.U. 2012 nr 0 poz. 823). Jego wprowadzenie podniosło kwotę kryterium dochodowego dla osoby żyjącej w rodzinie a także dla osób samotnie

[207] *Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Miejska Górka*, op. cit.
[208] *Pozyskane środki finansowe na inwestycje w latach 2006-2011,* dostępny: www.miejska-gorka.pl.
[209] Rozporządzenie już nie obowiązuje.

prowadzących gospodarstwo domowe. Już na etapie projektowania tych zmian szacowano, że w związku z tymi podwyżkami w 2013 r. budżet państwa wyda więcej o 467,5 mln zł. O 31,5 mln zł więcej wypłacą gminy, a o 500 tys. zł powiaty[210].

Zauważalne są niskie wydatki na działania związane z ochroną zdrowia w gminie, gdyż placówki odpowiedzialne za to podlegają z reguły innym jednostkom samorządowym. Warto jednak zastanowić się nad zwiększeniem skali wydatków na to zadanie szczególnie z uwzględnieniem działań z zakresu profilaktyki zdrowotnej skierowanej do osób starszych.

Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego utrzymują się w gminie Miejska Górka na relatywnie stałym poziomie.

Tabela 8. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Pomoc społeczna											
2008	21,3%	20,0%	19,3%	19,8%	16,9%	18,9%	22,5%	17,7%	23,2%	17,7%	17,4%
2009	17,5%	14,8%	14,2%	14,7%	14,2%	15,4%	18,4%	15,3%	18,1%	14,3%	16,7%
2010	20,9%	14,7%	17,0%	19,9%	13,8%	15,8%	16,4%	14,9%	13,9%	14,3%	14,7%
2011	20,2%	11,8%	16,4%	14,6%	14,2%	15,4%	19,2%	12,1%	12,3%	14,8%	13,4%
2012	18,9%	18,1%	15,2%	15,5%	14,9%	14,8%	18,2%	12,9%	18,0%	16,5%	12,9%
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska											
2008	4,0%	3,7%	3,4%	4,8%	2,5%	10,6%	6,2%	10,8%	3,9%	5,4%	9,2%
2009	4,0%	3,6%	2,8%	6,6%	3,0%	15,4%	5,9%	14,9%	4,4%	5,9%	9,1%
2010	5,1%	3,1%	3,1%	3,9%	1,0%	7,6%	5,2%	15,1%	8,8%	3,1%	9,2%
2011	7,0%	2,8%	2,7%	6,5%	0,9%	7,6%	2,5%	31,3%	1,7%	1,5%	11,7%
2012	11,2%	3,7%	4,5%	6,7%	1,0%	6,8%	3,1%	26,4%	3,3%	2,4%	8,9%
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego											
2008	1,8%	1,9%	3,1%	3,9%	1,4%	3,1%	2,8%	3,2%	4,0%	4,3%	3,8%
2009	1,9%	3,3%	3,1%	7,3%	1,4%	4,2%	2,7%	4,7%	2,4%	4,4%	3,0%
2010	2,2%	5,8%	4,0%	3,5%	3,4%	7,8%	5,4%	5,3%	2,2%	3,6%	3,5%
2011	2,3%	1,9%	3,2%	7,7%	3,1%	5,8%	3,7%	5,1%	2,5%	5,7%	3,9%
2012	4,9%	2,4%	3,4%	3,6%	3,5%	7,0%	3,0%	4,6%	15,6%	4,9%	3,2%

[210] K. Wójcik-Adamska, *Więcej osób skorzysta z pomocy społecznej*, op. cit.

Tabela 8. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 – c.d.

Oświata i wychowanie											
2008	38,6%	34,6%	46,9%	45,8%	38,9%	43,5%	45,9%	42,6%	42,9%	36,2%	43,6%
2009	35,0%	31,2%	44,0%	51,9%	38,8%	37,8%	42,7%	44,3%	37,0%	35,1%	42,1%
2010	42,1%	31,2%	46,6%	50,8%	32,9%	45,2%	37,7%	39,8%	27,3%	39,3%	41,0%
2011	41,8%	26,4%	45,3%	42,4%	34,4%	45,5%	42,8%	33,6%	24,9%	46,0%	39,4%
2012	42,1%	39,5%	43,2%	49,5%	35,5%	46,7%	46,1%	35,4%	35,4%	41,9%	42,1%
Ochrona zdrowia											
2008	0,6%	0,6%	0,7%	0,7%	0,5%	0,5%	0,5%	0,4%	0,8%	0,5%	0,4%
2009	0,6%	0,5%	0,7%	0,5%	0,9%	0,6%	0,4%	0,5%	0,8%	0,7%	0,3%
2010	0,8%	0,5%	0,6%	0,6%	0,6%	0,4%	0,8%	0,4%	0,5%	0,5%	0,4%
2011	0,6%	0,4%	0,6%	0,5%	0,6%	0,4%	0,5%	0,4%	0,4%	0,5%	0,3%
2012	0,6%	0,7%	0,6%	0,5%	0,6%	0,4%	0,8%	0,4%	0,8%	0,6%	0,3%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wskaźnikiem szczególnie istotnym przy analizowaniu sytuacji rozwojowej jest relacja pomiędzy wydatkami bieżącymi i środkami przeznaczanymi na inwestycje. Dane te świadczą o zdolności jednostki do podejmowania zadań, których celem jest trwała poprawa warunków życia mieszkańców gminy. Wydatki inwestycyjne mogą być przeznaczane na cele długo- lub krótkookresowe.

Do wydatków majątkowych, zgodnie z ustawą o finansach publicznych zalicza się wydatki na[211]:

- inwestycje i zakupy inwestycyjne, w tym na programy finansowane z udziałem środków;
- zakup i objęcie akcji i udziałów;
- wniesienie wkładów do spółek prawa handlowego.

Wydatki bieżące w ustawie są definiowane jako wydatki budżetowe niebędące wydatkami majątkowymi. Warto natomiast wskazać, że w ich skład wchodzą w szczególności wydatki na[212]:

[211] Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r., o finansach publicznych, art. 236, ust. 4, Dz.U. 2009 Nr 157 poz. 1240.
[212] Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r., o finansach publicznych, art. 236, ust. 3, Dz.U. 2009 Nr 157 poz. 1240.

- wydatki jednostek budżetowych, w tym na:
  - wynagrodzenia i składki od nich naliczane,
  - wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań;
- dotacje na zadania bieżące;
- świadczenia na rzecz osób fizycznych;
- wydatki na programy finansowane;
- wypłaty z tytułu poręczeń i gwarancji udzielonych przez jednostkę samorządu terytorialnego, przypadające do spłaty w danym roku budżetowym;
- obsługę długu jednostki samorządu terytorialnego.

W przypadku gminy Miejska Górka widać wyraźnie wzrost inwestycji w latach 2011-2012 (32,1 i 29,3% ogólnej sumy wydatków). Okres ten pokrywa się z realizacją wspomnianych projektów, także przy wsparciu funduszy europejskich i z budżetu państwa. W 2012 wydatki majątkowe inwestycyjne gminy Miejska Górka miały najwyższy udział w wydatkach ogółem wśród wszystkich porównywanych gmin zrzeszonych w LGD Gościnna Wielkopolska (tabela 9).

Tabela 9. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
majątkowe inwestycyjne											
2008	17,2%	14,4%	11,1%	4,5%	22,6%	12,4%	5,5%	14,6%	6,0%	18,6%	8,2%
2009	24,7%	23,5%	22,6%	21,0%	28,2%	23,1%	13,6%	11,1%	21,1%	24,1%	12,3%
2010	8,7%	25,5%	18,5%	10,2%	28,5%	16,3%	22,2%	16,5%	38,2%	28,3%	11,6%
2011	10,6%	36,3%	13,2%	12,5%	25,9%	14,3%	13,0%	32,1%	43,6%	24,0%	14,2%
2012	12,7%	3,6%	18,9%	7,1%	23,6%	15,9%	10,8%	29,3%	18,9%	8,9%	15,0%
bieżące ogółem											
2008	82,8%	85,6%	88,9%	95,4%	77,3%	85,6%	92,6%	83,6%	93,9%	79,5%	91,8%
2009	75,2%	76,5%	77,4%	78,9%	71,8%	74,6%	83,8%	86,3%	78,8%	73,5%	87,6%
2010	91,3%	74,5%	81,5%	89,8%	71,4%	81,8%	76,3%	81,9%	61,8%	70,2%	88,4%
2011	89,3%	63,7%	86,8%	87,5%	74,0%	85,7%	87,0%	67,9%	56,4%	76,0%	85,4%
2012	87,3%	96,4%	81,1%	92,9%	76,4%	84,1%	89,2%	70,7%	81,1%	91,1%	83,8%

*Legenda: i – wydatki inwestycyjne; b – wydatki bieżące.
Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W tabeli 10 zaprezentowano dane GUS dotyczące środków pozyskanych z Unii Europejskiej. Wynika z niej, że w analizowanej gminie na przestrzeni lat 2007-2012 często korzystano z funduszy europejskich. Dane dotyczące inwestycji, znajdujące się na stronie internetowej gminy poszerzają wiedzę dotyczącą zakresu realizowanych przedsięwzięć (tabela 11).

Tabela 10. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy miejsko-wiejskie i wiejskie będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Środki z budżetu Unii Europejskiej ogółem											
2007	0	0	528058	154475	320292	0	8184	15992	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	628506	0	0
2009	84385	0	11155	0	55915	125619	76648	17253	11156	0	213928
Środki z budżetu Unii Europejskiej inwestycyjne											
2007	0	0	482464	51714	320292	0	0	0	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	568604	0	0
2009	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15300
Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych - dochody razem											
2010	67888	756490	31850	340413	185467	674989	203702	999739	3777312	49939	324765
2011	333346	1811992	2401689	104575	3477904	635146	2375946	7553354	2459951	1453813	1295535
2012	281850	2462133	1775453	1054669	3772829	318499	359039	4646976	2600739	973571	2527243
Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych											
2010	0	669388	0	0	0	0	0	0	3745385	0	0
2011	161140	0	303720	0	0	0	0	0	1847718	0	811753
2012	0	2344413	1626091	0	0	0	0	0	2550999	0	1357150
Środki z budżetu państwa lub inne przekazane jako współfinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE											
2010	3413	13061	1602	0	8101	7144	18812	1614	1606	7532	48715
2011	18636	22151	530	0	6578	7167	16402	18093	9669	0	61509
2012	17318	10075	19183	19768	11768	15704	26372	4309	5846	0	175514

Według danych GUS gmina Pępowo nie pozyskała żadnych środków tego typu
Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wartość unijnego wsparcia w gminie Miejska Górka w latach 2006-2014 wynosiła 18 660 785,03 zł, co stanowiło ponad połowę wartości samych inwestycji. Większość z projektów miała na celu uregulowanie kwestii kanalizacyjno-sanitarnych, a także stworzenie miejsc rekreacyjnych.

Tabela 11. Inwestycje zrealizowane, bądź będące w realizacji z wykorzystaniem środków unijnych w latach 2006-2014 w gminie Miejska Górka oraz ich wartość w zł

Rok	Projekt	Wartość dofinansowania	Wartość inwestycji (brutto)
2006-2007	Przebudowa budynku poszkolnego na Centrum Kultury Wiejskiej w Konarach	471 371,52	628 495,37
2009-2012	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w mieście Miejska Górka i wsi Karolinki	13 065 143,51	20 014 491,45
2010-2011	Rozbudowa i przebudowa Ośrodka Kultury, Sportu i Aktywności Lokalnej w Miejskiej Górce	448 590,00	1 094 560,31
2011	Budowa kortu tenisowego w Miejskiej Górce	48 412,00	119 094,36
2012	Budowa instalacji solarno-wiatrowych do zasilania oświetlenia drogowego gminy Miejska Gorka	278 846,00	453 590,24
2012-2013	Budowa kanalizacji sanitarnej w pozostałej części Konar, Oczkowicach i części Dłoni	3 148 422,00	5 121 435,73
2012-2013	Remont świetlicy wiejskiej w Sobiałkowie	500 000,00	813 333,34
2013-2014	Utworzenie miejsc wypoczynku u rekreacji na szlaku rowerowym wokół gminy Miejska Górka	430 000,00	713 854,62
2013-2014	Rozwój bazy rekreacyjnej w Miejskiej Górce	270 000,00	513 998,57
Ogółem		**18 660 785,03**	**29 472 853,99**

Źródło: Strona internetowa Urzędu Gminy w Miejskiej Górce, opracowanie własne.

Ważnym czynnikiem determinującym rozwój gminy jest sytuacja na rynku pracy. W Miejskiej Górce w latach 2009-2012 liczba bezrobotnych systematycznie zmniejszała się. Znacznemu ograniczeniu ulegał również odsetek kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych. Od 2009 spadł on o 5,5 p.p., co może sugerować nie tylko poprawę koniunktury gospodarczej, ale wskazywać może również na pozytywne efekty działań aktywizacyjnych podejmowanych przez służby zatrudnienia na szczeblu powiatowym. Innym wyjaśnieniem mogą być również efekty ruchów migracyjnych. Pod względem dysproporcji płci wśród osób bezrobotnych najgorzej wyglądała sytuacja w Krzywiniu, a dane dla Miejskiej Górki nie wyróżniały się na tle gmin należących do LGD Gościnna Wielkopolska.

Tabela 12. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Liczba bezrobotnych ogółem											
2009	313	226	303	334	493	622	381	446	179	298	398
2010	364	203	279	308	521	653	320	430	193	263	407
2011	343	205	294	316	487	686	315	419	191	246	426
2012	393	234	226	292	526	642	359	403	151	239	442

Tabela 12. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 – c.d.

	% kobiet										
2009	54,6%	55,3%	53,8%	52,1%	61,3%	50,3%	61,7%	60,3%	52,0%	47,0%	53,5%
2010	58,5%	55,7%	55,6%	57,5%	59,5%	52,2%	57,2%	61,4%	59,1%	46,8%	53,6%
2011	60,9%	59,5%	56,5%	63,3%	65,7%	56,9%	66,3%	60,6%	60,2%	50,0%	53,3%
2012	53,2%	56,8%	56,2%	53,8%	62,5%	52,8%	66,3%	54,8%	58,9%	48,5%	52,5%

Kolor zielony w kolumnie w części „Liczba bezrobotnych ogółem" oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Kolor zielony w wierszu w części „% kobiet" oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W celu porównania danych między gminami, należy przeanalizować wskaźnik, jakim jest udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym (tabela 13). Poziom tego wskaźnika w gminie Miejska Górka zmniejszał się w analizowanym okresie. Jednak na tle pozostałych gmin-członków LGD Gościnna Wielkopolska sytuacja na rynku pracy w gminie była znacznie trudniejsza. Wyższy poziom tego wskaźnika odnotowano w 2012 roku tylko w gminach Piaski i Krobia. Dane w podziale na płeć uwydatniają znacznie trudniejszą sytuację kobiet na lokalnym rynku pracy. Potęguje to potrzebę realizacji działań wspierających aktywizację zawodową kobiet na rynku pracy, a także ułatwienia pozwalające im na pogodzenie życia rodzinnego i zawodowego.

Tabela 13. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
	ogółem										
2009	4,2	6,1	6,8	6,6	4,9	7,5	6,0	7,6	6,2	7,9	7,4
2010	4,9	5,4	6,3	6,0	5,1	7,8	5,0	7,2	6,5	6,9	7,5
2011	4,6	5,5	6,6	6,1	4,8	8,2	4,9	7,0	6,5	6,5	7,8
2012	5,3	6,3	5,1	5,7	5,1	7,7	5,6	6,8	5,1	6,3	8,1
	mężczyźni										
2009	3,7	5,0	5,9	5,9	3,6	7,1	4,3	5,6	5,4	7,8	6,4
2010	3,8	4,4	5,2	4,7	3,9	7,0	4,0	5,1	4,9	6,8	6,5
2011	3,4	4,1	5,4	4,2	3,1	6,7	3,1	5,1	4,7	5,9	6,8
2012	4,7	5,0	4,2	4,9	3,6	6,9	3,6	5,7	3,8	5,9	7,2
	kobiety										
2009	4,9	7,3	7,9	7,3	6,4	8,0	7,9	9,7	7,0	8,2	8,5
2010	6,0	6,6	7,6	7,4	6,5	8,6	6,1	9,6	8,6	7,1	8,7
2011	5,9	7,2	8,1	8,4	6,7	9,9	6,9	9,3	8,7	7,2	9,0
2012	5,9	7,8	6,2	6,6	6,9	8,6	8,0	8,1	6,8	6,8	9,2

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Ważnym kapitałem na rynku lokalnym są osoby młode, do 25. roku życia. Im mniej miejsc pracy dla tych najbardziej mobilnych pracowników, tym większe prawdopodobieństwo ich migracji do innych miast, a co za tym idzie, spadku konsumpcji i pogłębianie procesu starzenia się społeczeństwa na poziomie lokalnym.

W gminie Miejska Górka w prezentowanych latach udział osób do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych kilkukrotnie przekraczał 30% (wykres 13). Należy jednek zaznaczyć, że obniżanie się wartości tego wskaźnika, uwzględniając niż demograficzny i tendencje migracyjne, wcale nie musi oznaczać polepszenia się warunków na rynku pracy w analizowanej gminie.

Wykres 13. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych w gminie Miejska Górka, powiecie rawickim i woj. wielkopolskim okresie 12.2007-12.2013 (w %)

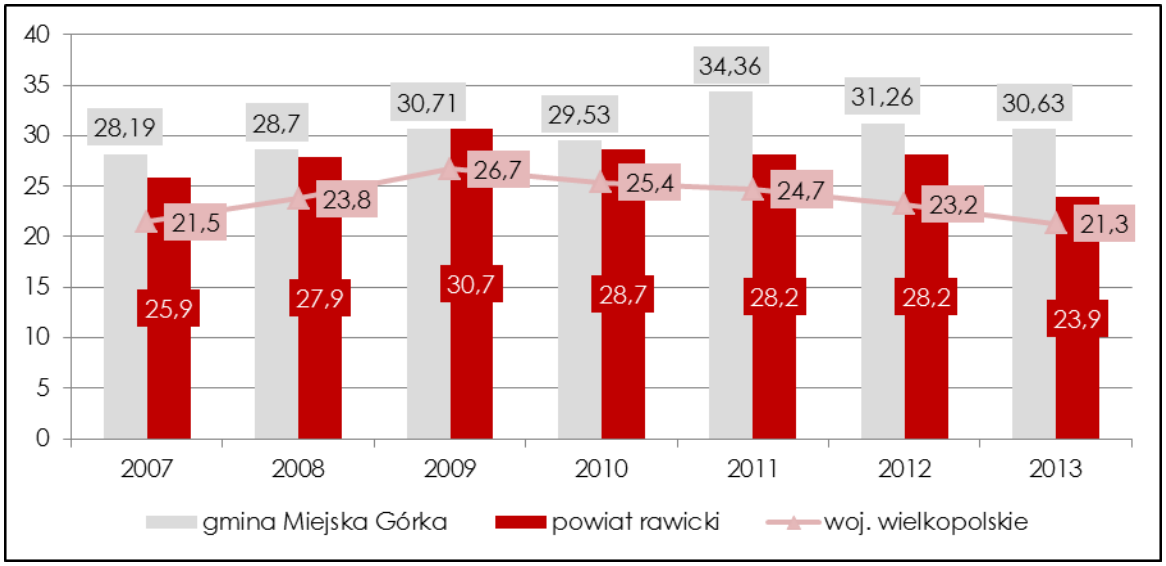

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Statystyka w Wielkopolsce*, dostępny: www.wup.poznan.pl, [data dostępu: 03-02-2014]

Bezrobocie bezpośrednio wpływa na migracje ludności w celu podjęcia pracy, co potwierdza wypowiedź jednego z badanych: „U nas, jeśli ktoś nie ma pracy to wyjeżdża za granicę lub do większego miasta" [W16]. Wykres 14 prezentuje saldo migracji dla omawianej gminy. W latach 2007-2012 częściej emigrowały kobiety, co mogło wynikać ze stanu lokalnego rynku pracy (wyższe bezrobocie wśród kobiet). Najlepsza sytuacja była w 2009 roku, jednak w analizowanych latach nie było sytuacji żeby saldo migracji przyjęło dodatnią wartość. W 2012 roku wynosiło aż -45.

Wykres 14. Saldo migracji w podziale na płeć w gminie Miejska Górka w latach 2007-2012

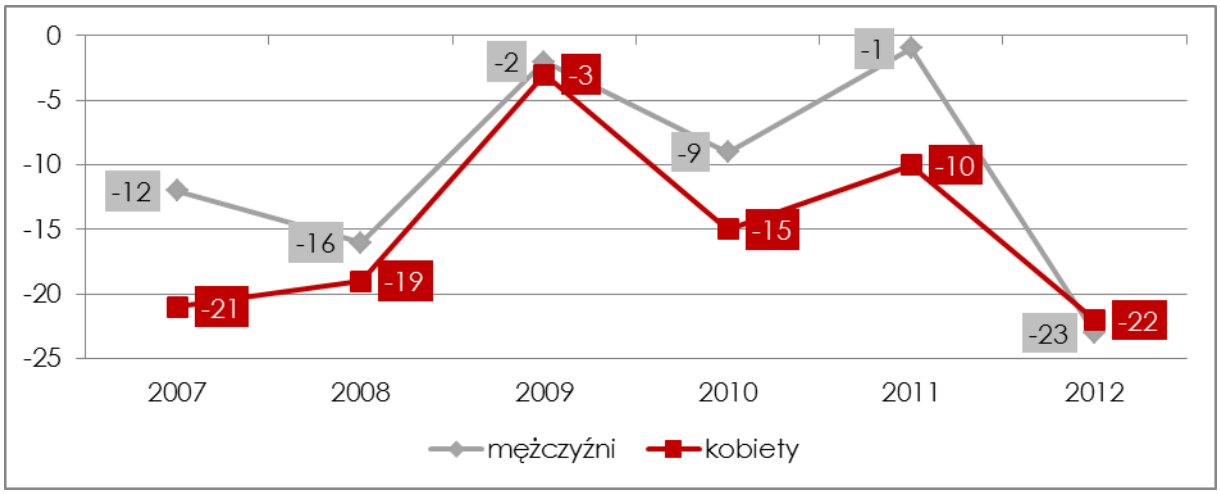

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Zaprezentowane dane pokazują, że gmina Miejska Górka mimo, że często na tle innych gmin z LGD Gościnna Wielkopolska ma jedną z trudniejszych sytuacji, to jednak rozwija się dość stabilnie. W budżecie gminy, co roku pojawia się deficyt, co jednak ma związek z dużą ilością inwestycji na jej terenie. Ponadto na tle gmin należących do LGD Gościnna Wielkopolska występuje tu duże bezrobocie, ale z roku na rok jest ono coraz niższe. Dane dotyczące rozwoju gminy wskazują na konieczność łączenia działań skierowanych w inwestycje infrastrukturalne z podnoszeniem jakości kapitału ludzkiego, co w konsekwencji może przyczynić się do wzrostu wartości również kapitału społecznego gminy, w tym podniesienia zaufania do władz oraz zwiększenia skali partycypacji obywatelskiej.

6. PARTYCYPACJA OBYWATELSKA

Według portalu partypacjaobywatelska.pl, powstałego w ramach programu Laboratorium Partycypacji Społecznej, partycypacja obywatelska jest rodzajem partycypacji (uczestnictwa), który implikuje wzajemne wspieranie się władzy i obywateli we wspólnym podejmowaniu

decyzji[213]. Jednym z elementów tego zjawiska jest uczestnictwo w wyborach, mierzone na podstawie frekwencji.

W trzech ostatnich wyborach samorządowych frekwencja mieszkańców gminy Miejska Górka (tabela 14) nie spadała poniżej 50% i znacznie przekraczała średnią dla kraju, województwa i powiatu (z reguły Miejska Górka była gminą o najwyższej frekwencji w całym powiecie rawickim). Można na tej podstawie założyć, że świadomość obywatelska mieszkańców gminy jest na wysokim poziomie. Generalnie zaprezentowane gminy, które należą do LGD Gościnna Wielkopolska charakteryzują się dość wysokim poziomem frekwencji, często przekraczającym 50% i wyższym od średniej krajowej. Wyjątkiem były gminy Kobylin i Krobia w 2010 roku oraz Pakosław w 2002 roku. Najwyższą frekwencję odnotowano w gminie Krzywiń w 2010 roku. Dane te świadczą o dużym poczuciu sprawstwa mieszkańców analizowanych gmin w stosunku do rozwoju tych JST. Podczas analizowanych wyborów tylko raz (w 2002 roku) zdarzyło się, że w Miejskiej Górce miała miejsce II tura wyborów. Frekwencja była nieco niższa, jednak nie spadła drastycznie, jak bywało często w pozostałych gminach, i wynosiła 53,02%.

Tabela 14. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie rawickim i gminie Miejska Górka w latach 2002, 2006, 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2002		2006		2010	
	I tura	II tura	I tura	II tura	I tura	II tura
POLSKA	44,1	35,0	46,0	39,6	47,3	35,3
woj. wielkopolskie	45,8	35,7	47,1	38,7	47,1	31,5
pow. rawicki	42,56	-	43	-	47,68	-
gm. Miejska Górka	56,45	53,02	52,83	-	54,47	-

Źródło: PKW, opracowanie własne.

Frekwencja w wyborach do Sejmu i Senatu nie była już tak wysoka, jak w wyborach samorządowych. W Miejskiej Górce była w każdym przypadku, zaprezentowanym w tabeli 14 (oprócz 2001 roku, kiedy to była nieco wyższa niż frekwencja w skali kraju) niższa niż średnia krajowa, wojewódzka i dla powiatu rawickiego. Można przypuszczać, że niska frekwencja jest wynikiem braku wiary w znaczenie własnego głosu i wpływu na politykę krajową. Pozwala to zauważyć, że mieszkańcy Miejskiej Górki przywiązują większą wagę do spraw lokalnych, niż ogólnokrajowych. Wśród gmin zrzeszonych w LGD Gościnna

[213] *Co to jest partycypacja obywatelska?*, dostępny: www.partycypacjaobywatelska.pl, [data dostępu: 27.02.2014].

Wielkopolska Miejska Górka ma jedną z najniższych frekwencji w wyborach parlamentarnych (tabela 15). Szczególnie niski poziom miała w wyborach w 2005 roku – 32,09%. Jednak wtedy wyraźnie zmniejszył się jej poziom również dla Polski, województwa i powiatu. Natomiast w przyspieszonych wyborach parlamentarnych w 2007 w skali polskiej frekwencja przekroczyła 50%, jednak w Miejskiej Górce była niższa o ponad 10 p.p. od frekwencji zanotowanej w całym kraju.

Tabela 15. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu RP w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie rawickim gminie Miejska Górka w latach 2001, 2005, 2007, 2011 (w %)

Wyróżnienie	2001	2005	2007	2011
POLSKA	46,3	40,6	53,9	48,9
woj. wielkopolskie	49,9	40,9	55,1	49,2
pow. rawicki	48,76	35,49	48,26	40,85
gm. Miejska Górka	48,6	32,09	43,51	36,62

Tabela nie uwzględnia różnic we frekwencji w wyborach do Sejmu i do Senatu RP, ponieważ były one nieistotne statystycznie i nie odbijają się w sposób znaczący na wskazanych wartościach
Źródło: PKW, opracowanie własne.

W wyborach prezydenckich zwykle notowane są wyższe frekwencje, niż w parlamentarnych. Tendencję taką odnotowano na poziomie kraju, województwa i powiatu, jednak w gminie Miejska Górka tak nie było, z wyjątkiem wyborów w 2000 roku, w których frekwencja dla gminy wynosiła 65,19% (w tym roku jednak na wszystkich analizowanych poziomach była bardzo wysoka i przekraczała 60%). Natomiast w kolejnych latach była niższa niż w wyborach samorządowych. Najniższa była w 2005 roku (niższa od średniej krajowej, wojewódzkiej i w powiecie). Na tle innych gmin należących do LGD Gościnna Wielkopolska Miejska Górka osiągała niskie wartości we frekwencji, z wyjątkiem 2010 roku, kiedy to nie odbiegała znacząco od pozostałych (tabela 16).

Tabela 16. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie rawickim i gminie Miejska Górka w latach 2000, 2005 i 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2000	2005		2010
		I tura	II tura	
POLSKA	61,1	49,7	51,0	47,0
woj. wielkopolskie	66,5	51,3	51,4	39,5
pow. rawicki	66,79	46,83	45,39	48,47
Miejska Górka	65,19	42,69	40,96	46,45

Źródło: PKW, opracowanie własne.

Partycypacja społeczna może przybierać formę komunikacji i współpracy pomiędzy władzami samorządowymi, a mieszkańcami i organizacjami. Wśród głównych zadań gminy, ujętych

w Biuletynie Informacji Publicznej, została wymieniona współpraca z organizacjami pozarządowymi[214]. Jednak nie ma tam wzmianki o bezpośrednich kontaktach z mieszkańcami. Poza tym zadanie to jest podyktowane obowiązkiem, jaki nakłada na samorząd ustawa o samorządzie gminnym z której wynika, że władze lokalne powinny współpracować z organizacjami pozarządowymi i działać na ich rzecz[215].

Za formę wspierania przedsiębiorczości i rozwoju społecznego może być uznane przyznawanie Laurów Przedsiębiorczości. Nagroda ta pokazuje wsparcie, jakie dla działań na rzecz lokalnej społeczności ma samorząd. Przyznawana jest dla każdej z gmin przez władze powiatowe[216].

Uczestniczący w badaniach jakościowych przedstawiciel władz gminy wskazał na problem aktywizacji młodzieży w działania społeczne i obywatelskie: „Barierą na pewno jest brak zaangażowania młodzieży. Żeby cokolwiek stworzyć i zbudować potrzeba lidera, a jeśli on nie jest młody, to nie pociągnie za sobą młodzieży" [W15]. Jak wspomniano wcześniej, zaangażowanie osób młodych w działania społeczne może obfitować w odczuwalne w dłuższej perspektywie pozytywne skutki dla wszystkich mieszkańców gminy. Szczególnie ważna jest rola lidera ponieważ umiejętne skanalizowanie chęci, zaaranżowania i wysiłku grupy osób pozwala dzięki synergii osiągać efekty odczuwalne dla całych społeczności. O takich pozytywnych przykładach mówi radny gminy Miejska Górka: „[Z osób szczególnie angażujących się w działalność] zauważam sołtysów i sołtyski, którzy w ostatnim czasie się aktywizują i prezentują regionalne wyroby. Mamy też jednego aktywnego przewodniczącego Rady Osiedla. On jest fanatykiem zbierania staroci i świetnie to reklamuje. Dzisiaj nie jest to popularne, a on to inicjuje i promuje" [W15].

Wspomniana aktywność osób zamieszkujących obszary wiejskie może być związana z tworzeniem Lokalnych Grup Działania (także z pewnością LGD Gościnna Wielkopolska) w ramach unijnego programu LEADER, którego celem jest promocja oddolnych inicjatyw. Jako, że Miejska Górka jest gminą, której dużą cześć stanowią obszary wiejskie ważną rolę odgrywa instytucja sołtysa, który co prawda jest urzędem obieralnym, jednak opartym na więziach sąsiedzkich i bezpośredniej znajomości. Z badań Magdaleny Lemańczyk wynika, że aż 89,1%

[214] Biuletyn Informacji Publicznej Urzędu Miejskiego w Miejskiej Górce, dostępny: www.bip.miejska-gorka.pl.
[215] Ustawa z dnia 8 marca 1990 o samorządzie gminnym, Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95, art. 7.
[216] *Laury przedsiębiorczości rozdane,* op. cit.

mieszkańców wsi zna nazwisko sołtysa, a 93,8% wie gdzie on mieszka. Stąd tak duży potencjał sołtysa, jako lidera lokalnego i osoby wpływającej na aktywność społeczną mieszkańców[217].

7. WSPÓŁPRACA MIĘDZYSEKTOROWA

Współpraca międzysektorowa może przybierać wiele zróżnicowanych form, nie ma jednego konkretnego modelu. Polega ona na współdziałaniu grup reprezentujących często zbiorowości o odmiennych motywacjach, które wypracowują wspólny plan działań umożliwiających osiągnięcie określonego celu, np. walki z bezrobociem i biedą, społecznym wykluczeniem, a także promują ideę spójności społecznej. Jednoczy ona sektor publiczny, prywatny oraz organizacje pozarządowe w realizacji wspólnych dążeń[218].

Uczestniczący w badaniach jakościowych przedstawiciel władz samorządowych gminy Miejska Górka stwierdził: „Relacje [międzysektorowe] są utrzymywane. Ja osobiście w tym nie uczestniczę, ale [przedstawiciele samorządu i NGO] spotykają się w Domu Kultury z okazji świąt, sesji czy imprez" [W15]. Wypowiedź ta wskazuje na niski poziom zaangażowania we współpracę międzysektorową badanego. Postawa taka nie sprzyja jej rozwojowi. Ponadto spotkań z okazji świąt, itp. nie można uznać za formy współpracy międzysektorowej. Według rankingu „Przyjazny Samorząd" prowadzonego przez portal ngo.pl gmina Miejska Górka w latach 2008-2010 zasługiwała na certyfikat „Przyjazny Samorząd". Głównym motywem tej decyzji było wsparcie finansowe, jakie oferowała gmina dla NGO[219]. Objęte nim zostały dwie organizacje:

- Klub Sportowy SPARTA w Miejskiej Górce,
- Towarzystwo Sympatyków Baseballu „Demony" Miejska Górka[220].

Samorząd gminy Miejska Górka w 2008 roku uchwalił plan współpracy z organizacjami pożytku publicznego, ale nie był on konsultowany. Nie funkcjonują też punkty doradcze, chociaż władze samorządowe ułatwiają działalność NGO poprzez nieodpłatne udostępnianie sprzętu, sal, czy

[217] M. Lemańczyk, *Wspólne dobro – wspólna wola o podmiotowości sprawczej sołectwa*, w: P. Węgierkiewicz, A. Sakson (red.), *Samorząd pomocniczy, jako czynnik pobudzający społeczeństwo obywatelskie na wsi,* Konin 2010.
[218] A. Zybała, *Siła partnerstwa,* Warszawa 2007, dostępny: www.dialogspoleczny.pl, [data dostępu: 27.02.2014].
[219] *Barometr – współpraca organów administracji lokalnej z organizacjami pozarządowymi*, dostępny: www.bazy.ngo.pl, [data dostępu: 27.02.2014].
[220] *Lista organizacji którym przekazano środki finansowe w 2008 roku*, dostępny: www.bazy.ngo.pl, [data dostępu: 27.02.2014].

ułatwianie regulacji spraw administracyjnych i prawnych. W gminie jest też wyznaczona osoba do kontaktu z nimi[221]. W 2008 roku gmina uchwaliła Program Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi, którego celami było:

- Stworzenie warunków dla zwiększenia aktywności społecznej wśród mieszkańców Miejskiej Górki,
- Zwiększenie udziału społeczności lokalnej w rozwiązywaniu problemów jej dotyczących,
- Określenie zasad, form, obszarów i kierunków współpracy międzysektorowej[222].

Do zadań priorytetowych wyznaczonych przez program należały: ochrona i promocja zdrowia, a także działania na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych, co było odpowiednią reakcją na zmiany w sytuacji demograficznej gminy. O działaniu, które jest dobrym przykładem realizującym ten cel, mówi jeden z badanych: „Mamy Uniwersytet Drugiego Wieku, to rzecz wyjątkowa, bo wszędzie funkcjonują Uniwersytety Trzeciego Wieku. Jego działalność jest adresowana do ludzi aktywnych zawodowo. Prowadzi on różne zajęcia dokształcające, rekreacyjne, żeby człowiek był jak najdłużej czynny zawodowo" [W16].

W Programie Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi zwrócono uwagę na konieczność przeciwdziałania patologiom społecznym, upowszechnienia kultury fizycznej i sportu wśród dzieci i młodzieży, kształtując w ten sposób przyszłe dobre nawyki zdrowego stylu życia. Ponadto zaplanowane zostały działania na rzecz kultury, sztuki, kultywacje lokalnych tradycji, co miało na celu uatrakcyjnienie kulturalne gminy a także promocję lokalnych twórców. Program zwierał też punkt o ochronie środowiska naturalnego i promocji gminy[223].

Sformułowane cele odpowiadały zdiagnozowanym problemom społecznym gminy, jednak taki wyraźny program został napisany w 2008 roku, po czym nie powstał już żaden kolejny, a przynajmniej nie został zamieszczony na stronie internetowej gminy. Analiza udostępnionego Planu z 2008 roku wskazuje jednak na otwartą postawę władz wobec współpracy z trzecim sektorem. Świadczy o tym również wypowiedź przedstawiciela władz samorządowych: „My mamy

[221] *Certyfikat „Przyjazny Samorząd 2010"*, dostępny: www.bazy.ngo.pl, [data dostępu: 27.02.2014].
[222] Uchwała Nr XI/58/07 Rady Miejskiej w Miejskiej Górce z dnia 31 października 2007 roku w sprawie *uchwalenia programu współpracy gminy Miejska Górka z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 rok o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2008*, dostępny: www.bazy.ngo.pl, [data dostępu: 27.02.2014].
[223] Tamże.

dużo organizacji [pozarządowych, działających] w wielu dziedzinach: kulturalne, edukacyjne, sportowe. Jako gmina nie przeszkadzamy [w ich rozwoju], procentowo przeznaczamy najwięcej [nakładów finansowych na wsparcie] w skali powiatu organizacjom pozarządowym na realizacje ich zadań statutowych. Jedna z organizacji prowadzi warsztaty terapii zajęciowej, przekazaliśmy duży budynek poszkolny na ten cel. Mamy stadion piłkarski z salą gimnastyczną, który przekazaliśmy klubowi piłkarskiemu; stadion baseballowy przekazaliśmy towarzystwu baseballowemu, zbiornik Balaton przekazaliśmy stowarzyszeniu przyrodniczemu zarejestrowanemu w gminie" [W16]. Słowa te potwierdzają informacje o wsparciu finansowym i technicznym organizacji przez samorząd, za które otrzymał on certyfikat „Przyjaznego Samorządu". Nadal jednak brakuje innych form współpracy, a przede wszystkim konsultacji społecznych w ważnych dla mieszkańców, jak i dla sektora NGO sprawach, czego potwierdzenie można znaleźć w wypowiedzi przedstawiciela władz lokalnych: „Nie przypominam sobie [innego rodzaju działań zapisanych w dokumentacji gminy], te podejmowane mają często charakter doraźny, okazjonalny wynikający z danej sytuacji. Nie jest to przedmiotem dalekosiężnej strategii [W16]". Pokazuje to wyraźną potrzebę usystematyzowania podejmowanych działań i założenie dalekosiężnych planów współpracy, aby mogły być one efektywne. Samorząd lokalny podejmuje próby wsparcia sektora NGO, poprzez ułatwienia w działalności, jakimi jest udostępnianie sprzętu i sal. Także wspiera finansowo wybrane organizacje. Jednak brakuje działań, które miałyby charakter ciągły, a nie doraźny. Z wypowiedzi badanych wynika, że społeczność lokalna rzadko angażuje się w sprawy gminy, działa jedynie garstka liderów, co skutkuje ograniczonymi możliwościami wykorzystania potencjału liderów i kapitału społecznego mieszkańców gminy Miejska Górka.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w gminie Miejska Górka w latach 2007-2012 398
Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności gminy Miejska Górka w 2012 roku 399
Wykres 3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Miejska Górka w latach 2007-2012 (w %) 400
Wykres 4. Prognoza zmian liczby dzieci w kategoriach wiekowych 0-6, 7-15 i 16-18 lat gminie Miejska Górkaw latach 2014-2030 401
Wykres 5. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Miejska Górka w okresie 2007-III kwartał 2013 403
Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 404
Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 405
Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 406
Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 407
Wykres 10. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach powiatu rawickiego według Krajowego Rejestru Sądowego 414
Wykres 11. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku 415
Wykres 12. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku 415
Wykres 13. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych w gminie Miejska Górka, powiecie rawickim i woj. wielkopolskim okresie 12.2007-12.2013 (w %) 429
Wykres 14. Saldo migracji w podziale na płeć w gminie Miejska Górka w latach 2007-2012 430

SPIS TABEL

Tabela 1. Dynamika zmian w porównaniu rok do roku liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2010-2012 408
Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 409
Tabela 3. Podmioty według klas wielkości w gminie Miejska Górka w latach 2009-2012 409
Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w gminie Dolsk oraz w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2012. W zestawieniu przedstawiono jedynie te sekcje, których udział w strukturze gospodarczej gmin wynosił co najmniej 2% 411
Tabela 5. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) 417
Tabela 6. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł) 419

Tabela 7. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) 420

Tabela 8. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012..... 423

Tabela 9. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 425

Tabela 10. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy miejsko-wiejskie i wiejskie będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł)..... 426

Tabela 11. Inwestycje zrealizowane, bądź będące w realizacji z wykorzystaniem środków unijnych w latach 2006-2014 w gminie Miejska Górka oraz ich wartość w zł 427

Tabela 12. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 427

Tabela 13. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012..... 428

Tabela 14. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w latach 2002, 2006, 2010 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie rawickim i gminie Miejska Górka (w %) 431

Tabela 15. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu RP w latach 2001, 2005, 2007, 2011 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie rawickim gminie Miejska Górka (w %) 432

Tabela 16. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w latach 2000, 2005 i 2010 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie rawickim i gminie Miejska Górka (w %) 432

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

GMINA PAKOSŁAW

Rysunek 3. Mapa obszaru realizacji projektu „Partnerstwo samorządów Południowej Wielkopolski na rzecz zwiększenia dostępności i jakości usług publicznych" – gmina Pakosław

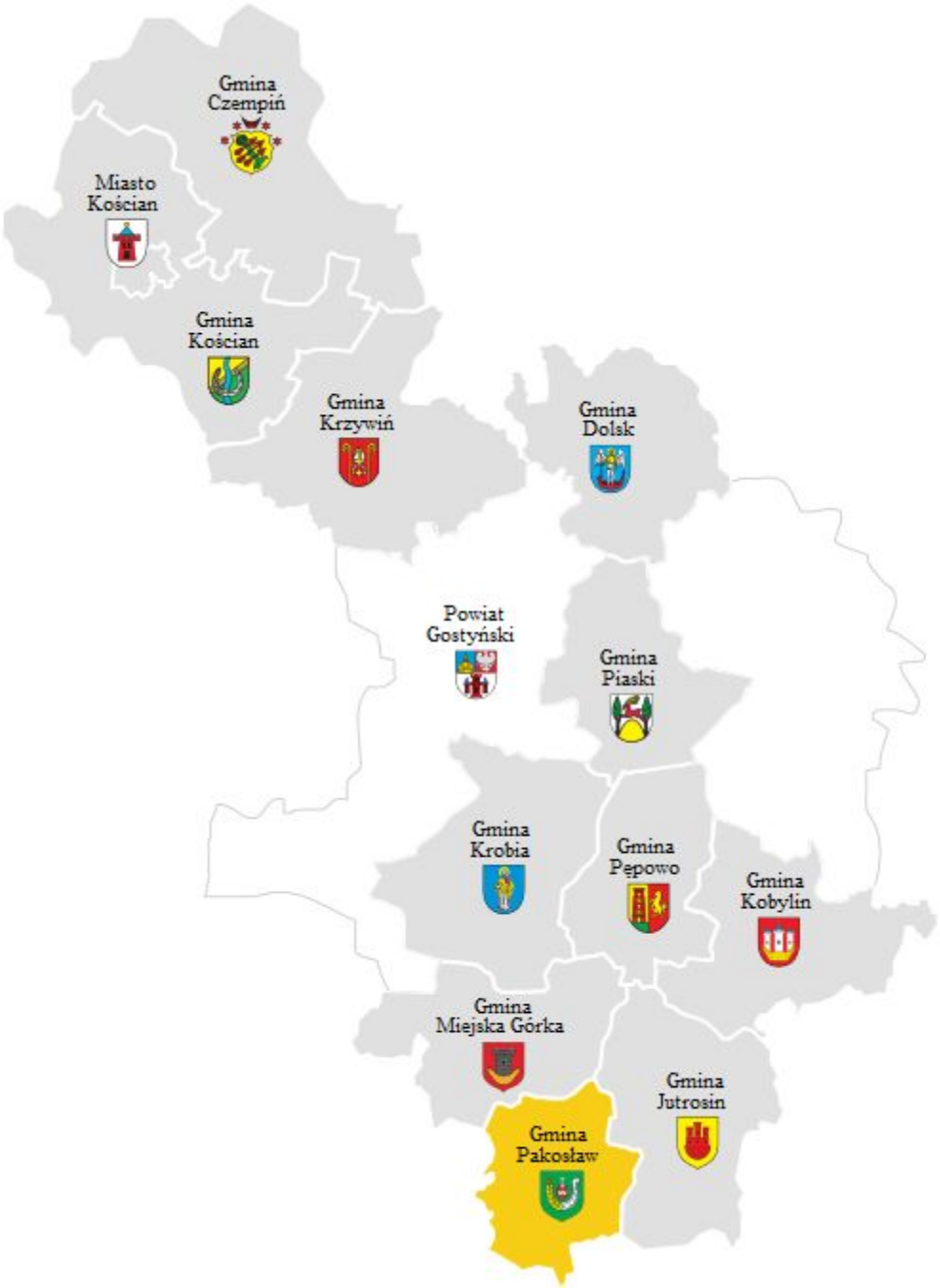

Źródło: http://www.uslugipubliczne.pl/mapa.html

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE

Gmina Pakosław to wiejska gmina, leżąca w południowo-wschodniej części powiatu rawickiego. Zajmuje obszar 7 733 ha, co stanowi 14% powierzchni tego powiatu. Siedziba Urzędu Gminy, wieś Pakosław znajduje się w odległości ok. 100 km na południe od stolicy województwa wielkopolskiego – Poznania i ok. 75 km na północ od Wrocławia. Gmina graniczy od południa z terenem województwa dolnośląskiego.

2. ZMIANY DEMOGRAFICZNE

Według danych GUS za 2012 rok liczba ludności gminy Pakosław wyniosła 4749 osób i była najniższa spośród wszystkich gmin członkowskich Lokalnej Grupy Działania „Gościnna Wielkopolska".

W porównaniu do danych z 2007 roku liczba ludności w gminie Pakosław w roku 2012 była wyższa się o 2,2% (103 osoby), przy czym liczba kobiet zwiększyła się o 1,1% (25 osób), a mężczyzn o 3,3% (78 osób). Nietypowa w odniesieniu do danych dla województwa wielkopolskiego, a także powiatu rawickiego, gostyńskiego oraz śremskiego jest proporcja między liczbą kobiet a liczbą mężczyzn w gminie Pakosław (wykres 1). W gminie będącej przedmiotem opracowania kobiety stanowią mniejszość (średnio 48,6% w latach 2007-2012). Podobna sytuacja została odnotowana również w gminach: Kobylin, Pępowo, Jutrosin oraz Dolsk, co wynika z rolniczego charakteru tych gmin. Począwszy od 2010 roku ogólna liczba ludności gminy Pakosław zmniejszała się nieznacznie, jednak wciąż jest ona wyższa od odnotowanej w 2007 roku.

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w gminie Pakosław w latach 2007-2012

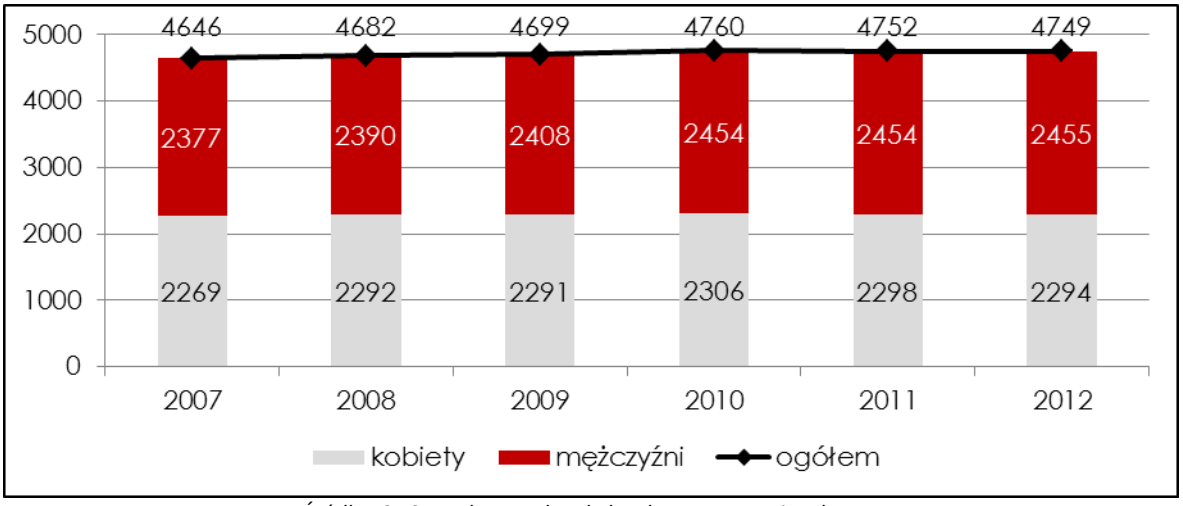

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analiza obecnej struktury wiekowej populacji gminy Pakosław prowadzi do istotnych wniosków związanych z przyszłymi trendami demograficznymi. Warto zwrócić uwagę na wyraźny wyż demograficzny w kategorii osób urodzonych w latach pięćdziesiątych i latach osiemdziesiątych minionego stulecia. Dane dla gminy pokrywają się z proporcjami odnotowywanymi w województwie, w którym można wyraźnie zidentyfikować dwa wyże demograficzne – jedne wśród osób urodzonych w latach pięćdziesiątych i wspomniany wyż z lat osiemdziesiątych. Dane dotyczące liczebności najmłodszych mieszkańców gminy wskazują na utrwalanie się modelu rodziny 2+1, czyli takiego, w którym na dwoje rodziców przypada jedno dziecko, a rzadziej 2+2. Struktura ludności w podziale na kategorie wiekowe wskazuje na relatywnie dobrą sytuację demograficzną w gminie Pakosław. Należy jednak wziąć pod uwagę wyzwania i konsekwencje społeczno-gospodarcze wynikające z takiej struktury wiekowej ludności. Wysoki odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym, a także osób w wieku mobilnym[224] wymaga od władz lokalnych zapewnienia dostępu do placówek wychowawczo-oświatowych, instytucji kulturalnych czy miejsc rekreacyjnych, ale także podejmowania działań mających na celu zachęcenie osób w wieku mobilnym aktywnych zawodowo do pozostania w gminie. Działania takie w dłuższej perspektywie wymagają uruchomienia inicjatyw mających na celu preorientację zawodową uczniów szkół podstawowych i doradztwo edukacyjno-zawodowe dla gimnazjalistów. Rzetelnie prowadzone działania w tym zakresie pozwolą uniknąć sytuacji podejmowania

[224] Według definicji GUS to grupa wieku produkcyjnego obejmująca ludność w wieku 18-44 lata.

nieprzemyślanych wyborów dotyczących ścieżki kształcenia, a także ograniczą udział osób młodych wśród zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców gminy.

Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności gminy Pakosław w 2012 roku

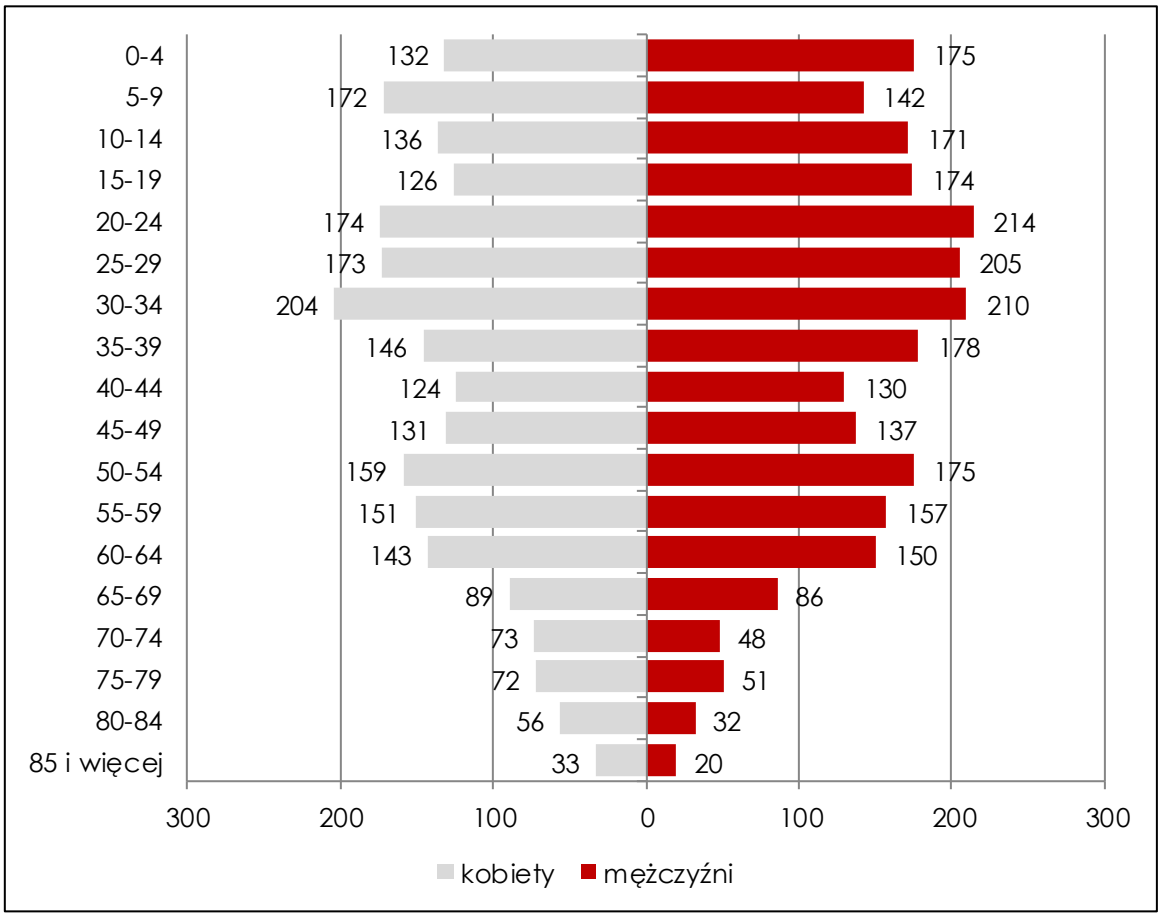

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Pogłębiona analiza dynamiki zmian liczby ludności gminy Pakosław wskazuje na zmniejszanie się udziału osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej strukturze społeczeństwa. W 2012 roku w porównaniu do danych z 2007 zmniejszeniu uległa liczba ludności w grupach wiekowych od 0 do 4 lat (o 2,5%), od 15 do 19 lat (o 17,8%), w wieku od 20 do 24 lat (o 3,2%) i w wieku od 25 do 29 lat o (11,3%). Należy zauważyć, że zmiany te nie oznaczają zmniejszenia liczby ludności, są natomiast efektem statystycznym spowodowanym przesunięciami między kategoriami wiekowymi. Zatem, choć w porównaniu danych z 2012 do 2007 roku odnotowano zmniejszenie udziału ludności w wieku od 15 do 29 lat o 32,3%, to liczba osób z kategorii wiekowej od 30 do 39 lat wzrosła o 57,1%.

Dane ukazujące rozkład procentowy w poszczególnych kategoriach wiekowych (przedstawione na wykresie 3) pozwalają na poznanie trendu dotyczącego zmian w strukturze wiekowej mieszkańców gminy Pakosław, a także prognozowanie jej w najbliższych latach.

Analiza rozkładu procentowego ludności gminy Pakosław w podziale na kategorie wiekowe (wykres 3) wskazuje na proces starzenia się społeczeństwa, choć należy zaznaczyć, że w analizowanej gminie postępuje on bardzo powoli. W okresie 2007-2012 zaobserwowano spadek odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym (o 1,6 p.p) przy jednoczesnym wzroście odsetka ludności w wieku poprodukcyjnym (o 1,2 p.p). Różnica ta zmniejszała się stopniowo – w 2007 roku zbiorowość osób w wieku przedprodukcyjnym była większa od zbiorowości osób w wieku poprodukcyjnym o 11,2 p.p., w 2010 roku o 10,3 p.p., a w 2012 roku różnica ta wynosiła już tylko 8,4 p.p.

Warto dodać, że w wartościach bezwzględnych liczba osób w wieku przedprodukcyjnym stale się zmniejsza – z 1152 osób w 2007 roku do 1102 osób w 2012 roku – przy jednoczesnym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym – z 634 do 703 osób.

Wykres 3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Pakosław w latach 2007-2012 (w %)

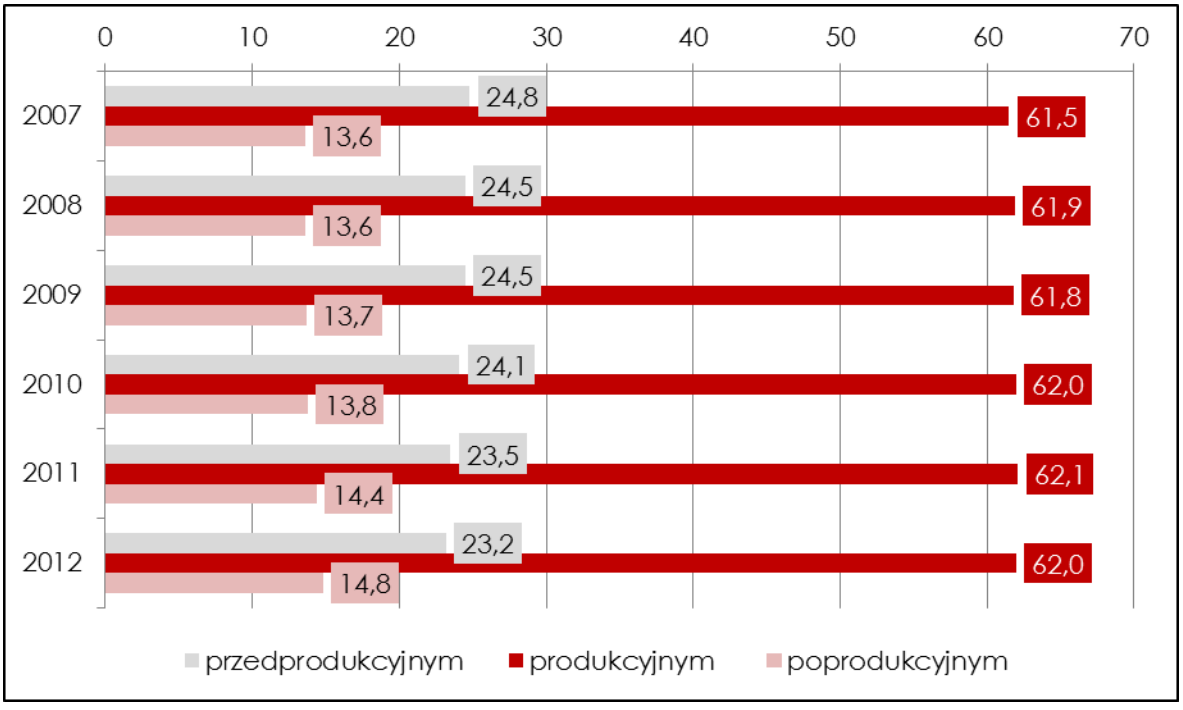

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Choć w GUS brakuje danych dotyczących prognozowanej liczby ludności na poziomie gmin, pomocne mogą okazać się estymacje przedstawione w aplikacji „Prognozy zapotrzebowania na usługi edukacyjne" opracowanej na zlecenie Ośrodka Rozwoju Edukacji[225]. Jak wynika z prognozy przedstawionej na wykresie 4, liczba dzieci w wieku od 0 do 6 lat w gminie Pakosław będzie maleć w sposób systematyczny począwszy od 2018 roku i do 2030 ulegnie zmniejszeniu o około 25%. Należy podkreślić, że w gminie Pakosław od 2004 odnotowywano wysoki poziom przyrostu naturalnego. W latach 2007-2012 jego średnia wartość wynosiła 3,46‰. Przy założeniu, że nie nastąpią w gminie gwałtowne ruchy emigracyjne można stwierdzić, że negatywne skutki procesu starzenia się społeczeństwa będą odsunięte w czasie, co nie oznacza, że uda się ich uniknąć.

Wykres 4. Prognoza zmian liczby dzieci i młodzieży w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w gminie Pakosław w latach 2014-2030

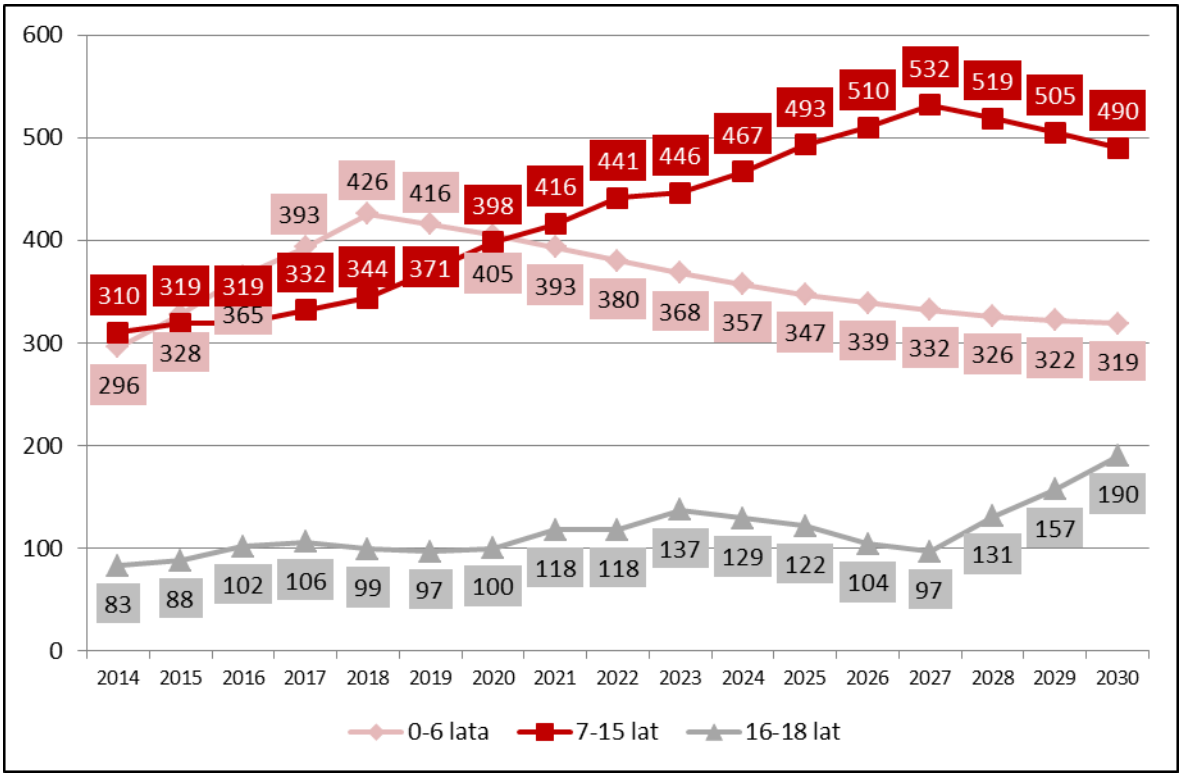

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.prognozademograficzna.ore.edu.pl, [data dostępu: 28.02.2014].

Dane dotyczące struktury demograficznej gminy Pakosław i prognozowanych zmian wskazują na konieczność skoncentrowania się przez władze gminy na działaniach skierowanych przede wszystkim do osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym mobilnym ponieważ to te

[225] *www.*prognozademograficzna.*ore.edu.pl,* [data dostępu: 03.02.2014].

osoby i ich działalność w największej mierze wpływać będą na sytuację społeczno-gospodarczą gminy. Dostęp do przedszkoli, świetlic itp. umożliwiających kobietom podjęcie i utrzymanie aktywności zawodowej, a także inicjatywy nakierowane na świadome wybory ścieżki zawodowej pozwolą ograniczyć koszty społeczne związane z utrzymywaniem osób zdolnych do pracy, a nieaktywnych zawodowo ze względu na konieczność sprawowania opieki nad dziećmi lub brak kwalifikacji i kompetencji zawodowych umożliwiających zatrudnienie.

3. KONDYCJA SEKTORA GOSPODARCZEGO

Gospodarka stanowi fundament rozwoju danej jednostki samorządu terytorialnego. Dochody uzyskiwane przez gminę pozwalają zapewnić odpowiedni poziom usług społecznych, a prawidłowy rozwój gospodarczy determinuje poziom i warunki życia lokalnej społeczności.

Za wskaźnik poziomu przedsiębiorczości mieszkańców gminy, a co za tym idzie umiejętności podejmowania samodzielnych działań, odpowiedzialności oraz poczucia wiary we własne siły, można uznać liczbę osób prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 10 tys. ludności lub na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wymienione cechy pozwalają w pewnym zakresie, łączyć ten wskaźnik z poziomem aktywności obywatelskiej i przedsiębiorczością mieszkańców gminy.

Analizując dane dotyczące liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy Pakosław w latach 2007-2013 można zauważyć, wzrostowy trend tego wskaźnika: z 261 w 2007 roku do 326 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w III kwartale 2013 roku (wykres 5).

Wykres 5. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Pakosław w okresie 2007-III kwartał 2013

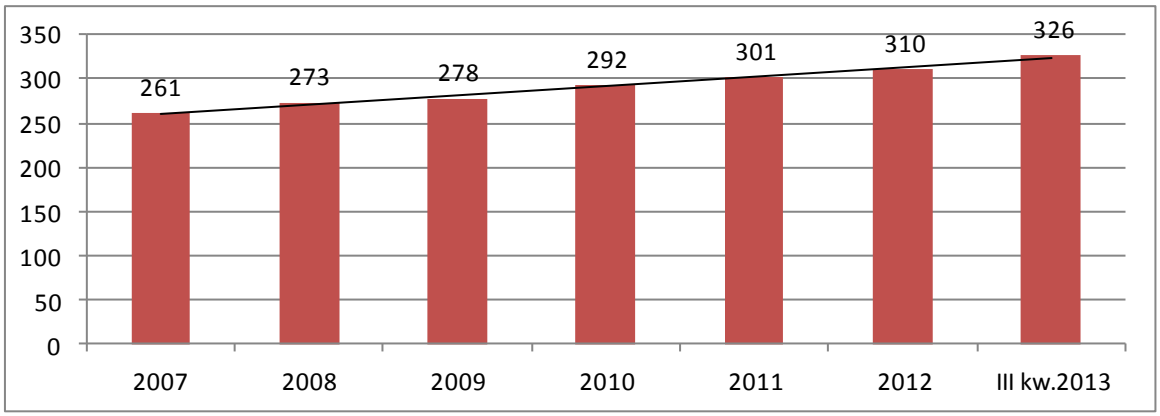

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Oczywiście, należy pamiętać, że na wzrastającą liczbę działalności gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne znaczący wpływ mogą mieć dotacje z Unii Europejskiej udzielane nowym przedsiębiorcom w ramach programów aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych. Warto zaznaczyć, że w całym powiecie rawickim liczba osób, które zawarły umowy przyznające dotacje w 2008 wynosiła 117, w 2009 139 osób, w 2011 roku 74, a w 2012 94 osób. Fakt ten może skutkować zmniejszeniem w najbliższym czasie liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, co będzie związane z zakończeniem okresu płatności preferencyjnych składek ZUS dla nowych przedsiębiorców (dwa lata). Warto zaznaczyć, że analizy WUP dotyczące funkcjonowania podmiotów gospodarczych, które zostały utworzone przy pomocy dofinansowania obejmują jedynie 12 miesięcy, w trakcie których beneficjenci są zobowiązani prowadzić działalność gospodarczą, która była objęta dotacją[226].

Jeżeli za inny wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców gminy uznać liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym (wykres 6), to w przypadku gminy Pakosław, okazuje się, że w wśród porównywanych gmin osiągane w niej poziomy plasują ją nieco powyżej średniej.

[226] Zob. *Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej w latach 2008-2009,* op. cit., s. 22.

Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

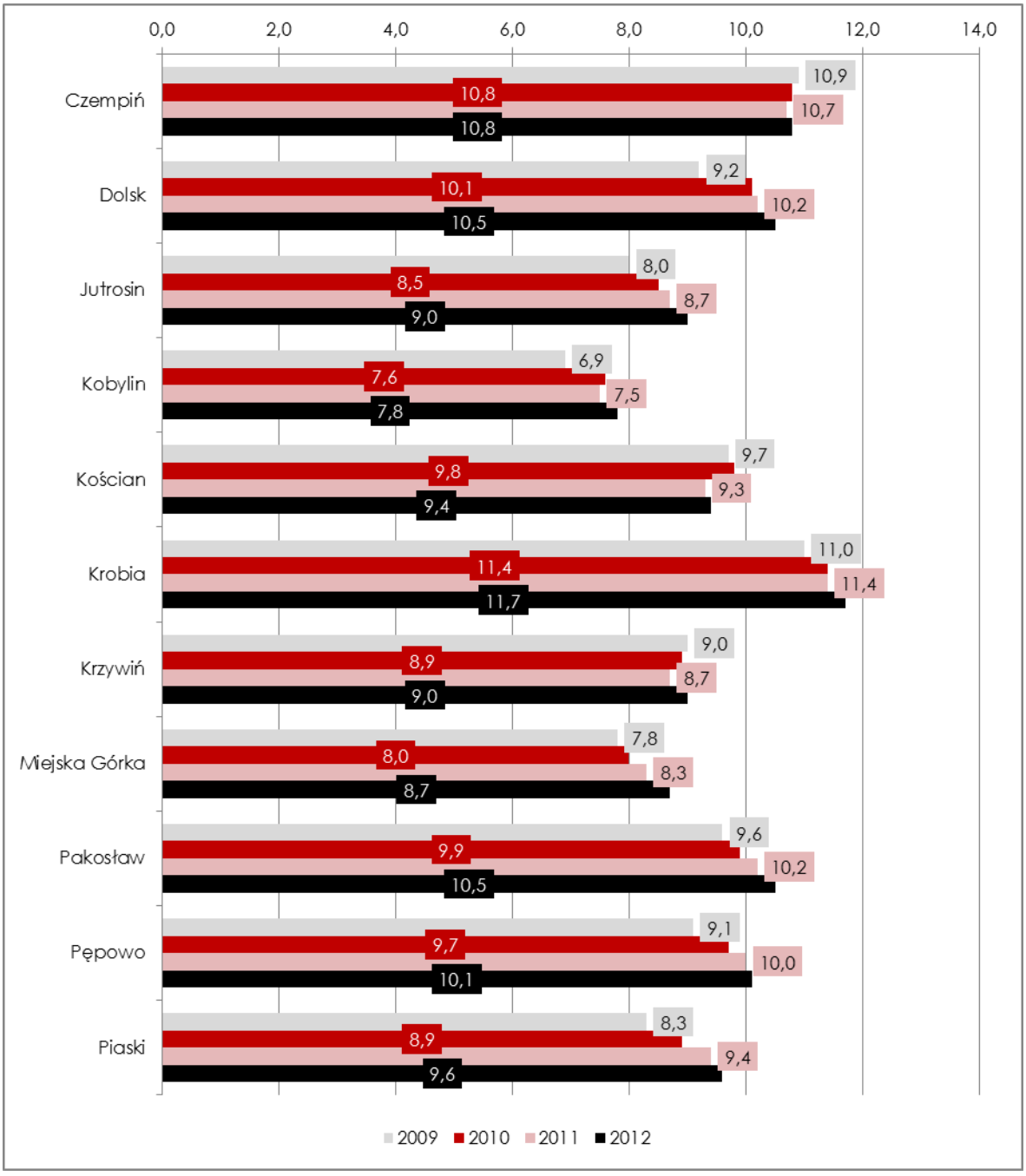

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Po zrelatywizowaniu danych o liczbie podmiotów gospodarki narodowej poprzez przeliczenie liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, jaka przypada na 10 tys.[227] mieszkańców, okazuje się, że w gminie Pakosław w latach 2007-2012 wskaźnik ten był

[227] Przy analizie tego wskaźnika należy wziąć pod uwagę fakt, że liczba ludności analizowanych gmin jest w większości niższa niż 10 tys.

wyższy niż średnio w pozostałych analizowanych gminach o 0,5-0,8 p.p. Najwyższe wartości odnotowano w gminie Krobia (wyższe od średniej wyliczonej dla analizowanych gmin o 2 p.p). Dane dotyczące gminy Pakosław wskazują na relatywnie stabilny, choć powolny poziom rozwoju gospodarczego. Warto podkreślić, że z uwagi na fakt, iż gmina Pakosław jest gminą wiejską, odnotowany poziom przedsiębiorczości w gminie należy uznać za wysoki.

Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

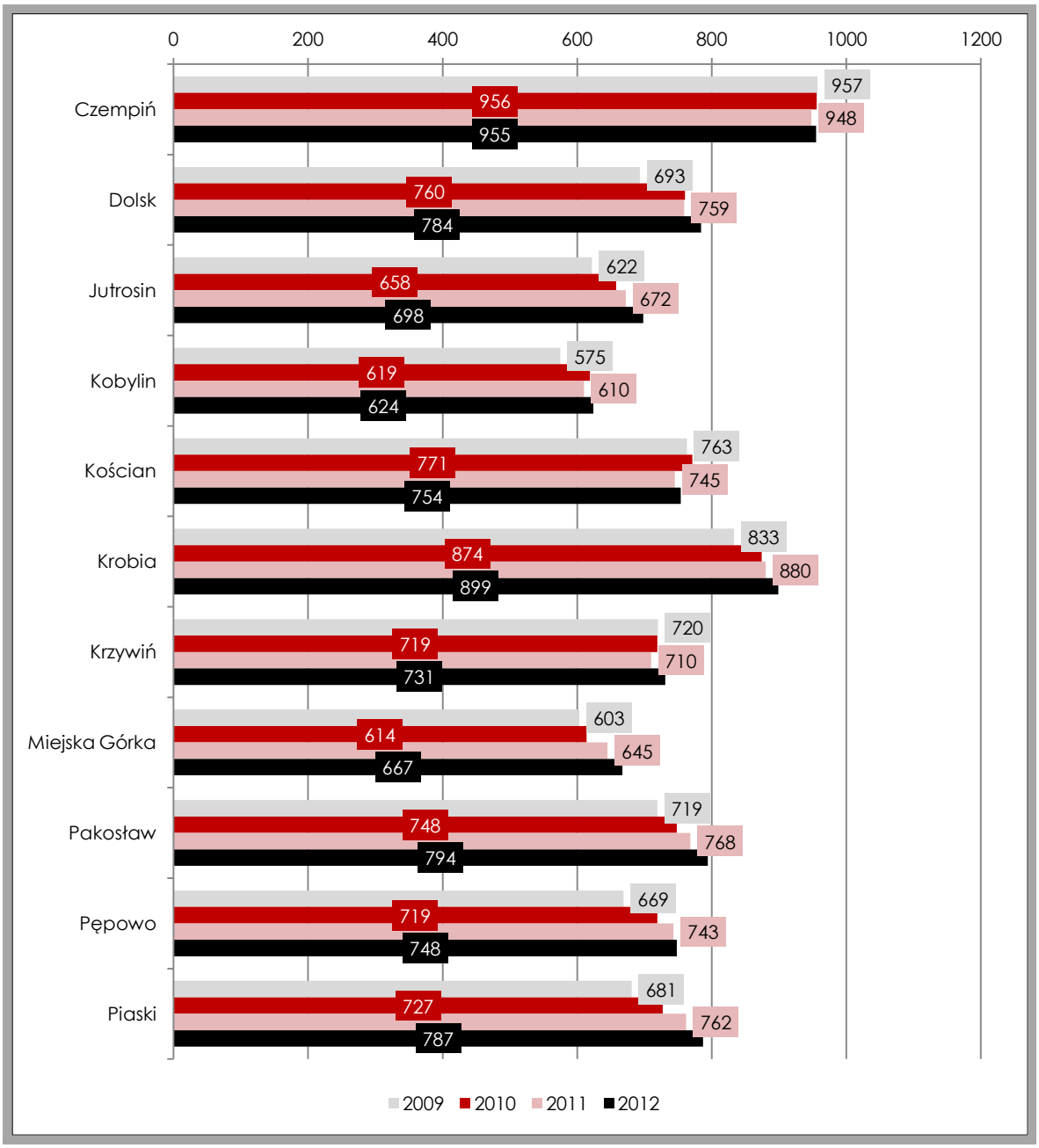

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

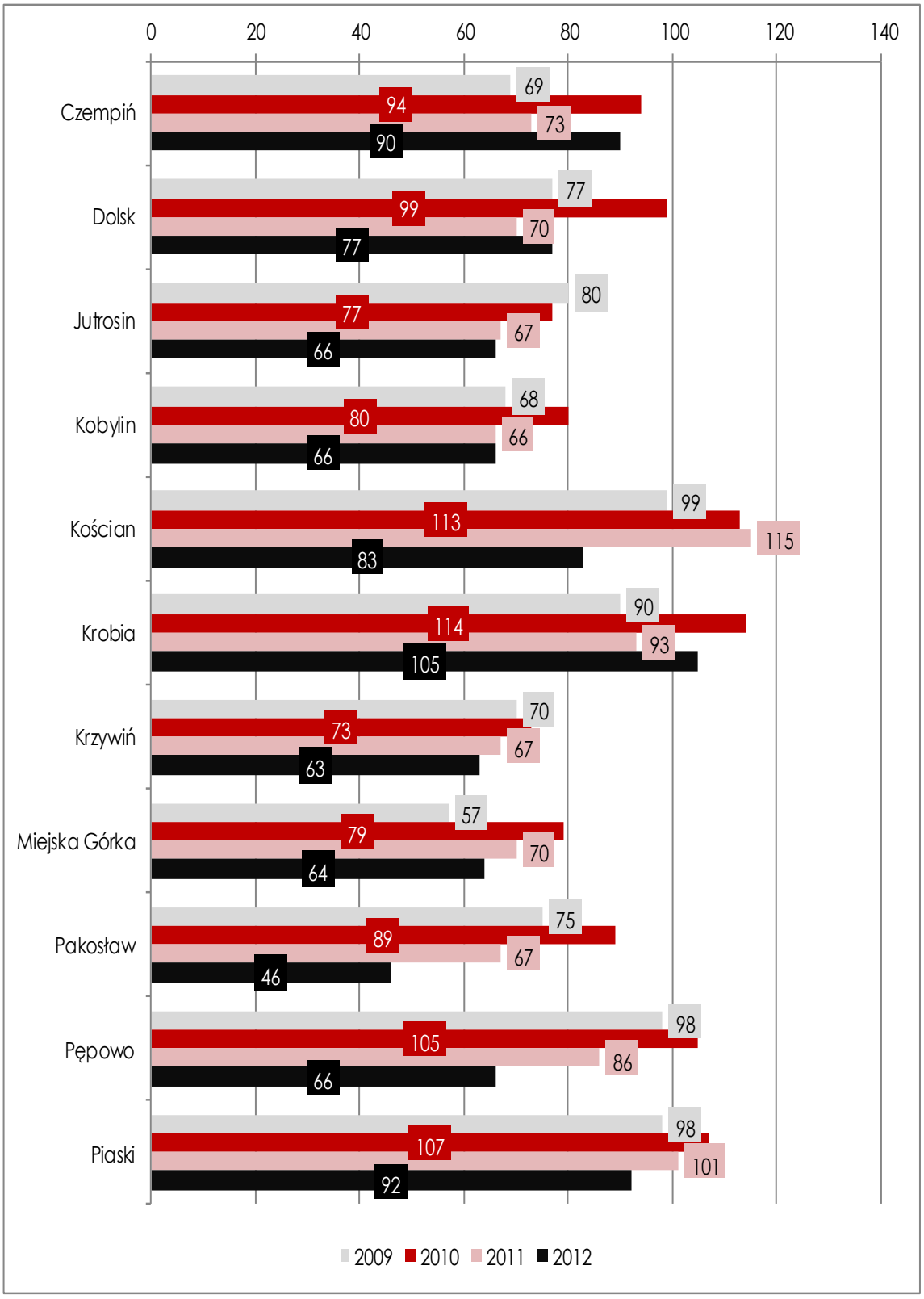

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

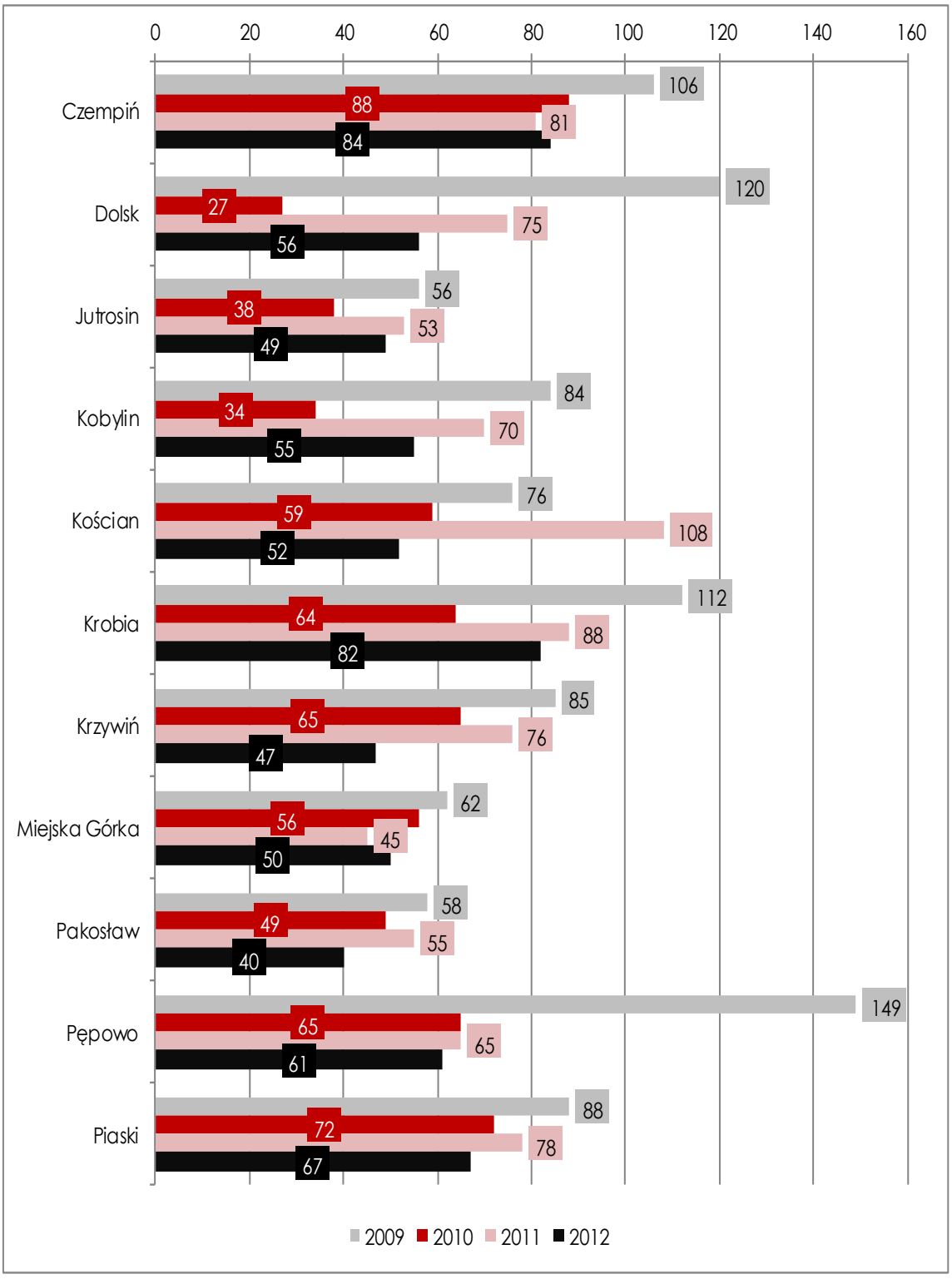

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analiza uśrednionych danych w odniesieniu do liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych (wykres 8) oraz wykreślonych (wykres 9) z rejestru REGON w przeliczeniu

na 10 tys. ludności nie oddaje dynamiki zmian w lokalnej gospodarce. Bardziej pogłębiona analiza wskazuje na falowy charakter tych wskaźników. Potwierdzają to dane przedstawione w tabeli 1.

Tabela 1. Dynamika zmian w porównaniu rok do roku liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2010-2012

Rok do roku	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Nowo zarejestrowane											
2010	36,23%	28,60%	-3,80%	17,60%	2,63%	26,70%	4,30%	38,60%	18,70%	7,10%	9,20%
2011	-22,34%	-29,30%	-13,00%	-17,50%	1,28%	-18,40%	-8,20%	-11,40%	-24,70%	-18,10%	-5,60%
2012	23,29%	10,00%	-1,50%	0,00%	-26,58%	12,90%	-6,00%	-8,60%	-31,30%	-23,30%	-8,90%
Wyrejestrowane											
2010	-16,98%	-77,50%	-32,10%	-59,50%	-22,37%	-42,90%	-23,50%	-9,70%	-15,50%	-56,40%	-18,20%
2011	-7,95%	177,80%	39,50%	105,90%	83,05%	37,50%	16,90%	-19,60%	12,20%	0,00%	8,30%
2012	3,70%	-25,30%	-7,50%	-21,40%	-51,85%	-6,80%	-38,20%	11,10%	-27,30%	-6,20%	-14,10%

Kolory czerwony w kolumnie oznacza wartość najwyższą, a zielony najniższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Dane przedstawione w tabeli 1 wskazują, że w większości porównywanych gmin rok 2011 był najtrudniejszy dla firm funkcjonujących na ich terenach. W przypadku gminy Pakosław rejestrowało się wówczas zdecydowanie mniej niż rok wcześniej (o 24,7% mniej) podmiotów gospodarczych i znacznie więcej było likwidowanych (o 12,2% więcej). Warto przypomnieć, że w 2009 roku bezrobotnym mieszkańcom gminy Pakosław przyznano najwięcej (w porównaniu do lat 2008, 2010 i 2011) dofinansowań na rozpoczęcie działalności gospodarczej, a preferencyjne stawki ZUS przestają obowiązywać po dwóch latach. Można na tej podstawie przypuszczać, że część firm, które zostały zlikwidowane to te, na które przyznano dotacje.

Rozwój gospodarczy wiąże się z definicji ze zmianą i nie znosi stagnacji, jednak zbyt gwałtowne zmiany nie są dobre dla biznesu. W rzeczywistości liczebność podmiotów gospodarczych w gminie Pakosław w 2012 roku wynosiła zaledwie 377[228] i była najniższa spośród wszystkich analizowanych gmin. Z tabeli 2 wynika również, że w przypadku

[228] W bazie Centralnej Ewidencji i Informacja o Działalności Gospodarczej figurują 253 podmioty.

większości prównywanych gmin liczba podmiotów gospodarczych w ostatnich latach wzrastała.

Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2009	1082	404	441	464	1169	1077	718	560	338	403	576
2010	1088	446	467	504	1196	1138	723	578	356	433	618
2011	1084	446	477	500	1164	1142	715	608	365	447	650
2012	1091	462	497	514	1183	1172	733	625	377	450	675

Kolory zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analiza liczby podmiotów gospodarczych według klas wielkości zarejestrowanych w gminie Pakosław w okresie 2009-2012 pozwala zauważyć powolny, ale wzrostowy trend związany ze zwiększeniem się liczby podmiotów gospodarczych. Warto zwrócić uwagę na fakt, że na terenie gminy Pakosław w 2012 roku funkcjonowały trzy przedsiębiorstwa zatrudniające od 50 do 249 pracowników i jedno duże przedsiębiorstwo zatrudniające ponad 250 osób (tabela 3).

Tabela 3. Podmioty według klas wielkości w gminie Pakosław w latach 2009-2012

	2009	2010	2011	2012
ogółem	338	356	365	377
0 - 9	307	326	334	348
10 - 49	26	26	27	25
50 - 249	4	3	3	3
250 - 999	1	1	1	1

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Struktura sektorów gospodarki wskazuje na rolniczy charakter gospodarki gminy Pakosław (tabela 4). Na tle porównywanych gmin duży udział mają firmy zajmujące się handlem, naprawą pojazdów samochodowych oraz firmy budowlane. Należy zaznaczyć, że udział tych firm nie odbiega znacząco od średniej wyliczonej dla analizowanych gminy (sekcja G: 25%; sekcja F 18%). Ponieważ jednak funkcjonujące tu firmy to przede wszystkim mikro i małe przedsiębiorstwa ich wpływ na rozwój gospodarczy i społeczny jest relatywnie niewielki.

Warto zwrócić uwagę również na relatywnie wysoki odsetek podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w sekcjach S i T. Szczególnie w przypadku sekcji T, która obejmuje m.in. działalność gospodarstw domowych produkujących różnorodne wyroby na własne potrzeby.

Działalność ta obejmuje myślistwo, zbieractwo, hodowlę, budowę miejsc schronienia dla zwierząt oraz produkcję odzieży, a także innych wyrobów na własne potrzeby[229].

Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w gminie Pakosław oraz w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku*

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Sekcja A	9%	9%	12%	9%	14%	9%	16%	10%	15%	11%	5%
Sekcja C	11%	11%	10%	10%	10%	10%	8%	11%	9%	12%	15%
Sekcja F	16%	18%	23%	14%	16%	27%	15%	16%	19%	22%	17%
Sekcja G	24%	25%	23%	31%	22%	24%	25%	27%	25%	24%	23%
Sekcja H	5%	9%	3%	4%	7%	4%	5%	5%	4%	4%	4%
Sekcja I	3%	2%	2%	3%	2%	1%	1%	2%	1%	2%	2%
Sekcja J	1%	1%	1%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	0%	1%
Sekcja K	2%	3%	1%	1%	2%	1%	1%	3%	1%	1%	2%
Sekcja L	11%	1%	1%	2%	6%	1%	2%	0%	1%	1%	1%
Sekcja M	4%	3%	4%	4%	6%	4%	4%	5%	4%	4%	6%
Sekcja N	2%	2%	1%	0%	2%	1%	2%	1%	1%	2%	2%
Sekcja O	1%	2%	3%	3%	1%	2%	3%	2%	3%	3%	2%
Sekcja P	2%	2%	4%	2%	2%	2%	4%	4%	2%	3%	4%
Sekcja Q	3%	3%	3%	5%	3%	4%	3%	1%	3%	3%	6%
Sekcja R	2%	2%	2%	2%	2%	1%	2%	3%	2%	1%	1%
Sekcje S i T	4%	5%	6%	7%	4%	6%	8%	8%	7%	6%	8%

*W zestawieniu przedstawiono jedynie te sekcje, których udział w strukturze gospodarczej gmin wynosił co najmniej 2%
Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
Sekcja C - przetwórstwo przemysłowe
Sekcja F - budownictwo
Sekcja G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja H - transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I - działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja J - informacja i komunikacja
Sekcja K - działalność finansowa i ubezpieczeniowa
Sekcja L - działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Sekcja M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja N - działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
Sekcja O - administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P - edukacja
Sekcja Q - opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R - działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Kolory zielony w danym wierszu oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W gminie Pakosław najwięcej podmiotów gospodarczych (podobnie jak w większości przypadków) jest związanych z handlem hurtowym i detalicznym (sekcja G). Z odmienną sytuacją mamy do czynienia w gminie Krobia, w której dominująca jest działalność gospodarcza związana z branżą budowlaną, czyli sekcją F. Do tej sekcji w gminie Pakosław przypisanych było 19% podmiotów gospodarczych. Wysoki odsetek firm z branży budowlanej może wiązać się z negatywnymi skutkami dla budżetu gminy, ponieważ w praktyce

[229] *Wyjaśnienia PKD-2007*,dostępny: www.stat.gov.pl/Klasyfikacje/.

gospodarczej wiele firm budowalnych realizuje zlecenia w sposób niesformalizowany lub nie wykazuje części uzyskanego dochodu. Wyniki kontroli przeprowadzonej w okresie od 1 stycznia do 31 sierpnia 2009 r. przez inspektorów Państwowej Inspekcji Pracy w ponad 2,3 tys. podmiotach prowadzących działalność budowlaną wykazały w blisko 40% przypadków nieprawidłowości dotyczące legalności zatrudnienia. W raporcie PIP „Wypadki i „szara" strefa w budownictwie" za I półrocze 2009 roku wskazano na następujące główne przyczyny nieprawidłowości dotyczących zatrudnienia w przedsiębiorstwach z tej branży[230]:

- unikanie przez pracodawców kosztów zatrudnienia
- chęć uniknięcia czasochłonnych i skomplikowanych procedur urzędowych. Zwłaszcza przy zatrudnianiu na krótkie okresy bądź do pracy sezonowej, konieczność przeprowadzenia procedur związanych z rejestracją pracownika, a następnie wyrejestrowaniem – postrzeganych przez pracodawców jako skomplikowane, niejasne i kłopotliwe – odstręcza wielu z nich od legalizacji zatrudnienia.
- stosunkowo wysoki poziom bezrobocia.

W raporcie wskazano również następujące warunki, sprzyjające występowaniu „szarej strefy" w budownictwie:

- sezonowość pracy;
- niska mobilność pracobiorców, która powoduje, że szukają oni pracy blisko miejsca zamieszkania, przystając na każde – nie zawsze korzystne – warunki zatrudnienia;
- rozdrobniona struktura podmiotów i działalności gospodarczej w branży budowlanej (ok. 98% podmiotów gospodarczych, które funkcjonują w tym obszarze, to samozatrudnieni i małe firmy budowlane);
- niewielka dolegliwość restrykcji związanych z nielegalnym zatrudnieniem;
- społeczna aprobata dla „pracy na czarno";
- wadliwość regulacji prawnych, które nie zapewniają skutecznego egzekwowania prawa;
- system zamówień publicznych – nadal możliwe jest zaniżanie przez oferenta kosztów realizacji inwestycji.

[230] *Wypadki i „szara" strefa w budownictwie*, I półrocze 2009, PIP, op. cit., s. 6.

Warto zaznaczyć, że nierejestrowane zatrudnienie jest elementem, który daje przewagę konkurencyjną przedsiębiorcom działającym w „szarej strefie" nad podmiotami działającymi w granicach prawa.

Ze względu na rolniczy charakter gminy Pakosław - działalność związaną z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem prowadzi 15% podmiotów (sekcja A) – stosunkowo duży udział w strukturze lokalnych firm mają przedsiębiorstwa zajmujące się przetwórstwem przemysłowym (sekcja C: 9%).

Tabela 5. Liczba przedsiębiorstw wg sekcji PKD 2007 w gminie Pakosław w latach 2009-2012

	2009	2010	R-R	R/R	2011	R-R	R/R	2012	R-R	R/R
			L.	%		L.	%		L.	%
Ogółem	338	356	18	5%	365	9	3%	377	12	3%
Sekcja A	40	44	4	10%	52	8	18%	56	4	8%
Sekcja C	35	34	-1	-3%	33	-1	-3%	34	1	3%
Sekcja F	64	65	1	2%	70	5	8%	70	0	0%
Sekcja G	91	93	2	2%	91	-2	-2%	95	4	4%
Sekcja H	12	16	4	33%	17	1	6%	16	-1	-6%
Sekcja I	3	4	1	33%	5	1	25%	4	-1	-20%
Sekcja J	3	3	0	0%	3	0	0%	3	0	0%
Sekcja K	7	6	-1	-14%	5	-1	-17%	5	0	0%
Sekcja L	3	4	1	33%	4	0	0%	2	-2	-50%
Sekcja M	12	14	2	17%	12	-2	-14%	15	3	25%
Sekcja N	2	3	1	50%	4	1	33%	5	1	25%
Sekcja O	12	12	0	0%	12	0	0%	12	0	0%
Sekcja P	9	9	0	0%	9	0	0%	9	0	0%
Sekcja Q	10	11	1	10%	11	0	0%	12	1	9%
Sekcja R	6	8	2	33%	8	0	0%	9	1	13%
Sekcje S i T	26	27	1	4%	26	-1	-4%	26	0	0%

R-R – rok minus rok poprzedni; R/R rok do roku.
Kolor zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Na taką strukturę gospodarczą wskazywali również badani w przeprowadzonym zogniskowanym wywiadzie grupowym: „Gmina Pakosław jest typowo rolnicza, ale mamy paru dużych przedsiębiorców, którzy dobrze funkcjonują. Wydaje mi się, że w gminie jest dużo firm dobrze rozwijających się, choć wpływ z podatków mógłby być nieco większy. Rolnicy płacą przecież najniższe podatki. Mamy przemysł drzewny. Jest duży tartak i parę mniejszych, są stolarnie. Jest paru bardzo dużych rolników" [F02][231].

[231] Stosowane oznaczenia np. W17 czy F02, R3 są symbolami wskazującymi numer indywidualnego wywiadu pogłębionego (W) lub zogniskowanego wywiadu grupowego (F lub R), podczas którego dana wypowiedź została zarejestrowana.

Na znaczenie przetwórstwa przemysłowego wskazywali badani w indywidualnych wywiadach pogłębionych: „Przede wszystkim jest to branża spożywcza, przetwórstwo mięsa i usługi. Wspomnieć tutaj należy też branżę budowlaną, co prawda są to małe firmy, ale jest ich wiele" [W17]. Jeden z respondentów wskazał na możliwość rozwoju zakładów rzemieślniczych: „Naszą mocną stroną jest przetwórstwo mięsne oraz przetwórstwo drewna, istnieje kilka stolarni i tartaków. Na pewno mocną stroną w przyszłości będzie kapitał rzemieślniczy. Wiele pieniędzy ludzie chcą lokować w rozwój firm. My raczej nie mamy szans na sprowadzenie inwestorów z zewnątrz" [W14].

Kolejnym źródłem wiedzy o przedsiębiorstwach dynamicznie funkcjonujących na terenie gminy Pakosław, jest *Ranking efektywnych firm 2012*[232], sporządzony przez Instytut Nowoczesnego Biznesu na podstawie danych dostarczonych przez Wywiadownię Handlową InfoCredit. Spośród 3 965 przedsiębiorstw województwa wielkopolskiego, których wyniki finansowe zostały przeanalizowane, 2 702 podmioty otrzymały tytuł *Efektywna Firma 2012*. Są to firmy, których średnia stosunku zysku netto do przychodów operacyjnych wyniosła minimum 5%[233]. W zestawieniu znalazły się 4 firmy z gminy Pakosław: Zakład Przetwórstwa Mięsnego Dworecki S. J. (m. 476, średnia efektywność w latach 2010-2011: 30%) Wodociągi Gminne Sp. z o.o. (m. 1349, efektywność 13%), Stadnina Koni - Golejewko Sp. z. o.o. (m. 1823, efektywność 9%) oraz Alemar Sp. z o.o. (m. 2195, efektywność 7%);

4. Rozwój gminy

Według jednej z respondentek: „Gmina Pakosław jest bardzo atrakcyjną gminą pod wieloma względami. W ostatnich latach władze gminy, różnego typu organizacje i lokalni przedsiębiorcy zrobili wspólny duży krok do przodu. Ja, jako mieszkanka tej gminy jestem bardzo zadowolona, ponieważ czuję się tutaj bezpiecznie, mamy bardzo wiele terenów zielonych, jest czyste powietrze. Jest to nie tylko moja opinia, ale także opinia innych mieszkańców" [W14].

[232] J. Krajewski, *Efektywne firmy 2012 województwa wielkopolskiego*, op. cit.
[233] Tamże.

Na rozwój danej gminy ma wpływ wiele czynników związanych m.in. z położeniem geograficznym, sytuacją demograficzną czy aktywnością władz gminnych. Istotnym aspektem jest również kondycja finansowa danej jednostki samorządu terytorialnego, o której świadczą zwłaszcza dwa wskaźniki: dochody i wydatki gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Analiza gospodarowania środkami publicznymi pozwoli na ocenę działalności i określenie możliwości rozwojowych diagnozowanej jednostki samorządu terytorialnego.

Tabela 6. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł)

	Dochody na 1 mieszkańca ogółem										
	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2007	1789	1981	2513	2106	2128	1868	2328	2144	2249	2090	2264
2008	2030	2240	2571	2339	2331	2086	2584	2472	2486	2431	2559
2009	2218	2341	2515	2345	2465	2377	2631	2485	2237	2513	2599
2010	2102	2504	2672	2629	2564	2276	2631	2846	3455	2357	2687
2011	2361	2944	3219	2475	2807	2471	2887	3612	3235	2882	2909
2012	2470	3041	3263	2640	2937	2494	2986	3456	3512	2919	3218
	Wydatki na 1 mieszkańca ogółem										
2007	1737	2222	2344	1993	2127	1833	2238	2319	2226	1964	2195
2008	2059	2253	2535	2129	2328	2153	2302	2485	2224	2453	2330
2009	2397	2787	2967	2661	2564	2726	2537	2546	2673	2702	2671
2010	2130	3031	3122	2569	2877	2446	3118	2878	3820	3085	2689
2011	2308	3770	2986	2675	2887	2491	2751	3712	4462	2891	2914
2012	2533	2561	3442	2499	2938	2685	2926	3736	3363	2607	3141
	Deficyt/nadwyżka										
2007	52	-241	169	114	1	34	89	-175	23	126	70
2008	-29	-13	36	210	3	-67	282	-14	262	-23	230
2009	-179	-446	-453	-316	-99	-349	94	-62	-436	-189	-72
2010	-28	-527	-449	60	-313	-170	-487	-32	-365	-728	-2
2011	53	-827	232	-201	-80	-20	136	-100	-1227	-8	-5
2012	-63	480	-179	141	-1	-192	60	-280	149	312	77

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
W części „Deficyt/nadwyżka" kolor zielony oznacza wartości wyższe od 0 (zero), czerwony – niższe od 0.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W ostatnich latach dochody gminy Pakosław w przeliczeniu na jednego mieszkańca miały tendencję wzrostową, z wyjątkiem roku 2009 i 2011, kiedy zanotowano spadek. Podczas gdy w 2007 roku wskaźnik ten wynosił 2249 zł, to w 2012 roku wzrósł już do kwoty 3512 zł (tabela 6). Należy jednak zauważyć, że w gminie Pakosław w latach 2009-2011 wydatki na jednego mieszkańca przewyższały dochody, a zatem budżet gminy miał deficyt. Nadwyżkę odnotowano w 2012 roku co miało związek przede wszystkim z radykalnym (o 1099 zł) zmniejszeniem wydatków w porównaniu do roku poprzedniego oraz ze wzrostem dochodów (o 277 zł).

Warto wspomnieć o odpowiedzialnej postawie władz gminy Pakosław wobec informacji o „splajtowaniu gminy" po odnotowywanym w okresie 2009-2011 deficycie budżetowym. Wyjaśnienie sytuacji budżetowej gminy zamieszczono w kwietniu 2013 roku na stronie internetowej: www.pakoslaw.pl w artykule: „Poszukiwanie prawdy – c.d".

Analizując dochody gminy, ważną informacją jest udział dochodów własnych, na które składają się przede wszystkim:

- wpływy z podatków lokalnych (tj. podatku od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, dochodowego od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, podatku od spadków i darowizn oraz od czynności cywilnoprawnych);
- wpływy z opłat lokalnych (np. opłaty skarbowej, opłaty targowej, miejscowej, uzdrowiskowej, opłaty od posiadania psów, eksploatacyjnej, adiacenckiej, za zezwolenie na sprzedaż napojów alkoholowych itd);
- udział w podatku dochodowym od osób fizycznych mających miejsce zamieszkania na terenie gminy (udział ten wynosi 39,34%) oraz udział w podatku dochodowym od osób prawnych posiadających siedzibę na obszarze gminy (6,71%);
- dochody uzyskiwane przez gminne jednostki budżetowe gminy oraz wpłaty od samorządowych zakładów budżetowych;
- dochody z majątku gminy - np. dochody z najmu, dzierżawy, otrzymanych dywidend czy dochody ze zbycia majątku gminy;
- spadki, zapisy i darowizny na rzecz gminy;
- dochody z kar pieniężnych i grzywien;
- 5,0% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami;
- odsetki od pożyczek udzielanych przez gminę - udzielone pożyczki są rozchodami gminy, a ich spłatę zalicza się do przychodów gminy, natomiast odsetki (stanowiące pożytki z udzielonej pożyczki) klasyfikuje się jako dochód gminy;
- odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody gminy - są to zarówno odsetki od zobowiązań cywilnoprawnych, jak i odsetki od zobowiązań publicznoprawnych, a głównie od zaległości podatkowych;
- odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych gminy.

W opracowaniu dane dotyczące dochodów własnych gmin będą uwzględniać jedynie podział na udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych oraz od osób prawnych, bowiem te dwa elementy w największym stopniu określają potencjał rozwojowy jednostek samorządu terytorialnego.

Tabela 7. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Dochody własne gminy ogółem											
2007	760	765	796	758	1038	768	679	784	865	845	910
2008	852	877	786	805	1219	859	776	854	936	980	1049
2009	829	879	743	859	1333	915	704	859	749	1034	978
2010	849	1031	756	962	1382	867	709	1079	1737	861	1043
2011	942	1429	1113	780	1637	920	974	1128	1486	1271	1226
2012	1038	1512	1085	900	1671	974	922	1274	1620	1287	1391
Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób fizycznych											
2009	299	237	266	252	321	250	229	320	308	453	298
2010	335	296	265	260	339	258	242	324	285	296	294
2011	373	355	294	286	378	316	269	320	373	279	366
2012	381	327	302	300	405	334	274	321	473	432	384
Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób prawnych											
2009	8	5	8	24	17	35	5	43	0	9	7
2010	6	2	-39	30	7	42	13	42	5	5	5
2011	5	4	-18	21	17	41	6	74	1	16	2
2012	5	4	-7	36	13	34	14	81	1	20	4

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Dane przedstawione w tabeli 7 wskazują, że wysokość dochodów własnych gminy Pakosław w przeliczeniu na 1 mieszkańca w roku 2012 osiągnęła blisko dwukrotnie wyższą wartość niż w roku 2007. Warto zaznaczyć, że wśród porównywanych gmin, gmina Pakosław osiągała jedne z najwyższych dochodów własnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Wyjątkiem był rok 2009, kiedy zanotowano spadek w stosunku do roku poprzedniego oraz jeden z najniższych wskaźników wśród wszystkich badanych gmin. Jeśli chodzi o wartość dochodów własnych pochodzących z udziału w podatkach od osób fizycznych w gminie Pakosław w przeliczeniu na jednego mieszkańca, to warto zwrócić uwagę na jej wzrostowy trend. Wysokość dochodów z podatku od osób prawnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca ma charakter śladowy. Udział dochodów własnych w ogólnym dochodzie gminy świadczy

o poziomie jej samodzielności finansowej w zakresie wydatkowania środków finansowych. Zwiększenie wartości wskaźnika oznacza zwiększenie możliwości finansowych gminy[234].

Tabela 8. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w %)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem											
2007	42,5%	38,6%	31,7%	36,0%	48,8%	41,1%	29,2%	36,6%	38,5%	40,4%	40,2%
2008	42,0%	39,1%	30,6%	34,4%	52,3%	41,2%	30,0%	34,6%	37,6%	40,3%	41,0%
2009	37,4%	37,6%	29,5%	36,6%	54,1%	38,5%	26,8%	34,6%	33,5%	41,1%	37,6%
2010	40,4%	41,2%	28,3%	36,6%	53,9%	38,1%	26,9%	37,9%	50,3%	36,5%	38,8%
2011	39,9%	48,5%	34,6%	31,5%	58,3%	37,2%	33,7%	31,2%	45,9%	44,1%	42,2%
2012	42,0%	49,7%	33,2%	34,1%	56,9%	39,1%	30,9%	36,9%	46,1%	44,1%	43,2%
Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób fizycznych w dochodach własnych ogółem											
2007	40,4%	27,5%	29,2%	33,9%	30,4%	31,7%	27,5%	34,0%	42,3%	33,7%	35,7%
2008	41,1%	34,0%	34,2%	34,3%	31,0%	34,2%	32,3%	35,9%	38,9%	41,0%	33,2%
2009	36,1%	26,9%	35,8%	29,4%	24,1%	27,3%	32,5%	37,3%	41,1%	43,8%	30,5%
2010	39,5%	28,7%	35,1%	27,1%	24,5%	29,8%	34,2%	30,0%	16,4%	34,4%	28,2%
2011	39,6%	24,9%	26,4%	36,7%	23,1%	34,3%	27,6%	28,4%	25,1%	21,9%	29,8%
2012	36,7%	21,6%	27,8%	33,3%	24,2%	34,3%	29,7%	25,2%	29,2%	33,6%	27,6%
Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób prawnych w dochodach własnych ogółem											
2007	0,67%	0,15%	10,30%	3,47%	0,55%	4,50%	3,44%	8,54%	-0,01%	0,69%	0,55%
2008	0,70%	0,21%	9,04%	2,42%	0,63%	4,81%	2,89%	2,02%	0,01%	0,40%	0,86%
2009	0,98%	0,54%	1,08%	2,84%	1,30%	3,77%	0,67%	5,01%	0,01%	0,85%	0,75%
2010	0,68%	0,17%	-5,22%	3,15%	0,54%	4,85%	1,80%	3,89%	0,30%	0,60%	0,45%
2011	0,56%	0,26%	-1,65%	2,69%	1,02%	4,45%	0,58%	6,55%	0,09%	1,28%	0,14%
2012	0,44%	0,26%	-0,68%	4,02%	0,80%	3,51%	1,47%	6,39%	0,04%	1,56%	0,29%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W przypadku gminy Pakosław można mówić o relatywnie dużym udziale dochodów własnych w dochodach ogółem względem porównywanych gmin (tabela 8). W 2012 roku było to 46,1%. Jednak dane dotyczące udziału w dochodach własnych gminy, części pochodzącej z podatku dochodowego od osób fizycznych i od osób prawnych wskazują na relatywnie słaby rozwój gospodarczy gminy Pakosław.

[234] A. Standar, J. Średzińska, *Zróżnicowanie kondycji finansowej gmin*, op. cit.

Warto przyjrzeć się również strukturze wydatków ponoszonych przez gminę Pakosław na wybrane zadania własne gminy (tabela 9).

Tabela 9. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Pomoc społeczna											
2008	21,3%	20,0%	19,3%	19,8%	16,9%	18,9%	22,5%	17,7%	23,2%	17,7%	17,4%
2009	17,5%	14,8%	14,2%	14,7%	14,2%	15,4%	18,4%	15,3%	18,1%	14,3%	16,7%
2010	20,9%	14,7%	17,0%	19,9%	13,8%	15,8%	16,4%	14,9%	13,9%	14,3%	14,7%
2011	20,2%	11,8%	16,4%	14,6%	14,2%	15,4%	19,2%	12,1%	12,3%	14,8%	13,4%
2012	18,9%	18,1%	15,2%	15,5%	14,9%	14,8%	18,2%	12,9%	18,0%	16,5%	12,9%
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska											
2008	4,0%	3,7%	3,4%	4,8%	2,5%	10,6%	6,2%	10,8%	3,9%	5,4%	9,2%
2009	4,0%	3,6%	2,8%	6,6%	3,0%	15,4%	5,9%	14,9%	4,4%	5,9%	9,1%
2010	5,1%	3,1%	3,1%	3,9%	1,0%	7,6%	5,2%	15,1%	8,8%	3,1%	9,2%
2011	7,0%	2,8%	2,7%	6,5%	0,9%	7,6%	2,5%	31,3%	1,7%	1,5%	11,7%
2012	11,2%	3,7%	4,5%	6,7%	1,0%	6,8%	3,1%	26,4%	3,3%	2,4%	8,9%
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego											
2008	1,8%	1,9%	3,1%	3,9%	1,4%	3,1%	2,8%	3,2%	4,0%	4,3%	3,8%
2009	1,9%	3,3%	3,1%	7,3%	1,4%	4,2%	2,7%	4,7%	2,4%	4,4%	3,0%
2010	2,2%	5,8%	4,0%	3,5%	3,4%	7,8%	5,4%	5,3%	2,2%	3,6%	3,5%
2011	2,3%	1,9%	3,2%	7,7%	3,1%	5,8%	3,7%	5,1%	2,5%	5,7%	3,9%
2012	4,9%	2,4%	3,4%	3,6%	3,5%	7,0%	3,0%	4,6%	15,6%	4,9%	3,2%
Oświata i wychowanie											
2008	38,6%	34,6%	46,9%	45,8%	38,9%	43,5%	45,9%	42,6%	42,9%	36,2%	43,6%
2009	35,0%	31,2%	44,0%	51,9%	38,8%	37,8%	42,7%	44,3%	37,0%	35,1%	42,1%
2010	42,1%	31,2%	46,6%	50,8%	32,9%	45,2%	37,7%	39,8%	27,3%	39,3%	41,0%
2011	41,8%	26,4%	45,3%	42,4%	34,4%	45,5%	42,8%	33,6%	24,9%	46,0%	39,4%
2012	42,1%	39,5%	43,2%	49,5%	35,5%	46,7%	46,1%	35,4%	35,4%	41,9%	42,1%
Ochrona zdrowia											
2008	0,6%	0,6%	0,7%	0,7%	0,5%	0,5%	0,5%	0,4%	0,8%	0,5%	0,4%
2009	0,6%	0,5%	0,7%	0,5%	0,9%	0,6%	0,4%	0,5%	0,8%	0,7%	0,3%
2010	0,8%	0,5%	0,6%	0,6%	0,6%	0,4%	0,8%	0,4%	0,5%	0,5%	0,4%
2011	0,6%	0,4%	0,6%	0,5%	0,6%	0,4%	0,5%	0,4%	0,4%	0,5%	0,3%
2012	0,6%	0,7%	0,6%	0,5%	0,6%	0,4%	0,8%	0,4%	0,8%	0,6%	0,3%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wydatki przeznaczane na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w gminie Pakosław mają zróżnicowany udział w budżecie, w latach 2008-2012 stanowiły średnio 4,42% wszystkich wydatków gminy. W roku 2010 było to jednak 8,8%, a rok później 1,7%. Dominująca pod tym względem gmina Miejska Górka poniosła duże nakłady na te cele

głównie ze względu na budowę sieci kanalizacji sanitarnej w mieście Miejska Górka i wsi Karolinki. Inwestycja ta otrzymała dofinansowanie z Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013. Warto w tym kontekście wskazać, że suma wydatków na inwestycje w gminie Pakosław w latach 2009-2012 wyniosła: 21 813 842,15 zł[235].

W przypadku analizy udziału wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem gminy Pakosław działania w tym zakresie były największe w latach 2008 i 2012. W roku 2012 udział wydatków na cele związane z kulturą i ochroną dziedzictwa narodowego w budżecie gminy Pakosław zdecydowanie przewyższał udziały, które w tym okresie przeznaczały na te zadania inne gminy.

Wydatki na ochronę zdrowia stanowią marginalny udział w wydatkach ogółem wszystkich porównywanych gmin, choć w gminie Pakosław w latach 2008-2012 były średnio najwyższe (0,66%). Warto zastanowić się nad zwiększeniem skali wydatków na to zadanie szczególnie z uwzględnieniem działań z zakresu profilaktyki zdrowotnej skierowanej do osób starszych.

Warto zauważyć, że w przypadku udziału wydatków na oświatę i wychowanie gmina Pakosław należy do tych, spośród porównywanych gmin, w których są one relatywnie niskie. W gminie Pakosław w 2012 roku funkcjonowały trzy szkoły podstawowe i jedno gimnazjum, podobnie jak w gminie Dolsk, która jest drugą najmniejszą pod względem liczby ludności gminą spośród analizowanych JST (Pakosław: 4749 osób; Dolsk: 5890) W obu tych gminach udział wydatków na oświatę i wychowanie w wydatkach gminy był zbliżony. Natomiast w gminie Pępowo, trzeciej najmniejszej gminie pod względem liczby mieszkańców (6019) funkcjonowały dwie szkoły podstawowe i jedno gimnazjum, a udział wydatków na oświatę i wychowanie w wydatkach ogółem był wyraźnie wyższy. Taki stan rzeczy nie oznacza, że władze tej gminy dbają o wypełnianie zadań związanych z oświatą i wychowaniem mniej niż ich odpowiednicy z innych gmin. Może on wynikać z braku konieczności ponoszenia większych nakładów np. z uwagi na większą liczbę nauczycieli dyplomowanych lub prowadzenie inwestycji infrastrukturalnych w obiektach oświatowych.

[235] *Poszukiwanie prawdy – c.d*, dostęp: www.pakoslaw.pl, [data dostępu: 23.01.2014].

Warto zwrócić uwagę również na udział wydatków na pomoc społeczną w porównywanych gminach. W przypadku gminy Pakosław udział ten jeszcze w latach 2010-2011 należał do najniższych, jednak w 2012 roku gwałtownie wzrósł sięgając niemal jednaj piątej ogółu wydatków. Odnotowane zmniejszenie udziału wydatków na pomoc społeczną w ogóle wydatków analizowanych gmin w porównaniu roku 2009 do 2008 może być efektem Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 lipca 2009 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz.U. 2009 nr 127 poz. 1055)[236]. W efekcie wprowadzonych zmian ponieważ minimum egzystencji rosło wraz ze wzrostem cen, a progi dochodowe były zamrożone, rodziny żyjące poniżej granicy skrajnego ubóstwa mogły nie mieć podstaw formalnych do otrzymywania zasiłków z pomocy społecznej. Już wówczas minimum egzystencji było wyższe niż kryterium dochodowe. Wzrost udziału wydatków na pomoc społeczną w 2012 roku w przypadku większości analizowanych gmin można uznać za efekt wprowadzenia Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2012 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz.U. 2012 nr 0 poz. 823). Jego wprowadzenie podniosło kwotę kryterium dochodowego dla osoby żyjącej w rodzinie a także dla osób samotnie prowadzących gospodarstwo domowe. Już na etapie projektowania tych zmian szacowano, że w związku z tymi podwyżkami w 2013 r. budżet państwa wyda więcej o 467,5 mln zł. O 31,5 mln zł więcej wypłacą gminy, a o 500 tys. zł powiaty[237].

Wskaźnikiem szczególnie istotnym przy analizowaniu sytuacji rozwojowej jest relacja pomiędzy wydatkami bieżącymi i środkami przeznaczanymi na inwestycje. Dane te świadczą o zdolności jednostki do podejmowania zadań, których celem jest trwała poprawa warunków życia mieszkańców gminy. Wydatki inwestycyjne mogą być przeznaczane na cele długo- lub krótkookresowe.

Do wydatków majątkowych, zgodnie z ustawą o finansach publicznych zalicza się wydatki na[238]:

- inwestycje i zakupy inwestycyjne, w tym na programy finansowane z udziałem środków;

[236] Rozporządzenie już nie obowiązuje.
[237] K. Wójcik-Adamska, *Więcej osób skorzysta z pomocy społecznej*, op. cit.
[238] Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r., o finansach publicznych, art. 236, ust. 4, Dz.U. 2009 Nr 157 poz. 1240.

- zakup i objęcie akcji i udziałów;
- wniesienie wkładów do spółek prawa handlowego.

Wydatki bieżące w ustawie są definiowane jako wydatki budżetowe niebędące wydatkami majątkowymi. Warto natomiast wskazać, że w ich skład wchodzą w szczególności wydatki na[239]:

- wydatki jednostek budżetowych, w tym na:
  - wynagrodzenia i składki od nich naliczane,
  - wydatki związane z realizacją ich statutowych zadań;
- dotacje na zadania bieżące;
- świadczenia na rzecz osób fizycznych;
- wydatki na programy finansowane;
- wypłaty z tytułu poręczeń i gwarancji udzielonych przez jednostkę samorządu terytorialnego, przypadające do spłaty w danym roku budżetowym;
- obsługę długu jednostki samorządu terytorialnego.

Z danych procentowych zaprezentowanych w tabeli 10 wynika, że w latach 2008-2012 gmina Pakosław należała do jednostek samorządu terytorialnego, które – wśród porównywanych gmin – przeznaczały najwięcej środków z budżetu gminy na wydatki inwestycyjne. Proporcjonalnie wyraźnie mniejszy udział w wydatkach gminy Pakosław w latach 2008-2012 miały natomiast wydatki bieżące (z wyjątkiem roku 2008 w przypadku gminy Pakosław). Dane te należy wiązać z przedsięwzięciami inwestycyjnymi.

Tabela 10. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
majątkowe inwestycyjne											
2008	17,2%	14,4%	11,1%	4,5%	22,6%	12,4%	5,5%	14,6%	6,0%	18,6%	8,2%
2009	24,7%	23,5%	22,6%	21,0%	28,2%	23,1%	13,6%	11,1%	21,1%	24,1%	12,3%
2010	8,7%	25,5%	18,5%	10,2%	28,5%	16,3%	22,2%	16,5%	38,2%	28,3%	11,6%
2011	10,6%	36,3%	13,2%	12,5%	25,9%	14,3%	13,0%	32,1%	43,6%	24,0%	14,2%
2012	12,7%	3,6%	18,9%	7,1%	23,6%	15,9%	10,8%	29,3%	18,9%	8,9%	15,0%

[239] Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r., o finansach publicznych, art. 236, ust. 3, Dz.U. 2009 Nr 157 poz. 1240.

Tabela 10. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 – c.d.

bieżące ogółem											
2008	82,8%	85,6%	88,9%	95,4%	77,3%	85,6%	92,6%	83,6%	93,9%	79,5%	91,8%
2009	75,2%	76,5%	77,4%	78,9%	71,8%	74,6%	83,8%	86,3%	78,8%	73,5%	87,6%
2010	91,3%	74,5%	81,5%	89,8%	71,4%	81,8%	76,3%	81,9%	61,8%	70,2%	88,4%
2011	89,3%	63,7%	86,8%	87,5%	74,0%	85,7%	87,0%	67,9%	56,4%	76,0%	85,4%
2012	87,3%	96,4%	81,1%	92,9%	76,4%	84,1%	89,2%	70,7%	81,1%	91,1%	83,8%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Jak stwierdził Wójt Gminy Pakosław: „Pomimo kryzysu gospodarczego, niższych podatków niż planowaliśmy, najniższych w powiecie rawickim, nie ustajemy w inwestowaniu w infrastrukturę gminną służącą wszystkim mieszkańcom gminy”[240]. Historię rozwoju gminy przedstawiają priorytety realizowane w kolejnych kadencjach:

- kadencja 1990-1994
  - wodociągowanie gminy,
  - budowa dróg i ulic o nawierzchni asfaltowej,
- kadencja 1994-1998
  - wodociągowanie oraz budowa oczyszczalni ścieków i kolektorów sanitarnych,
  - budowa szkoły w Chojnie i modernizacja pozostałych placówek oświatowych,
  - budowa ośrodka zdrowia w Pakosławiu,
- kadencja 1998-2002
  - dalszy rozwój infrastruktury gminnej,
  - zabezpieczenie bazy oświatowej pod reformę szkolnictwa,
- kadencja 2002-2006
  - zabezpieczenie bazy oświatowej pod reformę szkolnictwa,
  - budowanie turystyki wiejskiej,
- kadencja 2006-2010
  - inwestowanie w bazę sportowo-rekreacyjną,
  - dalsza budowa infrastruktury gminnej,

[240] *Wysyp inwestycji*, dostępny: www.pakoslaw.pl, [data dostępu: 28.02.2014].

- budowa turystyki gminnej,
- tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju firm,
- modernizacja obiektów samorządowych - celem lepszego wykorzystania do szerokiej działalności społecznej,

- kadencja 2010-2014
  - budowa bezpiecznych ścieżek pieszo-rowerowych,
  - dokończenie budowy nowoczesnych obiektów sportowych, w tym przygotowanie dokumentacyjne budowy sal gimnastycznych przy Szkołach Podstawowych w Sowach i Chojnie,
  - stworzenie ośrodka rekreacyjno-wypoczynkowego nad „Zalewem Pakosław", z jednoczesną zabudową osiedla „Nowe Sowy",
  - przygotowanie programu mieszkaniowego budownictwa socjalnego dla młodych rodzin i osób samotnych,
  - kontynuowanie dynamicznego rozwoju gminy Pakosław w pozostałych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego.

W Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pakosław 2011-2025 sformułowano następującą wizję rozwoju gminy: „Wysoki standard życia mieszkańców gminy Pakosław na poziomie wysoko rozwiniętych krajów europejskich". Gmina za swoje działania została uhonorowana wyróżnieniem w VII Edycji Rankingu „Filary Polskiej Gospodarki 2011" i otrzymała tytuł „Samorządowy Menedżer Regionu", który przyznawano biorąc pod uwagę następujące kryteria:

- tempo rozwoju,
- pozyskanie pieniędzy unijnych,
- wspieranie przedsiębiorców,
- działających na terenie danej gminy,
- konsolidację społeczności lokalnej[241].

Należy jednak zwrócić uwagę, że z realizowanymi inwestycjami[242] wiąże się również wysokie zadłużenie gminy, przedstawione na wykresie 10, które w 2013 roku osiągnęło poziom

[241] www.pakoslaw.pl, [data dostępu: 28.02.2014].

54,2%[243]. W przygotowanym *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Pakosław 2010* prognozuje się, że w najbliższych latach ograniczona wielkość dochodów własnych, a zarazem ograniczone zdolności kredytowe gminy będą stanowić przeszkodę w pozyskiwaniu dalszych środków z funduszy strukturalnych.

Wykres 10. Zadłużenie gminy Pakosław w latach 2007-2013 i prognozowane w 2014 (w %)

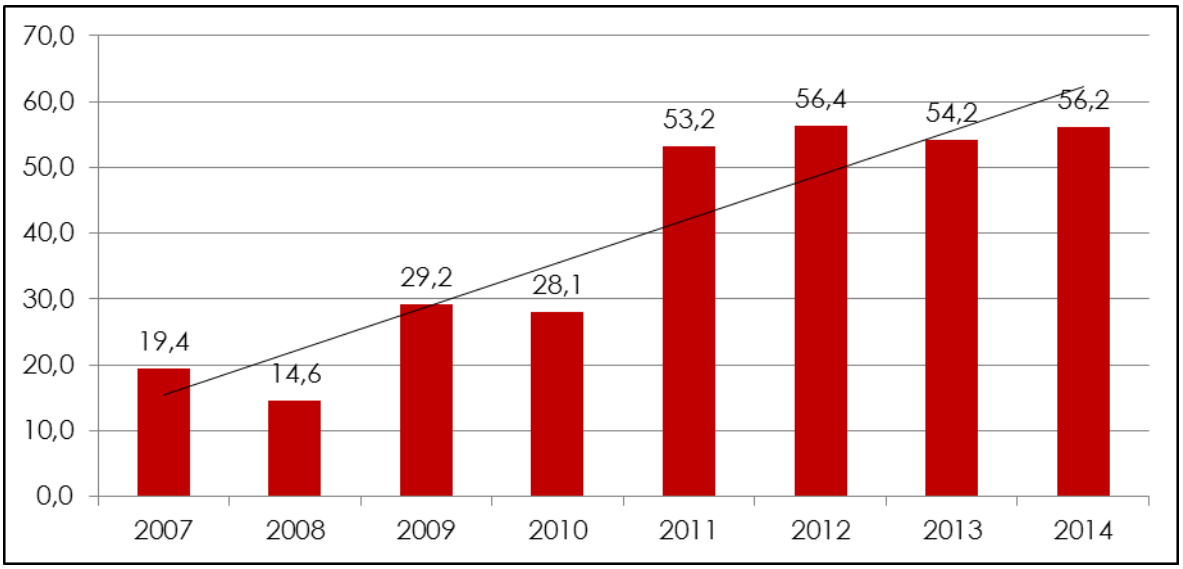

Źródło: Bezpieczne zadłużenie gminy, http://www.gmina.pakoslaw.pl/588,bezpieczne.html, [data dostępu: 28.02.2014].

Tabela 11 zawiera kwoty, które udało się pozyskać w poszczególnych gminach[244] na różnego rodzaju przedsięwzięcia realizowane przy współfinansowaniu ich ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej. W przypadku gminy Pakosław dodatkowe środki na realizację przedsięwzięć, programów i projektów unijnych zasilały jej budżet w stopniu znacznym. Łączna wartość pozyskanych w ten sposób funduszy w latach 2007 – 2012 wyniosła 9 017 757 zł, i jest to największa suma wśród porównywanych gmin.

Za swoje działania na tym polu gmina Pakosław otrzymała kilka wyróżnień. W 2011 roku dziennik „Rzeczpospolita", sklasyfikował gminę Pakosław na 29 miejscu w złotej setce gmin, które najskuteczniej wykorzystują fundusze unijne[245].

[242] Tamże.
[243] www.gmina.pakoslaw.pl, [data dostępu: 28.02.2014].
[244] Według danych GUS gmina Pępowo nie pozyskała żadnych środków tego typu.
[245] *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gmina Pakosław 2011-2025*, dostępny: www.bip.pakoslaw.pl.

Tabela 11. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Środki z budżetu Unii Europejskiej ogółem											
2007	0	0	528058	154475	320292	0	8184	15992	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	628506	0	0
2009	84385	0	11155	0	55915	125619	76648	17253	11156	0	213928
Środki z budżetu Unii Europejskiej inwestycyjne											
2007	0	0	482464	51714	320292	0	0	0	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	568604	0	0
2009	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15300
Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych - dochody razem											
2010	67888	756490	31850	340413	185467	674989	203702	999739	3777312	49939	324765
2011	333346	1811992	2401689	104575	3477904	635146	2375946	7553354	2459951	1453813	1295535
2012	281850	2462133	1775453	1054669	3772829	318499	359039	4646976	2600739	973571	2527243
Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych											
2010	0	669388	0	0	0	0	0	0	3745385	0	0
2011	161140	0	303720	0	0	0	0	0	1847718	0	811753
2012	0	2344413	1626091	0	0	0	0	0	2550999	0	1357150
Środki z budżetu państwa lub inne przekazane jako współfinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE											
2010	3413	13061	1602	0	8101	7144	18812	1614	1606	7532	48715
2011	18636	22151	530	0	6578	7167	16402	18093	9669	0	61509
2012	17318	10075	19183	19768	11768	15704	26372	4309	5846	0	175514

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

O rozwoju – bądź stagnacji – danej gminy świadczy również poziom i struktura bezrobocia. Wysoki poziom bezrobocia może powodować wiele problemów społecznych. W konsekwencji zmniejszać może się zainteresowanie uczestnictwem w życiu publicznym.

Analizując dane zaprezentowane w tabeli 12 można dostrzec wyraźny wzrost liczby bezrobotnych w latach 2009-2013. W roku 2009 w niemal wszystkich analizowanych gminach reperkusje ogólnoświatowego kryzysu gospodarczego były odczuwalne na lokalnych rynkach pracy. W 2009 roku porównaniu do roku poprzedniego, liczba bezrobotnych wzrosła o 87 osób (95%). Było to drugi największy przyrost liczby bezrobotnych (w gminie Dolsk odnotowano wzrost ich liczby o 102%). Jedynie w gminie Pępowo odnotowywany był stały spadek liczby bezrobotnych.

W gminie Pakosław od 2009 roku odnotowuje się wyższą liczbę kobiet wśród osób bezrobotnych niż mężczyzn, co nie stanowi odosobnionego przypadku wśród

porównywanych gmin. Jedynie w gminie Pępowo odnotowuje się niższy udział kobiet w liczbie zarejestrowanych bezrobotnych.

Tabela 12. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Liczba bezrobotnych ogółem											
2007	229	109	174	288	344	575	250	266	94	298	418
2008	174	112	181	320	261	553	254	258	92	269	364
2009	313	226	303	334	493	622	381	446	179	298	398
2010	364	203	279	308	521	653	320	430	193	263	407
2011	343	205	294	316	487	686	315	419	191	246	426
2012	393	234	226	292	526	642	359	403	151	239	442
% kobiet											
2007	73,8%	70,6 %	62,6%	68,4%	69,8%	57,7%	68,4%	60,5%	48,9%	55,4%	60,0 %
2008	70,7%	57,1 %	60,8%	62,5%	70,1%	55,9%	71,3%	61,2%	48,9%	50,2%	54,9 %
2009	54,6%	55,3 %	53,8%	52,1%	61,3%	50,3%	61,7%	60,3%	52,0%	47,0%	53,5 %
2010	58,5%	55,7 %	55,6%	57,5%	59,5%	52,2%	57,2%	61,4%	59,1%	46,8%	53,6 %
2011	60,9%	59,5 %	56,5%	63,3%	65,7%	56,9%	66,3%	60,6%	60,2%	50,0%	53,3 %
2012	53,2%	56,8 %	56,2%	53,8%	62,5%	52,8%	66,3%	54,8%	58,9%	48,5%	52,5 %

Kolor zielony w kolumnie w części „Liczba bezrobotnych ogółem" oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Kolor zielony w wierszu w części „% kobiet" oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W kontekście rynku pracy warto przytoczyć wypowiedzi przedstawicieli lokalnych władz z Pakosławia: „Nasza gmina może pochwalić się niskim poziomem bezrobocia, co uważam za bardzo ważny czynnik w obecnych czasach" [W17]. Poziom bezrobocia jest stosunkowo niski biorąc pod uwagę wskaźniki z innych gmin objętych badaniem, zaznacza się natomiast stosunkowo duże bezrobocie wśród kobiet, dla których nie ma miejsc pracy. „Słabą stroną jest brak miejsc pracy. Poza przetwórstwem rolno-spożywczym nie ma pracy dla kobiet" [W14].

Tabela 13. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 (w %)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
ogółem											
2009	4,2	6,1	6,8	6,6	4,9	7,5	6,0	7,6	6,2	7,9	7,4
2010	4,9	5,4	6,3	6,0	5,1	7,8	5,0	7,2	6,5	6,9	7,5
2011	4,6	5,5	6,6	6,1	4,8	8,2	4,9	7,0	6,5	6,5	7,8
2012	5,3	6,3	5,1	5,7	5,1	7,7	5,6	6,8	5,1	6,3	8,1
mężczyźni											
2009	3,7	5,0	5,9	5,9	3,6	7,1	4,3	5,6	5,4	7,8	6,4
2010	3,8	4,4	5,2	4,7	3,9	7,0	4,0	5,1	4,9	6,8	6,5
2011	3,4	4,1	5,4	4,2	3,1	6,7	3,1	5,1	4,7	5,9	6,8
2012	4,7	5,0	4,2	4,9	3,6	6,9	3,6	5,7	3,8	5,9	7,2
kobiety											
2009	4,9	7,3	7,9	7,3	6,4	8,0	7,9	9,7	7,0	8,2	8,5
2010	6,0	6,6	7,6	7,4	6,5	8,6	6,1	9,6	8,6	7,1	8,7
2011	5,9	7,2	8,1	8,4	6,7	9,9	6,9	9,3	8,7	7,2	9,0
2012	5,9	7,8	6,2	6,6	6,9	8,6	8,0	8,1	6,8	6,8	9,2

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Kolejnym wskaźnikiem, który może służyć za ważne źródło informacji o zmianach sytuacji na rynku pracy, a także o potencjale rozwojowym jednostki samorządu terytorialnego, jest udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W przypadku gminy Pakosław wskaźnik ten w latach 2007-2011 nie ulegał istotnym zmianom co może potwierdzać wniosek o względnej stabilizacji sytuacji gospodarczej gminy w tym okresie. Widoczną poprawę można zauważyć w 2012 roku, kiedy to analizowany wskaźnik zmniejszył się z 6,5 do 5,1 i osiągnął jedną z najniższych wartości wśród gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska. Największy udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym odnotowuje się w gminach Krobia, Piaski, Pępowo i Miejska Górka.

Ważnym kapitałem gospodarczym na rynku lokalnym są osoby młode, do 25 roku życia. Im mniej miejsc pracy dla tych najbardziej mobilnych pracowników, tym większe prawdopodobieństwo ich migracji do innych miast, a co za tym idzie, spadku konsumpcji i pogłębianie procesu starzenia się społeczeństwa na poziomie lokalnym.

W gminie Pakosław w prezentowanych latach udział osób do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych przekraczał nawet 40%. Jeszcze w 2007 roku był wyższy od wskaźnika dla

województwa ponad dwukrotnie, a od wskaźnika dla powiatu prawie dwukrotnie. W kolejnych latach różnice się zmniejszały. Należy jednek zaznaczyć, że obniżanie się wartości tego wskaźnika, uwzględniając niż demograficzny i tendencje migracyjne, wcale nie musi oznaczać polepszenia się warunków na rynku pracy w analizowanej gminie. Jednym z wyjaśnień mogą być ruchy migracyjne mieszkańców. Najbardziej prawodpodobnym wyjaśnieniem jest efekt statystyczny związany z przesuwaniem zarejestrowanych bezrobotnych do innych kategorii wiekowych.

Wykres 11. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych w gminie Pakosław, powiecie rawickim i woj. wielkopolskim okresie 12.2007-12.2013 (w %)

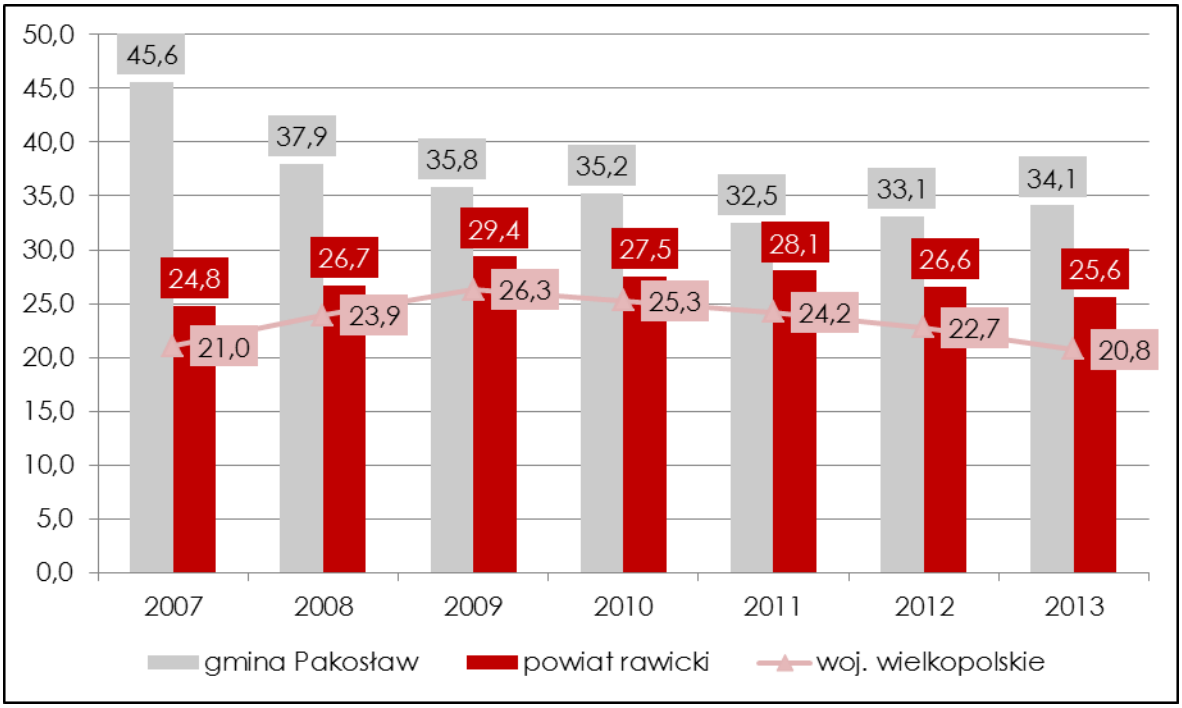

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Statystyka w Wielkopolsce, dostępny: www.wup.poznan.pl, [data dostępu: 28.02.2014]

Dane dotyczące migracji wewnętrznych we wskazanych latach tj. 2007-2012, zdają się potwierdzać przekonanie o obniżającej się atrakcyjności gminy, zwłaszcza dla osób młodych, jako miejsca zamieszkania z możliwością znalezienia dogodnej pracy. W ostatnich latach (2010-2012) odnotowano zwiększającą się tendencję do opuszczania gminy przez kobiety i wyhamowywanie wyjazdów mężczyzn (wykres 12).

Jeden z respondentów przyznaje: „Popełniliśmy duży błąd kierując młodzież na szkoły średnie i studia, a nie na szkoły zawodowe. Takich ludzi nam brakuje” [W14].

Przyczyn częstszego opuszczania gminy przez kobiety można upatrywać nie tylko we wzroście aspiracji wynikających ze wzrostu poziomu wykształcenia, ale także w charakterze gospodarki gminy Pakosław, w której przeważają użytki rolne, a w samej miejscowości Pakosław, gdzie brakuje większych zakładów przemysłowych, działają głównie niewielkie zakłady rzemieślnicze i usługowe.

Wykres 12. Saldo migracji w podziale na płeć w gminie Pakosław w latach 2007-2012

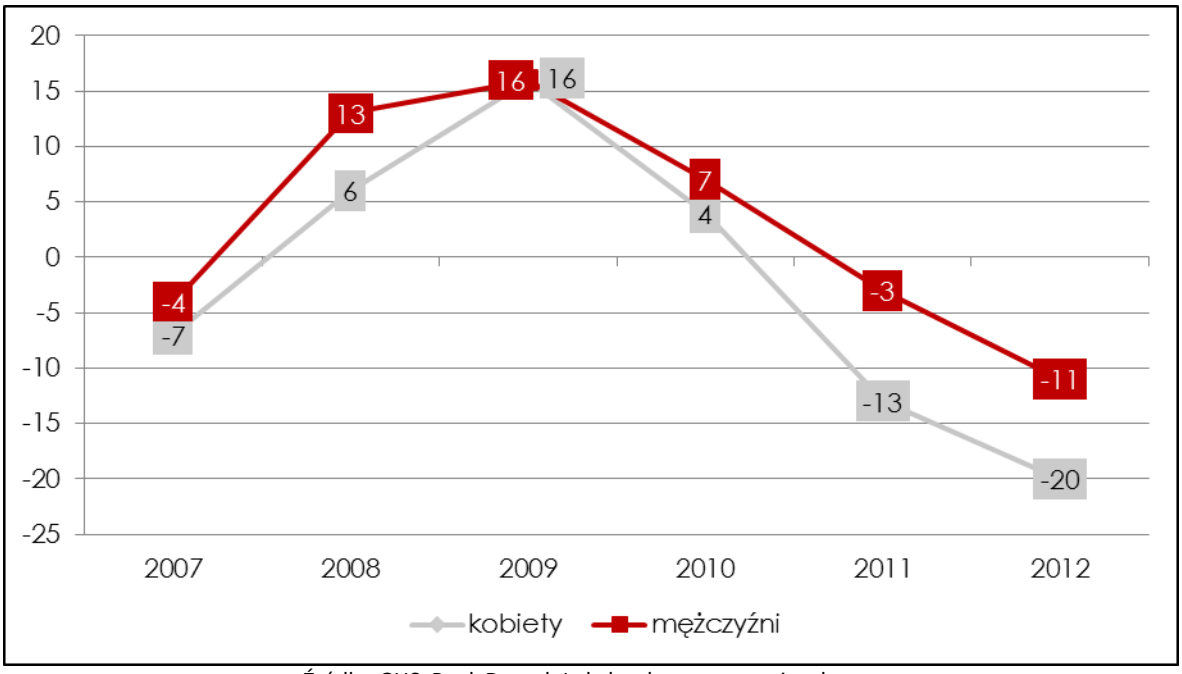

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analizując przedstawione dotychczas wskaźniki można zidentyfikować aspekty, które powinny być kluczowe przy planowaniu dalszych działań na rzecz rozwoju gminy. Do najważniejszych należy intensyfikacja działań na rzecz aktywizacji zawodowej bezrobotnych mieszkańców gminy, a szczególnie osób młodych. Działania w tym zakresie są przede wszystkim domeną władz powiatowych, jednak skuteczne inicjatywy mające na celu podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej gminy w konsekwencji przyniosą pozytywne efekty również na lokalnym rynku pracy. Istotne jest również inicjowanie działań z zakresu preorientacji zawodowej uczniów szkół podstawowych i orientacji zawodowej gimnazjalistów.

W kontekście rozwoju gminy należy również bliżej przyjrzeć się obranej strategii rozwiązywania problemów społecznych[246]. Do instytucji, które oferują pomoc w zakresie rozwiązywania problemów społecznych na terenie gminy Pakosław, należą dwie jednostki. Pierwszą z nich jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pakosławiu, który realizuje zadania własne z zakresu pomocy społecznej i zadania zlecone gminie. Druga instytucja to Dom Pomocy Społecznej w Osieku dla osób przewlekle psychicznie chorych, zapewniający jego mieszkańcom pełną opiekę wraz z ofertą indywidualnych i grupowych zajęć terapeutycznych[247]. Ponadto w gminie Pakosław działa Interdyscyplinarny Zespół do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Gminna Komisja Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Według danych przedstawionych w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pakosław na lata 2009-2015*, w 2007 roku z pomocy społecznej korzystało 27% mieszkańców. Z wykresu 13 wynika, że w latach 1997-2007 każdego roku pomocą objęto średnio 400 rodzin, przy czym od 1997 roku liczba takich rodzin w kolejnych latach zmieniała się cyklicznie. Wyraźny wzrost w 2004 roku był spowodowany zmianami w przepisach polskiego prawa pomocy społecznej. Zmienił się wówczas zakres zadań własnych gminy oraz zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę (Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku). Autorzy wspomnianej *Strategii* wskazywali, że beneficjentami pomocy społecznej coraz częściej stają się rodziny emerytów i rencistów. W 1997 roku stanowiły one 20,9% udziału, natomiast w 2007 już 25,5%. Udział rodzin niepełnych w tych latach nie uległ znaczącej zmianie i wynosił nieco ponad 3%, natomiast udział rodzin z dziećmi spadł z 75,8% do 71,4%. Wśród powodów przyznania pomocy dominowały w tym czasie kwestie ubóstwa, długotrwałej choroby, niepełnosprawności, bezradności, potrzeby ochrony macierzyństwa, wielodzietności. W dalszej kolejności udzielona pomoc wynikała z bezrobocia czy alkoholizmu[248].

[246] *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pakosław na lata 2009-2015,* 2009, Pakosław
[247] *Profil Domu Pomocy Społecznej w Osieku,* www.dpsosiek.powiatrawicki.pl, [data dostępu: 28.02.2014].
[248] *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pakosław na lata 2009-2015*, *op. cit.*

Wykres 13. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną w latach 1997-2007

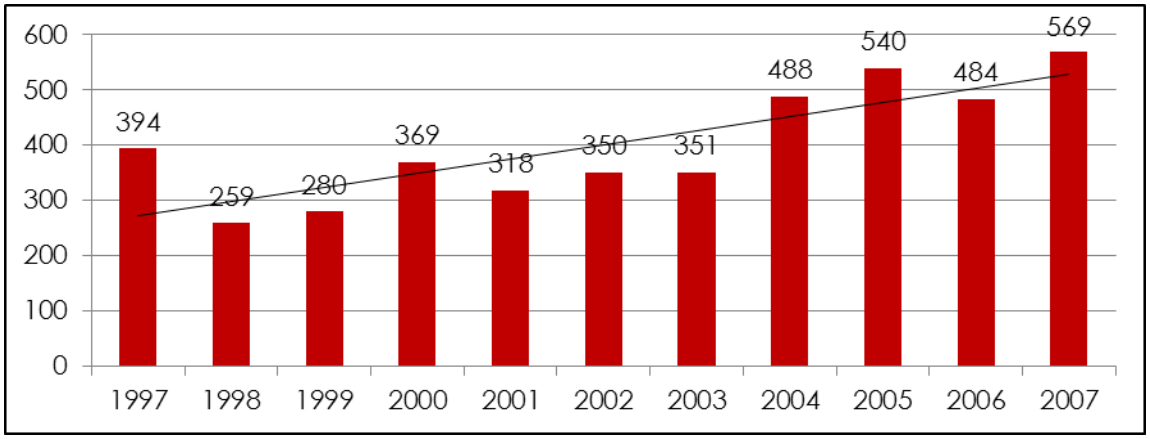

Źródło: Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pakosław na lata 2009-2015, opracowanie własne.

Jak wynika z tabeli 14 w gminie Pakosław liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej utrzymuje się od kilku lat na zbliżonym poziomie. Jest to średnio nieco ponad 200 rodzin. Spadła natomiast liczba osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. Wyraźną tendencję spadkową widać w liczbie rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci. W 2008 roku były to 402 rodziny, natomiast w 2012 roku było to już o 149 rodzin mniej. Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku liczby dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny. Spadki w zakresie liczby przyznawanych zasiłków rodzinnych są charakterystyczne dla wszystkich badanych gmin w analizowanym okresie i mogą mieć bezpośredni związek ze wzrostem kryteriów dochodowych uprawniających do pobierania świadczeń, ale także ze zmniejszeniem liczby osób w wieku od 0 do 19 lat w porównaniu lat 2012 do 2008 o 15,9%.

Tabela 14. Liczba gospodarstw domowych i rodzin objętych pomocą społeczną w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej											
2008	517	159	209	311	303	314	226	343	194	138	210
2009	316	153	226	309	322	522	198	339	221	150	384
2010	303	169	173	275	350	362	194	216	211	151	203
2011	317	140	200	260	360	323	184	222	207	141	201
2012	293	147	200	258	431	317	181	224	206	129	206
osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej											
2008	1259	563	876	1092	1048	1064	785	1476	729	504	710
2009	977	566	860	1038	1055	2014	639	1559	817	512	1398
2010	912	593	605	919	1118	1138	619	742	746	503	671
2011	883	511	774	849	1092	1000	587	690	693	452	609
2012	783	513	741	820	1364	931	551	707	674	405	637

Tabela 14. Liczba gospodarstw domowych i rodzin objętych pomocą społeczną w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 – c.d.

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci											
2008	1046	485	668	605	1214	907	850	731	402	525	616
2009	1079	437	606	538	1046	800	780	704	379	416	552
2010	969	392	541	486	861	714	717	588	344	384	492
2011	723	353	520	428	804	646	693	524	298	371	425
2012	842	316	486	352	735	570	617	467	253	318	389
dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny											
2008	1487	1003	1466	1282	2166	1787	1759	1396	873	969	1272
2009	1278	913	1317	1117	1794	1563	1588	1319	809	837	1110
2010	1148	828	1192	997	1561	1367	1471	1144	749	783	982
2011	1084	747	1136	887	1464	1248	1409	1031	661	729	843
2012	954	670	1069	767	1342	1106	1268	914	578	623	764

Kolor zielony oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą. Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Z danych w tabeli 14 wynika, że gmina Pakosław osiąga jedne z najniższych wskaźników w zakresie liczby przyznawanych świadczeń socjalnych. Należy jednak pamiętać, że wyniki te mają bezpośredni związek z liczbą mieszkańców poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego i mogą nie oddawać rzeczywistej sytuacji, w jakiej znajduje się dana gmina.

Wśród zagrożeń w kontekście pomocy społecznej zidentyfikowanych za pomocą analizy SWOT przygotowanej w Ośrodku Pomocy Społecznej znalazły się między innymi takie problemy, jak[249]:

- wzrost liczby osób starszych i samotnych i związane z tym pogłębiające starzenie się społeczeństwa na wsi,
- migracja ludzi młodych na inne tereny lub za granicę,
- zjawisko nielegalnego zatrudnienia,
- zagrożenie funkcjonowania rodziny poprzez występowanie uzależnień, rozpad więzi rodzinnych, bezrobocie, przemoc w rodzinie, ubóstwo,
- brak możliwości systematycznego wspierania osób uzależnionych i ich rodzin w zakresie specjalistycznej pomocy,
- brak w szkołach specjalistów - psychologa i pedagoga na pełnych etatach.

[249] Tamże.

Problemy wskazane w analizie SWOT pokrywają się z wypowiedziami respondentów: „Brakuje nam tutaj także różnego rodzaju specjalistów typu psycholog, pedagog. Brakuje także specjalistów w ośrodku zdrowia, którzy byliby dostępni dla mieszkańców gminy przez cały czas. Słabą stroną jest także brak bazy centrum usług socjalnych, brakuje nam tutaj specjalistów, z którymi moglibyśmy współpracować na co dzień. Nawiązujemy kontakty z psychologami czy pedagogami szkolnymi, ale jest to współpraca w określonych terminach czy dniach tygodnia, a to zdecydowanie za mało" [W17].

W kontekście starzejącego się społeczeństwa pojawiają się pierwsze pomysły, jak ten problem rozwiązać: „Skupiliśmy się na ludziach młodych, ale myślę, że zostaje nam jeszcze jedno, mianowicie społeczeństwo starzejące się. Chodzi nam o stworzenie ośrodków opiekuńczo-rehabilitacyjnych. Dobrze byłoby stworzyć wioskę senioralną nad zalewem. Tam jest ładna przestrzeń i spokój, a zarazem wszystkie usługi potrzebne ludziom. Przy wsparciu inwestorów trzeba pobudować obiekty dla ludzi starszych" [W14].

5. KONDYCJA SEKTORA SPOŁECZNEGO

Do sektora społecznego można zaliczyć wszystkie te organizacje, których celem jest działanie zorientowane na rozwój danego obszaru, zwiększenie jego atrakcyjności i stworzenie dogodnych warunków życia.

Według Krajowego Rejestru Sądowego na terenie gminy Pakosław w lutym 2014 roku funkcjonowało 18 organizacji pozarządowych. Ich rozkład wygląda następująco:

- Pakosław:
  - Centrum Rozwoju Gminy Pakosław,
  - Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska,
  - Ludowy Uczniowski Klub Sportowy Awdaniec Pakosław,
  - Pakosławski Klub Sportowy Parada,
  - Stowarzyszenie Kwaterodawców Wiejskich Gospodarstwa Gościnne w Pakosławiu,
  - Towarzystwo Przyjaźni Pakosław Moult,
  - Uczniowski Klub Sportowy Olimpijczyk,

- Wsparcie Dla Każdego,
- Zrzeszenie Producentów Trzody Chlewnej w Pakosławiu,

- Golejewo:
  - Zrzeszenie Producentów Trzody Chlewnej Golejewo,
  - Ochotnicza Straż Pożarna w Góreczkach Wielkich, Osieku, Ostrobudkach, Sowach, Sworowie, Pakosławiu, Pomocnie, Zaorlu.

Największa liczba stowarzyszeń i organizacji społecznych funkcjonuje w miejscowości Pakosław. O kondycji sektora społecznego wypowiadał się również uczestniczący w badaniu przedstawiciel władz samorządowych: „Przybywa nam jednostek pozarządowych, szczególnie tych zajmujących się kulturą i rekreacją, turystyką. Mamy też stowarzyszenia zajmujące się promowaniem tańca. Mamy cztery poziomy piłkarzy od przedszkolaków po seniorów. Aktywne są kluby sportowe i straże pożarne. Aktywizują się nasze kobiety, jak Koło Gospodyń Wiejskich Chojno. Powstają stowarzyszenia wspierające osoby niepełnosprawne i chore, a przy kościele działa stowarzyszenie zajmujące się renowacją i odbudową zabytków" [W14].

O dobrej kondycji sektora społecznego mówił także badany przedstawiciel organizacji pozarządowej: „Sam sektor społeczny w ostatnim czasie nam się rozwinął, ponieważ powstały różnego rodzaju stowarzyszenia i organizacje. W samym Pakosławiu powstał klub Parada. Ich działalność jest bardzo widoczna szczególnie latem przy okazji różnego rodzaju imprez, których są organizatorami. W Chojnie powstała organizacja „Chojnianki" i myślę, że dzięki nim także będziemy mogli liczyć na różnego rodzaju imprezy, którym będą przewodzić. Dużą rolę odgrywa także powołanie Gminnego Ośrodka Kultury, którego zadaniem jest między innymi organizacja różnych imprez kulturalnych czy też innych ciekawych i ważnych wydarzeń. Do tej pory część obowiązków na rzecz tego ośrodka wykonywali wybrani urzędnicy, a dzisiaj zatrudnieni są tam odpowiedzialni za to ludzie i to oni zajmują się wszelką organizacją" [W17].

Prócz nowopowstających podmiotów należy także pamiętać o organizacjach, które mają trwałe miejsce w strukturze lokalnego sektora społecznego. Należą do nich jednostki

ochotniczej straży pożarnej funkcjonujące w kilku miejscowościach oraz zespoły folklorystyczne[250]. Na terenie gminy działa Towarzystwo Przyjaźni Pakosław-Moult powstałe w ramach współpracy podjętej przez gminy z Polski i Francji w 1991 roku. Stowarzyszenie od momentu powstania realizuje zadania z zakresu wymiany wakacyjnej dzieci szkolnych oraz wymiany turystycznej rodzin.

Wykres 14. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku

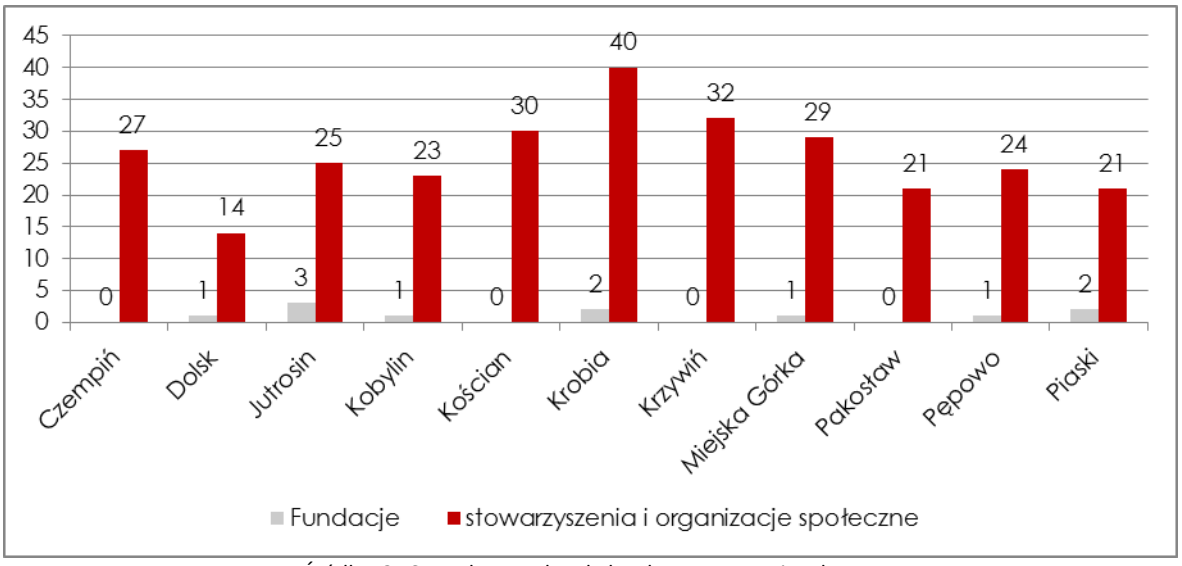

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W kontekście działalności sektora społecznego pojawiają się jednak problemy związane z zaangażowaniem mieszkańców. Według respondentów: „Czasami bywa, że organizacje pozarządowe mają dużo do zaprezentowania, na przykład panie z agroturystyki. Organizuje się dużo imprez, ale mieszkańcy nie chcą z tego skorzystać. Organizuje się festyn, a ludzie nie przychodzą" (F02, R1). Ponadto jeden z badanych zwraca uwagę na potrzebę wsparcia sektora społecznego przez sektor publiczny: „Organizacje pozarządowe zwracają się o pomoc do osób kompetentnych z urzędu i często spotykają opór. Są postrzegane jako upierdliwe, bo nie dociera do nich, że czegoś nie da się zrobić. To są osoby, które chcą pracować, ale nie zawsze są obeznane w przepisach, regulaminach. Idąc po pomoc oczekują fachowości, a czasem napotykają na opór. Poza tym organizacje pozarządowe chętnie organizują imprezy, a władze nie zawsze chcą w nich uczestniczyć, co jest niełądne, bo to jest dla wspólnego dobra" [F02].

[250] www.pakoslaw.pl, [data dostępu: 28.02.2014].

Dosyć miarodajnym wskaźnikiem służącym ocenie rozwoju sektora pozarządowego jest liczba organizacji przypadająca na 10 tysięcy mieszkańców. Dane zamieszczone na wykresie 15 potwierdzają stosunkowo wysoki poziom rozwoju trzeciego sektora w gminie Pakosław w porównaniu do pozostałych gmin członkowskich LGD.

Wykres 18. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców gmin będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku

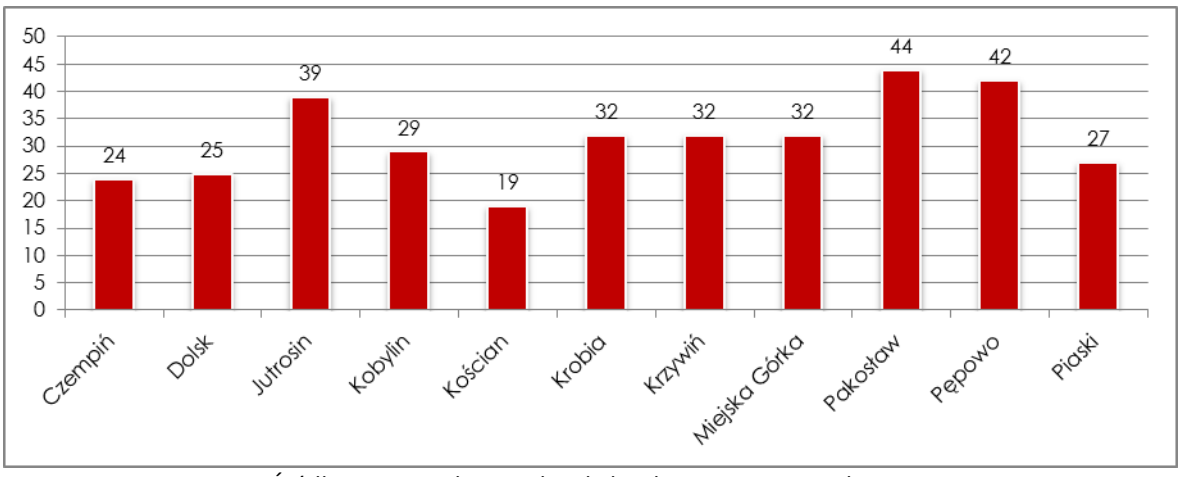

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Liczba stowarzyszeń oraz instytucji pozarządowych jest istotnym elementem w małych społecznościach lokalnych. Aktywizacja gospodarcza, kulturowa oraz społeczna, która jest ich zasługą, nie tylko integruje społeczność lokalną, ale także wspiera gospodarkę i ogólny rozwój danego obszaru.

6. PARTYCYPACJA OBYWATELSKA

Uczestniczyć w życiu gminy można na wielu płaszczyznach. Partycypacja obywatelska dotyczy działań podejmowanych przez mieszkańców lokalnej społeczności w celu rozwiązania danych problemów społecznych, udziału czy też wpływu na decyzje podejmowane przez władze publiczne a także kontroli nad nimi. Partycypować można poprzez referenda, konsultacje społeczne, podejmowanie obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej, składanie wniosków i wiele innych.

Frekwencja wyborcza należy do jednych z najważniejszych i najbardziej adekwatnych metod służących określaniu poziomu aktywności obywatelskiej mieszkańców.

Frekwencja wyborcza w gminie Pakosław, we wszystkich wyborach samorządowych była wyższa niż średnia dla powiatu (tabela 15). W wyborach na wójta w 2002 roku frekwencja w gminie Pakosław była wyższa niż średnia zarówno na poziomie powiatu, województwa, jak i kraju. Podobna sytuacja miała miejsce w 2010 roku. Może to świadczyć o relatywnie wysokim poziomie odpowiedzialności obywatelskiej wśród uprawnionych do głosowania mieszkańców gminy Pakosław i o stosunkowo dużym poczuciu sprawstwa i wpływu wśród mieszkańców gminy.

Tabela 15. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w Polsce, woj.wielkopolskim, powiecie rawickim i gminie Pakosław w latach 2002, 2006, 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2002			2006		2010	
	Wybory do rad gmin I tura	Wybory na wójta, burmistrza, prezydenta miasta		I tura	II tura	I tura	II tura
		I tura	II tura				
Polska	44,1	44,2	35,0	46,0	39,6	47,3	35,3
woj. wielkopolskie	45,8	45,9	35,7	47,1	38,7	47,1	31,5
pow. rawicki	42,6	43,6	53,0	43,3	38,4	47,7	38,9
gm. Pakosław	42,8	52,1	-	46,6	-	53,0	-

Źródło: PKW, opracowanie własne.

W wyborach do Sejmu i Senatu najwyższa frekwencja wyborcza w gminie Pakosław była w 2001 roku i wyniosła 54,8% (tabela 16). Analiza frekwencji w kolejnych wyborach parlamentarnych w latach 2001, 2005, 2007 i 2011 wskazuje, że najniższą frekwencję odnotowano w wyborach w 2005 roku. Zmniejszenie odsetka osób uczestniczących wobec ogółu uprawnionych do głosowania w odniesieniu do poprzednich wyborów (2007) dotyczy roku 2011. W ostatnich wyborach w gminie Pakosław wzięło średnio udział o 0,5 p.p. mniej osób niż w całym powiecie rawickim, i o 8,8 p.p. niż w całym województwie wielkopolskim. Dane dotyczące frekwencji w wyborach do Sejmu i Senatu wskazywać mogą wyraźnie wyższe zainteresowanie sprawami lokalnymi wśród posiadających prawo wyborcze mieszkańców gminy Pakosław, niż polityką na szczeblu państwowym. Taka postawa stanowić może dobry fundament do budowania społeczeństwa obywatelskiego w gminie.

Tabela 16. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie rawickim i gminie Pakosław w latach 2001, 2005, 2007, 2011 (w %)

Wyszczególnienie	2001		2005		2007		2011	
	Sejm	Senat	Sejm	Senat	Sejm	Senat	Sejm	Senat
Polska	46,3	46,3	40,6	40,6	53,9	53,9	48,9	48,9
woj. wielkopolskie	49,9	49,9	40,9	40,9	55,1	55,1	49,2	49,2
pow. rawicki	48,8	48,8	35,5	35,5	48,3	48,3	40,9	40,8
gm. Pakosław	54,8	54,8	39,9	39,9	46,8	46,8	40,4	40,5

Źródło: PKW, opracowanie własne.

W porównaniu do danych ogólnokrajowych, wojewódzkich i z powiatu rawickiego wybory prezydenckie z lat 2000 i 2005 były przedmiotem dużego zainteresowania mieszkańców gminy Pakosław (tabela 17). W tych latach frekwencja wyborcza na poziomie gminy była wyższa od frekwencji na poziomie powiatu. Sytuacja uległa zmianie w 2010 roku, kiedy frekwencja w gminie Pakosław była nieco niższa niż średnia powiatu i wyraźnie odbiegała od danych dla województwa i kraju.

Tabela 17. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie rawickim i gminie Pakosław w latach 2000, 2005 i 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2000	2005		2010
		I tura	II tura	
Polska	61,1	49,7	51,0	55,3
woj. wielkopolskie	66,5	51,3	51,4	54,3
pow. rawicki	66,8	46,8	45,4	48,5
gm. Pakosław	70,6	49,8	48,1	48,0

Źródło: PKW, opracowanie własne.

Na partycypację obywatelską w wymiarze lokalnym w dużym stopniu wpływają działania władz lokalnych, mające na celu informowanie i zachęcanie mieszkańców do zaangażowania w życie gminy.

Jeden z badanych wspomina o formach komunikacji władz z mieszkańcami w następujący sposób: „Najpopularniejszym źródłem takich komunikacji są strona internetowa, lokalna gazeta, zebrania wiejskie, zebrania różnych organizacji, gdzie rozmawia się o bieżących rzeczach, robi się podsumowanie dotychczasowej działalności. Jest to czas kiedy można otrzymać odpowiedzi na nurtujące nas pytania, bo na takim zebraniu zawsze jest ktoś z przedstawicieli urzędu" [W17]. Od 1992 roku w gminie wydawane jest społeczne czasopismo samorządowe pod nazwą „Pakosław i Okolice", będące dla mieszkańców

źródłem informacji na temat działań podejmowanych przez samorząd gminny, aktualnych wydarzeń z życia gminy, jak również informacji o historii regionu. W podobny sposób wypowiada się drugi badany: „Strona internetowa jest na pierwszym miejscu. Cały czas ją udoskonalamy. Mamy też lokalną gazetkę z bieżącymi informacjami. Poza tym każde sołectwo ma swojego opiekuna - urzędnika. Co kwartał spotykamy się z sołtysami i na tych spotkaniach także przekazywane są ważne informacje, które dalej przekazują ludziom sołtysi. Mamy zarządzanie kryzysowe, polegające na ostrzeganiu przed zagrożeniami, ale pracujemy nad informowaniem mieszkańców poprzez sms. Są też bezpośrednie spotkania władz z mieszkańcami" [W14].

Wyrazem partycypacji obywatelskiej i zaangażowania mieszkańców w sprawy gminy i ich najbliższego otoczenia były działania podejmowane z inicjatywy mieszkańców, mające wpływ na decyzje władz samorządowych: „Stu mieszkańców ulicy Leśnej i Podgórze w Pakosławiu złożyło podpisy przeciwko budowie biogazowni w pobliżu oczyszczalni ścieków. Musieliśmy się wycofać. Stąd strefę przenosimy do Chojna. Być może to i dobrze, ponieważ wykorzystamy produkowane ciepło do ogrzewania budynków szkolnych i kościoła w okolicznych miejscowościach" [W14].

Badani podczas zogniskowanego wywiadu grupowego mówili również o potrzebie częstszego organizowania konsultacji społecznych: „Jeśli chodzi o gminę Pakosław, to wydaje mi się, że powinno być więcej konsultacji społecznych. Szczególnie, jeśli chodzi o większe inwestycje, choćby w przypadku ostatniej biogazowni. Decyzja nie powinna być podejmowana w czterech ścianach urzędów" (F02, R1). Podobnego zdania była inna osoba: „Są tematy sporne, kontrowersyjne i gdyby rzeczywiście te konsultacje odbyły się przed większymi krokami, to nie byłoby problemu. Jak nie ta lokalizacja, to inna. Myślę, że w wielu innych sytuacjach by się przydały. U nas jest cały czas spór o ścieżkę rowerową. Część mieszkańców jej chce, radni nie chcą, wójt by chciał. Jak się z kimś rozmawia przy zbiorniku, to każdy mówi, że brakuje drugiej części. Nie mówię o referendum, ale konsultacje powinny być czy ma ścieżka powstać, czy nie, bo były już napisane dwa projekty i radni je odrzucają" [F02]. Reprezentowana przez badanych postawa wobec konsultacji społecznych pokrywa się z zamysłem Ustawodawcy wyrażonym w ustawie o samorządzie gminnym: „W wypadkach

przewidzianych ustawą oraz w innych sprawach ważnych dla gminy mogą być przeprowadzane na jej terytorium konsultacje z mieszkańcami gminy"[251].

W opinii przedstawiciela władz samorządowych problem konsultacji społecznych leży w małym zaangażowaniu mieszkańców: „Trzy lata temu zaprosiliśmy mieszkańców do aktualizacji Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pakosław w ramach partnerskiego projektu „Decydujmy razem" (…) Pomimo rozesłania kilkuset ulotek zapraszających do udziału w programie "Decydujmy razem" – w odpowiedzi anonimowe ankiety wypełniło blisko 100 mieszkańców, 29 przybyło na pierwsze spotkanie robocze, a dwuletnią pracę nad Strategią Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pakosław ukończyło 12 osób"[252]. Projekt zakładał zaangażowanie społeczności lokalnej w podejmowanie decyzji społecznych i politycznych.

7. Współpraca międzysektorowa

Samorząd terytorialny na poziomie gminnym jest jednym z najistotniejszych partnerów organizacji pozarządowych. Jest to widoczne w rosnącej liczbie gmin, które dotują realizację zadań przez trzeci sektor. W Polsce nadal jednak zauważa się małą skalę partnerskich relacji między przedstawicielami obu sektorów[253].

Analiza dostępnych materiałów dotyczących gminy Pakosław wskazuje na słabą, choć poprawiającą się współpracę międzysektorową. Potwierdzają to w pewnym stopniu wyniki rankingu „Przyjazny Samorząd" oceniającego efektywność współpracy, realizacji programów partnerskich, wsparcia finansowego oraz pomocy niematerialnej. Ranking tworzony jest na podstawie corocznego badania „Monitoring współpracy między organizacjami pozarządowymi i jednostkami samorządu terytorialnego" realizowanego przez Stowarzyszenie Klon/Jawor oraz Departament Pożytku Publicznego Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej[254].

[251] Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie gminnym*, art. 5a, ust. 1, Dz.U. 1990 Nr 16 poz. 95.
[252] www.pakoslaw.pl, [data dostępu: 28.02.2014].
[253] *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych. Raport z badania 2012*, s.11, op. cit.
[254] *Gwiazdki za współpracę,* op. cit.

Ranking uwzględnia cztery wymiary współpracy, w ramach których gmina może otrzymać od 0 do 5 gwiazdek. Gmina Pakosław została w nim odznaczona w latach 2008-2010. W tabeli 18 przedstawiono punktację gminy Pakosław przyznaną w tych latach.

Tabela 18. Oceny uzyskane przez gminę Pakosław w rankingu „Przyjazny Samorząd" w latach 2008-2010

	2008	2009	2010
Program współpracy	2/5	2/5	4/5
Współpraca finansowa	5/5	4/5	5/5
Wspierające formy współpracy pozafinansowej	1/5	1/5	4/5
Partnerskie formy współpracy pozafinansowej	0/5	0/5	4/5
Wynik ogólny	2/5	1,75/5	4,25/5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Certyfikaty Przyjazny Samorząd 2008, 2009 i 2010 Pakosław,* dostępne: http://bazy.ngo.pl/search/info.asp?id=103470, [data dostępu: 28.02.2014].

Oceny przyznane za lata 2008-2009 wskazywały na duże uchybienia we współpracy jednostki samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi. Według ocen uzyskanych w 2010 roku sytuacja uległa znacznej poprawie, nadal jednak w sferze współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi pozostały następujące kwestie do rozwiązania:

- szersze konsultowanie programu współpracy z organizacjami pozarządowymi,
- promocja działalności pożytku publicznego i podmiotów działających w tym obszarze,
- pomoc w nawiązywaniu kontaktów krajowych i międzynarodowych,
- tworzenie banków danych o organizacjach pozarządowych,
- stworzenie zespołów doradczych i inicjatywnych przy urzędzie, których członkami byliby zarówno przedstawiciele urzędu jak i organizacji pozarządowych,
- współpraca w sferze programowej, planowanie oraz realizacja wspólnych przedsięwzięć,
- współpraca w zakresie opiniowania przedstawianych ofert,
- współpraca w zakresie oceny realizacji programów.

W celach szczegółowych programu współpracy gminy Pakosław z organizacjami pozarządowymi uchwalonego na rok 2014 wskazuje się na trzy punkty tej współpracy[255]:

- tworzenie warunków do wzmocnienia istniejących organizacji oraz powstawania nowych;

[255] www.bip.pakoslaw.pl, [data dostępu: 28.02.2014].

- integracja organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów w zakresie realizacji zadań publicznych wymienionych w art. 4 ust. 1 pkt 7, 17, 19 i 26 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;
- wspieranie oraz powierzanie organizacjom zadań publicznych.

Przedstawiciel gminy Pakosław w indywidualnym wywiadzie pogłębionym wskazuje na problem finansowania działań organizacji pozarządowych: „Barierą jest na pewno to, że mamy za mało środków finansowych. Organizacje pozarządowe chciałyby jak największego dofinansowania z różnych źródeł, także z budżetu gminy, a przy tak małym budżecie jest to niemożliwe. Te organizacje nie mają też wiedzy i doświadczenia oraz wsparcia w pisaniu projektów. Tego brakuje" [W14].

We współpracy międzysektorowej należy uwzględnić również działania podejmowane na rzecz sektora prywatnego. W *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Pakosław 2010* znalazły się następujące zapisy dotyczące współpracy międzysektorowej, w tym współpracy z przedsiębiorcami:

- Punkt 3: Inwestycje proekologiczne przy udziale podmiotów prywatnych np. biogazownie.
- Punkt 4: Dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorców konieczne staje się stworzenie lokalnej strefy gospodarczej w Pakosławiu.
- Punkt 24: Podejmowanie inicjatyw na polu partnerstwa publiczno-prywatnego w celu ulepszenia infrastruktury gminnej.

W dokumentach gminy można znaleźć również zapisy o potrzebie aktywizacji gospodarczej gminy przez podniesienie jej atrakcyjności inwestycyjnej. Proponowane są na tym polu między innymi działania na temat aktywnej gospodarki gruntami, stworzenie preferencji podatkowych, czy też wspierania tworzenia instytucji z otoczenia biznesu[256].

Jeden z przedstawicieli gminy Pakosław przyznał w wywiadzie, że na polu współpracy międzysektorowej zarówno z organizacjami pozarządowymi, jak również z przedstawicielami sektora prywatnego pozostało jeszcze wiele do zrobienia. „Nie mamy aż tak dobrze

[256] *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Pakosław 2010*, www.bip.pakoslaw.pl.

zorganizowanej współpracy, ale istnieje forum dla przedsiębiorców i rzemieślników, które chcemy co roku ponawiać. Chodzi o informowanie ich o inwestycjach gminnych i budowaniu strefy gospodarczej. Na takie spotkania można zapraszać inwestorów z zewnątrz, przedstawicieli firm ubezpieczeniowych oraz wałbrzyskiej strefy ekonomicznej. By lepiej się szkolić i informować trzeba by pomyśleć również o przedstawicielach oświaty" [W14].

Ten sam respondent wskazuje natomiast na podejmowanie przez lokalnych przedsiębiorców działań z zakresu społecznej odpowiedzialności biznesu przejawiających się we wsparciu okazywanym lokalnej społeczności: „Przedsiębiorcy angażują się w sprawy społeczności lokalnej, pomagają na przykład wielodzietnej rodzinie w rozbudowie domu. Ja sam jeździłem po inwestorach i prosiłem o użyczenie materiałów. Spotykałem się z dużym, pozytywnym odzewem. Chciałbym, żeby udało nam się zorganizować wspólne przedstawicielstwo przedsiębiorców. Mam zastępcę, który jako wiceburmistrz w Gostyniu przez osiem lat budował strefę ekonomiczną. Dzisiaj działa ona już prężnie i rozrasta się na dalsze tereny" [W14]. Dostrzega się zatem potrzebę stworzenia podmiotu, który występowałby w imieniu lokalnych przedsiębiorców, jak również wyznaczenie terenu pod strefę ekonomiczną, w której mogłyby się rozwijać kolejne firmy.

Na przeszkodzie budowania wspólnej płaszczyzny porozumienia i współpracy stoi również kwestia podatków, które w opinii lokalnych przedsiębiorców są zbyt wysokie. „Przeszkadza nieufność i oczekiwania przedsiębiorców w kwestii podatków, by ich nie było, lub żeby były jak najniższe. My prowadzimy kontrolę podatkową i zdarza się, że nie wszystko jest ujawniane. Tworzymy wtedy przestrzeń, która nie pozwala na rozmowę i stanowi barierę" [W14].

W gminie Pakosław można znaleźć jednak również przykłady działań, które sugerują, że współpraca pomiędzy samorządem, organizacjami pozarządowymi oraz prywatnymi przedsiębiorcami mogłaby się z powodzeniem rozwijać. Przykład trójstronnego zaangażowania stanowi organizacja imprezy pod nazwą „Gramy dla Huberta"[257]. Jest to turniej piłki nożnej, podczas którego przeprowadzana jest zbiórka pieniędzy dla chorego chłopca. Na początku 2014 roku turniej został zorganizowany po raz czwarty. Organizatorem imprezy jest LUKS Awdaniec

[257] www.ziemiarawicka.pl, [data dostępu: 28.02.2014].

Pakosław. W turnieju biorą udział lokalne drużyny piłki halowej, w tym ekipy sponsorowane przez lokalnych przedsiębiorców.

Informacje zebrane na temat działań w zakresie współpracy gminy Pakosław z innymi podmiotami świadczą o tym, że rozwijane są kontakty z innymi jednostkami samorządu terytorialnego. Według danych zaczerpniętych ze Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Pakosław na lata 2011-2025 gmina rozwija kontakty z kolejnymi podmiotami. W 1991 roku podpisano umowę o partnerstwie z francuską gminą Moult. W 1999 roku gmina Pakosław rozpoczęła współpracę z gminą Paszowice w powiecie jaworskim na Dolnym Śląsku, a w 2003 z miastem Wisła. Wspólnie podejmowane działania miały być zogniskowane przede wszystkim na wakacyjną wymianę dzieci i młodzieży oraz aktywność w sferze kulturalnej. W 2007 roku podpisano natomiast porozumienie o współpracy z przedstawicielem powiatu lipowieckiego na Ukrainie, „zakładające wymianę doświadczeń samorządowych na szczeblu gminnym i powiatowym oraz wzajemną współpracę w zakresie przemysłu, gospodarki wiejskiej i handlu”[258].

Podejmowanie współpracy z równorzędnymi partnerami w sensie formalno-prawnym wiąże się z niewielkim ryzykiem współpracy i przewidywalnością działań partnerów, jednocześnie jednak tego typu współpraca jest dość ograniczona w zakresie innowacyjności działań, perspektywy postrzegania celów i zadań. Wiąże się także z pomijaniem przedstawicieli dwóch pozostałych sektorów, prywatnego i społecznego, z którymi można byłoby również rozwijać współpracę i podejmować wspólne działania.

Zebrane na temat gminy Pakosław informacje wskazują na wysoki poziom rozwoju w zakresie infrastruktury i szereg działań podejmowanych w tej sferze. Gmina Pakosław przoduje wśród jednostek samorządu terytorialnego ujętych w badaniu w wykorzystaniu środków z Unii Europejskiej i kolejnych inwestycjach podejmowanych na jej terenie.

Rolniczy charakter gospodarki gminy, zdecydowana przewaga mikro i małych podmiotów gospodarczych oraz znaczny deficyt budżetowy wskazują, że w najbliższych latach tempo rozwoju mierzone liczbą prowadzonych inwestycji ulegnie obniżeniu.

[258] *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gmina Pakosław 2011-2025,* op. cit.

W kontekście oceny rozwoju gospodarczego warto zwrócić uwagę, że samorząd gminy Pakosław traktuje turystykę jako jeden z najistotniejszych działań zmierzających do przeobrażeń społeczno-ekonomicznych w gminie. W turystyce wiejskiej upatruje szansę na poprawę życia miejscowej społeczności, między innymi w zakresie przeciwdziałania bezrobociu i aktywizacji gospodarczej. Należy jednak pamiętać, że dla miejscowej ludności turystyka może być przede wszystkim uzupełniającym źródłem dochodów, ze względu na sezonowość tej branży i wysokie ryzyko wystąpienia czynników niezależnych (pogoda, stan środowiska naturalnego) od przedsiębiorstw działających w tej gałęzi gospodarki.

Kondycja sektora społecznego przejawiająca się w liczbie organizacji pozarządowych oraz działaniach przez nie podejmowanych wskazuje na dość duży potencjał w tym zakresie. Z badań wynika jednak, że brakuje wystarczających działań wspierających ze strony samorządu. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku sektora gospodarczego. Według dostępnych wskaźników potencjał gospodarczy gminy Pakosław rośnie. Warto podjąć dodatkowe działania na rzecz jego rozwoju, tym bardziej, że badani przyznają, iż jednostka ze względu na swoje położenie oraz uwarunkowania społeczno-gospodarcze nie może liczyć na pozyskanie dużych inwestorów zewnętrznych, którzy mogliby poprawić kondycję lokalnego rynku pracy, oraz budżetu gminy.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w gminie Pakosław w latach 2007-2012 441
Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności gminy Pakosław w 2012 roku 204
Wykres 3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Pakosław w latach 2007-2012 (w %) 443
Wykres 4. Prognoza zmian liczby dzieci i młodzieży w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w gminie Pakosław w latach 2014-2030 444
Wykres 5. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Pakosław w okresie 2007-III kwartał 2013 446
Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 452
Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 453
Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 454
Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 455
Wykres 10. Zadłużenie gminy Pakosław w latach 2007-2013 i prognozowane w 2014 (w %) 467
Wykres 11. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych w gminie Pakosław, powiecie rawickim i woj. wielkopolskim okresie 12.2007-12.2013 (w %) 471
Wykres 12. Saldo migracji w podziale na płeć w gminie Pakosław w latach 2007-2012 477
Wykres 13. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną w latach 1997-2007 479
Wykres 14. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku 483
Wykres 15. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku 484

SPIS TABEL

Tabela 1. Dynamika zmian w porównaniu rok do roku liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2010-2012 451
Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 452
Tabela 3. Podmioty według klas wielkości w gminie Pakosław w latach 2009-2012 452
Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w gminie Pakosław oraz w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku* 453
Tabela 5. Liczba przedsiębiorstw wg sekcji PKD 2007 w gminie Pakosław w latach 2009-2012 455
Tabela 6. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) 457

Tabela 7. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł) 459

Tabela 8. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w %) 460

Tabela 9. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012..... 461

Tabela 10. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 464

Tabela 10. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 – c.d. 465

Tabela 11. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł) 468

Tabela 12. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 469

Tabela 13. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 (w %)..... 470

Tabela 14. Liczba gospodarstw domowych i rodzin objętych pomocą społeczną w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 474

Tabela 15. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w latach 2002, 2006, 2010 w Polsce, woj.wielkopolskim, powiecie rawickim i gminie Pakosław (w %) 480

Tabela 16. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w latach 2001, 2005, 2007, 2011 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie rawickim i gminie Pakosław (w %) 481

Tabela 17. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w latach 2000, 2005 i 2010 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie rawickim i gminie Pakosław (w %) 481

Tabela 18. Oceny uzyskane przez gminę Pakosław w rankingu „Przyjazny Samorząd” w latach 2008-2010 484

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

GMINA PĘPOWO

Rysunek 1. Mapa obszaru realizacji projektu „Partnerstwo samorządów Południowej Wielkopolski na rzecz zwiększenia dostępności i jakości usług publicznych" – gmina Pępowo

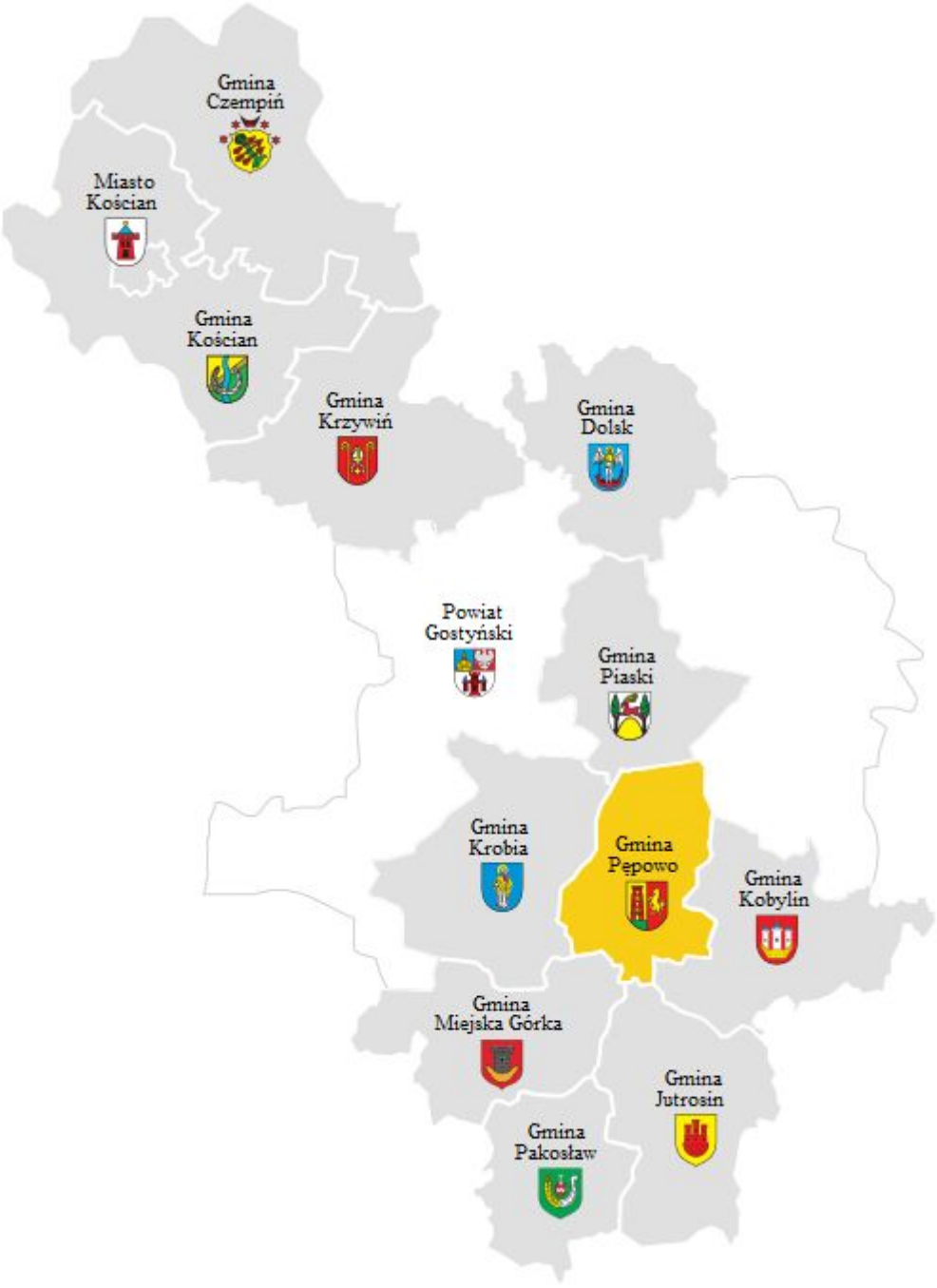

Źródło: http://www.uslugipubliczne.pl/mapa.html.

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE

Gmina wiejska Pępowo w powiecie gostyńskim położona jest w południowej części Niziny Wielkopolskiej. Gmina obejmuje obszar 86,6 km^2 co stanowi 10,7 % powierzchni powiatu. Ludność gminy zamieszkuje w 13 wsiach sołeckich: Babkowice, Czeluścin, Gębice, Kościuszkowo, Krzekotowice, Krzyżanki, Ludwinowo, Magdalenki, Pasierby, Pępowo, Siedlec, Skoraszewice, Wilkonice.

2. ZMIANY DEMOGRAFICZNE

Liczba ludności w Gminie Pępowo, według danych GUS, wynosiła w 2012 roku 6019 osób co stanowi 7,9% ludności powiatu gostyńskiego. Ze względu na liczbę ludności Gmina Pępowo jest jedną z najmniejszych gmin członkowskich Lokalnej Grupy Działania Gościnna Wielkopolska. W porównaniu do danych z 2007 roku liczba ludności w gminie Pępowo zwiększyła się o 60 osób. Wzrost dotyczył głównie mężczyzn, gdyż od 2009 roku obserwuję się stopniowy spadek liczby kobiet, których liczba w 2012 roku była niższa niż ta z roku 2007 (wykres 1). Przyczynę tego można upatrywać w rolniczym charakterze gminy.

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w gminie Pępowo w latach 2007-2012

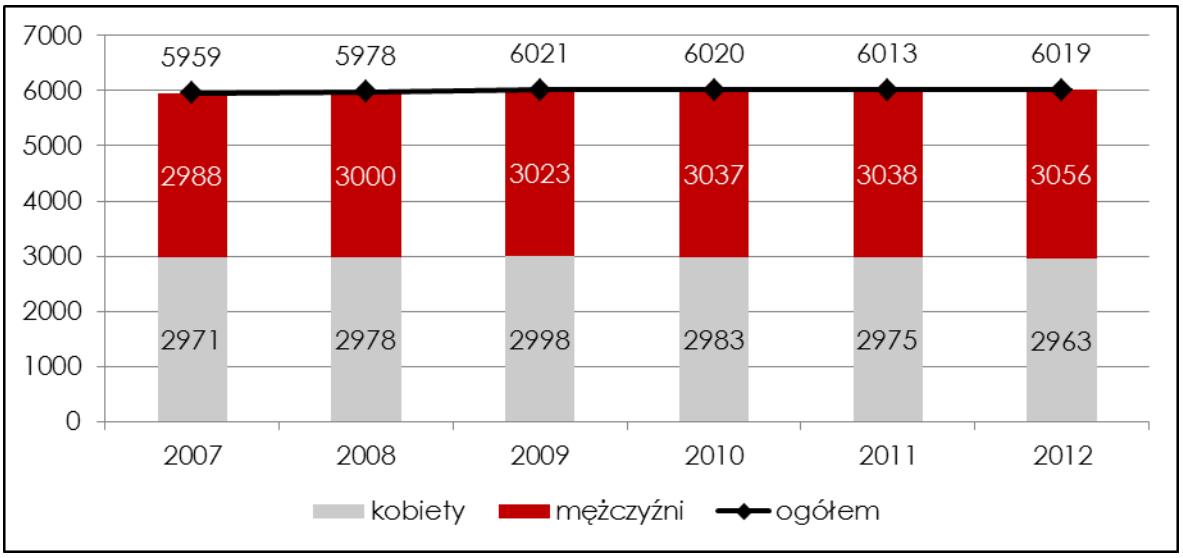

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analiza obecnej struktury wiekowej populacji gminy Pępowo (wykres 2) prowadzi do istotnych wniosków związanych z przyszłymi trendami demograficznymi.

Warto zwrócić uwagę na wyraźne wyże demograficzne w kategorii osób urodzonych w latach sześćdziesiątych i osiemdziesiątych minionego stulecia. Struktura ta nie odbiega znacznie od proporcji odnotowywanych w województwie, w którym można wyraźnie zidentyfikować dwa wyże demograficzne: lat pięćdziesiątych i wspomniany wyż z lat osiemdziesiątych.

Dane dotyczące liczebności najmłodszych mieszkańców gminy wskazują na utrwalanie się modelu rodziny 2+1, czyli takiego, w którym na dwoje rodziców przypada jedno dziecko, a rzadziej 2+2. Można przypuszczać również że wyż demograficzny odnotowany w kategorii wiekowej od 0 do 4 lat jest efektem odsuwania w czasie decyzji o potomstwie wśród osób urodzonych w latach osiemdziesiątych. Należy podkreślić, że od 2005 odnotowywany w gminie przyrost naturalny był dodatni lecz osiągał dość niskie poziomy – 1,0 w 2007, 4,5 w 2008, 0,8 w 2011 i 4,0 w 2012 roku.

Warto także zwrócić uwagę na dość sporą różnicę między liczbą kobiet a mężczyzn w wieku emerytalnym i senioralnym.

Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności gminy Pępowo w 2012 roku

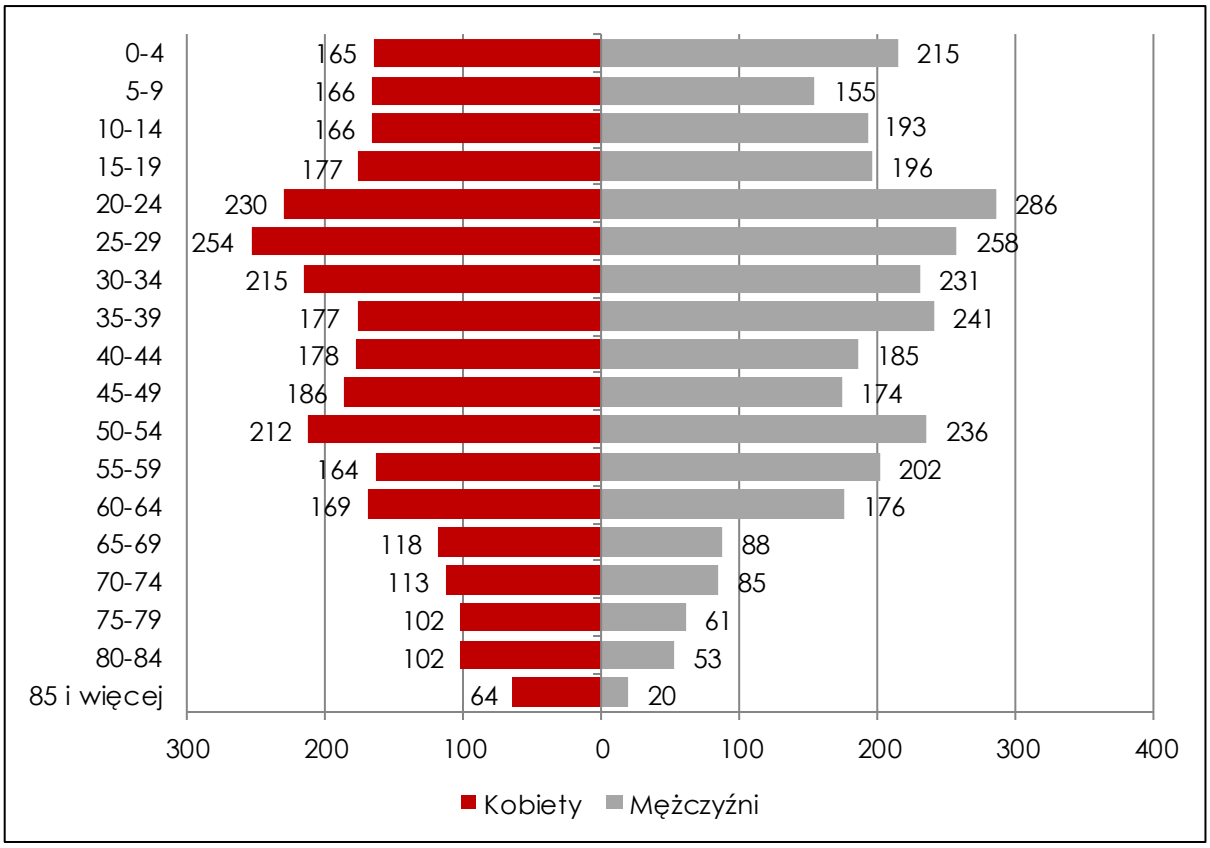

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Dane dotyczące udziału w ogóle ludności osób z poszczególnych kategorii wiekowych (wykres 3) ukazują trend dotyczący zmian w strukturze wiekowej mieszkańców gminy Pępowo, a także prognozowanie jej w najbliższych latach. Analiza rozkładu procentowego ludności gminy Pępowo w podziale na kategorie wiekowe (wykres 3) wskazuje na proces starzenia się społeczeństwa. Należy jednak podkreślić, że w świetle danych ogólnokrajowych proces ten postępuje bardzo wolno i obecna sytuacja demograficzna gminy jest dobra. Spośród wszystkich gmin miejsko-wiejskich i wiejskich w województwie wielkopolskim (207 JST), aż 75 miało w 2012 roku wyższy wskaźnik udziału osób w wieku poprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem[259].

W analizowanych latach można zaobserwować spadek odsetka liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (o 2,1 p.p) przy jednoczesnym wzroście odsetka liczby ludności w wieku poprodukcyjnym (o 0,5 p.p).

Warto dodać, że w wartościach bezwzględnych liczba osób w wieku przedprodukcyjnym stale się zmniejsza – z 1385 osób w 2007 roku do 1273 osób w 2012 roku – przy jednoczesnym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym – z 933 do 975 osób.

Wykres 3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Pępowo w latach 2007-2012 (w %)

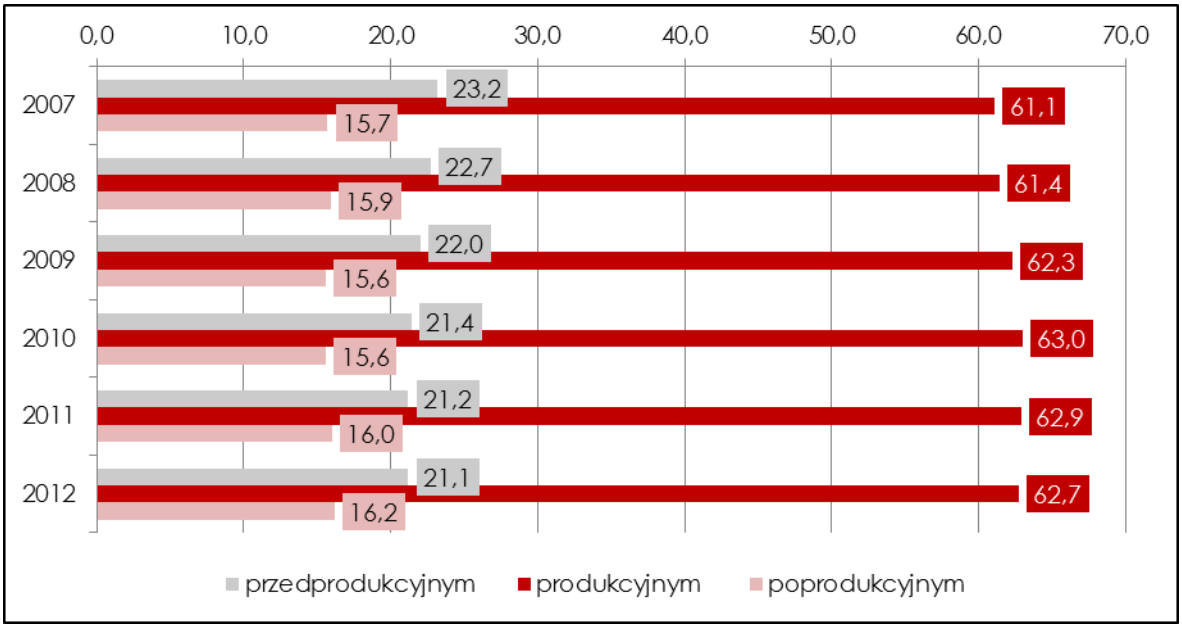

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

[259] Na podstawie danych GUS, BDL.

Z uwagi, ze w ogólnodostępnych rejestrach GUS brakuje danych dotyczących prognozowanej liczby ludności na poziomie gmin, pomocne mogą okazać się estymacje przedstawione w aplikacji „Prognozy zapotrzebowania na usługi edukacyjne" opracowanej na zlecenie Ośrodka Rozwoju Edukacji[260]. Jak wynika z prognozy przedstawionej na wykresie 4 liczba dzieci w wieku 0-6 lat będzie stopniowo rosnąć do roku 2018, a następnie zacznie systematycznie maleć i do 2030 ulegnie zmniejszeniu o około 17%. Warto wspomnieć o efekcie statystycznym wynikającym z faktu, że osoby te znajdą się wówczas w innej kategorii wiekowej. Należy jednocześnie zaznaczyć, że prognoza jest obciążona błędem wynikającym z przesuwania przez osoby urodzone w latach osiemdziesiątych decyzji o posiadaniu potomstwa.

Wykres 4. Prognoza zmian liczby ludności w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w gminie Pępowo w latach 2014-2030

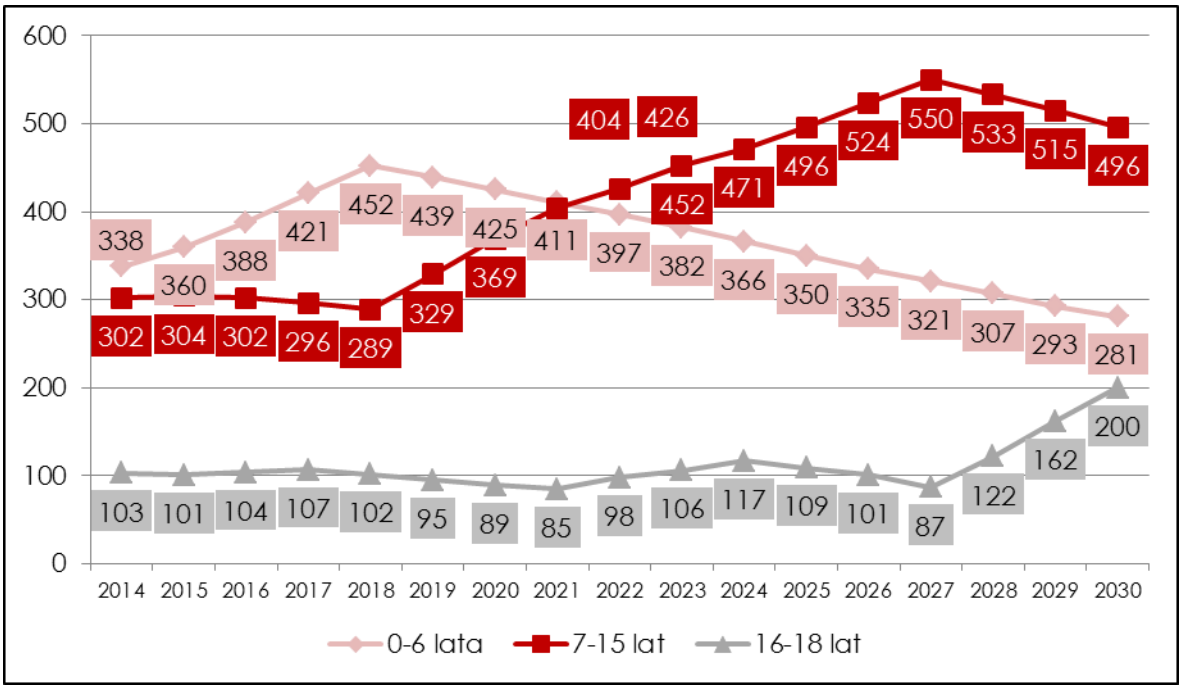

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *www.prognozademograficzna.ore.edu.pl,* [data dostępu: 22.02.2014].

3. KONDYCJA SEKTORA GOSPODARCZEGO

Gospodarka stanowi fundament rozwoju każdej jednostki samorządu terytorialnego. Dochody własne generowane przez gminę pozwalają zapewnić odpowiedni poziom usług

[260] www.prognozademograficzna.ore.edu.pl, [data dostępu: 03.02.2014].

społecznych, a prawidłowy rozwój gospodarczy determinuje poziom warunków życia i dobrobytu społeczności lokalnej.

Za wskaźnik poziomu szeroko pojętej przedsiębiorczości mieszkańców gminy, a co za tym idzie umiejętności podejmowania samodzielnych działań, odpowiedzialności oraz poczucia wiary we własne siły, może posłużyć liczba osób prowadzących działalność gospodarczą.

Analizując dane dotyczące liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy Pępowo w latach 2007-2013 można zauważyć wzrostowy trend tego wskaźnika: z 361 w 2007 roku do 392 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w III kwartale 2013 roku. Jedyny spadek wskaźnika dotyczy roku 2009 (wykres 5).

Jeżeli porównać wskaźnik liczby osób prowadzących działalność gospodarczą do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym gminy Pępowo, okazuje się, że w 2012 roku własną firmę miał co dziesiąty mieszkaniec gminy. Zważywszy na charakter gospodarczy gminy, w której większość mieszkańców utrzymuje się z pracy rolniczej oraz przetwórstwa rolno-spożywczego, można ten wskaźnik uznać za wysoki.

Wykres 5. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Pępowo w okresie 2007-III kwartał 2013

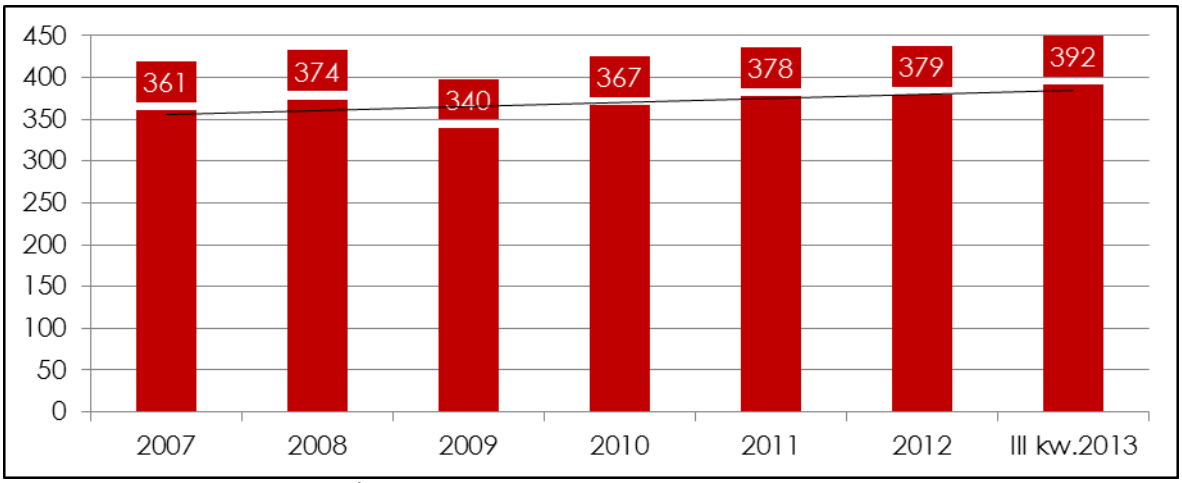

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Za bardziej miarodajny wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców gminy należy jednak uznać liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym. W przypadku gminy Pępowo, okazuje się, że wśród porównywanych gmin osiągane w niej poziomy plasują ją w okolicach średniej wszystkich wyników.

Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

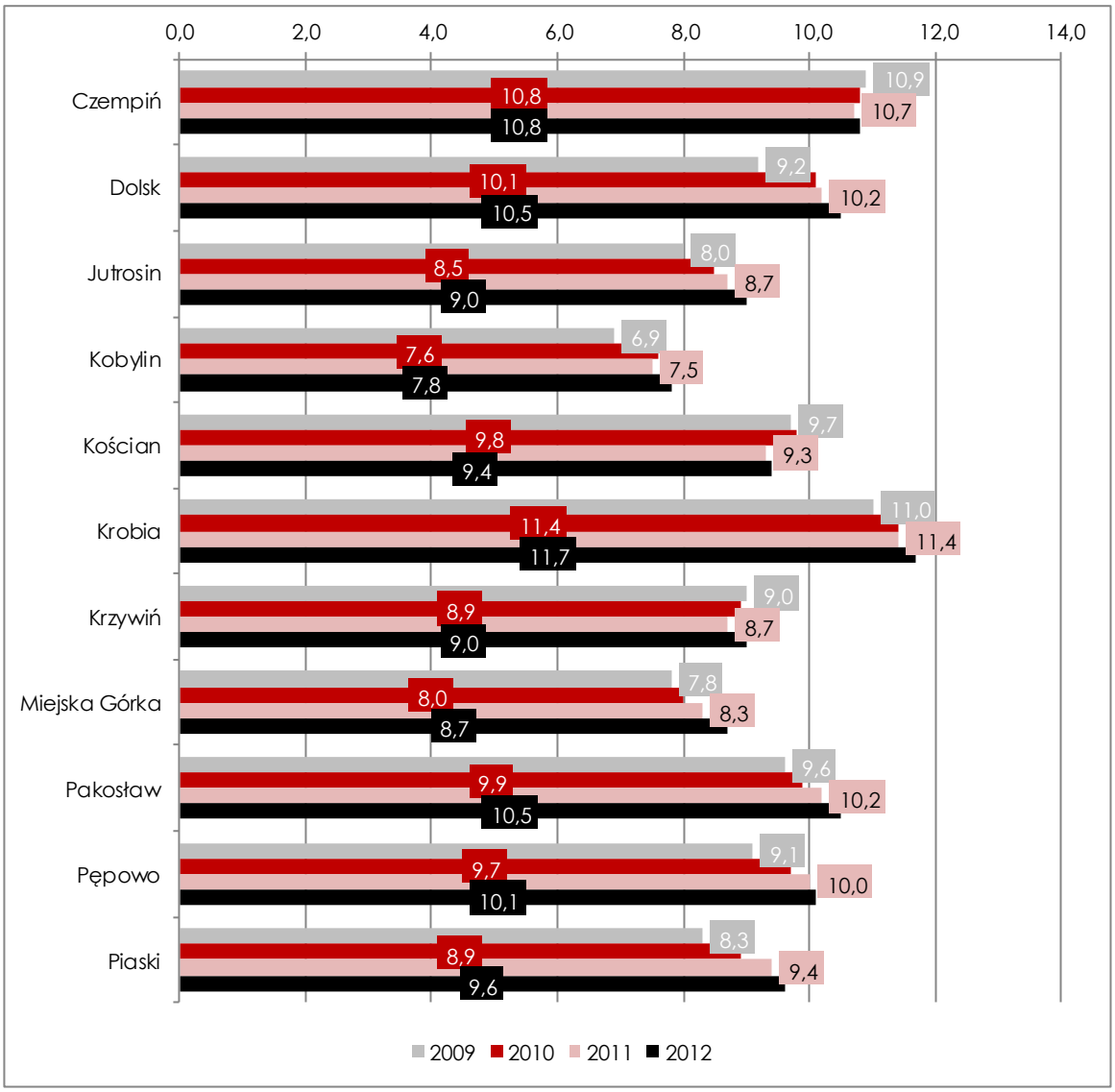

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analizując liczbę podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tysięcy ludności w gminach należących do LGD Gościnna Wielkopolska można zauważyć, że najwięcej podmiotów wpisanych do rejestru REGON znajdowało się w gminie Krobia, najmniej zaś w gminie Kobylin. Rozkład ten dotyczy roku 2012. W gminie Pępowo można obserwować wzrost tego wskaźnika, jest on jednak stosunkowo powolny, w roku 2012 wzrósł o 79 nowych podmiotów gospodarczych w porównaniu z 2009 rokiem. Wzrost ten względem pozostałych gmin sytuuje Pępowo na trzecim miejscu.

Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

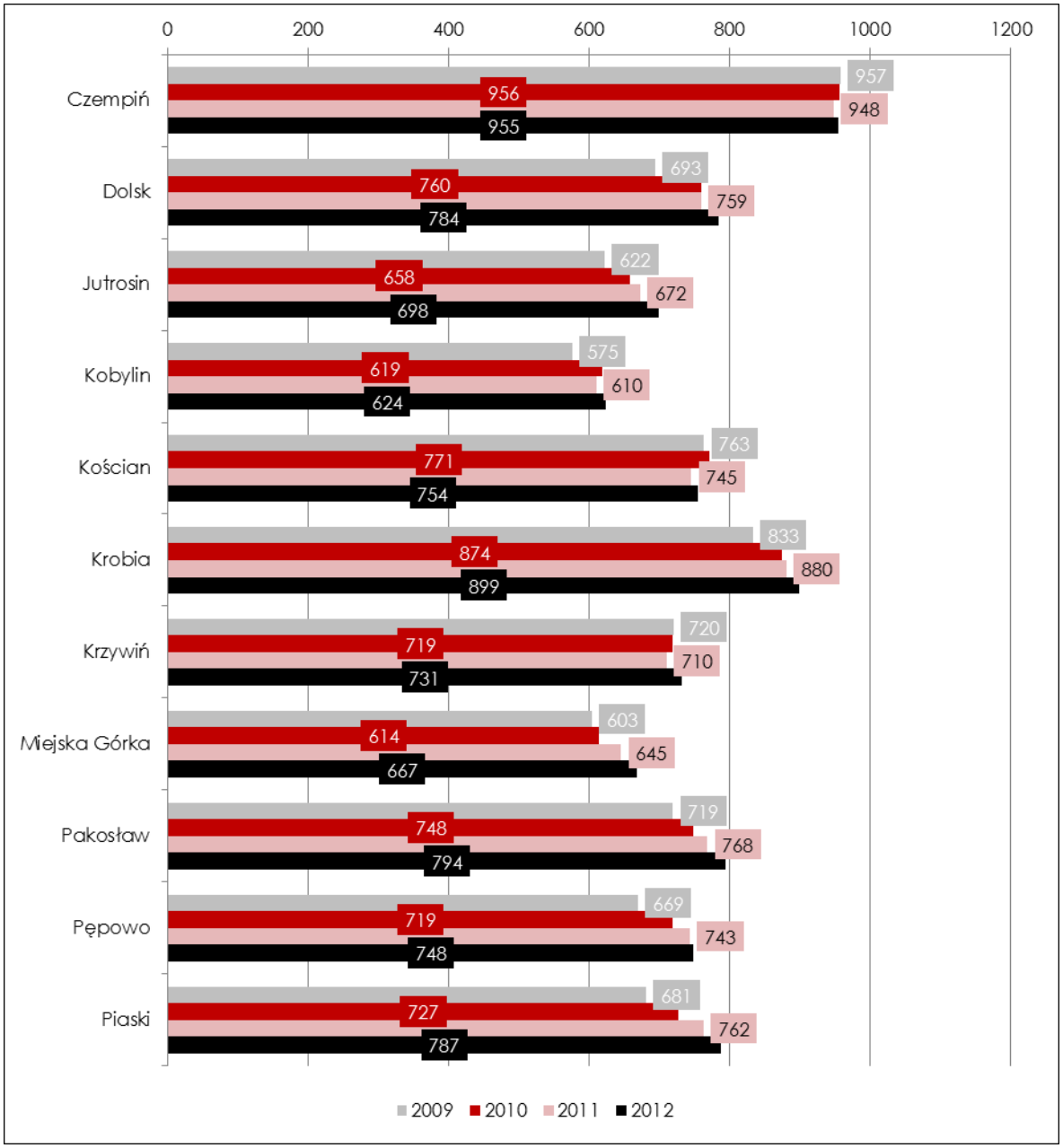

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Podkreślając stopniowy i niezbyt dynamiczny, ale stabilny poziom rozwoju przedsiębiorczości w gminie można przytoczyć wypowiedź jednego z liderów lokalnych, który wskazuje na fakt, że „Jakieś 15 lat temu gmina przejęła dużą ilość gruntów (ok. 23ha) pochodzącą między innymi ze stadniny koni. Grunty te zostały zagospodarowane w planach i przekształcone jako

tereny pod działalność gospodarczą. Na terenach tych powstają różne zakłady pracy, jest to powolny proces, ale widoczny". [W18][261]

Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

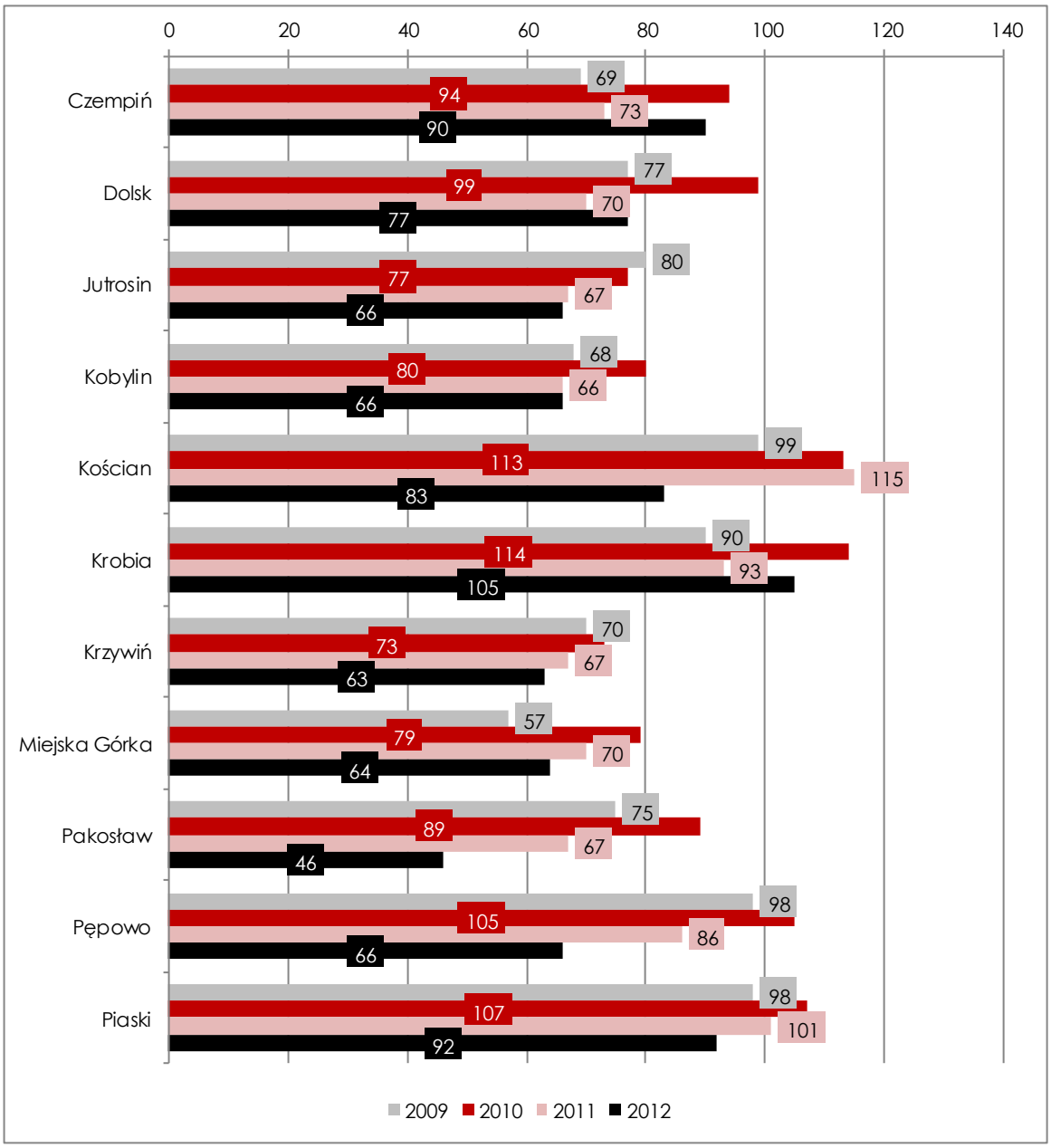

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

[261] Stosowane oznaczenia np. W17 czy F02, R3 są symbolami wskazującymi numer indywidualnego wywiadu pogłębionego (W) lub zogniskowanego wywiadu grupowego (F lub R), podczas którego dana wypowiedź została zarejestrowana.

Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGONna 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

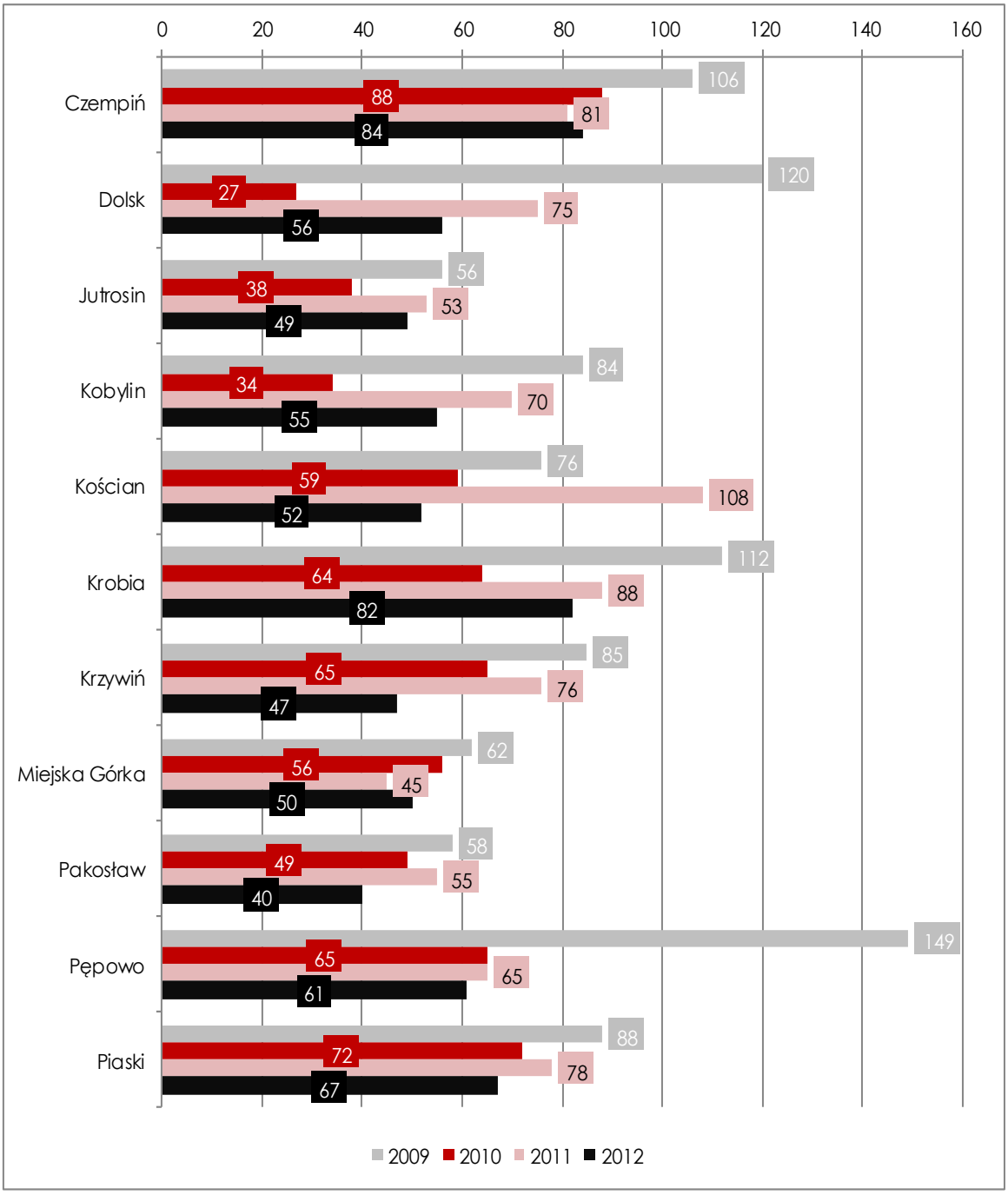

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analiza uśrednionych danych w odniesieniu do liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych (wykres 8) oraz wykreślonych (wykres 9) z rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności nie oddaje dynamiki zmian w lokalnej gospodarce. Bardziej pogłębiona

analiza wskazuje na falowy charakter tych wskaźników. Potwierdzają to dane przedstawione w tabeli 1.

Tabela 1. Dynamika zmian w porównaniu rok do roku liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2010-2012

Rok do roku	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Nowo zarejestrowane											
2010	36,23%	28,60%	-3,80%	17,60%	2,63%	26,70%	4,30%	38,60%	18,70%	7,10%	9,20%
2011	-22,34%	-29,30%	-13,00%	-17,50%	1,28%	-18,40%	-8,20%	-11,40%	-24,70%	-18,10%	-5,60%
2012	23,29%	10,00%	-1,50%	0,00%	-26,58%	12,90%	-6,00%	-8,60%	-31,30%	-23,30%	-8,90%
Wyrejestrowane											
2010	-16,98%	-77,50%	-32,10%	-59,50%	-22,37%	-42,90%	-23,50%	-9,70%	-15,50%	-56,40%	-18,20%
2011	-7,95%	177,80%	39,50%	105,90%	83,05%	37,50%	16,90%	-19,60%	12,20%	0,00%	8,30%
2012	3,70%	-25,30%	-7,50%	-21,40%	-51,85%	-6,80%	-38,20%	11,10%	-27,30%	-6,20%	-14,10%

Kolory zielony kolumnie oznacza wartość najwyższą, a czerwony najniższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W gminie Pępowo od 2010 roku liczba nowo rejestrowanych podmiotów gospodarczych zmniejsza się. Stałą tendencją spadkową charakteryzują się, oprócz gminy Pępowo, jeszcze trzy inne gminy: Kościan, Pakosław, Piaski. W pozostałych analizowanych gminach dynamika rejestrowania nowych podmiotów gospodarczych ma charakter falowy.

W przypadku podmiotów wyrejestrowanych, największy wzrost ich liczby w większości analizowanych gmin miał miejsce w roku 2011. W gminie Pępowo natomiast, nie wyrejestrowano żadnego podmiotu i jest to jedyny taki przypadek we wszystkich analizowanych gminach. W tym czasie największy przyrost liczby wyrejestrowywanych podmiotów gospodarczych odnotowano w gminach Dolsk, Kobylin oraz Kościan. Wzrost wskaźnika (o 6,2%) w gminie Pępowo dotyczy roku 2012.

W wartościach bezwzględnych liczebność podmiotów gospodarczych w gminie Pępowo w roku 2012 wynosiła 450[262]. Najwyższą wartość tego wskaźnika odnotowano w gminie Krobia. Z tabeli 2 wynika również, że w przypadku większości porównywanych gmin liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na ich terenie w ostatnich latach wzrastała.

[262] W bazie Centralnej Ewidencji i Informacja o Działalności Gospodarczej figurują obecnie 363 podmioty.

Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2009	1082	404	441	464	1169	1077	718	560	338	403	576
2010	1088	446	467	504	1196	1138	723	578	356	433	618
2011	1084	446	477	500	1164	1142	715	608	365	447	650
2012	1091	462	497	514	1183	1172	733	625	377	450	675

Kolory zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analizując liczbę podmiotów gospodarczych według klas wielkości zarejestrowanych w gminie Pępowo w okresie 2009-2011 można zauważyć wzrostowy trend związany ze zwiększeniem się liczby podmiotów gospodarczych. W roku 2012 liczba ta uległa zmniejszeniu, co dotyczy głównie dużych przedsiębiorstw, z 5 w 2011 do 0 w 2012 roku.

O rodzaju prowadzonych działalności wypowiadał się w trakcie badań jakościowych jeden z liderów lokalnych: „Są to firmy produkcyjne, działające na rzecz hodowców koni. Mamy tutaj dużą francuską firmę Debon, która zajmuje się produkcją przyczepek do przewozu koni. Z kolei inna firma zajmuje się produkcją małych przyczep samochodowych. Inna firma wykonuje elementy dla przemysłu motoryzacyjnego. Z usługowych zakładów to przede wszystkim Medij, jest to wielki zakład wykonujący usługi pralnicze głównie na rzecz szpitali, hoteli i pensjonatów. Swoim działaniem objęli prawie pół Wielopolski i Dolnego Śląska. Mamy także dwa duże zakłady spożywcze. Jeden z nich zajmuje się produkcją tłuszczów przemysłowych i jest to nasz polski zakład. Drugi zakład jest natomiast firma włoską, zajmuje się on produkcją parmezanu. Produkcja tych serów odbywa się tam na wielką skalę". [W18]

Tabela 3. Podmioty według klas wielkości gminie Pępowo w latach 2009-2012

	2009	2010	2011	2012
ogółem	397	428	447	446
0 - 9	364	398	413	419
10 - 49	32	29	29	27
50 - 249	1	1	5	0
250 - 999	0	0	0	0

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Struktura podmiotów gospodarczych w podziale na sekcje PKD 2007 wskazuje, że gospodarka gminy Pępowo jest związana z handlem hurtowym i detalicznym (24%). Podobnie, jak w przypadku pozostałych analizowanych gmin dominuje tu zwłaszcza sektor związany z budownictwem(22%), a także przetwórstwem przemysłowym (12%). Należy jednak pamiętać,

że na terenie gminy Pępowo funkcjonują głównie mikro i małe przedsiębiorstwa, a ich wpływ na rozwój gospodarczy i społeczny jest relatywnie niewielki. Wspomnieć również należy, że jest to rolnicza gmina o wysoko towarowej produkcji rolnej.

Z wypowiedzi jednego z przedstawicieli liderów lokalnych, jasno wynika, że władze gminy biorą pod uwagę także inne, nie typowo rolnicze, sektory gospodarcze w planowaniu rozwoju gminy: „Przez cały czas staramy się naszą gminę przekształcić **z** gminy typowo rolniczej, na chociażby gminę rolniczo-usługowo-przemysłową. Pierwsze efekty tych przekształceń są już widoczne(…) Tak, jak wspomniałem wcześniej są to na pewno usługi. Jest to nowoczesne rolnictwo, bo tutaj możemy już mówić niemalże o małych farmach, które się bardzo umacniają. Szczególnie są widoczne takie gospodarstwa, których wielkość wynosi ok. 20 ha. Absolutnie nie dominują one w jakiś sposób, ale są mocno zauważalne. Wykształciły się w naszej gminie kierunki produkcji rolnej, hodowla bydła, chów trzody chlewnej, produkcja roślin przemysłowych w oparciu o lokalne przetwórnie: Pudliszki, spółdzielnię mleczarską". [W18]

Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w gminie Pępowo oraz w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku*

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Sekcja A	9%	9%	12%	9%	14%	9%	16%	10%	15%	11%	5%
Sekcja C	11%	11%	10%	10%	10%	10%	8%	11%	9%	12%	15%
Sekcja F	16%	18%	23%	14%	16%	27%	15%	16%	19%	22%	17%
Sekcja G	24%	25%	23%	31%	22%	24%	25%	27%	25%	24%	23%
Sekcja H	5%	9%	3%	4%	7%	4%	5%	5%	4%	4%	4%
Sekcja I	3%	2%	2%	3%	2%	1%	1%	2%	1%	2%	2%
Sekcja J	1%	1%	1%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	0%	1%
Sekcja K	2%	3%	1%	1%	2%	1%	1%	3%	1%	1%	2%
Sekcja L	11%	1%	1%	2%	6%	1%	2%	0%	1%	1%	1%
Sekcja M	4%	3%	4%	4%	6%	4%	4%	5%	4%	4%	6%
Sekcja N	2%	2%	1%	0%	2%	1%	2%	1%	1%	2%	2%
Sekcja O	1%	2%	3%	3%	1%	2%	3%	2%	3%	3%	2%
Sekcja P	2%	2%	4%	2%	2%	2%	4%	4%	2%	3%	4%
Sekcja Q	3%	3%	3%	5%	3%	4%	3%	1%	3%	3%	6%
Sekcja R	2%	2%	2%	2%	2%	1%	2%	3%	2%	1%	1%
Sekcje S i T	4%	5%	6%	7%	4%	6%	8%	8%	7%	6%	8%

*W zestawieniu przedstawiono jedynie te sekcje, których udział w strukturze gospodarczej gmin wynosił co najmniej 2%
Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
Sekcja C - przetwórstwo przemysłowe
Sekcja F - budownictwo

Sekcja G – handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja H - transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja J - informacja i komunikacja
Sekcja K - działalność finansowa i ubezpieczeniowa
Sekcja L - działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Sekcja M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja N – działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
Sekcja O – administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P - edukacja
Sekcja Q - opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R - działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Kolory zielony w danym wierszu oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Warto także wspomnieć, że położenie gminy w układzie gospodarczym kraju jest korzystne, gdyż Pępowo leży w połowie drogi pomiędzy Poznaniem a Wrocławiem przy międzyregionalnej linii kolejowej Ostrów Wlkp.- Leszno oraz międzyregionalnej drodze Krotoszyn – Rawicz – Warszawa[263].

4. ROZWÓJ GMINY

Przejawem rozwoju polityki społecznej gminy jest między innymi powstawanie kolejnych podmiotów ekonomii społecznej, mających na celu umożliwienie mieszkańcom zdobycie nowych umiejętności i kompetencji. Są to działania pomagające zapobiegać zdiagnozowanym niekorzystnym zjawiskom społecznym. Dla gminy Pępowo dokumentem regulującym jest strategiczne zarządzanie gminą była do końca zeszłego roku „Strategia Rozwoju Gminy Pępowo na lata 2006-2013" przyjęta Uchwałą nr *XXXVI/203/2006 w dniu 10 sierpnia 2006r*[264]. Dokument ten zawiera analizę sytuacji społeczno- gospodarczej gminy Pępowo, identyfikację głównych problemów społecznych a także opracowanie celów i kierunków działania w poszczególnych obszarach życia społeczno-gospodarczego.

Diagnoza przeprowadzona na potrzeby opracowania strategii obejmowała przegląd najważniejszych elementów struktury społeczno-gospodarczej gminy. Szczególny nacisk położono na omówienie następujących zagadnień:

- sytuacji demograficznej i społecznej,

[263] www.pepowo.pl, [data dostępu: 05.02.2014].
[264] www.bip.pepowo.leszczynskie.net, [data dostępu: 05.02.2014].

- stanu infrastruktury technicznej,
- stanu infrastruktury społecznej, w szczególności bazy materialnej oświaty i wychowania, zagadnień pomocy społecznej, służby zdrowia, kultury oraz sportu i rekreacji,
- sytuacji gospodarczej,
- problematyki przestrzennej i mieszkaniowej.

Diagnozy poszczególnych sektorów społeczno-gospodarczych dokonano za pomocą analizy SWOT, która pomogła dostrzec problemy i zagrożenia wynikające dla gminy Pępowo.

Na rozwój gminy ma wpływ wiele czynników związanych m.in. z położeniem geograficznym, sytuacją demograficzną czy aktywnością władz lokalnych. Istotnym aspektem jest również kondycja finansowa danej jednostki samorządu terytorialnego, o której świadczą zwłaszcza dwa wskaźniki: dochody i wydatki gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca (tabela 5). Analiza gospodarowania środkami publicznymi pozwoli na ocenę działalności i określenie możliwości rozwojowych diagnozowanej jednostki samorządu terytorialnego.

Tabela 5. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł)

	Dochody na 1 mieszkańca ogółem										
	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2007	1789	1981	2513	2106	2128	1868	2328	2144	2249	2090	2264
2008	2030	2240	2571	2339	2331	2086	2584	2472	2486	2431	2559
2009	2218	2341	2515	2345	2465	2377	2631	2485	2237	2513	2599
2010	2102	2504	2672	2629	2564	2276	2631	2846	3455	2357	2687
2011	2361	2944	3219	2475	2807	2471	2887	3612	3235	2882	2909
2012	2470	3041	3263	2640	2937	2494	2986	3456	3512	2919	3218
	Wydatki na 1 mieszkańca ogółem										
2007	1737	2222	2344	1993	2127	1833	2238	2319	2226	1964	2195
2008	2059	2253	2535	2129	2328	2153	2302	2485	2224	2453	2330
2009	2397	2787	2967	2661	2564	2726	2537	2546	2673	2702	2671
2010	2130	3031	3122	2569	2877	2446	3118	2878	3820	3085	2689
2011	2308	3770	2986	2675	2887	2491	2751	3712	4462	2891	2914
2012	2533	2561	3442	2499	2938	2685	2926	3736	3363	2607	3141
	Deficyt/nadwyżka										
2007	52	-241	169	114	1	34	89	-175	23	126	70
2008	-29	-13	36	210	3	-67	282	-14	262	-23	230
2009	-179	-446	-453	-316	-99	-349	94	-62	-436	-189	-72
2010	-28	-527	-449	60	-313	-170	-487	-32	-365	-728	-2
2011	53	-827	232	-201	-80	-20	136	-100	-1227	-8	-5
2012	-63	480	-179	141	-1	-192	60	-280	149	312	77

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
W części „Deficyt/nadwyżka" kolor zielony oznacza wartości wyższe od 0 (zero), czerwony – niższe od 0.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W analizowanym okresie dochody na jednego mieszkańca w gminie Pępowo systematycznie wzrastały. Największy wzrost dotyczył 2011 roku (o 525 zł), gdzie nastąpił wysoki wzrost po uprzednim obniżeniu się dochodów w roku 2010. W latach 2008-2011 wydatki na 1 mieszkańca przewyższały dochody gminy, a zatem budżet gminy miał deficyt. W ostatnim analizowanym roku nie odnotowano deficytu budżetowego.

Analizując dochody gminy, ważną informacją jest udział dochodów własnych, na które składają się przede wszystkim:

- wpływy z podatków lokalnych (tj. podatku od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, dochodowego od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, podatku od spadków i darowizn oraz od czynności cywilnoprawnych);
- wpływy z opłat lokalnych (np. opłaty skarbowej, opłaty targowej, miejscowej, uzdrowiskowej, opłaty od posiadania psów, eksploatacyjnej, adiacenckiej, za zezwolenie na sprzedaż napojów alkoholowych itd);
- udział w podatku dochodowym od osób fizycznych mających miejsce zamieszkania na terenie gminy (udział ten wynosi 39,34%) oraz udział w podatku dochodowym od osób prawnych posiadających siedzibę na obszarze gminy (6,71%);
- dochody uzyskiwane przez gminne jednostki budżetowe gminy oraz wpłaty od samorządowych zakładów budżetowych;
- dochody z majątku gminy - np. dochody z najmu, dzierżawy, otrzymanych dywidend czy dochody ze zbycia majątku gminy;
- spadki, zapisy i darowizny na rzecz gminy;
- dochody z kar pieniężnych i grzywien;
- 5,0% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami;
- odsetki od pożyczek udzielanych przez gminę - udzielone pożyczki są rozchodami gminy, a ich spłatę zalicza się do przychodów gminy, natomiast odsetki (stanowiące pożytki z udzielonej pożyczki) klasyfikuje się jako dochód gminy;
- odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody gminy - są to zarówno odsetki od zobowiązań cywilnoprawnych, jak i odsetki od zobowiązań publicznoprawnych, a głównie od zaległości podatkowych;

- odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych gminy.

W opracowaniu wzięto pod uwagę dane dotyczące dochodów własnych gmin uwzględniające podział na udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych oraz od osób prawnych (tabela 6).

Tabela 6. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2007	760	765	796	758	1038	768	679	784	865	845	910
2008	852	877	786	805	1219	859	776	854	936	980	1049
2009	829	879	743	859	1333	915	704	859	749	1034	978
2010	849	1031	756	962	1382	867	709	1079	1737	861	1043
2011	942	1429	1113	780	1637	920	974	1128	1486	1271	1226
2012	1038	1512	1085	900	1671	974	922	1274	1620	1287	1391
Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób fizycznych											
2009	299	237	266	252	321	250	229	320	308	453	298
2010	335	296	265	260	339	258	242	324	285	296	294
2011	373	355	294	286	378	316	269	320	373	279	366
2012	381	327	302	300	405	334	274	321	473	432	384
Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób prawnych											
2009	8	5	8	24	17	35	5	43	0	9	7
2010	6	2	-39	30	7	42	13	42	5	5	5
2011	5	4	-18	21	17	41	6	74	1	16	2
2012	5	4	-7	36	13	34	14	81	1	20	4

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W latach 2007-2012 wartość dochodów własnych gminy Pępowo w przeliczeniu na jednego mieszkańca wzrastała, choć w 2010 roku odnotowano ich zmniejszenie. Mogło mieć to związek ze skutkami ogólnoświatowego kryzysu gospodarczego, co częściowo znalazło potwierdzenie w zmniejszonych wpływach z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych. Warto dodać, że udział dochodów własnych gminy w dochodach ogółem utrzymywał się w analizowanym okresie na zbliżonym poziomie między 40,3% a 44,1% (tabela 7).

Tendencję spadkową odnotowano natomiast w przypadku udziału dochodów własnych pochodzących z podatków od osób fizycznych, choć w 2012 roku wskaźnik ten mocno wzrósł. Wskaźnik udziałów dochodów własnych pochodzących z podatków od osób prawnych w ogóle dochodów własnych gminy na przestrzeni ostatnich lat także odnotowywał generalnie tendencje wzrostową. Należy zauważyć jednak, że jego udział jest niewielki

i w analizowanym okresie stanowił około 1% udziału w ogóle dochodów własnych gminy Pępowo.

Najniższy uśredniony udział dochodów własnych w dochodach ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowano się w analizowanym okresie w gminach Dolsk i Pakosław.

Jeden z liderów lokalnych a zarazem przedstawiciel władz samorządowych, którego wypowiedź została już wyżej wspomniana, wskazał także, że „pierwsze efekty tych (wyżej wspomnianych – przyp. aut) przekształceń są już widoczne, co zarazem mnie zaniepokoiło, ponieważ minister finansów wyliczając wskaźnik dochodu na jednego mieszkańca gminy, uznał gminę Pępowo za jedną z najbogatszych tutaj w rejonie gostyńskim. Dochód na mieszkańca przekroczył 1260 zł, a to jest dużo jak na gminę wiejską. Z tego tytułu można powiedzieć, że popadliśmy w kłopoty, bo zostały obcięte nam fundusze i to poważnie, bo aż o 60%. Po prostu uznano, że gmina jest na tyle mocna gospodarczo, że sobie sama poradzi. Nie jestem z tego zadowolony, znacznie ograniczyło to moje możliwości działania”.[W18]

Tabela 7. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w %)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem											
2007	42,5%	38,6%	31,7%	36,0%	48,8%	41,1%	29,2%	36,6%	38,5%	40,4%	40,2%
2008	42,0%	39,1%	30,6%	34,4%	52,3%	41,2%	30,0%	34,6%	37,6%	40,3%	41,0%
2009	37,4%	37,6%	29,5%	36,6%	54,1%	38,5%	26,8%	34,6%	33,5%	41,1%	37,6%
2010	40,4%	41,2%	28,3%	36,6%	53,9%	38,1%	26,9%	37,9%	50,3%	36,5%	38,8%
2011	39,9%	48,5%	34,6%	31,5%	58,3%	37,2%	33,7%	31,2%	45,9%	44,1%	42,2%
2012	42,0%	49,7%	33,2%	34,1%	56,9%	39,1%	30,9%	36,9%	46,1%	44,1%	43,2%
Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób fizycznych w dochodach własnych ogółem											
2007	40,4%	27,5%	29,2%	33,9%	30,4%	31,7%	27,5%	34,0%	42,3%	33,7%	35,7%
2008	41,1%	34,0%	34,2%	34,3%	31,0%	34,2%	32,3%	35,9%	38,9%	41,0%	33,2%
2009	36,1%	26,9%	35,8%	29,4%	24,1%	27,3%	32,5%	37,3%	41,1%	43,8%	30,5%
2010	39,5%	28,7%	35,1%	27,1%	24,5%	29,8%	34,2%	30,0%	16,4%	34,4%	28,2%
2011	39,6%	24,9%	26,4%	36,7%	23,1%	34,3%	27,6%	28,4%	25,1%	21,9%	29,8%
2012	36,7%	21,6%	27,8%	33,3%	24,2%	34,3%	29,7%	25,2%	29,2%	33,6%	27,6%

Tabela 7. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w %) – c.d.

Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób prawnych w dochodach własnych ogółem											
2007	0,67%	0,15%	10,30%	3,47%	0,55%	4,50%	3,44%	8,54%	-0,01%	0,69%	0,55%
2008	0,70%	0,21%	9,04%	2,42%	0,63%	4,81%	2,89%	2,02%	0,01%	0,40%	0,86%
2009	0,98%	0,54%	1,08%	2,84%	1,30%	3,77%	0,67%	5,01%	0,01%	0,85%	0,75%
2010	0,68%	0,17%	-5,22%	3,15%	0,54%	4,85%	1,80%	3,89%	0,30%	0,60%	0,45%
2011	0,56%	0,26%	-1,65%	2,69%	1,02%	4,45%	0,58%	6,55%	0,09%	1,28%	0,14%
2012	0,44%	0,26%	-0,68%	4,02%	0,80%	3,51%	1,47%	6,39%	0,04%	1,56%	0,29%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W kontekście oceny polityki budżetowej gminy warto przeanalizować wybrane działy budżetowe. Z tabeli 8 wynika, że w gminie Pępowo wydatki na oświatę i wychowanie miały duży udział w ogóle wydatków gminy, średnio 39,7%. Względnie stały udział w budżecie miały wydatki przeznaczone na pomoc społeczną (średnio 15,5%) oraz na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (średnio 4,6%). Szczególną uwagę warto zwrócić na kwestię niskich nakładów na ochronę środowiska, co w kontekście zagrożeń związanych z dużą skalą i intensywnością produkcji rolnej i hodowlanej może negatywnie wpływać na potencjał turystyczny gminy.

Spośród wszystkich wydatków, gmina Pępowo najmniej przeznacza ich na ochronę zdrowia, wydatki te stanowią marginalny udział w wydatkach ogółem wszystkich porównywanych gmin.

Choć wśród porównywanych wydatków gminy Pępowo na poszczególne zadania, pomoc społeczna stanowi drugi obszar pochłaniający największe nakłady finansowe, to ich udział z roku na rok spada, niewielki wzrost zauważyć można było jedynie w 2012 roku. Może to wynikać z podejmowania w gminie licznych zadań inwestycyjnych w zakresie infrastruktury, co wiąże się z koniecznością ograniczenia wydatków budżetu gminy na inne cele. Ponadto nie bez znaczenia były zmiany dotyczące kryteriów dochodowych, jakie zostały przeprowadzone w ostatnich latach.

Tabela 8. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Pomoc społeczna											
2008	21,3%	20,0%	19,3%	19,8%	16,9%	18,9%	22,5%	17,7%	23,2%	17,7%	17,4%
2009	17,5%	14,8%	14,2%	14,7%	14,2%	15,4%	18,4%	15,3%	18,1%	14,3%	16,7%
2010	20,9%	14,7%	17,0%	19,9%	13,8%	15,8%	16,4%	14,9%	13,9%	14,3%	14,7%
2011	20,2%	11,8%	16,4%	14,6%	14,2%	15,4%	19,2%	12,1%	12,3%	14,8%	13,4%
2012	18,9%	18,1%	15,2%	15,5%	14,9%	14,8%	18,2%	12,9%	18,0%	16,5%	12,9%
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska											
2008	4,0%	3,7%	3,4%	4,8%	2,5%	10,6%	6,2%	10,8%	3,9%	5,4%	9,2%
2009	4,0%	3,6%	2,8%	6,6%	3,0%	15,4%	5,9%	14,9%	4,4%	5,9%	9,1%
2010	5,1%	3,1%	3,1%	3,9%	1,0%	7,6%	5,2%	15,1%	8,8%	3,1%	9,2%
2011	7,0%	2,8%	2,7%	6,5%	0,9%	7,6%	2,5%	31,3%	1,7%	1,5%	11,7%
2012	11,2%	3,7%	4,5%	6,7%	1,0%	6,8%	3,1%	26,4%	3,3%	2,4%	8,9%
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego											
2008	1,8%	1,9%	3,1%	3,9%	1,4%	3,1%	2,8%	3,2%	4,0%	4,3%	3,8%
2009	1,9%	3,3%	3,1%	7,3%	1,4%	4,2%	2,7%	4,7%	2,4%	4,4%	3,0%
2010	2,2%	5,8%	4,0%	3,5%	3,4%	7,8%	5,4%	5,3%	2,2%	3,6%	3,5%
2011	2,3%	1,9%	3,2%	7,7%	3,1%	5,8%	3,7%	5,1%	2,5%	5,7%	3,9%
2012	4,9%	2,4%	3,4%	3,6%	3,5%	7,0%	3,0%	4,6%	15,6%	4,9%	3,2%
Oświata i wychowanie											
2008	38,6%	34,6%	46,9%	45,8%	38,9%	43,5%	45,9%	42,6%	42,9%	36,2%	43,6%
2009	35,0%	31,2%	44,0%	51,9%	38,8%	37,8%	42,7%	44,3%	37,0%	35,1%	42,1%
2010	42,1%	31,2%	46,6%	50,8%	32,9%	45,2%	37,7%	39,8%	27,3%	39,3%	41,0%
2011	41,8%	26,4%	45,3%	42,4%	34,4%	45,5%	42,8%	33,6%	24,9%	46,0%	39,4%
2012	42,1%	39,5%	43,2%	49,5%	35,5%	46,7%	46,1%	35,4%	35,4%	41,9%	42,1%
Ochrona zdrowia											
2008	0,6%	0,6%	0,7%	0,7%	0,5%	0,5%	0,5%	0,4%	0,8%	0,5%	0,4%
2009	0,6%	0,5%	0,7%	0,5%	0,9%	0,6%	0,4%	0,5%	0,8%	0,7%	0,3%
2010	0,8%	0,5%	0,6%	0,6%	0,6%	0,4%	0,8%	0,4%	0,5%	0,5%	0,4%
2011	0,6%	0,4%	0,6%	0,5%	0,6%	0,4%	0,5%	0,4%	0,4%	0,5%	0,3%
2012	0,6%	0,7%	0,6%	0,5%	0,6%	0,4%	0,8%	0,4%	0,8%	0,6%	0,3%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wskaźnikiem szczególnie istotnym przy analizowaniu potencjału rozwojowego jest relacja pomiędzy wydatkami bieżącymi i środkami przeznaczanymi na inwestycje (tabela 9). Dane te świadczą o zdolności jednostki do podejmowania zadań, których celem jest trwała poprawa warunków życia mieszkańców gminy.

Gmina Pępowo jest jedną z trzech tych gmin, które w latach 2008-2010 przeznaczała najwięcej środków z budżetu na wydatki inwestycyjne. Przyczyną takiej sytuacji mogło być,

wspomniane już wcześniej, uznanie Pępowa jako jednej z najbogatszej gminy w rejonie gostyńskim i w związku z tym ograniczenie środków z tytułu subwencji. Można przypuszczać, choćby na podstawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy[265], że w roku 2014 nie można spodziewać się wzrostu udziału wydatków majątkowych inwestycyjnych w ogóle wydatków gminy Pępowo.

Tabela 9. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
majątkowe inwestycyjne											
2008	17,2%	14,4%	11,1%	4,5%	22,6%	12,4%	5,5%	14,6%	6,0%	18,6%	8,2%
2009	24,7%	23,5%	22,6%	21,0%	28,2%	23,1%	13,6%	11,1%	21,1%	24,1%	12,3%
2010	8,7%	25,5%	18,5%	10,2%	28,5%	16,3%	22,2%	16,5%	38,2%	28,3%	11,6%
2011	10,6%	36,3%	13,2%	12,5%	25,9%	14,3%	13,0%	32,1%	43,6%	24,0%	14,2%
2012	12,7%	3,6%	18,9%	7,1%	23,6%	15,9%	10,8%	29,3%	18,9%	8,9%	15,0%
bieżące ogółem											
2008	82,8%	85,6%	88,9%	95,4%	77,3%	85,6%	92,6%	83,6%	93,9%	79,5%	91,8%
2009	75,2%	76,5%	77,4%	78,9%	71,8%	74,6%	83,8%	86,3%	78,8%	73,5%	87,6%
2010	91,3%	74,5%	81,5%	89,8%	71,4%	81,8%	76,3%	81,9%	61,8%	70,2%	88,4%
2011	89,3%	63,7%	86,8%	87,5%	74,0%	85,7%	87,0%	67,9%	56,4%	76,0%	85,4%
2012	87,3%	96,4%	81,1%	92,9%	76,4%	84,1%	89,2%	70,7%	81,1%	91,1%	83,8%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Tabela 10 zawiera kwoty, które udało się pozyskać w poszczególnych gminach na różnego rodzaju przedsięwzięcia realizowane przy współfinansowaniu ich ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej. Według danych GUS gmina Pępowo nie pozyskała żadnych środków z tego typu. Poniższe dane te dotyczą lat 2007-2012. Największą sumę otrzymały gminy Pakosław oraz Dolsk.

Tabela 10. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Środki z budżetu Unii Europejskiej ogółem											
2007	0	0	528058	154475	320292	0	8184	15992	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	628506	0	0
2009	84385	0	11155	0	55915	125619	76648	17253	11156	0	213928

[265] www.bip.pepowo.leszczynskie.net, [data dostępu: 05.02.2014].

Tabela 10. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł) – c.d.

Środki z budżetu Unii Europejskiej inwestycyjne											
2007	0	0	482464	51714	320292	0	0	0	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	568604	0	0
2009	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15300
Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych - dochody razem											
2010	67888	756490	31850	340413	185467	674989	203702	999739	3777312	49939	324765
2011	333346	1811992	2401689	104575	3477904	635146	2375946	7553354	2459951	1453813	1295535
2012	281850	2462133	1775453	1054669	3772829	318499	359039	4646976	2600739	973571	2527243
Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych											
2010	0	669388	0	0	0	0	0	0	3745385	0	0
2011	161140	0	303720	0	0	0	0	0	1847718	0	811753
2012	0	2344413	1626091	0	0	0	0	0	2550999	0	1357150
Środki z budżetu państwa lub inne przekazane jako współfinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE											
2010	3413	13061	1602	0	8101	7144	18812	1614	1606	7532	48715
2011	18636	22151	530	0	6578	7167	16402	18093	9669	0	61509
2012	17318	10075	19183	19768	11768	15704	26372	4309	5846	0	175514

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Jednym z najistotniejszych czynników gospodarczych na jakie zwraca się uwagę analizując stan rozwojowy jednostek samorządu terytorialnego jest bezrobocie. Jego struktura odzwierciedla poziom gospodarczy gminy i ma wpływ na jej dalszy rowój. Wysoki poziom bezrobocia oraz utrzymujący się jego stan może w swej konsekwencji prowadzić do wielu niekorzystnych problemów społecznych i gopsodarczych, tj. stagancja ma rynku, zubożenie społeczeństwa, pogłębianie się patologii społecznej i zmniejszenie się zainteresowania życiem publicznym wśród mieszkańców.

W gminie Pępowo odnotowywano spadek liczby bezrobotnych w latach 2009-2012 (tabela 11). Odsetek kobiet w ogóle bezrobotnych w 2012 roku przekraczał połowę we wszystkich porównywanych gminach. Wyjątek stanowi tu właśnie gmina Pępowo.

Tabela 11. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Liczba bezrobotnych ogółem											
2009	313	226	303	334	493	622	381	446	179	298	398
2010	364	203	279	308	521	653	320	430	193	263	407
2011	343	205	294	316	487	686	315	419	191	246	426
2012	393	234	226	292	526	642	359	403	151	239	442

Tabela 11. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 – c.d.

	% kobiet										
2009	54,6%	55,3%	53,8%	52,1%	61,3%	50,3%	61,7%	60,3%	52,0%	47,0%	53,5%
2010	58,5%	55,7%	55,6%	57,5%	59,5%	52,2%	57,2%	61,4%	59,1%	46,8%	53,6%
2011	60,9%	59,5%	56,5%	63,3%	65,7%	56,9%	66,3%	60,6%	60,2%	50,0%	53,3%
2012	53,2%	56,8%	56,2%	53,8%	62,5%	52,8%	66,3%	54,8%	58,9%	48,5%	52,5%

Kolor zielony w wierszu w części „Liczba bezrobotnych ogółem" oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Kolor zielony w kolumnie w części „% kobiet" oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.

Wskaźnikiem umożliwiającym ocenę sytuacji na lokalnym rynku pracy jest również udział zarejestrowanych bezrobotnych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym. Wskaźnik ten w gminie Pępowo w analizowanym okresie należał do jednych z najwyższych spośród wszystkich analizowanych gmin (tabela 12).

Tabela 12. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
ogółem											
2009	4,2	6,1	6,8	6,6	4,9	7,5	6,0	7,6	6,2	7,9	7,4
2010	4,9	5,4	6,3	6,0	5,1	7,8	5,0	7,2	6,5	6,9	7,5
2011	4,6	5,5	6,6	6,1	4,8	8,2	4,9	7,0	6,5	6,5	7,8
2012	5,3	6,3	5,1	5,7	5,1	7,7	5,6	6,8	5,1	6,3	8,1
mężczyźni											
2009	3,7	5,0	5,9	5,9	3,6	7,1	4,3	5,6	5,4	7,8	6,4
2010	3,8	4,4	5,2	4,7	3,9	7,0	4,0	5,1	4,9	6,8	6,5
2011	3,4	4,1	5,4	4,2	3,1	6,7	3,1	5,1	4,7	5,9	6,8
2012	4,7	5,0	4,2	4,9	3,6	6,9	3,6	5,7	3,8	5,9	7,2
kobiety											
2009	4,9	7,3	7,9	7,3	6,4	8,0	7,9	9,7	7,0	8,2	8,5
2010	6,0	6,6	7,6	7,4	6,5	8,6	6,1	9,6	8,6	7,1	8,7
2011	5,9	7,2	8,1	8,4	6,7	9,9	6,9	9,3	8,7	7,2	9,0
2012	5,9	7,8	6,2	6,6	6,9	8,6	8,0	8,1	6,8	6,8	9,2

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Ważnym kapitałem gospodarczym na lokalnym rynku pracy są osoby młode, do 25. roku życia. Im mniej miejsc pracy dla tych najbardziej mobilnych pracowników, tym większe prawdopodobieństwo ich migracji do innych miast, a co za tym idzie, spadku konsumpcji i pogłębianie procesu starzenia się społeczeństwa na poziomie lokalnym.

W gminie Pępowo w prezentowanych latach udział osób do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych nie przekraczał 35% (wykres 10). Najwyższy wzrost tego wskaźnika dla

powiatu i województwa dotyczy lat 2009-2011. Natomiast dla gminy Pępowo są to ostatnie dwa lata. Niepokojącym zjawiskiem jest także wzrost tego wskaźnika w gminie przy jednoczesnym obniżeniu w powiecie i województwie. Należy jednak zaznaczyć, że jednym z wyjaśnień faktu obniżania się wartości tego wskaźnika mogą być ruchy migracyjne mieszkańców. Najbardziej prawodpodobnym wyjaśnieniem jest jednak efekt statystyczny związany z przesuwaniem zarejestrowanych bezrobotnych do innych kategorii wiekowych.

Wykres 10. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych w gminie Pępowo, powiecie gostyńskim i woj. wielkopolskim okresie 12.2007-12.2013 (w %)

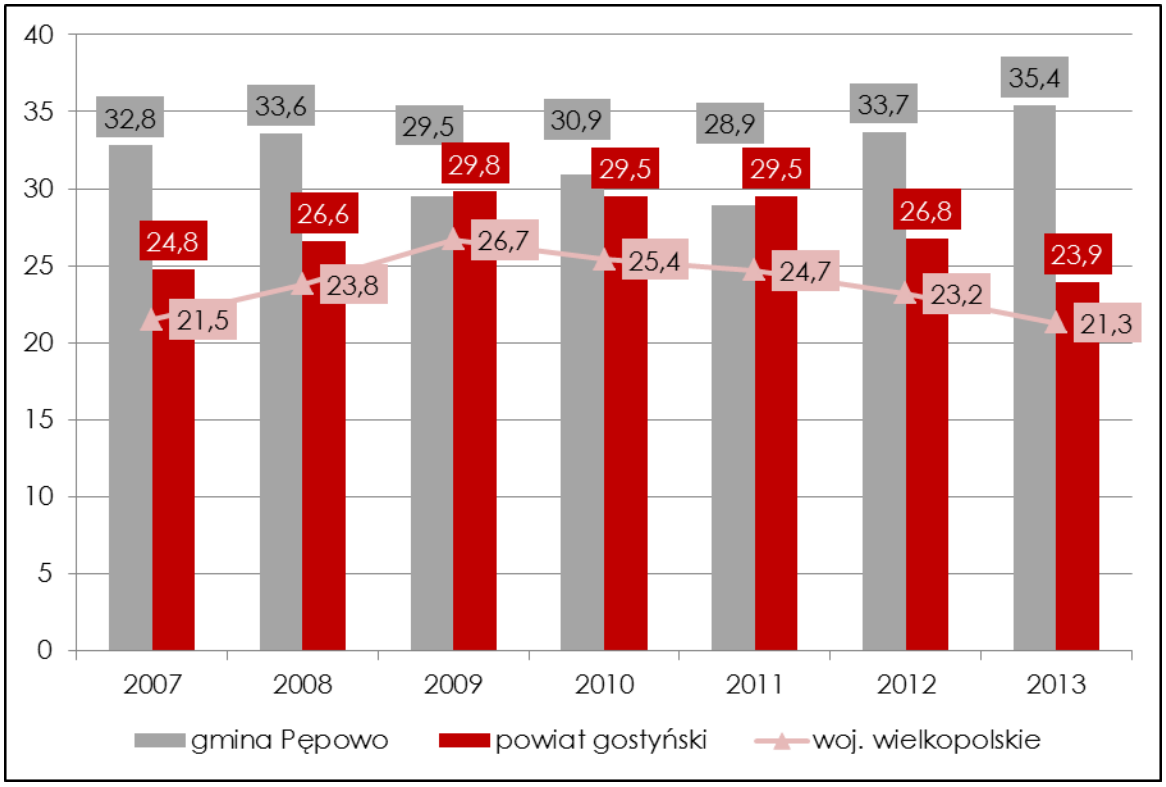

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Statystyka w Wielkopolsce, dostępny: www.wup.poznan.pl, [data dostępu: 22-02-2014]

Wskaźnik salda migracji dla gminy Pępowo przyjmował w ostatnich latach wartości ujemne (wykres 11). Przyczyn tego zjawiska można upatrywać w rolniczym charakterze gminy, gdzie nie powstają żadne nowe większe przedsiębiorstwa, które oferowałyby miejsca pracy, zwłaszcza młodym osobom, wchodzącym na rynek pracy.

Wykres 11. Saldo migracji w podziale na płeć w gminie Pępowo w latach 2007-2012

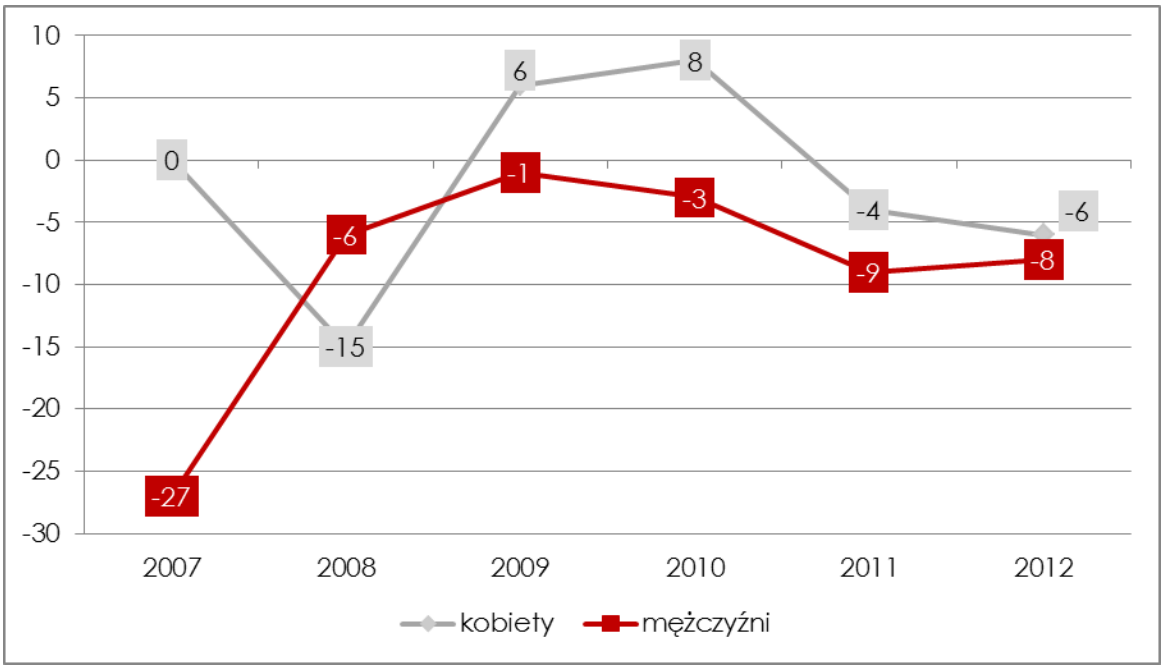

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Ze względu na fakt, że w gminie Pępowo przeważa gospodarka rolna i nie znajdują się w niej żadne większe podmioty warto wymienić tu dwa przedsiębiorstwa, które zostały nagrodzone w 2012 roku. Nagroda dotyczy rankingu największych przedsiębiorstw regionu leszczyńskiego za 2012 rok[266]. Nagrodzono w nim firmę Vica sp. z o.o., która zatrudnia 109 pracowników i osiągnęła 59 miejsce w rankingu. Ta sama firma uzyskała także nagrodę w rankingu „Efektywna Firma 2012 Województwa Wielkopolskiego", organizowanego przez Instytut Nowoczesnego Biznesu.

5. KONDYCJA SEKTORA SPOŁECZNEGO

Do sektora społecznego można zaliczyć wszystkie te organizacje, których celem jest działanie zorientowane na rozwój danego obszaru, zwiększenie jego atrakcyjności i stworzenie dogodnych warunków życia. Wskaźnikiem, który pozwala ocenić kondycje sektora pozarządowego jest m.in. liczba fundacji i stowarzyszeń działających na danym obszarze. Na podstawie wykresu 12 można stwierdzić, że na terenie gminy Pępowo istnieje mniejsza

[266] www.issuu.com, [data dostępu: 05.02.2014].

liczba fundacji i stowarzyszeń niż w pozostałych gminach należących do LGD Gościnna Wielkopolska.

Wykres 192. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku

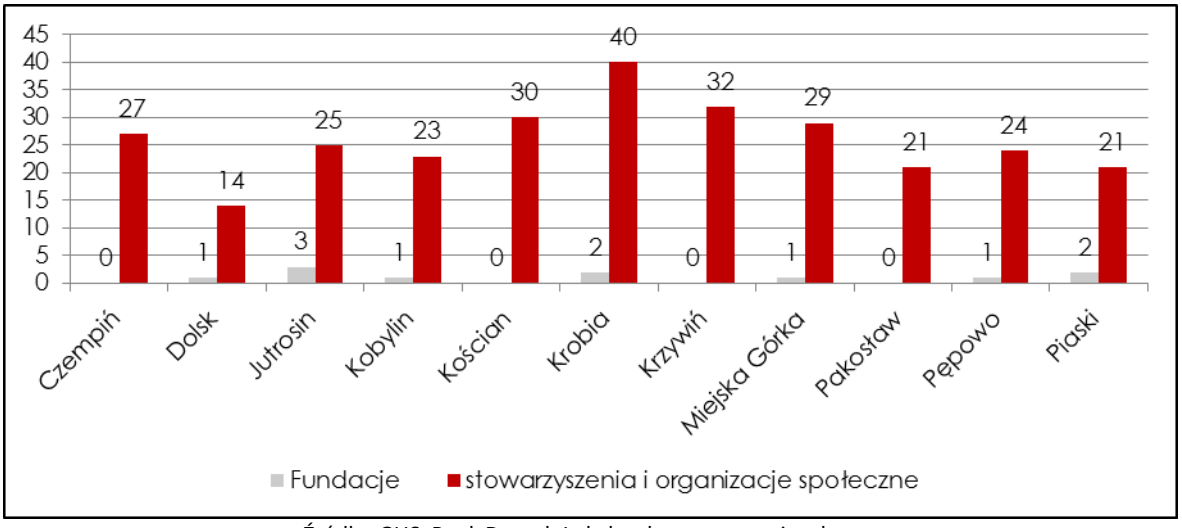

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Dokładniejsze dane, nie tylko o liczbie instytucji, ale także o zakresie ich działania znajdują się na stronie Krajowego Rejestru Sądowego[267], według którego na terenie gminy Pępowo funkcjonują 22 stowarzyszenia i organizacje pozarządowe. Należą do nich:

- Centrum Rozwoju Gminy Pępowo,
- Towarzystwo Edukacyjno- Kulturalne Ziemi Pępowskiej,
- Fundacja „Gościnna Wielkopolska
- Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Gościnna Wielkopolska" w Pępowie,
- Stowarzyszenie „Krzyżanki",
- Klub Jeździecki Arlet Pałac Pępowo w Pępowie,
- Stowarzyszenie „Klub Sportowy Ludwinowo",
- Pępowskie Towarzystwo Wędkarskie w Pępowie,
- Kółko Rolnicze w Ludwinowie oraz Skoraszewicach,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Babkowicach, Czeluścinie, Gębicach, Krzekotowicach, Krzyżankach, Ludwinowie, Magdalenkach, Pasierbach, Pępowie, Siedlcu, Skoraszewicach, Wilkonicach.

[267] www.ems.ms.gov.pl/krs, [data dostępu: 05.02.2014].

„Centrum Rozwoju Gminy Pępowo”[268] jest organizacją pozarządową wspierającą wszechstronny rozwój lokalny, powołaną w 1996 roku. Główne zadania organizacji to inspirowanie i wspieranie rozwoju przedsiębiorczości, działalność edukacyjna, informacja gospodarcza oraz promocja osiągnięć gminy i jej mieszkańców. Centrum Rozwoju Gminy Pępowo prowadzi szkolenia dla lokalnych przedsiębiorców, rolników oraz kursy przekwalifikowujące dla bezrobotnych.

„Najistotniejsze działanie Centrum Rozwoju Gminy związane z edukacją to prowadzenie Filii Wielkopolskiego Uniwersytetu Ludowego. Ponadto, prace organizacji na rzecz rozwoju turystyki na obszarze gminy Pępowo zaowocowały powołaniem Międzygminnego Związku Turystycznego "Wielkopolska Gościnna". CRG udostępnia pomieszczenie na pracownię komputerową dla pępowskich szkół oraz prowadzi szereg innych działań mających na celu stymulowanie rozwoju gminy, w tym działalność doradczą”[269].

Kolejnymi organizacjami pozarządowymi zajmującymi się działaniem na rzecz rozwoju gminy, wspieraniem przedsiębiorczości, wspólnot i społeczności lokalnych są Fundacja „Gościnna Wielkopolska” oraz Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Gościnna Wielkopolska” w Pępowie. Na terenie gminy Pępowo ma swoją siedzibę Ogólnopolskie Stowarzyszenie Doradztwa Przedsiębiorczości.[270] Ich misją jest rozwijanie i propagowanie inicjatyw i działań sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości lokalnej oraz upowszechnianie idei przedsiębiorczości. Do działań prowadzonych przez stowarzyszenie należą szkolenia potencjalnych przedsiębiorców w ramach projektu „Rozwój i promocja mikroprzedsiębiorczości wiejskiej".

Do organizacji, których główne działania skupiają się wokół sektora edukacji i kultury zaliczyć można „Towarzystwo Edukacyjno - Kulturalne Ziemi Pępowskiej” prowadzące swoją działalność od 2004 roku,271a także Stowarzyszenie „Krzyżanki”, które prowadzi zajęcia edukacyjno - rekreacyjne głównie dla dzieci i młodzieży. W swej działalności stowarzyszenie dba o rozwój edukacyjny, kulturalny oraz sportowy najmłodszych mieszkańców gminy,

[268] www.crg.com.pl, [data dostępu: 05.02.2014].
[269] www.doradca-ue.pl/?page=institution&id=60, [data dostępu: 05.02.2014].
[270] www.bazy.ngo.pl/search/info.asp?id=2789, [data dostępu: 05.02.2014].
[271] www.bazy.ngo.pl/search/info.asp?id=109947, [data dostępu: 05.02.2014].

poprzez organizowanie zajęć, zabaw czy wycieczek. Kolejnym ważnym obiektem na terenie gminy Pępowo jest Centrum Sportowo-Kulturalne, wokół którego w dużej mierze skupia się życie kulturalne mieszkańców gminy. Jest ono inicjatorem i organizatorem gminnych imprez kulturalnych oraz współorganizatorem wydarzeń powiatowych. Na terenie centrum działa także pięć grup artystycznych: sekcja tańca i rytmiki dla najmłodszych, sekcja tańca, zespół Aura, zespół wokalny Remedium oraz chór gminno-parafialny „Continuo".

O potencjale lokalnych organizacji pozarządowych wypowiadali się także uczestnicy badań jakościowych: „Gdyby Pan zapytał, któregoś z członków tych stowarzyszeń to z pewnością padła by odpowiedź, że marnie się to kształtuje. Ich powstawanie, rozwój nie zależy jednak tylko od wójta, a przede wszystkim od ludzi, którzy chcą przynależeć do takiej organizacji. Jeśli przyjdzie do mnie ktoś z ciekawym pomysłem, który może mieć korzyści dla nas wszystkich, to staram się pomagać w realizacji tej idei. Mamy wiele dość prężnie działających organizacji, takich jak Koło Gospodyń Wiejskich, działamy w świetlicach wiejskich, które zaczęliśmy remontować, nie czekając na jakiekolwiek pieniądze z UE. Możemy pochwalić się bardzo mocnym zespołem strażaków. Mamy bardzo silne struktury sportowe, wiele drużyn młodzieżowych. Myślę, że każda nowa organizacja, jeśli będzie miała dobry program i nie będzie miała piętna polityki za plecami, ma szansę się tutaj rozwijać. Gdyby tak policzyć, to na sport, straż czy też inne organizacje wydawane są duże sumy w granicach prawie 300 tys. złotych rocznie. A to nie jest mało". [W18]

Ważnym aspektem dla mieszkańców małych miejscowości jest dostęp do edukacji. Bliskość placówek oświaty może wpływać na atrakcyjność danej gminy. Dzieci oraz młodzież szkolna mają do dyspozycji dwie placówki edukacyjne na terenie gminy Pępowo. Jest to Zespół Szkół Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Pępowie oraz Samorządowa Szkoła Podstawowa im. Powstańców Wielkopolskich w Skoraszewicach.

Ważne dla gminy jest także wspieranie aktywności fizycznej, co podkreślał jeden z liderów lokalnych: „Uważam, że to bardzo zdrowy układ. Myślę, że bardzo ważne są struktury sportowe, a mamy je naprawdę dobre. Podczas rozgrywek sportowych w naszej gminie hale są oblegane. Jest wiele młodych osób, które bardzo w to wszystko się angażują. Myślę, że to jest o wiele lepsze, aniżeli gdyby miała powstać organizacja, która ma niby piękne hasła,

projekty, ale wiecznie poszukująca wsparcia finansowego i której efektów mielibyśmy się nie doczekać". [W18]

6. PARTYCYPACJA OBYWATELSKA

Uczestniczyć w życiu gminy można na wielu płaszczyznach. Partycypacja obywatelska dotyczy działań podejmowanych przez mieszkańców lokalnej społeczności w celu rozwiązania danych problemów społecznych, udziału czy też wpływu na decyzje podejmowane przez władze publiczne a także kontroli nad nimi. Partycypować można poprzez referenda, konsultacje społeczne, podejmowanie obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej, składanie wniosków i wiele innych.

Frekwencja wyborcza należy do jednych z najważniejszych i najbardziej adekwatnych metod służących określaniu poziomu aktywności obywatelskiej mieszkańców.

We wszystkich wyborach samorządowych na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat była ona wyższa niż średnia dla powiatu, województwa i Polski. Może to świadczyć o relatywnie dużym poczuciu odpowiedzialności obywatelskiej wśród uprawnionych do głosowania mieszkańców gminy Pępowo i o stosunkowo dużym poczuciu sprawstwa i wpływu wśród mieszkańców na sprawy gminy.

Tabela 13. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w Polsce, woj.wielkopolskim, powiecie gostyńskim i gminie Pępowo w latach 2002, 2006, 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2002			2006		2010	
	Wybory do rad gmin I tura	Wybory na wójta, burmistrza, prezydenta miasta		I tura	II tura	I tura	II tura
		I tura	II tura				
Polska	44,1	44,2	35,0	46,0	39,6	47,3	35,3
woj. wielkopolskie	45,8	45,9	35,7	47,1	38,7	47,1	31,5
pow. gostyński	51,3	51,4	39,8	46,6	37,5	48,3	32,7
gm. Pępowo	56,9	59,4	-	46,8	-	55,5	-

Źródło: PKW, opracowanie własne.

W wyborach do Sejmu i Senatu w poszczególnych latach frekwencja wyborcza w gminie Pępowo nie przekraczała 50%, z wyjątkiem roku 2001. Analiza frekwencji w kolejnych wyborach parlamentarnych wskazuje, że najniższą frekwencję odnotowano w wyborach w 2005 roku. Kolejny spadek odsetka osób uczestniczących wobec ogółu uprawnionych do

głosowania w wyborach dotyczy roku 2011. W ostatnich wyborach w gminie Pępowo wzięło średnio udział o 2,5 p.p więcej osób niż w całym powiecie gostyńskim i o 6,7 p.p. mniej niż w całym województwie wielkopolskim. Dane dotyczące frekwencji w wyborach do Sejmu i Senatu wskazywać mogą na znacznie mniejsze poczucie wpływu na politykę krajową.

Tabela 14. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie gostyńskim i gminie Pępowo w latach 2001, 2005, 2007, 2011 (w %)

Wyszczególnienie	2001		2005		2007		2011	
	Sejm	Senat	Sejm	Senat	Sejm	Senat	Sejm	Senat
Polska	46,3	46,3	40,6	40,6	53,9	53,9	48,9	48,9
woj. wielkopolskie	49,9	49,9	40,9	40,9	55,1	55,1	49,2	49,2
pow. gostyński	52,0	52,0	35,0	35,0	46,4	46,4	40,0	40,0
gm. Pępowo	59,5	59,5	41,6	41,6	46,0	46,0	41,9	42,5

Źródło: PKW, opracowanie własne.

W porównaniu do danych ogólnokrajowych, wojewódzkich i powiatu gostyńskiego wybory prezydenckie były przedmiotem dużego zainteresowania mieszkańców gminy Pępowo. Jedynie w roku 2005 udział mieszkańców w wyborach był niższy niż ten z powiatu o 1,1 p.p. lecz dotyczy to jedynie drugiej tury wyborów.

Tabela 15. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie śremskim i gminie Pępowo w latach 2000, 2005 i 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2000	2005		2010
		I tura	II tura	
Polska	61,1	49,7	51,0	55,3
woj. wielkopolskie	66,5	51,2	51,4	54,3
pow. gostyński	67,8	46,9	45,5	47,7
gm. Pępowo	70,9	48,6	44,4	49,7

Źródło: PKW, opracowanie własne.

Na partycypację obywatelską w wymiarze lokalnym w znacznie większym stopniu wpływają działania władz jednostek samorządu terytorialnego, mające na celu informowanie i zachęcanie mieszkańców do zaangażowania w życie gminy. Jednym z najważniejszych wymiarów tej aktywności jest jakość i zakres prowadzonej współpracy międzysektorowej.

7. Współpraca międzysektorowa

Samorząd terytorialny na poziomie gminnym jest jednym z najważniejszych partnerów organizacji pozarządowych. Jest to widoczne w rosnącej liczbie gmin, które dotują realizację

zadań przez trzeci sektor. W Polsce wciąż jednak zauważa się małą skalę partnerskich relacji między przedstawicielami obu sektorów[272].

Władze gminy Pępowo starają się włączać mieszkańców, przedstawicieli trzeciego sektora i firm w proces decyzyjny. Wyrazem tego są konsultacje społeczne, ogłaszane na terenie gminy. W roku 2014 miały miejsce już dwie takie konsultacje, dotyczące lasów o szczególnych walorach przyrodniczych i ekosystemów reprezentatywnych na terenie gminy. Począwszy od roku 2008, na terenie gminy co dwa lata organizowane są także zebrania wiejskie poruszające ważne dla gminy tematy.

Na stronach internetowych gminy brak informacji dotyczących frekwencji mieszkańców na poszczególnych konsultacjach, natomiast w tej kwestii wypowiadali się lokalni liderzy: „Frekwencja na takim zebraniu nie wygląda źle. Wszystko zależy od wsi i ilości jej mieszkańców. Ale takie zebrania są ważne, ludzie mogą wyrazić swoją opinię na temat tego, co dzieje się w gminie". (W18)

Potwierdzeniem efektywności współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi w gminie Pępowo są wyniki rankingu „Przyjazny Samorząd". Ranking tworzony jest na podstawie corocznego badania „Monitoring współpracy między organizacjami pozarządowymi i jednostkami samorządu terytorialnego" realizowanego przez Stowarzyszenie Klon/Jawor oraz Departament Pożytku Publicznego Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej[273]. Ranking uwzględnia cztery wymiary współpracy, w ramach których gmina może otrzymać od 0 do 5 gwiazdek. Gmina Pępowo została nim odznaczona trzykrotnie: otrzymała Certyfikat „Przyjazny Samorząd 2008", „Przyjazny Samorząd 2009"oraz Certyfikat „Przyjazny Samorząd 2010". W tabeli 16 przedstawiono punktację gminy Pępowo przyznaną w poszczególnych latach.

[272] *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych. Raport z badania 2012*, s.11, op. cit.
[273] *Gwiazdki za współpracę*, op. cit., [data dostępu: 05.03.2014].

Tabela 16. Oceny uzyskane przez gminę Pępowo w rankingu „Przyjazny Samorząd" w latach 2008, 2009 i 2010

	2008	2009	2010
Program współpracy	2/5	3/5	4/5
Współpraca finansowa	4/5	3/5	3/5
Wspierające formy współpracy pozafinansowej	0/5	3/5	4/5
Partnerskie formy współpracy pozafinansowej	0/5	3/5	4/5
Wynik ogólny	1,5/5	3/5	3,7/5

Źródło: opracowanie własne.

Samorząd gminy Pępowo nie był zbyt dobrze oceniony w roku 2008, na pięć możliwych gwiazdek, otrzymał wynik ogólny równy 1,5 punktu. Na wynik ten miał wpływ w głównej mierze brak zrealizowanych zadań w zakresie wsparcia organizacji pozarządowych i współpracy z tymi organizacjami. Z roku na rok wyniki rankingu były coraz wyższe, co potwierdza większe zaangażowanie się władz samorządowych we współpracę z trzecim sektorem. W roku 2009 samorząd otrzymał po trzy gwiazdki we wszystkich ocenianych elementach. Urząd wspierał także organizacje poprzez pomoc administracyjną, konsultacje telefoniczne, punkty poradnictwa a także poprzez planowanie i realizację wspólnych przedsięwzięć. W 2010 roku szczególne zastrzeżenia sformułowano do współpracy finansowej. Dotyczyły one poziomu finansowania, który nie przekroczył 1% wydatków bieżących oraz faktu że środki te były w znacznym stopniu przeznaczone na jeden rodzaj organizacji. Wszystkie te aktywności świadczą nie tyle o pozytywnych tendencjach obecnych we współpracy administracji samorządowej z trzecim sektorem, ile o mniej lub bardziej rzetelnym spełnianiu ustawowych obowiązków przez przedstawicieli władz gminy.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w gminie Pępowo w latach 2007-2012 492
Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności gminy Pępowo w 2012 roku 493
Wykres 3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Pępowo w latach 2007-2012 (w %) 494
Wykres 4. Prognoza zmian liczby ludności w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w gminie Pępowo w latach 2014-2030 495
Wykres 5. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Pępowo w okresie 2007-III kwartał 2013 496
Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 497
Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 498
Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 499
Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGONna 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 500
Wykres 10. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych w gminie Pępowo, powiecie gostyńskim i woj. wielkopolskim okresie 12.2007-12.2013 (w %) 514
Wykres 11. Saldo migracji w podziale na płeć w gminie Pępowo w latach 2007-2012 515
Wykres 12. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku 516

SPIS TABEL

Tabela 1. Dynamika zmian w porównaniu rok do roku liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2010-2012 501
Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 502
Tabela 3. Podmioty według klas wielkości gminie Pępowo w latach 2009-2012 502
Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w gminie Pępowo oraz w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku* 503
Tabela 5. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) 505
Tabela 6. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł) 507
Tabela 7. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w %) 508
Tabela 8. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 510

Tabela 9. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 511

Tabela 10. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł) 511

Tabela 11. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 512

Tabela 12. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 513

Tabela 13. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w latach 2002, 2006, 2010 w Polsce, woj.wielkopolskim, powiecie gostyńskim i gminie Pępowo (w %) 519

Tabela 14. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w latach 2001, 2005, 2007, 2011 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie gostyńskim i gminie Pępowo (w %) 520

Tabela 15. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w latach 2000, 2005 i 2010 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie śremskim i gminie Pępowo (w %) 520

Tabela 16. Oceny uzyskane przez gminę Pępowo w rankingu „Przyjazny Samorząd" w latach 2008, 2009 i 2010 522

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

GMINA PIASKI

Rysunek 1. Mapa obszaru realizacji projektu „Partnerstwo samorządów Południowej Wielkopolski na rzecz zwiększenia dostępności i jakości usług publicznych" – gmina Piaski

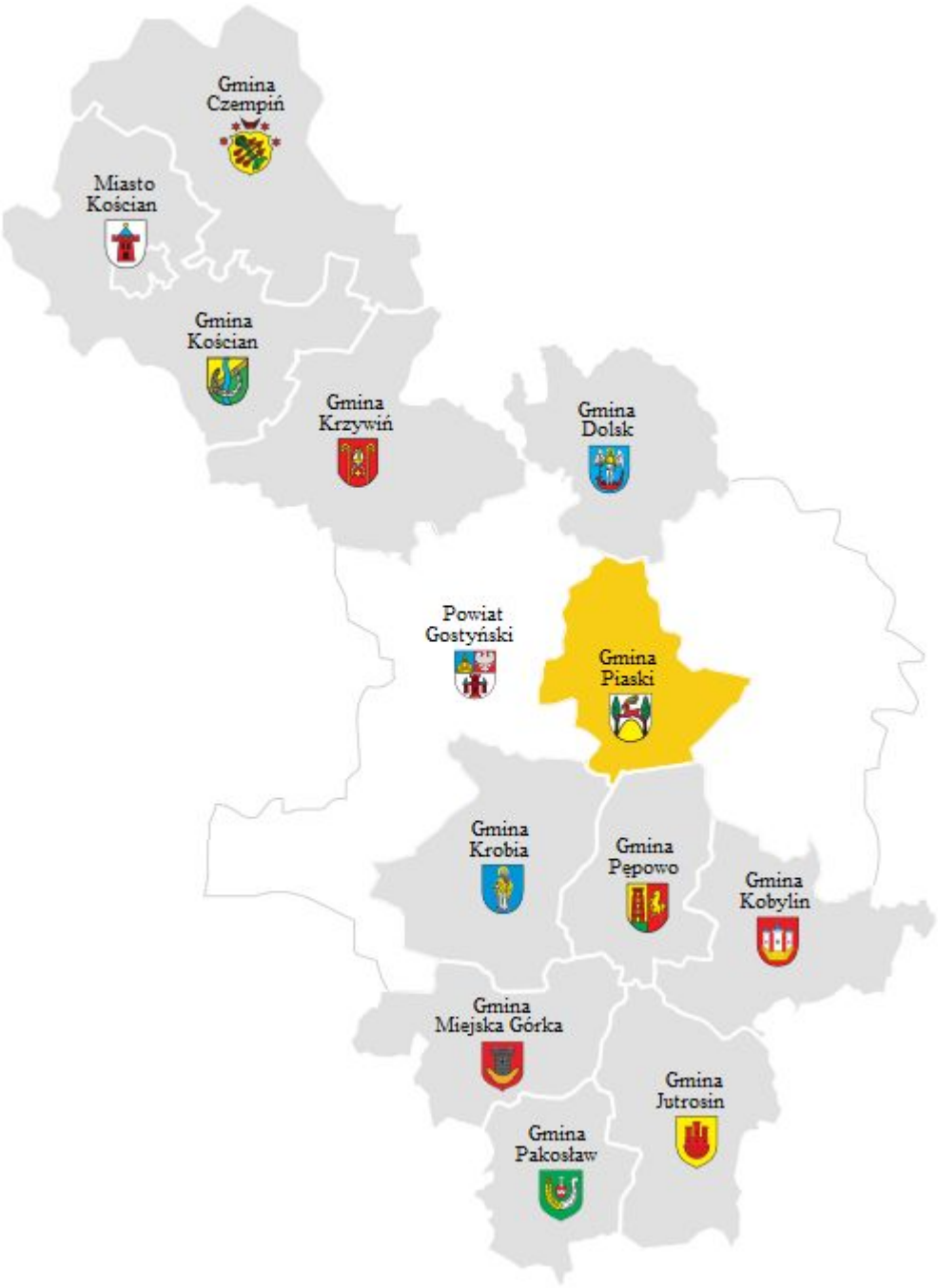

Źródło: http://www.uslugipubliczne.pl/mapa.html

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE

Gmina wiejska Piaski w powiecie gostyńskim położona jest w południowej części Niziny Wielkopolskiej, w odległości około 70 km na południe od Poznania i w odległości około 5 km od Gostynia. Gmina obejmuje obszar 100,7 km^2 co stanowi 12,4 % powierzchni powiatu. Graniczy z gminami: Gostyń, Krobia, Pogorzela, Pępowo, Borek Wielkopolski i Dolsk.

2. ZMIANY DEMOGRAFICZNE

Liczba ludności w Gminie Piaski, według danych GUS wyniosła w 2012 roku 8576 osób co stanowi 11,2% ludności powiatu gostyńskiego. Ze względu na liczbę ludności gmina Piaski sytuuje się na szóstym miejscu na liście wszystkich gmin członkowskich Lokalnej Grupy Działania Gościnna Wielkopolska.

W porównaniu do danych z 2007 roku liczba ludności w gminie Piaski zwiększyła się o 2,9% (239 osób). W przeciwieństwie do większości analizowanych gminy liczba kobiet i liczba mężczyzn także wzrosła o 2,9% - 121 kobiet i 118 mężczyzn. W gminie będącej przedmiotem analizy kobiety stanowią nieznaczną większość (średnio 50,4% w latach 2007-2012) – zob. wykres 1.

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w gminie Piaski w latach 2007-2012

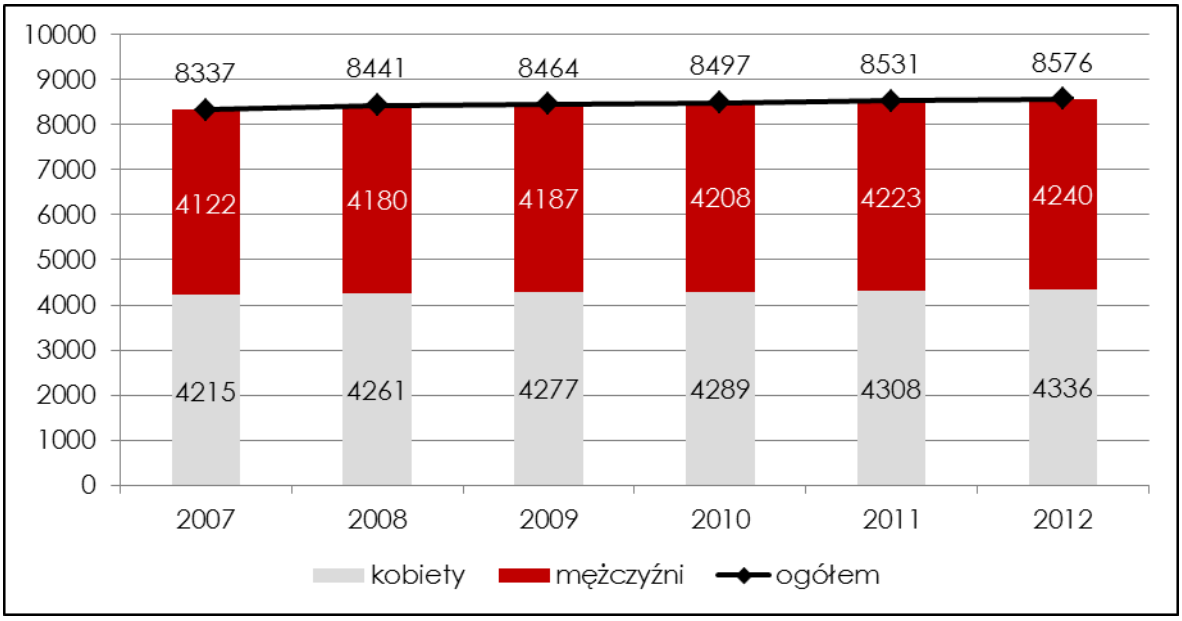

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analiza obecnej struktury wiekowej populacji gminy Piaski (wykres 2) prowadzi do istotnych wniosków związanych z przyszłymi trendami demograficznymi.

Warto zwrócić uwagę na wyraźne wyże demograficzne w kategorii osób urodzonych w latach siedemdziesiątych (szczególnie w przypadku kobiet) i osiemdziesiątych minionego stulecia. Struktura ta odbiega od proporcji odnotowywanych w województwie, w którym można wyraźnie zidentyfikować dwa wyże demograficzne: lat pięćdziesiątych i wspomniany wyż z lat osiemdziesiątych.

Dane dotyczące liczebności najmłodszych mieszkańców gminy wskazują na utrwalanie się modelu rodziny 2+1, czyli takiego, w którym na dwoje rodziców przypada jedno dziecko, a rzadziej 2+2. Można przypuszczać również, że wyż demograficzny odnotowany w kategorii wiekowej od 0 do 4 lat jest efektem odsuwania w czasie decyzji o potomstwie wśród osób urodzonych w latach osiemdziesiątych. Należy podkreślić, że od 2005 odnotowywany w gminie przyrost naturalny był dodatni i osiągał wysokie poziomy – 3,7 w 2007, 4,6 w 2011 i 6,4 w 2012 roku.

Warto zaznaczyć również, że dane obejmują stan z 2012 roku. Oznacza to, że wyż demograficzny lat pięćdziesiątych również mógł objąć obszar gminy, jednak obecna struktura wiekowa jest także efektem procesów migracyjnych.

Dane dotyczące udziału w ogóle ludności osób z poszczególnych kategorii wiekowych (wykres 3) ukazują trend dotyczący zmian w strukturze wiekowej mieszkańców gminy, a także prognozowanie jej w najbliższych latach. Analiza rozkładu procentowego ludności gminy Piaski w podziale na kategorie wiekowe (wykres 3) wskazuje na proces starzenia się społeczeństwa. Należy jednak podkreślić, że w porównaniu do danych ogólnokrajowych proces ten postępuje bardzo wolno i obecna sytuacja demograficzna gminy jest dobra. Spośród wszystkich gmin miejsko-wiejskich i wiejskich w województwie wielkopolskim (207 JST), aż 75 miało w 2012 roku wyższy wskaźnik udziału osób w wieku poprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem[274]. W analizowanych latach można zaobserwować spadek odsetka liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (o 2.3 p.p) przy jednoczesnym wzroście odsetka liczby ludności w wieku poprodukcyjnym (o 1,4 p.p).

[274] Na podstawie danych GUS, BDL.

Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności gminy Piaski w 2012 roku

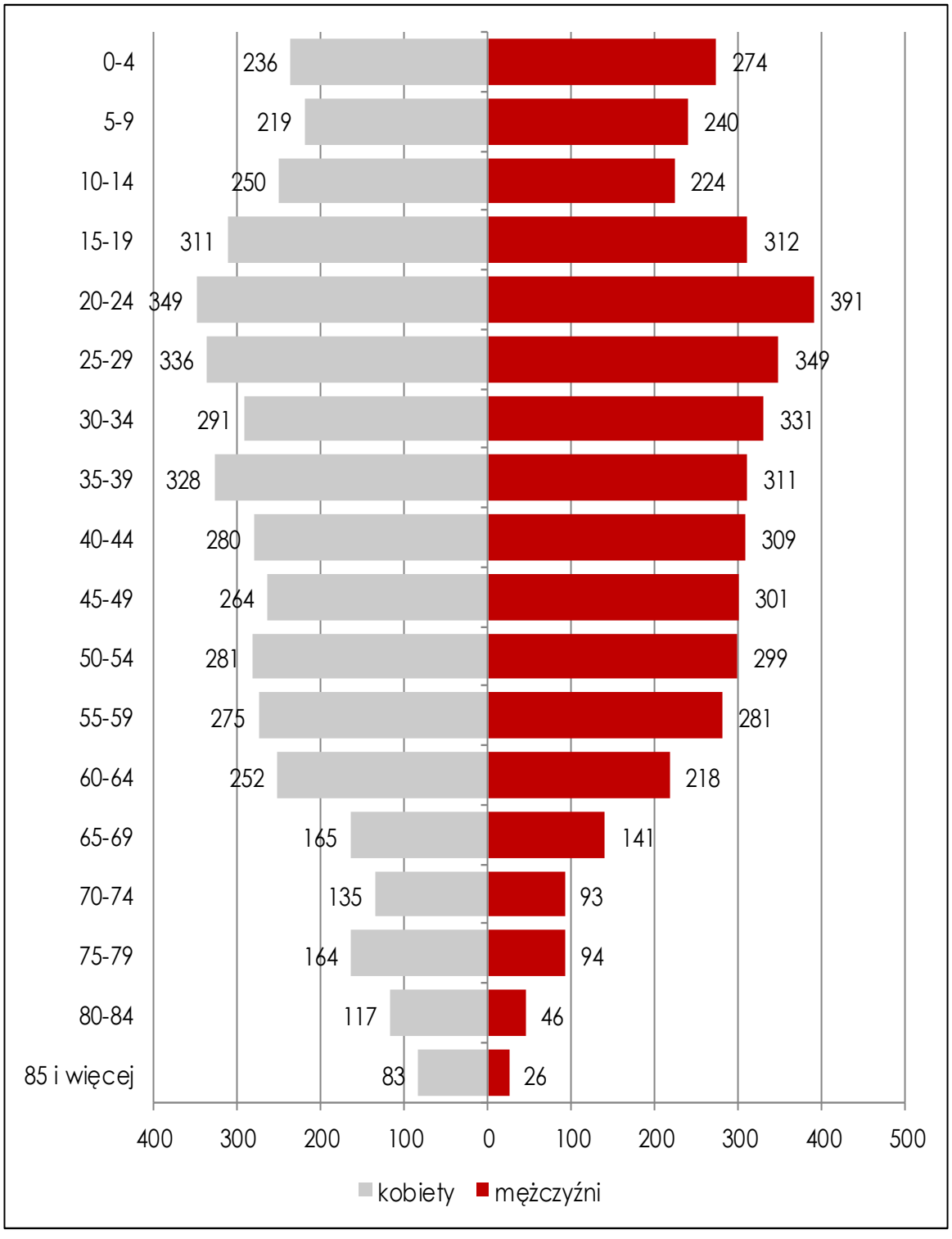

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Warto dodać, że w wartościach bezwzględnych liczba osób w wieku przedprodukcyjnym stale się zmniejsza – z 1956 osób w 2007 roku do 1819 osób w 2012 roku – przy jednoczesnym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym – z 5219 do 5441 osób.

Wykres 3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Piaski w latach 2007-2012 (w %)

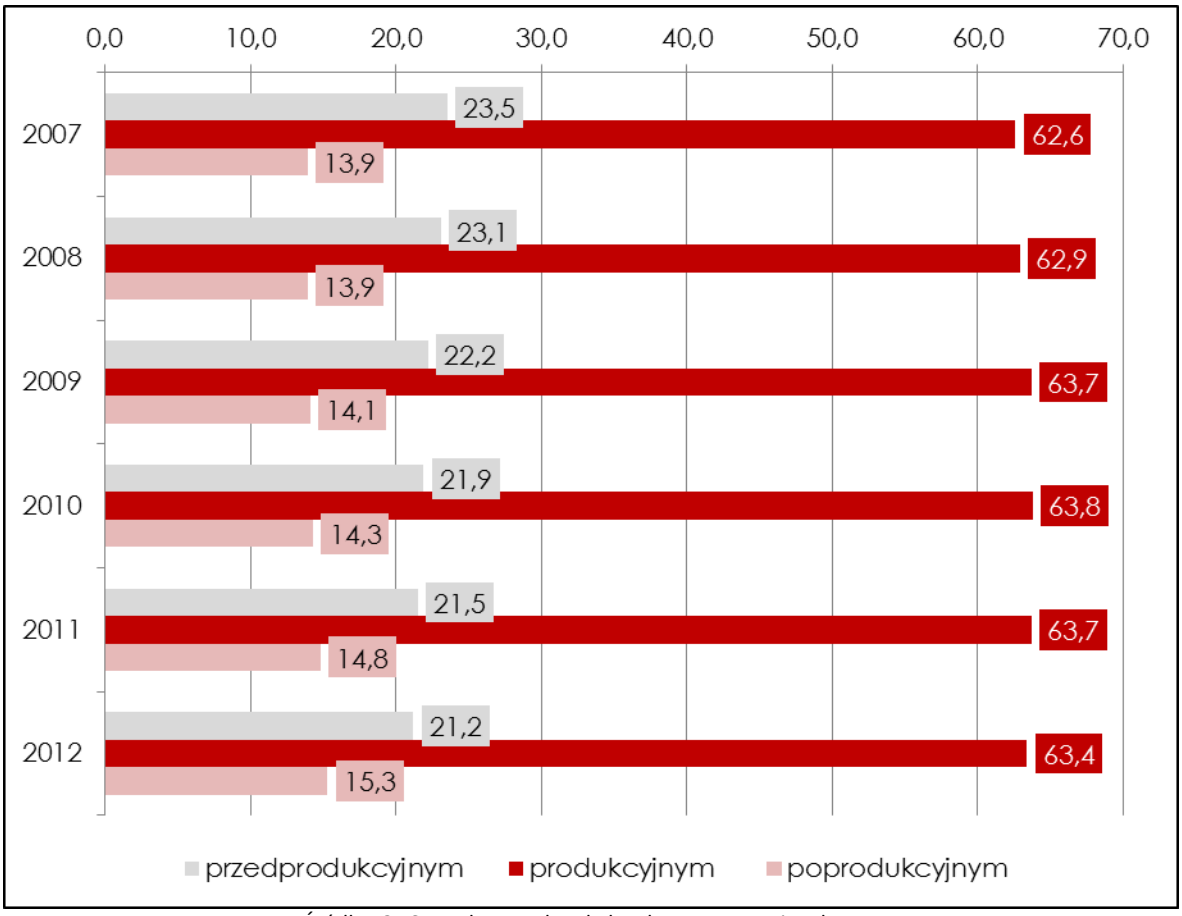

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Choć w ogólnodostępnych rejestrach GUS brakuje danych dotyczących prognozowanej liczby ludności na poziomie gmin, pomocne mogą okazać się estymacje przedstawione w aplikacji „Prognozy zapotrzebowania na usługi edukacyjne" opracowanej na zlecenie Ośrodka Rozwoju Edukacji[275]. Jak wynika z prognozy przedstawionej na wykresie 4 liczba dzieci w wieku 0-6 lat będzie stopniowo rosnąć do roku 2018, a następnie zacznie systematycznie maleć i do 2030 ulegnie zmniejszeniu o około 8%. Warto wspomnieć o efekcie statystycznym wynikającym z faktu, że osoby te znajdą się wówczas w innej kategorii wiekowej. Należy jednocześnie zaznaczyć, że prognoza jest obciążona błędem wynikającym z przesuwania przez osoby urodzone w latach osiemdziesiątych decyzji o posiadaniu potomstwa.

[275] www.prognozademograficzna.ore.edu.pl, [data dostępu: 03.02.2014].

Wykres 4. Prognoza zmian liczby ludności w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w gminie Piaski w latach 2014-2030

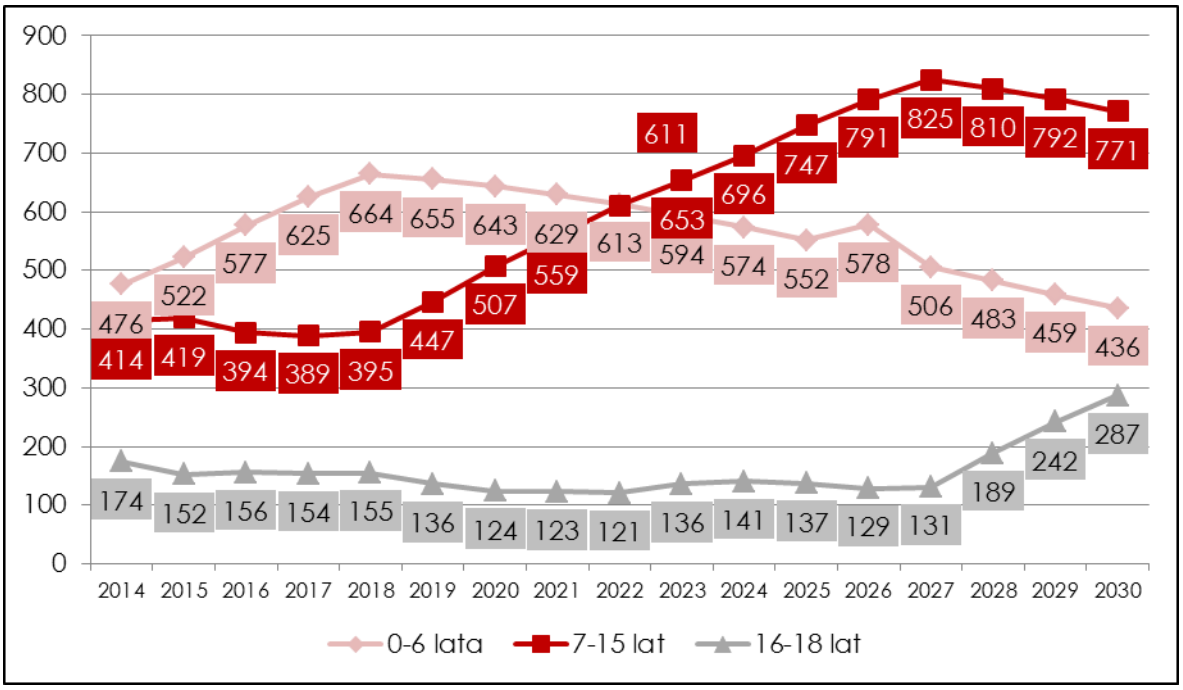

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.prognozademograficzna.ore.edu.pl, [data dostępu: 22.02.2014].

3. KONDYCJA SEKTORA GOSPODARCZEGO

Gospodarka stanowi fundament rozwoju jednostki samorządu terytorialnego. Dochody własne generowane przez gminę pozwalają zapewnić odpowiedni poziom usług społecznych, a prawidłowy rozwój gospodarczy determinuje poziom warunków życia i dobrobytu społeczności lokalnej.

Za wskaźnik poziomu szeroko pojętej przedsiębiorczości mieszkańców gminy, a co za tym idzie umiejętności podejmowania samodzielnych działań, odpowiedzialności oraz poczucia wiary we własne siły, może posłużyć liczba osób prowadzących działalność gospodarczą.

Analizując dane dotyczące liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy Piaski w latach 2007-2013 można zauważyć, wzrostowy trend tego wskaźnika: z 411 w 2007 roku do 530 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w III kwartale 2013 roku (wykres 5).

Jeżeli porównać wskaźnik liczby osób prowadzących działalność gospodarczą do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym gminy Piaski, okazuje się, że w 2012 roku własną firmę miał co dziesiąty mieszkaniec gminy. Zważywszy na wciąż przeważający rolniczy charakter gminy, można ten wskaźnik uznać za wysoki.

Wykres 5. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Piaski w okresie 2007-III kwartał 2013

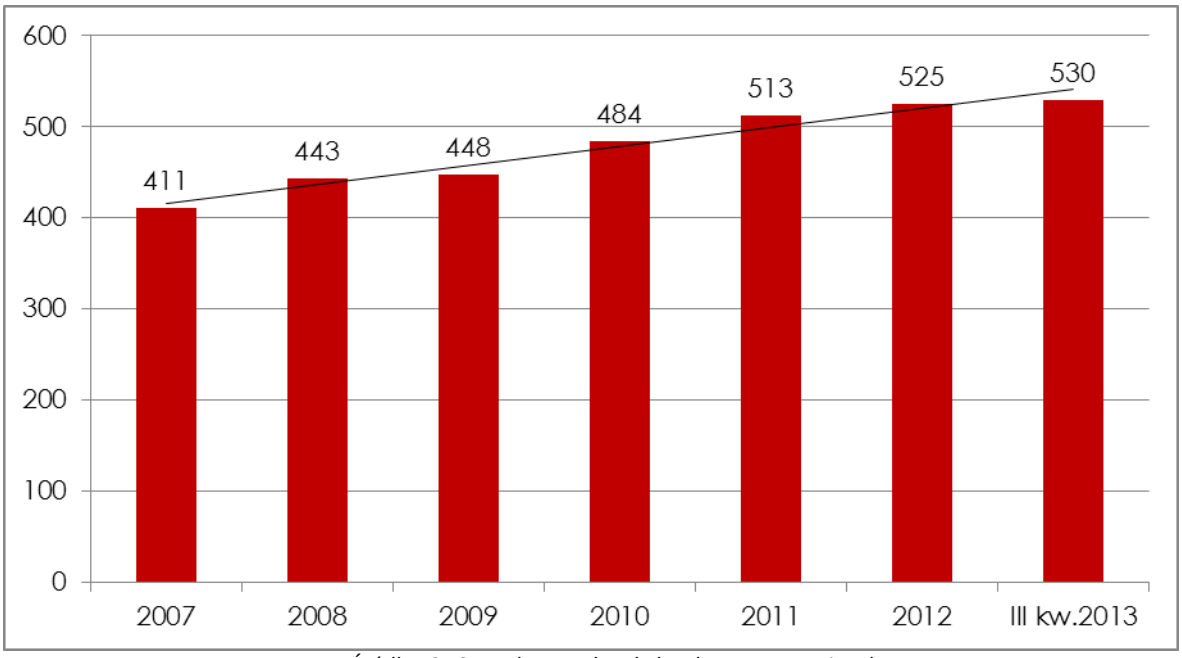

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Za bardziej miarodajny wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców gminy należy jednak uznać liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym (wykres 6). W przypadku gminy Piaski, okazuje się, że wśród porównywanych gmin osiągane w niej poziomy plasują ją w okolicach średniej wszystkich wyników.

Analizując liczbę podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tysięcy ludności w gminach należących do LGD Gościnna Wielkopolska (wykres 7) można zauważyć, że najwięcej podmiotów wpisanych do rejestru REGON znajdowało się w gminie Krobia, najmniej zaś w gminie Kobylin. Rozkład ten dotyczy roku 2012. W gminie Piaski można obserwować wzrost tego wskaźnika, jest on jednak stosunkowo powolny, w roku 2012 wzrósł o 106 nowych podmiotów gospodarczych w porównaniu z 2009 rokiem. Wzrost ten jest najwyższy

względem pozostałych gmin, należy jednak mieć na uwadze liczebność mieszkańców poszczególnych jednostek.

Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

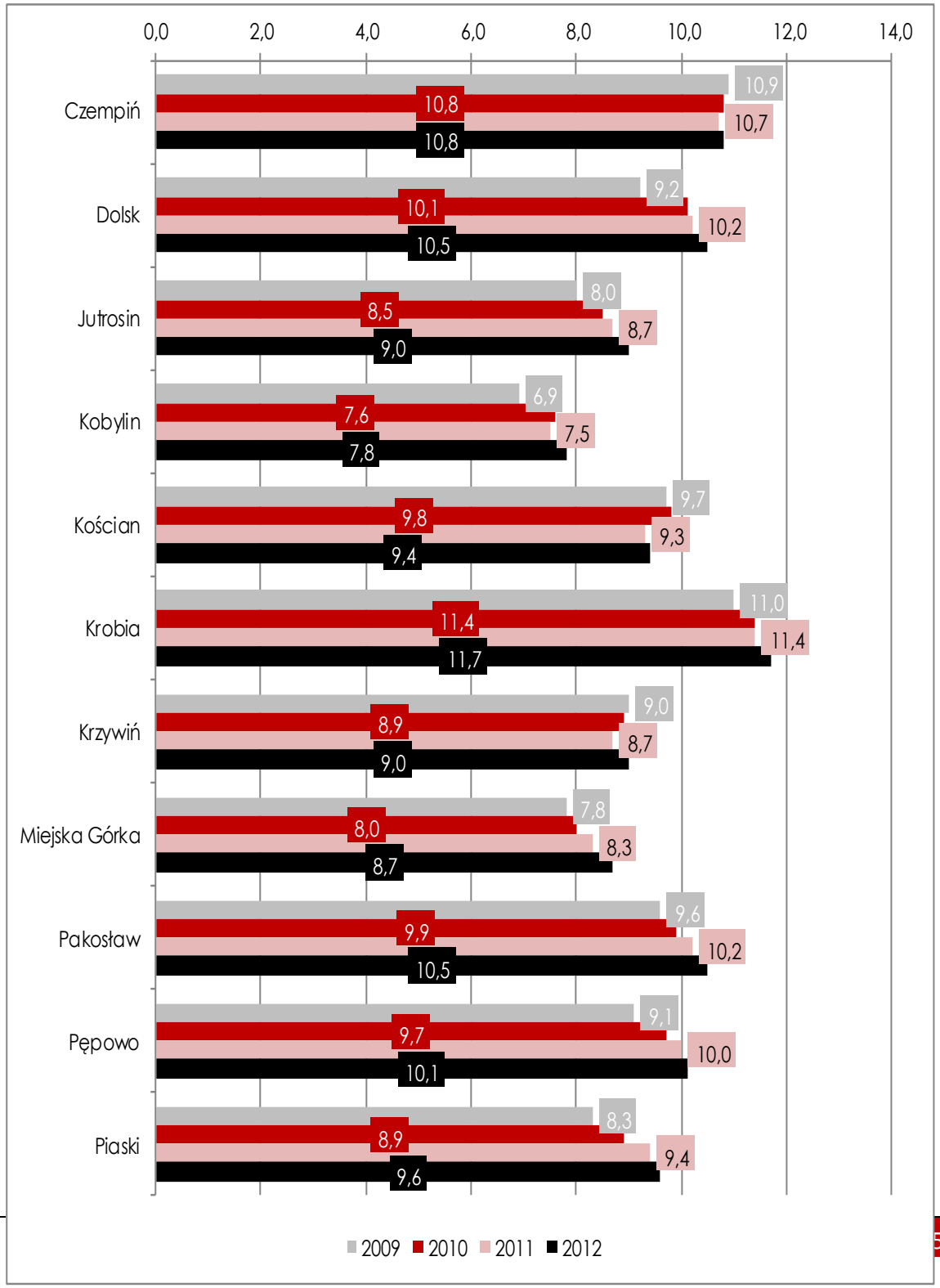

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

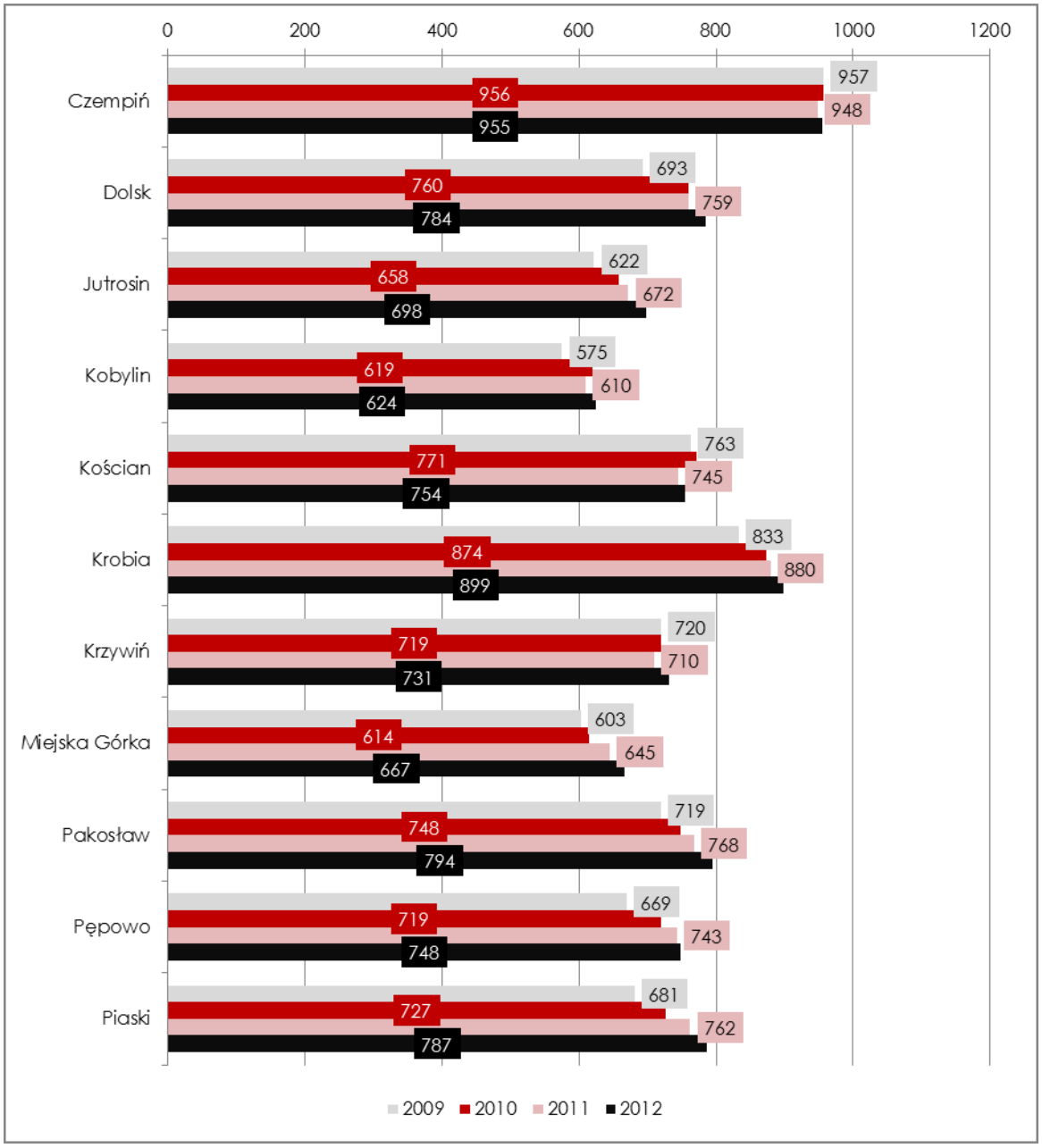

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Można tu przytoczyć wypowiedź przedstawiciela władz samorządowych uzyskaną w ramach badań jakościowych, która wskazuje na wzrost liczby podmiotów gospodarczych jako jeden z pozytywnych wskaźników rozwojowych gminy: „Sytuacja w gminie Piaski jest bardzo dobra i to pod każdym względem. Wszystkie założone plany na rok 2013 realizujemy na bieżąco, jeśli chodzi o kwestię finansową to ubiegły rok także podsumowaliśmy korzystnie. W naszej

gminie mamy zarejestrowanych bardzo wiele podmiotów gospodarczych prowadzących działalność. Uważam, że jest to pewien plus, ponieważ dzięki temu stopa bezrobocia w naszej gminie jest raczej na takim stabilnym poziomie" [W23][276].

Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

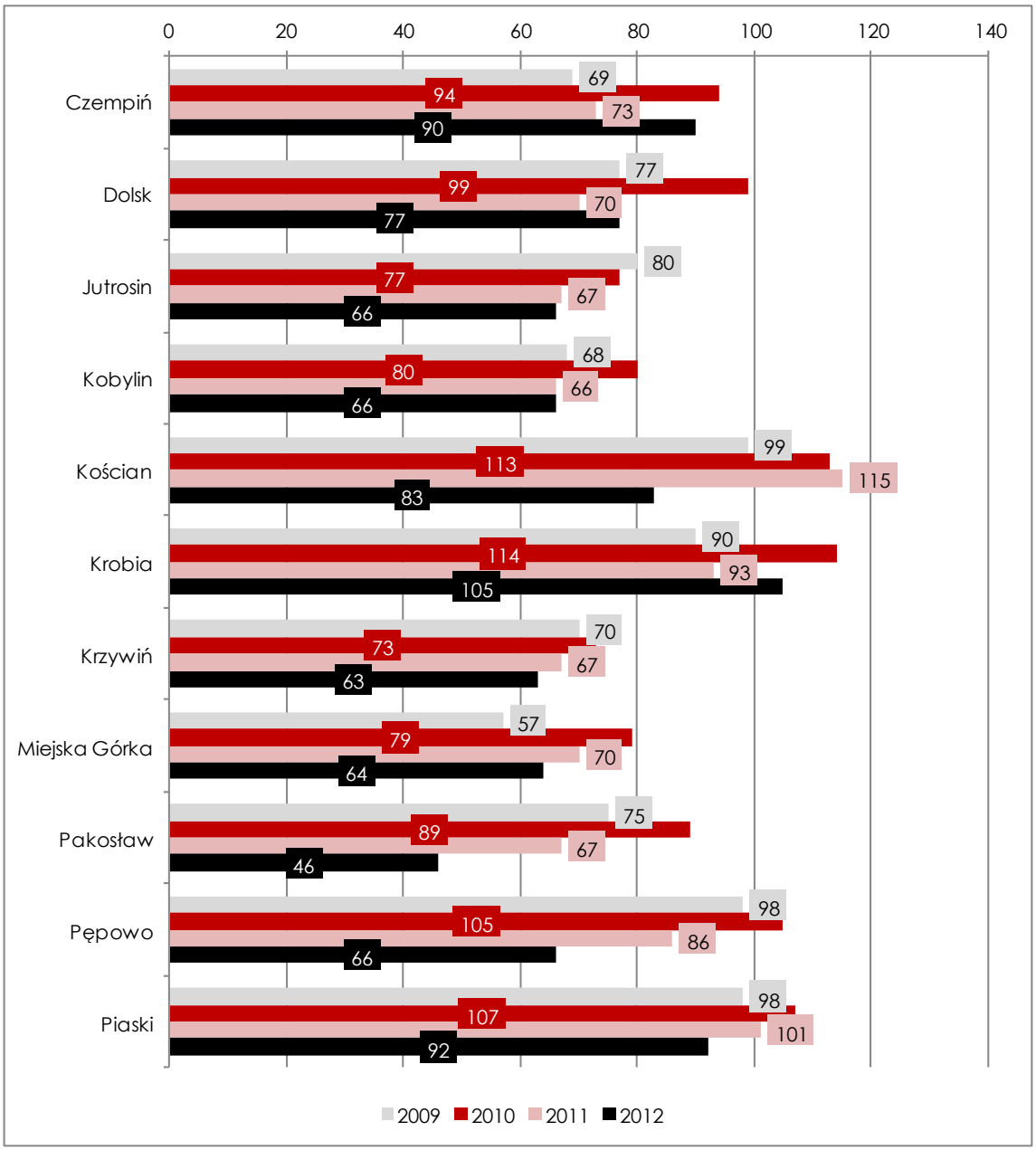

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

[276] Stosowane oznaczenia np. W17 czy F02, R3 są symbolami wskazującymi numer indywidualnego wywiadu pogłębionego (W) lub zogniskowanego wywiadu grupowego (F lub R), podczas którego dana wypowiedź została zarejestrowana.

Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

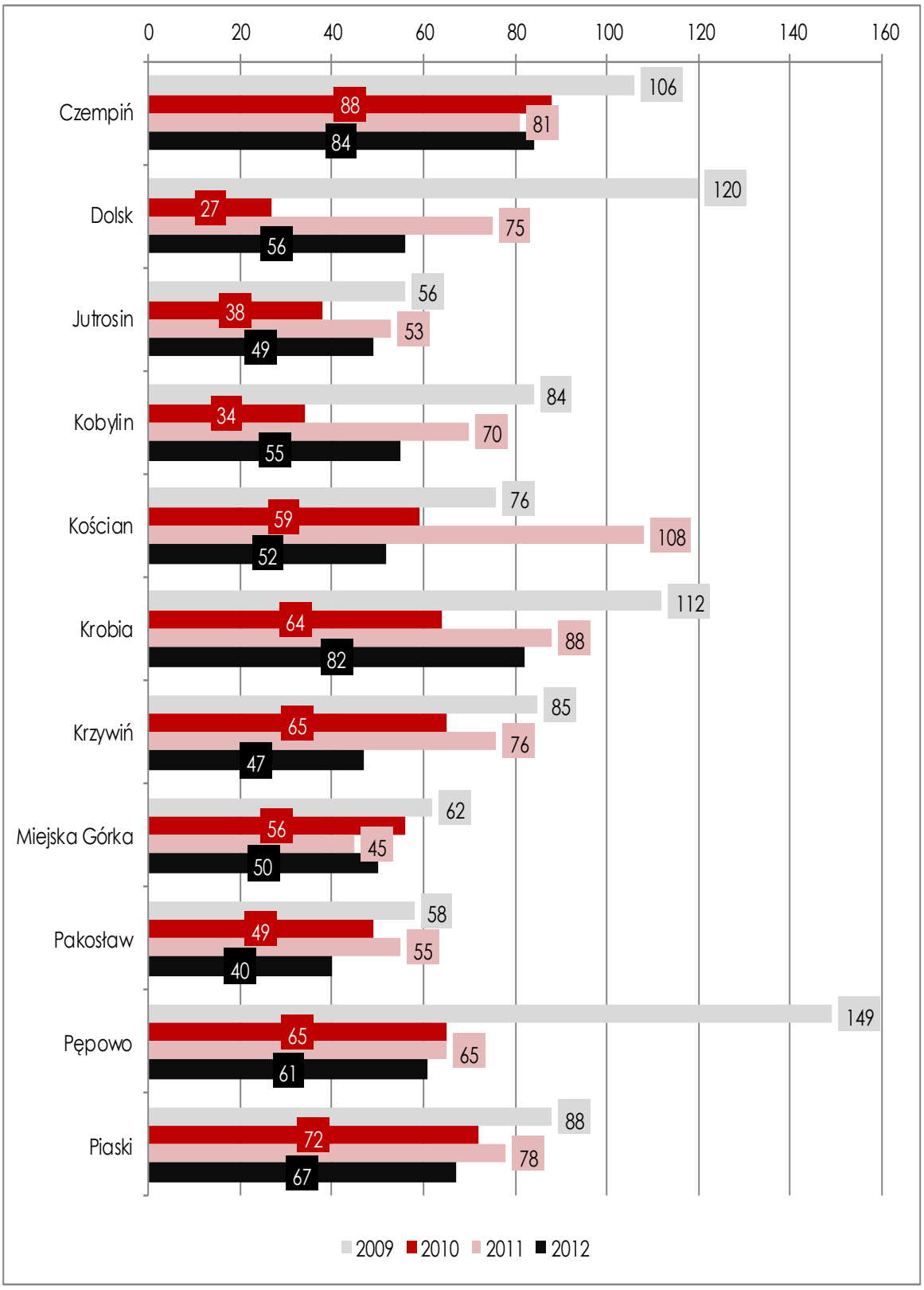

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analiza uśrednionych danych w odniesieniu do liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych (wykres 8) oraz wykreślonych (wykres 9) z rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności nie oddaje dynamiki zmian w lokalnej gospodarce. Bardziej pogłębiona analiza wskazuje na falowy charakter tych wskaźników. Potwierdzają to dane przedstawione w tabeli 1.

Tabela 1. Dynamika zmian w porównaniu rok do roku liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2010-2012 (w %)

Rok do roku	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Nowo zarejestrowane											
2010	36,23	28,60	-3,80	17,60	2,63	26,70	4,30	38,60	18,70	7,10	9,20
2011	-22,34	-29,30	-13,00	-17,50	1,28	-18,40	-8,20	-11,40	-24,70	-18,10	-5,60
2012	23,29	10,00	-1,50	0,00	-26,58	12,90	-6,00	-8,60	-31,30	-23,30	-8,90
Wyrejestrowane											
2010	-16,98	-77,50	-32,10	-59,50	-22,37	-42,90	-23,50	-9,70	-15,50	-56,40	-18,20
2011	-7,95	177,80	39,50	105,90	83,05	37,50	16,90	-19,60	12,20	0,00	8,30
2012	3,70	-25,30	-7,50	-21,40	-51,85	-6,80	-38,20	11,10	-27,30	-6,20	-14,10

Kolory zielony kolumnie oznacza wartość najwyższą, a czerwony najniższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W gminie Piaski od 2010 roku liczba nowo rejestrowanych podmiotów gospodarczych zmniejsza się. Stałą tendencją spadkową charakteryzują się, oprócz gminy Piaski, jeszcze trzy inne gminy: Kościan, Pakosław, Pępowo. W pozostałych analizowanych gminach dynamika rejestrowania nowych podmiotów gospodarczych ma charakter falowy.

W przypadku podmiotów wyrejestrowanych, największy wzrost ich liczby w większości analizowanych gmin miał miejsce w roku 2011. W gminie Piaski było ich więcej (o 8,3%) niż rok wcześniej. W tym czasie największy przyrost liczby wyrejestrowywanych podmiotów gospodarczych odnotowano w gminach Dolsk, Kobylin oraz Kościan.

W wartościach bezwzględnych liczebność podmiotów gospodarczych w gminie Piaski w roku 2012 wynosiła 675[277]. Najwyższą wartość tego wskaźnika odnotowano w gminie Krobia. Z tabeli 2 wynika również, że w przypadku większości porównywanych gmin liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na ich terenie w ostatnich latach wzrastała.

[277] W bazie Centralnej Ewidencji i Informacja o Działalności Gospodarczej figurują 483 podmioty.

Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2009	1082	404	441	464	1169	1077	718	560	338	403	576
2010	1088	446	467	504	1196	1138	723	578	356	433	618
2011	1084	446	477	500	1164	1142	715	608	365	447	650
2012	1091	462	497	514	1183	1172	733	625	377	450	675

Kolory zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analizując liczbę podmiotów gospodarczych według klas wielkości zarejestrowanych w gminie Piaski w okresie 2009-2012 można zauważyć wzrostowy trend związany ze zwiększeniem się liczby podmiotów gospodarczych. Zwłaszcza wysoki wzrost odnotowuje się w roku 2011 (o 68 jednostek). Należy zwrócić uwagę na fakt, iż na terenie gminy Piaski nie funkcjonują żadne duże przedsiębiorstwa. Warto przytoczyć tu wypowiedź osoby reprezentującej władze samorządowe gminy: „Jest duże bezrobocie, nie ma zakładów pracy. W naszym rejonie została mleczarnia, huta i Filtron. Te trzy zakłady są właściwie na cały powiat. A w mniejszych sklepikach to rodzina pracuje, czasem tylko ktoś postronny". [W04)

Tabela 3. Podmioty według klas wielkości gminie Piaski w latach 2009-2012

	2009	2010	2011	2012
ogółem	566	574	642	668
0 - 9	520	526	595	620
10 - 49	46	47	47	48
50 - 249	0	0	0	0
250 - 999	0	0	0	0

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Struktura podmiotów gospodarczych w podziale na sekcje PKD2007 wskazuje, że gospodarka gminy Piaski jest związana z przetwórstwem przemysłowym. Podobnie, jak w przypadku pozostałych analizowanych gmin dominuje tu zwłaszcza sektor związany z budownictwem (17%), a także handel (23%). Należy jednak pamiętać, że na terenie gminy Piaski funkcjonują głównie mikro i małe przedsiębiorstwa, a ich wpływ na rozwój gospodarczy i społeczny jest relatywnie niewielki.

O poszczególnych sektorach wypowiada się jedna z osób reprezentujących władze samorządowe gminy, która podkreśla, że „takich firm zarejestrowanych mamy ok. 360, ale takie wiodące branże to: produkcja bryczek, produkcja opakowań tekturowych (Simet),

zakład zajmujący się produkcją rur PCV. Są to zakłady zatrudniające bardzo dużą ilość ludzi, co jest dla nas bardzo ważnym i pozytywnym aspektem. Na terenie naszej gminy mamy bardzo wiele zakładów naprawczych, spożywczych, rzemieślniczych". [W23]

Przetwórstwo przemysłowe, to kolejny sektor o wysokim odsetku zarejestrowanych przedsiębiorstw (15%), który w gminie Piaski jest najwyższy w porównaniu z pozostałymi gminami. Można przypuszczać, że jest to spowodowane korzystnym położeniem gminy (droga krajowa nr 12 i bliskość Gostynia, siedziby władz powiatu, a przede wszystkim w przeważającej mierze rolniczym charakterem gmin sąsiednich). Warto podkreślić, że Piaski to gmina wiejska, jednakże charakteryzująca się w chwili obecnej wzmożoną aktywnością gospodarczą i ruchem inwestycyjnym w takich wsiach jak Podrzecze, Strzelce Wielkie i Grabonóg. Powstają tam liczne małe przedsiębiorstwa i firmy, a także warsztaty usługowe i hurtownie. Miejscowości te bezpośrednio sąsiadują z Gostyniem i Piaskami tworząc „mikroaglomerację". Dodać tu należy, że pod kątem uwarunkowań zwłaszcza przyrodniczych i komunikacyjnych mają one też większe szansę rozwoju od pozostałych. Natomiast „tradycyjne" wsie, o *stricte* rolniczym charakterze zdają się popadać w stagnację[278].

Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w gminie Piaski oraz w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku*

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Sekcja A	9%	9%	12%	9%	14%	9%	16%	10%	15%	11%	5%
Sekcja C	11%	11%	10%	10%	10%	10%	8%	11%	9%	12%	15%
Sekcja F	16%	18%	23%	14%	16%	27%	15%	16%	19%	22%	17%
Sekcja G	24%	25%	23%	31%	22%	24%	25%	27%	25%	24%	23%
Sekcja H	5%	9%	3%	4%	7%	4%	5%	5%	4%	4%	4%
Sekcja I	3%	2%	2%	3%	2%	1%	1%	2%	1%	2%	2%
Sekcja J	1%	1%	1%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	0%	1%
Sekcja K	2%	3%	1%	1%	2%	1%	1%	3%	1%	1%	2%
Sekcja L	11%	1%	1%	2%	6%	1%	2%	0%	1%	1%	1%
Sekcja M	4%	3%	4%	4%	6%	4%	4%	5%	4%	4%	6%
Sekcja N	2%	2%	1%	0%	2%	1%	2%	1%	1%	2%	2%
Sekcja O	1%	2%	3%	3%	1%	2%	3%	2%	3%	3%	2%
Sekcja P	2%	2%	4%	2%	2%	2%	4%	4%	2%	3%	4%
Sekcja Q	3%	3%	3%	5%	3%	4%	3%	1%	3%	3%	6%
Sekcja R	2%	2%	2%	2%	2%	1%	2%	3%	2%	1%	1%
Sekcje S i T	4%	5%	6%	7%	4%	6%	8%	8%	7%	6%	8%

*W zestawieniu przedstawiono jedynie te sekcje, których udział w strukturze gospodarczej gmin wynosił co najmniej 2%
Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
Sekcja C - przetwórstwo przemysłowe
Sekcja F - budownictwo
Sekcja G – handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle

[278] www.strona.piaski-wlkp.pl, [data dostępu: 05.03.2014].

Sekcja H - transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja J - informacja i komunikacja
Sekcja K - działalność finansowa i ubezpieczeniowa
Sekcja L - działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Sekcja M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja N – działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
Sekcja O – administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P - edukacja
Sekcja Q - opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R - działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Kolory zielony w danym wierszu oznacza wartość najniższą, a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Bogate otoczenie około biznesowe, filie banków, rozwinięta infrastruktura techniczna i społeczna, głównie w rejonie miasta, mogą wpływać na atrakcyjność gminy Piaski oraz na przedsiębiorczość jej mieszkańców. Stąd też liczba podmiotów gospodarczych w gminie Piaski systematycznie wzrasta[279].

Tabela 5. Liczba przedsiębiorstw wg sekcji PKD2007 w gminie Piaski w latach 2009-2012

	2009	2010	R-R L.	R/R %	2011	R-R L.	R/R %	2012	R-R L.	R/R %
Ogółem	576	618	42	7%	650	32	5%	675	25	4%
Sekcja A	29	29	0	0%	30	1	3%	34	4	13%
Sekcja B	2	2	0	0%	2	0	0%	3	1	50%
Sekcja C	83	98	15	18%	98	0	0%	98	0	0%
Sekcja D	1	1	0	0%	1	0	0%	2	1	100%
Sekcja E	2	2	0	0%	2	0	0%	3	1	50%
Sekcja F	103	109	6	6%	109	0	0%	116	7	6%
Sekcja G	152	154	2	1%	163	9	6%	156	-7	-4%
Sekcja H	12	17	5	42%	22	5	29%	24	2	9%
Sekcja I	8	8	0	0%	12	4	50%	12	0	0%
Sekcja J	2	2	0	0%	5	3	150%	7	2	40%
Sekcja K	15	12	-3	-20%	11	-1	-8%	11	0	0%
Sekcja L	10	10	0	0%	10	0	0%	10	0	0%
Sekcja M	35	34	-1	-3%	38	4	12%	42	4	11%
Sekcja N	8	11	3	38%	12	1	9%	13	1	8%
Sekcja O	11	11	0	0%	11	0	0%	11	0	0%
Sekcja P	24	27	3	13%	27	0	0%	30	3	11%
Sekcja Q	29	33	4	14%	38	5	15%	42	4	11%
Sekcja R	6	7	1	17%	6	-1	-14%	6	0	0%
Sekcje S i T	44	51	7	16%	53	2	4%	55	2	4%

R-R – rok minus rok poprzedni; R/R rok do roku.
Kolory zielony w danej kolumnie oznacza wartość najniższą a czerwony najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

[279] *Plan Rozwoju Lokalnego na lata 2008-2013,* 2008, s. 7.

4. ROZWÓJ GMINY

Pogłębiona analiza poszczególnych obszarów społeczno- gospodarczych gminy Piaski pozwoli przybliżyć i określić jej najważniejsze problemy.

Sytuacja demograficzno-społeczna:

Do 2005 roku w gminie Piaski obserwowano duże wahania poziomu przyrostu naturalnego, przy wzrastającej liczbie osób w wieku emerytalnym i seniorów. Od 2006 rok obserwuje się dodatni i wzrastający poziom tego wskaźnika.

Według danych z 2012 roku znaczna część mieszkańców gminy to ludzie młodzi mający między 20 a 39 lat, którym powinno zapewnić się jak najlepsze wykształcenie oraz wdrażać zadania uatrakcyjniające rynek pracy, by ci najbardziej mobilni mieli wpływ na rozwój gospodarczy.

Potencjał gospodarczy:

Piaski są gminą rolniczą, w której użytki rolne zajmowały według danych z Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 roku 59,2% jej powierzchni. Sytuacja ta powoduje, że rolnictwo jest jedną z dominujących gałęzi w gminie. Pomimo wzrastającej liczby podmiotów gospodarczych, przedsiębiorstwa w gminie to głównie sektor budowlany oraz szeroko rozumiany handel. Wyżej wspomniane uwarunkowania przestrzenne wzmacniają potencjał rozwojowy sektora przetwórstwa przemysłowego.

Ta sytuacja wpływa na niewielkie możliwości rozwojowe przedsiębiorstw niezwiązanych z rolnictwem, dlatego działania władz gminy powinny skupić się promocji wdrażania nowych technologii w rolnictwie i popularyzowaniu wiedzy z zakresu ochrony środowiska, a także wspieraniu kształcenia odpowiednich kadr dla lokalnej gospodarki. Nie oznacza to konieczności kształcenia jedynie w zawodach związanych z rolnictwem. Niezbędne jest stosowanie zasad zrównoważonego rozwoju i powiązanej z nimi dywersyfikacji kompetencji kapitału ludzkiego.

Infrastruktura społeczna:

Możliwość edukacji dzieci na każdym jej szczeblu, od przedszkola po liceum i studia, w dogodnej lokalizacji jest dla rodziców istotnym elementem wpływającym na jakość życia. W gminie Piaski w 2012 roku funkcjonowały trzy szkoły podstawowe i trzy gimnazja. Na poziomie ponadgimnazjalnym działało jedno liceum ogólnokształcące, jedno technikum, i jedna zasadnicza

szkoła zawodowa w ramach Zespołu Szkół Rolniczych w Grabonogu. Placówki zorientowane są przede wszystkim na naukę związaną z branżą rolniczą[280], co może nie tylko ograniczać pogłębianie zainteresowań młodych ludzi nie wiążących swej przyszłości z rolnictwem, ale również prowadzić do kształcenia kadr o kwalifikacjach niepotrzebnych na lokalnym, powiatowym czy regionalnym rynku pracy. Niezbędne jest przeprowadzenie w skali co najmniej obejmującej gminy i powiaty związane z Lokalną Grupą Działania Gościnna Wielkopolska, analizy potrzeb kadrowych lokalnych przedsiębiorstw w skali powiatowej, z uwzględnieniem branż dominujących i rozwijających się. Potwierdzają to słowa przedstawiciela lokalnych władz*:* „ (…) tak, zmiany są widoczne najbardziej w sektorze rolniczym. Zmniejsza się liczba gospodarstw rolnych, ale zwiększa się ich powierzchnia, co jest bardzo pozytywnym zjawiskiem. Wszystko to związane jest z takimi czynnikami jak mechanizacja, specjalizacja oraz wysoka produkcja rolna. Utworzyliśmy na terenie naszej gminy strefę przemysłową. Powstał już tam pierwszy bardzo duży zakład, który zatrudnia kilkaset osób. Jest ciągłe zainteresowanie tą strefą i cały czas czekamy na nowych inwestorów" [W23].

Diagnoza potrzeb przedsiębiorców w zakresie kwalifikacji potencjalnych pracowników powinna stanowić podstawę do opracowywania oferty edukacyjnej szkół ponadgimnazjalnych. Na poziomie gmin konieczne jest również rozpoczęcie realizacji działań z zakresu preorientacji zawodowej w szkołach podstawowych i orientacji zawodowej w gimnazjach.

Środowisko naturalne i ochrona środowiska:

Gmina Piaski dysponuje rozległymi terenami zielonymi i krajoznawczymi co wpływa na jej atrakcyjność jako miejsca turystycznego. W gminie znajduje się Nadleśnictwo Piaski podlegający Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych, a także rozbudowana sieć dróg rowerowych. To sprawia, że gmina ma potencjał do rozwoju sektora turystycznego, który może być jednym z bardziej dochodowych sektorów gospodarki, zwłaszcza że powstają tu szlaki rowerowe, konne i pielgrzymkowe. Być może warto pomyśleć o zaangażowaniu się w przekształcanie gospodarstw rolnych w agroturystyczne i w ten sposób zwiększać swoje dochody. Należy jednak podkreślić, że silnie rozwinięta na tym terenie gospodarka hodowlana oraz intensywna produkcja roślinna

[280] Zob. www.grabonog.pl, „Kierunki kształcenia".

powoduje ponad przeciętne przenikanie do gleby oraz wód powierzchniowych związków azotu pochodzenia rolniczego, co stanowi poważne zagrożenie dla stanu środowiska naturalnego.

Na rozwój danej gminy ma wpływ wiele czynników związanych m.in. z położeniem geograficznym, sytuacją demograficzną czy aktywnością władz lokalnych. Istotnym aspektem jest również kondycja finansowa danej jednostki samorządu terytorialnego, o której świadczą zwłaszcza dwa wskaźniki: dochody i wydatki gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca (tabela 6). Analiza gospodarowania środkami publicznymi pozwoli na ocenę działalności i określenie możliwości rozwojowych diagnozowanej jednostki samorządu terytorialnego.

Tabela 6. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł)

	Dochody na 1 mieszkańca ogółem										
	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2007	1789	1981	2513	2106	2128	1868	2328	2144	2249	2090	2264
2008	2030	2240	2571	2339	2331	2086	2584	2472	2486	2431	2559
2009	2218	2341	2515	2345	2465	2377	2631	2485	2237	2513	2599
2010	2102	2504	2672	2629	2564	2276	2631	2846	3455	2357	2687
2011	2361	2944	3219	2475	2807	2471	2887	3612	3235	2882	2909
2012	2470	3041	3263	2640	2937	2494	2986	3456	3512	2919	3218
	Wydatki na 1 mieszkańca ogółem										
	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2007	1737	2222	2344	1993	2127	1833	2238	2319	2226	1964	2195
2008	2059	2253	2535	2129	2328	2153	2302	2485	2224	2453	2330
2009	2397	2787	2967	2661	2564	2726	2537	2546	2673	2702	2671
2010	2130	3031	3122	2569	2877	2446	3118	2878	3820	3085	2689
2011	2308	3770	2986	2675	2887	2491	2751	3712	4462	2891	2914
2012	2533	2561	3442	2499	2938	2685	2926	3736	3363	2607	3141
	Deficyt/nadwyżka										
2007	52	-241	169	114	1	34	89	-175	23	126	70
2008	-29	-13	36	210	3	-67	282	-14	262	-23	230
2009	-179	-446	-453	-316	-99	-349	94	-62	-436	-189	-72
2010	-28	-527	-449	60	-313	-170	-487	-32	-365	-728	-2
2011	53	-827	232	-201	-80	-20	136	-100	-1227	-8	-5
2012	-63	480	-179	141	-1	-192	60	-280	149	312	77

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
W części „Deficyt/nadwyżka" kolor zielony oznacza wartości wyższe od 0 (zero), czerwony – niższe od 0.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W analizowanym okresie dochody na jednego mieszkańca w gminie Piaski systematycznie wzrastały. W 2012 roku były one wyższe o 954 zł od wartości odnotowanej w roku 2007. Analizowana zależność w gminie Piaski wskazuje na systematyczny wzrost zarówno

dochodów, jak i wydatków na 1 mieszkańca gminy. W latach 2009-2011 wydatki na 1 mieszkańca przewyższały dochody gminy, a zatem budżet gminy miał deficyt. W ostatnim analizowanym roku nie odnotowano deficytu budżetowego co mogło mieć związek z zakończeniem realizowanych wcześniej inwestycji.

Warto zaznaczyć, że według informacji zamieszczonych na stronie internetowej gminy Piaski, w 2014 roku w budżecie gminy Piaski zaplanowano na inwestycje blisko pięć milionów złotych[281].

Analizując dochody gminy, ważną informacją jest udział dochodów własnych, na które składają się przede wszystkim:

- wpływy z podatków lokalnych (tj. podatku od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, dochodowego od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, podatku od spadków i darowizn oraz od czynności cywilnoprawnych);
- wpływy z opłat lokalnych (np. opłaty skarbowej, opłaty targowej, miejscowej, uzdrowiskowej, opłaty od posiadania psów, eksploatacyjnej, adiacenckiej, za zezwolenie na sprzedaż napojów alkoholowych itd);
- udział w podatku dochodowym od osób fizycznych mających miejsce zamieszkania na terenie gminy (udział ten wynosi 39,34%) oraz udział w podatku dochodowym od osób prawnych posiadających siedzibę na obszarze gminy (6,71%);
- dochody uzyskiwane przez gminne jednostki budżetowe gminy oraz wpłaty od samorządowych zakładów budżetowych;
- dochody z majątku gminy - np. dochody z najmu, dzierżawy, otrzymanych dywidend czy dochody ze zbycia majątku gminy;
- spadki, zapisy i darowizny na rzecz gminy;
- dochody z kar pieniężnych i grzywien;
- 5,0% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami;

[281] *Blisko pięć milionów na tegoroczne inwestycje*, dostępny: www.strona.piaski-wlkp.pl, [data dostępu: 26.01.2014].

- odsetki od pożyczek udzielanych przez gminę - udzielone pożyczki są rozchodami gminy, a ich spłatę zalicza się do przychodów gminy, natomiast odsetki (stanowiące pożytki z udzielonej pożyczki) klasyfikuje się jako dochód gminy;
- odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody gminy, są to zarówno odsetki od zobowiązań cywilnoprawnych, jak i odsetki od zobowiązań publicznoprawnych, a głównie od zaległości podatkowych;
- odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych gminy.

W opracowaniu dane dotyczące dochodów własnych gmin będą uwzględniać jedynie podział na udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych oraz od osób prawnych (tabela 7), które stanowią kluczowe elementy określające potencjał rozwojowy gmin.

Tabela 7. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
2007	760	765	796	758	1038	768	679	784	865	845	910
2008	852	877	786	805	1219	859	776	854	936	980	1049
2009	829	879	743	859	1333	915	704	859	749	1034	978
2010	849	1031	756	962	1382	867	709	1079	1737	861	1043
2011	942	1429	1113	780	1637	920	974	1128	1486	1271	1226
2012	1038	1512	1085	900	1671	974	922	1274	1620	1287	1391
Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób fizycznych											
2009	299	237	266	252	321	250	229	320	308	453	298
2010	335	296	265	260	339	258	242	324	285	296	294
2011	373	355	294	286	378	316	269	320	373	279	366
2012	381	327	302	300	405	334	274	321	473	432	384
Dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób prawnych											
2009	8	5	8	24	17	35	5	43	0	9	7
2010	6	2	-39	30	7	42	13	42	5	5	5
2011	5	4	-18	21	17	41	6	74	1	16	2
2012	5	4	-7	36	13	34	14	81	1	20	4

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W latach 2007-2012 wartość dochodów własnych gminy Piaski w przeliczeniu na jednego mieszkańca wzrastała, choć w 2009 roku odnotowano ich zmniejszenie. Mogło mieć to związek ze skutkami ogólnoświatowego kryzysu gospodarczego. Warto dodać, że udział dochodów własnych gminy w dochodach ogółem utrzymywał się w analizowanym okresie na zbliżonym poziomie między 37,6% a 43,2% (tabela 8).

Tendencję spadkową odnotowano natomiast w przypadku udziału dochodów własnych pochodzących z podatków od osób fizycznych. Charakter falowy ma natomiast udział dochodów własnych pochodzących z podatków od osób prawnych w ogóle dochodów własnych gminy. Należy zauważyć jednak, że jego udział jest niewielki i w analizowanym okresie stanowił mniej niż 1% udziału w ogóle dochodów własnych gminy Piaski.

Najniższy uśredniony udział dochodów własnych w dochodach ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowuje się w analizowanym okresie w gminach Dolsk i Pakosław.

Tabela 8. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w %)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem											
2007	42,5%	38,6%	31,7%	36,0%	48,8%	41,1%	29,2%	36,6%	38,5%	40,4%	40,2%
2008	42,0%	39,1%	30,6%	34,4%	52,3%	41,2%	30,0%	34,6%	37,6%	40,3%	41,0%
2009	37,4%	37,6%	29,5%	36,6%	54,1%	38,5%	26,8%	34,6%	33,5%	41,1%	37,6%
2010	40,4%	41,2%	28,3%	36,6%	53,9%	38,1%	26,9%	37,9%	50,3%	36,5%	38,8%
2011	39,9%	48,5%	34,6%	31,5%	58,3%	37,2%	33,7%	31,2%	45,9%	44,1%	42,2%
2012	42,0%	49,7%	33,2%	34,1%	56,9%	39,1%	30,9%	36,9%	46,1%	44,1%	43,2%
Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób fizycznych w dochodach własnych ogółem											
2007	40,4%	27,5%	29,2%	33,9%	30,4%	31,7%	27,5%	34,0%	42,3%	33,7%	35,7%
2008	41,1%	34,0%	34,2%	34,3%	31,0%	34,2%	32,3%	35,9%	38,9%	41,0%	33,2%
2009	36,1%	26,9%	35,8%	29,4%	24,1%	27,3%	32,5%	37,3%	41,1%	43,8%	30,5%
2010	39,5%	28,7%	35,1%	27,1%	24,5%	29,8%	34,2%	30,0%	16,4%	34,4%	28,2%
2011	39,6%	24,9%	26,4%	36,7%	23,1%	34,3%	27,6%	28,4%	25,1%	21,9%	29,8%
2012	36,7%	21,6%	27,8%	33,3%	24,2%	34,3%	29,7%	25,2%	29,2%	33,6%	27,6%
Udział dochodów własnych pochodzących z podatku dochodowego od osób prawnych w dochodach własnych ogółem											
2007	0,67%	0,15%	10,30%	3,47%	0,55%	4,50%	3,44%	8,54%	-0,01%	0,69%	0,55%
2008	0,70%	0,21%	9,04%	2,42%	0,63%	4,81%	2,89%	2,02%	0,01%	0,40%	0,86%
2009	0,98%	0,54%	1,08%	2,84%	1,30%	3,77%	0,67%	5,01%	0,01%	0,85%	0,75%
2010	0,68%	0,17%	-5,22%	3,15%	0,54%	4,85%	1,80%	3,89%	0,30%	0,60%	0,45%
2011	0,56%	0,26%	-1,65%	2,69%	1,02%	4,45%	0,58%	6,55%	0,09%	1,28%	0,14%
2012	0,44%	0,26%	-0,68%	4,02%	0,80%	3,51%	1,47%	6,39%	0,04%	1,56%	0,29%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Z tabeli 9 wynika, że w gminie Piaski wydatki na oświatę i wychowanie mają duży udział w ogóle wydatków gminy, średnio 41,6%. Względnie stały udział w budżecie mają wydatki przeznaczone na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska (średnio 9,6%) oraz na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (średnio 3,5%). Szczególną uwagę warto zwrócić

na kwestię niskich nakładów na ochronę środowiska, co w kontekście zagrożeń związanych z dużą skalą i intensywnością produkcji rolnej i hodowlanej może negatywnie wpływać na potencjał turystyczny gminy.

Spośród wszystkich porównywanych gmin, gmina Piaski najmniej środków przeznacza na ochronę zdrowia.

Choć wśród porównywanych wydatków gminy Piaski na poszczególne, wybrane zadania, pomoc społeczna stanowi drugi obszar pochłaniający największe nakłady finansowe, to ich udział na tle wydatków pozostałych porównywanych gmin jest relatywnie niski. Może to wynikać z notowanego od 2010 roku relatywnie niskiego udziału osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem.

Tabela 9. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Pomoc społeczna											
2008	21,3%	20,0%	19,3%	19,8%	16,9%	18,9%	22,5%	17,7%	23,2%	17,7%	17,4%
2009	17,5%	14,8%	14,2%	14,7%	14,2%	15,4%	18,4%	15,3%	18,1%	14,3%	16,7%
2010	20,9%	14,7%	17,0%	19,9%	13,8%	15,8%	16,4%	14,9%	13,9%	14,3%	14,7%
2011	20,2%	11,8%	16,4%	14,6%	14,2%	15,4%	19,2%	12,1%	12,3%	14,8%	13,4%
2012	18,9%	18,1%	15,2%	15,5%	14,9%	14,8%	18,2%	12,9%	18,0%	16,5%	12,9%
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska											
2008	4,0%	3,7%	3,4%	4,8%	2,5%	10,6%	6,2%	10,8%	3,9%	5,4%	9,2%
2009	4,0%	3,6%	2,8%	6,6%	3,0%	15,4%	5,9%	14,9%	4,4%	5,9%	9,1%
2010	5,1%	3,1%	3,1%	3,9%	1,0%	7,6%	5,2%	15,1%	8,8%	3,1%	9,2%
2011	7,0%	2,8%	2,7%	6,5%	0,9%	7,6%	2,5%	31,3%	1,7%	1,5%	11,7%
2012	11,2%	3,7%	4,5%	6,7%	1,0%	6,8%	3,1%	26,4%	3,3%	2,4%	8,9%
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego											
2008	1,8%	1,9%	3,1%	3,9%	1,4%	3,1%	2,8%	3,2%	4,0%	4,3%	3,8%
2009	1,9%	3,3%	3,1%	7,3%	1,4%	4,2%	2,7%	4,7%	2,4%	4,4%	3,0%
2010	2,2%	5,8%	4,0%	3,5%	3,4%	7,8%	5,4%	5,3%	2,2%	3,6%	3,5%
2011	2,3%	1,9%	3,2%	7,7%	3,1%	5,8%	3,7%	5,1%	2,5%	5,7%	3,9%
2012	4,9%	2,4%	3,4%	3,6%	3,5%	7,0%	3,0%	4,6%	15,6%	4,9%	3,2%
Oświata i wychowanie											
2008	38,6%	34,6%	46,9%	45,8%	38,9%	43,5%	45,9%	42,6%	42,9%	36,2%	43,6%
2009	35,0%	31,2%	44,0%	51,9%	38,8%	37,8%	42,7%	44,3%	37,0%	35,1%	42,1%
2010	42,1%	31,2%	46,6%	50,8%	32,9%	45,2%	37,7%	39,8%	27,3%	39,3%	41,0%
2011	41,8%	26,4%	45,3%	42,4%	34,4%	45,5%	42,8%	33,6%	24,9%	46,0%	39,4%
2012	42,1%	39,5%	43,2%	49,5%	35,5%	46,7%	46,1%	35,4%	35,4%	41,9%	42,1%

Tabela 9. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 – c.d.

Ochrona zdrowia											
2008	0,6%	0,6%	0,7%	0,7%	0,5%	0,5%	0,5%	0,4%	0,8%	0,5%	0,4%
2009	0,6%	0,5%	0,7%	0,5%	0,9%	0,6%	0,4%	0,5%	0,8%	0,7%	0,3%
2010	0,8%	0,5%	0,6%	0,6%	0,6%	0,4%	0,8%	0,4%	0,5%	0,5%	0,4%
2011	0,6%	0,4%	0,6%	0,5%	0,6%	0,4%	0,5%	0,4%	0,4%	0,5%	0,3%
2012	0,6%	0,7%	0,6%	0,5%	0,6%	0,4%	0,8%	0,4%	0,8%	0,6%	0,3%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wskaźnikiem szczególnie istotnym przy analizowaniu sytuacji rozwojowej jest relacja pomiędzy wydatkami bieżącymi i środkami przeznaczanymi na inwestycje (tabela 10). Dane te świadczą o zdolności jednostki do podejmowania zadań, których celem jest trwała poprawa warunków życia mieszkańców gminy. Wydatki inwestycyjne mogą być przeznaczane na cele długo- lub krótkookresowe.

Gmina Piaski jest jedną z tych gmin, która przeznacza najmniej środków z budżetu na wydatki inwestycyjne, w całym analizowanym okresie nie przekraczały one 15%. Należy jednak wspomnieć, że z roku na rok ich udział procentowy w wydatkach ogółem się zwiększa przy proporcjonalnie zmniejszającym się udziale wydatków bieżących. Taka systematyczna i względnie stabilna zmiana dotyczy właściwie wyłącznie gminy Piaski (tabela 10). Można przypuszczać, że wobec wspomnianych na stronie internetowej gminy zapowiedzi inwestycyjnych w roku 2014, w najbliższych latach można spodziewać się wzrostu udziału wydatków majątkowych inwestycyjnych w ogóle wydatków gminy Piaski.

Tabela 10. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
majątkowe inwestycyjne											
2008	17,2%	14,4%	11,1%	4,5%	22,6%	12,4%	5,5%	14,6%	6,0%	18,6%	8,2%
2009	24,7%	23,5%	22,6%	21,0%	28,2%	23,1%	13,6%	11,1%	21,1%	24,1%	12,3%
2010	8,7%	25,5%	18,5%	10,2%	28,5%	16,3%	22,2%	16,5%	38,2%	28,3%	11,6%
2011	10,6%	36,3%	13,2%	12,5%	25,9%	14,3%	13,0%	32,1%	43,6%	24,0%	14,2%
2012	12,7%	3,6%	18,9%	7,1%	23,6%	15,9%	10,8%	29,3%	18,9%	8,9%	15,0%

Tabela 10. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 – c.d.

bieżące ogółem											
2008	82,8%	85,6%	88,9%	95,4%	77,3%	85,6%	92,6%	83,6%	93,9%	79,5%	91,8%
2009	75,2%	76,5%	77,4%	78,9%	71,8%	74,6%	83,8%	86,3%	78,8%	73,5%	87,6%
2010	91,3%	74,5%	81,5%	89,8%	71,4%	81,8%	76,3%	81,9%	61,8%	70,2%	88,4%
2011	89,3%	63,7%	86,8%	87,5%	74,0%	85,7%	87,0%	67,9%	56,4%	76,0%	85,4%
2012	87,3%	96,4%	81,1%	92,9%	76,4%	84,1%	89,2%	70,7%	81,1%	91,1%	83,8%

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Tabela 11 zawiera kwoty, które udało się pozyskać w poszczególnych gminach[282] na różnego rodzaju przedsięwzięcia realizowane przy współfinansowaniu ich ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej.

W gminie Piaski łączna wartość pozyskanych funduszy wyniosła: 2 472 008 zł. Dane te dotyczą lat 2007-2012. Największą sumę otrzymały gminy Pakosław oraz Dolsk.

Tabela 11. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł)

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Środki z budżetu Unii Europejskiej ogółem											
2007	0	0	528058	154475	320292	0	8184	15992	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	628506	0	0
2009	84385	0	11155	0	55915	125619	76648	17253	11156	0	213928
Środki z budżetu Unii Europejskiej inwestycyjne											
2007	0	0	482464	51714	320292	0	0	0	233993	0	89177
2008	0	44817	0	0	0	0	775064	412128	568604	0	0
2009	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15300
Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych - dochody razem											
2010	67888	756490	31850	340413	185467	674989	203702	999739	3777312	49939	324765
2011	333346	1811992	2401689	104575	3477904	635146	2375946	7553354	2459951	1453813	1295535
2012	281850	2462133	1775453	1054669	3772829	318499	359039	4646976	2600739	973571	2527243
Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych											
2010	0	669388	0	0	0	0	0	0	3745385	0	0
2011	161140	0	303720	0	0	0	0	0	1847718	0	811753
2012	0	2344413	1626091	0	0	0	0	0	2550999	0	1357150

[282] Według danych GUS gmina Pępowo nie pozyskała żadnych środków tego typu.

Tabela 11. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł) – c.d.

Środki z budżetu państwa lub inne przekazane jako współfinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE											
2010	3413	13061	1602	0	8101	7144	18812	1614	1606	7532	48715
2011	18636	22151	530	0	6578	7167	16402	18093	9669	0	61509
2012	17318	10075	19183	19768	11768	15704	26372	4309	5846	0	175514

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Jednym z najistotniejszych czynników gospodarczych, na jakie zwraca się uwagę przy ocenie potencjału rozwojowego jest bezrobocie. Jego struktura doskonale odzwierciedla poziom gospodarczy gminy i ma wpływ na jej dalszy rozwój. Wysoki poziom bezrobocia oraz utrzymujący się jego stan może w swej konsekwencji prowadzić do wielu niekorzystnych problemów społecznych i gospodarczych, a także może mieć wpływ na zmniejszanie zainteresowania życiem publicznym wśród mieszkańców.

Tabela 12. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
Liczba bezrobotnych ogółem											
2009	313	226	303	334	493	622	381	446	179	298	398
2010	364	203	279	308	521	653	320	430	193	263	407
2011	343	205	294	316	487	686	315	419	191	246	426
2012	393	234	226	292	526	642	359	403	151	239	442
% kobiet											
2009	54,6%	55,3%	53,8%	52,1%	61,3%	50,3%	61,7%	60,3%	52,0%	47,0%	53,5%
2010	58,5%	55,7%	55,6%	57,5%	59,5%	52,2%	57,2%	61,4%	59,1%	46,8%	53,6%
2011	60,9%	59,5%	56,5%	63,3%	65,7%	56,9%	66,3%	60,6%	60,2%	50,0%	53,3%
2012	53,2%	56,8%	56,2%	53,8%	62,5%	52,8%	66,3%	54,8%	58,9%	48,5%	52,5%

Kolor zielony w wierszu w części „Liczba bezrobotnych ogółem" oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Kolor zielony w kolumnie w części „% kobiet" oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W gminie Piaski odnotowuje się wzrost liczby bezrobotnych w latach 2009-2012 (tabela 12), W 2012 roku liczba zarejestrowanych bezrobotnych należała do najwyższych wśród porównywanych gmin (442 osoby). Do najwyższych należy również udział zarejestrowanych bezrobotnych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym (tabela 13).

W trudnej sytuacji na lokalnym rynku pracy są kobiety. Taki stan rzeczy jest efektem między innymi struktury gospodarczej gminy. Odsetek kobiet w ogóle bezrobotnych w 2012 roku przekraczał połowę w większości porównywanych gmin z wyjątkiem Pępowa.

Wskaźnikiem umożliwiającym ocenę sytuacji na lokalnym rynku pracy jest również udział zarejestrowanych bezrobotnych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym. Jak wspomniano wskaźnik ten w gminie Piaski w analizowanym okresie należał do najwyższych, a w 2012 roku był najwyższy. Dane przedstawione w tabeli 13 potwierdzają tezę o szczególnie trudnej sytuacji kobiet na lokalnym rynku pracy. Analiza wskaźników związanych z bezrobociem, rynkiem pracy i wykształceniem powinna skłaniać przedstawicieli władz gmin zrzeszonych w Lokalnej Grupie Działania Gościnna Wielkopolska do wypracowania wspólnych działań mających na celu poprawę sytuacji zawodowej kobiet mieszkających w tych gminach. Warto jednak mieć na uwadze aspekt mentalny i kulturowy wynikający z wykonywania pracy we własnym gospodarstwie rolnym, która choć wiąże się z zatrudnieniem ma mały udział w PKB oraz generuje niewielkie wpływy z podatków – dane przedstawione w tabeli 4 wskazują na wysoki odsetek podmiotów gospodarczych z sekcji T, która obejmuje m.in. działalność gospodarstw domowych produkujących różnorodne wyroby na własne potrzeby.

Tabela 13. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012

	Czempiń	Dolsk	Jutrosin	Kobylin	Kościan	Krobia	Krzywiń	Miejska Górka	Pakosław	Pępowo	Piaski
ogółem											
2009	4,2	6,1	6,8	6,6	4,9	7,5	6,0	7,6	6,2	7,9	7,4
2010	4,9	5,4	6,3	6,0	5,1	7,8	5,0	7,2	6,5	6,9	7,5
2011	4,6	5,5	6,6	6,1	4,8	8,2	4,9	7,0	6,5	6,5	7,8
2012	5,3	6,3	5,1	5,7	5,1	7,7	5,6	6,8	5,1	6,3	8,1
mężczyźni											
2009	3,7	5,0	5,9	5,9	3,6	7,1	4,3	5,6	5,4	7,8	6,4
2010	3,8	4,4	5,2	4,7	3,9	7,0	4,0	5,1	4,9	6,8	6,5
2011	3,4	4,1	5,4	4,2	3,1	6,7	3,1	5,1	4,7	5,9	6,8
2012	4,7	5,0	4,2	4,9	3,6	6,9	3,6	5,7	3,8	5,9	7,2
kobiety											
2009	4,9	7,3	7,9	7,3	6,4	8,0	7,9	9,7	7,0	8,2	8,5
2010	6,0	6,6	7,6	7,4	6,5	8,6	6,1	9,6	8,6	7,1	8,7
2011	5,9	7,2	8,1	8,4	6,7	9,9	6,9	9,3	8,7	7,2	9,0
2012	5,9	7,8	6,2	6,6	6,9	8,6	8,0	8,1	6,8	6,8	9,2

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Ważnym kapitałem gospodarczym na lokalnym rynku pracy są osoby młode, do 25. roku życia. Im mniej miejsc pracy dla tych najbardziej mobilnych pracowników, tym większe prawdopodobieństwo ich migracji do innych miast, a co za tym idzie, spadku konsumpcji i pogłębianie procesu starzenia się społeczeństwa na poziomie lokalnym.

W gminie Piaski w prezentowanych latach udział osób do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych nie przekraczał 35% (wykres 10). Najwyższy wzrost tego wskaźnika dotyczy lat 2010-2012, po czy następuje jego obniżenie do 27,1% w roku 2013. Należy jednak zaznaczyć, że jednym z wyjaśnień faktu obniżania się wartości tego wskaźnika mogą być ruchy migracyjne mieszkańców. Najbardziej prawdopodobnym wyjaśnieniem jest jednak efekt statystyczny związany z przesuwaniem zarejestrowanych bezrobotnych do innych kategorii wiekowych.

Wykres 10. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych w gminie Piaski, powiecie gostyńskim i woj. wielkopolskim okresie 12.2007-12.2013 (w %)

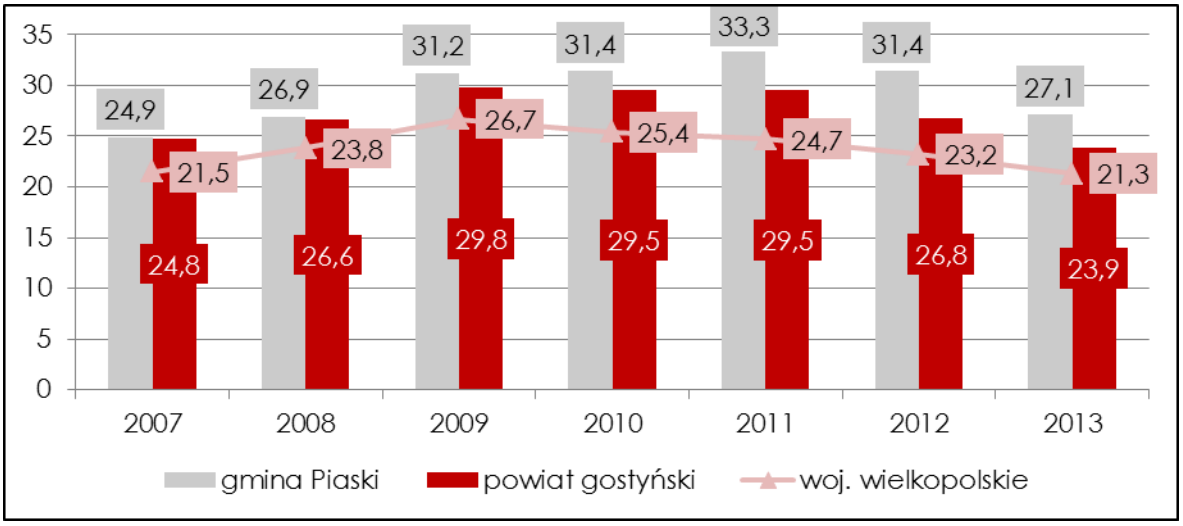

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Statystyka w Wielkopolsce, dostępny: www.wup.poznan.pl, [data dostępu: 22-02-2014]

Warto zaznaczyć, że w ostatnich latach (2010-2012) odnotowuje się nie tylko zmniejszenie liczby osób emigrujących z gminy Piaski, ale w 2012 roku saldo migracji wewnętrznych osiągnęło dodatnią wartość (wykres 11). Nie należy na tej podstawie wyciągać wniosku o szczególnym wzroście zainteresowania gminą Piaski, jako miejscem zamieszkania. Liczebność imigrantów wskazywać może raczej na osiedlenie się w gminie nowych rodzin, co wobec bliskości Gostynia można przypisać zjawisku suburbanizacji, czyli rozwoju miejscowości otaczających większe ośrodki miejskie.

Wykres 11. Saldo migracji w podziale na płeć w gminie Piaski w latach 2007-2012

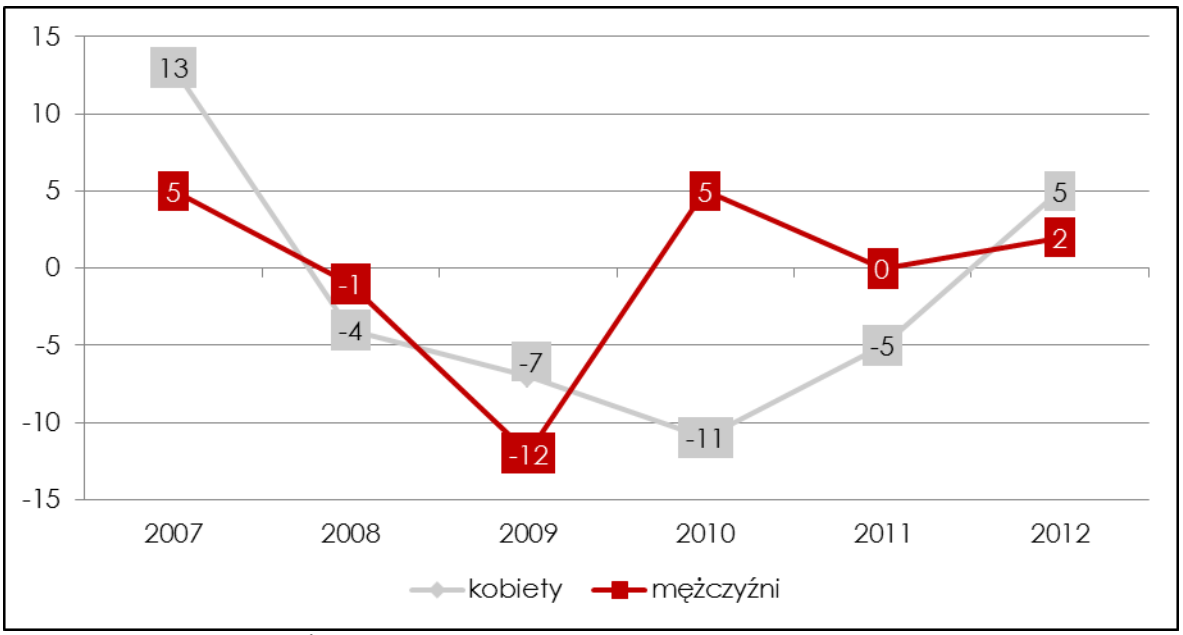

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

5. KONDYCJA SEKTORA SPOŁECZNEGO

Do sektora społecznego można zaliczyć wszystkie te organizacje, których celem jest działanie zorientowane na rozwój danego obszaru, zwiększenie jego atrakcyjności i stworzenie dogodnych warunków życia.

Wykres 12. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku

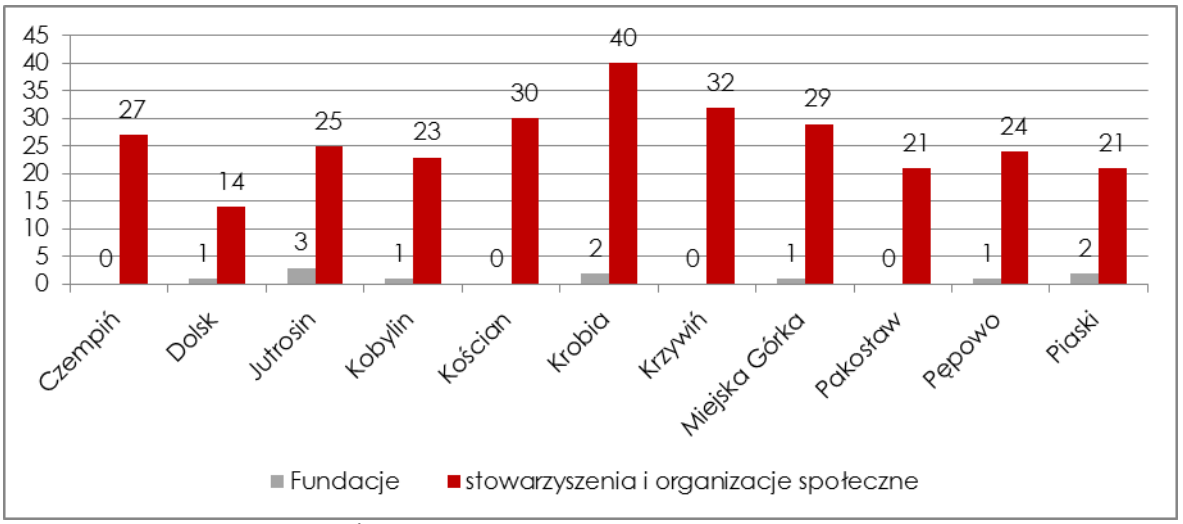

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Na podstawie wykresu 12 można stwierdzić, że na terenie gminy Piaski istnieje zdecydowanie mniej fundacji i stowarzyszeń niż w pozostałych gminach należących do LGD. Jednak dokładniejsze dane, nie tylko o liczbie organizacji, ale także o zakresie ich działania znajdują się na stronie Krajowego Rejestru Sądowego[283], według którego na terenie gminy Piaski funkcjonują 32 stowarzyszenia i organizacje pozarządowe. Zaliczają się do nich:

- Stowarzyszenie miłośników Świętogórskich zabytków w Głogówku,
- Stowarzyszenie miłośników muzyki świętogórskiej im. Józefa Zeidlera w Głogówku,
- Zrzeszenie producentów trzody chlewnej Grupa Piaski w Piaskach,
- Stowarzyszenie Zielona Kohorta na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich powiatu gostyńskiego w Grabonogu
- Stowarzyszenie „MOST" w Piaskach,
- Fundacja „Czas na zdrowie" w Piaskach,
- Stowarzyszenie im. Błogosławionego Edmunda Bojanowskiego w Grabonogu,
- Bonifraterski ośrodek interwencji kryzysowej i wsparcie dla ofiar przemocy w rodzinie w Marysinie,
- Stowarzyszenie na rzecz osób niepełnosprawnych „Radość" w Piaskach,
- Stowarzyszenie na rzecz osób niepełnosprawnych „KREATYWNI" w Piaskach,
- Ludowy Klub Sportowy „KORONA" Piaski w Piaskach,
- Kółko Rolnicze w: Bodzewie, Drzęczewie, Grabonogu, Lipiu, Michałowie[284], Piaskach, Podrzeczu, Smogorzewie, Strzelcach Małych, Strzelcach Wielkich,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Strzelcach Wielkich,
- Ochotnicza Straż Pożarna w: Bodzewie, Godurowie, Grabonogu, Lipiu, Piaskach, Rębowie, Szelejewie, Smogorzewie, Strzelcach Wielkich.

Działalność tych organizacji dotyczy różnych sektorów, zarówno przedsięwzięć społecznych, jak i gospodarczych.

Dosyć miarodajnym wskaźnikiem służącym ocenie rozwoju sektora pozarządowego jest liczba organizacji przypadająca na 10 tysięcy mieszkańców. Dane zamieszczone na

[283] www.ems.ms.gov.pl/krs.
[284] Według KRS kółko rolnicze jest w likwidacji.

wykresie 13 potwierdzają stosunkowo niski poziom rozwoju trzeciego sektora w gminie Piaski w porównaniu do pozostałych gmin członkowskich LGD.

Należy jednak zaznaczyć, że rozwój sektora NGO jest warunkowany przede wszystkim przez jakość działalności podmiotów funkcjonujących na danym obszarze. W przypadku gminy Piaski warto wspomnieć o funkcjonowaniu takich podmiotów jak: Stowarzyszenia im. Zeidlera, które otrzymało prestiżową nagrodę „Fryderyk" za wydanie płyty, a także Zielona Kohorta, czy Bonifraterski Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie oraz Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych "Kreatywni".

Wykres 13. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys mieszkańców gmin będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku

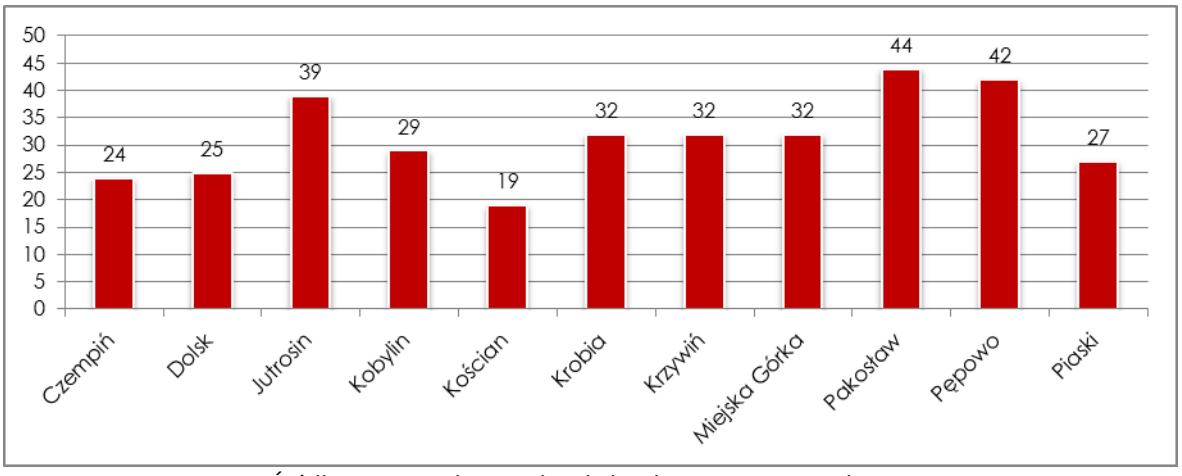

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Do stowarzyszeń działających w obszarze gospodarki, mających na celu wsparcie w tym zakresie należą: Stowarzyszenie „Zielona Kohorta" na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich powiatu gostyńskiego w Grabonogu oraz Zrzeszenie producentów trzody chlewnej Grupa Piaski w Piaskach. Obie organizacje mają na celu wspomagać także rozwój wspólnot i społeczności lokalnych.

„Zielona Kohorta" to organizacja mająca na celu wsparcie i rozwój nowoczesnego rolnictwa, a także popularyzacji ekologii, ochrony dziedzictwa historycznego i kulturowego wsi. W swych działaniach skupia się głównie na inspirowaniu i rozwijaniu twórczych inicjatyw zmierzających do przyspieszenia przemian w środowiskach wiejskich, podnoszenia poziomu życia rodzin rolniczych, rozwoju technologii produkcji rolniczej i rynku rolnego. W tym celu zajmuje się także popularyzowaniem problematyki ochrony środowiska naturalnego

i ekologicznych metod gospodarowania. W ramach swej działalności stowarzyszenie organizuje wiele szkoleń, warsztatów i konferencji o charakterze edukacyjnym, zajmuje się promocją gospodarstw rolniczych proekologicznych oraz inicjuje i realizuje zadania związane z planowaniem i rozbudową infrastruktury wiejskiej. W związku z faktem, że jest to stowarzyszenie obejmujące w swych działaniach głównie obszar powiatu gostyńskiego, organizacja ta podejmuje współpracę z lokalną administracją samorządową, innymi organizacjami pozarządowymi oraz z mediami[285].

Na terenie gminy Piaski funkcjonuje wiele organizacji realizujących swoje działania z zakresu pomocy społecznej. Mają one na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, wspieranie osób w trudnej sytuacji życiowej, także tych które doświadczyły przemocy w rodzinie oraz aktywizowanie osób niepełnosprawnych. Do jednego z takich ośrodków należy Bonifraterski Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Wsparcie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie mający swą siedzibę w Marysinie.

Do ośrodka w Marysinie mogą zgłaszać się osoby, które z różnych przyczyn znalazły się w trudnej sytuacji życiowej. Stowarzyszenie prowadzi także działalność mającą na celu lepsze zrozumienie istoty zjawiska przemocy domowej, a także problemów związanych z chorobą alkoholową, która często do takiej przemocy prowadzi. W tym celu organizuje także szkolenia pracowników socjalnych. BOIK współpracuje z różnymi poradniami (pomocy społecznej, zdrowia psychicznego, uzależnień) znajdującymi się na terenie powiatu Gostyńskiego, a także z Komendą Powiatową Policji oraz Sądem Rejonowym w Gostyniu[286].

W mieście Piaski ma swoją siedzibę także Fundacja „Czas Na Zdrowie", której działalność skupia się w obrębie ochrony i promocji zdrowia. Fundacja została założona w roku 2012[287].

Kolejną instytucją wspierającą osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej jest Fundacja „MOST" działająca od 2004 roku i mająca swą siedzibę w Piaskach. Jej celem jest ogólnie pojęta pomoc osobom potrzebującym poprzez organizowanie pomocy materialnej, żywnościowej, organizowanie szkoleń, spotkań i zajęć edukacyjnych a także imprez

[285] www.zielonakohorta.pl.
[286] www.boik.of.pl.
[287] www.czasnazdrowie.org.

rekreacyjnych mających na celu zapobiegać wykluczeniu społecznemu. W swych działaniach obejmuje osoby dotknięte klęską żywiołową, przemocą czy też mieszkańców, którzy nagle znaleźli się na skraju ubóstwa. Wspiera także osoby niepełnosprawne poprzez zapewnienie im opieki zdrowotnej oraz aktywizację ich wśród społeczeństwa. Fundacja zajmuje się także przeciwdziałaniem bezrobociu poprzez promocję zatrudnienia i aktywizację zawodową osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy, a także działalnością na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn[288].

W gminie Piaski działają dwa Stowarzyszenia na rzecz Osób Niepełnosprawnych „Radość" (od 2011 roku)[289] oraz „Kreatywni"[290] (od 2012 roku), obie organizacje mieszczą się pod tym samym adresem. Ich celem jest propagowanie inicjatyw i postaw sprzyjających wspomaganiu osób z niepełnosprawnością. Szczególnie ważny wydaje się tu, prowadzony przez stowarzyszenie „Kreatywni", Warsztat Terapii Zajęciowej[291]. Zajęcia prowadzone są dla osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności pochodzących z gmin Piaski, Gostyń, Pogorzela, Pępowo, Borek Wielkopolski i Krobia. Uczestnicy terapii mają do dyspozycji kilka pracowni: muzyczno-komputerową, gospodarstwa domowego, rękodzieła, ogrodniczą, artystyczną, techniczną, a także pracownię aktywizacji zawodowej. Celem tej pracowni jest przygotowanie uczestników do pracy w Zakładzie Aktywności Zawodowej, do pracy chronionej lub w innych zakładach na otwartym rynku, nauki pisania podań, wniosków, nauka zachowania się oraz załatwiania spraw w urzędach i zakładach pracy.

Poza zajęciami edukacyjnymi, każdy z uczestników może brać udział w zajęciach ruchowych, a także korzystać z pomocy psychologa. Głównym celem ośrodka jest rehabilitacja społeczna i zawodowa uczestników.

Jak widać na podanych przykładach gmina Piaski ma dość dobrze rozbudowaną ofertę pomocy społecznej poprzez liczne organizacje i stowarzyszenia. Ich działanie jest ukierunkowane na wiele płaszczyzn życia, zwłaszcza społecznego. Pomoc znajdą tu osoby narażone na tzw. wykluczenie społeczne, czyli osoby dotknięte przemocą, ubóstwem,

[288] www.bazy.ngo.pl.
[289] Tamże.
[290] Tamże.
[291] www.wtzpiaski.eu.

chorobą. Ważnymi instytucjami na terenie gminy wydają się te, które dotykają problemów istotnych dla społeczności lokalnej, jak przeciwdziałanie bezrobociu, aktywizacja zawodowa, szkolenia edukacyjne oraz wsparcie gospodarki rolniczej.

6. PARTYCYPACJA OBYWATELSKA

Uczestniczyć w życiu gminy można na wielu płaszczyznach. Partycypacja obywatelska dotyczy działań podejmowanych przez mieszkańców lokalnej społeczności w celu rozwiązania danych problemów społecznych, udziału czy też wpływu na decyzje podejmowane przez władze publiczne a także kontroli nad nimi. Partycypować można poprzez referenda, konsultacje społeczne, podejmowanie obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej, składanie wniosków i wiele innych.

Frekwencja wyborcza należy do jednych z najważniejszych i najbardziej miarodajnych wskaźników służących określaniu poziomu aktywności obywatelskiej mieszkańców.

Frekwencja wyborcza w gminie Piaski, we wszystkich wyborach samorządowych była wyższa niż średnia powiatu, województwa i Polski (tabela 14). Może to świadczyć o relatywnie dużym poczuciu odpowiedzialności obywatelskiej wśród uprawnionych do głosowania mieszkańców gminy i o stosunkowo dużym poczuciu sprawstwa na sprawy gminy.

Tabela 14. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w Polsce, woj.wielkopolskim, powiecie gostyńskim i gminie Piaski w latach 2002, 2006, 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2002			2006		2010	
	Wybory do rad gmin I tura	Wybory na wójta, burmistrza, prezydenta miasta		I tura	II tura	I tura	II tura
		I tura	II tura				
Polska	44,1	44,2	35,0	46,0	39,6	47,3	35,3
woj. wielkopolskie	45,8	45,9	35,7	47,1	38,7	47,1	31,5
pow. gostyński	51,3	51,4	39,8	46,6	37,5	48,3	32,7
gm. Piaski	56,3	56,3	55,0	48,2	-	48,3	-

Źródło: PKW, opracowanie własne.

W wyborach do Sejmu i Senatu w poszczególnych latach frekwencja wyborcza w gminie Piaski nie przekraczała 50%, z wyjątkiem roku 2001 (tabela 15). Analiza frekwencji w kolejnych wyborach parlamentarnych w latach 2001, 2005, 2007 i 2011 wskazuje, że najniższą frekwencję odnotowano w wyborach w 2005 roku. Zmniejszenie odsetka osób

uczestniczących wobec ogółu uprawnionych do głosowania w odniesieniu do poprzednich wyborów (2007) dotyczy roku 2011. W ostatnich wyborach parlamentarnych frekwencja wyborcza w gminie Piaski była wyższa o 1,3 p.p od odnotowanej w powiecie gostyńskim i o 7,9 p.p. niższa od frekwencji w skali województwa. Dane dotyczące frekwencji w wyborach do Sejmu i Senatu wskazują na mniejsze poczucie sprawstwa wśród mieszkańców gminy na sprawy państwa i świadomość małego wpływu na politykę krajową.

Tabela 15. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu 2011 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie gostyńskim i gminie Piaski w latach 2001, 2005, 2007, (w %)

Wyszczególnienie	2001		2005		2007		2011	
	Sejm	Senat	Sejm	Senat	Sejm	Senat	Sejm	Senat
Polska	46,3	46,3	40,6	40,6	53,9	53,9	48,9	48,9
woj. wielkopolskie	49,9	49,9	40,9	40,9	55,1	55,1	49,2	49,2
pow. gostyński	52,0	52,0	35,0	35,0	46,4	46,4	40,0	40,0
gm. Piaski	51,1	51,1	33,2	33,2	44,7	44,7	41,3	41,3

Źródło: PKW, opracowanie własne.

W porównaniu do danych ogólnokrajowych, wojewódzkich i z powiatu gostyńskiego wybory prezydenckie nie były przedmiotem dużego zainteresowania mieszkańców gminy Piaski. Jedynie w roku 2010 udział procentowy w gminie był wyższy niż ten z powiatu o 1,5 p.p (tabela 16).

Tabela 16. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie śremskim i gminie Piaski w latach 2000, 2005 i 2010 (w %)

Wyszczególnienie	2000	2005		2010
		I tura	II tura	
Polska	61,1	49,7	51,0	55,3
woj. wielkopolskie	66,5	51,2	51,4	54,3
pow. gostyński	67,8	46,9	45,5	47,7
gm. Piaski	66,4	46,4	45,9	49,2

Źródło: PKW, opracowanie własne.

Na partycypację obywatelską w wymiarze lokalnym w znacznie większym stopniu wpływają działania władz jednostek samorządu terytorialnego, mające na celu informowanie i zachęcanie mieszkańców do zaangażowania w życie gminy. Uczestniczący w badaniach jakościowych przedstawiciel władz samorządowych twierdził, że w gminie działania mające na celu informowanie i zachęcanie mieszkańców do partycypacji obywatelskiej są podejmowane: „Nasz kontakt jest na bieżąco. Najczęściej są to zebrania wiejskie z daną grupą ludzi. Jeśli pojawia się jakiś problem, to staramy się na bieżąco go przedyskutować. Na

takich zebraniach w ostatnim czasie dyskusja była na temat tzw. ustawy śmieciowej. Wraz z wójtem objechaliśmy wszystkie miejscowości w naszej gminie, aby poznać opinie wszystkich mieszkańców na ten temat. Jeśli nie ma potrzeby zwoływać zebrania to kontaktujemy się poprzez sołtysów. Idziemy także z postępem, wdrożyliśmy system informowania za pomocą SMS-ów. Są to informacje na temat wszelkich działań kulturalnych, sportowych. Mamy stronę internetową aktualizowaną codziennie, tak że jeśli ktoś potrzebuje aktualnych informacji z naszej gminy to nie ma z tym problemu" [W23].

Ponadto władze podejmują działania umożliwiające mieszkańcom współdecydowanie o sprawach gminy: „…jednym z przykładów może być wprowadzenie funduszu sołeckiego, gdzie liczyła się frekwencja mieszkańców. To była pewna seria kroków, aby ten fundusz móc utworzyć, a więc i mobilizacja do działania. W momencie kiedy tworzymy imprezy kulturalne, to do ich organizacji staramy się włączać mieszkańców". [W23]

Angażowanie mieszkańców w podejmowanie decyzji mających wpływ na rozwój gminy wymaga jednak strategii i nie może ograniczać się do działań o akcyjnym charakterze. Niezbędne jest prezentowanie w sposób przystępny i atrakcyjny informacji zarówno o możliwości uczestnictwa w procesie podejmowania decyzji, jak i informacji o korzyściach związanych z taką aktywnością. Należy również wykorzystywać różne kanały komunikacji i sposoby zbierania opinii.

7. Współpraca międzysektorowa

Samorząd terytorialny na poziomie gminnym jest jednym z najważniejszych partnerów organizacji pozarządowych. Jest to widoczne w rosnącej liczbie gmin, które dotują realizację zadań przez trzeci sektor. W Polsce wciąż jednak zauważa się małą skalę partnerskich relacji między przedstawicielami obu sektorów[292].

Władze gminy Piaski starają się włączać mieszkańców, przedstawicieli trzeciego sektora i firm w proces decyzyjny. Wyrazem tego są konsultacje społeczne, ogłaszane na terenie gminy. Od roku 2008 miało miejsce pięć takich konsultacji, dotyczących najważniejszych spraw gminy,

[292] *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych. Raport z badania 2012*, s.11, op. cit.

ogłoszonych na stronie internetowej gminy. Dotyczyły one spraw związanych z budową obwodnicy Gostynia, spraw związanych z budową dróg krajowych, planu działań na rzecz wpierania, rozwoju i upowszechniania przedsiębiorczości społecznej w Wielkopolsce, a także konsultacje społeczne dotyczące rocznego programu współpracy Gminy Piaski z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami określonymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2010, 2012, 2013 i 2014.

Jak można wnioskować z ogłoszeń zamieszczonych na stronie internetowej gminy[293], konsultacje dotyczące obwodnicy i dróg cieszyły się zainteresowaniem mieszkańców. Natomiast w sprawie współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi nie wpłynęły żadne opinie, sugestie czy propozycje. Jest to bardzo niepokojący symptom, świadczący albo o braku chęci mieszkańców i organizacji do aktywnego uczestniczenia w kształtowaniu wspólnej przyszłości gminy, albo o nieprzywiązywaniu dużej wagi do opinii mieszkańców przez władze gminy.

Potwierdzeniem efektywności współpracy, realizacji programów, wsparcia finansowego, pomocy niematerialnej oraz działań partnerskich w gminie Piaski są natomiast wyniki rankingu „Przyjazny Samorząd". Ranking tworzony jest na podstawie corocznego badania „Monitoring współpracy między organizacjami pozarządowymi i jednostkami samorządu terytorialnego" realizowanego przez Stowarzyszenie Klon/Jawor oraz Departament Pożytku Publicznego Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej[294]. Ranking uwzględnia cztery wymiary współpracy, w ramach których gmina może otrzymać od 0 do 5 gwiazdek. Gmina Piaski została nim odznaczona trzykrotnie: otrzymała Certyfikat „Przyjazny Samorząd 2008", „Przyjazny Samorząd 2009" oraz Certyfikat „Przyjazny Samorząd 2010". W tabeli 17 przedstawiono punktację gminy Piaski przyznaną w latach 2008, 2009 i 2010.

[293] www.piaski-wplk.pl.
[294] *Gwiazdki za współpracę,* op. cit.

Tabela 17. Oceny uzyskane przez gminę Piaski w rankingu „Przyjazny Samorząd" w latach 2008, 2009 i 2010

	2008	2009	2010
Program współpracy	4/5	4/5	4/5
Współpraca finansowa	5/5	4/5	5/5
Wspierające formy współpracy pozafinansowej	4/5	5/5	4/5
Partnerskie formy współpracy pozafinansowej	2/5	4/5	5/5
Wynik ogólny	3,7/5	4,3/5	4,5/5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Certyfikaty Przyjazny Samorząd 2008, 2009 i 2010 Piaski,* dostępne: http://bazy.ngo.pl/search/info.asp?id=103470, [data dostępu: 28.02.2014].

Samorząd gminy Piaski był wysoko oceniany, najwięcej punktów uzyskał w 2010 roku, co może świadczyć o nabieraniu doświadczenia w analizowaniu i wyciąganiu wniosków z lat poprzednich. Szczególnie wysoko została oceniona współpraca finansowa, gdzie jedyne zastrzeżenie miało miejsce w 2009 roku i dotyczyło faktu, że poziom finansowania organizacji pozarządowych nie stanowił 1% wydatków bieżących gminy. W 2009 roku nisko oceniono współpracę pozafinansową, jednak w latach następnych samorząd gminy zdecydowanie poprawił swoje wyniki w tym sektorze. Wszystkie te aktywności świadczą nie tyle o pozytywnych tendencjach obecnych we współpracy administracji samorządowej z trzecim sektorem, ile o rzetelnym spełnianiu ustawowych obowiązków przez przedstawicieli władz gminy.

Gmina została również doceniona za przeznaczanie przez urząd pieniędzy na organizacje samorządowe. W roku 2013 oraz 2014 gmina postanowiła przeznaczyć pieniądze na następujące zadania w zakresie:

- wypoczynku dzieci i młodzieży;
    - organizacja półkolonii dla dzieci i młodzieży z terenu gminy Piaski;
    - wspierania kultury fizycznej;
    - organizacja i koordynacja przedsięwzięć sportowych i sportowo rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży z terenu gminy Piaski;
    - organizacja ogólnopolskiej imprezy o charakterze sportowym;
- kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego;

  - organizacja przedsięwzięć służących promocji kultury regionu o zasięgu ogólnopolskim;
- pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób;
- podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej;
- organizacja przedsięwzięć służących upowszechnianiu historii i kształtowaniu postaw obywatelskich.

W roku 2013 władze gminy postanowiły przeznaczyć na te cele kwotę w wysokości 165 000 zł, a w roku 2014 kwotę 157 100 zł.

Gmina Piaski brała także udział w projekcie „Akademia Równych Szans" współfinansowanym przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Projekt ten realizowany był w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Priorytet IX. Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach Działanie 9.1. Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty oraz poddziałanie 9.1.2 „Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych".[295] W ramach projektu w szkołach odbywały się dodatkowe zajęcia dydaktyczno - wyrównawcze z matematyki, informatyki, języków obcych, fizyki, chemii, biologii, przyrody, geografii, języka polskiego, historii oraz zajęć z logopedii, socjoterapii, zajęć korekcyjno - kompensacyjnych, technik i metod uczenia się oraz zajęć podnoszących umiejętności i kompetencje kluczowe z matematyki, informatyki, języków obcych, fizyki, chemii, biologii, przyrody, geografii, zajęć z poradnictwa zawodowego oraz przedsiębiorczości.[296] Szkoły zostały wyposażone w nowoczesny sprzęt multimedialny: tablice interaktywne, komputery z oprogramowaniem dydaktycznym, projektory, urządzenia wielofunkcyjne i odtwarzacze CD.

Powyższe dane wskazują, że dla władz gminy Piaski priorytetem we współpracy z organizacjami pozarządowymi jest wspieranie jednostek działających na rzecz dzieci

[295] www.strona.piaski-wlkp.pl.
[296] Tamże.

i młodzieży, co – uwzględniając zdiagnozowane wcześniej problemy związane ze starzeniem się społeczeństwa oraz wysoką stopą bezrobocia wśród młodych – stanowi pozytywny przejaw troski o młodych mieszkańców. Zdiagnozowane zmiany, jak również zaangażowanie, aktywność i kreatywność organizacji pozarządowych mogą – i powinny - w znaczący sposób wpływać na planowanie rozwoju gminy.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w gminie Piaski w latach 2007-2012 526
Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności gminy Piaski w 2012 roku 527
Wykres3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Piaski w latach 2007-2012 (w %) 529
Wykres 4. Prognoza zmian liczby ludności w wieku od 0 do 6, od 7 do 15 i od 16 do 18 lat w gminie Piaski w latach 2014-2030 530
Wykres 5. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie gminy Piaski w okresie 2007-III kwartał 2013 531
Wykres 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 532
Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 533
Wykres 8. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 534
Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGONna 10 tys. ludności w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 535
Wykres 10. Odsetek bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych w gminie Piaski, powiecie gostyńskim i woj. wielkopolskim okresie 12.2007-12.2013 (w %) 551
Wykres 11. Saldo migracji w podziale na płeć w gminie Piaski w latach 2007-2012 552
Wykres 12. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku 552
Wykres 13. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku 554

SPIS TABEL

Tabela 1. Dynamika zmian w porównaniu rok do roku liczby podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2010-2012 (w %) 536
Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 537
Tabela 3. Podmioty według klas wielkości gminie Piaski w latach 2009-2012 537
Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych wg PKD2007 w gminie Piaski oraz w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w 2012 roku* 538
Tabela 5. Liczba przedsiębiorstw wg sekcji PKD2007 w gminie Piaski w latach 2009-2012 539
Tabela 6. Dochody i wydatki gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w zł) 542
Tabela 7. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009-2012 (w zł) 544
Tabela 8. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2007-2012 (w %) 545

Tabela 9. Udział wydatków na wybrane zadania gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 546

Tabela 10. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych i wydatków bieżących w wydatkach ogółem gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2008-2012 547

Tabela 11. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy będące członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2007-2012 (w zł) 548

Tabela 12. Liczba bezrobotnych i udział kobiet w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych mieszkańców gmin miejsko-wiejskich i wiejskich będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 549

Tabela 13. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w gminach będących członkami LGD Gościnna Wielkopolska w latach 2009-2012 550

Tabela 14. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w latach 2002, 2006, 2010 w Polsce, woj.wielkopolskim, powiecie gostyńskim i gminie Piaski (w %) 557

Tabela 15. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w latach 2001, 2005, 2007, 2011 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie gostyńskim i gminie Piaski (w %) 558

Tabela 16. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w latach 2000, 2005 i 2010 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie śremskim i gminie Piaski (w %) 558

Tabela 17. Oceny uzyskane przez gminę Piaski w rankingu „Przyjazny Samorząd" w latach 2008, 2009 i 2010 561

POWIAT GOSTYŃSKI

Rysunek 1. Mapa obszaru realizacji projektu „Partnerstwo samorządów Południowej Wielkopolski na rzecz zwiększenia dostępności i jakości usług publicznych" – powiat gostyński

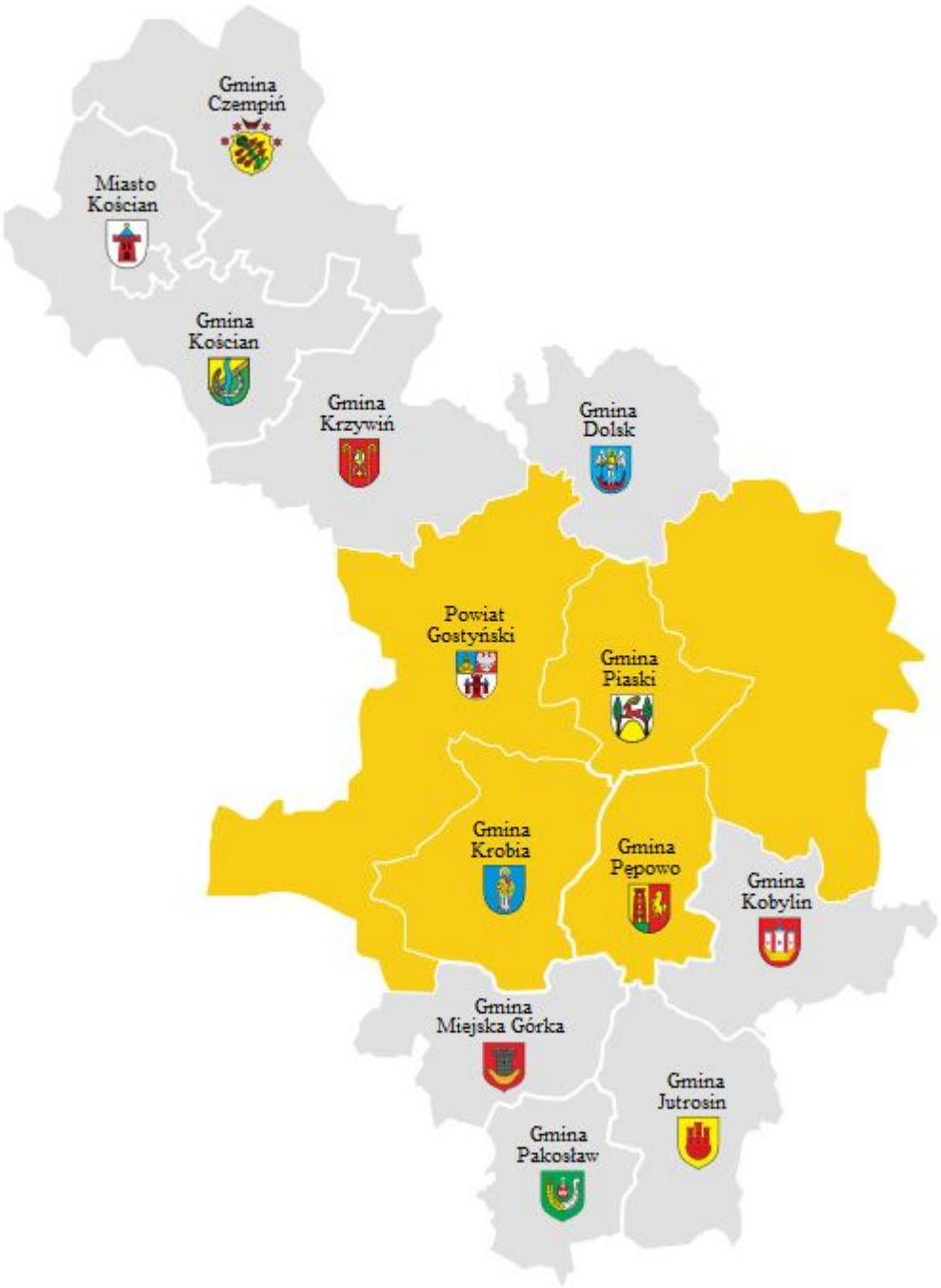

Źródło: http://www.uslugipubliczne.pl/mapa.html

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O POWIECIE

Powiat gostyński położony jest w południowo-zachodniej części województwa wielkopolskiego. Jako jednostka administracyjna powrócił na mapę Polski w 1999 roku zgodnie z założeniami reformy administracyjnej. W skład powiatu gostyńskiego wchodzi pięć gmin wiejsko-miejskich: Borek Wielkopolski, Gostyń, Krobia, Pogorzela, Poniec i 2 gminy wiejskie: Pępowo, Piaski.

Powierzchnia powiatu wynosi 810,0 km² i stanowi 2,7% powierzchni województwa wielkopolskiego. Graniczy on z powiatami: jarocińskim, kościańskim, krotoszyńskim, leszczyńskim, rawickim oraz śremskim.

2. ZMIANY DEMOGRAFICZNE

Liczba ludności w powiecie gostyńskim w 2012 roku wynosiła 76 256 osoby, w tym 38 553 kobiet. W podziale ludności ze względu na płeć (wykres 1) relacja między liczbą kobiet a liczbą mężczyzn w ostatnich pięciu latach utrzymywała się na podobnym poziomie (około 51% kobiet). Ogólna liczba mieszkańców powiatu gostyńskiego w latach 2007-2012 wzrosła – najwięcej wynosiła w 2009 i 2010 roku. W roku 2011 odnotowano zmniejszenie liczby ludności w porównaniu do roku poprzedniego.

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w powiecie gostyńskim w latach 2007-2012

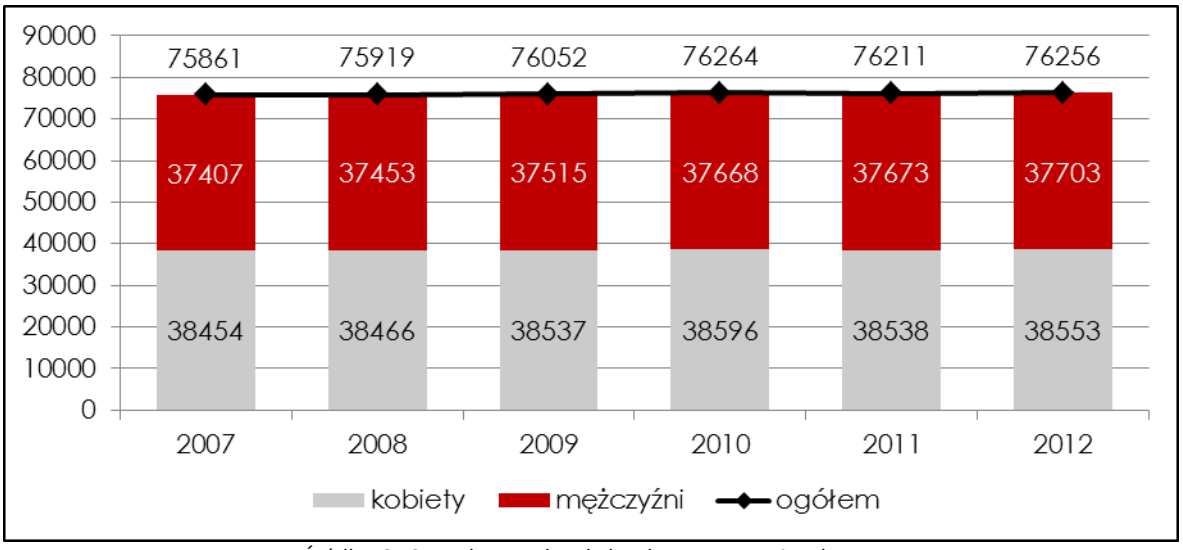

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W porównaniu do powiatów graniczących powiat gostyński pod względem liczby ludności w ostatnich trzech latach plasował się na 3. pozycji, za powiatami krotoszyńskim oraz kościańskim (ponad 78 tysięcy mieszkańców), a przed jarocińskim, śremskim, rawickim oraz leszczyńskim (tabela 1). Wahania w liczbie mieszkańców powiatów ościennych również nie były zbyt znaczne w okresie 2010-2012.

Tabela 1. Liczba ludności w powiecie gostyńskim i powiatach ościennych w latach 2010 - 2012

jednostka samorządu terytorialnego	2010	2011	2012
powiat gostyński	**76264**	**76211**	**76256**
powiat jarociński	71471	71531	71643
powiat krotoszyński	78005	77994	78137
powiat kościański	78758	78895	78843
powiat leszczyński	52489	53013	53470
powiat rawicki	60439	60448	60423
powiat śremski	60348	60522	60791

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Jeśli chodzi o gminy wchodzące w skład powiatu gostyńskiego, najwięcej mieszkańców w 2012 roku posiadała gmina Gostyń, na terenie której znajduje się największy ośrodek miejski powiatu – miasto Gostyń (ponad 21 tysięcy mieszkańców). Następna w kolejności jest gmina Krobia (ponad 13 tysięcy mieszkańców), pozostałe gminy posiadają mniej niż 10 tysięcy mieszkańców. W latach 2010 – 2012 tylko w gminie Piaski zaobserwować można stały trend wzrostowy, jeśli chodzi o liczbę ludności (tabela 2).

Tabela 2. Liczba ludności w powiecie gostyńskim i gminach powiatu gostyńskiego w latach 2010 - 2012

jednostka samorządu terytorialnego	2010	2011	2012
powiat gostyński	**76264**	**76211**	**76256**
Borek Wielkopolski	7668	7644	7654
Gostyń	27944	27917	27870
Krobia	13021	12984	13039
Pępowo	6020	6013	6019
Piaski	8497	8531	8576
Pogorzela	5170	5159	5162
Poniec	7944	7963	7936

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analiza obecnej struktury wiekowej populacji powiatu gostyńskiego prowadzi do istotnych wniosków związanych z przyszłymi trendami demograficznymi. Piramida wieku (wykres 2) wskazuje na dwa wyże demograficzne. Pierwszy z nich tworzą osoby w wieku od 50 do 59 lat urodzone w latach 50. i 60. XX wieku, drugi natomiast stanowią osoby w wieku od 20 do 29 lat.

Struktura wieku mieszkańców powiatu gostyńskiego wskazuje na brak występowania trzeciego wyżu, wśród mieszkańców w wieku od 0 do 4 lat oraz na niż, jeśli chodzi o osoby w wieku 5 – 14 lat. Taka sytuacja może generować w przyszłości problemy społeczno-ekonomiczne, z którymi będą musiały zmierzyć się władze lokalne. Problemy te będą wiązać się m.in. z negatywnymi skutkami procesu starzenia się społeczeństwa, w tym ze zwiększonym zapotrzebowaniem na usługi zdrowotne i zmniejszoną konsumpcją. Czynniki te mogą mieć negatywny wpływ zarówno na gospodarkę powiatu, jak i jego budżet.

Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności powiatu gostyńskiego w 2012 roku

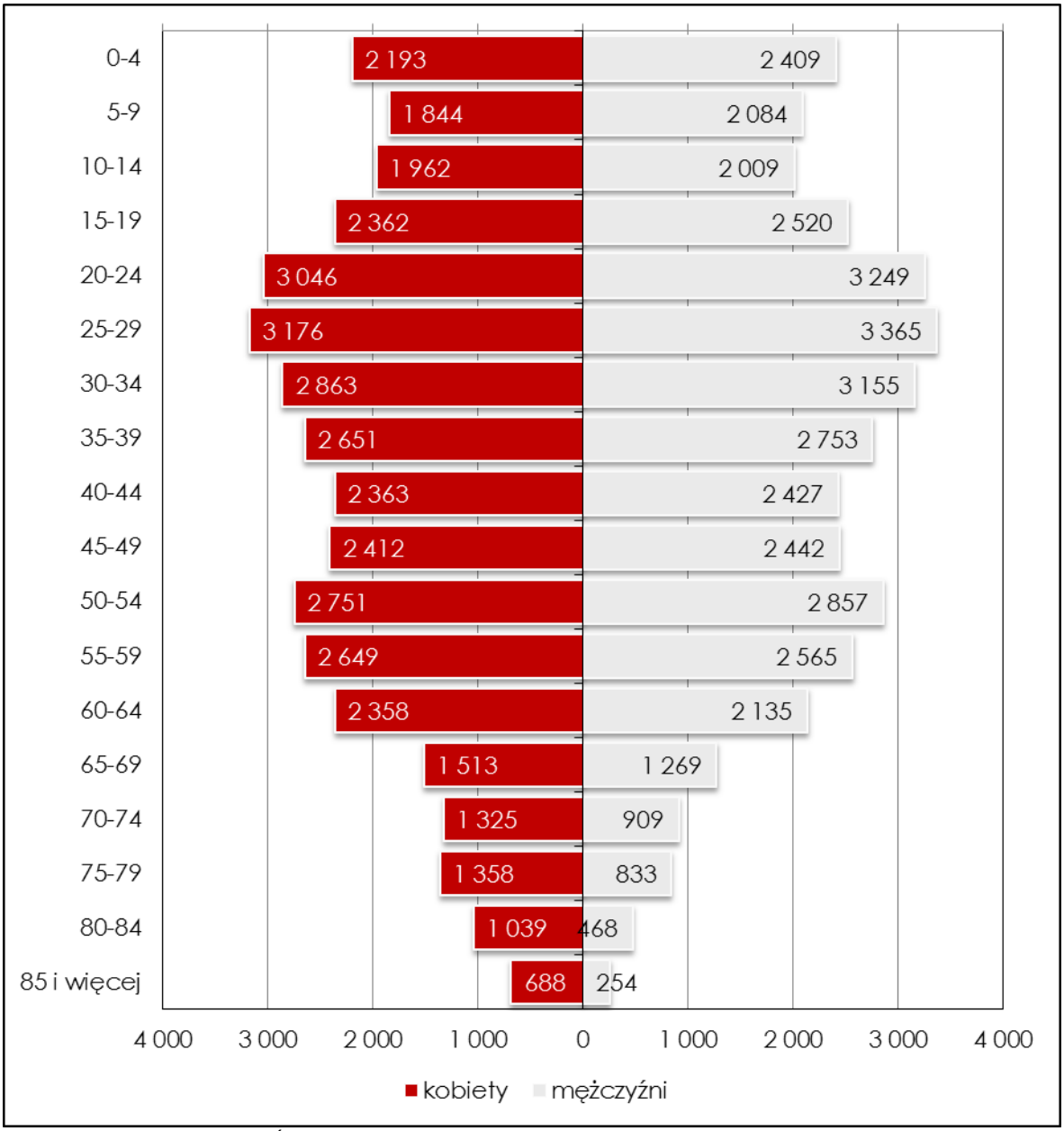

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Trendy, które są wskazywane powyżej są potwierdzane przez dane z ostatnich pięciu lat jeśli chodzi o odsetek ludności w podziale na wiek produkcyjny, przedprodukcyjny i poprodukcyjny (wykres 3). Zauważalny jest wzrost odsetka osób najstarszych w powiecie (w ciągu pięciu lat o 1,4 punktu procentowego) oraz spadek ilości osób w wieku przedprodukcyjnym (o 1,5 punktu procentowego).

Wykres 3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w powiecie gostyńskim w latach 2007-2012

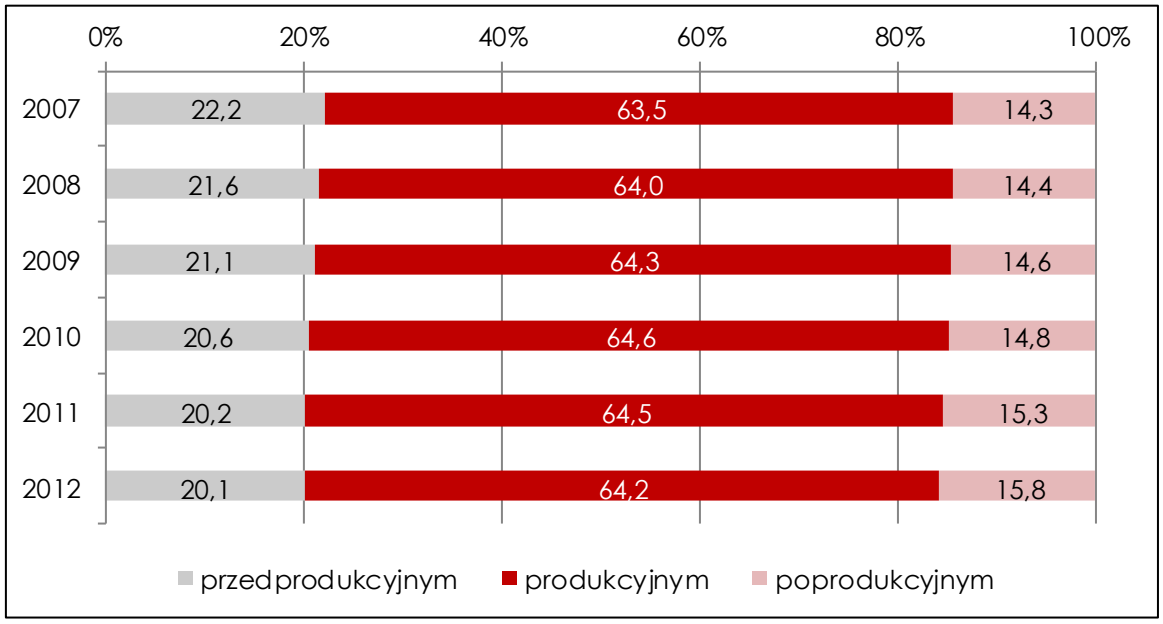

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W oparciu o przedstawione dane można stwierdzić, że problemem, jaki w najbliższych latach będą musiały rozwiązać władze samorządowe powiatu gostyńskiego oraz gmin wchodzących w jego skład, będzie zaplanowanie i realizacja działań mających na celu aktywizację fizyczną, psychiczną i społeczną seniorów, co – poza korzyściami społecznymi – przynieść może również korzyści ekonomiczne, wynikające ze zmniejszania skali korzystania przez osoby starsze z publicznych usług zdrowotnych, a być może także zwiększenia konsumpcji przedstawicieli tej kategorii wiekowej.

Prognoza demograficzna dla powiatu gostyńskiego na lata 2020 – 2035 również stanowi potwierdzenie wniosków dotyczących stanu populacji powiatu gostyńskiego pod względem kategorii wieku. Przewiduje się spadek liczby osób najmłodszych w powiecie w analizowanym okresie o 35% oraz spadek liczby osób w wieku 25 – 34 lata w przeciągu lat 2020 – 2035 również o około 35% (wykres 4). O około jedną ósmą zmaleje liczba

mieszkańców w wieku 60 – 69 lata, jednak liczba najstarszych osób, powyżej 80. roku życia wzrośnie o 57%.

Wykres 4. Prognoza demograficzna dla powiatu gostyńskiego na lata 2020, 2025, 2030 i 2035 według kategorii wieku

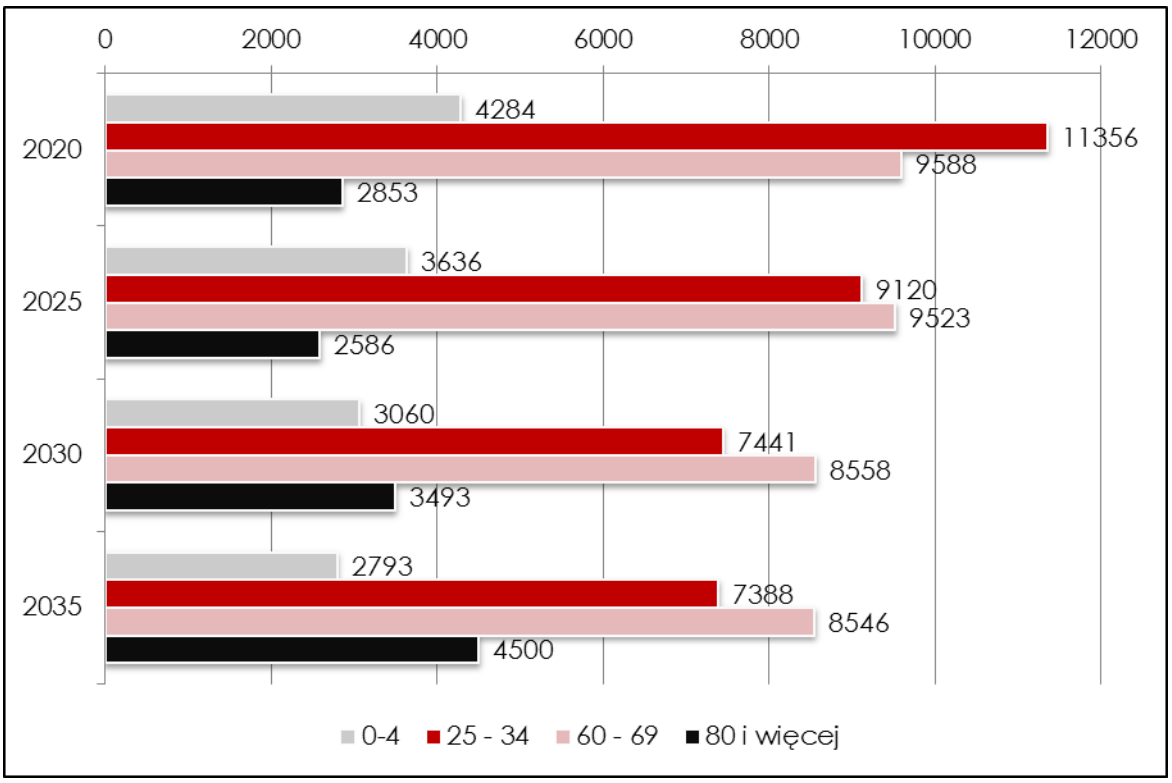

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W przypadku salda migracji w powiecie gostyńskim w latach 2007 – 2012 notowano stały, ujemny wynik, który był najwyższy w 2008 roku, kiedy powiat opuściło 207 osób. W kolejnych latach ujemne saldo migracji utrzymywało się na nieco niższym poziomie, nie przekraczając liczby 200 osób. W analizowanym okresie, począwszy od 2009 roku notuje się częstsze opuszczanie powiatu przez kobiety niż przez mężczyzn (wykres 5). Skutkiem tego faktu może być ujemny przyrost naturalny w przyszłości, a co za tym idzie – pogłębianie się problemu starzenia społeczeństwa. Przyczyną takiego stanu rzeczy może być natomiast chęć wyjazdu z powiatu w celu podjęcia pracy, co z kolei w pewnym stopniu świadczy o niskim poziomie jego atrakcyjności jako miejsca zamieszkania.

Wykres 5. Saldo migracji wewnętrznych w podziale na płeć w powiecie gostyńskim w latach 2007-2012

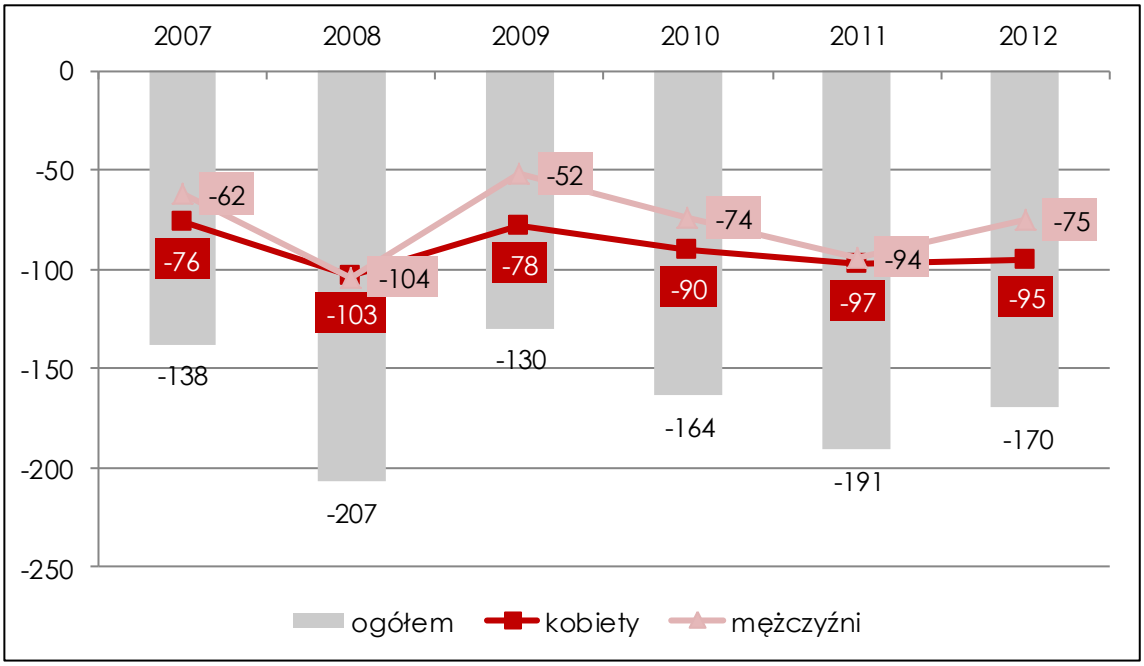

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W przypadku migracji zagranicznych kobiety również stanowiły większość osób wyjeżdżających z powiatu w latach 2007 – 2012 (wykres 6).

Wykres 6. Saldo migracji zagranicznych w podziale na płeć w powiecie gostyńskim w latach 2007-2012

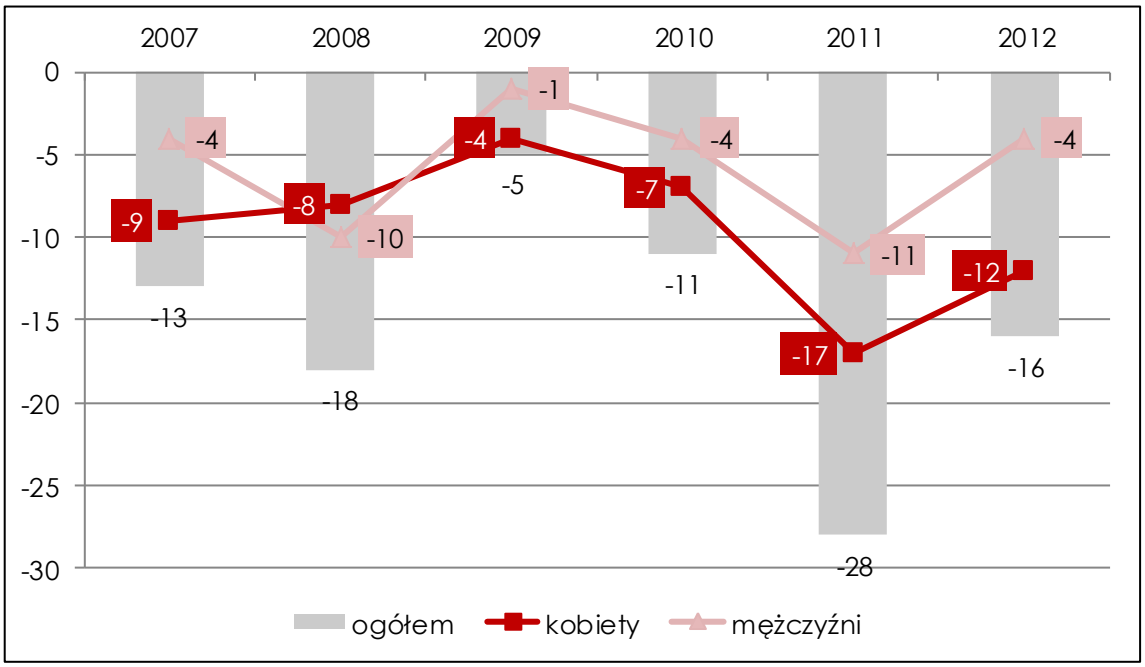

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Zmiany zdiagnozowane w strukturze demograficznej powiatu gostyńskiego wskazują na postępujący proces starzenia się społeczeństwa, który wyraża się głównie wzrostem liczby ludności w wieku poprodukcyjnym i zmniejszającą się liczbą ludności w wieku przedprodukcyjnym przy jednoczesnym utrzymywaniu się liczby ludności ogółem na podobnym poziomie (z drobnymi wahaniami spowodowanym głównie przez ujemne saldo migracji). W następnych latach władze samorządowe muszą podjąć kroki, które przyciągną młode osoby do powiatu lub zachęcą młodych mieszkańców do pozostania w powiecie.

3. KONDYCJA SEKTORA GOSPODARCZEGO

Gospodarka stanowi istotny czynnik w rozwoju danej jednostki samorządu terytorialnego również z punktu widzenia kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego. Dochody własne generowane przez powiat, a w szczególności gminy wchodzące w jego skład pozwalają zapewnić odpowiedni poziom usług społecznych, a prawidłowy rozwój gospodarczy determinuje poziom warunków życia i dobrobytu społeczności lokalnej. Analiza sektora gospodarczego w powiecie gostyńskim oparta zostanie na szeregu wskaźników dotyczących głównie podmiotów gospodarczych oraz osób fizycznych, ich liczby w ostatnich latach oraz jakościowego podziału pod względem zakresu ich działalności.

Po pierwsze, należy przeanalizować liczbę osób fizycznych, które prowadzą działalność gospodarczą na terenie powiatu gostyńskiego. Jak obrazuje wykres 7 liczebność tej grupy osób wzrastała począwszy od 2004 roku (jedynie w 2009 było ich mniej niż rok wcześniej). W ciągu ośmiu lat przybyło 885 osób prowadzących działalność gospodarczą, a ich liczba w 2012 roku wyniosła 5544. Jak wskazywała jedna osoba biorąca udział w wywiadzie jakościowym na temat kondycji powiatu „(..) jest bardzo dobra sytuacja gospodarcza w regionie. Przynajmniej patrząc przez pryzmat firm, które tutaj działają. W powiecie gostyńskim jest chyba najwięcej firm prowadzonych przez osoby fizyczne w porównaniu do innych powiatów. Nie pamiętam liczby teraz dokładnie. To pokazuje, że ta sytuacja jest

dobra. Mimo że niby to bezrobocie jest spore to wiele osób szuka tej pracy tworząc sobie samemu miejsce pracy. To jest dobre na przyszłość rozwiązanie". [W29][297]

Wykres 7. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie powiatu gostyńskiego w latach 2004 - 2012

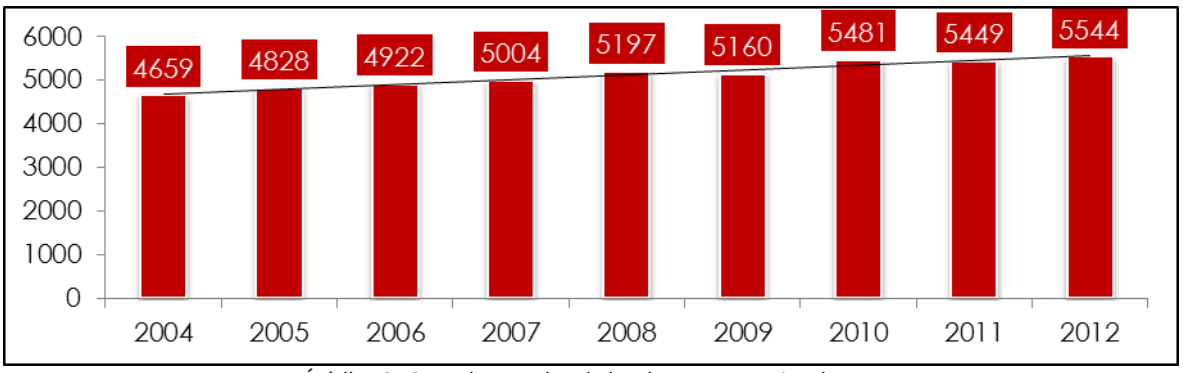

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Dane pochodzące z powiatu gostyńskiego na temat liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą należy w celach porównawczych odnieść do wyników pochodzących z powiatów ościennych oraz z województwa i kraju. Na 100 osób w wieku produkcyjnym w powiecie gostyńskim w 2012 przypadało 11,3 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, a wynik ten jest minimalnie gorszy od średniej krajowej oraz niższy od wyniku dla województwa wielkopolskiego o 2 jednostki. W porównaniu z powiatami ościennymi powiat gostyński wypada lepiej niż powiaty jarociński, krotoszyński oraz rawicki, jednak ustępuje w tym aspekcie powiatom kościańskiemu, leszczyńskiemu i śremskiemu (wykres 8). Jeśli za wskaźnik przedsiębiorczości przyjąć liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym wówczas przedstawione dane świadczyć mogą o przeciętnym poziomie przedsiębiorczości wśród mieszkańców powiatu gostyńskiego. Jeden z pracowników Starostwa Powiatowego podczas części jakościowej badań w projekcie podkreślał, że „głównym kierunkiem rozwoju powiatu gostyńskiego jest pogłębienie współpracy z przedsiębiorcami. Tworzenie kierunków działań, impulsów dla rozwoju przedsiębiorczości w powiecie gostyńskim. Powiat jest członkiem kilku ciał, stowarzyszeń, związków. Starosta i Zarząd Powiatu aktywnie spotykają się z przedsiębiorcami. Ma być też stworzona rada pomocy gospodarczej, gdzie starosta będzie

[297] Stosowane oznaczenia np. W17 czy F02, R3 są symbolami wskazującymi numer indywidualnego wywiadu pogłębionego (W) lub zogniskowanego wywiadu grupowego (F lub R), podczas którego dana wypowiedź została zarejestrowana.

spotykał się z przedsiębiorcami i wsłuchiwał w ich oczekiwania. Stąd głównym kierunkiem działań ma być rozwój przedsiębiorczości". [W09]

Wykres 8. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w Polsce, Wielkopolsce, powiecie gostyńskim oraz powiatach ościennych w 2012 roku

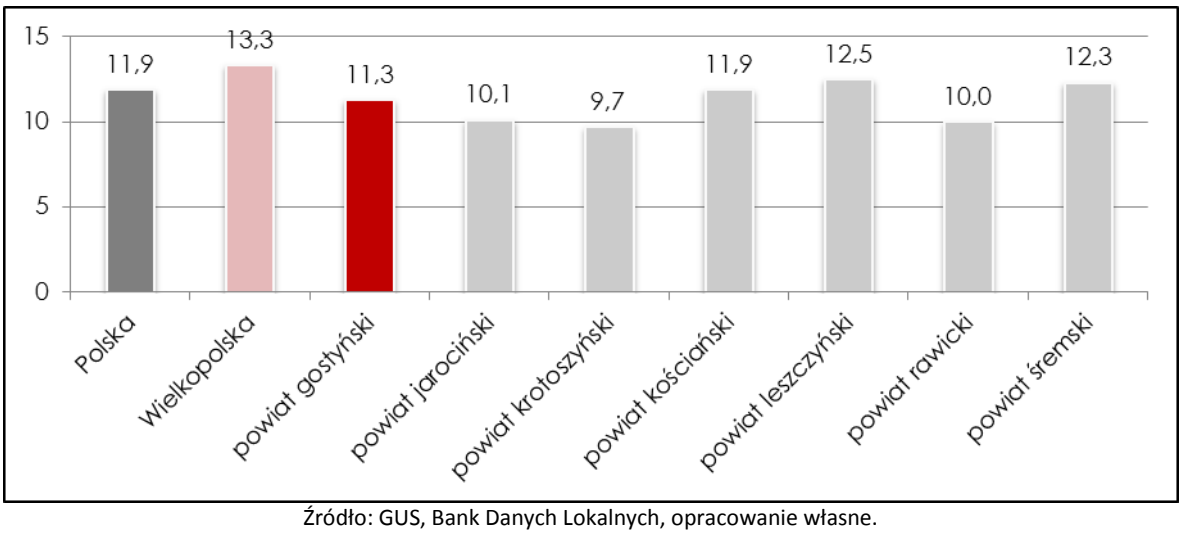

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Pośród gmin wchodzących w skład powiatu gostyńskiego najwięcej osób fizycznych w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnych prowadziło w 2012 roku działalność na terenie gminy Gostyń (13,6 osoby), co z dużym prawdopodobieństwem wynika z faktu, iż na terenie tej gminy znajduje się największy ośrodek miejski powiatu (wykres 9). Na kolejnych miejscach uplasowały się: Krobia (11,7) i Pępowo (10,1).

Wykres 9. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach powiatu gostyńskiego, powiecie gostyńskim i woj. wielkopolskim w roku 2012

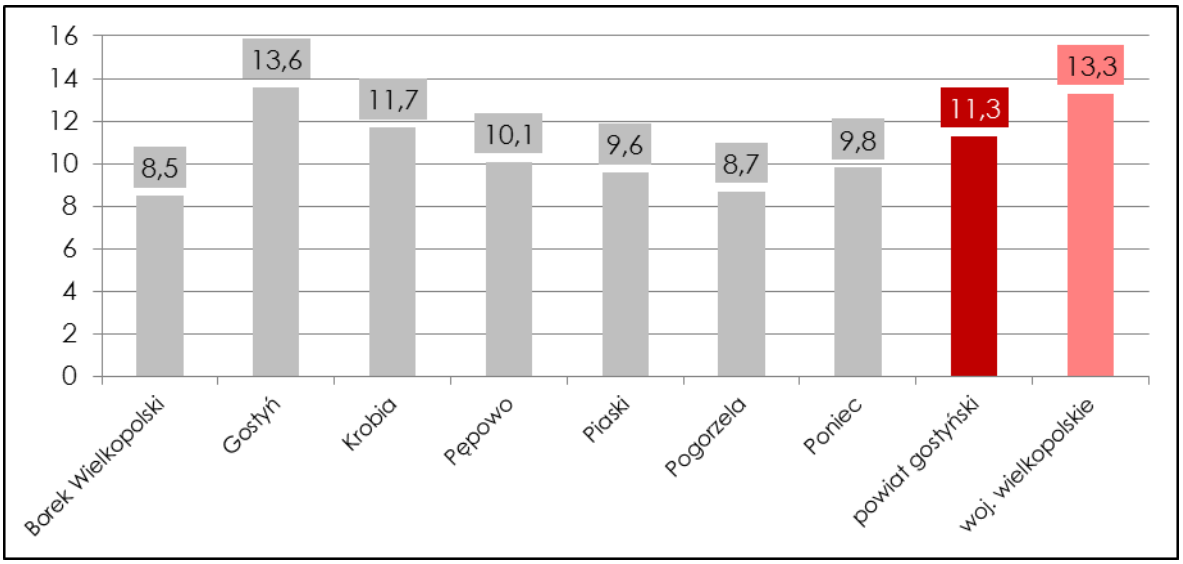

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Kolejny wskaźnik dotyczący sektora gospodarczego odnosi się do liczby podmiotów ekonomicznych działających na terenie powiatu. Jak wynika z danych zawartych na wykresie 10 ich liczba wzrosła w latach 2004 – 2012 o 1106 jednostek, z czego – co zrozumiałe – zdecydowaną większość stanowiły podmioty z sektora prywatnego (powyżej 90%).

Wykres 10. Podmioty gospodarki narodowej ogółem, w sektorze publicznym i prywatnym w powiecie gostyńskim w latach 2004 - 2012

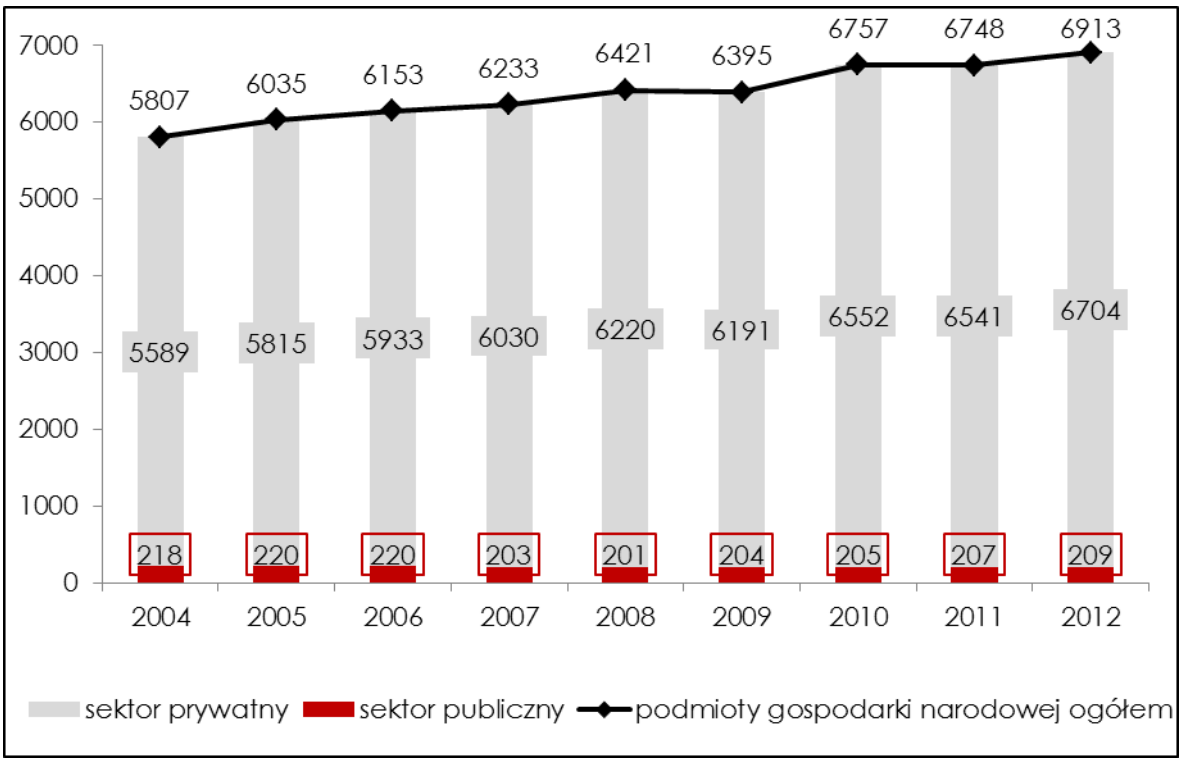

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W analizowanym okresie wzrastała także liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tysięcy osób. Wskaźnik ten dla powiatu gostyńskiego w 2012 roku osiągnął wartość 907, co jest wynikiem najwyższym w przeciągu ośmiu lat (wykres 11). W odniesieniu do danych dla pozostałych powiatów gostyński osiągał wyższy poziom tego wskaźnika niż powiaty: krotoszyński, rawicki i jarociński, ale niższe od odnotowanych dla powiatów: kościańskiego, leszczyńskiego i śremskiego.

Wykres 11. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w powiecie gostyńskim w latach 2007 - 2012 roku

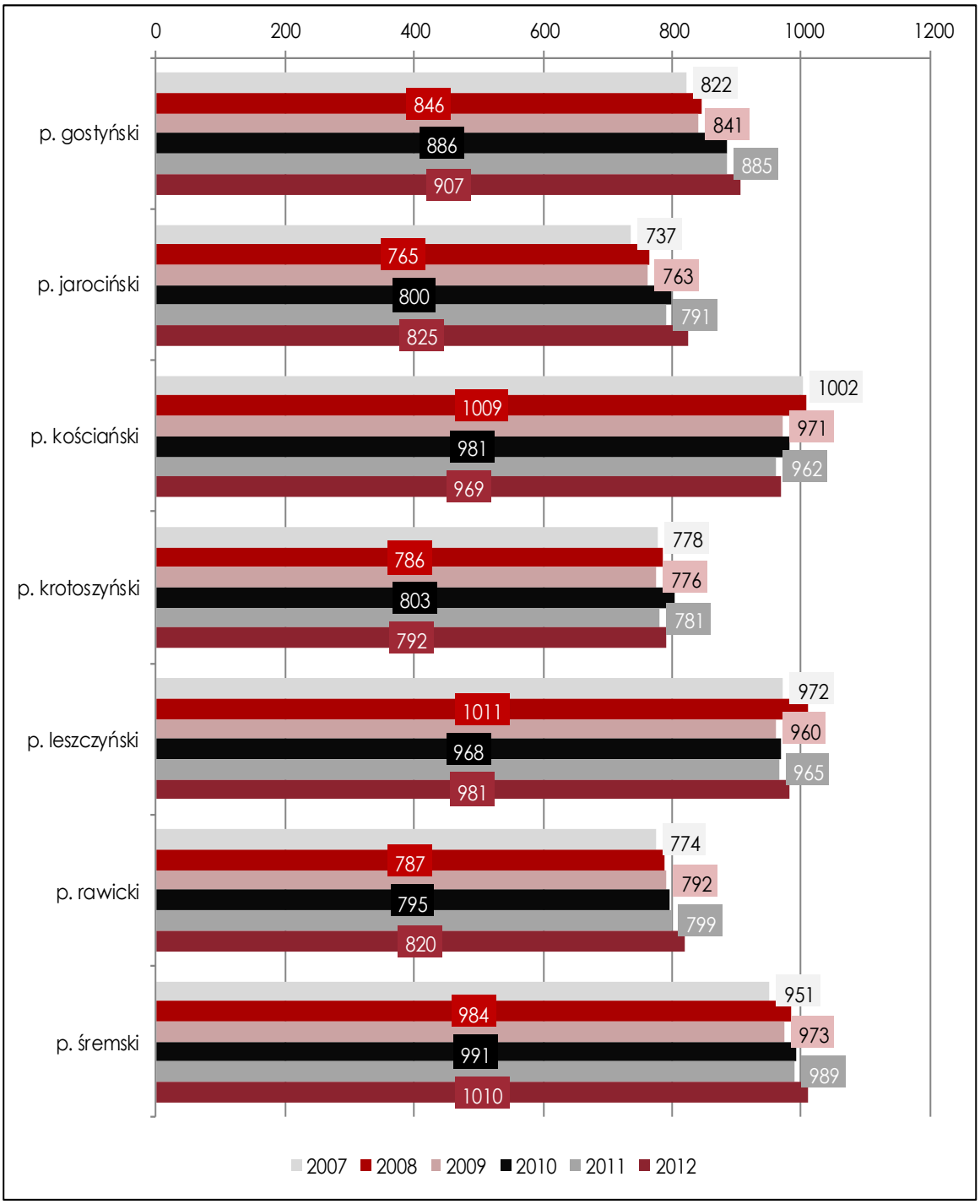

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wynik dla powiatu gostyńskiego był gorszy od średniej krajowej o 125 podmiotów oraz od średniej dla Wielkopolski o 214 podmiotów. Przede wszystkim warto jednak zwrócić uwagę na wzrost wartości tego wskaźnika w analizowanych latach, co – również w odniesieniu do

wzrostu liczby ludności – wskazywać może na poprawiającą się sytuację gospodarczą, a także rozwój postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców powiatu. Nie bez znaczenia dla tych wyników jest także aktywizacja lokalnego rynku pracy za pomocą instrumentu, jakim jest dotacja na rozpoczęcie działalności gospodarczej, którą przyszły przedsiębiorca może uzyskać m.in. za pośrednictwem urzędów pracy (zarówno powiatowego, jak i wojewódzkiego).

W przeliczeniu na 1000 mieszkańców w powiecie gostyńskim funkcjonowało w 2012 roku blisko 91 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON (wykres 12). Wynik ten był gorszy od wartości dla województwa o blisko 22 jednostki. Zdecydowanie najwięcej podmiotów działało 2012 roku na terenie gminy Gostyń (ponad 110 ma 1000 osób), pozostałe gminy nie przekroczyły liczby 100 podmiotów (najmniej w Borku Wielkopolskim - 71,9).

Wykres 12. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 1000 ludności w gminach powiatu gostyńskiego, powiecie gostyńskim i woj. wielkopolskim w 2012 roku

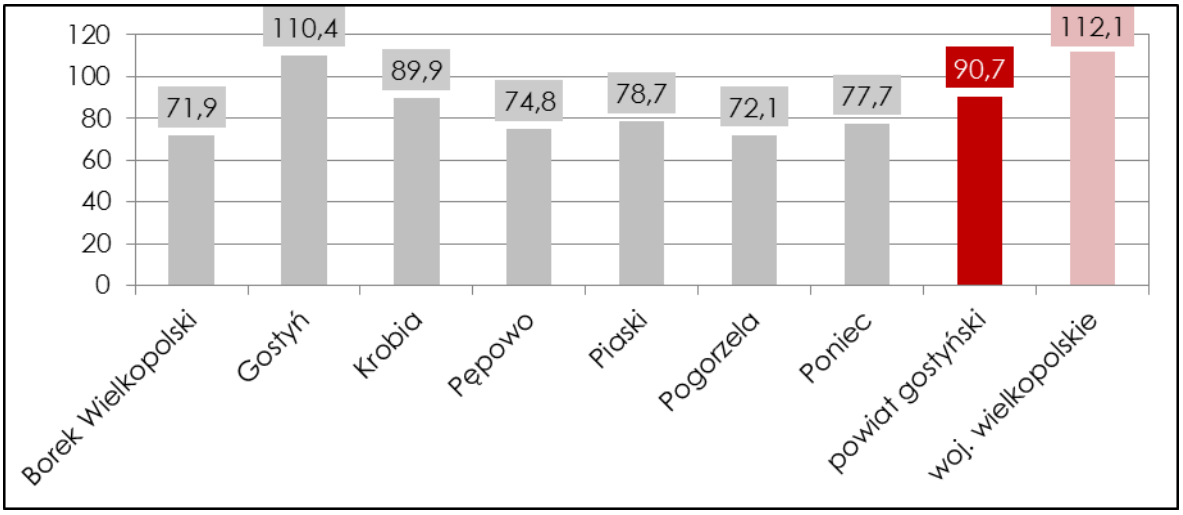

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W latach 2004 - 2010 zwiększała się liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na terenie powiatu gostyńskiego, nieco mniej było ich w latach 2011 – 2012 (wykres 13). Nieco większe wahania odnotowano jeśli chodzi o podmioty wykreślone z rejestru, najwięcej ich ubyło w roku 2009 oraz w 2011, kiedy ich liczba przewyższyła liczebność podmiotów nowo zarejestrowanych. Należy zauważyć, że na wzrost liczby działalności gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne znaczący wpływ mogą mieć dotacje z Unii Europejskiej i Funduszu Pracy udzielane nowym przedsiębiorcom w ramach programów aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych, o których wspomniano powyżej. Według danych

WUP w Poznaniu w gostyńskim PUP w 2011 roku przyznano 61 dotacji, w 2012 roku 156, a do końca maja 2013 roku 42.

Wykres 13. Jednostki gospodarcze nowo zarejestrowane w rejestrze REGON i wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności w powiecie gostyńskim w latach 2004-2012

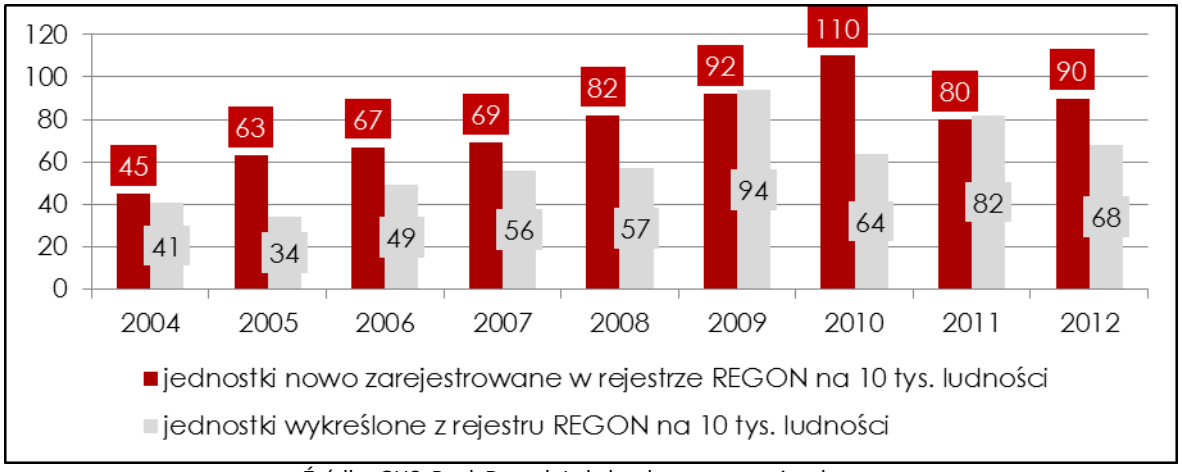

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Podobną dynamikę, jak tę przedstawioną na wykresie 13 prezentuje zestawienie danych zawartych w tabeli 3 dotyczące gmin wchodzących w skład powiatu gostyńskiego. Bardzo dobrym okresem dla rozwoju przedsiębiorczości w powiecie był rok 2010 – w pięciu gminach powiatu przybyło 10 lub więcej podmiotów. Rok wcześniej notowano natomiast przewagę podmiotów wykreślonych z rejestru REGON. Lata 2011 – 2012 znów przyniosły pewne wahania, a w 2012 roku najwięcej podmiotów zarejestrowano w gminie Krobia (10,5), również w tej gminie najwięcej podmiotów zostało wykreślonych (8,2).

Tabela 3. Jednostki gospodarcze nowo zarejestrowane w rejestrze REGON i wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach powiaty gostyńskiego w latach 2009 - 2012

	Borek Wielkopolski	Gostyń	Krobia	Pępowo	Piaski	Pogorzela	Poniec
liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności							
2009	8,5	10,5	9	9,8	9,8	6	6,6
2010	10,2	12,3	11,4	10,5	10,7	8,3	9,3
2011	6,8	7,7	9,3	8,6	10,1	7,2	5,5
2012	9,1	9	10,5	6,6	9,2	7,9	8,9
liczba podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności							
2009	7,4	10	11,2	14,9	8,8	5,1	5,5
2010	4,8	7,3	6,4	6,5	7,2	3,7	5,5
2011	7,1	9,7	8,8	6,5	7,8	4,3	7,6
2012	6	7,7	8,2	6,1	6,7	3,1	5,4

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Najwięcej podmiotów gospodarczych w 2012 roku działało na terenie powiatu gostyńskiego w branży handlowej (jedna czwarta wszystkich jednostek). Drugą siłę powiatu stanowiła branża budowlana, trzecią zaś przetwórstwo przemysłowe. W mniejszym stopniu w powiecie obecne były podmioty związane z rolnictwem i leśnictwem, działalnością usługową oraz naukową czy techniczną (tabela 4), choć jak wskazał jeden z rozmówców w badaniu jakościowym: „To jest południowa Wielkopolska i to jest to zagłębie rolnicze, tu jest ta największa produkcja rolna w całej Wielkopolsce. Stąd też ta sytuacja gospodarcza nie jest taka najgorsza, a moim zdaniem jest całkiem niezła". [W29 – R5]

Tabela 4. Podmioty gospodarcze w powiecie gostyńskim i powiatach sąsiednich według sekcji PKD 2007 w 2012 roku

	powiat						
	gostyński	jarociński	kościański	krotoszyński	leszczyński	rawicki	śremski
ogółem	**6913**	**5912**	**7643**	**6189**	**5245**	**4955**	**6139**
Sekcja A	6,7%	2,8%	12,8%	6,2%	12,8%	7,1%	3,9%
Sekcja B	0,1%	0,2%	0,1%	0,1%	0,2%	0,2%	0,1%
Sekcja C	13,1%	10,7%	9,1%	11,0%	11,4%	9,5%	10,4%
Sekcja D	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,0%	0,2%	0,1%
Sekcja E	0,2%	0,2%	0,5%	0,4%	0,4%	0,6%	0,4%
Sekcja F	17,1%	16,3%	14,1%	14,8%	16,0%	14,2%	16,2%
Sekcja G	25,3%	26,7%	24,5%	27,4%	24,9%	27,3%	26,4%
Sekcja H	4,7%	4,9%	5,4%	4,2%	5,5%	4,0%	6,6%
Sekcja I	1,8%	2,6%	2,0%	2,1%	2,5%	2,5%	2,2%
Sekcja J	1,2%	1,6%	1,2%	1,6%	1,0%	1,3%	1,6%
Sekcja K	2,2%	2,6%	1,7%	2,3%	1,9%	2,7%	2,9%
Sekcja L	2,4%	3,0%	4,3%	3,1%	1,6%	3,8%	3,6%
Sekcja M	5,9%	7,1%	6,3%	6,4%	4,9%	6,7%	6,5%
Sekcja N	1,5%	2,3%	1,9%	1,7%	1,7%	1,7%	2,5%
Sekcja O	1,7%	1,2%	1,1%	1,4%	1,4%	1,7%	0,7%
Sekcja P	3,4%	3,8%	3,2%	3,8%	3,3%	4,0%	3,6%
Sekcja Q	4,6%	4,5%	4,5%	5,1%	2,7%	4,6%	4,8%
Sekcja R	1,4%	1,7%	1,8%	1,8%	2,2%	2,2%	1,7%
Sekcje S i T	6,5%	7,9%	5,6%	6,4%	5,5%	5,9%	5,9%

Kolor zielony oznacza najniższą wartość w wierszu, kolor czerwony – wartość najwyższą.

Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
Sekcja B - Górnictwo i wydobywanie
Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe
Sekcja D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
Sekcja E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
Sekcja F - Budownictwo
Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja J - Informacja i komunikacja
Sekcja K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
Sekcja L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna

Sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
Sekcja O - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P - Edukacja
Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Choć handel w 2012 roku zdominował sektor gospodarczy w powiecie pod względem liczby podmiotów gospodarczych, to w latach 2005 – 2012 branża ta była dopiero czwartą pod względem liczby zatrudnianych mieszkańców powiatu (choć od 2005 roku notuje się wzrost liczby zatrudnionych). Zdecydowanie najwięcej osób pracowało w przemyśle i budownictwie oraz w rolnictwie, leśnictwie i rybactwie (wykres 14), choć tylko w przypadku osób zatrudnionych w pierwszej z wymienionych branż nastąpił wzrost liczebności w przeciągu siedmiu lat.

Wykres 14. Pracujący według grup sekcji w powiecie gostyńskim w latach 2005 - 2012

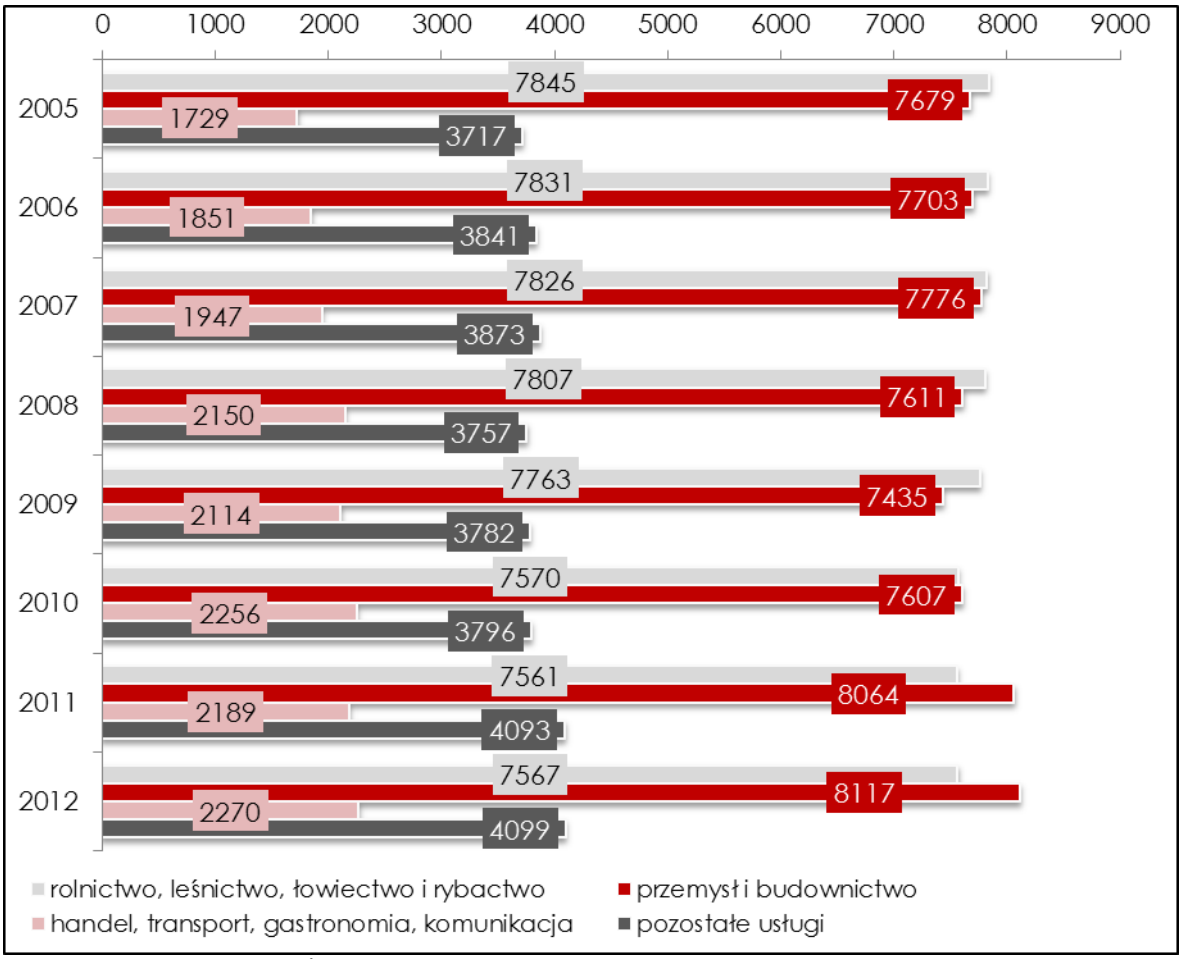

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W powiecie gostyńskim w 2012 roku zarejestrowanych było stosunkowo dużo podmiotów małych (zatrudniających od 10 do 49 osób), a także podmiotów dużych, zatrudniających ponad 250 osób (tabela 5). Taka sytuacja może przyczyniać się do względnej stabilizacji gospodarczej powiatu, jednak stanowi również duże zagrożenie w przypadku likwidowania dużych firm. Sytuacja taka miała miejsce w powiecie gostyńskim w przypadku małych, średnich i dużych podmiotów gospodarczych w latach 2004-2012, co przedstawia tabela 6.

Tabela 5. Liczba podmiotów według klas wielkości w powiecie gostyńskim i powiatach sąsiednich w 2012 roku

powiat	ogółem	0-9	10-49	50-249	250-999	1000 i więcej
gostyński	6913	6465	378	62	7	1
jarociński	5912	5626	222	62	2	0
kościański	7643	7220	341	77	5	0
krotoszyński	6189	5875	256	51	5	2
leszczyński	5245	4923	272	47	2	1
rawicki	4955	4620	274	55	6	0
śremski	6139	5798	267	66	7	1

Kolor zielony oznacza najniższą wartość w kolumnie, kolor czerwony – wartość najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Tabela 6. Liczba podmiotów według klas wielkości w powiecie gostyńskim w latach 2004-2012

rok	liczba zatrudnionych			
	10-49	50-249	250-999	1000 i więcej
2004	456	83	10	0
2005	459	88	8	1
2006	465	94	8	1
2007	462	92	8	1
2008	420	76	8	1
2009	406	78	8	1
2010	395	77	8	1
2011	397	71	7	1
2012	378	62	7	1

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Według danych GUS, na 1000 mieszkańców powiatu gostyńskiego przypadło w 2012 roku ponad 141 podmiotów gospodarczych ogółem, z czego najwięcej, bo 132 podmioty to mikroprzedsiębiorstwa (tabela 7). Najwięcej podmiotów przypadało na 1000 mieszkańców w gminie Gostyń (170), najmniej natomiast w gminach Borek Wielkopolski oraz Pogorzela (113). W gminie Piaski przypadło najwięcej małych przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców

(8,82), zaś ponownie gmina Gostyń przodowała, jeśli chodzi o liczbę średnich przedsiębiorstw przypadającą na 1000 osób (1,88). Porównujące te dany z listą 100 największych przedsiębiorstw regionu leszczyńskiego widoczna jest pewna niezgodność liczby największych firmy. Według rankingu funkcjonowały na terenie powiatu gostyńskiego co najmniej dwa przedsiębiorstwa zatrudniające ponad 1000 osób.

Tabela 7. Podmioty według klas wielkości na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w gminach powiatu gostyńskiego i powiecie gostyńskim w 2012 roku

	ogółem	0-9	10-49	50-249	250-999
powiat gostyński	**141,26**	**132,1**	**7,72**	**1,27**	**0,16**
Borek Wielkopolski	113,17	104,94	7,61	0,41	0,21
Gostyń	170,02	159,08	8,73	1,88	0,33
Krobia	139,97	132,09	6,81	0,96	0,12
Pępowo	119,33	111,11	7,16	1,06	0
Piaski	124,06	113,95	8,82	1,29	0
Pogorzela	113,28	107,19	4,87	1,22	0
Poniec	120,7	113,26	6,85	0,59	0

Kolor zielony oznacza najniższą wartość w kolumnie, kolor czerwony – wartość najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analiza największych podmiotów gospodarczych z powiatu gostyńskiego wskazuje, że na terenie tej jednostki samorządu terytorialnego funkcjonują firmy osiągające znaczny przychód i zatrudniające wielu pracowników. Tabela 8. przedstawia wykaz firm uwzględnionych w rankingu „Lista 100 największych przedsiębiorstw regionu leszczyńskiego za rok 2012”[298]. Są to firmy zatrudniające łącznie 4163 pracowników i generujące łączny dochód w wysokości ponad 2 147 000 000 zł w roku 2012. Ich obecność na terenie powiatu ma z pewnością znaczny wpływ na kondycję gospodarki i lokalnego rynku pracy. Jak wynika z danych zawartych w tabeli firmy te najczęściej trudnią się szeroko pojętą produkcją oraz działalnością związaną z płodami rolnymi i hodowlą żywego inwentarza.

[298] *100 firm. Ranking gazety „ABC” największych przedsiębiorstw regionu leszczyńskiego za 2012 rok*, op. cit.

Tabela 8. Największe przedsiębiorstwa w powiecie gostyńskim w 2012 roku pod względem wartości przychodu wg rankingu *100 firm. Ranking gazety „ABC" największych przedsiębiorstw regionu leszczyńskiego za 2012 rok*

Przedsiębiorstwo	Siedziba	Branża	Liczba zatrudnionych	Pozycja w rankingu
Mróz SA	Borek Wielkopolski	wędliniarska	1 144	3.
Wix-Filtron Sp. z o. o.	Gostyń	motoryzacyjna	1265	4.
Ardagh Glass SA	Gostyń	produkcja wyrobów szklanych	823	8.
Spółdzielnia Mleczarska w Gostyniu	Gostyń	spożywcza	475	10.
Auto-Mróz Sp. z o.o.	Borek Wielkopolski	motoryzacyjna	69	35.
Simet SA	Piaski	produkcja opakowań	161	36.
Eko-Mleko Sp.z o.o.	Borek Wielkopolski	przetwórstwo mleczne	7	53.
Pig Grupa Sp. z o.o.	Borek Wielkopolski	hodowla i sprzedaż zwierząt	8	56.
Vica Sp. z o.o.	Pępowo	kosmetyczna	109	59.
Agro-Mróz Sp. z o.o.	Borek Wielkopolski	sprzedaż artykułów do produkcji rolnej	7	70.
Woldrew Sp. z o.o.	Poniec	produkcja podłóg drewnianych	68	79.
Grupa Producentów Bydła Mięsnego Beef Sp. z o.o.	Borek Wielkopolski	hodowla bydła	3	82.
Grupa Raps Sp.z o.o.	Borek Wielkopolski	produkty rolne	4	85.
Beton Sp. z o.o.	Borek Wielkopolski	produkcja materiałów budowlanych	20	89.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *100 firm. Ranking gazety „ABC" największych przedsiębiorstw regionu leszczyńskiego za 2012 rok*, „Gazeta ABC", dostępny: http://issuu.com/lukashhh/docs/ranking_100_firm_2013, [data dostępu: 21.02.2014].

Kolejnym źródłem wiedzy o przedsiębiorstwach dynamicznie funkcjonujących na terenie powiatu gostyńskiego jest *Ranking efektywnych firm*, sporządzony przez Instytut Nowoczesnego Biznesu na podstawie danych dostarczonych przez Wywiadownię Handlową InfoCredit[299]. Na liście tej znalazły się 32 podmioty działające na terenie powiatu gostyńskiego, z których bardzo duża część ma siedzibę w Gostyniu (tabela 9).

[299] J. Krajewski, *Efektywne firmy 2012 województwa wielkopolskiego*, op. cit.

Tabela 9. Efektywne Firmy 2012 z terenu powiatu gostyńskiego

nazwa firmy	siedziba	pozycja w rankingu
PPUH Terra Sp. z o.o.	Krobia	137.
Gospodarstwo Rolne Karolew Sp. z o.o.	Borek Wielkopolski	141.
WIX – FILTRON Sp. z o.o.	Gostyń	305.
Unirol S.J.	Borek Wielkopolski	319.
Przedsiębiorstwo Barbara Kaczmarek S.J.	Gostyń	329.
Netbox Polska Sp. z o.o. Spółka Komandytowo Akcyjna	Gostyń	638.
Huta Szkła Gloss S.J.	Poniec	640.
Unirol S.J. PW	Borek Wielkopolski	652.
Zakład Zielarski Kawon – Hurt S.J.	Gostyń	765.
Poraj Sp. z o.o.	Borek Wielkopolski	876.
Stadnina Koni PĘPOWO Sp. z o.o.	Krobia	903.
HJ HEINZ POLSKA S.A.	Krobia	1184.
Dol – Gum S.J. Centrum Ogumienia	Gostyń	1389.
Miejski Zakład Oczyszczania Sp. z o.o.	Gostyń	1511.
Stergo Sp. z o.o.	Gostyń	1636.
Kami Sp. z o.o.	Gostyń	1727.
BETON Sp. z o.o.	Borek Wielkopolski	1877.
WASKOR Hurt-Detal S.J. B.P.Cypryan I B.W.Horowski	Gostyń	1896.
Zuptor Sp. z o.o.	Gostyń	1973.
Zakład Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o.	Gostyń	2091
Villa Natura Sp. z o.o.	Borek Wielkopolski	2130.
Convert Paper Sp. z o.o. Spółka Komandytowo Akcyjna	Gostyń	2148.
Apteki – Anna Kalisoras Sp. z o.o.	Poniec	2164.
GS Samopomoc Chłopska w Piaskach	Piaski	2235.
MRÓZ S.A.	Borek Wielkopolski	2275.
ROMOS Sp. z o.o.	Gostyń	2301.
Bosphera Sp. z o.o.	Pogorzela	2440.
Hurtownia Adamczak S.J.	Gostyń	2451.
Rol – Prem S.J.	Gostyń	2524.
Turbańscy Sp. z o.o.	Pogorzela	2568.
Vica Sp. z o.o.	Pępowo	2602.
Zbych-Bud S.J. PW	Gostyń	2649.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: J. Krajewski, *Efektywne firmy 2012 województwa wielkopolskiego*, 21.05.2013, dostępny: http://businessnow.pl/1236,efektywne-firmy-2012-wojewodztwa-wielkopolskiego.html, [data dostępu: 21.02.2014].

O pozytywnym kierunku zmian w sektorze gospodarczym powiatu gostyńskiego może także świadczyć jedna z wypowiedzi osoby biorącej udział w zogniskowanym wywiadzie grupowym

na temat kondycji powiatu gostyńskiego dotycząca innowacyjnych zmian technologicznych, które wdrażają przedsiębiorcy na terenie powiatu: „Może mógłbym jeszcze dodać kwestie odnawialnych źródeł energii. W to też wpisuje się rozwój gospodarczy. (…) To też jest jednak nowa działka, która też jest w naszych powiatach. Myślę tu o farmach wiatrowych, które są w powiecie śremskim czy w gminie Dolsk czy Krobia czy w powiecie gostyńskim. Są jeszcze małe, ale zdarzają się już gospodarstwa, które mają kolektory słoneczne zamontowane na swoich dachach. Gdzieś tam małe wiatraczki też się znajdzie na niektórych budynkach więc pomału tę Europę zaczynamy gonić. To też jest kierunek, który samorządy i mieszkańcy powinni obrać. To też są profity. To są podatki od nieruchomości, od budowli więc to jest też pewien zastrzyk pieniędzy dla gmin”. [W29]

4. KONDYCJA SEKTORA SPOŁECZNEGO

Jeśli za wskaźnik poziomu rozwoju i siły sektora społecznego uznać liczbę podmiotów z sektora pozarządowego, takich jak fundacje, stowarzyszenia czy organizacje społeczne, można stwierdzić, że w latach 2004-2013 w powiecie gostyńskim sektor ten wyraźnie się wzmacniał. Liczba stowarzyszeń i innych organizacji pozarządowych wzrosła o 60 podmiotów, zaś liczba fundacji zwiększyła się z trzech podmiotów w 2004 roku do siedmiu w 2013 (wykres 15).

Wykres 15. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w powiecie gostyńskim w latach 2004-2012

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Dane dotyczące liczby podmiotów z sektora społecznego w poszczególnych gminach powiatu gostyńskiego pochodzą z Krajowego Rejestru Sądowego i obrazują ten aspekt według stanu na luty 2013 roku. Zdecydowaną przewagę nad pozostałymi jednostkami terytorialnymi ma gmina Gostyń, na terenie której według KRS działa 75 stowarzyszeń oraz trzy fundacje. Zdecydowanie najmniej tego typu podmiotów funkcjonuje na terenie gminy Pogorzela (osiem stowarzyszeń). W pozostałych gminach liczba podmiotów z sektora społecznego waha się od 20 do 33 (wykres 16).

Wykres 16. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach powiatu gostyńskiego według Krajowego Rejestru Sądowego

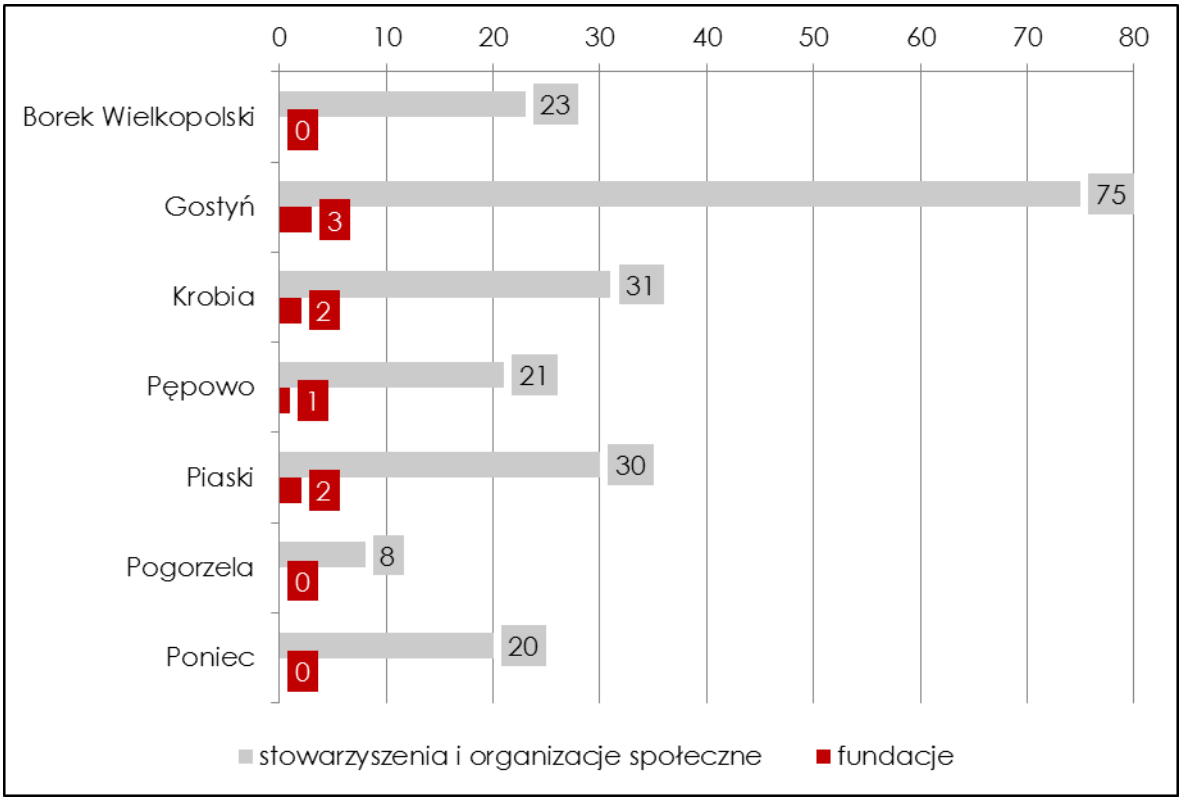

Źródło: Krajowy Rejestr Sądowy, opracowanie własne.

Liczba podmiotów z sektora społecznego w powiecie gostyńskim, jaka przypadała na 10 tysięcy mieszkańców nie różniła się znacznie od danych dla całego kraju oraz województwa wielkopolskiego (wykres 17). W porównaniu do powiatów graniczących z gostyńskim większą liczbę tego typu jednostek w 2012 roku odnotowano w: jarocińskim, krotoszyńskim i leszczyńskim, natomiast mniejszą w powiatach kościańskim, rawickim i śremskim.

Wykres 17. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców w Polsce, Wielkopolsce, powiecie gostyńskim oraz powiatach ościennych w 2012 roku

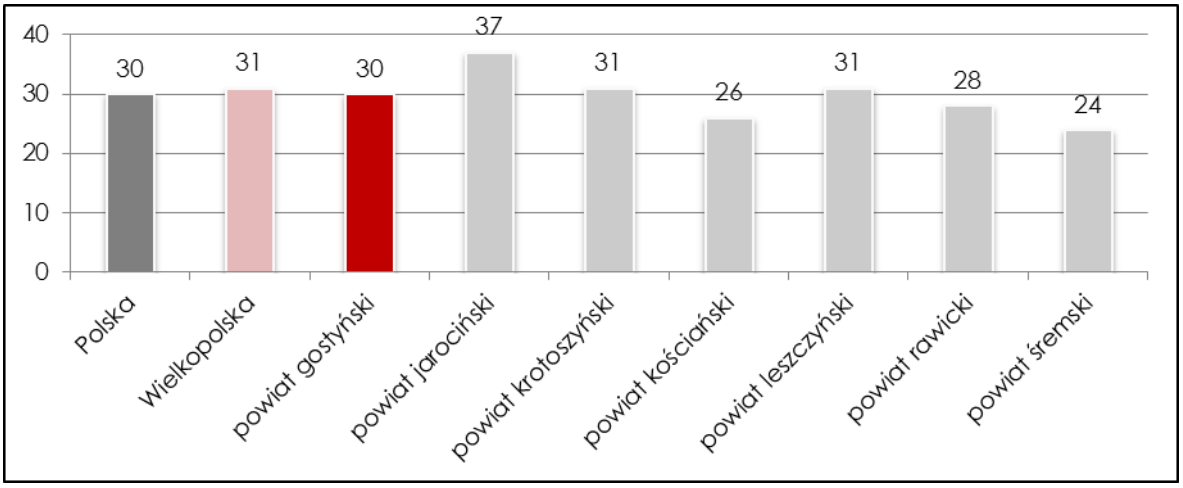

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W przeliczeniu na 1000 mieszkańców najwięcej podmiotów z sektora społecznego przypada w gminach Pępowo oraz Piaski (po 3,7). Przodująca w ogólnej liczbie podmiotów tego typu gmina Gostyń, uplasowała się w tym zestawieniu na czwartej pozycji z wynikiem 2,8 podmiotu na 1000 mieszkańców. Najgorzej na tle innych gmin powiatu gostyńskiego wypadła Pogorzela z wynikiem 1,5 podmiotu na 1000 osób (wykres 18).

Wykres 18. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców w gminach powiatu gostyńskiego w 2014 roku

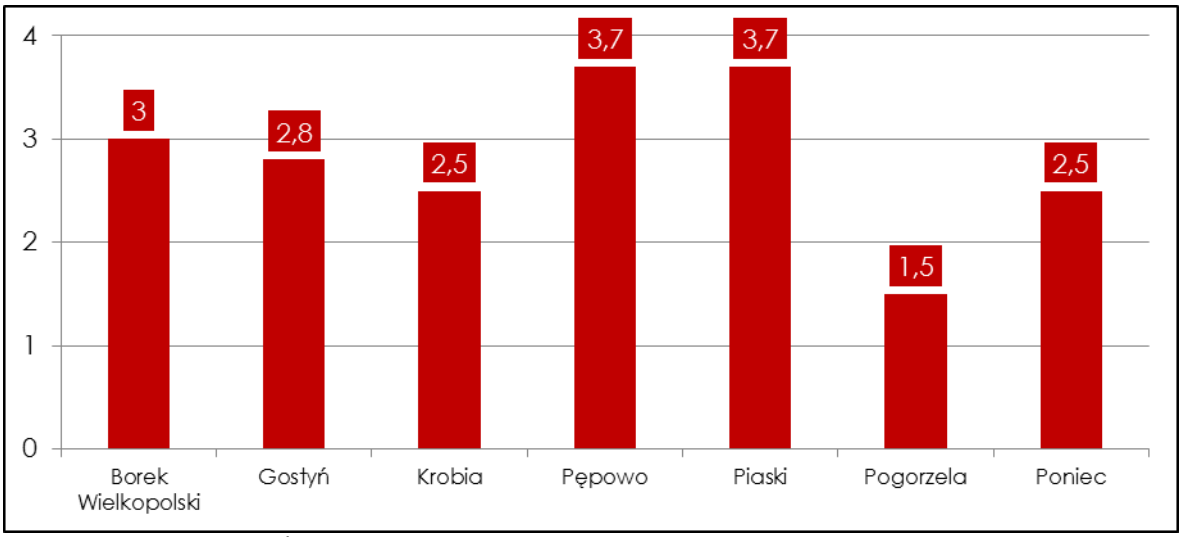

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, KRS, opracowanie własne.

Biuletyn Informacji Publicznej powiatu gostyńskiego dysponuje wykazem 86 organizacji zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze Sądowym działających na terenie powiatu[300]. Siedziba większości z nich znajduje się w Gostyniu (41 podmiotów), ale także w innych gminach leżących na terenie powiatu można odnaleźć tego typu jednostki (tabela 10). Należy zauważyć, że profile wymienionych w tabeli organizacji dotyczą głównie aktywności związanych z rekreacją i turystyką, działalności pomocowej (na rzecz chorych czy niepełnosprawnych) oraz działalności związanej z aktywnościami kulturalnymi. Generalnie, jak zaznaczył jeden z rozmówców w badaniach jakościowych na temat sektora społecznego powiatu gostyńskiego: „…obszar działań [organizacji] jest bardzo szeroki. Począwszy od promocji i ochrony zdrowia, poprzez pomoc społeczną, kulturę fizyczną i sport, turystykę, aż do kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego. Można powiedzieć, że mamy na terenie powiatu gostyńskiego bardzo dużo organizacji, które w tych obszarach intensyfikują swoje działania i w ich ramach składają wnioski o dofinansowania”. [W10]

Tabela 10. Wykaz organizacji pozarządowych zarejestrowanych w KRS działających na obszarze powiatu gostyńskiego

lp.	organizacja	siedziba
1.	Kurkowe Bractwo Strzeleckie	Borek Wielkopolski
2.	Wielkopolskie Stowarzyszenie Przyrodnicze "BOREK"	Borek Wielkopolski
3.	Stowarzyszenie Klub Karpiowy "Karpik"	Borek Wielkopolski
4.	Stowarzyszenie Rekreacyjno-Sportowe Zalew-Jeżewo	Borek Wielkopolski
5.	Ludowy Klub Sportowy "Wisła"	Borek Wielkopolski
6.	Terenowe Ognisko Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej "KOSMOS"	Borek Wielkopolski
7.	Polskie Stowarzyszenie Producentów Powozów Konnych	Dolsk
8.	Stowarzyszenie Właścicieli Domków Leśnych	Gostyń
9.	Stowarzyszenie Dziecko	Gostyń
10.	Forum Demokratyczne	Gostyń
11.	Gostyńskie Stowarzyszenie Na Rzecz Kobiet "Jestem"	Gostyń
12.	Gostyńskie Towarzystwo Kulturalne	Gostyń
13.	Ruch Obrony Bezrobotnych i Biednych	Gostyń
14.	Stowarzyszenie Absolwentów, Wychowawców i Wychowanków Gimnazjum i Liceum	Gostyń
15.	Stowarzyszenie Kulturalne Orkiestra Dęta Miasta i Gminy Gostyń	Gostyń
16.	Stowarzyszenie Kupców Ziemi Gostyńskiej	Gostyń
17.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych Umysłowo "Nie Sami"	Gostyń
18.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski "KASIA"	Gostyń
19.	Stowarzyszenie Promocji Kultury Chrześcijańskiej "IGNIS"	Gostyń

[300] Należy przy tym pamiętać, że KRS nie jest jedynym rejestrem, w którym widnieją organizacje pozarządowe. Osobny rejestr prowadzi także starostwo powiatowe, w którym rejestrują się np. niektóre kluby sportowe.

lp.	organizacja	siedziba
20.	Towarzystwo Przyjaciół Gostyńskiej Biblioteki Publiczne	Gostyń
21.	Ośrodek Działań Ekologicznych "JUTRZENKA"	Gostyń
22.	Stowarzyszenie "DOM EUROPEJSKI"	Gostyń
23.	JA TEŻ POMAGAM	Gostyń
24.	Stowarzyszenie Miłośników Muzyki Świętogórskiej im. Józefa Zeidlera	Gostyń
25.	Gostyńskie Towarzystwo Historyczne	Gostyń
26.	Towarzystwo Miłośników Gostyńskiej Fary	Gostyń
27.	Stowarzyszenie "SZEWA"	Gostyń
28.	Gostyńskie Stowarzyszenie Przyjaciół Zwierząt "NOE"	Gostyń
29.	Fundacja "Miejsce Moje"	Gostyń
30.	Stowarzyszenie "PARITES"	Gostyń
31.	Stowarzyszenie Powiat Gostyń 24	Gostyń
32.	Stowarzyszenie Koło Gospodyń Wiejskich Kosowianki w Kosowie	Gostyń
33.	Stowarzyszenie Miłośników Tańca Desperado	Gostyń
34.	Stowarzyszenie "Klub Amazonki"	Gostyń
35.	Stowarzyszenie Dalekowschodnich Sztuk i Sportów Walki "KYOSA"	Gostyń
36.	Stowarzyszenie "Historia Militaris"	Gostyń
37.	Gostyński Uniwersytet Trzeciego Wieku	Gostyń
38.	Stowarzyszenie Rodzin Zastępczych Powiatu Gostyńskiego "NADIA"	Gostyń
39.	Stowarzyszenie Chorych na Stwardnienie Rozsiane	Gostyń
40.	Gostyńskie Towarzystwo Sportowe CITIUS	Gostyń
41.	Gostyńska Liga Kręglarska	Gostyń
42.	Klub Jeździecki Merkury Daleszyn	Gostyń
43.	Okręgowy Związek Tenisa Stołowego	Gostyń
44.	Kolarski Klub Sportowy "GOSTYŃ"	Gostyń
45.	Powiatowe Stowarzyszenie Ludowe Zespoły Sportowe	Gostyń
46.	Ognisko Statutowe Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej "Tęcza" przy Gostyńskiej Spółdzielni Mieszkaniowej	Gostyń
47.	Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej "Labrada"	Gostyń
48.	Ognisko Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej "Hutnik"	Gostyń
49.	Klub Sportowy "START"	Gostyń
50.	Nasz Dom	Krobia
51.	Bractwo Kurkowe	Krobia
52.	Stowarzyszenie Wspomagania Rozwoju Dzieci i Młodzieży "TRATWA"	Krobia
53.	Stowarzyszenie "Ziemia Krobska"	Krobia
54.	Fundacja Ziemi Krobskiej im. Prof. Rajmunda Teofila Hałasa	Krobia
55.	Stowarzyszenie "Kasztelania"	Krobia
56.	Uniwersytet Trzeciego Wieku	Krobia
57.	Stowarzyszenie "IMPACT"	Krobia
58.	Stowarzyszenie Zaczyn	Krobia
59.	Centrum Rozwoju Gminy Pępowo	Pępowo
60.	Towarzystwo Edukacyjno-Kulturalne Ziemi Pępowskiej	Pępowo
61.	Fundacja "GOŚCINNA WIELKOPOLSKA"	Pępowo
62.	Pępowskie Towarzystwo Wędkarskie	Pępowo
63.	Stowarzyszenie Krzyżanki	Pępowo

lp.	organizacja	siedziba
64.	Klub Jeździecki ARLET Pałac Pępowo	Pępowo
65.	Stowarzyszenie "Klub Sportowy Ludwinowo"	Pępowo
66.	Stowarzyszenie im. Błogosławionego Edmunda Bojanowskiego	Piaski
67.	Stowarzyszenie Miłośników Świętogórskich Zabytków	Piaski
68.	Stowarzyszenie "MOST"	Piaski
69.	Fundacja "Bliżej Natury"	Piaski
70	Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych "RADOŚĆ	Piaski
71.	Fundacja "Czas na zdrowie"	Piaski
72.	Stowarzyszenie Zielona Kohorta na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Obszarów Wiejskich Powiatu Gostyńskiego	Piaski
73.	Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych "KREATYWNI"	Piaski
74.	Ludowy Klub Sportowy "KORONA"	Piaski
75.	Kurkowe Bractwo Strzeleckie	Pogorzela
76.	Stowarzyszenie Gumienice	Pogorzela
77.	Stowarzyszenie Przedsiębiorców Ziemi Pogorzelskiej	Pogorzela
78.	Towarzystwo Osób Niepełnosprawnych	Pogorzela
79.	Stowarzyszenie Odnowy Wsi Kromolice	Pogorzela
80.	Klub Abstynenta	Poniec
81.	Kurkowe Bractwo Strzeleckie	Poniec
82.	Ponieckie stowarzyszenie wędkarskie PERKOZ	Poniec
83.	Poniecki Klub Sportowy "Piast"	Poniec
84.	Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły "OPERIS"	Pudliszki
85.	Stowarzyszenie "Iskierka"	Rokosowo
86.	Stowarzyszenie na Rzecz Promocji Sportów Konnych MUSTANG	Rokosowo

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.bip.powiat.gostyn.pl/, [data dostępu: 22.02.2014]

Opiniami na temat kondycji sektora społecznego podzielili się w toku badań jakościowych na terenie powiatu gostyńskiego rozmówcy związani z organizacjami działającymi na tym obszarze. Jeden z uczestniczących w zogniskowanym wywiadzie grupowym przedstawicieli władz samorządowych stwierdził: „(…) organizacje pozarządowe rozwijają się coraz bardziej, mamy ich wiele. Niektóre z nich prężnie działają. Potrafią już pisać różnego rodzaju projekty, pozyskiwać środki zewnętrzne i myślę, że bardzo dobrze służą naszej społeczności. (..) Nie jestem w stanie powiedzieć nawet ile mamy tych organizacji w powiecie, trzeba by zajrzeć na stronę internetową. Działają w bardzo różnych obszarach te organizacje pozarządowe. Myślę, że największe osiągnięcia mają w dziedzinach społecznych”. [W09]

Zgodnie z zapisami ustawy o samorządzie powiatowym (art. 4 ust. 1., pkt 22) samorząd powiatu podejmuje także działania na rzecz ściślejszej współpracy z partnerami pozarządowymi oraz na rzecz promocji aktywności takich podmiotów, o czym wspomniał jeden z rozmówców: „…co roku organizowane jest forum i przedstawiciele mają prawo

zgłaszać wnioski, pomysły dotyczące inwestycji, czy kierunków rozwoju. Każdego roku samorząd powiatowy i gminny ogłasza konkurs ofert dla organizacji samorządowych. To jest często robione pod kątem zapotrzebowania". [W09]

Osoba reprezentująca starostwo powiatowe wskazała na instrumenty finansowe, które pełnią funkcję pomocową dla sektora społecznego oraz mają za zadanie stymulować rozwój tego sektora: „Powiat posiada kilka opcji dla organizacji pozarządowych. Jedną z nich są dotacje. Te dotacje ma każdy samorząd powiatowy i gminny, czyli składają w odpowiednim czasie wnioski i dostają z puli pieniędzy powiatowych dofinansowanie na działalność w bieżącym roku. Drugą opcją jest program grantów społecznych, czyli powiat nastawia się na grupy nieformalne: koła gospodyń wiejskich, rady sołeckie i wszystkie inne organizacje, które nie są wpisane do krajowego rejestru sądowego, czyli nie mają osobowości prawnej. Trzecim działaniem dla organizacji jest udział w ogólnopolskim programie „Działaj Lokalnie". Powiat jest jednym z głównym partnerów i daje swój wkład finansowy. Jest też ośrodek „Działaj Lokalnie", który przy pomocy środków powiatu gostyńskiego wspiera grupy nieformalne z terenu naszego powiatu". [W10]

Rozmówcy zauważali także potrzebę istnienia podmiotów z sektora społecznego, ponieważ odpowiadają one bardzo często na potrzeby mieszkańców danej jednostki terytorialnej, a jednocześnie wspierają samorządy w realizacji ich zadań własnych: „Natomiast istotą działania organizacji czy oddziaływania ich na społeczność jest to, że poprzez organizacje ludzie zaspokajają swoje potrzeby – kulturalne, potrzeby wykonania czy wyremontowania świetlicy, wybudowania placu zabaw. I to jest istota i to jest ta subsydiarność. Gmina wspomaga. Gmina, jeżeli organizacja realizuje jakieś cele statutowe gminy czy powiatu to wspiera, ale nie musi. Powiedzmy Związek Filatelistów zbiera sobie znaczki. Nie jest to jakiś konkretny cel związany z funkcjonowaniem gminy, ale ci ludzie realizują jakieś swoje cele i bardzo dobrze. Właśnie o to chodzi, że mamy różne cele i różnych ludzi, którzy dzięki temu mogą się odnaleźć i korzystać z tego". [W29]

5. Rozwój powiatu

Wskaźnikiem dobrze obrazującym stopień rozwoju JST jest zmiana liczby osób bezrobotnych w danym okresie czasu. W latach 2004 – 2012 w powiecie gostyńskim zanotowano znaczny spadek liczby osób pozostających bez pracy (o około 36%). Najmniej bezrobotnych w powiecie było w roku 2008, po czym nastąpił okres, w którym liczba bezrobotnych kobiet i mężczyzn utrzymywała się na bardzo podobnym poziomie (wykres 19).

Wykres 19. Liczba bezrobotnych kobiet i mężczyzn w powiecie gostyńskim w latach 2004-2012

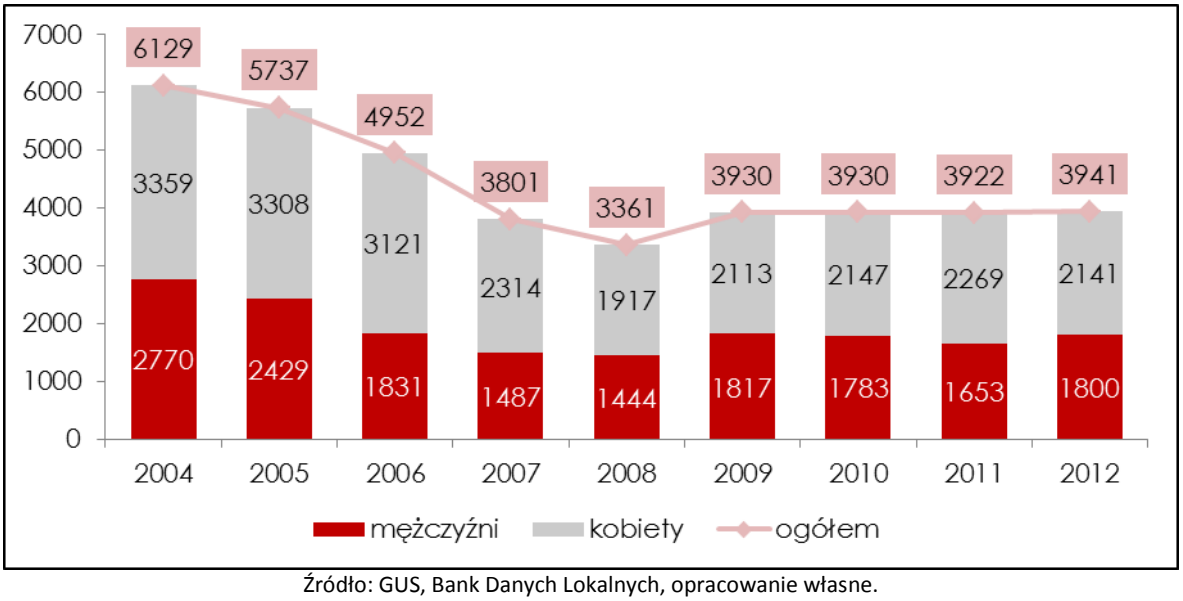

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2012 roku w powiecie gostyńskim wyniosła, pomimo tendencji spadkowej we wcześniejszych latach, 12,3% co było wynikiem gorszym zarówno w porównaniu ze średnią wojewódzką (o 2,5 punktu procentowego), jak i z większością powiatów sąsiadujących (jedynie w powiecie jarocińskim zanotowano wyższe bezrobocie rejestrowane). W 2012 roku poziom bezrobocia w Polsce osiągnął wynik 13,4% i był wyższy od tego w powiecie gostyńskim o 1,1 punktu procentowego (tabela 11).

W latach 2004 – 2012 malał odsetek bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w powiecie gostyńskim, z czego większy spadek zanotowano w grupie kobiet (o 5,6 punktu procentowego przez osiem lat). Należy jednak zaznaczyć, że wartości tego wskaźnika należą do najwyższych wśród porównywanych powiatów. Dane w tabeli 11 ukazują negatywne

skutki międzynarodowego kryzysu gospodarczego, które dały się odczuć na lokalnym rynku pracy w 2008 roku.

Tabela 11. Stopa bezrobocia rejestrowanego i udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym według płci w powiecie gostyńskim i powiatach sąsiadujących w latach 2004-2012

rok	powiat						
	gostyński	jarociński	kościański	krotoszyński	leszczyński	rawicki	śremski
stopa bezrobocia rejestrowanego							
2004	18,6	24,2	17,2	18,9	15,6	12,5	15,6
2005	17,7	22,7	15,2	17,2	13,3	11,7	12,9
2006	15,4	19,5	10,5	14,8	9,8	9,3	10,2
2007	12,1	13,1	6,4	9,6	7,0	7,2	5,9
2008	10,8	10,0	5,4	10,4	5,8	7,8	4,9
2009	12,6	14,2	9,5	11,7	8,9	12,1	9,4
2010	12,5	15,2	9,0	10,5	9,4	11,7	8,5
2011	12,3	12,8	8,7	10,5	8,8	10,9	8,5
2012	12,3	14,0	9,7	10,1	9,0	10,9	10,2
udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym - ogółem							
2004	13,1	14,8	9,7	12,4	9,7	8,7	9,3
2005	12,1	13,7	8,4	11,1	8,0	8,0	8,0
2006	10,4	11,2	5,6	9,4	6,0	6,5	6,3
2007	7,9	7,5	3,3	6,0	4,1	5,1	3,5
2008	6,9	5,6	2,9	6,7	3,4	5,3	2,9
2009	8,0	8,2	5,1	7,4	5,2	8,3	5,4
2010	8,0	8,7	4,9	6,8	5,6	7,8	5,0
2011	8,0	7,2	4,7	6,8	5,3	7,2	4,9
2012	8,1	8,0	5,3	6,7	5,6	7,2	6,0
udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym - mężczyźni							
2004	11,5	13,1	8,9	9,7	8,0	7,8	8,1
2005	9,9	11,1	7,0	8,0	5,8	6,8	6,2
2006	7,4	8,4	3,8	5,6	3,8	4,9	4,3
2007	5,9	4,9	2,1	3,2	2,6	3,9	1,9
2008	5,7	4,0	1,9	4,0	2,2	4,3	2,1
2009	7,1	7,0	4,1	5,8	4,0	7,3	5,0
2010	6,8	7,1	3,9	4,9	4,1	6,1	4,2
2011	6,3	5,3	3,2	4,5	3,8	5,3	3,8
2012	6,9	6,9	4,1	5,1	4,4	5,9	4,9

Tabela 11. Stopa bezrobocia rejestrowanego i udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym według płci w powiecie gostyńskim i powiatach sąsiadujących w latach 2004 – 2012 – c.d.

rok	powiat						
	gostyński	jarociński	kościański	krotoszyński	leszczyński	rawicki	śremski
udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym - kobiety							
2004	14,9	16,5	10,6	15,3	11,5	9,8	10,5
2005	14,5	16,5	9,9	14,5	10,4	9,3	9,9
2006	13,6	14,3	7,6	13,5	8,3	8,2	8,4
2007	10,0	10,2	4,6	9,1	5,7	6,3	5,1
2008	8,3	7,4	3,9	9,6	4,7	6,5	3,6
2009	9,1	9,4	6,2	9,2	6,5	9,4	5,9
2010	9,3	10,5	5,9	8,9	7,2	9,7	5,9
2011	9,8	9,3	6,4	9,4	7,0	9,3	6,1
2012	9,3	9,2	6,7	8,4	6,9	8,7	7,3

Kolor zielony oznacza najniższą wartość w wierszu, kolor czerwony – wartość najwyższą.
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Najwyższy odsetek osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminach powiatu gostyńskiego w 2012 roku odnotowano w gminie Gostyń (8,9%). Najmniejszy odsetek natomiast zanotowano w gminie Pępowo (6,3%, co daje wynik niższy od wartości wskaźnika dla województwa wielkopolskiego) – zob. wykres 20.

Wykres 20. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminach powiatu gostyńskiego, powiecie gostyńskim i woj. wielkopolskim w 2012 roku (w %)

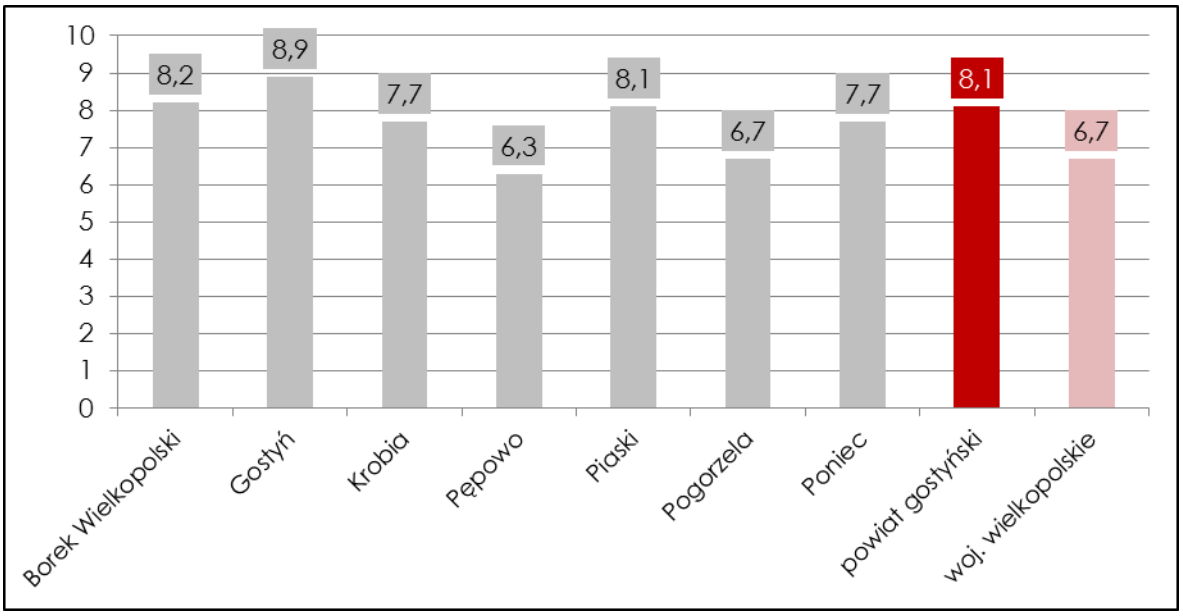

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Innym wskaźnikiem istotnym z punktu widzenia przedmiotowej analizy jest poziom wynagrodzeń mieszkańców powiatu gostyńskiego. Należy zauważyć, że średnia płaca w powiecie rosła w latach 2004-2012 podobnie jak w całym kraju oraz w województwie. Dynamika zmian była zbliżona jeśli chodzi o powiat i województwo (wzrost o około 1200 zł), zaś w skali kraju wzrost średniego wynagrodzenia wyniósł w ciągu ośmiu lat ponad 1300 zł (wykres 21). Przeciętna płaca w powiecie była niższa od tej w Wielkopolsce i całym kraju. Należy jednak zaznaczyć, że w relacji do średniej krajowej wynagrodzenia mieszkańców powiatu gostyńskiego również wzrosły. W 2004 roku otrzymywane przez nich przeciętne wynagrodzenie stanowiło 81,1% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w Polsce, a w 2012 roku 83,5%.

Wykres 21. Przeciętne wynagrodzenie brutto w Polsce, Wielkopolsce i powiecie gostyńskim w latach 2004-2012

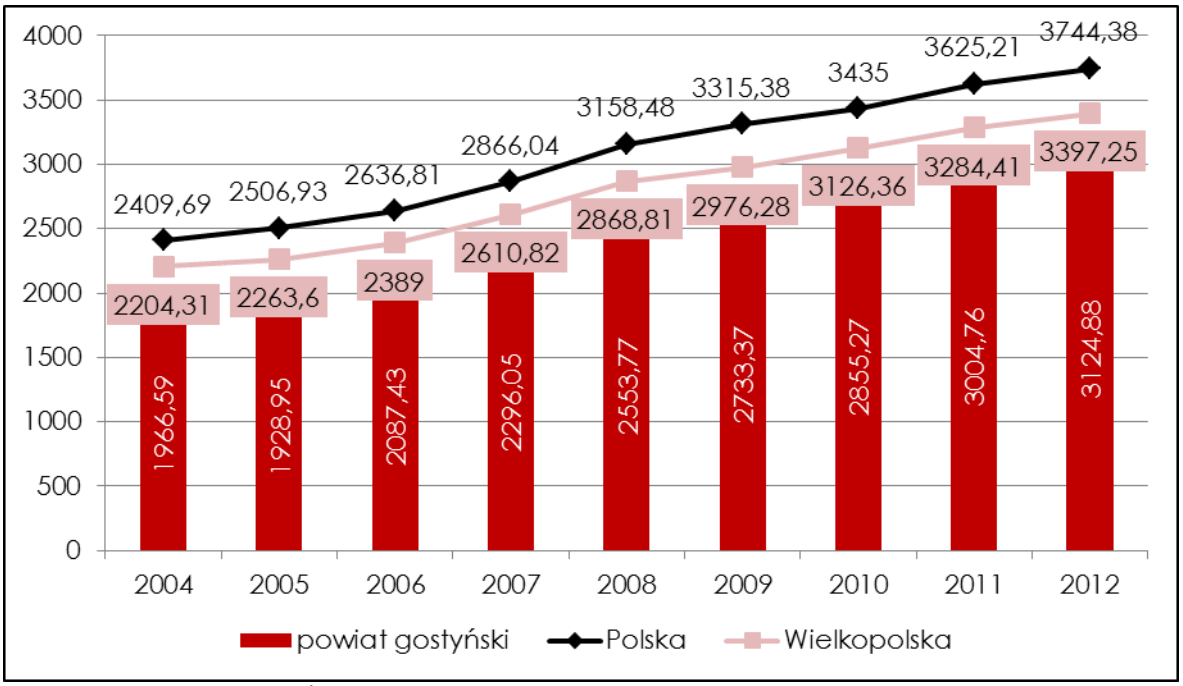

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Powiat gostyński przodował, jeśli chodzi o średnie wynagrodzenie brutto, jakie otrzymywali mieszkańcy w porównaniu do powiatów ościennych (wykres 22). Jedynie w powiecie leszczyńskim płaca przeciętna w 2012 roku była wyższa.

Wykres 22. Przeciętne wynagrodzenie brutto w Polsce, Wielkopolsce, powiecie gostyńskim i powiatach ościennych w 2012 roku

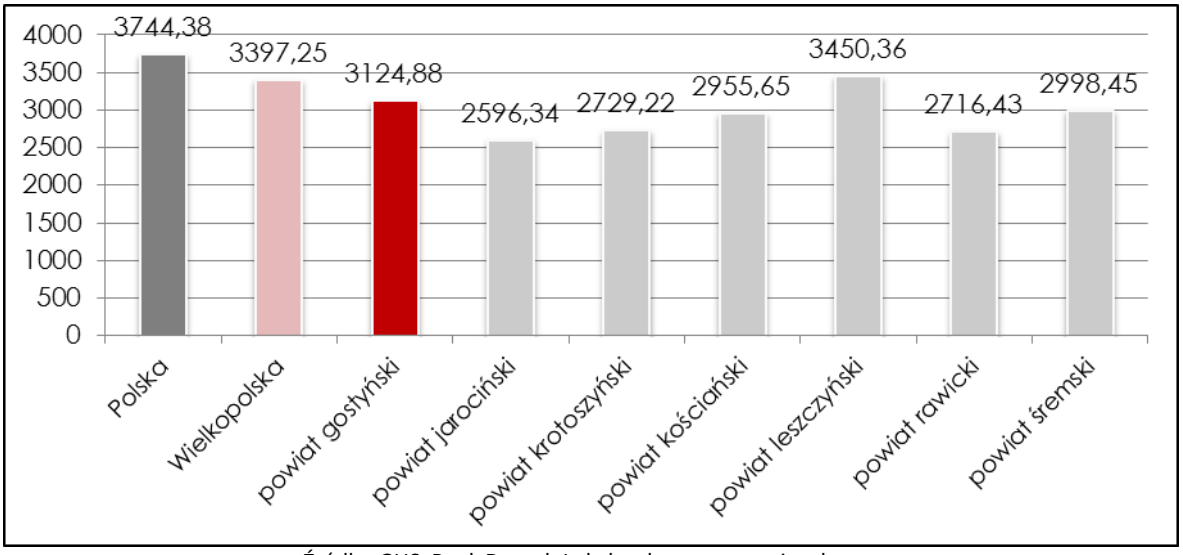

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Istotnym aspektem rozwoju powiatu jest również poziom kondycji finansowej, na który wskazują m.in. takie wskaźniki, jak dochody i wydatki powiatu w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Analiza gospodarowania środkami publicznymi pozwala na ocenę działalności i określenie możliwości rozwojowych diagnozowanej jednostki samorządu terytorialnego.

Powiat gostyński w latach 2004-2012 notował niemal systematyczny wzrost dochodów budżetowych, w okresie ośmiu lat wielkość dochodu wzrosła z 41 milionów złotych do nieco ponad 72 milionów złotych (wykres 23).

Wykres 23. Dochody budżetowe powiatu gostyńskiego w latach 2004-2012

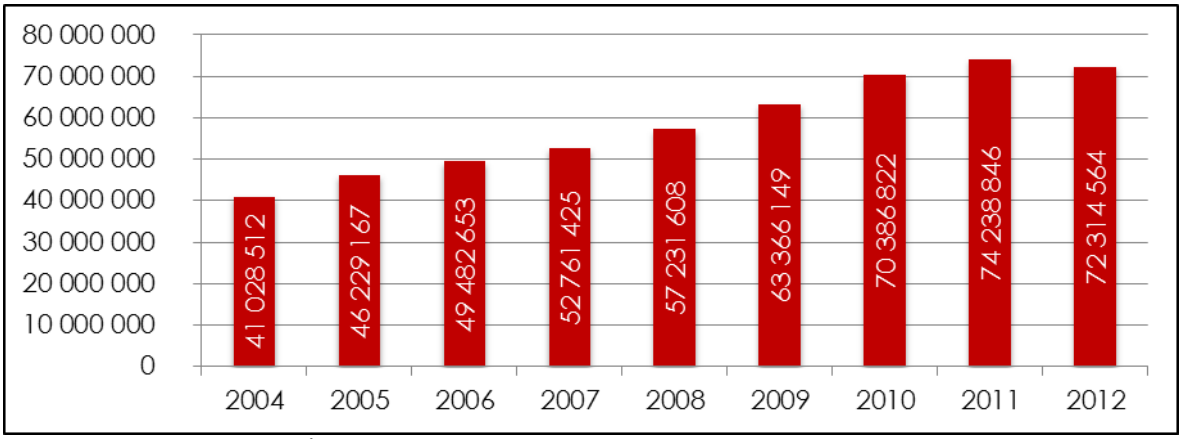

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Pod względem wysokości, budżet powiatu gostyńskiego w 2012 roku ustępował jedynie dochodom uzyskanym przez powiat krotoszyński (taki trend jest widoczny od 2007 roku, natomiast pozostałe powiaty ościenne zanotowały niższe dochody (tabela 12).

W latach 2004-2012 wydatki powiatu gostyńskiego, w przeliczeniu na 1 mieszkańca za każdym razem przewyższały kwotę dochodów uzyskanych przez powiat. Obydwie te kwoty wzrastały do 2011, zaś rok później nieznacznie zmalały - w 2012 roku osiągnęły bardzo zbliżone wartości na poziomie 948zł.

Dochody powiatu gostyńskiego w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2012 roku były wyższe od kwot uzyskanych w powiatach: kościańskim, leszczyńskim, rawickim oraz śremskim, natomiast były niższe od kwoty przypadającej na 1 mieszkańca w powiatach: jarocińskim oraz krotoszyńskim.

W przypadku wydatków na 1 mieszkańca powiat gostyński przewyższył średnią dla powiatów: kościańskiego, leszczyńskiego, rawickiego oraz śremskiego. Większe wydatki spośród powiatów graniczących z powiatem gostyńskim w 2012 miały powiaty: jarociński oraz krotoszyński.

Tabela 12. Dochody i wydatki powiatu gostyńskiego oraz powiatów sąsiednich w latach 2004 – 2012 (w zł)

rok	powiat						
	gostyński	jarociński	kościański	krotoszyński	leszczyński	rawicki	śremski
dochody budżetów powiatów							
2004	41028512	33848980	32466083	42968079	14668289	28735092	30075262
2005	46229167	37327492	36255285	46640170	18211791	33401945	36458656
2006	49482653	46508147	40110873	48814063	29416643	33314496	37912747
2007	52761425	47662569	45690150	59915142	22476591	38369051	37751991
2008	57231608	52980390	47615997	62400567	31120034	43098798	42620693
2009	63366149	54441643	53287123	69779967	28757637	47862857	49549813
2010	70386822	62361370	60286126	77859098	32728545	48671023	49664584
2011	74238846	70449766	72093483	79888173	34306134	52918436	52113585
2012	72314564	69129495	58851059	78853319	35703717	51655530	56077226

Tabela 12. Dochody i wydatki powiatu gostyńskiego oraz powiatów sąsiednich w latach 2004 – 2012 (w zł) – c.d.

dochody na 1 mieszkańca							
2004	542	481	419	559	297	486	515
2005	611	531	467	606	367	564	623
2006	654	661	516	633	588	561	646
2007	695	677	586	776	446	645	642
2008	754	751	610	809	612	722	725
2009	833	769	682	903	560	801	837
2010	923	873	767	998	626	807	823
2011	974	986	914	1025	650	876	863
2012	949	966	746	1011	671	854	926
rok	powiat						
	gostyński	jarociński	kościański	krotoszyński	leszczyński	rawicki	śremski
wydatki na 1 mieszkańca							
2004	551	494	440	570	282	470	544
2005	627	562	468	595	357	548	675
2006	728	715	538	639	662	616	638
2007	730	615	612	713	517	632	621
2008	786	662	581	815	435	721	737
2009	901	737	722	929	532	898	879
2010	1019	976	858	1134	636	910	886
2011	1005	994	931	1048	584	881	855
2012	949	999	799	984	668	871	879

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W przypadku dochodów gmin należących do powiatu gostyńskiego należy zauważyć, że najwyższe kwoty notuje w tym aspekcie gmina Gostyń – w 2012 roku było to ponad 82 miliony złotych (wzrost o około 40 milionów od 2004 roku). Wzrost dochodów budżetowych w przeciągu dziewięciu lat odnotowywano we wszystkich gminach (tabela 13). Gminy Borek Wielkopolski i Piaski przodowały w 2012 roku, jeśli chodzi o wartość dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca (ponad 3100 zł). Również w tym wypadku, we wszystkich gminach powiatu, w latach 2007 - 2012 notuje się wzrost dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

Podobnie jak w przypadku dochodów, również wartość wydatków w przeliczeniu na 1 mieszkańca była najwyższa w 2012 roku w gminach Borek Wielkopolski oraz Piaski. We

wszystkich gminach powiatu, w latach 2007-2012 notowano wzrost wydatków w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

Porównując wartości dochodów oraz wydatków w przeliczeniu na 1 osobę należy zauważyć, że najwyższą nadwyżkę w 2012 roku zanotowała gmina Pępowo (312 zł). Deficyt zanotowały cztery gminy, z czego największą wartość odnotowano dla gminy Krobia (przewaga wydatków nad dochodami wyniosła ponad 191 zł)

Tabela 13. Dochody i wydatki gmin powiatu gostyńskiego w latach 2004 - 2012 (w zł)

	Borek Wielkopolski	Gostyń	Krobia	Pępowo	Piaski	Pogorzela	Poniec
dochody budżetów gmin							
2004	14720711	40526313	18216724	8985029	13471309	7923743	11128288
2005	14544196	46585000	21620032	10227285	15245258	8749292	12804587
2006	15979742	56135907	22923247	13032248	17496189	9497310	14651497
2007	17270893	63718299	24034098	12508324	18849740	10410608	16005760
2008	20201373	72208288	26846766	14486462	21350819	12093745	19149494
2009	20169866	66163292	30773957	15062090	21965735	13165640	18221771
2010	21530720	73574122	29681004	14152679	22843460	12725015	21937326
2011	24815492	78106892	32109331	17348315	24742689	14080608	19556648
2012	24008011	82902876	32399177	17566906	27565150	13753442	21373420
dochody na 1 mieszkańca ogółem							
2007	2231	2283	1868	2090	2264	2023	2030
2008	2606	2585	2086	2431	2559	2354	2434
2009	2602	2372	2377	2513	2599	2563	2314
2010	2803	2633	2276	2357	2687	2463	2766
2011	3243	2795	2471	2882	2909	2729	2449
2012	3152	2972	2494	2919	3218	2666	2678
wydatki na 1 mieszkańca ogółem							
2007	2055	2211	1833	1964	2195	1992	1818
2008	2374	2804	2153	2453	2330	2215	2471
2009	2885	2924	2726	2702	2671	2612	2457
2010	3486	2500	2446	3085	2689	2516	2513
2011	3661	2939	2491	2891	2914	2668	2836
2012	3305	3058	2685	2607	3141	2679	2537
deficyt/nadwyżka							
2007	176	72	34	126	70	31	212
2008	232	-219	-67	-23	230	140	-37
2009	-283	-552	-349	-189	-72	-50	-142
2010	-684	132	-170	-728	-2	-52	253
2011	-418	-144	-20	-8	-5	61	-386
2012	-153	-86	-192	312	77	-13	141

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą
W części „deficyt/nadwyżka kolor czerwony oznacza wystąpienie deficytu, zielony nadwyżki.

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Pośród wydatków powiatów, wydatki majątkowe inwestycyjne osiągnęły najwyższą wartość w powiatach jarocińskim (ponad 18 milionów złotych) oraz kościańskim (ponad 13 milionów złotych) w 2012 roku (tabela 14). Najmniejsze wartości odnotowano dla powiatu śremskiego (w 2012 roku – blisko 5 milionów złotych).

Jeśli chodzi o wydatki bieżące, najwięcej środków finansowych przeznaczono generalnie w powiecie krotoszyńskim (70 milionów złotych w 2012 roku). W latach 2008 – 2012 najmniejsze kwoty wydatków bieżących odnotowano dla powiatu leszczyńskiego (w 2012 roku ponad 23 miliony złotych).

Tabela 14. Wydatki majątkowe i bieżące powiatu gostyńskiego i powiatów sąsiadujących w latach 2008 - 2012 (w zł)

	gostyński	jarociński	kościański	krotoszyński	leszczyński	rawicki	śremski
majątkowe inwestycyjne							
2008	7900333	4685696	7672117	6966794	2414727	5634172	3564108
2009	11600986	8745340	15839005	11041525	7111242	9841298	8921411
2010	16105429	22910269	23604610	21683822	10273163	10174818	4264176
2011	13702253	17898651	27566252	13842784	7715166	7274424	5685794
2012	10178243	18484983	13861257	6287260	11853428	6575683	4972458
bieżące ogółem							
2008	51720095	42022607	37554829	55937812	19717770	37330569	39790176
2009	56870179	43395945	40588374	60738519	20233381	41704027	43119808
2010	61596607	46778738	43834940	66777822	22960370	44326197	49165436
2011	62914703	51948601	45889026	67817924	23089996	45897839	45971983
2012	62140258	52636120	49168329	70495139	23716035	46071804	48288636

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analizując wartości wydatków majątkowych w gminach powiatu gostyńskiego należy zauważyć, że najwyższe wartości przyjęły one w 2012 roku w gminie Gostyń (prawie 17 milionów złotych), najniższe natomiast w gminie Pogorzela (888 tysięcy złotych). Wydatki bieżące stanowiły bardzo dużą część wydatków w gminie Gostyń (66 milionów złotych w 2012 roku), a ich wartość wzrosła w latach 2008 – 2012 o 16 milionów złotych. Generalnie w latach 2008 – 2012, najniższe wydatki bieżące odnotowano dla gmin: Pępowo oraz Pogorzela (tabela 15).

Tabela 15. Wydatki majątkowe i bieżące gmin powiatu gostyńskiego w latach 2008 – 2012 (w zł)

	Borek Wielkopolski	Gostyń	Krobia	Pępowo	Piaski	Pogorzela	Poniec
majątkowe inwestycyjne							
2008	2358032	26695313	3445406	2717851	1595048	279547	5334248
2009	5635802	22457179	8138262	3907231	2785288	1827843	4426218
2010	8708283	8444650	5196282	5233494	2645468	968112	4271221
2011	7647984	19335177	4624367	4175157	3514364	1796665	6630719
2012	3953484	16911521	5563282	1394848	4041989	888300	2843129
bieżące ogółem							
2008	16034663	50185825	23709989	11630546	17839332	10872210	13766508
2009	16678027	55246650	26325292	11894575	19771220	11268318	14414662
2010	18074259	59029257	26101361	12999496	20213884	11789980	15291263
2011	20367681	62162282	27739037	13219852	21158775	11966314	16005323
2012	21117782	66769921	29325629	14292460	22551226	12932028	17403930

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W 2012 roku w powiecie gostyńskim zdecydowanie najwięcej pośród pięciu wyróżnionych w tabeli 16 sektorów wydano na oświatę i wychowanie (ponad 22 miliony złotych) oraz na pomoc społeczną (ponad 16 milionów złotych). W tym samym roku jedynie w powiecie krotoszyńskim wydano więcej na oświatę, zaś wydatki na pomoc społeczną były niższe we wszystkich powiatach sąsiadujących z powiatem gostyńskim. Również najwyższą kwotę powiat gostyński przeznaczał ze swojego budżetu na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska (ponad 380 tysięcy złotych). W tym sektorze na przestrzeni pięciu lat notuje się duży wzrost kwoty przeznaczanej z budżetu powiatu. Również w przypadku kwot przeznaczanych na ochronę zdrowia odnotowano w powiecie gostyńskim znaczny ich wzrost w latach 2008 - 2012 (o około 3,5 miliona złotych).

Tabela 16. Udział wydatków na wybrane zadania powiatu gostyńskiego oraz powiatów sąsiednich w latach 2008-2012 (w zł)

	gostyński	jarociński	kościański	krotoszyński	leszczyński	rawicki	śremski
pomoc społeczna							
2008	14363064	9026715	8530922	10472541	1346154	9989375	8047412
2009	13673193	7698958	8854310	8968547	1525863	9925568	9107235
2010	15229443	8056645	8968092	10661298	1767797	11684719	9700458
2011	15522189	8460553	9883318	11477909	2409831	11499979	9338196
2012	16389476	14081122	9386871	11792747	2223356	12369228	9659686

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą

Tabela 16. Udział wydatków na wybrane zadania powiatu gostyńskiego oraz powiatów sąsiednich w latach 2008-2012 (w zł) – c.d.

gospodarka komunalna i ochrona środowiska							
2008	35343	0	0	0	0	0	0
2009	114133	0	0	0	0	0	74384
2010	347665	1019034	93739	52559	130824	269495	381677
2011	386190	895785	214956	16816	238786	156208	1148535
2012	380554	215326	160777	119930	294244	132797	316872
kultura i ochrona dziedzictwa narodowego							
2008	169406	188322	103139	103971	113541	58850	120587
2009	245410	199064	138670	146720	161866	64644	239026
2010	231355	175630	147432	167340	154096	61185	226765
2011	207618	193513	169510	477500	93668	68512	64720
2012	141821	184475	211934	492485	129580	79675	84152
oświata i wychowanie							
2008	22201043	19762982	14315784	23352917	4373443	13986143	17369907
2009	25017346	21269588	15579481	26508312	4830394	17566015	17822201
2010	26388592	22542619	15518432	28126223	5291261	18734947	18431321
2011	24710819	24545485	18015981	30157083	5469930	17531878	21310584
2012	22383681	24468120	17086561	29515452	5243818	20348325	19904206
ochrona zdrowia							
2008	1423229	1779034	525528	1937886	55964	812083	647606
2009	3995154	2516717	1117110	3793388	77495	3376544	1017379
2010	5317531	3338708	2778197	2531238	50000	1901166	1268112
2011	5728353	4585297	1529276	4914767	127421	1767343	1079571
2012	5019980	2461008	5201891	3809700	115373	1653827	1197132

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Jeśli chodzi o wydatki gmin powiatu gostyńskiego na wyróżnione zadania, również oświata i wychowanie przodowały w tym zestawieniu (tabela 17) Najwięcej na ten cel przeznaczała generalnie gmina Gostyń (najwyższe wartości w latach 2008 - 2012), co z pewnością wiąże się z funkcjonowaniem na terenie gminy większej ilości placówek oświatowych niż w innych gminach.

Również w gminie Gostyń najwięcej pośród wszystkich gmin powiatu gostyńskiego przeznaczano na pomoc społeczną (w 2012 roku była to kwota ponad 14 milionów złotych). Na te cele przeznaczono najmniej w gminach Pępowo oraz Pogorzela (około 2,5 miliona złotych). Nakłady finansowe na pomoc społeczną w latach 2008 - 2012 generalnie pozostały na tym samym poziomie.

Na zadania związane z gospodarką komunalną i ochroną środowiska najwięcej przeznaczała gmina Gostyń (w 2012 roku ponad 4 miliony złotych), najmniej natomiast gmina Pępowo (372 tysiące złotych).

Gminy Gostyń oraz Krobia przodowały, jeśli chodzi o nakłady finansowe na zadania związane z kulturą. Gmina Gostyń w 2012 roku wydała na ten cel ponad 3 miliony złotych, natomiast gmina Krobia ponad 2,4 miliona złotych.

Zdecydowanie najwięcej na ochronę zdrowia przeznaczyła w latach 2008 - 2012 gmina Gostyń.

Tabela 17. Udział wydatków na wybrane zadania gmin powiatu gostyńskiego w latach 2008-2012 (w zł)

	Borek Wielkopolski	Gostyń	Krobia	Pępowo	Piaski	Pogorzela	Poniec
pomoc społeczna							
2008	3611013	14524342	5293605	2585399	3430542	2441486	3075104
2009	3857198	15629549	5571470	2316778	4073657	2248852	2762945
2010	3506108	13652361	5193103	2693045	3751338	2520593	2938745
2011	4044513	14323200	5201768	2576737	3804796	2450309	2931421
2012	3010812	14072727	5163312	2594424	3464046	2529069	2999188
gospodarka komunalna i ochrona środowiska							
2008	797818	4711804	2931796	795636	1785428	783611	3306057
2009	1028677	6392823	5439300	958416	2061848	1693311	3093579
2010	2779471	3847499	2420212	580509	2106844	881988	1058920
2011	1428687	4152816	2463263	268718	2902030	1096101	1822505
2012	1962029	4095221	2355451	372311	2381327	1102213	877462
kultura i ochrona dziedzictwa narodowego							
2008	518059	2867366	870954	632519	729681	346355	786273
2009	548064	3332395	1499712	705496	675224	884596	781859
2010	1167574	3475760	2481728	666345	799450	598938	827924
2011	3003579	4016372	1879449	992648	960121	422526	847679
2012	810538	3086610	2428582	773313	870520	683965	1241728
oświata i wychowanie							
2008	8423560	22558995	12062483	5290601	8463692	5154919	6269293
2009	8964268	26244518	13339888	5686312	9515933	5171004	6878619
2010	9736492	24872127	14435205	7282795	9382730	5374649	7294729
2011	10962105	28026826	14727996	8008850	9756122	5653459	8217067
2012	11438878	29195221	16280250	6570450	11323837	6115039	8004874

Tabela 17. Udział wydatków na wybrane zadania gmin powiatu gostyńskiego w latach 2008-2012 (w zł) – c.d.

	Borek Wielkopolski	Gostyń	Krobia	Pępowo	Piaski	Pogorzela	Poniec
ochrona zdrowia							
2008	99342	746618	129986	73300	70507	57436	60016
2009	143367	974690	218182	110394	75121	87543	73892
2010	177798	1088422	126882	86538	96492	60494	102198
2011	147841	755014	140031	81381	70236	68739	81309
2012	121108	1147158	137106	89470	81561	67023	71056

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Analizując dochody powiatu, ważną informacją jest zwłaszcza udział dochodów własnych (na które składają się zwłaszcza wpływy z podatków: udziały w podatku dochodowym, dochody z majątku) w ogólnej kwocie dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Wskaźnik ten świadczy o poziomie samodzielności finansowej jednostki w zakresie wydatkowania środków finansowych. Wyższa wartość wskaźnika oznacza zwiększenie możliwości finansowych powiatu.

W powiecie gostyńskim w roku 2012 odsetek dochodów własnych w ogólnej kwocie dochodu wyniósł 31,5%. Jeśli chodzi o powiaty ościenne należy zauważyć występowanie znacznych różnic w sytuacji dochodowej tych jednostek samorządu terytorialnego. Udział dochodów własnych w ogólnej kwocie dochodów był bowiem najwyższy w powiecie śremskim (38%), zaś najniższy w powiecie jarocińskim (20,5%). Tymczasem średnia dla województwa wielkopolskiego wyniosła 31,8% (wykres 24).

Wysokość subwencji ogólnej przekazanej dla poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego jest zróżnicowana w zależności od udziału dochodów własnych w dochodach ogółem – im niższy jest ten udział, tym subwencja ogólna przyznana danemu powiatowi jest generalnie większa. Największe subwencje ogólne w 2012 roku otrzymały powiaty jarociński (57,5%) oraz krotoszyński (54,8%), zaś powiat gostyński otrzymał subwencje na poziomie niewiele ponad 40% kwoty swojego budżetu. Jeśli chodzi o dotacje, to w wielkości otrzymanej kwoty w 2012 roku przodował powiat rawicki (30% budżetu powiatu), zaś powiat gostyński zajął drugą lokatę z wynikiem 28,3%. Najmniej dotacji otrzymały powiaty: śremski (19,9%) i krotoszyński (18,3%).

Wykres 24. Udział dochodów własnych, subwencji ogólnej i dotacji w w ogólnej kwocie dochodów powiatu gostyńskiego oraz powiatów sąsiednich w 2012 roku (w %)

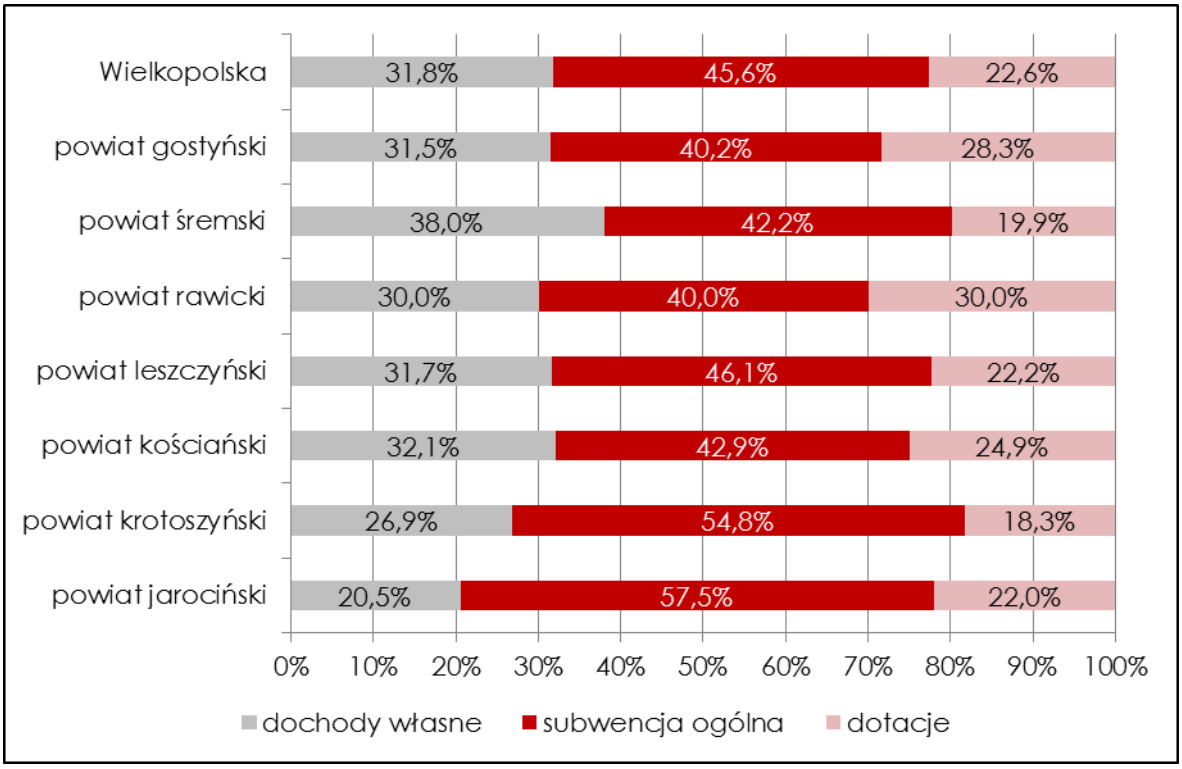

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Wśród gmin powiatu gostyńskiego, największym odsetkiem dochodów własnych w ogólnej kwocie dochodu w 2012 roku mogła poszczycić się gmina Gostyń (blisko 62% dochodu to dochody własne). Z tego względu, udział subwencji ogólnej w kwocie dochodów był w tej gminie najniższy pośród wszystkich analizowanych (20%). Zdecydowanie najniższy odsetek dochodów własnych w ogólnej kwocie dochodów odnotowano w 2012 roku w gminie Pogorzela (47,8%), co z kolei skutkowało tym, że kwota subwencji ogólnej dla tej gminy osiągnęła ponad połowę sumy wszystkich dochodów w 2012 roku. Gminami, które otrzymywały w 2012 roku kwoty stanowiące wysoki odsetek ogółu swoich dowodów były: Borek Wielkopolski (22,3%) oraz Pogorzela (20,1%) – zob. wykres 25.

Wykres 25. Udział dochodów własnych, subwencji ogólnej i dotacji w ogólnej kwocie dochodów gmin powiatu gostyńskiego w 2012 roku (w %)

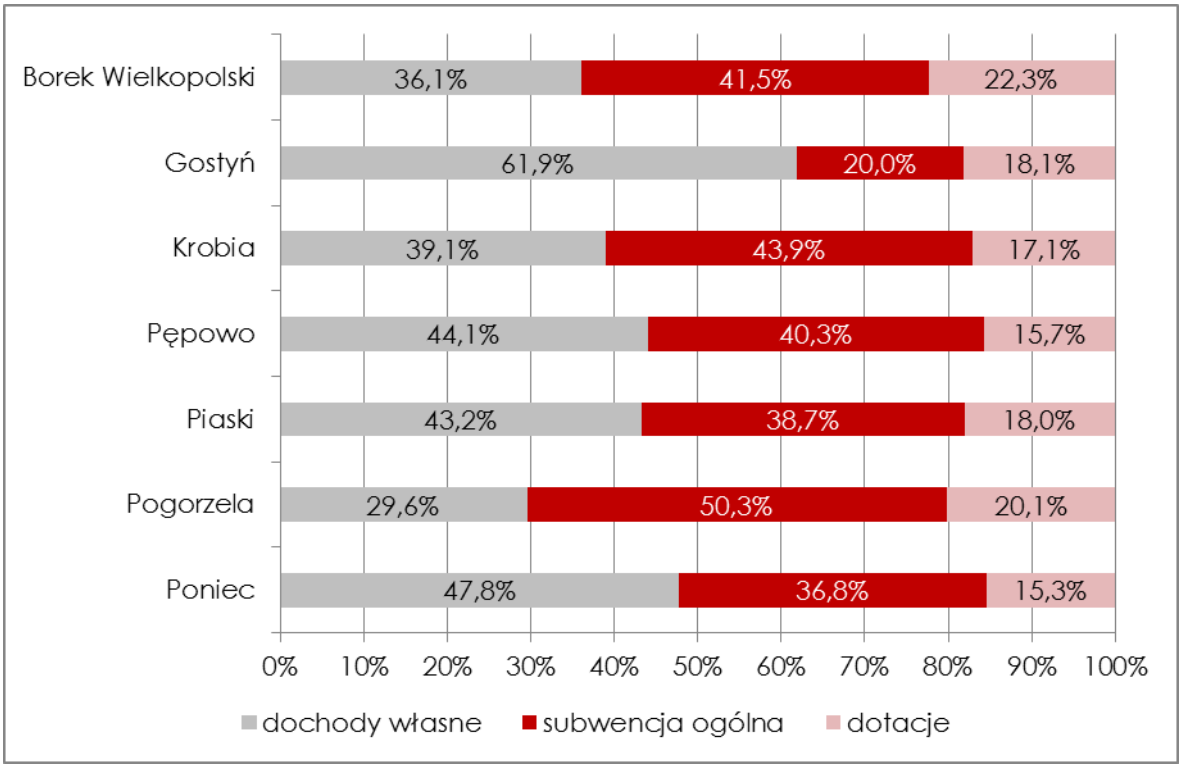

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Przeliczając kwotę dochodów własnych przypadającą na 1 mieszkańca powiatu okazuje się, że najwyższą wartość wskaźnika odnotowano dla powiatu śremskiego (351 zł w 2012 roku). Generalnie, ten właśnie powiat notował najwyższe wartości dla tego wskaźnika w latach 2009 - 2012 pośród powiatów sąsiadujących z powiatem gostyńskim oraz w porównaniu z nim samym. Powiat gostyński pod tym względem notował drugi wynik z wartością 299 zł w 2012 roku.

Również w powiatach śremskim i gostyńskim uzyskane zostały w 2012 roku najwyższe kwoty jeśli chodzi o udział w dochodach kwot uzyskanych z podatków od osób fizycznych. W przypadku podatków od osób prawnych, najwyższe wartości w przeliczeniu na 1 mieszkańca uzyskano w powiecie gostyńskim (11 zł) oraz leszczyńskim (7 zł) – zob. tabela 18.

Tabela 18. Dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca powiatu gostyńskiego oraz powiatów sąsiadujących w latach 2009 – 2012 (w zł)

	gostyński	jarociński	kościański	krotoszyński	leszczyński	rawicki	śremski
dochody własne na 1 mieszkańca							
2009	270	190	223	221	186	238	318
2010	277	196	233	281	216	242	316
2011	283	211	261	279	202	265	311
2012	299	198	240	272	213	257	351
dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób fizycznych							
2009	115	96	106	94	83	99	118
2010	112	96	109	95	88	98	118
2011	132	111	119	103	98	114	131
2012	140	116	127	111	108	117	136
dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób prawnych							
2009	9	3	4	2	6	2	4
2010	10	3	3	3	8	4	5
2011	9	2	4	4	5	5	4
2012	11	3	4	4	7	6	5

Kolor zielony w wierszu oznacza wartość najniższą, czerwony - najwyższą
Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Zdecydowanie najwyższe kwoty dochodów własnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2009 – 2012 notowano w gminie Gostyń (w 2012 roku – ponad 1800 zł), najniższe zaś w gminie Pogorzela (w 2012 roku – 789 zł). Również gmina Gostyń osiągała największe dochody z tytułu podatków od osób fizycznych i prawnych w latach 2009 – 2012 (tabela 19).

Tabela 19. Dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca gmin powiatu gostyńskiego w latach 2009 – 2012 (w zł)

	Borek Wielkopolski	Gostyń	Krobia	Pępowo	Piaski	Pogorzela	Poniec
dochody własne na 1 mieszkańca							
2009	920	1477	915	1034	978	861	1008
2010	1004	1576	867	861	1043	707	1388
2011	1033	1707	920	1271	1226	841	1122
2012	1139	1839	974	1287	1391	789	1281
dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób fizycznych							
2009	291	631	250	453	298	179	254
2010	323	627	258	296	294	169	292
2011	388	749	316	279	366	214	326
2012	392	777	334	432	384	225	343
dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca - udziały w podatkach od osób prawnych							
2009	11	89	35	9	7	21	3
2010	7	106	42	5	5	2	3
2011	9	91	41	16	2	4	6

2012	13	118	34	20	4	8	9

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Do rozwoju powiatu przyczyniają się także kwoty pieniężne pochodzące ze środków unijnych. Tabela 20 zawiera kwoty, które udało się pozyskać w poszczególnych powiatach na różnego rodzaju przedsięwzięcia realizowane przy współfinansowaniu ich ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej. Jeśli chodzi o powiat gostyński najwyższa wartość w porównaniu z powiatami ościennymi uzyskana została w ostatnich latach w przypadku kwoty przeznaczonej na finansowanie programów i projektów unijnych – ponad 4,6 miliona złotych w 2012 roku. Rok wcześniej najwięcej pieniędzy na ten cel przeznaczono w powiecie kościańskim (ponad 10 milionów złotych). Kwota współfinansowania ze środków budżetu państwa na programy unijne wyniosła we wszystkich gminach powiatu gostyńskiego łącznie w 2012 roku ponad 39 milionów złotych i była najniższa w porównaniu z powiatami ościennymi z wyjątkiem powiatu rawickiego (ponad 26 milionów złotych). Także jeśli chodzi o środki unijne pozyskane w latach 2006 – 2009 powiat gostyński zanotował dość słaby wynik. W tym okresie otrzymał około 1,5 miliona złotych, co jest najgorszym wynikiem w porównaniu z powiatami ościennymi. Jak widać dopiero w okresie późniejszym (lata 2010 - 2012) środki unijne stanowiły zdecydowanie większy odsetek dochodów powiatu gostyńskiego (łączna kwota wyniosła ponad 17 milionów złotych).

Tabela 20. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez powiat gostyński oraz powiaty sąsiednie w latach 2006-2012

	gostyński	jarociński	kościański	krotoszyński	leszczyński	rawicki	śremski
środki z budżetu Unii Europejskiej ogółem							
2006	134346	4803722	218015	0	592542	269429	1564891
2007	402534	4208436	1128719	851224	735166	1167991	264387
2008	249816	206636	828413	298185	5049190	191166	258034
2009	734072	738136	346405	627256	161265	598236	560424
środki z budżetu Unii Europejskiej inwestycyjne							
2006	69000	4702661	0	0	592542	0	1515399
2007	0	3764418	821018	492937	665084	1031648	0
2008	47500	0	575606	0	4936799	0	0
2009	10917	61778	3963	0	0	6201	7935
finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych - dochody razem							
2010	5519683	6944682	7298415	5132705	3064205	2402426	869153
2011	6948820	7450970	10779587	3105051	1176734	3245190	2622366
2012	4683553	2112515	2099263	3613675	3072175	3572805	2338946

Tabela 20. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez powiat gostyński oraz powiaty sąsiednie w latach 2006-2012 (w zł) – c.d.

	gostyński	jarociński	kościański	krotoszyński	leszczyński	rawicki	śremski
środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych							
2010	656708	0	0	0	100091	0	0
2011	0	0	0	0	132705	0	0
2012	0	0	0	0	116707	0	0
środki z budżetu państwa lub inne przekazane jako współfinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE							
2010	20119	25412	29487	101527	24121	25473	21262
2011	23036	24435	24087	82903	34432	24209	40230
2012	39597	41167	61668	63935	47797	26832	45328

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

W latach 2007 - 2009 gminami, które pozyskały środki unijne o najwyższej wartości były: Gostyń (łącznie około 2,5 miliona złotych) oraz Piaski (około 300 tysięcy złotych). W tym czasie, w trzech gminach powiatu gostyńskiego nie pozyskano żadnych środków z budżetu UE (były to gminy Pępowo, Pogorzela oraz Poniec).

W latach 2010 - 2012 najwyższe dochody z tytułu finansowania programów i projektów unijnych posiadała gmina Gostyń (blisko 9,5 miliona złotych). Wysokie kwoty uzyskały także gminy: Borek Wielkopolski (ponad 3,4 miliona złotych) oraz Piaski (około 4,1 miliona złotych).

Najwięcej środków z budżetu państwa przeznaczonych na finansowanie programów unijnych w latach 2010 - 2012 otrzymała gmina Piaski (ponad 285 tysięcy złotych). Najmniej z tego tytułu przypadło w udziale gmino: Pępowo oraz Poniec (ponad 7 tysięcy złotych) – zob. tabela 21.

Tabela 21. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy powiatu gostyńskiego w latach 2007-2012 (w zł)

	Borek Wielkopolski	Gostyń	Krobia	Pępowo	Piaski	Pogorzela	Poniec
środki z budżetu Unii Europejskiej ogółem							
2007	170619	99179	0	0	89177	0	0
2008	0	2205248	0	0	0	0	0
2009	0	376556	125619	0	213928	0	0
środki z budżetu Unii Europejskiej inwestycyjne							
2007	170619	99179	0	0	89177	0	0
2008	0	2205248	0	0	0	0	0
2009	0	0	0	0	15300	0	0

Tabela 21. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy powiatu gostyńskiego w latach 2007-2012 (w zł) – c.d.

	Borek Wielkopolski	Gostyń	Krobia	Pępowo	Piaski	Pogorzela	Poniec
finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych - dochody razem							
2010	711589	3670327	674989	49939	324765	322755	913972
2011	1729010	2686064	635146	1453813	1295535	284705	742725
2012	1025897	3099661	318499	973571	2527243	87960	1094544
środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych							
2010	0	99169	0	0	0	274400	0
2011	1608858	0	0	0	811753	284705	0
2012	256210	0	0	0	1357150	0	0
środki z budżetu państwa lub inne przekazane jako współfinansowanie programów i projektów realizowanych z udziałem środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE							
2010	0	34393	7144	7532	48715	7253	0
2011	4701	99315	7167	0	61509	0	0
2012	19432	86553	15704	0	175514	13194	7113

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

O kondycji powiatu może także świadczyć liczba osób wymagających wsparcia, których wsparcie jest obowiązkiem władz samorządowych i znacząco zwiększa wydatki budżetowe.

W latach 2008-2012 ze środowiskowej pomocy społecznej w powiecie gostyńskim korzystało ponad 2000 gospodarstw domowych (najwięcej w 2009 roku - 2875). Należy zauważyć, że liczba potrzebujących znacznie zmalała w okresie 2010-2012 w porównaniu do roku 2009, kiedy z pomocy społecznej korzystało blisko 9800 osób (tabela 22). W analogicznym okresie w powiatach sąsiadujących z powiatem gostyńskim liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej generalnie utrzymywała się na podobnym poziomie lub nieznacznie malała. Spadała natomiast liczba osób, które taką pomoc otrzymywały, lecz zdecydowanie najbardziej wyraźnie ów trend zarysował się w przypadku powiatu gostyńskiego.

Jeszcze większe różnice są widoczne przy analizie liczebności rodzin pobierających zasiłki rodzinne na dzieci oraz liczbie dzieci, które otrzymywały tego typu pomoc w latach 2008-2012. W powiecie gostyńskim w ciągu pięciu lat liczba tego typu rodzin spadła o ponad dwa tysiące, zaś liczba dzieci objętych pomocą o ponad cztery tysiące. Również w powiatach

ościennych w analizowanym okresie notowano podobny, wyraźny trend spadkowy. Z jednej strony, powyższe dane można uznać za wynik poprawy jakości życia mieszkańców regionu, w tym poprawę pozycji wielu mieszkańców powiatu na lokalnym rynku pracy (co potwierdzają dane dot. stopy bezrobocia), jednak należy także zwrócić uwagę na uregulowania prawne w aspekcie świadczeń społecznych, które dotyczyły ustalania nowych progów dochodowych dla osób ubiegających się o świadczenia pomocowe.

Tabela 22. Korzystający z pomocy społecznej w powiecie gostyńskim i powiatach sąsiednich w latach 2008 – 2012 (w zł)

	gostyński	jarociński	kościański	krotoszyński	leszczyński	rawicki	śremski
gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej							
2008	2377	2337	2233	2027	1109	1948	1527
2009	2875	2668	2072	2031	1148	2011	1548
2010	2248	2690	2153	1871	1014	1734	1711
2011	2143	2111	2174	1741	1084	1730	1546
2012	2112	2411	2238	1937	1028	1722	1600
osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej							
2008	7914	7768	6499	6958	3977	6657	4956
2009	9748	8123	6132	6569	3883	6816	5022
2010	6829	8251	6138	6451	3244	5234	5215
2011	6337	6614	6073	5236	3343	5219	4595
2012	6143	7219	6250	5991	3117	5092	4657
rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci							
2008	5320	5417	5590	5281	3701	4269	3836
2009	4633	4849	5077	4589	3293	3880	3234
2010	4136	4362	4458	4175	2980	3509	2839
2011	3692	3979	3984	3862	2747	3213	2536
2012	3248	3578	3797	3394	2453	2804	2241
dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny							
2008	10421	10331	10346	10263	7585	8473	7527
2009	9093	9103	8947	8883	6739	7647	6469
2010	8053	8161	7912	8049	6115	6979	5711
2011	7218	7597	7410	7522	5640	6446	5128
2012	6391	6834	6730	6699	5069	5729	4630

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Jak wskazał jeden z rozmówców w toku badań jakościowych z osobami pochodzącymi z powiatu gostyńskiego „opieka społeczna w powiecie gostyńskim stoi na bardzo wysokim poziomie. Świadczy o tym nie tylko działalność domów pomocy społecznej, czy domów środowiskowych, ale także dwóch domów dziecka:. Do tego dochodzą świetlice terapeutyczne i działalność PCPR, który pełni funkcję koordynującą”. [W09]

Kwestię występowania problemów społecznych na terenie gminy oraz propozycje zwalczania negatywnych zjawisk wśród mieszkańców porusza dokument: *Strategia rozwiązywania problemów społecznych powiatu gostyńskiego na lata 2009-2015* stanowiący załącznik do uchwały Nr XXXIII/269/09 Rady Powiatu Gostyńskiego z dnia 24 września 2009r. Opracowanie tego typu dokumentu jest obowiązkiem władz powiatu zgodnie z treścią artykułu 16b ust. 1 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku (Dz.U. 2004 nr 64 poz. 593 z późn. zm.): „Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych ma stanowić podstawę do realizacji względnie trwałych wzorów interwencji społecznych, podejmowanych w celu zmiany (poprawy) tych stanów rzeczy (zjawisk) występujących w obrębie danej społeczności, które oceniane są negatywnie. Dokument charakteryzuje w szczególności działania publicznych i prywatnych instytucji rozwiązujących kwestie społeczne, podejmowane dla poprawy warunków zaspokojenia potrzeb przez wybrane kategorie osób rodzin”[301]. Na terenie powiatu gostyńskiego działają jednostki odpowiedzialne za realizację zadań z zakresu pomocy społecznej, którymi są ośrodki pomocy społecznej (siedem jednostek, w tym: 5 miejsko-gminnych i 2 gminne). Do ich podstawowych obowiązków należy[302]:

- prowadzenie diagnostyki jednostkowej i środowiskowej;
- bezpośrednie i pośrednie udzielanie świadczeń (w tym organizowanie opieki i usług
- domowych);
- współpraca z organizacjami i instytucjami, a zwłaszcza z samorządem lokalnym;
- aktywizowanie środowiska lokalnego.

Za realizację zadań powiatowych z zakresu pomocy społecznej odpowiedzialne jest natomiast Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Gostyniu. Do zadań własnych tej jednostki należy między innymi[303]:

- opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych,
- organizowanie opieki w rodzinach zastępczych, udzielanie pomocy pieniężnej na częściowe pokrycie kosztów utrzymania umieszczonych w nich dzieci oraz wypłacanie

[301] *Strategia rozwiązywania problemów społecznych powiatu gostyńskiego na lata 2009-2015,* 2009, s. 4.
[302] Tamże, s. 26.
[303] Tamże, s. 37-39.

wynagrodzenia z tytułu pozostawania w gotowości przyjęcia dziecka albo świadczonej opieki i wychowania niespokrewnionym z dzieckiem zawodowym rodzinom zastępczym,

- zapewnienie opieki i wychowania dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodziców, w szczególności przez organizowanie i prowadzenie ośrodków adopcyjno-opiekuńczych, placówek opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci i młodzieży, w tym placówek wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym, a także tworzenie i wdrażanie programów pomocy dziecku i rodzinie,
- pokrywanie kosztów utrzymania dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i w rodzinach zastępczych, również na terenie innego powiatu;
- przyznawanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki osobom opuszczającym placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego i socjalizacyjnego, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, rodziny zastępcze oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze,
- pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia, młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego i socjalizacyjnego, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, rodziny zastępcze oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze mających braki w przystosowaniu się,
- prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób,
- prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej,
- doradztwo metodyczne dla kierowników i pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z terenu powiatu,
- sporządzanie bilansu potrzeb powiatu w zakresie pomocy społecznej,

- utworzenie i utrzymywanie powiatowego centrum pomocy rodzinie, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych zawiera też wyszczególnienie zidentyfikowanych problemów społecznych występujących na terenie powiatu. W procesie identyfikacji oparto się przede wszystkim na badaniach ankietowych z osobami mającymi wpływ na kształt lokalnej polityki społecznej (między innymi osoby reprezentujące wybrane instytucje lokalne, takie jak: ośrodek zdrowia, kościół, szkoła, a także do pracownicy socjalni PCPR-u, radni, mieszkańcy powiatu) Pośród wyróżnionych problemów znalazły się[304]:

- bezrobocie mieszkańców powiatu oraz związane z nim ubóstwo (związane m.in. z niskimi dochodami),
- niedostateczna pomoc oferowana osobom ubogim,
- alkoholizm i inne uzależnienia,
- brak mieszkań socjalnych.

Zwalczanie powyżej wymienionych problemów społecznych oraz wszelkich innych, które dotykają poszczególne grupy społeczne (młodzież, rodziny, mniejszości) będzie w przyszłości procesem, który ma się opierać o współpracę jednostek samorządowych z organizacjami pozarządowymi. Proces współpracy będzie miał na celu włączenie społeczne poszczególnych grup mieszkańców poprzez integrację i aktywizację mieszkańców powiatu. W treści *Strategii rozwiązywania problemów społecznych* wyróżnione zostały także konkretne działania, jakie powinny podjąć organizacje z sektora społecznego z zakresu powyżej wymienionych kwestii. Są to między innymi[305]:

- zapewnienie atrakcyjnych ofert spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży (organizowaniem zajęć dydaktycznych, sportowych i kulturalnych, wyrównujących braki w wykształceniu),
- aktywizacja osób bezrobotnych,
- pomoc osobom najbardziej potrzebującym, m.in. osobom niepełnosprawnym, starszym i samotnym; rodzinom najuboższym, patologicznym, wielodzietnym,

[304] Tamże, s. 69-71.
[305] Tamże, s. 71.

- profilaktyka uzależnień i przemocy,
- prowadzeniem uniwersytetu III wieku,
- stworzenie ośrodka dla dzieci i młodzieży uzależnionej,
- utworzenie schroniska dla bezdomnych,
- zainicjowanie budowy nowego szpitala,
- kształcenie ustawiczne dla ludzi starszych poszukujących pracy oraz ścisłą współpracą z Ośrodkami Pomocy Społecznej i mediami.

Powyżej wymienione zadania są w znacznej części tożsame z wyróżnionymi zadaniami publicznymi w treści *Programu współpracy Powiatu Gostyńskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2014.* Dokument ten podaje zakres tych działań w konkretnych kwestiach. Odnosząc się do aktywności podmiotów społecznych w zakresie pomocy społecznej i polityki społecznej należy wymienić, że *Program współpracy* przewiduje ich działania w między innymi[306]:

- budowaniu aktywnych społeczności poprzez realizację lokalnych programów grantowych,
- aktywizacji społeczna środowiska emerytów i rencistów z terenu powiatu gostyńskiego,
- pomocy osobom w sytuacjach kryzysowych,
- integracji osób niepełnosprawnych ze środowiskiem,
- pomocy rodzinom z problemami wychowawczymi,
- pomocy osobom w wieku podeszłym,
- wspieranie rodziny i systemu pieczy zastępczej.

O rozwoju społecznym świadczyć może także liczba placówek kulturalnych oraz liczba mieszkańców korzystających z nich w ciągu roku. Jak wynika z tabeli 23 w latach 2010 – 2011 nastąpił progres, jeśli chodzi o uczęszczanie do kin mieszkańców powiatu (blisko o połowę) oraz w przypadku mieszkańców odwiedzających muzea. W roku 2012 wartości tych

[306] *Program współpracy Powiatu Gostyńskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2014,* Załącznik do uchwały Nr XXXV/299/13 Rady Powiatu Gostyńskiego z dnia 28 listopada 2013r., s. 8.

wskaźników zanotowały nieznaczny spadek. Liczba osób korzystających z bibliotek publicznych pozostawała na podobnym poziomie przy podobnej liczbie samych placówek.

Tabela 23. Placówki kulturalne i uczestnictwo mieszkańców w kulturze powiatu gostyńskiego w latach 2010 - 2012

	2010	2011	2012
placówki biblioteczne	15	15	14
czytelnicy w ciągu roku	12698	12239	12009
kina	2	2	2
widzowie ogółem	14714	29118	27594
muzea	2	2	2
zwiedzający muzea i oddziały	2768	7058	6419
domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice	b.d.	29	33
imprezy	b.d.	600	518

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, opracowanie własne.

6. PARTYCYPACJA OBYWATELSKA

Jednym ze wskaźników określających stan rozwoju społeczeństwa obywatelskiego jest poziom frekwencji wyborczej. Udział mieszkańców powiatu gostyńskiego w wyborach można opisać przez pryzmat wyborów samorządowych, parlamentarnych oraz prezydenckich. W tabeli 24 zostały zaprezentowane wyniki frekwencji wyborczej w wyborach samorządowych w latach 2002, 2006 i 2010 w kraju, regionie, powiecie gostyńskim i gminach wchodzących w jego skład. Należy zauważyć, że średni wynik dla powiatu był najwyższy w 2002 roku, zaś w kolejnych latach (2006 i 2010) frekwencja była niższa. Odsetek osób uprawnionych do głosowania, które wzięły udział w tych wyborach był generalnie wyższy od średniej krajowej oraz średniej dla całego województwa we wszystkich trzech analizowanych latach. Pośród gmin wchodzących w skład powiatu gostyńskiego najczęściej w wyborach brali udział mieszkańcy Pogorzeli w 2002 roku, mieszkańcy gminy Poniec w 2006 roku oraz mieszkańcy gminy Pępowo w 2010 roku (wyższa frekwencja występowała w trakcie pierwszej tury wyborów).

Tabela 24. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w latach 2002, 2006, 2010 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie gostyńskim i jego gminach

wyszczególnienie	2002		2006		2010	
	I tura	II tura	I tura	II tura	I tura	II tura
POLSKA	44,1	35,0	46,0	39,6	47,3	35,3
woj. wielkopolskie	45,8	35,7	47,1	38,7	47,1	31,5
pow. gostyński	51,3	39,8	46,6	37,5	48,3	32,7
gm. Borek Wielkopolski	56,7	45,7	46,9	-	48,6	-
gm. Gostyń	45,1	33,0	42,2	34,2	45,6	32,7
gm. Krobia	51,3	41,9	49,1	39,9	46,9	-
gm. Pępowo	56,9	-	46,8	-	55,5	-
gm. Piaski	56,3	55,0	48,2	-	48,3	-
gm. Pogorzela	57,8	-	48,4	-	49,0	-
gm. Poniec	54,5	-	54,7	45,3	53,8	-

Źródło: PKW, opracowanie własne.

Poziom frekwencji w wyborach samorządowych można także odnieść do powiatów sąsiadujących z powiatem gostyńskim. W takim przypadku należy przedstawić dane dotyczące frekwencji wyborczej w wyborach kandydatów do rad powiatów (tabela 25). W 2010 roku w tym głosowaniu wzięło udział 48,1% uprawnionych w powiecie gostyńskim, co dało tej jednostce terytorialnej czwarte miejsce w porównaniu z sąsiadującymi powiatami (najwyższy wynik w powiecie leszczyńskim – 50,6%). Również cztery lata wcześniej powiat gostyński zanotował czwartą pod względem wysokości frekwencję w wyborach do rady powiatu (wynik – 46,2%). W 2002 roku odnotowano najwyższą w powiecie gostyńskim frekwencję w analizowanym okresie czasu, a wyniosła ona 51,4%, co dało drugi wynik w porównaniu do powiatów ościennych.

Tabela 25. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych (rady powiatów) w powiecie gostyńskim i powiatach sąsiednich w latach 2002, 2006, 2010

wyszczególnienie	2002	2006	2010
gostyński	51,4%	46,2%	48,1%
jarociński	48,8%	46,4%	49,3%
kościański	50,4%	46,0%	47,5%
krotoszyński	48,7%	49,5%	48,2%
leszczyński	52,3%	51,2%	50,6%
rawicki	43,6%	42,6%	47,7%
śremski	45,6%	43,6%	44,6%

Źródło: PKW, opracowanie własne.

W ostatnich trzynastu latach wybory parlamentarne odbyły się w Polsce czterokrotnie. W powiecie gostyńskim zdecydowanie najwięcej osób wzięło w nich udział w 2001 roku (ponad połowa mieszkańców), w późniejszych latach wynik dla powiatu gostyńskiego był niższy od średniej krajowej oraz wojewódzkiej z najniższym wynikiem w 2005 roku (35%). W 2011 roku w wyborach parlamentarnych wzięło udział 40% mieszkańców powiatu gostyńskiego, z czego najwięcej uprawnionych do głosowania poszło do urn w gminie Gostyń (44,5%) – zob. tabela 26.

Tabela 26. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie gostyńskim i jego gminach w latach 2001, 2005, 2007, 2011

wyszczególnienie	2001		2005		2007		2011	
	sejm	senat	sejm	senat	sejm	senat	sejm	senat
POLSKA	46,3	46,3	40,6	40,6	53,9	53,9	48,9	48,9
woj. wielkopolskie	49,9	49,9	40,9	40,9	55,1	55,1	49,2	49,2
pow. gostyński	52,0	52,0	35,0	35,0	46,4	46,4	40,0	40,0
gm. Borek Wielkopolski	47,9	47,9	31,4	31,4	40,9	40,9	37,4	37,4
gm. Gostyń	52,5	52,5	37,1	37,1	52,7	52,7	44,5	44,5
gm. Krobia	52,6	52,6	34,4	34,4	42,8	42,8	35,9	35,9
gm. Pępowo	59,5	59,5	41,6	41,6	46,0	46,0	41,9	41,9
gm. Piaski	51,1	51,1	33,2	33,2	44,7	44,7	41,3	41,3
gm. Pogorzela	52,4	52,4	31,6	31,6	42,2	42,2	36,8	36,8
gm. Poniec	47,9	47,9	31,1	31,1	40,3	40,3	32,8	32,8

Źródło: PKW, opracowanie własne.

Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w roku 2000 wśród mieszkańców powiatu gostyńskiego wyniosła prawie 68% (wynik ten był wyższy od średniej dla Polski oraz województwa). W pięć lat później wynik dotyczący frekwencji był już niższy w powiecie niż w województwie i w Polsce, zarówno w pierwszej, jak i drugiej turze głosowania. Ostatnie wybory prezydenckie w roku 2010 cieszyły się podobnym zainteresowaniem mieszkańców powiatu gostyńskiego, przy spadku frekwencji na poziomie krajowym i wojewódzkim w porównaniu do 2005 roku. Pośród gmin powiatu wysokie wyniki frekwencji można było zaobserwować w gminie Pępowo w 2000 i 2010 roku oraz w gminie Gostyń w 2005 roku (tabela 27).

Tabela 27. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie gostyńskim i jego gminach w latach 2000, 2005 i 2010

wyszczególnienie	2000	2005		2010
		I tura	II tura	
POLSKA	61,1	49,7	51,0	47,0
woj. wielkopolskie	66,5	51,3	51,4	39,5
pow. gostyński	67,8	46,9	45,5	45,1
gm. Borek Wielkopolski	66,3	43,3	39,8	46,8
gm. Gostyń	69,2	50,4	49,3	38,0
gm. Krobia	67,0	45,5	44,7	49,9
gm. Pępowo	70,9	48,6	44,4	53,4
gm. Piaski	66,4	46,4	45,9	49,9
gm. Pogorzela	67,5	43,2	42,9	50,5
gm. Poniec	65,1	42,1	40,6	48,6

Źródło: PKW, opracowanie własne.

O poziomie partycypacji obywatelskiej świadczyć mogą także inne aktywności mieszkańców. Jedną z takich aktywności jest udział w konsultacjach społecznych, podczas których osoby z różnych środowisk i reprezentujące różne podmioty mogą dyskutować o problemach danej jednostki terytorialnej. O konsultacjach społecznych wspominali także rozmówcy w toku badań jakościowych: „Czasami tak, są różne formy komunikowania się władz z obywatelami. (…) Jest taki zwyczaj, że burmistrz z radnymi czasami jeździ po poszczególnych wsiach, umawia się z sołtysami i w świetlicach wiejskich organizowane są zebrania. Oczywiście jest to poprzedzone obwieszczeniem komunikatów. Ludzie muszą wiedzieć, kiedy i gdzie odbędzie się takie zebranie. Myślę, że takie zebrania swoją funkcję spełniają. Każdy może przyjść i swoje pomysły, czy bolączki przedstawić dzięki którym jest lepsze porozumienie pomiędzy władzami i obywatelami. Dzięki temu wsłuchiwaniu w głosy obywateli coś ciekawego dla powiatu można zrobić. Bardzo podobają mi się organizowane co roku debaty na temat bezpieczeństwa. To jest organizowane na poziomie powiatu przez samorząd powiatowy, na debatach, które są otwarte – każdy może przyjść. Z jednej strony uczestniczą przedstawiciele Policji, komendant powiatowy, czy wojewódzki, przedstawiciele wojewody, wicewojewoda był obecny i przedstawiciele wszystkich gmin z terenu, czyli burmistrzowie, wójtowie, radni mogą też uczestniczyć, ale przede wszystkim ważne jest uczestnictwo mieszkańców. To jest spotkanie otwarte. Obywatele mogą przyjść i wnieść uwagi dotyczące poziomu bezpieczeństwa”. [W09]

Innym przejawem partycypacji jest udział w budżecie obywatelskim. Taka inicjatywa została także przeprowadzona w powiecie gostyńskim: „Powiat gostyński pod koniec zeszłego roku jako jeden z samorządów w regionie stworzył taki budżet obywatelski To była kwota 300 000 zł. Mieszkańcy mogli składać wnioski i proponować radnym, co chcieliby zrealizować na terenie powiatu. Ten budżet spotkał się z dużym zainteresowaniem naszych mieszkańców. Została zebrana duża ilość wniosków i na ich podstawie komisja zaproponowała radzie powiatu wybór i akceptacje przedsięwzięć do realizacji w 2014 roku. To jest nowość, która służy rozwojowi konsultacji społecznych. Żeby czuli, że mają wpływ na decyzje samorządów. (..) Później wpłynęła duża ilość wniosków w związku z realizacją pomysłów". [W10]

Jedną z najważniejszych w ostatnich latach kwestii problemowych na terenie powiatu gostyńskiego, którą zainteresowanie przejawiała duża cześć lokalnej społeczności była sprawa powstania kopalni odkrywkowej węgla brunatnego na terenie gmin Krobia, Miejska Górka oraz Poniec. Ogólnie rzecz biorąc, budowa została oprotestowana przez mieszkańców, w szczególności natomiast wzburzyło publiczną opinię społeczną wydanie pozytywnych decyzji burmistrzów Krobi oraz Miejskiej Górki odnośnie wstępnych odwiertów pozwalających ocenić przydatność wybranego terenu pod działalność górniczą. W walkę przeciw ingerencjom o charakterze geodezyjnym zaangażowane jest między innymi stowarzyszenie Nasz Dom z siedzibą w Nieparcie (gmina Krobia), które współorganizuje protesty oraz manifestacje w miastach regionu, a także prowadzi kampanię informacyjną wśród mieszkańców udzielając aktualnych wiadomości na temat postępów w sprawie. W trwającej od listopada 2012 roku sprawie stowarzyszenie między innymi poprosiło Rzecznika Praw Obywatelskich o zbadanie prawomocności wydania koncesji na poszukiwania złóż węgla brunatnego, a także zbiera podpisy mieszkańców oraz stanowiska przedstawicieli władz lokalnych wraz z dalszym przekazaniem ich do najwyższych władz państwowych.

Wśród argumentów mieszkańców przeciwko powstaniu kopalni odkrywkowej pojawiają się przede wszystkim głosy o prawdopodobnej degradacji lokalnych terenów, które w większości mają charakter rolniczy. Poza tym, protestująca społeczność obawia się zagrożeń związanych z działalnością górniczą: obecności pyłów, hałasu, wstrząsów sejsmicznych czy osuwisk. Obecność udokumentowanych złóż wymaga także ich zabezpieczenia, co wiąże się z zakazem inwestycji.

Do powyżej opisanej sprawy można odnieść dane uzyskane podczas badań ilościowych techniką PAPI przeprowadzonych z mieszkańcami gmin objętych projektem. Kwestionariusz ankiety zawierał pytanie dotyczące partycypacji w różnego rodzaju działaniach obywatelskich. Jednym z przykładów aktywności społecznej było podpisanie protestu lub petycji. W gminie Krobia odsetek respondentów, którzy zadeklarowali tego typu aktywność wyniósł 17,4%, a w gminie Miejska Górka 18,1%. Wysoka wartość wskaźnika w tym aspekcie w gminach Miejska Górka, Krobia oraz Borek Wielkopolski prawdopodobnie jest związana z oprotestowaną przez mieszkańców sprawą potencjalnej budowy kopalni odkrywkowej na terenie gmin Krobia i Miejska Górka. Drugim z przykładów partycypacji obywatelskiej w życiu gminy był udział w demonstracji lub marszu. Tego typu aktywność zadeklarowało najwięcej mieszkańców gmin: Miejska Górka (11,1%) oraz Krobia (10,5%). Inicjatywy te także prawdopodobnie były związane ze wspominanym już wcześniej protestem dotyczącym powstania kopalni odkrywkowej.

Analiza opisanych wyżej działań mieszkańców i stowarzyszeń wskazuje na jeden z kluczowych motywów aktywności społecznej, którą jest protest przeciw określonym inwestycjom lub działaniom władz lokalnych.

7. Współpraca międzysektorowa

W treści *Planu Rozwoju Lokalnego Powiatu Gostyńskiego na lata 2007 – 2015* można odnaleźć zapis o potrzebie prowadzenia współpracy międzysektorowej. Jednym z celów, jaki jest stawiany przez autorów tego opracowania przedstawicielom władz samorządowych, jest wzmocnienie mechanizmów partnerstwa między administracją publiczną a sektorem pozarządowym[307], co w szerszej perspektywie przyczyni się do rozwoju potencjału ludzkiego powiatu. Cel ten ma zostać osiągnięty przez takie działania jak stymulowanie działań publicznych podejmowanych przez NGO, wzmocnienie zasobów ludzkich organizacji pozarządowych czy wsparcie i realizacja zadań z zakresu ekonomii społecznej.

[307] *Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Gostyńskiego na lata 2007 – 2015*, Gostyń 2008, s. 105.

Przykładem efektywnego projektu partnerskiego, który jest realizowany aktualnie może być program powiatu gostyńskiego „Razem przeciw przemocy", realizowany w partnerstwie z Zespołem Kuratorskiej Służby Sądowej w Gostyniu, Stowarzyszeniem „Dziecko", Ośrodkami Pomocy Społecznej w Borku Wielkopolskim i Pogorzeli oraz Zespołem Szkół Zawodowych w Gostyniu i Zespołem Szkół Ogólnokształcących w Gostyniu. Projekt zajął drugie miejsce w ogólnopolskim konkursie dla gmin i powiatów: Program Osłonowy – Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Celem projektu jest podejmowanie działań przeciwdziałających przemocy rodzinie, zwiększenie świadomości społecznej dotyczącej zagrożeń płynących z przemocy w rodzinie oraz przeciwdziałanie znieczulicy społecznej wobec zjawiska przemocy w rodzinie, a zwłaszcza przemocy wobec dzieci. Oprócz przeprowadzenia rozbudowanej kampanii społecznej, projekt przewiduje realizację konferencji dla specjalistów, cyklu warsztatów i specjalistycznego poradnictwa dla rodziców, wydanie autorskiego podręcznika, a także przeprowadzenie andrzejkowego festynu rodzinnego. Projekt jest adresowany do mieszkańców powiatu gostyńskiego oraz powiatów sąsiednich[308].

Kolejnym dokumentem, którego treść porusza zagadnienie współpracy międzysektorowej w powiecie gostyńskim jest coroczny *Program współpracy Powiatu Gostyńskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.* Zawiera on wykaz zadań publicznych, które przewidziane są do realizacji przez podmioty z sektora społecznego na terenie powiatu gostyńskiego w danym roku, a wcześniej podlega obowiązkowym konsultacjom z organizacjami pozarządowymi. Wybór jednostek do realizacji inicjatyw prowadzony jest otwartą drogą konkursową. Tabela 28 zawiera wykaz działań oraz wartość środków, jakie powiat przekaże na ich realizację w roku 2014.

[308] M. Sobkowiak, *Gostyń. Partnerski projekt wyróżniony*, dostępny: www.wiadomosci.ngo.pl, [data dostępu: 31.01.2014].

Tabela 28. Zestawienie zadań publicznych powiatu gostyńskiego przewidzianych do realizacji przez organizacje pozarządowe w 2014 roku

Priorytet	Rodzaj zadania	Wysokość środków	Wysokość środków na realizację zadania w 2013 r.
Ratownictwo i ochrona ludności	zorganizowanie działań, przyczyniających się do podnoszenia świadomości i umiejętności w zakresie ratownictwa i wiedzy przeciwpożarowej	6 000 zł	nie realizowano
Porządek i bezpieczeństwo publiczne oraz przeciwdziałania patologiom społecznym	zorganizowanie w Centrum Aktywności Lokalnej działań służących upowszechnianiu wśród mieszkańców powiatu, wiedzy o bezpieczeństwie, problemach społecznych oraz metodach przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym oraz kształtowaniu właściwych postaw wobec zagrożeń i sytuacji nadzwyczajnych	5 000 zł	5 000 zł
Oświata i wychowanie	zorganizowanie konkursu lub cyklu konkursów służących popularyzacji nauk matematyczno-przyrodniczych oraz nauk humanistycznych	2850 zł	3 500 zł
	zorganizowanie oraz wsparcie działań na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej poprzez prowadzenie cyklu wykładów, konferencji i seminariów	4 000 zł	4 000 zł
Promocja i ochrona zdrowia oraz polityka prorodzinna	zorganizowanie działań służących promocji zachowań prozdrowotnych oraz prorodzinnych	3 500 zł	3 040 zł
Polityka społeczna	prowadzenie Centrum Aktywności Lokalnej, a w szczególności organizacja i zapewnienie dostępu do szkoleń wspomagających rozwój III sektora oraz prowadzenie strony internetowej dla organizacji pozarządowych	5 000 zł	nie realizowano
	wsparcie rozwoju i aktywizacja środowiska lokalnego poprzez realizację programów grantowych	30 000 zł	20 000 zł
	zorganizowanie w Centrum Aktywności Lokalnej, Powiatowego Centrum Wolontariatu, utworzenie bazy danych oraz organizacja cyklicznych spotkań dla wolontariuszy	3 000 zł	nie realizowano
	stworzenie narzędzi dialogu przedsiębiorców z samorządem lokalnym i mieszkańcami	1 500 zł	nie realizowano
Kultura fizyczna i turystyka	zorganizowanie szkolnego systemu rozgrywek sportu dzieci i młodzieży na szczeblu powiatowym i ponadpowiatowym	4 500 zł	4 500 zł
	zorganizowanie imprezy lub cyklu imprez rekreacyjno-sportowych kierowanych do mieszkańców powiatu	22 000 zł	18 000 zł
Kultura i dziedzictwo kulturowe	zorganizowanie festiwalu muzycznego o zasięgu ogólnopolskim, promującego lokalnych kompozytorów oratoryjnych	12 000 zł	12 000 zł
	organizacja przedsięwzięć służących	4 000 zł	4 000 zł

	upowszechnianiu dostępu do zasobów kulturowych powiatu gostyńskiego w tym organizacji badań nad przeszłością ziemi gostyńskiej		
	organizacja przedsięwzięć służących upowszechnianiu historii i kultury regionu, prezentacja i promocja dorobku kulturalnego mieszkańców powiatu	8 000 zł	6 000 zł
	organizacja działań służących promocji dziedzictwa kulturowego poprzez organizacje imprezy plenerowej z udziałem grup rekonstrukcyjnych	12 000 zł	10 000 zł
	udział w prezentacjach kulturalnych poza granicami kraju mających na celu promocję dorobku kulturalnego mieszkańców powiatu	6 000 zł	nie realizowano
Ekologia i ochrona zwierząt oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego	zorganizowanie imprezy ekologicznej promującej walory przyrodnicze powiatu gostyńskiego kierowanej do mieszkańców powiatu	6 000 zł	3 000 zł
	zorganizowanie festynu ekologicznego promującego dziedzictwo przyrodnicze połączonego z integracją mieszkańców w kulturze muzycznej	3 000 zł	3 000 zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: http://www.ngo.gostyn.pl, [data dostępu: 29.01.2014]

Osoby biorące udział w badaniach jakościowych ogólnie były zadowolone. Po pierwsze, z samego faktu podejmowania współpracy międzysektorowej w powiecie gostyńskim, po drugie, z efektów tejże współpracy. Rozmówcy potrafili wskazać konkretne inicjatywy, jakie dzieją się za sprawą władz samorządowych we współpracy z różnymi podmiotami z innych sektorów: „Wydaje mi się, że [współpraca pomiędzy powiatem a organizacjami] układa się bardzo dobrze i z roku na rok jesteśmy pod tym względem coraz lepsi. Co roku odbywa się forum organizacji pozarządowych, zebranie, debata organizowana przez Starostwo Powiatowe w Gostyniu. Wszyscy przedstawiciele tych organizacji pozarządowych mogą zebrać się w jednym miejscu, złożyć sprawozdania z działalności, wymienić się opiniami, refleksjami na temat działalności. Mało tego, mamy konkursy. Dla organizacji pozarządowych, co roku odbywają się konkursy, których efektem jest dofinansowanie działalności, czy ze strony powiatu, czy gminy. Coraz bardziej dostrzegamy potrzebę współpracy z firmami, jednostkami prowadzącymi działalność gospodarczą. Przejawem współpracy jest uhonorowanie pracowników młodocianych, którzy ukończyli praktyczną naukę zawodu w firmach na terenie powiatu gostyńskiego nagrodami ufundowanymi przez Cech Rzemiosł Różnych. Co roku cech przy współpracy z powiatem gostyńskim funduje

nagrody dla najlepszych uczniów. Dla tych, którzy najlepiej ukończyli szkołę zawodową i zdali egzamin czeladniczy". [W09]

Kooperacja podmiotów z różnych sektorów skutkuje integracją mieszkańców, jednak wśród pewnych barier przeszkadzających niekiedy w osiągnięciu zadowalającego poziomu współpracy wymieniony został między innymi aspekt finansowy: „Do mocnych stron zaliczyłbym dużą rolę w zakresie integracji społecznej, czyli scalanie mieszkańców, gmin, proponowanie wielu działań w zakresie pomocy społecznej, ochrony i promocji zdrowia. Przede wszystkim mocną stroną powiatu są działania powiatu w zakresie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, czyli wszystkie działania z organizacjami pozarządowymi, poprzez przekazywanie środków na realizację konkretnych przedsięwzięć. Do słabych stron trzeba zaliczyć całą strukturę samorządu powiatowego. Powiaty powstały później niż gminy, stąd te kompetencje zostały już wcześniej rozdzielone i większe pieniądze poszły wcześniej do gmin i powiat mówiąc kolokwialnie dostał to, co zostało. Mniej możliwości generowania własnych dochodów. Słabą stroną powiatu jest to, że opiera się głównie na dotacjach, subwencjach z zewnątrz, z państwa". [W10]

Powiat, zdaniem rozmówców dobrze wywiązuje się z roli pośrednika oraz łącznika niektórych inicjatyw w regionie, a jego wsparcie widoczne jest w zaangażowaniu władz w działania prorozwojowe w branży turystycznej czy rekreacyjnej: „Powiat Gostyński stara się być takim mecenasem w rozwoju kultury chociażby poprzez wspieranie wydarzeń, *eventów* kulturalnych. Np. festiwal muzyki oratoryjnej na św. Górze, duże wydarzenie o skali wojewódzkiej. Mamy też na terenie powiatu mikro region folklorystyczny, którym jest Biskupizna i staramy się w ramach możliwości wspierać event, który nazywa się Festiwal Tradycji Folkloru na terenie Domachowa, Biskupizny. Powiat stara się być obecny i na tyle promować tą Biskupiznę, żeby nie zaginęła w myślach i uczniowie mieli cały czas świadomość, że mamy takie bogate tradycje i je rozwijali. To jest silna rola powiatu w zakresie wspierania konkretnych wydarzeń. Wspieramy też takie ośrodki, jak biblioteka. Nie mamy kompetencji ustawowych co do tworzenia ośrodków kulturalnych, ale staramy się to robić przez te działania i je wspierać". [W10]

Ważne jest także zaangażowanie podmiotów z sektora gospodarczego, szczególnie jeśli chodzi o możliwości finansowania pewnych przedsięwzięć, na co również wskazywali

rozmówcy: „(..) organizacje pozarządowe we współpracy z samorządem mogą realizować część zadań samorządu. Z samorządu mogą pochodzić pieniądze, ale z mojego doświadczenia wynika, że duża część na działanie mojego stowarzyszenia pochodzi też od biznesu czyli jest z działalności gospodarczej. I ta współpraca między organizacjami pozarządowymi a działalnością gospodarczą też jest bardzo istotna. Chociażby z tego względu pozyskania środków, ale nie tylko. Mówimy również o społecznej odpowiedzialności biznesu, która jest i współpracą z organizacjami ale również współpracą na styku samorząd a działalność gospodarcza. Z tego tytułu, że firma ma tu siedzibę to są podatki czy PIT czy CIT, które spływają do budżetów samorządów". [W29]

Ogólnie rzecz biorąc, podejmowanie współpracy międzysektorowej jest jednym z zadań, jakie stanowią obecnie wyzwanie dla władz samorządowych. Na terenie powiatu gostyńskiego widoczna jest współpraca jednostek samorządowych z podmiotami pozarządowymi, między innymi w dziedzinie pomocy społecznej, ale również w działaniach promocyjnych i aktywizujących mieszkańców do większego zaangażowania w życie lokalnej społeczności. Rozmówcy w toku badań jakościowych podkreślali, że zarówno ilość podmiotów podejmujących współpracę międzysektorową, jak i jakość tej współpracy z roku na rok są coraz lepsze i bardziej widoczne. Inną i trudną do jednoznacznej oceny kwestią pozostaje to, na jakim poziomie utrzymuje się zaangażowanie w tego typu inicjatywy mieszkańców niezwiązanych bezpośrednio z aktywnym uczestnictwem w organizacjach i stowarzyszeniach. Innym zagadnieniem badawczym wymagającym, jak się wydaje, pogłębienia, jest kwestia wzmacniania aktywności obywatelskiej na terenie powiatu gostyńskiego, która, choć jest zauważana przez rozmówców, nie zawsze jest pojmowana jako konkretne działania, częściej jako bardziej ogólna idea, której wdrażanie jest potrzebne na poziomie społeczności lokalnej. Innymi słowy, mieszkańcy powiatu są świadomi samej potrzeby prowadzenia współpracy pomiędzy poszczególnymi podmiotami funkcjonującymi w miejscu ich zamieszkania, a także posiadają pewną wiedzę o prowadzeniu takiej kooperacji, lecz najczęściej jest to wiedza ogólnikowa. Wydaje się, że można również mówić o nieregularnym zainteresowaniu mieszkańców sprawami gminy czy powiatu – najczęściej jest ono przejawiane w momentach, kiedy w spektrum dyskursu publicznego pojawiają się ważne, dotyczące większości mieszkańców tematy lub sprawy konfliktowe. Należy

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

uświadomić lokalną społeczność, że współpraca międzysektorowa jest ważna również na co dzień, a jej pozytywne skutki nie zawsze będą widoczne od razu.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Liczba ludności w podziale na płeć w powiecie gostyńskim w latach 2007-2012 567
Wykres 2. Struktura płci i wieku ludności powiatu gostyńskiego w 2012 roku 569
Wykres 3. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w powiecie gostyńskim w latach 2007-2012 570
Wykres 4. Prognoza demograficzna dla powiatu gostyńskiego na lata 2020, 2025, 2030 i 2035 według kategorii wieku 571
Wykres 5. Saldo migracji wewnętrznych w podziale na płeć w powiecie gostyńskim w latach 2007-2012 572
Wykres 6. Saldo migracji zagranicznych w podziale na płeć w powiecie gostyńskim w latach 2007-2012 572
Wykres 7. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terenie powiatu gostyńskiego w latach 2004 - 2012 574
Wykres 8. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w Polsce, Wielkopolsce, powiecie gostyńskim oraz powiatach ościennych w 2012 roku 575
Wykres 9. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach powiatu gostyńskiego, powiecie gostyńskim i woj. wielkopolskim w roku 2012 575
Wykres 10. Podmioty gospodarki narodowej ogółem, w sektorze publicznym i prywatnym w powiecie gostyńskim w latach 2004 - 2012 576
Wykres 11. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w powiecie gostyńskim w latach 2007 - 2012 roku 577
Wykres 12. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 1000 ludności w gminach powiatu gostyńskiego, powiecie gostyńskim i woj. wielkopolskim w 2012 roku 578
Wykres 13. Jednostki gospodarcze nowo zarejestrowane w rejestrze REGON i wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności w powiecie gostyńskim w latach 2004-2012 579
Wykres 14. Pracujący według grup sekcji w powiecie gostyńskim w latach 2005-2012 581
Wykres 15. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w powiecie gostyńskim w latach 2004-2012 586
Wykres 16. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminach powiatu gostyńskiego według Krajowego Rejestru Sądowego 587
Wykres 17. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców w Polsce, Wielkopolsce, powiecie gostyńskim oraz powiatach ościennych w 2012 roku 588
Wykres 18. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców w gminach powiatu gostyńskiego w 2014 roku 588
Wykres 19. Liczba bezrobotnych kobiet i mężczyzn w powiecie gostyńskim w latach 2004-2012 593
Wykres 20. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminach powiatu gostyńskiego, powiecie gostyńskim i woj. wielkopolskim w 2012 roku (w %) 595
Wykres 21. Przeciętne wynagrodzenie brutto w Polsce, Wielkopolsce i powiecie gostyńskim w latach 2004-2012 596
Wykres 22. Przeciętne wynagrodzenie brutto w Polsce, Wielkopolsce, powiecie gostyńskim i powiatach ościennych w 2012 roku 597
Wykres 23. Dochody budżetowe powiatu gostyńskiego w latach 2004-2012 597
Wykres 24. Udział dochodów własnych, subwencji ogólnej i dotacji w w ogólnej kwocie dochodów powiatu gostyńskiego oraz powiatów sąsiednich w 2012 roku (w %) 606
Wykres 25. Udział dochodów własnych, subwencji ogólnej i dotacji w ogólnej kwocie dochodów gmin powiatu gostyńskiego w 2012 roku (w %) 607

SPIS TABEL

Tabela 1. Liczba ludności w powiecie gostyńskim i powiatach ościennych w latach 2010 - 2012 568
Tabela 2. Liczba ludności w powiecie gostyńskim i gminach powiatu gostyńskiego w latach 2010 - 2012 568
Tabela 3. Jednostki gospodarcze nowo zarejestrowane w rejestrze REGON i wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach powiaty gostyńskiego w latach 2009 - 2012 579
Tabela 4. Podmioty gospodarcze w powiecie gostyńskim i powiatach sąsiednich według sekcji PKD 2007 w 2012 roku 580
Tabela 5. Liczba podmiotów według klas wielkości w powiecie gostyńskim i powiatach sąsiednich w 2012 roku 582
Tabela 6. Liczba podmiotów według klas wielkości w powiecie gostyńskim w latach 2004-2012 582
Tabela 7. Podmioty według klas wielkości na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w gminach powiatu gostyńskiego i powiecie gostyńskim w 2012 roku 583
Tabela 8. Największe przedsiębiorstwa w powiecie gostyńskim w 2012 roku 584
Tabela 9. Efektywne Firmy 2012 z terenu powiatu gostyńskiego 585
Tabela 10. Wykaz organizacji pozarządowych zarejestrowanych w KRS działających na obszarze powiatu gostyńskiego 589
Tabela 11. Stopa bezrobocia rejestrowanego i udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym według płci w powiecie gostyńskim i powiatach sąsiadujących w latach 2004-2012 594
Tabela 12. Dochody i wydatki powiatu gostyńskiego oraz powiatów sąsiednich w latach 2004-2012 598
Tabela 13. Dochody i wydatki gmin powiatu gostyńskiego w latach 2004-2012 600
Tabela 14. Wydatki majątkowe i bieżące powiatu gostyńskiego i powiatów sąsiadujących w latach 2008-2012 601
Tabela 15. Wydatki majątkowe i bieżące gmin powiatu gostyńskiego w latach 2008-2012 602
Tabela 16. Udział wydatków na wybrane zadania powiatu gostyńskiego oraz powiatów sąsiednich w latach 2008-2012 602
Tabela 17. Udział wydatków na wybrane zadania gmin powiatu gostyńskiego w latach 2008-2012 604
Tabela 18. Dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca powiatu gostyńskiego oraz powiatów sąsiadujących w latach 2009 - 2012 608
Tabela 19. Dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca gmin powiatu gostyńskiego w latach 2009 - 2012 608
Tabela 20. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez powiat gostyński oraz powiaty sąsiednie w latach 2006-2012 609
Tabela 21. Środki pozyskane z Unii Europejskiej przez gminy powiatu gostyńskiego w latach 2007-2012 610
Tabela 22. Korzystający z pomocy społecznej w powiecie gostyńskim i powiatach sąsiednich w latach 2008 - 2012 612
Tabela 23. Placówki kulturalne i uczestnictwo mieszkańców w kulturze powiatu gostyńskiego w latach 2010 - 2012 617
Tabela 24. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w latach 2002, 2006, 2010 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie gostyńskim i jego gminach 618
Tabela 25. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych (rady powiatów) w latach 2002, 2006, 2010 w powiecie gostyńskim i powiatach sąsiednich 618
Tabela 26. Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu w latach 2001, 2005, 2007, 2011 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie gostyńskim i jego gminach 619
Tabela 27. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w latach 2000, 2005 i 2010 w Polsce, woj. wielkopolskim, powiecie gostyńskim i jego gminach 620
Tabela 28. Zestawienie zadań publicznych powiatu gostyńskiego przewidzianych do realizacji przez organizacje pozarządowe w 2014 roku 624

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

CZĘŚĆ II

WYNIKI BADAŃ ILOŚCIOWYCH

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

RAPORT Z BADAŃ ILOŚCIOWYCH TECHNIKĄ CAWI Z CZŁONKAMI LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA „GOŚCINNA WIELKOPOLSKA”

1. METODOLOGIA BADANIA

CELE BADANIA I PYTANIA BADAWCZE

Głównym celem badania jest diagnoza potencjału współpracy międzysektorowej i partycypacji obywatelskiej, której zasadnicze części obejmują następujące zagadnienia:

- charakterystyka sektora społecznego i gospodarczego oraz form współpracy międzysektorowej,
- analiza partycypacji obywatelskiej w planowaniu rozwoju,
- zmiany w strukturze i aktywności partnerów społecznych w ostatnich 3 latach i ich znaczenie dla planowania rozwoju,
- opis kompetencji partnerów społecznych w zakresie świadczenia usług publicznych,
- ocena perspektyw (szanse oraz bariery) zwiększenia partycypacji obywatelskiej w planowaniu rozwoju, włączania partnerów społecznych w zadania z zakresu świadczenia usług publicznych oraz współpracy międzysektorowej.

Tabela 1. Pytania badawcze uwzględnione w ankiecie CAWI

Pytanie badawcze
1. Jak kształtuje się obecna sytuacja sektora społecznego na obszarze realizacji projektu?
Czy na obszarze realizacji projektu można wskazać osoby bądź instytucje pełniące rolę lokalnych liderów społecznych? Kim są? Jakie działania podejmują na rzecz lokalnej społeczności?
Jak kształtowała się liczebność oraz główne sfery działania organizacji pozarządowych na obszarze realizacji projektu w ciągu ostatnich 3 lat?
Czy i jakie działania podejmowane są przez podmioty z sektora społecznego na rzecz rozwoju lokalnego? Czy liczba i charakter tych działań zmieniły się w ciągu ostatnich 3 lat?
Czy i jaki wpływ na decyzje władz w zakresie kierunku i tempa rozwoju na obszarze realizacji projektu mają podmioty z sektora społecznego?
2. Jak kształtuje się obecna sytuacja sektora gospodarczego na obszarze realizacji projektu?
Jak kształtuje się kondycja i potencjał rozwojowy podmiotów gospodarczych na obszarze realizacji projektu?
Jakie sektory gospodarki są najbardziej, a jakie najmniej rozwinięte? Jakie są szanse i bariery rozwoju kluczowych sektorów?

Tabela 1. Pytania badawcze uwzględnione w ankiecie CAWI – c.d.

Czy i jakie działania podejmowane są przez podmioty z sektora gospodarczego na rzecz rozwoju na obszarze realizacji projektu? Czy działania podmiotów gospodarczych wpisują się w Lokalną Strategię Rozwoju?
Czy i jaki wpływ na decyzje władz w zakresie kierunku i tempa rozwoju na obszarze realizacji projektu mają działania lokalnych podmiotów gospodarczych?
3. Jak kształtuje się poziom partycypacji obywatelskiej na obszarze realizacji projektu?
Czy mieszkańcy interesują się działaniami podejmowanymi przez władze?
Jakie są formy aktywności obywatelskiej mieszkańców?
Czy i jaki wpływ na decyzje władz w zakresie kierunku i tempa rozwoju na obszarze realizacji projektu mają mieszkańcy?
Czy na obszarze realizacji projektu podejmowane są działania na rzecz zwiększenia uczestnictwa mieszkańców w sprawy gminy i powiatu? Jeśli tak, to jakie?
Jakie działania należy podjąć, aby zwiększyć aktywność obywatelską mieszkańców? Kto powinien je zainicjować?
4. Jak kształtuje się współpraca między sektorami: publicznym, prywatnym i pozarządowym w planowaniu rozwoju na obszarze realizacji projektu?
W jakich obszarach podejmuje się współpracę międzysektorową na poziomie lokalnym? Kto inicjuje współpracę? Jakie formy współpracy są obecnie realizowane?
Jakie są szanse oraz bariery wzmacniania współpracy międzysektorowej? Czy realizuje się inicjatywy/ działania na rzecz wzmacniania współpracy międzysektorowej?

Źródło: Opracowanie własne.

TECHNIKA BADAWCZA

CAWI – (z ang. *Computer Assisted Web Interviewing*) jest metodą badań ilościowych, w której pytania ankietowe przekazywane są za pośrednictwem Internetu. Ankiety mogą być adresowane do wybranych grup celowych, internautów odwiedzających portale tematyczne, użytkowników poczty elektronicznej, itp. Jest to coraz bardziej popularna metoda badawcza, w której osoba badana samodzielnie odczytuje z ekranu komputera podłączonego do Internetu treść pytań i udziela odpowiedzi, które rejestrowane są na docelowym serwerze. Oprogramowanie komputerowe obsługujące ankietę internetową dba o zachowanie właściwej kolejności pytań przesyłanych respondentowi, weryfikuje poprawność logiczną wprowadzanych odpowiedzi. Technika CAWI ułatwia ankietowanie niektórych grup respondentów (zbiorowości trudno dostępnych lub rozproszonych geograficznie), pozwala na jednoczesne prowadzenie dużej ilości niezależnych pomiarów.

Wśród największych zalet metody CAWI wymienia się przede wszystkim stosunkowo łatwy dostęp do respondentów, zwłaszcza w porównaniu z metodą CATI (wspomagany komputerowo wywiad telefoniczny) z uwagi na coraz częściej spotykaną rezygnację z telefonów stacjonarnych lub tendencję do zastrzegania numerów telefonów. Ponadto niewątpliwą korzyścią płynącą z wykorzystania metody CAWI jest:

- szybkość realizacji badania - bardzo krótki czas przygotowania i prowadzenia badania. W praktyce zebranie nawet 1000 ankiet w ciągu jednego dnia nie stanowi problemu. Dzięki technikom internetowym dostępne stają się grupy, do których trudno dotrzeć w tradycyjny sposób, a dodatkowo dzięki systemom *online* mamy dostęp do podglądu wyników przez cały czas trwania badania,
- niskie koszty realizacji badania - ankiety tworzone są elektronicznie, nie ma potrzeby wykorzystania ankieterów oraz drukowania ankiet, więc końcowy koszt wypadający za wypełnioną ankietę jest niewielki. Dodatkowo zostaje wyeliminowany „efekt ankietera", czyli wpływ osoby prowadzącej badanie na udzielane odpowiedzi przez respondenta,
- interakcja - ankieta może być modyfikowana na bieżąco w zależności od udzielanych odpowiedzi przez respondenta,
- szerokie możliwości techniczne - istnieje możliwość prezentacji respondentowi treści multimedialnych: dźwięków, filmów oraz obrazów. Ponadto po opublikowaniu ankiety w Internecie staje się ona dostępna dla wszystkich internautów na całym świecie.

DOBÓR PRÓBY DO BADANIA ILOŚCIOWEGO TECHNIKĄ CAWI

Badanie techniką ankiety elektronicznej (CAWI) zostało przeprowadzone z uczestnikami projektu oraz przedstawicielami członków Lokalnej Grupy Działania „Gościnna Wielkopolska" – przedsiębiorcami, przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych oraz osobami fizycznymi. Adresy internetowe (linki) do ankiet zostały rozesłane przez biuro projektu bezpośrednio na adresy poczty elektronicznej (e-mail) respondentów. Wypełnione ankiety były automatycznie zapisywane w bazie danych na serwerze.

Założony poziom zwrotu (odsetka udzielonych odpowiedzi w stosunku do liczby rozesłanych ankiet) wynosił 40%. W celu podniesienia poziomu wskaźnika realizacji próby (*response rate*) do wszystkich respondentów zostały wysłane maile przypominające o badaniu.

2. STRUKTURA BADANEJ POPULACJI

Badanie techniką CAWI zostało skierowanie do uczestników projektu oraz osób zaangażowanych w działalność w Stowarzyszeniu Lokalna Grupa Działania „Gościnna Wielkopolska" (LGD „Gościnna Wielkopolska") z siedzibą w Pępowie (powiat gostyński). Link internetowy zawierający przekierowanie do kwestionariusza ankiety został wysłany do 56 osób przez osobę odpowiedzialną za pomoc w realizacji badania z ramienia LGD „Gościnna Wielkopolska". Badanie przeprowadzono w styczniu 2014 roku, a ankietę wypełniły 34 osoby. Responsywność wyniosła zatem 60,7%, co przekracza zakładany czterdziestoprocentowy odsetek wypełnionych ankiet. Poniżej przedstawiono cechy demograficzno-społeczne uczestników badania.

Dwie trzecie respondentów stanowili mężczyźni, zaś jedną trzecią kobiety (wykres 1).

Wykres 20. Płeć respondentów (w %)

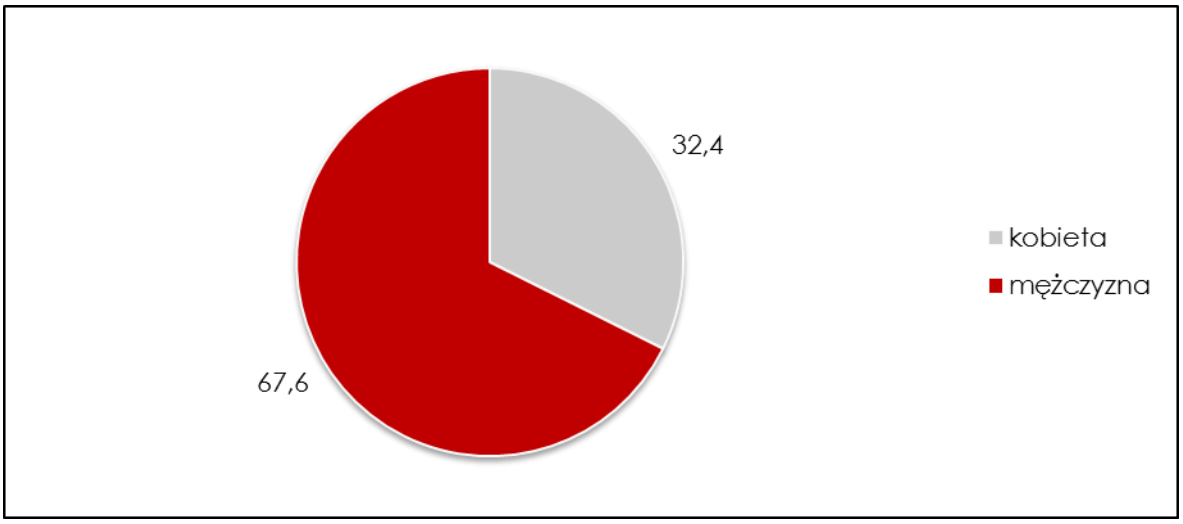

Źródło: Opracowanie własne. N = 34.

Ponad trzy czwarte respondentów posiadało wykształcenie wyższe, nieco ponad jedna piąta deklarowała wykształcenie średnie (ogólne lub techniczne), a niecałe 3% respondentów posiadało wykształcenie zasadnicze zawodowe (wykres 2).

Wykres 2. Wykształcenie respondentów (w %)

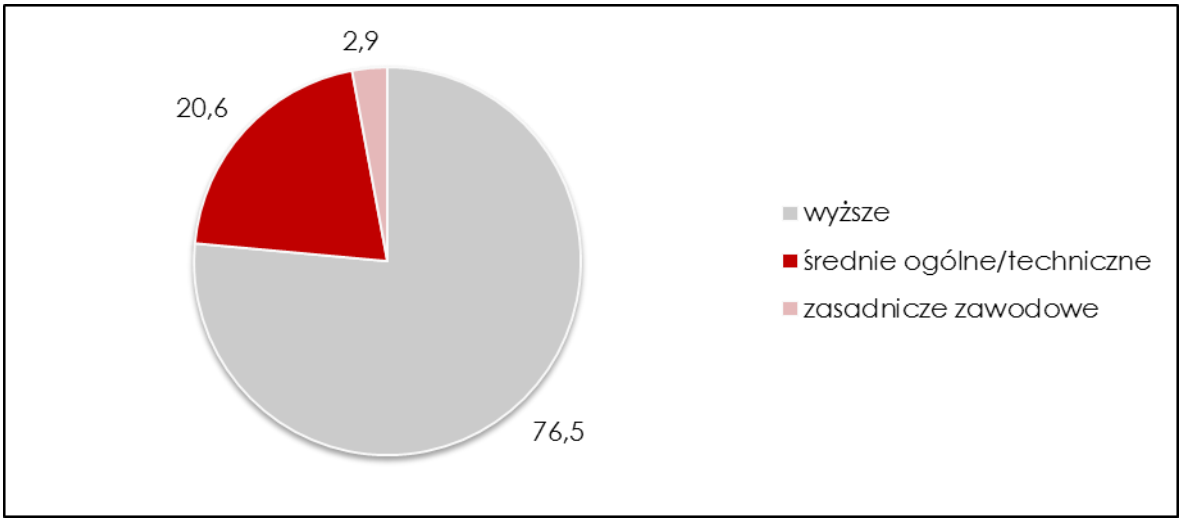

Źródło: Opracowanie własne. N = 34.

Niemal trzy piąte osób, które wzięły udział w badaniu ankietowym techniką CAWI mieszkało na wsi (20 badanych). Niecałe 30% respondentów (10 osób) mieszkało w miastach posiadających do 5 tysięcy mieszkańców, natomiast cztery osoby mieszkały w mieście z liczbą mieszkańców od 16 do 25 tysięcy (wykres 3).

Wykres 3. Miejsce zamieszkania respondentów (w %)

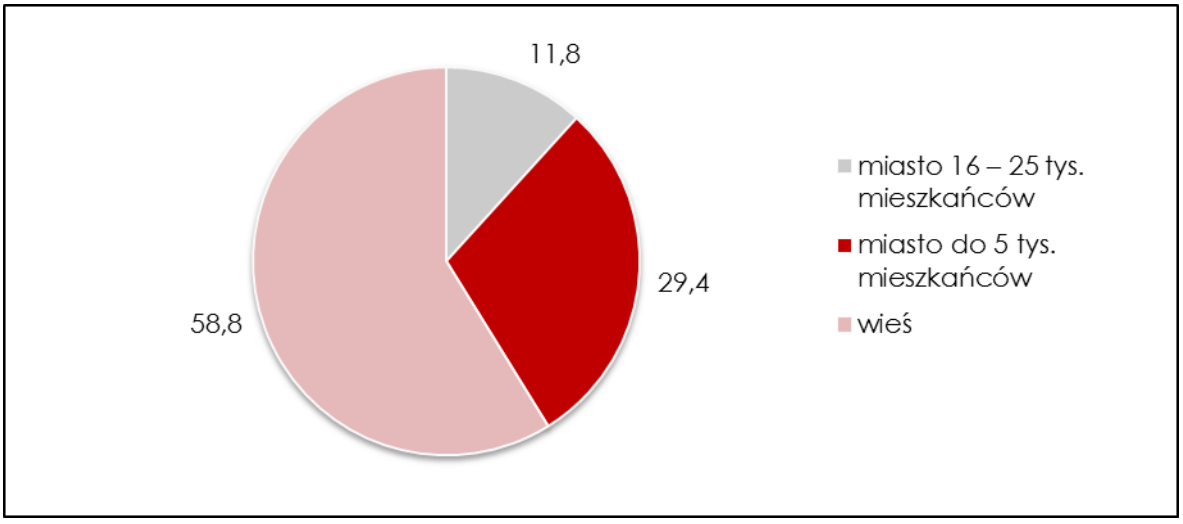

Źródło: Opracowanie własne. N = 34.

W grupie osób biorących udział w badaniu znaleźli się przedstawiciele trzynastu gmin, z czego najliczniej reprezentowana była gmina Jutrosin (pięć osób), zaś po cztery osoby pochodziły z gminy wiejskiej Kościan oraz gmin wiejsko-miejskich Miejska Górka i Dolsk.

W badanej grupie osób zabrakło przedstawicieli gmin powiatu gostyńskiego: Borek Wielkopolski, Pogorzela oraz Poniec (tabela 2).

Tabela 2. Udział w ankiecie osób z poszczególnych gmin objętych badaniem

Gmina	Liczba respondentów	%
Jutrosin	5	14,7
Kościan (gmina wiejska)	4	11,8
Miejska Górka	4	11,8
Dolsk	4	11,8
Kościan (miasto)	3	8,8
Krobia	3	8,8
Pępowo	2	5,9
Czempiń	2	5,9
Krzywiń	2	5,9
Kobylin	2	5,9
Piaski	1	2,9
Pakosław	1	2,9
Gostyń	1	2,9
Borek Wielkopolski	0	0,0
Pogorzela	0	0,0
Poniec	0	0,0
OGÓŁEM	**34**	**100,0**

Źródło: Opracowanie własne.

Najliczniej reprezentowanym przez respondentów sektorem był sektor publiczny (44,1% osób zadeklarowało taką przynależność), do którego należy zaliczyć przede wszystkim jednostki samorządowe (np. urzędy gminy). Drugą w kolejności zbiorowością była grupa osób fizycznych (stanowiły one 29,4% wszystkich badanych). Największa liczebność tych dwóch kategorii odpowiada w dużym stopniu ogólnemu rozkładowi liczby danych podmiotów wchodzących w skład LGD „Gościnna Wielkopolska" – najliczniej reprezentowany jest właśnie sektor publiczny oraz grupa osób fizycznych zaangażowanych w działalność stowarzyszenia (26 osób)[309]. Siedem osób było przedstawicielami sektora społecznego, czyli wszelkiego rodzaju organizacji pozarządowych. Jedynie dwóch respondentów było przedsiębiorcami (wykres 4). Wymienione przez osoby konkretne podmioty, do których należeli prezentuje natomiast tabela 3.

[309] Zob. www.goscinnawielkopolska.pl.

Wykres 4. Sektor reprezentowany przez respondentów (w %)

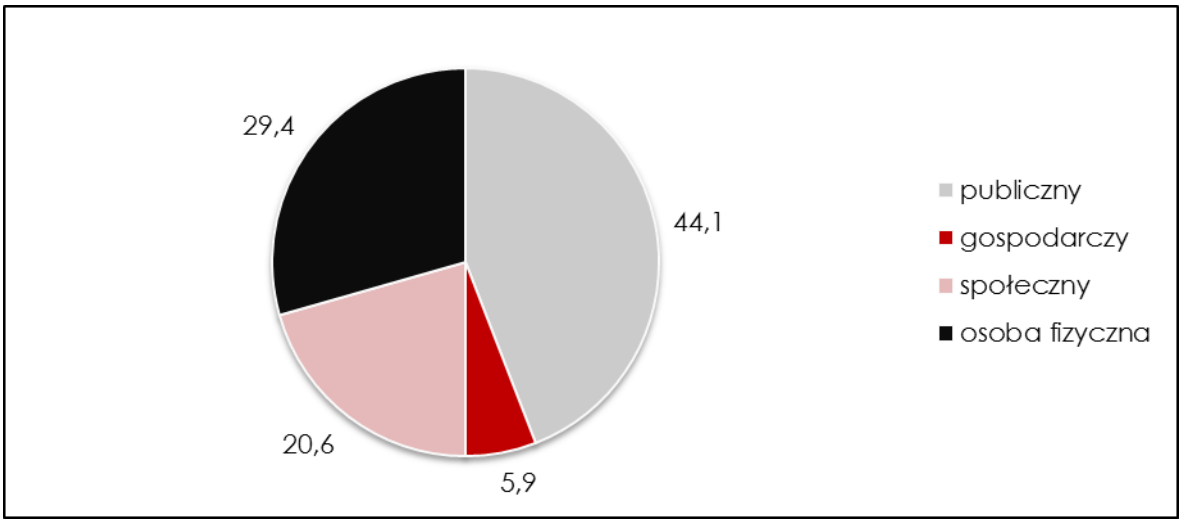

Źródło: Opracowanie własne. N = 34.

Tabela 3. Podmioty reprezentowane przez respondentów w podziale według sektorów

Podmiot/sektor	Liczba wskazań
społeczny	
Czempińskie Towarzystwo Śpiewacze Harfa	1
Stowarzyszenie	2
Stowarzyszenie CRG Kościan	1
Stowarzyszenie kultury fizycznej	1
Towarzystwo miłośników ziemi jutrosińskiej	1
publiczny	
szkoła	2
gmina Czempiń	1
gmina Miejska Górka	1
gmina Miejska Kościan	1
Urząd Miasta i Gminy Dolsk	1
jednostka samorządu terytorialnego	4
powiat gostyński	1
urząd miasta i gminy	1
radny	1
gospodarczy	
agroturystyka	1
kultura	2
transport	1
turystyka	1

osoba fizyczna	
gospodarstwo rolne	2
własna działalność gospodarcza	1

Źródło: Opracowanie własne. N ważnych = 27.

3. Opis wyników badań

Poniższa część opracowania dotyczy bezpośrednio wyników badania ankietowego. Analiza uzyskanych danych została podzielona na trzy tematyczne podrozdziały zawierające prezentację graficzną wyników w formie wykresów i tabel oraz ich opis tekstowy. Część opisowa tego rozdziału stała się punktem wyjścia dla stworzenia części podsumowującej przedstawionej w rozdziale piątym niniejszego opracowania.

Rozwój gospodarczy gmin

Uczestnicy badania najczęściej stwierdzali, że w ciągu ostatnich trzech lat reprezentowany przez nich sektor rozwinął się (47,1%, 16 osób). Zdaniem nieco ponad jednej czwartej respondentów (9 osób) w ostatnich trzech latach sytuacja w sektorze, którego byli przedstawicielami pozostawała bez zmian (26,5%). Cztery osoby, które wypełniły ankietę elektroniczną stwierdziły, że sytuacja sektora, który reprezentowały pogorszyła się w ostatnich trzech latach (wykres 5).

Wykres 5. Opinia na temat sytuacji sektora reprezentowanego przez respondentów w ostatnich 3 latach

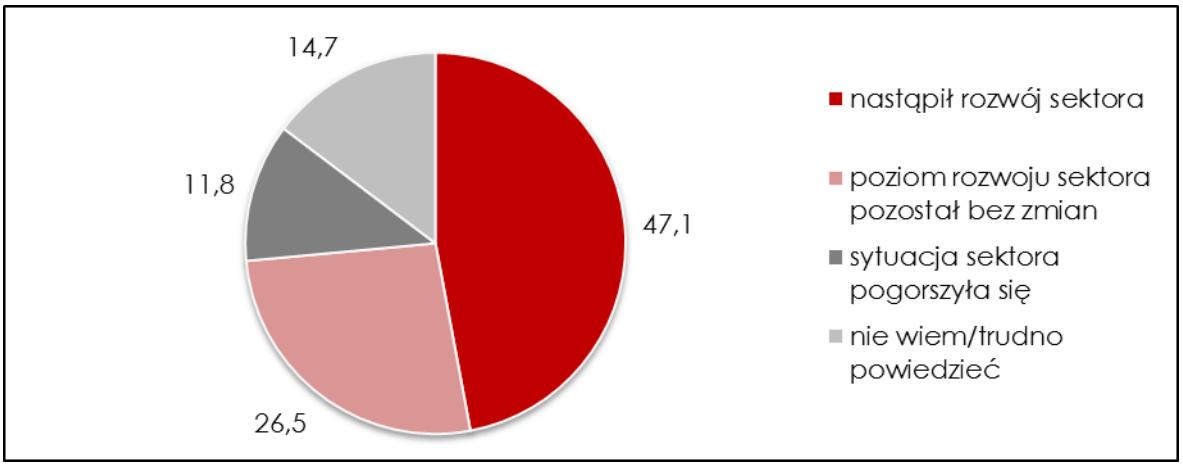

Źródło: Opracowanie własne. N = 34.

Odnosząc wyniki przedstawione na wykresie 5. do poszczególnych sektorów, należy stwierdzić, że o rozwoju sektora społecznego przekonanych było pięciu na siedmiu jego przedstawicieli oraz ośmiu na piętnastu badanych reprezentujących sektor publiczny. Najbardziej krytyczne w tym aspekcie były osoby z grupy respondentów nie będących przedstawicielami konkretnego sektora (tabela 4).

Tabela 4. Ocena sytuacji sektora reprezentowanego przez respondentów w podziale na grupy badanych

Sektor/ocena	nastąpił rozwój sektora	poziom rozwoju sektora pozostał bez zmian	nie wiem/trudno powiedzieć	sytuacja sektora pogorszyła się
publiczny	8	4	2	1
społeczny	5	2	0	0
gospodarczy	2	0	0	0
osoba fizyczna	1	3	3	3
OGÓŁEM	16	9	5	4

Źródło: Opracowanie własne.

Respondenci generalnie dobrze ocenili poziom rozwoju gminy, w której mieszkają (wykres 6). Niemal połowa odpowiedzi w skali pięciopunktowej (gdzie 1 oznaczało bardzo niski poziom rozwoju, zaś 5 oznaczało bardzo wysoki poziom rozwoju) przypadło na notę 4 (16 osób). Niewiele ponad jedna piąta badanych oceniła poziom rozwoju swojej gminy na 3. Na 5 poziom rozwoju swojej gminy zamieszkania oceniło pięć osób. Tyle samo było badanych, którzy ocenili rozwój gminy na 2.

W przypadku opinii na temat poziomu rozwoju całego obszaru objętego projektem, połowa badanych wystawiła ocenę 3, natomiast nieco ponad jedna trzecia ocenę 4. Tylko jedna osoba wystawiła najwyższą możliwą ocenę i tylko jedna najniższą (wykres 6).

Zliczając średnią ocen na temat rozwoju gminy oraz obszaru objętego działaniem stowarzyszenia uzyskane zostały bardzo zbliżone noty odpowiednio: 3,5 oraz 3,4.

Wykres 6. Ocena poziomu rozwoju miejsca zamieszkania respondentów oraz obszaru objętego projektem

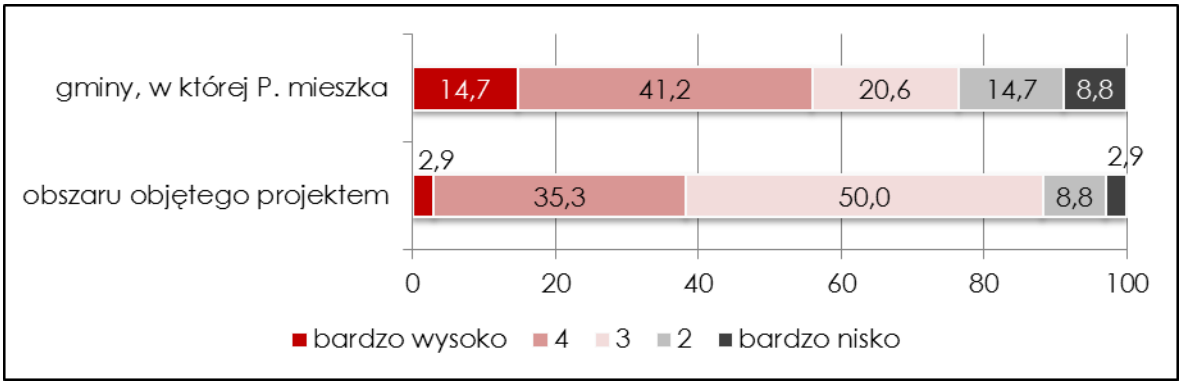

Źródło: Opracowanie własne. N = 34.

Ogólne opinie na temat rozwoju gmin zostały pogłębione poprzez prośbę o ustosunkowanie się respondentów do sytuacji konkretnych sektorów gospodarczych gminy, w której mieszkają (wykres 7). Wśród dziesięciu kategorii, najwyższą średnią ocenę na skali pięciopunktowej uzyskały: rolnictwo (nota 3,7) oraz oświata (nota 3,6). Bardzo podobne oceny średnie uzyskano dla: handlu, turystyki (po 3,4), usług komunalnych (3,3) oraz kultury i pomocy społecznej (3,2). Najniżej respondenci postrzegali sytuację opieki zdrowotnej (2,9), infrastruktury komunikacyjnej (2,8) oraz przemysłu (2,3). Średnia wszystkich ocen wystawionych w tym pytaniu przez osoby biorące udział w badaniu wyniosła 3,2, a zatem jest bardzo podobna do oceny poziomu rozwoju gminy przedstawionej na wykresie 6.

Wysokie oceny wystawione przez respondentów dla sektora rolniczego oraz zdecydowanie najniższe dla przemysłu mogą mieć źródło w dwojakim rozumieniu rozwoju sektorowego przez ankietowanych. Należy bowiem zauważyć, że wysoka lub niska ocena może wynikać po pierwsze, z odpowiednio niskiego lub wysokiego stopnia zaawansowania podmiotów prowadzących działalność rolniczą lub przemysłową. Po drugie, z ogólnej liczby (niskiej lub wysokiej) tego typu podmiotów w każdym z sektorów. Sektor rolniczy zebrał dobre i bardzo dobre oceny przede wszystkim w gminach: Miejska Górka, Krobia, Jutrosin i Kościan (obszar wiejski) – zob. tabela 5. Odnosząc te wyniki do liczby podmiotów gospodarczych w sektorze rolniczym w roku 2012 w tych gminach (Miejska Górka – 6,8 na 1000 mieszkańców, Krobia – 7,7, Jutrosin – 8,4, Kościan – 10,6[310]) można stwierdzić, że wysoka ocena tego sektora łączy

[310] Dane pochodzą z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego dostępnych na stronie www.stat.gov.pl/bdl.

się prawdopodobnie z ogólną dużą liczebnością podmiotów tego typu na terenie gmin. Sektor przemysłowy z kolei najczęściej był oceniany negatywnie w tych samych gminach, z różnicą w przypadku Kościana (tym razem w obszarze miejskim). Dostrzegalna jest zatem zależność: gminy rozwijają się w kierunku rolnictwa przy relatywnej stagnacji w sektorze przemysłowym. Trzeba zauważyć, że gmina Krobia przoduje jeśli chodzi o liczbę podmiotów w sektorze przemysłowym przypadających na 1000 mieszkańców w zestawieniu gmin objętych badaniem (33 podmioty w 2012 roku), natomiast gmina Miejska Górka ma w tej klasyfikacji jeden z niższych wyników (17,9 podmiotu w 2012 roku). Prawdopodobnie zatem w gminie Krobia niska ocena wystawiona przez respondentów wiązała się z niskim poziomem rozwoju przemysłu w ogóle, zaś w Miejskiej Górce z niedostatkiem podmiotów z tego sektora na terenie gminy.

Wykres 7. Średnie oceny rozwoju poszczególnych sektorów w gminach reprezentowanych przez respondentów (1 – słabo rozwinięty, 5 – bardzo dobrze rozwinięty)

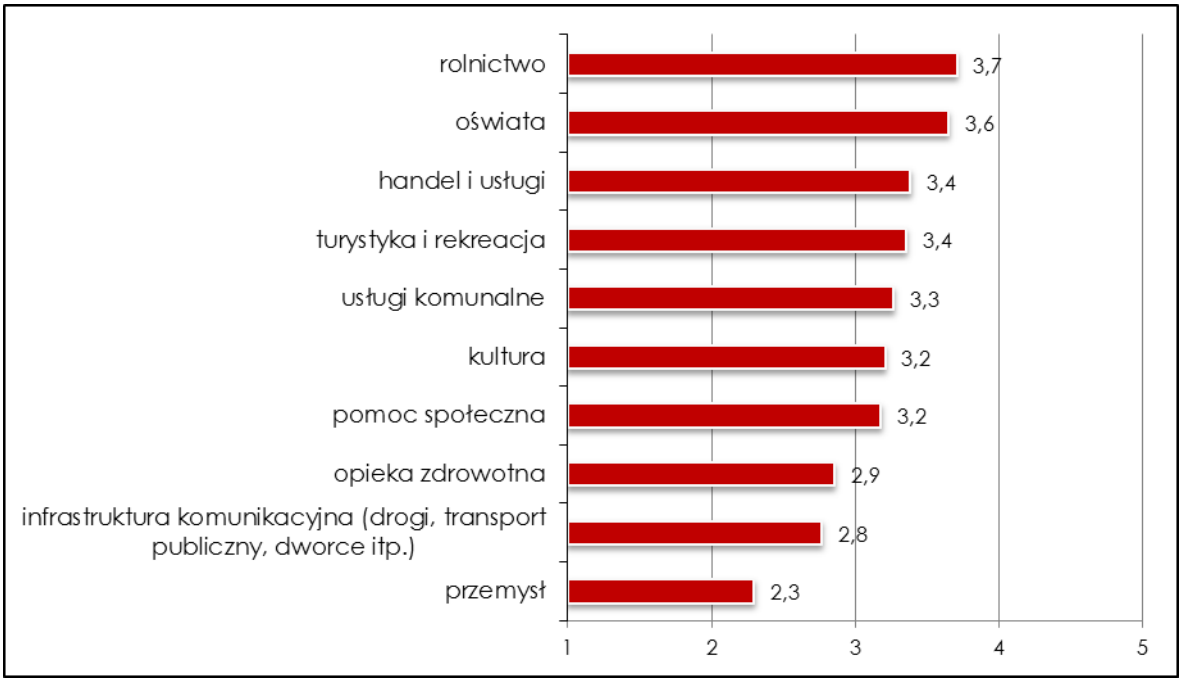

Źródło: Opracowanie własne. N = 34

Tabela 5. Ocena sektora przemysłowego i rolniczego przez respondentów w podziale według gmin (liczba odpowiedzi)

	przemysł			rolnictwo		
Ocena	1-2	3	4-5	1-2	3	4-5
Czempiń	1	1	0	0	0	2
Dolsk	1	2	1	0	2	2

Gostyń	0	0	1	0	0	1
Jutrosin	3	2	0	1	1	3
Kobylin	1	1	0	0	0	2
Kościan (gm. wiejska)	1	1	2	0	1	3
Kościan (miasto)	3	0	0	2	0	1
Krobia	3	0	0	0	0	3
Krzywiń	2	0	0	0	1	1
Miejska Górka	4	0	0	0	0	4
Pakosław	1	0	0	0	0	1
Pępowo	1	1	0	0	1	1
Piaski	0	0	1	0	1	0

Kolor zielony oznacza wartość najniższą w kolumnie, kolor czerwony – najwyższą
Źródło: Opracowanie własne.

W dalszej kolejności respondenci zostali poproszeni o wskazanie tych sektorów gospodarczych gminy, które w najbliższym czasie powinny być priorytetem jeśli chodzi o działania prorozwojowe (tabela 6). Najczęściej wskazywanymi dziedzinami były: infrastruktura komunikacyjna (18,8% wszystkich wskazań), turystyka i rekreacja (17,8%), przemysł i handel (14,9%), usługi (9,9%) oraz opieka zdrowotna (8,9%). Wskazania te w pewnym stopniu odpowiadają wynikom zaprezentowanym na wykresie 7 – respondenci zaznaczyli potrzebę rozwoju tych sektorów, których sytuację obecną ocenili generalnie słabo (dotyczy to przemysłu, infrastruktury oraz opieki zdrowotnej). Obecność sektora turystycznego w pierwszej trójce wskazań można natomiast wytłumaczyć świadomością respondentów na temat potencjału jaki drzemie w gminach objętych badaniem, jeśli chodzi o rekreację i walory turystyczne tego obszaru. Sektor turystyczny i rekreacyjny jest jednym z priorytetów rozwojowych LGD „Gościnna Wielkopolska". Wskazuje na to treść jednego z celów ogólnych Lokalnej Strategii Rozwoju przygotowanej przez stowarzyszenie, który dotyczy rozwoju funkcji rekreacyjnych i turystycznych obszaru Gościnnej Wielkopolski[311]. W rzeczonym dokumencie pojawia się także diagnoza lokalnego sektora turystycznego, a samo stowarzyszenie informuje na bieżąco o projektach wybranych do realizacji, których znaczna część ma charakter rekreacyjny i turystyczny[312].

[311] *Lokalna Strategia Rozwoju 2009 - 2013*, dostępny: www.goscinnawielkopolska.pl.
[312] www.goscinnawielkopolska.pl.

Tabela 6. Rozkład częstości wskazań respondentów w odpowiedzi na pytanie: Spośród wymienionych sektorów proszę wybrać maksymalnie 3, w których P. gmina powinna rozwijać się najbardziej w najbliższym czasie.

sektor	liczba wskazań	% wskazań
infrastruktura komunikacyjna (drogi, transport publiczny, dworce itp.)	19	18,8
turystyka i rekreacja	18	17,8
przemysł i handel	15	14,9
usługi	10	9,9
opieka zdrowotna	9	8,9
rolnictwo	8	7,9
kultura	8	7,9
usługi komunalne	6	5,9
oświata	5	5,0
pomoc społeczna	3	3,0
OGÓŁEM	**101**	**100,0**

Uwaga: ponieważ respondenci mogli (nie musieli) wskazać maksymalnie 3 odpowiedzi, liczba wskazań przekracza liczbę respondentów, ale nie stanowi jej trzykrotności.
Źródło: Opracowanie własne. Odpowiedzi wielokrotne.

Ankietowani zostali zapytani również o wpływ poszczególnych grup osób na planowanie rozwoju gminy. Odpowiedzi badanych wskazują, że w ich opinii największe możliwości oddziaływania na plany i kierunki rozwoju gminy mają osoby pełniące funkcję wójta (średnia nota na skali pięciopunktowej wyniosła 4,1). Niżej został oceniony wpływ na rozwój gminy takich grup osób jak: radni gminni lub powiatowi (3,2), mieszkańcy ogółem (3,1), przedstawiciele sektora pozarządowego (3,0) czy lokalni przedsiębiorcy (2,9). Według badanych, najmniejszy wpływ na rozwój gminy mają proboszczowie parafii (2,5) oraz przedstawiciele lokalnych mediów (2,4) – zob. wykres 8.

Z danych przedstawionych na wykresie 8. wynika, że osoby biorące udział w badaniu miały świadomość wpływu na sytuację gminy i znaczenie osób związanych ze sprawowaniem władzy na szczeblu lokalnym oraz mieszkańców i osób, które przejawiają swą aktywność w sektorze pozarządowym. Natomiast marginalizowany w opiniach respondentów wpływ przedstawicieli mediów oraz lokalnie działających księży wskazuje, w przypadku tych pierwszych, na generalnie mniejsze oddziaływanie opinii przedstawicieli lokalnych mediów na rzeczywistość jednostki samorządu terytorialnego (w porównaniu do np. wymiaru ogólnopolskiego) oraz na stopniowe pozbawianie roli tradycyjnych lokalnych liderów w przypadku proboszczów.

Faktyczny wpływ osób wymienionych przez ankietowanych na sytuację w gminie należy przeanalizować między innymi przez pryzmat obowiązujących rozwiązań prawnych, które z jednej strony nakładają pewne obowiązki na podmioty, z drugiej określają możliwości oddziaływania na lokalną społeczność. Z pewnością największą szansę oddziaływania na sytuację w gminie mają przedstawiciele władz lokalnych. Gmina winna wykonywać zadania własne (między innymi dotyczące ładu przestrzennego, infrastruktury komunikacyjnej, edukacji, a także promocji gminy oraz współpracy z organizacjami pozarządowymi) oraz zadanie publiczne[313]. Współpraca z organizacjami pozarządowymi jest każdorazowo określana w corocznym programie współpracy jednostki samorządu terytorialnego z NGO, który określa zasady oraz formy współpracy, a także określa konkretne zadania publiczne, których realizację zleca podmiotom z sektora pozarządowego. Dokumenty programowe opierają się przede wszystkim na treści ustawy o organizacjach pożytku publicznego z 2003 roku (nowelizacja w 2011 roku). Ustawa ta określa rzeczone sfery współpracy podmiotów samorządowych z podmiotami z sektora NGO oraz wymienia formy współpracy, jakie jednostki samorządowe mogą podejmować z organizacjami (np. konsultacje, umowy partnerskie, zespoły doradcze)[314]. Rozwiązania administracyjno-prawne w znacznej mierze determinują zatem rzeczywiste kierunki rozwoju jednostki samorządu terytorialnego. Przedstawiciele pozostałych podmiotów mogą pełnić jedynie funkcję konsultacyjno-doradczą, jednak uwzględnianie ich opinii czy propozycji jest w dużej mierze zależne od sposobu zarządzania praktykowanego przez osoby decyzyjne.

[313] Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95).
[314] Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2010 r., Nr 234, poz. 1536 z późn. zm).

Wykres 8. Ocena wpływu poszczególnych grup osób na planowanie rozwoju gminy (1- bardzo niski wpływ, 5 – bardzo wysoki wpływ)

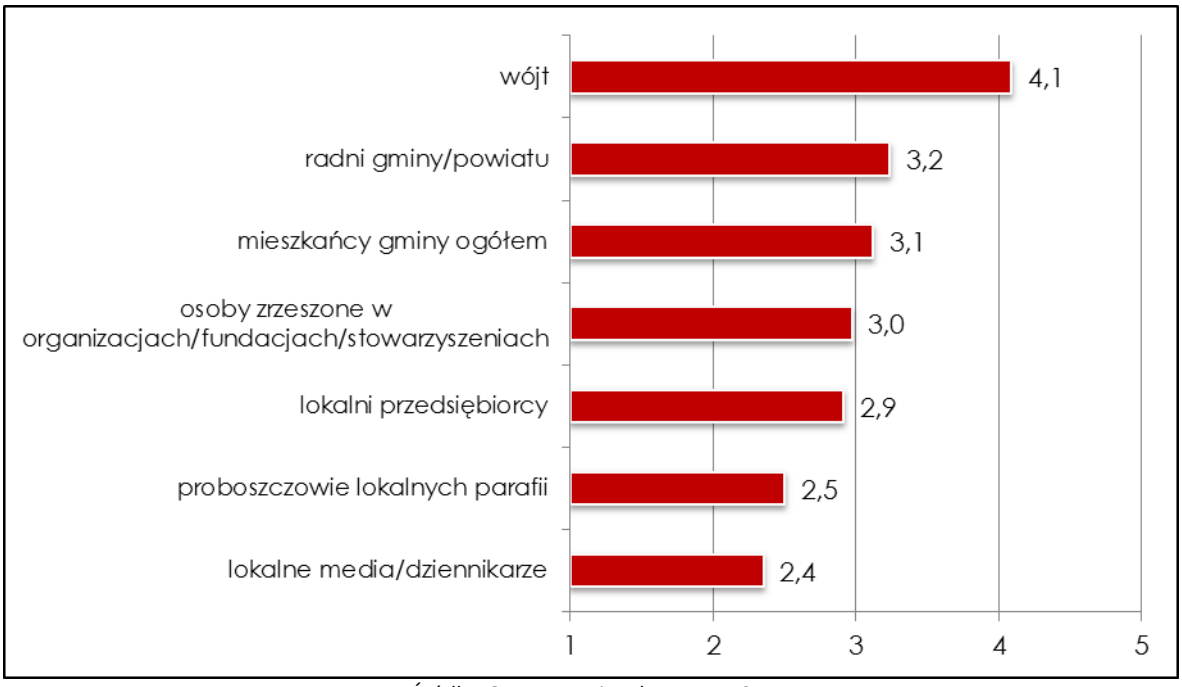

Źródło: Opracowanie własne. N = 34.

WSPÓŁPRACA MIĘDZYSEKTOROWA

Opinie respondentów na temat współpracy międzysektorowej w gminach objętych badaniem (wykres 9) również wyrażone zostały przez przyznanie oceny na pięciopunktowej skali. Należy uznać, że współpraca podmiotów z poszczególnych sektorów (publicznego, prywatnego i pozarządowego) została oceniona bardzo podobnie, na poziomie noty 3,6. Współpraca podmiotów z sektorów publicznego i pozarządowego została przez respondentów oceniona na 3,8, natomiast kooperacja podmiotów z sektorów prywatnego i pozarządowego, oraz prywatnego i publicznego na 3,5. Wysokość przyznanych ocen można uznać raczej za przejaw pozytywnego nastawienia uczestników badania do współpracy międzysektorowej niż pozytywną ocenę rzeczywistej współpracy.

Wykres 9. Ocena współpracy podmiotów z poszczególnych sektorów w gminach reprezentowanych przez respondentów

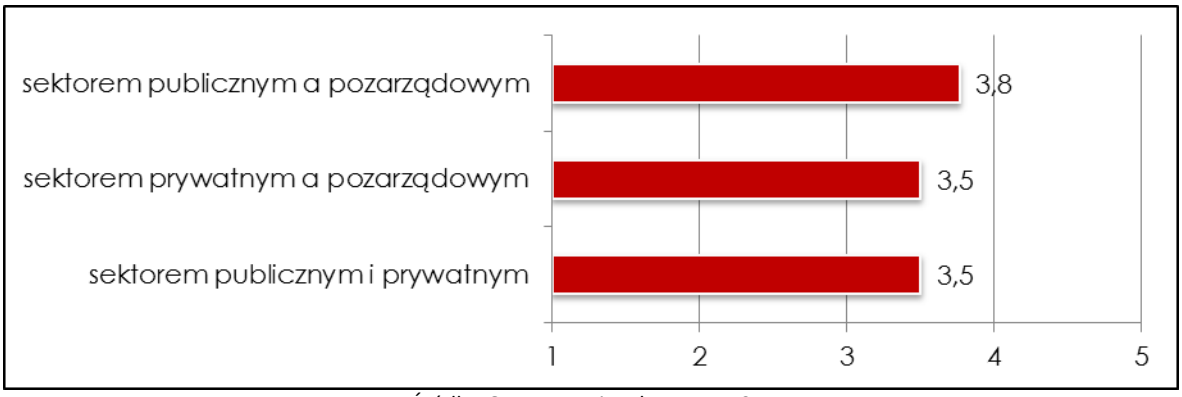

Źródło: Opracowanie własne. N = 34.

Ponad połowa respondentów (55,9%) zadeklarowała, że w ciągu ostatnich trzech latach podejmowała działania związane z planowaniem rozwoju gminy, pozostałe 44,1% osób zadeklarowało brak swojej aktywności w tym aspekcie (wykres 10). Badani poproszeni o podanie przykładów aktywności prorozwojowych, które podejmowali na rzecz gminy lub powiatu wskazywali przede wszystkim na swój udział w ogólnie pojętym planowaniu działań rozwojowych (związanym z tworzeniem i modyfikacją dokumentów strategicznych) oraz na udział w organizacji konkretnych przedsięwzięć mających na celu poprawę życia w miejscu ich zamieszkania czy pracy, np. w budowie lokalnej infrastruktury czy organizacji imprez kulturalnych (tabela 7).

Wykres 10. Odsetek respondentów deklarujących podejmowanie działań związanych z planowaniem rozwoju gminy/powiatu w ostatnich trzech latach

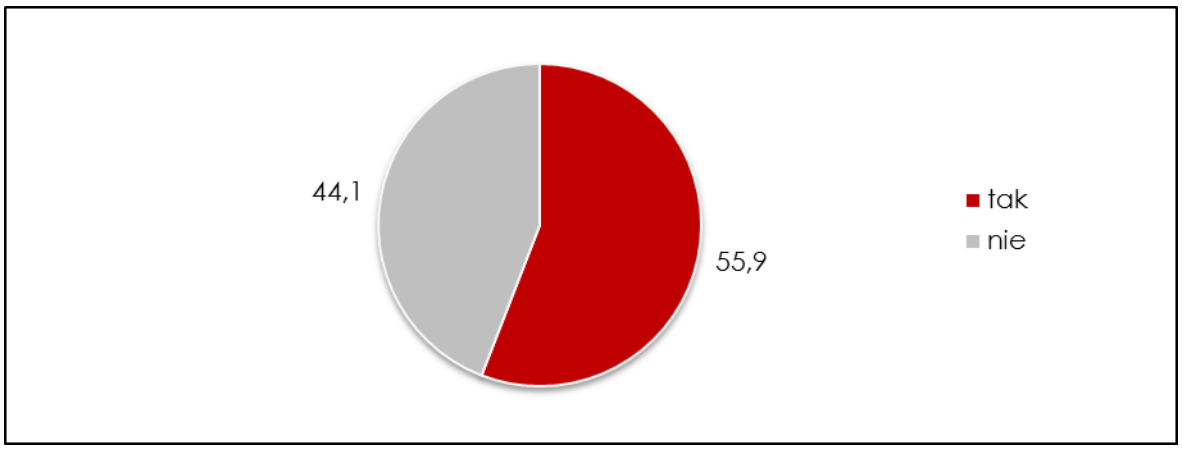

Źródło: Opracowanie własne. N = 34.

Tabela 7. Przykłady działań podejmowanych przez respondentów na rzecz rozwoju gminy lub powiatu w ostatnich trzech latach

budowa infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej	aplikowanie do instytucji administracji samorządowych i pozarządowych
Tworzenie Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego np. na tereny pod farmy wiatrowe	odnowienie sal wiejskich w sołectwach: Donatowo, Betkowo i Słonin
ciągła modyfikacja strategii rozwoju gminy	przygotowanie Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego na lata: 2014-2020
budowa dróg lokalnych	udział w konsultacjach społecznych
rozwój i rozbudowa infrastruktury oświatowej: rozbudowa kompleksu gminnego gimnazjum, budowa hali sportowej Herkules w Borowie, budowa boiska wielofunkcyjnego "Orlik"	Gmina Czempiń będzie też aktywnie działać w strukturach Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Gościnna Wielkopolska".
organizacja imprez kulturalnych	planowanie inwestycji
praca przy lokalnych strategiach rozwoju, współudział w opracowywaniu dokumentów strategicznych	konsultacje z Radą i Burmistrzem Gminy
udział w konsultacjach, opiniowanie aktów prawa miejscowego	budowanie planu inwestycyjnego dla powiatu
rozbudowa infrastruktury drogowej i oświetleniowej	pisanie wniosków o środki zewnętrzne

Źródło: Opracowanie własne.

W dalszej kolejności zapytano respondentów o ich wiedzę na temat podejmowanych w gminach działań wzmacniających współpracę międzysektorową. Zdaniem nieco ponad jednej trzeciej respondentów (35,3%) takie działania były podejmowane w przeciągu ostatnich trzech lat zarówno jeśli chodzi o kooperację podmiotów z sektorów publicznego i pozarządowego oraz publicznego i prywatnego (wykres 11). Znaczna część respondentów jednak nie posiadała wiedzy na temat kooperacji podmiotów wywodzących się z różnych sektorów lub zdecydowanie twierdziła, że takich inicjatyw nie podejmowano w gminie, w której mieszkają.

Wykres 21. Podejmowanie inicjatyw na rzecz wzmocnienia współpracy między podmiotami z poszczególnych sektorów w gminach reprezentowanych przez respondentów

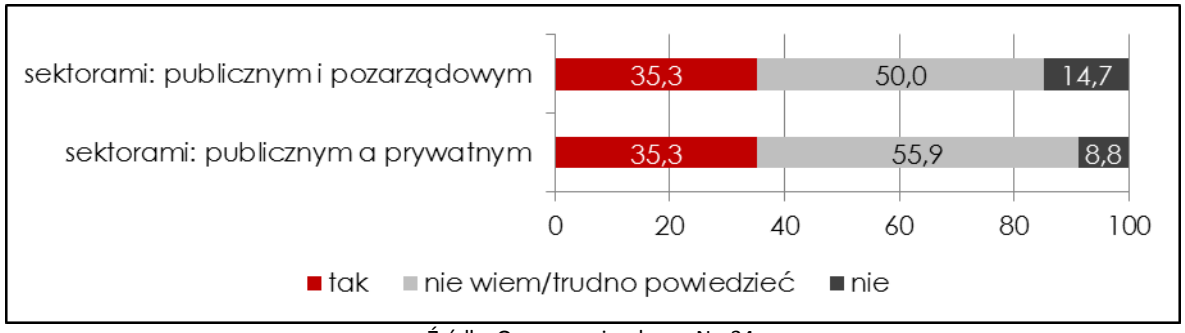

Źródło: Opracowanie własne. N = 34.

Przywoływane przez badanych przykłady inicjatyw na rzecz wzmacniania kooperacji podmiotów z sektorów publicznego i prywatnego (tj. przede wszystkim współpracy jednostek samorządowych

z przedsiębiorcami) dotyczyły między innymi wspólnych konsultacji (np. w ramach powołanych zespołów roboczych) oraz partnerstw publiczno-prywatnych powstałych przy okazji konkretnych inwestycji. Wskazywano także na takie działania jak: szkolenia dla przedstawicieli podmiotów gospodarczych, ulgi inwestycyjne oraz inicjatywy podejmowane przez ośrodki wspierania przedsiębiorczości. Wydaje się, że instrumentem skutecznie wzmacniającym współpracę przedsiębiorców z samorządowcami lub przynajmniej zwiększającym zasób wiedzy o potrzebach i możliwościach tych sektorów byłyby badania uwzględniające oczekiwania oraz potrzeby osób wchodzących obecnie we współpracę bądź chcących taką kooperację podjąć.

Jeśli chodzi o inicjatywy na rzecz wzmocnienia współpracy podmiotów z sektorów publicznego i pozarządowego (tj. przede wszystkim współpracy jednostek samorządowych ze stowarzyszeniami i organizacjami) to respondenci wymieniali między innymi działania związane ze wspólną organizacją różnych wydarzeń (konferencji, imprez kulturalnych), z dotacjami finansowymi dla sektora NGO oraz ze szkoleniami dla przedstawicieli tych podmiotów (tabela 8).

Tabela 8. Przykłady działań podejmowanych na rzecz wzmocnienia współpracy międzysektorowej w gminach respondentów w ostatnich 3 latach

inicjatywy na rzecz wzmocnienia współpracy między sektorami: publicznym a prywatnym	inicjatywy na rzecz wzmocnienia współpracy między sektorami: publicznym a pozarządowym
inicjatywy związane z merytorycznym wspieraniem działalności sektora przedsiębiorczości poprzez: warsztaty, konferencje, spotkania, adresowane do przedsiębiorców	centrum wolontariatu
ulgi inwestycyjne	dofinansowanie, dotacje
konsultacje	pomoc przy organizacji różnych wydarzeń
partnerstwo publiczno- prywatne	konsultacje
powołanie wspólnych zespołów roboczych	powołanie wspólnych zespołów roboczych
promocja działalności, tworzenie miejsc do tworzenia i rozwijania przedsiębiorstw	powołano stowarzyszenie Centrum Rozwoju Gminy
organizacja przez gminę szkoleń dla podmiotów (NGO, przedsiębiorców)	organizacja przez gminę szkoleń dla podmiotów (NGO, przedsiębiorców)
spotkania biznesowe zarządu gminy z przedsiębiorcami	wspólne wyjazdy studyjne
strefy przemysłowe	współpraca przy organizacji wydarzeń: imprez plenerowych, odczytów, konferencji, wydawania publikacji
wspólne imprezy przy wsparciu obu sektorów	

Źródło: Opracowanie własne.

Gotowość do podjęcia współpracy z przedstawicielami innych sektorów w celu wypracowania planu rozwoju gminy zadeklarowało nieco ponad cztery piąte badanych. Odsetek wypowiedzi

potwierdzających wyniósł dokładnie 82,3%, z czego 23,5 punktu procentowego to zdecydowana gotowość do podjęcia współpracy. Blisko 6% ankietowanych nie wyraziło gotowości do współpracy na rzecz planowania rozwoju gminy (wykres 12).

Wykres 12. Deklarowana chęć podjęcia współpracy z przedstawicielami innych sektorów w celu wypracowania planu rozwoju gminy

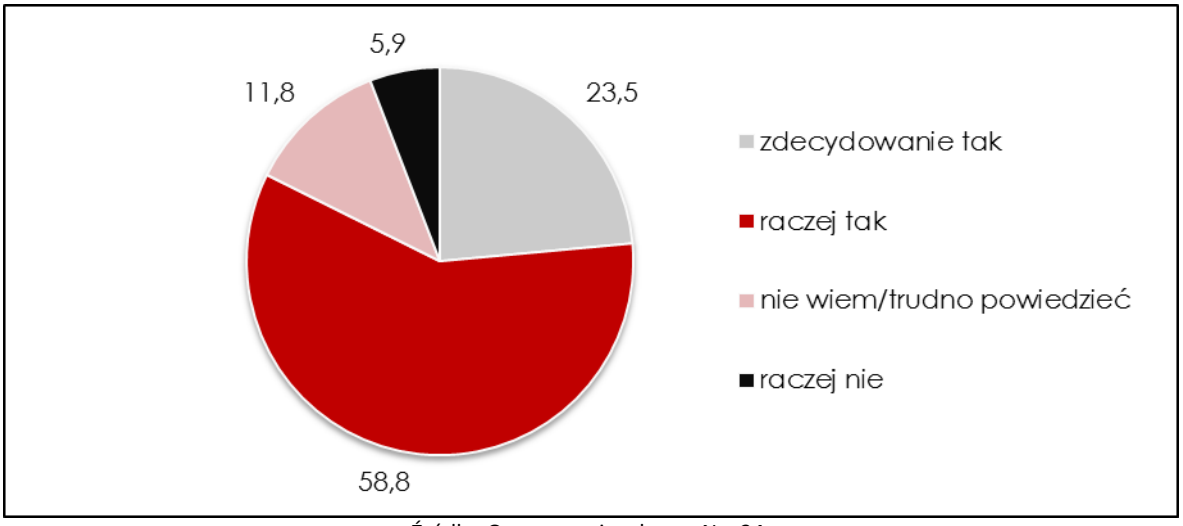

Źródło: Opracowanie własne. N = 34.

Połowa osób biorących udział w badaniu raczej wysoko oceniła szanse na wzrost poziomu współpracy podmiotów z poszczególnych sektorów jeśli chodzi o wspólne planowanie rozwoju gminy. Wątpliwości co do satysfakcjonującego poziomu takiej współpracy wyraziło w mniejszym lub większym stopniu 20,6% respondentów. Blisko 30% badanych osób nie potrafiło jednoznacznie zaopiniować tej kwestii (wykres 13).

Dane z wykresu 13 warto odnieść do danych z wykresu 12. Należy zauważyć, że respondenci równocześnie w dużej części zadeklarowali chęć podjęcia współpracy na rzecz planowania rozwoju gminy, a zarazem co piąta osoba oceniła, iż w najbliższych latach współpraca międzysektorowa na tym polu może napotkać pewne trudności. Wynikać z tego może, że na terenie objętym badaniem, poziom kapitału społecznego jest stosunkowo niski. W świadomości badanych może pojawiać się przekonanie o braku osób lub grup, z którymi można podjąć współpracę. Po drugie, przyczyną takiego stanu rzeczy może być niski poziom zaufania do przedstawicieli różnych sektorów, a także słaba pozycja liderów społecznych lub ogólnie niewielka liczba osób pełniących takie role.

Wykres 13. Ocena szansy na wzmocnienie współpracy międzysektorowej w zakresie planowania rozwoju gminy w najbliższych latach

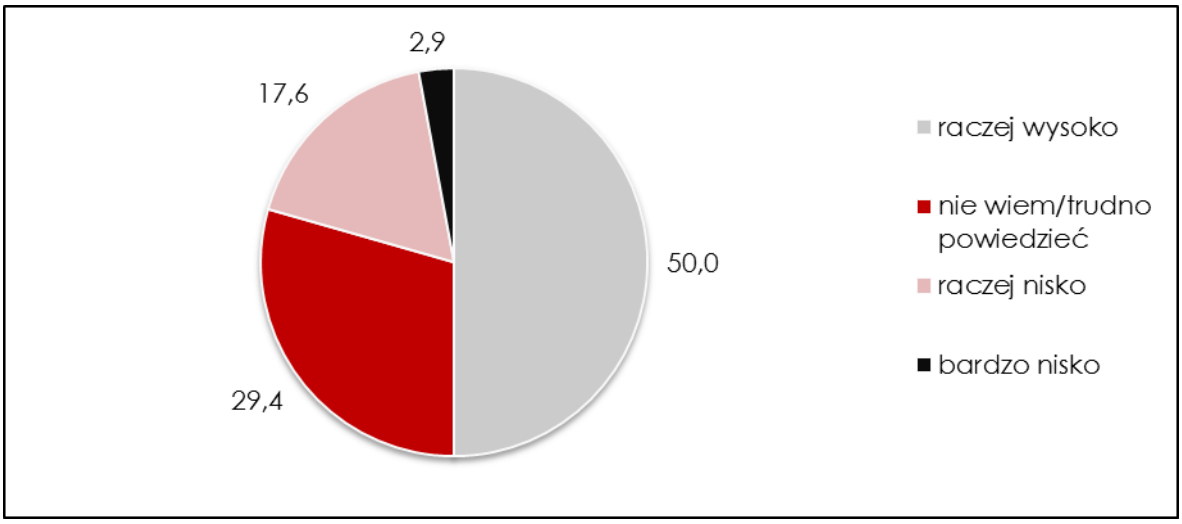

Źródło: Opracowanie własne. N = 34.

Respondenci łącznie z prośbą o ocenę szans na wzmocnienie współpracy międzysektorowej w swojej gminie zostali także poproszeni o krótkie uzasadnienie swojego wyboru (tabela 9).

Po stronie wskazań **pozytywnych**, które można uznać za szanse na przyszłą, zadowalającą współpracę pomiędzy podmiotami wymieniano między innymi coraz szerszą wiedzę przedstawicieli różnych sektorów o potencjale gminy oraz możliwościach jego wykorzystania dla rozwoju lokalnego. Zwracano uwagę na fakt, iż wielość punktów widzenia osób z różnych sektorów pozwoli na wymianę konstruktywnych wniosków oraz całościowe ujęcie problemów, z jakimi musi zmierzyć się dana gmina. Szansą na dobre funkcjonowanie takiej współpracy jest wypracowanie swego rodzaju kompromisu związanego z ujmowaniem potrzeb własnych (mieszkańców, podmiotów gospodarczych, itp.) oraz dobra całej gminy.

Wątpliwości, na jakie zwracali uwagę respondenci, po części związane były z powyższymi wskazaniami. Pesymistyczne nastawienie niektórych ankietowanych wynikało z wątpliwości co do chęci zaangażowania się danych osób czy podmiotów we współpracę międzysektorową oraz z samym pojmowaniem szeroko pojętej kooperacji podmiotów publicznych i prywatnych, która nadal często kojarzy się z działaniami korupcjogennymi. Również proces wypracowania kompromisu na temat kierunków rozwoju jest, zdaniem respondentów, kwestią problemową i wymagającą szeroko zakrojonych konsultacji społecznych.

Tabela 9. Wybrane opinie respondentów na temat szans wzmocnienia współpracy międzysektorowej w zakresie planowania rozwoju gmin w najbliższych latach

przyszła współpraca międzysektorowa w zakresie planowania rozwoju gminy	
szanse	**zagrożenia**
organizacje społeczne i instytucje w coraz większym stopniu dostrzegają potencjał tkwiący w połączeniu sił i kompetencji, a także w uzgodnionym ukierunkowaniu działań	brak chętnych do współpracy, brak zainteresowania JST taką współpracą
każdy sektor wnosi w życie gminy coś innego, szczególnego dla siebie, mieszkańcy i pracodawcy swoją pracą i podatkami wspierają rozwój gminy	niezgodność interesów, trudności we współpracy i w uzgadnianiu wspólnych planów rozwoju
współpraca wpływa na podniesienie warunków życia w gminie	ciągle współpraca między sektorem publicznym i prywatnym kojarzy się z „układami", „znajomościami"
każdy sektor mógłby przedstawić własne koncepcje i kierunki co pozwoliłoby wypracować wspólny model rozwoju gminy	każdy jest zainteresowany tylko tym, co należy do jego obowiązków, każda wypowiedź lub działanie dotyczące spraw trudnych jest oceniana przez innych negatywnie, sprawy pozytywne (np. jakieś sukcesy) budzą zawiść i zazdrość, co powoduje zniechęcenie i zamykanie się tylko na swoje sprawy
każda ze stron dostrzega korzyści zarówno dla siebie jak i dla wspólnoty	małe zainteresowanie poszczególnych sektorów w zakresie wspólnego planowania rozwoju gminy
mieszkańcy chętnie uczestniczą w różnego rodzaju spotkaniach i zebraniach, niezależnie od tego jaki sektor reprezentują, jeśli zostaną zaproszeni do wzięcia udziału w konsultacjach społecznych czy opracowaniu strategii rozwoju to na pewno z tej szansy skorzystają	nadal istnieje bariera, szczególnie wśród przedsiębiorców, przed angażowaniem się w sprawy publiczne, niska jest wiara mieszkańców w to, że mają osobisty wpływ na kształt gminy i plany jej rozwoju (niska wiara spowodowana jest przede wszystkim niskim poziomem wiedzy i umiejętności w zakresie spraw publicznych)
podstawową zasadą współpracy sektorowej jest uzyskanie akceptacji społecznej dla przyjętych celów i zadań strategicznych, zasada ta wymaga włączenia się do prac przedstawicieli społeczności lokalnej reprezentujących różne środowiska i grupy interesów - taki plan ma na celu wypracowanie formy i środków współpracy wszystkich podmiotów działających na rzecz rozwoju gminy oraz stymulowanie spójności między działaniami wszystkich sektorów	nieudolność władzy, brak osób kompetentnych, rządzący nie chcą słuchać innych, mają zawsze rację

Źródło: Opracowanie własne.

PARTYCYPACJA MIESZKAŃCÓW W PROCESACH ROZWOJOWYCH

Zaangażowanie mieszkańców gmin w szeroko pojęte sprawy gminy (również w procesy dotyczące rozwoju gospodarczego i społecznego) zostało przez respondentów ocenione w większości pozytywnie (wykres 14) Niemal trzy piąte badanych osób twierdziło, że mieszkańcy są raczej zainteresowani sprawami gminy, w której mieszkają, zaś 5,9% ankietowanych uznało, że wykazują oni zdecydowane zainteresowanie kwestiami dotyczącymi ich miejsca zamieszkania. O braku zainteresowania mieszkańców sprawami gminy przekonana była jedna piąta respondentów, w tym jedna osoba (2,9%) była zdecydowanie przekonana o braku zainteresowania mieszkańców sprawami swojej gminy.

Wykres 14. Ocena zainteresowania mieszkańców gmin reprezentowanych przez respondentów sprawami swojego miejsca zamieszkania

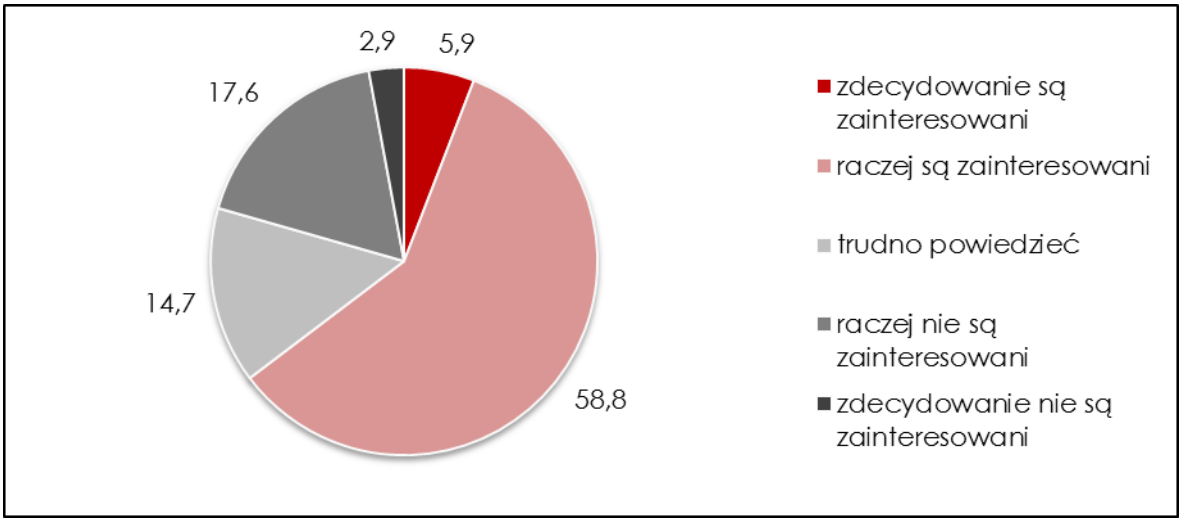

Źródło: Opracowanie własne. N = 34.

Respondenci zostali poproszeni również o ocenę poziomu aktywności mieszkańców w poszczególnych obszarach życia społecznego (wykres 15). Ogólna średnia dla wszystkich aspektów wyniosła zaledwie 2,5 na skali pięciopunktowej. Powyżej tej średniej znalazły się oceny aktywności mieszkańców, jeśli chodzi o ich udział w wyborach lokalnych (3,0) oraz członkostwo w organizacjach pozarządowych (2,8). Ocena o wartości 2,5 uzyskana została dla elementu „inicjowanie działań na rzecz ważnej sprawy", zaś poniżej tej średniej znalazły się oceny zaangażowania mieszkańców w konsultacje społeczne (2,2) oraz udział w sesjach rady gminy lub powiatu (1,9). Uczestnicy badania zatem nisko oceniają poziom aktywności mieszkańców we wskazanych na wykresie 15. obszarach życia społecznego.

Wykres 15. Ocena poziomu aktywności mieszkańców w wymienionych obszarach w gminach reprezentowanych przez respondentów (1 – bardzo niska, 5 – bardzo wysoka)

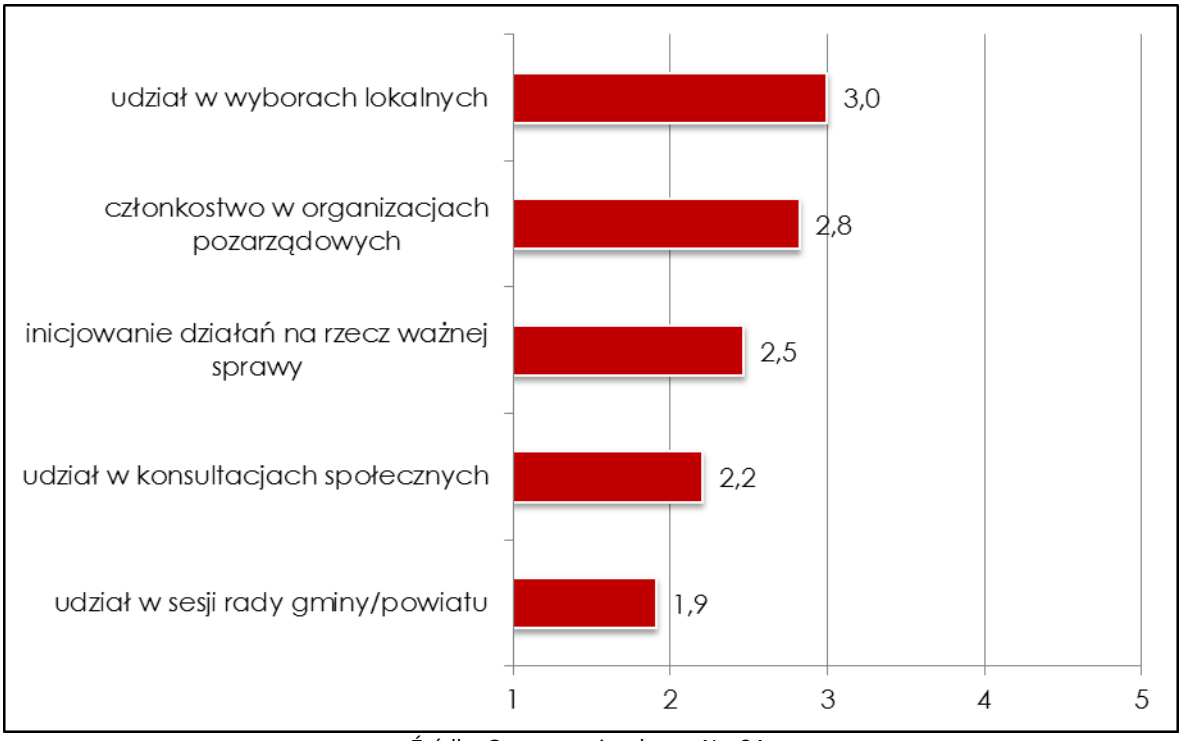

Źródło: Opracowanie własne. N = 34.

Niemal 40% respondentów sądziło, że w gminie, w której mieszkają, podejmowanie są działania mające na celu zwiększenie zaangażowania obywateli w procesy planowania rozwoju (wykres 16). Niewiele ponad 44% osób nie posiadało wiedzy na ten temat, zaś ponad 17% ankietowanych stwierdziło, że w ich gminie nie podejmuje się takich działań. Odsetek osób, które nie posiadały wiedzy na temat tego typu działań lub uważały, że nie są podejmowane (ponad trzy piąte ogółu respondentów) może zastanawiać w kontekście zaangażowania badanych w działalność LGD „Gościnna Wielkopolska". Można założyć, że ze względu na swoją aktywność społeczną powinni lepiej orientować się w kwestii inicjatyw na rzecz włączenia społeczności lokalnych w planowanie rozwoju gmin.

Niski poziom aktywności obywatelskiej w gminach objętych badaniem, na który wskazują odpowiedzi badanych przedstawione na wykresie 15, może wynikać z braku w gminach spójnych strategii włączania mieszkańców w procesy planowania i podejmowania decyzji. Z drugiej strony, wskazywanie przez respondentów na brak działań na rzecz zwiększenia zaangażowania obywateli w planowanie rozwoju gminy może wynikać nie tyle z faktu ich niepodejmowania przez władze poszczególnych gmin, ile raczej z braku konieczności ich

organizowania, ze względu np. na wciąż realizowane strategie rozwoju. Można założyć, że kolejne działania mające na celu zwiększenie zaangażowania obywateli w planowanie rozwoju gminy będą podejmowane pod koniec okresu obowiązywania aktualnych strategii rozwoju.

Wykres 16. Wiedza respondentów o podejmowaniu w ich gminie działań na rzecz zwiększenia zaangażowania obywateli w planowanie rozwoju gminy

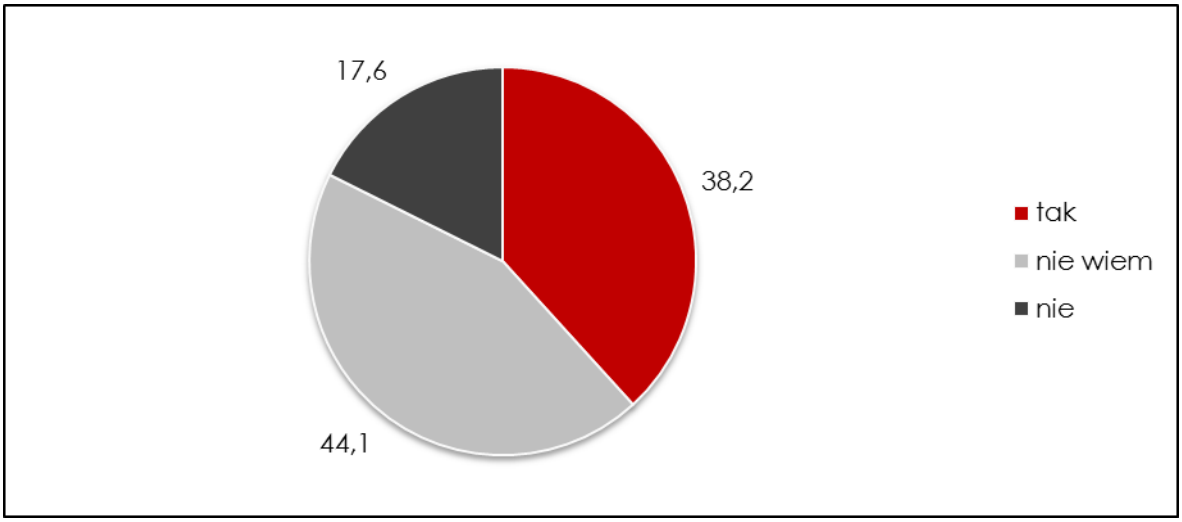

Źródło: Opracowanie własne. N = 34.

Jako przykłady konkretnych działań, których celem jest zwiększenie zaangażowania obywateli w procesy planowania rozwoju gminy wskazano szereg inicjatyw. Można je podzielić na kilka rodzajów:

- konsultacje społeczne:
  - spotkania z mieszkańcami,
  - spotkania z radami sołeckimi,
  - zebrania mieszkańców z burmistrzem,
  - zaproszenia na konsultacje, zebrania itp.;
- udzielanie informacji nt. spraw gminy:
  - polityka informacyjna, pełna informacja na stronach internetowych,
  - powiadomienia osobiste przez SMS;
- działalność mieszkańców:
  - inicjatywy mieszkańców w zakresie funduszu sołeckiego,
  - pokazywanie dobrych przykładów aktywności społecznej oraz rezultatów tego typu inicjatyw;

- pozostałe:
  - prośby o udział w ankietyzacji,
  - szkolenia.

Ankietowane osoby zostały także poproszone o zaproponowanie działań, które pozwoliłyby na jeszcze szerszy udział obywateli w działaniach prorozwojowych poszczególnych gmin oraz obszaru objętego działalnością LGD „Gościnna Wielkopolska" (tabela 10). Propozycje inicjatyw dla tych dwóch kategorii były podobne do wymienionych powyżej i dotyczyły głównie aktywności ze strony podmiotów publicznych ze szczególnym uwzględnieniem władz lokalnych we wzmacnianiu udziału obywateli w planowaniu działań rozwojowych. Zdaniem respondentów należy prowadzić kampanie **informacyjne** wśród obywateli (głównie przy udziale lokalnych mediów i władz samorządowych), których celem będzie **poszerzanie wiedzy o korzyściach wynikających dla mieszkańców z partycypacji obywatelskiej**. Ciągłe i rzetelne informowanie obywateli o wydarzeniach i procesach związanych z planowaniem rozwoju wymaga także przeprowadzania regularnych konsultacji społecznych uwzględniających w miarę możliwości wszystkie podmioty i osoby mogące mieć wpływ na sytuację w gminie.

Zadaniem jednostek samorządowych powinno być także **rozpoznanie potencjału gmin** (ludzkiego, gospodarczego) oraz, w związku z tym, wyselekcjonowanie konkretnych inicjatyw oraz osób i podmiotów, które włączą się we wspólne działania.

Aktywizacja mieszkańców do współpracy z jednostkami z różnych sektorów wymaga wsparcia lub wykreowania **lokalnych liderów**, którzy również wskażą korzyści ze współpracy, ale także pomogą mieszkańcom w organizowaniu się oraz w przeprowadzeniu inicjatyw oddolnych. Osoby, które mogą pełnić taką rolę mogą pochodzić z różnych środowisk. W praktyce osoby te pochodzą głównie ze środowisk samorządowych (odgórny proces kreowania liderów) albo są osobami czynnie angażującymi się w sprawy mieszkańców, ale niezwiązanymi bezpośrednio ze sprawowaniem władzy lub innych ważnych funkcji (oddolny proces kreowania liderów). Teoretycznie, częściej szansę na zostanie lokalnym liderem mają osoby pełniące funkcje polityczne (sama wygrana w wyborach jest przejawem poparcia społecznego i zobowiązaniem do reprezentowania mieszkańców i ich spraw), ale w praktyce niekiedy ich miejsce zajmują osoby aktywnie działające i/lub popularne wśród społeczności

lokalnej i nie związane ze sprawowaniem władzy. Zatem pojawianie się na arenie lokalnej osób, które można nazwać lokalnymi liderami jest związane z sytuacją, w jakiej znajdują się władze samorządowe oraz ich faktycznym wpływem na sytuację gminy, poziomem aktywności, jeśli chodzi o procesy prorozwojowe oraz szeroko pojętym poparciem ich inicjatyw przez społeczność lokalną. Kreowanie liderów często jest także procesem spontanicznym i nie zawsze zależnym od konkretnych działań konkretnych osób. Jednak aby wzmocnić ten proces można podjąć przedsięwzięcia promujące osoby, które prężnie działają na rzecz obywateli, a także podjąć aktywności dążące do rozpoznania kapitału ludzkiego wśród pozostałych mieszkańców.

Niektóre wskazania respondentów można także zaliczyć do kategorii swego rodzaju „warunków przedwstępnych" procesu kooperacji w planowaniu rozwoju w gminach. Ankietowani wskazywali takie działania jak: budowanie zaufania przez władze wśród społeczności, tworzenie atmosfery sprzyjającej debatom i wymianie poglądów opartej na zrozumieniu i poszanowaniu drugiej strony oraz szczerość intencji w podejmowaniu działań na rzecz dobra wspólnego.

Tabela 10. Przykłady działań mogących zwiększyć udział obywateli w planowaniu procesów rozwojowych gmin

Rozwój gminy – propozycje działań	Rozwój wielu gmin – propozycje działań
ankiety, konsultacje społeczne	informowanie i zachęcanie, czym powinni się zająć urzędnicy
być szczerym i otwartym dla obywatela, wysłuchać ich potrzeb i dać szansę wypowiedzenia się	działania informacyjno-promocyjne
dotrzeć do większej liczby odbiorców	ankiety, konsultacje społeczne
kampanie informacyjne, działania uświadamiające, dokształcające	dotrzeć do lokalnych stowarzyszeń

dostępność komunikatywnej informacji przekazywanej za pośrednictwem lokalnych mediów, stron internetowych organizacji i instytucji, a także spotkań z mieszkańcami, w tej kwestii liczy się nacisk na wskazywanie celowości i korzyści, które może osiągnąć lokalna wspólnota (podniesienie jakości życia obywateli)	poszerzenie wiedzy na temat potencjału organizacyjnego, ludzkiego i charakterystycznego dla zrzeszonych gmin, znalezienie mocnych stron każdej z gmin, a także znalezienie form współpracy potęgujących zastany potencjał
należy lepiej poinformować mieszkańców o podejmowanych działaniach na rzecz planowania rozwoju gminy	informowanie o korzyściach wynikających z partnerstwa
organizacja spotkań, współpraca z organizacjami pozarządowymi	wymiana doświadczeń
płacić im za to	odbudowa zaufania społeczne
szerokie konsultacje z obywatelami między innymi poprzez zebrania, spotkania, konsultacje środowiskowe	organizacja spotkań, współpraca z organizacjami pozarządowymi
regularne spotkania radnych z mieszkańcami i przekazywanie swoich uwag, większe zaangażowanie radnych jako przedstawicieli społeczeństwa	większy dostęp do informacji i możliwość wypowiedzenia się mieszkańców
stworzenie warunków dla organizacji pozarządowych	współpraca rad gmin, aktywność radnych
w większym stopniu informować o możliwościach rozwoju i absorbcji środków zewnętrznych	wykreowanie lokalnych liderów
większe środki na fundusz sołecki	zmienić wójta
wykreowanie lokalnych liderów, którzy spowodują wzrost poziomu uczestnictwa obywateli w planowaniu rozwoju gminy	znalezienie chętnych do współpracy
zaktywizować rady osiedli, wspólnoty mieszkańców	przedstawienie obywatelom wad i zalet rozwoju partnerstwa wielu gmin
zmienić wójta	

Źródło: Opracowanie własne.

4. PODSUMOWANIE

Z uzyskanych w toku badania ilościowego danych na temat ogólnej kondycji oraz kierunków rozwoju gmin reprezentowanych przez uczestników projektu oraz osoby zaangażowane

w działalność LGD „Gościnna Wielkopolska" wynika, że zarówno poszczególne gminy, jak i cały obszar objęty badaniem są oceniane umiarkowanie dobrze (w pięciopunktowej skali obydwa elementy uzyskały średnią ocenę na poziomie 3,45). Ogólna opinia na temat rozwoju gmin została doprecyzowana przez, po pierwsze, ocenę sytuacji w ostatnich trzech latach konkretnych sektorów, które reprezentowali respondenci oraz, po drugie, przez ocenę konkretnych działów gospodarczych. W tym pierwszym aspekcie najbardziej zadowoleni z sytuacji sektora byli **przedstawiciele władz samorządowych** - połowa z nich uznała, że w ciągu ostatnich trzech lat sektor ten rozwinął się. Również **przedstawiciele sektora społecznego** dostrzegali w większości progres w rozwoju podmiotów z tego działu. Ogólnie rzecz biorąc, **na rozwój sektorów gospodarczego, społecznego i publicznego wskazało 47% badanych osób**. Natomiast jeśli chodzi o opinię respondentów na temat sytuacji konkretnych działów gospodarki w ich gminach najwyżej, wśród dziesięciu kategorii, zostały ocenione: rolnictwo (nota: 3,7) oświata (3,6) oraz handel (3,4) i branża turystyczna (3,4). Najniżej respondenci postrzegali sytuację opieki zdrowotnej (2,9), infrastruktury komunikacyjnej (2,8) oraz przemysłu (2,3). Należy zauważyć, że na wysokość wystawionej przez ankietowanych oceny mogła wpływać opinia o odpowiednio niskim lub wysokim stopniu zaawansowania podmiotów prowadzących daną działalność (np. rolniczą lub przemysłową) lub o ogólnej liczebności tego typu podmiotów w każdym z sektorów (mała liczba podmiotów w sektorze przemysłowym mogła skutkować niższą oceną dotyczącą sytuacji tego sektora w danej gminie niezależnie od stopnia zaawansowania technicznego tych jednostek oraz ich wielkości). Odnosząc powyżej opisane wyniki do konkretnych jednostek terytorialnych należy zaznaczyć, że sektor rolniczy zebrał dobre i bardzo dobre oceny przede wszystkim w gminach: Miejska Górka, Krobia, Jutrosin i Kościan (obszar wiejski), a pozytywną opinię w tym aspekcie można łączyć z dużym prawdopodobieństwem z ogólną dużą liczebnością podmiotów tego typu na terenie gmin. Sektor przemysłowy z kolei najczęściej był oceniany negatywnie w tych samych gminach, z różnicą w przypadku Kościana (tym razem w obszarze miejskim). Jest to zrozumiała zależność (gminy rozwijają się w kierunku rolnictwa przy relatywnej stagnacji w sektorze przemysłowym), choć trzeba zauważyć, że gmina Krobia przoduje jeśli chodzi o liczbę podmiotów w sektorze przemysłowym przypadających na 1000 mieszkańców w zestawieniu gmin objętych

badaniem, natomiast gmina Miejska Górka ma w tej klasyfikacji jeden z niższych wyników. Prawdopodobnie zatem w gminie Krobia niska ocena wystawiona przez respondentów wiązała się z niskim poziomem rozwoju przemysłu w ogóle, zaś w Miejskiej Górce z niedostatkiem podmiotów z tego sektora na terenie gminy.

W dalszej kolejności respondenci zostali poproszeni o wskazanie tych **sektorów gospodarczych gminy, które w najbliższym czasie powinny być priorytetem** jeśli chodzi o działania prorozwojowe. Najczęściej wskazywanymi przez ankietowanych dziedzinami były: infrastruktura komunikacyjna, turystyka i rekreacja, przemysł i handel, usługi oraz opieka zdrowotna. Respondenci zaznaczyli potrzebę rozwoju tych sektorów, których sytuację obecną ocenili generalnie słabo (dotyczy to przemysłu, infrastruktury oraz opieki zdrowotnej). Obecność sektora turystycznego w pierwszej trójce wskazań można natomiast wytłumaczyć świadomością respondentów na temat potencjału jaki drzemie w gminach objętych badaniem, jeśli chodzi o rekreację i walory turystyczne tego obszaru. Sektor turystyczny i rekreacyjny jest jednym z tych, którego rozwój jest priorytetem dla działalności LGD „Gościnna Wielkopolska", a działania prorozwojowe w szerszej perspektywie będą sprzyjać promocji regionu, wzrostowi przedsiębiorczości oraz stwarzaniu nowych miejsc pracy. Z drugiej strony jednak, osoby zaangażowane w działania na rzecz rozwoju sektora turystycznego muszą być świadome pewnych ograniczeń związanych np. z sezonowością aktywności rekreacyjnych.

Ankietowani zostali zapytani również o wpływ poszczególnych grup osób na planowanie rozwoju gmin. Odpowiedzi badanych wskazują, że w ich opinii **największe możliwości oddziaływania na plany i kierunki rozwoju gminy mają** osoby pełniące funkcję na danych szczeblach władzy samorządowej, np. **wójtowie** (średnia nota ocen 4,1) czy radni gminni lub powiatowi (3,2). W dalszej kolejności wymieniano takie grupy osób jak ogół mieszkańców danej gminy (3,1), przedstawiciele organizacji pozarządowych (3,0) czy lokalni przedsiębiorcy (2,9). Według badanych, najmniejszy wpływ na rozwój gminy mają proboszczowie parafii (2,5) oraz przedstawiciele lokalnych mediów (2,4). Można wnioskować na tej podstawie, że osoby biorące udział w badaniu miały świadomość wpływu na sytuację gminy i znaczenie osób związanych ze sprawowaniem władzy na szczeblu lokalnym oraz mieszkańców i osób, które przejawiają swą aktywność w sektorze pozarządowym. Jest to dobry prognostyk w

planowaniu przyszłej współpracy międzysektorowej, która rzecz jasna powinna uwzględniać udział w aktywnościach prorozwojowych osób reprezentujących rożne opcje oraz branże. Należy jednak pamiętać, że faktyczny wpływ osób wymienionych przez ankietowanych na sytuację w gminie zależy od między innymi rozwiązań prawnych dotyczących kompetencji, obowiązków i praw podmiotów z konkretnych sektorów.

Kolejnym aspektem, o którego ocenę zostały poproszone badane osoby był stan oraz poziom współpracy międzysektorowej w gminach objętych badaniem. Kooperacja podmiotów z sektorów publicznego i pozarządowego została przez respondentów oceniona na 3,8, zaś kooperacje podmiotów z sektorów prywatnego i pozarządowego, oraz prywatnego i publicznego na 3,5. W oparciu o przyznane oceny należy stwierdzić, że badani wyrazili raczej pozytywny stosunek do współpracy międzysektorowej niż ocenili rzeczywiste współdziałanie podmiotów z poszczególnych sektorów. Należy zauważyć, że na skali od 1 do 5 odpowiedzi badanych tylko nieznacznie przekraczały wartość neutralną (3).

Nieco ponad połowa respondentów (55,9%) zadeklarowała, że w ciągu ostatnich trzech latach podejmowała działania związane z planowaniem rozwoju gminy, pozostałe 44,1% osób zadeklarowało brak swojej aktywności w tym aspekcie. Badani poproszeni o podanie przykładów aktywności prorozwojowych, które podejmowali na rzecz gminy lub powiatu wskazywali przede wszystkim na swój udział w ogólnie pojętym planowaniu działań rozwojowych (związanym z tworzeniem i modyfikacją dokumentów strategicznych) oraz na udział w organizacji konkretnych przedsięwzięć mających na celu poprawę życia w miejscu ich zamieszkania czy pracy, np. w budowie lokalnej infrastruktury czy organizacji imprez kulturalnych.

W dalszej kolejności zapytano respondentów o ich wiedzę na temat podejmowanych w gminach działań wzmacniających współpracę międzysektorową. Zdaniem nieco ponad jednej trzeciej respondentów takie działania były podejmowane w przeciągu ostatnich trzech lat zarówno jeśli chodzi o kooperację podmiotów z sektorów publicznego i pozarządowego oraz publicznego i prywatnego. Znaczna część respondentów jednak nie posiadała wiedzy na temat kooperacji podmiotów wywodzących się z różnych sektorów lub zdecydowanie twierdziła, że takich inicjatyw nie podejmowano w gminie, w której mieszkają. Wydaje się, że

pomocne byłyby w tym wypadku działania promocyjne oraz propagujące korzyści, jakie mogą wynikać z podejmowania takiej współpracy.

Konkretnie przywoływane przez badanych przykłady inicjatyw na rzecz wzmacniania współpracy podmiotów z sektorów publicznego i prywatnego (tj. przede wszystkim współpracy jednostek samorządowych z przedsiębiorcami) dotyczyły między innymi wspólnych konsultacji oraz partnerstw publiczno-prywatnych powstałych przy okazji konkretnych inwestycji. Wskazywano także na takie działania jak: szkolenia dla przedstawicieli podmiotów gospodarczych, ulgi inwestycyjne oraz inicjatywy podejmowane przez ośrodki wspierania przedsiębiorczości. Wydaje się, że instrumentem skutecznie wzmacniającym współpracę przedsiębiorców z samorządowcami lub przynajmniej zwiększającym zasób wiedzy o potrzebach i możliwościach tych sektorów byłyby badania uwzględniające oczekiwania oraz potrzeby osób wchodzących obecnie we współpracę bądź chcących taką kooperację podjąć.

Jeśli chodzi o inicjatywy na rzecz wzmocnienia współpracy podmiotów z sektorów publicznego i pozarządowego (tj. przede wszystkim współpracy jednostek samorządowych ze stowarzyszeniami i organizacjami) to respondenci wymieniali między innymi działania związane ze wspólną organizacją różnych wydarzeń (konferencji, imprez kulturalnych), a także z dotacjami finansowymi dla sektora NGO oraz ze szkoleniami dla przedstawicieli tych podmiotów.

Gotowość do podjęcia współpracy z przedstawicielami innych sektorów w celu wypracowania planu rozwoju gminy zadeklarowało nieco ponad 80% badanych. Połowa osób natomiast raczej wysoko oceniła szanse na wzrost poziomu współpracy podmiotów z poszczególnych sektorów jeśli chodzi o wspólne planowanie rozwoju gminy. Wątpliwości co do satysfakcjonującego poziomu takiej współpracy wyraziła w mniejszym lub większym stopniu około jedna piąta respondentów. Należy zauważyć, że respondenci równocześnie w dużej części zadeklarowali chęć podjęcia współpracy na rzecz planowania rozwoju gminy, a zarazem co piąta osoba twierdziła, iż w najbliższych latach współpraca międzysektorowa na tym polu może napotkać pewne trudności. Wynikać z tego może, że na terenie objętym badaniem poziom kapitału społecznego jest stosunkowo niski, co wyraża się w przekonaniu o braku osób lub grup, z którymi można podjąć współpracę. Innym wskaźnikiem takiego

stanu rzeczy może być – przejawiający się w odpowiedziach badanych – niski poziom zaufania do przedstawicieli różnych sektorów, a także słaba pozycja liderów społecznych lub ogólnie niewielka liczba osób pełniących takie role.

Respondenci uzasadniając swoje opinie na temat przyszłej współpracy międzysektorowej, po stronie **szans** na wzmocnienie tego aspektu funkcjonowania gmin wymieniali między innymi coraz szerszą wiedzę przedstawicieli różnych sektorów o potencjale gminy oraz możliwościach jego wykorzystania dla rozwoju lokalnego. Zwracano uwagę na fakt, iż wielość punktów widzenia osób z różnych sektorów pozwoli na wymianę doświadczeń oraz całościowe ujęcie problemów, z jakimi musi zmierzyć się dana gmina. Szansą na dobre funkcjonowanie takiej współpracy jest wypracowanie swego rodzaju konsensusu związanego z ujmowaniem potrzeb mieszkańców, podmiotów gospodarczych, społecznych oraz dobra całej gminy. Natomiast **zagrożenia** na jakie zwracali uwagę respondenci wiązały się z wątpliwościami co do chęci zaangażowania się danych osób czy podmiotów we współpracę międzysektorową oraz z samym pojmowaniem szeroko pojętej kooperacji podmiotów publicznych i prywatnych, która nadal często kojarzy się z działaniami korupcjogennymi. Również proces wypracowania kompromisu na temat kierunków rozwoju jest, zdaniem respondentów, kwestią problemową i wymagającą szeroko zakrojonych konsultacji społecznych.

Ocena przez badanych poziomu partycypacji mieszkańców w sprawach gminy, w tym, w szczególności, w aktywności na rzecz rozwoju lokalnego była pozytywna. Niemal 60% respondentów twierdziło, że mieszkańcy są raczej zainteresowani sprawami gminy, w której mieszkają, zaś prawie 6% ankietowanych uznało, że wykazują oni zdecydowane zainteresowanie kwestiami dotyczącymi ich miejsca zamieszkania. Przeciwną opinię miała jedna piąta respondentów, w tym jedna osoba była zdecydowanie przekonana o braku zainteresowania mieszkańców sprawami gminy. Respondenci zostali poproszeni również o ocenę poziomu aktywności mieszkańców w poszczególnych obszarach życia społecznego. Ogólna średnia dla wszystkich aspektów wyniosła zaledwie 2,5 na skali pięciopunktowej. Powyżej tej średniej znalazły się oceny aktywności mieszkańców, jeśli chodzi o ich udział w wyborach lokalnych (3,0) oraz członkostwo w organizacjach pozarządowych (2,8). Ocena o wartości 2,5 uzyskana została dla elementu „inicjowanie działań na rzecz ważnej sprawy”,

zaś poniżej tej średniej znalazły się oceny zaangażowania mieszkańców w konsultacje społeczne (2,2) oraz udział w sesjach rady gminy lub powiatu (1,9). Reasumując, badani przeciętnie ocenili aktualny poziom zaangażowania mieszkańców w konkretne działania obywatelskie (szczególnie w przypadku aktywności związanych z dyskursem publicznym).

Blisko 40% respondentów posiadało wiedzę o podejmowanych w ich gminie działaniach dotyczących zwiększenia zaangażowania obywateli w procesy planowania rozwoju, niewiele ponad 44% osób nie posiadało wiedzy na ten temat, zaś ponad 17% ankietowanych stwierdziło, że w ich gminie nie podejmuje się takich działań. Niski poziom aktywności obywatelskiej w gminach objętych badaniem, na który wskazują odpowiedzi badanych, może wynikać z braku spójnych strategii włączania mieszkańców w procesy planowania i decyzyjne poszczególnych gmin. Można założyć, że kolejne działania mające na celu zwiększenie zaangażowania obywateli w planowanie rozwoju gminy będą podejmowane pod koniec okresu obowiązywania aktualnych strategii rozwoju, a ich celem będzie skonsultowanie nowych/zaktualizowanych strategii.

Wśród przykładów konkretnych działań, których celem jest zwiększenie zaangażowania obywateli w procesy planowania rozwoju gminy respondenci wskazali szereg inicjatyw, które można podzielić na kilka rodzajów:

- konsultacje społeczne:
  - spotkania z mieszkańcami,
  - spotkania z radami sołeckimi,
  - zebrania mieszkańców z burmistrzem,
  - zaproszenia na konsultacje, zebrania itp.
- udzielanie wiedzy nt. spraw gminy:
  - prowadzenie polityki informacyjnej poprzez umieszczanie wiadomości na stronie internetowej,
  - powiadomienia osobiste przez SMS.
- działalność mieszkańców:
  - inicjatywy mieszkańców w zakresie funduszu sołeckiego,
  - pokazywanie dobrych przykładów aktywności społ. oraz rezultatów tego typu inicjatyw.

- pozostałe:
  - prośby o udział w badaniach ankietowych,
  - szkolenia.

Respondenci zostali poproszeni o zaproponowanie działań, które pozwoliłyby na jeszcze szerszy udział obywateli w działaniach prorozwojowych poszczególnych gmin oraz obszaru objętego działalnością LGD „Gościnna Wielkopolska". Propozycje inicjatyw dla tych dwóch kategorii dotyczyły głównie aktywności ze strony podmiotów publicznych ze szczególnym uwzględnieniem władz lokalnych we wzmacnianiu udziału obywateli w planowaniu działań rozwojowych. Zdaniem respondentów należy prowadzić kampanie informacyjne wśród obywateli (głównie przy udziale lokalnych mediów i jednostek samorządowych), których celem będzie **poszerzanie wiedzy o korzyściach dla mieszkańców wynikających z partycypacji obywatelskiej**. Ciągłe i **rzetelne informowanie** obywateli o wydarzeniach i procesach związanych z planowaniem rozwoju wymaga także przeprowadzania regularnych konsultacji społecznych uwzględniających w miarę możliwości wszystkie podmioty i osoby mogące mieć wpływ na sytuację w gminie. Zadaniem jednostek samorządowych powinno być także **rozpoznanie potencjału gmin** oraz wyselekcjonowanie konkretnych inicjatyw oraz osób i podmiotów mogących wziąć udział w ich przeprowadzaniu. Aktywizacja mieszkańców do współpracy z jednostkami z różnych sektorów wymaga **wspierania lub wykreowania lokalnych liderów**, którzy również wskażą korzyści ze współpracy, ale także pomogą mieszkańcom w organizowaniu się oraz w przeprowadzeniu inicjatyw oddolnych. Teoretycznie, częściej szansę na zostanie lokalnym liderem mają osoby pełniące funkcje polityczne, ale w praktyce niekiedy ich miejsce zajmują osoby aktywnie działające i/lub popularne wśród społeczności lokalnej i nie związane ze sprawowaniem władzy. Zatem pojawianie się na lokalnej arenie życia społecznego osób, które można nazwać liderami jest związane z sytuacją, w jakiej znajdują się władze samorządowe danej gminy oraz ich faktycznym wpływem na rozwój JST, z poziomem aktywności, jeśli chodzi o procesy prorozwojowe oraz szeroko pojętym poparciem ich inicjatyw przez społeczność lokalną. Kreowanie liderów często jest także procesem spontanicznym. Aby wzmocnić ten proces można podjąć działania na rzecz promocji inicjatyw oraz osób, które prężnie działają na rzecz obywateli, a także podjąć aktywności mające na celu rozpoznanie kapitału społecznego

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

mieszkańców. Respondenci wskazywali także na ogólne warunki potrzebne do zaistnienia odpowiedniego poziomu kooperacji władz z mieszkańcami gmin, jeśli chodzi o planowanie lokalnego rozwoju. Ankietowani wskazywali na ogólne zagadnienia takie jak budowanie zaufania przez władze wśród społeczności, tworzenie atmosfery sprzyjającej debatom i wymianie poglądów opartej na zrozumieniu i poszanowaniu drugiej strony oraz szczerość intencji w podejmowaniu działań na rzecz dobra wspólnego.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Płeć respondentów (w %) 636
Wykres 2. Wykształcenie respondentów (w %) 637
Wykres 3. Miejsce zamieszkania respondentów (w %) 637
Wykres 4. Sektor reprezentowany przez respondentów (w %) 639
Wykres 5. Opinia na temat sytuacji sektora reprezentowanego przez respondentów w ostatnich 3 latach 640
Wykres 6. Ocena poziomu rozwoju miejsca zamieszkania respondentów oraz obszaru objętego projektem .. 642
Wykres 7. Średnie oceny rozwoju poszczególnych sektorów w gminach reprezentowanych przez respondentów (1 – słabo rozwinięty, 5 – bardzo dobrze rozwinięty) 643
Wykres 8. Ocena wpływu poszczególnych grup osób na planowanie rozwoju gminy (1- bardzo niski wpływ, 5 – bardzo wysoki wpływ) 647
Wykres 9. Ocena współpracy podmiotów z poszczególnych sektorów w gminach reprezentowanych przez respondentów 648
Wykres 10. Odsetek respondentów deklarujących podejmowanie działań związanych z planowaniem rozwoju gminy/powiatu w ostatnich trzech latach 648
Wykres 11. Podejmowanie inicjatyw na rzecz wzmocnienia współpracy między podmiotami z poszczególnych sektorów w gminach reprezentowanych przez respondentów 649
Wykres 12. Deklarowana chęć podjęcia współpracy z przedstawicielami innych sektorów w celu wypracowania planu rozwoju gminy 651
Wykres 13. Ocena szansy na wzmocnienie współpracy międzysektorowej w zakresie planowania rozwoju gminy w najbliższych latach 652
Wykres 14. Ocena zainteresowania mieszkańców gmin reprezentowanych przez respondentów sprawami swojego miejsca zamieszkania 654
Wykres 15. Ocena poziomu aktywności mieszkańców w wymienionych obszarach w gminach reprezentowanych przez respondentów (1 – bardzo niska, 5 – bardzo wysoka) 654
Wykres 16. Wiedza respondentów o podejmowaniu w ich gminie działań na rzecz zwiększenia zaangażowania obywateli w planowanie rozwoju gminy 656

SPIS TABEL

Tabela 1. Pytania badawcze uwzględnione w ankiecie CAWI 633
Tabela 2. Udział w ankiecie osób z poszczególnych gmin objętych badaniem 638
Tabela 3. Podmioty reprezentowane przez respondentów w podziale według sektorów 639
Tabela 4. Ocena sytuacji sektora reprezentowanego przez respondentów w podziale na grupy badanych 641
Tabela 5. Ocena sektora przemysłowego i rolniczego przez respondentów w podziale według gmin (liczba odpowiedzi) 643
Tabela 6. Rozkład częstości wskazań respondentów w odpowiedzi na pytanie: Spośród wymienionych sektorów proszę wybrać maksymalnie 3, w których P. gmina powinna rozwijać się najbardziej w najbliższym czasie. ... 645
Tabela 7. Przykłady działań podejmowanych przez respondentów na rzecz rozwoju gminy lub powiatu w ostatnich 3 latach 649
Tabela 8. Przykłady działań podejmowanych na rzecz wzmocnienia współpracy międzysektorowej w gminach respondentów w ostatnich 3 latach 650
Tabela 9. Wybrane opinie respondentów na temat szans wzmocnienia współpracy międzysektorowej w zakresie planowania rozwoju gmin w najbliższych latach 653
Tabela 10. Przykłady działań mogących zwiększyć udział obywateli w planowaniu procesów rozwojowych gmin 658

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

RAPORT Z BADAŃ ILOŚCIOWYCH TECHNIKĄ PAPI Z MIESZKAŃCAMI OBSZARU OBJĘTEGO PROJEKTEM

1. METODOLOGIA BADANIA

Przedmiotowy raport przedstawia wyniki badań ilościowych przeprowadzonych za pomocą techniki wywiadu kwestionariuszowego z mieszkańcami gmin objętych projektem. Było to zatem 11 gmin członkowskich Stowarzyszenia LGD „Gościnna Wielkopolska" - Czempiń, Dolsk, Jutrosin, Kobylin, Kościan (gmina wiejska), Krobia, Krzywiń, Miejska Górka, Pakosław, Pępowo i Piaski, a także – w charakterze partnerów projektu – miasto Kościan oraz powiat gostyński (traktowany łącznie z gminami nie należącymi do Stowarzyszenia: Pogorzelą, Poniecem i Borkiem Wielkopolskim. Badania ilościowe były jedną z technik badawczych wykorzystanych w całym badaniu, stąd w kwestionariuszu wywiadu uwzględniono część ogółu pytań badawczych.

Tabela 1. Pytania badawcze uwzględnione w kwestionariuszu wywiadu (PAPI)

Pytanie badawcze
1. Czy na obszarze realizacji projektu można wskazać osoby bądź instytucje pełniące rolę lokalnych liderów społecznych? Kim są? Jakie działania podejmują na rzecz lokalnej społeczności?
2. Jak kształtuje się obecna sytuacja sektora gospodarczego na obszarze realizacji projektu?
3. Jak kształtuje się poziom partycypacji obywatelskiej na obszarze realizacji projektu?
Czy mieszkańcy interesują się działaniami podejmowanymi przez władze?
Jakie są formy aktywności obywatelskiej mieszkańców?
Czy i jaki wpływ na decyzje władz w zakresie kierunku i tempa rozwoju na obszarze realizacji projektu mają mieszkańcy?
Czy na obszarze realizacji projektu podejmowane są działania na rzecz zwiększenia uczestnictwa mieszkańców w sprawy gminy i powiatu? Jeśli tak, to jakie?

Źródło: opracowanie własne.

TECHNIKA BADAWCZA

Badania z mieszkańcami przeprowadzone zostały z wykorzystaniem techniki badań ilościowych, jaką jest wywiad kwestionariuszowy – PAPI (ang. *Paper And Pencil Interview*). Technika PAPI łączy w sobie wywiad „twarzą w twarz" z wykorzystaniem wystandaryzowanego, tradycyjnego, papierowego kwestionariusza ankiety, który zapewnia odpowiednio przeszkolonemu ankieterowi możliwość szybkiej realizacji badania, doprecyzowania pytania w przypadku niezrozumienia po stronie respondenta, poczynienia ważnych notatek dodatkowych z wywiadu na wolnej przestrzeni formularza czy korekty

wcześniejszego zaznaczenia odpowiedzi w przypadku ewidentnej pomyłki badanego zidentyfikowanej w dalszym toku badania. Wzbogacenie badań obejmujących analizy źródeł zastanych oraz metody jakościowe o podejście ilościowe jest współcześnie standardem badawczym, pozwalającym na uzyskanie danych poddających się analizie statystycznej.

DOBÓR PRÓBY DO BADANIA ILOŚCIOWEGO TECHNIKĄ PAPI

Badanie z wykorzystaniem techniki wywiadu kwestionariuszowego PAPI zostało przeprowadzone z mieszkańcami obszaru objętego projektem przy założeniu minimalnej liczebności próby w wysokości 500 osób. Dobór próby do badania miał charakter warstwowo-proporcjonalny. Element losowy związany był natomiast z wyborem punktów startowych z operatu miejscowości/ulic - ankieterzy byli kierowani na wylosowaną ulicę (będącą miejscem startowym), a ich zadaniem było przeprowadzenie określonej liczby wywiadów PAPI z respondentami o określonych cechach demograficznych. Taka procedura pozwala mieć pewność uwzględnienia geograficznego zróżnicowania badanej populacji oraz uniknięcia błędu systematycznego. Ankieter, mając punkt startowy, każdorazowo poszukiwał respondentów do wywiadów PAPI, spełniających określone kryteria doboru: terytorialne zróżnicowanie osadnictwa (obszar miejski i obszar wiejski), płeć oraz wiek badanych. Począwszy od adresu startowego ankieter miał do zrealizowania określoną wiązkę wywiadów. Dobór próby do tego etapu badania miał charakter proporcjonalny zgodnie z regułą *random route.* Ankieter na danej ulicy rozpoczynał pracę od losowo wybranego pierwszego adresu, a następnie poruszał się po ulicy zgodnie ze ściśle określonym algorytmem. Algorytm ten został przedstawiony podczas szkolenia ankieterskiego i zawierał szczegółowe wytyczne, co do realizacji wywiadów w przypadku odmowy czy też zastania w gospodarstwie domowym większej liczby domowników spełniających kryteria doboru.

Realizacja badania sondażowego w terenie (zgodnie z wyznaczonym doborem próby) została powierzona pracownikom punktów kontaktowo – informacyjnych funkcjonujących w ramach projektu oraz pracownikom wykonawcy opracowania (w przypadku części gmin z powiatu gostyńskiego nie będących członkami stowarzyszenia). Przyczyniło się to do usprawnienia procesu zbierania danych oraz do ograniczenia kosztów prowadzonego badania.

PILOTAŻ BADANIA PAPI

W ramach badania „Potencjał współpracy międzysektorowej i partycypacji obywatelskiej" przeprowadzone zostało badanie pilotażowe, którego głównym celem była weryfikacja zaproponowanych narzędzi badawczych. W ramach pilotażu zrealizowano 10 wywiadów kwestionariuszowych PAPI. Dzięki badaniu pilotażowemu przed fazą właściwą badań możliwe było dokonanie zmian nie tylko w treści kwestionariusza, ale również w kwestii organizacji badań tak, aby ułatwić dostęp do respondentów i usprawnić realizację badania.

2. STRUKTURA BADANEJ POPULACJI

Ostatecznie, w badaniu prowadzonym techniką PAPI wzięły udział 504 osoby. Wśród wszystkich ankietowanych, kobiety stanowiły niewiele ponad połowę respondentów (wykres 1).

Wykres 1. Płeć respondentów (w %)

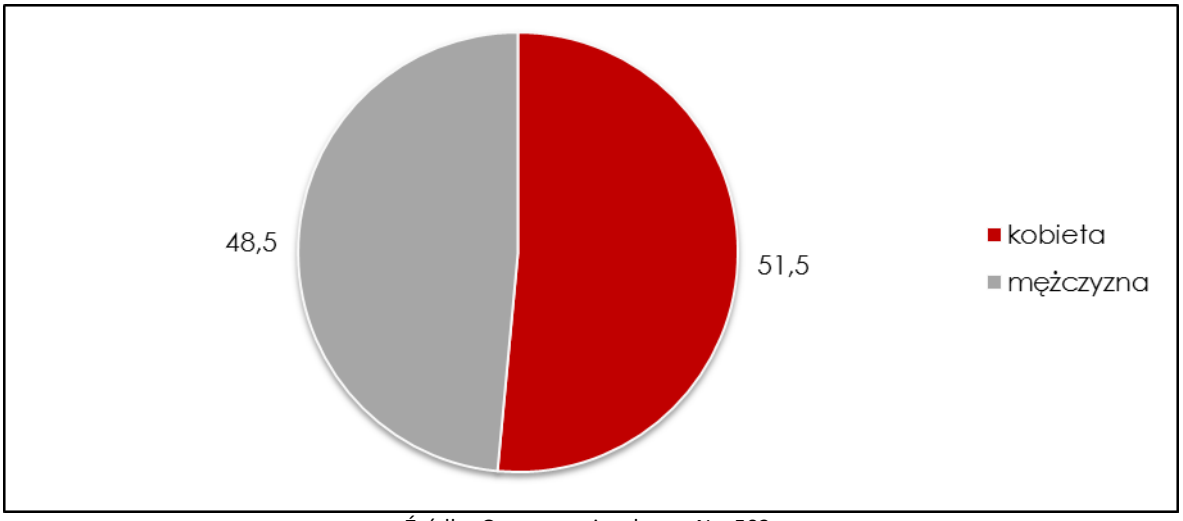

Źródło: Opracowanie własne. N = 503.

Co trzeci badany deklarował posiadanie wykształcenia zasadniczego zawodowego, 27,5% respondentów wskazało, że posiada wykształcenie średnie ogólne. Co czwarty ankietowany wybrał z możliwych wskazań wykształcenie wyższe, sześć na sto osób deklarowało posiadanie wykształcenia pomaturalnego, a 7% badanych wykształcenia podstawowego (wykres 2).

Wykres 2. Wykształcenie respondentów (w %)

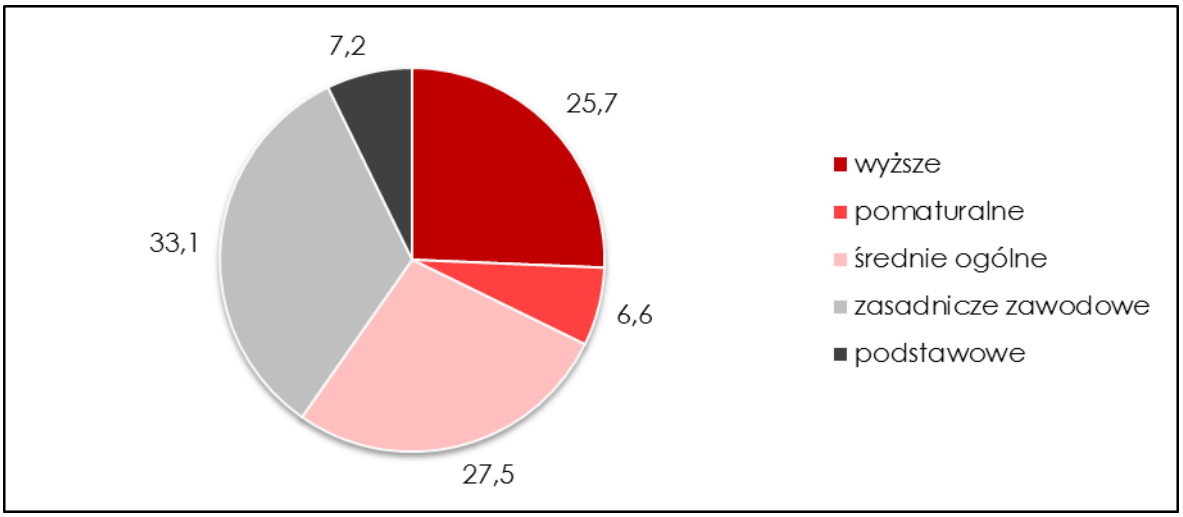

Źródło: Opracowanie własne. N = 499

Większość ankietowanych osób mieszkało na wsi (56,3%), 26% osób pochodziło z miasta o liczbie mieszkańców od 16 do 25 tysięcy. 13% respondentów mieszkało w miastach od 6 do 15 tysięcy osób, zaś 4,4% osób w miastach posiadających do 5 tysięcy mieszkańców (wykres 3).

Wykres 3. Miejsce zamieszkania respondentów (w %)

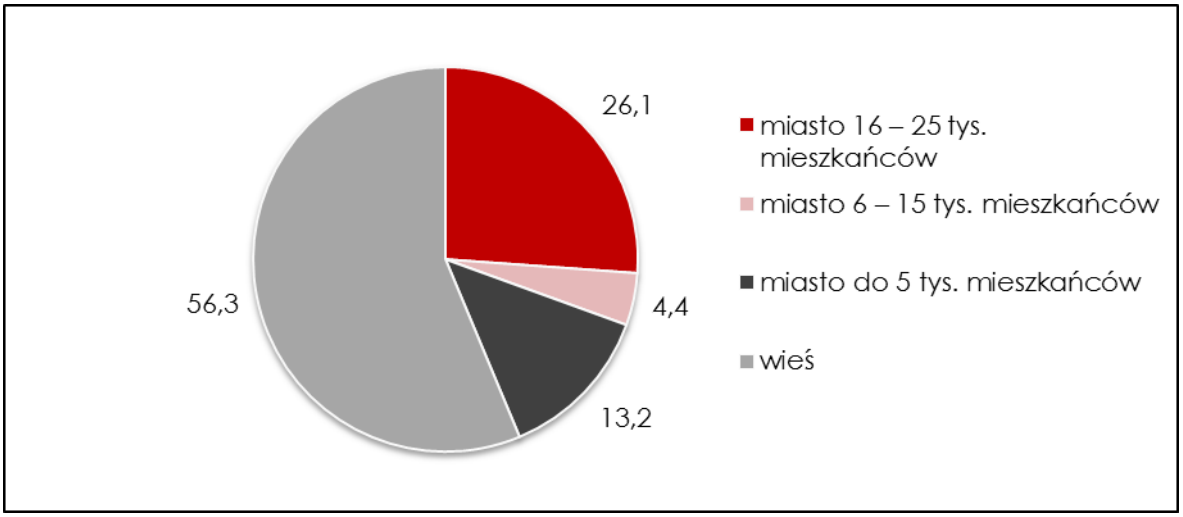

Źródło: Opracowanie własne. N = 501.

Analizując liczebność grupy badawczej w podziale na warstwy (gminy), należy stwierdzić, że najwięcej ankiet zostało przeprowadzonych z mieszkańcami gmin wiejsko-miejskich: Kościan oraz Gostyń, które to miasta są zarazem największymi ośrodkami w regionie, jeśli chodzi o liczbę mieszkańców (ponad 20 tysięcy). W gminie Kościan (zarówno na terenie obszaru wiejskiego, jak i miasta) przeprowadzono 23% wszystkich ankiet, zaś w gminie/mieście

Gostyń 16,5%. Na terenie pozostałych jednostek przeprowadzono od 14 ankiet (gmina Pogorzela) do 39 ankiet (gmina Krobia) – zob. tabela 2.

Tabela 2. Udział w ankiecie osób z poszczególnych gmin objętych badaniem

Gmina	Liczba respondentów	%
Kościan	116	23,0
Gostyń	83	16,5
Krobia	39	7,7
Czempiń	33	6,5
Krzywiń	30	6,0
Kobylin	27	5,4
Miejska Górka	27	5,4
Piaski	24	4,8
Borek Wielkopolski	22	4,4
Poniec	21	4,2
Jutrosin	18	3,6
Dolsk	18	3,6
Pępowo	17	3,4
Pakosław	15	3,0
Pogorzela	14	2,8
OGÓŁEM	**504**	**100,0**

Źródło: Opracowanie własne.

3. Opis wyników badań

Poniższa część opracowania dotyczy bezpośrednio wyników badania ankietowego techniką PAPI przeprowadzonego z mieszkańcami gmin objętych projektem. Analiza uzyskanych danych została podzielona na dwa tematyczne podrozdziały zawierające prezentację graficzną wyników w formie wykresów i tabel oraz ich opis tekstowy. Część opisowa tego rozdziału stała się punktem wyjścia dla stworzenia części podsumowującej.

Rozwój gospodarczy gmin

Pytanie o ogólny poziom rozwoju gmin oraz zadowolenie z jego kierunku przyniosło odsetek opinii bardzo dobrych na poziomie odpowiednio 8,1% oraz 11,7%. Najczęściej jednak ankietowani wystawili w obydwu przypadkach ocenę 4 (zrobiło tak około 40% osób). Bardzo źle rozwój gospodarczy swojej gminy oceniło niecałe 3% respondentów, zaś kierunek

rozwoju gminy niecałe 4% badanych (wykres 4). Średnia ocena w opinii na temat rozwoju gospodarczego gmin wyniosła 3,4, zaś dla kierunku rozwoju gmin wyniosła 3,5.

Wykres 4. Ocena poziomu i kierunku rozwoju gospodarczego gmin reprezentowanych przez respondentów

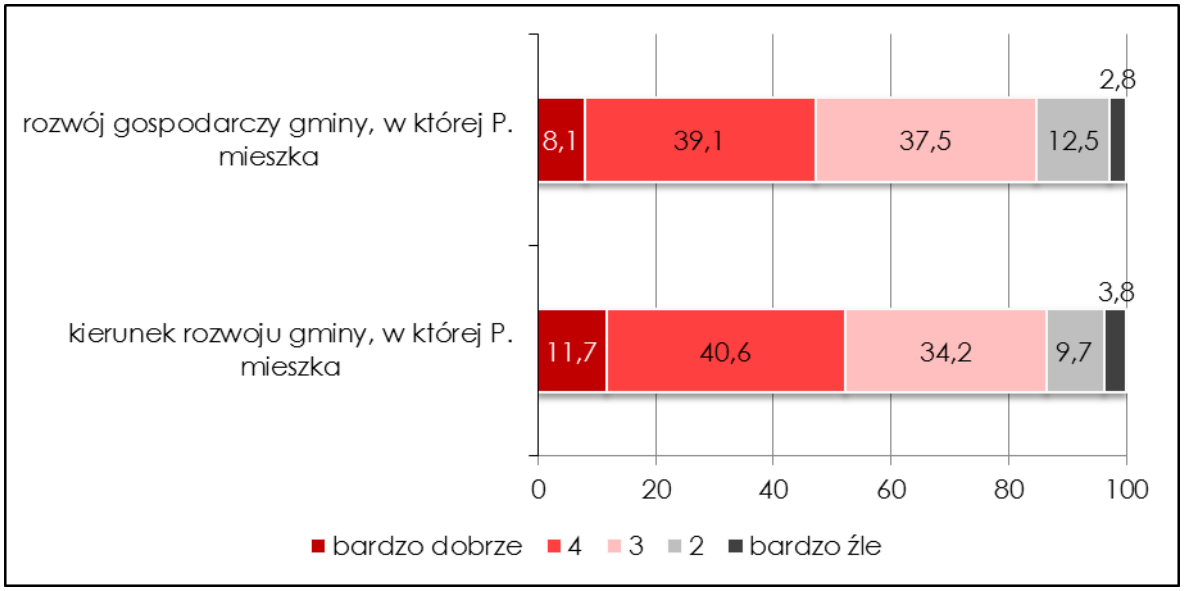

Źródło: opracowanie własne. N = 503 i 504.

Z poziomu rozwoju gospodarczego swojej gminy najbardziej zadowoleni byli respondenci z Dolska (średnia ocena wyniosła 4 punkty) oraz Pępowa i Jutrosina (po 3,7). Również ankietowani z terenu gminy Dolsk najwyżej ocenili kierunek, w którym rozwija się ich gmina. W dalszej kolejności najwyższe noty w tym elemencie wystawili respondenci z gmin Pępowo oraz Gostyń (odpowiednio 3,8 oraz 3,7). Na przeciwległym biegunie znalazły się oceny mieszkańców gminy Krzywiń, którzy w obydwu zestawieniach wystawili najniższe noty na poziomie 2,5. Z poziomu rozwoju swojej gminy zdecydowanie nie byli zadowoleni również mieszkańcy gminy Pogorzela (2,6). Z kierunku rozwoju nie byli zadowoleni przede wszystkim mieszkańcy z gminy Pogorzela oraz Poniec (po 2,8) – zob. tabela 3.

Tabela 3. Ocena rozwoju i kierunku rozwoju gminy w podziale według gminy zamieszkania respondentów

	zadowolenie z **poziomu** rozwoju gminy	zadowolenie z **kierunku** rozwoju gminy
Borek Wielkopolski	3,6	3,8
Czempiń	3,1	3,2
Dolsk	**4**	**4,2**
Gostyń	3,5	3,7
Jutrosin	3,7	3,6
Kobylin	3,1	3,4
Kościan	3,4	3,6
Krobia	3,6	3,6
Krzywiń	**2,5**	**2,5**
Miejska Górka	3,4	3,3
Pakosław	3,5	3,5
Pępowo	3,7	3,8
Piaski	3,5	3,5
Pogorzela	2,6	2,8
Poniec	3,1	2,8

Kolor zielony w kolumnie oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: Opracowanie własne.

Respondenci poproszeni o ocenę konkretnych sektorów gospodarki w swojej gminie najczęściej pochlebnie opiniowali oświatę (średnia nota na skali pięciopunktowej to 3,7), rolnictwo (3,5), usługi (3,4) oraz usługi komunalne (3,4). W dalszej kolejności uplasowały się: pomoc społeczna (3,3), kultura (3,2) oraz przemysł i handel (3,2). Najgorzej został oceniony przez badanych poziom rozwoju takich sektorów jak: turystyka (3,0), opieka zdrowotna (3,0) oraz komunikacja i infrastruktura (2,9) – zob. wykres 5.

Wykres 5. Ocena poziomu rozwoju poszczególnych sektorów w gminach reprezentowanych przez respondentów (1 – słabo rozwinięty, 5 – bardzo dobrze rozwinięty)

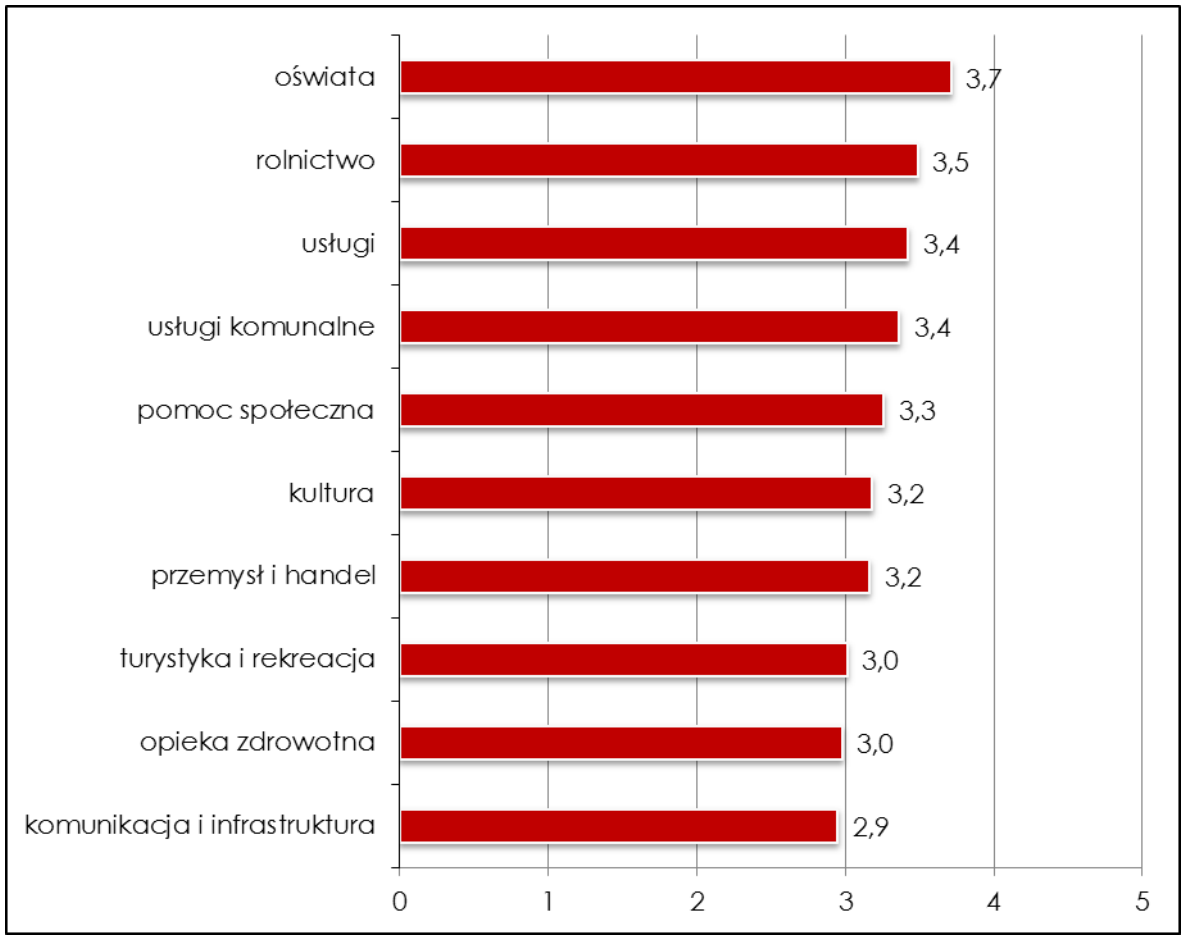

Źródło: opracowanie własne.

Dane dotyczące oceny poszczególnych sektorów gospodarki należy także odnieść do poszczególnych jednostek terytorialnych, których reprezentanci wzięli udział w badaniu (tabela 4).

Ogólna najwyższa średnia ocen została uzyskana w gminie Borek Wielkopolski (3,7), zatem wynik ten pokrywa się w dużym stopniu z danymi na temat ogólnego zadowolenia z poziomu rozwoju i kierunku rozwoju gminy zaprezentowanymi na wykresie 4. Najniższe średnie noty odnotowuje się dla gmin Krzywiń, Pogorzela i Poniec, co też potwierdza wcześniejsze dane z wykresu 4. Sektor oświaty, który zebrał najwyższe noty od ogółu respondentów, najwyżej oceniony został w gminie Dolsk (4,2) oraz w gminach Piaski i Kobylin (po 4,1). Rolnictwo, które uzyskało drugi wynik, było oceniane bardzo wysoko prawie we wszystkich gminach, z wyjątkiem gminy Kościan, gdzie średnia odnotowana ocena wyniosła 2,1 (wynik ten jest zapewne wysokim udziałem mieszkańców obszaru miejskiego). W gminie Kobylin najwyżej

oceniono rolnictwo (4,5) a w gminie Dolsk turystykę i rekreację (4,5). Najniższe oceny zaś zebrały sektory: turystyka i rekreacja w gminie Pogorzela (1,6) oraz komunikacja i infrastruktura w gminie Poniec (1,7).

Przeważające pozytywne oceny sektora rolniczego (w ośmiu gminach nota wyższa lub równa 4,0) wynikają generalnie z rolniczego charakteru większości gmin na terenie objętym badaniem. W gminie Kobylin (nota najwyższa dla rolnictwa – 4,5) użytki rolne stanowią 80% powierzchni całkowitej tej jednostki terytorialnej i jest to drugi najwyższy wynik w odniesieniu do gmin sąsiadujących z gminą Kobylin[315]. Prawdopodobnie, niższą ocenę dla sektora przemysłu można także tłumaczyć przewagą produkcji rolniczej na terenie analizowanych gmin, choć, wpływ na ocenę konkretnych sektorów, prócz ilości podmiotów, z pewnością miała także wiedza respondentów o ogólnym poziomie zaawansowania produkcji rolniczej i przemysłowej na terenie gminy oraz o liczbie osób, które są zatrudnione w danych podmiotach gospodarczych. Natomiast wysoka ocena sektora turystycznego i rekreacyjnego wystawiona przez mieszkańców gminy Dolsk może wynikać m.in. z przeprowadzonych w latach 2010 – 2011 inwestycji w ramach projektu „Poprawa infrastruktury turystycznej w Dolsku". Projekt ten uzyskał dofinansowanie unijne w wysokości ponad 2 400 000 zł, a sama inwestycja polegała na podniesieniu standardu plaży miejskiej, kąpieliska, istniejących kortów, placu zabaw oraz parku w Dolsku[316].

[315] www.regioset.pl, [data dostępu: 28.02.2014].
[316] www.dolsk.pl, [data dostępu: 28.02.2014].

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

Tabela 4. Ocena rozwoju sektorów gospodarczych w podziale według gminy zamieszkania respondentów

	przemysł i handel	usługi	rolnictwo	komunikacja i infrastruktura	turystyka i rekreacja	usługi komunalne	kultura	opieka zdrowotna	oświata	pomoc społeczna	średnia ogółem
Borek Wielkopolski	3,1	3,4	3,8	3,9	4,2	4	4	3,3	3,9	3,4	3,7
Czempiń	3,2	3,4	3,7	2,9	2,7	3,6	3,9	3,1	3,8	3,6	3,4
Dolsk	2,7	2,5	4,3	3,1	4,5	2,9	4	2,7	4,2	3,4	3,4
Gostyń	3,4	3,5	3,5	3,5	3,2	3,2	3,5	2,6	3,5	3,2	3,3
Jutrosin	3,2	3,3	3,6	2,9	3,4	3,5	3,4	3,2	3,4	3,4	3,3
Kobylin	2,6	3,3	4,5	2,5	2,1	3,6	2,9	2,9	4,1	3,1	3,2
Kościan	3,1	3,5	2,1	3,3	3,5	3,1	2,5	3	3,8	3,2	3,1
Krobia	3,4	3,6	4,3	2,4	2,6	3,6	3,2	3,3	3,9	3,2	3,3
Krzywiń	3,2	3,4	4	2,2	3,1	2,8	2,9	2,7	3,3	3,1	3,1
Miejska Górka	3,3	3,5	4,1	2,4	2	3,9	3,7	4,2	4	3,5	3,4
Pakosław	2,6	3,3	4,1	3,1	3,9	3,5	3,7	2,7	3,5	3,1	3,4
Pępowo	**3,5**	**3,6**	**4,2**	**3,5**	**2,6**	**4,1**	**3,4**	**2,8**	**4**	**3,3**	**3,5**
Piaski	3,2	3,1	3,5	2,9	2,7	3,5	3,2	3,3	4,1	3,6	3,3
Pogorzela	2,5	3,3	4,2	1,9	1,6	3,1	2,5	2,8	3,1	2,7	2,8
Poniec	**3,5**	**3,5**	**3,7**	**1,7**	**2**	**3,4**	**3**	**2,4**	**2,7**	**2,9**	**2,9**

Kolor zielony oznacza najniższą wartość w kolumnie, czerwony – najwyższą.
Źródło: Opracowanie własne.

PARTYCYPACJA MIESZKAŃCÓW W PROCESACH ROZWOJOWYCH

Według sześciu na stu respondentów, mieszkańcy ich gminy są zdecydowanie zainteresowani tym, co dzieje się w miejscu ich zamieszkania. O umiarkowanym zainteresowaniu mieszkańców sprawami gminy było przekonanych 42% badanych osób. Blisko 18% ankietowanych uważało, że mieszkańcy raczej nie interesują się sprawami swojej gminy, zaś niewiele ponad 4% respondentów uznało, że społeczność lokalna w ich gminie zdecydowanie nie interesuje się sprawami gminy (wykres 6).

Wykres 6. Ocena zainteresowania mieszkańców sprawami gminy

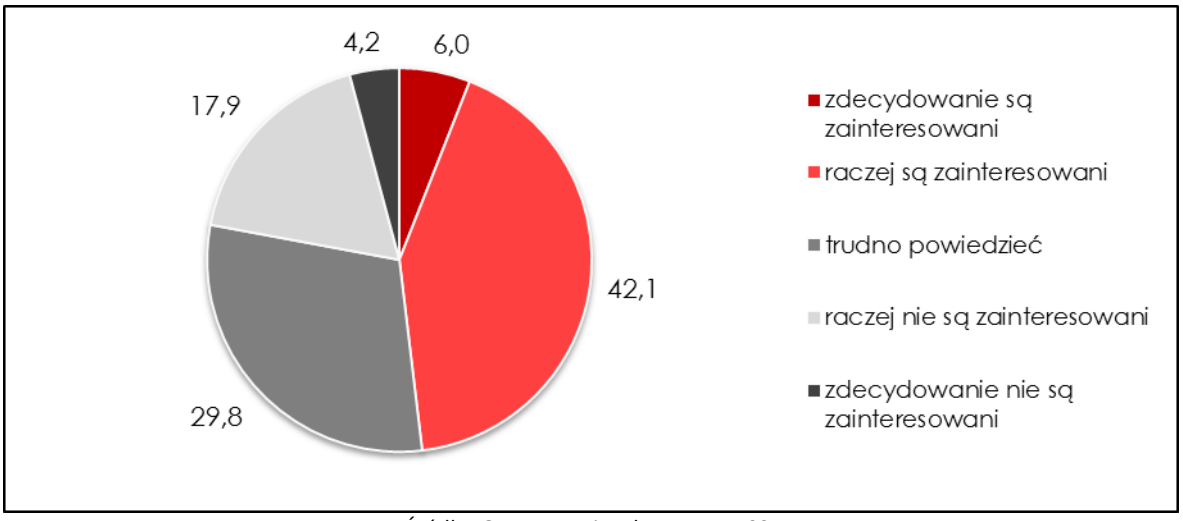

Źródło: Opracowanie własne. N = 503.

O zainteresowaniu mieszkańców sprawami gminy najbardziej przekonani byli respondenci pochodzący z terenu gminy Pakosław, bowiem 60% ankietowanych tam zamieszkałych zwróciło uwagę na umiarkowany lub wysoki poziom zainteresowania. Również w gminach Gostyń, Borek Wielkopolski oraz Piaski odsetek ocen potwierdzających zainteresowanie mieszkańców sprawami gminy kształtował się na wysokim poziomie. O braku tego zainteresowania najliczniej przekonani byli mieszkańcy gmin Dolsk (50% ocen negatywnych) oraz Pogorzela (42,9%) – zob. tabela 5. Powyższe dane mogą wskazywać na zróżnicowany poziom szeroko pojętego potencjału lokalnych społeczności, jeśli chodzi o zdolność zaangażowania się w sprawy gminy oraz w pewnym stopniu wskazują na stopień odpowiedzialności mieszkańców za miejsce swojego zamieszkania. Wysoki odsetek ocen pozytywnych dotyczących zainteresowania mieszkańców sprawami gminy w niektórych

jednostkach terytorialnych jest optymistycznym prognostykiem, jeśli chodzi o przyszłe wdrażanie planu współpracy międzysektorowej na szczeblu lokalnym w tychże gminach.

Tabela 5. Zainteresowanie mieszkańców sprawami gminy w opiniach respondentów w podziale według gmin (w %)

	mieszkańcy nie są zainteresowani sprawami gminy	trudno powiedzieć	mieszkańcy są zainteresowani sprawami gminy
Borek Wielkopolski	13,6	31,8	54,5
Czempiń	15,2	33,3	51,5
Dolsk	**50**	**22,2**	**27,8**
Gostyń	12,2	30,5	57,3
Jutrosin	27,8	27,8	44,4
Kobylin	25,9	22,2	51,9
Kościan	25,9	21,6	52,6
Krobia	17,9	46,2	35,9
Krzywiń	23,3	23,3	53,3
Miejska Górka	14,8	48,1	37
Pakosław	13,3	26,7	60
Pępowo	17,6	35,3	47,1
Piaski	25	20,8	54,2
Pogorzela	42,9	35,7	21,4
Poniec	33,3	42,9	23,8

Kolor zielony w kolumnie oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: opracowanie własne.

Spośród zaproponowanych w ankiecie przykładów działań obywatelskich najpopularniejszym wśród ankietowanych był udział w wyborach lokalnych (30% wszystkich wskazań). W dalszej kolejności wskazywano na przekazywanie 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego (blisko 25% odpowiedzi) oraz na wsparcie materialne lub finansowe instytucji pomocowych (20%). Podpisanie w ciągu ostatnich trzech lat protestu lub petycji stanowiło 9% odpowiedzi, natomiast uczestnictwo w sesjach rady gminy lub powiatu i w konsultacjach społecznych nieco ponad 6% (tabela 6).

Tabela 6. Działania obywatelskie podejmowane przez respondentów w miejscu zamieszkania w ciągu ostatnich 3 lat

rodzaj działania	liczba wskazań	%
udział w wyborach lokalnych	289	30,1
przekazanie 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego	239	24,9
przekazanie środków finansowych lub materialnych na rzecz instytucji lub organizacji realizującej cele publiczne	191	19,9
podpisanie protestu/petycji	87	9,1
udział w sesji rady gminy/powiatu	64	6,7
udział w konsultacjach społecznych	61	6,4
udział w pokojowej demonstracji publicznej, pikiecie, marszu itd.	28	2,9
OGÓŁEM	**959**	**100,0**

Uwaga: Respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź (maksymalnie wszystkie zaproponowane w ankiecie).
Źródło: Opracowanie własne. Odpowiedzi wielokrotne. N = 431.

Wśród innych działań obywatelskich wymienionych przez osoby ankietowane znalazły się między innymi: wsparcie potrzebujących (ubogich, niepełnosprawnych), prace na rzecz wsi oraz udział w spotkaniach mieszkańców (w ramach zebrań kół gospodyń wiejskich czy rad sołeckich lub zebrań wiejskich) – zob. tabela 7.

Tabela 7. Inne działania obywatelskie podejmowane przez respondentów w miejscu zamieszkania

aktywizacja grup nieformalnych	pomoc dla potrzebujących
pieniądze na Caritas	praca w OSP
członek rady sołeckiej	prace społeczne na wsi
czyn społeczny	rada rodziców i szkoły
doroczne akcje SMS-owe	udział w projektach wsi
działania na rzecz osób niepełnosprawnych	udział w spotkaniach KGW
festyny szkolne	zebranie sołeckie

Źródło: Opracowanie własne.

W podziale według gmin, zdecydowanie najwyższy wskaźnik dotyczący udziału w wyborach lokalnych został odnotowany pośród respondentów z gminy Pogorzela (69%), natomiast zdecydowanie najniższy w gminie Borek Wielkopolski (7,7%). Odnosząc powyższe dane do informacji na temat frekwencji wyborczej zebranych przez Państwową Komisję Wyborczą (PKW) w latach ubiegłych, należy zaznaczyć, że istnieje pewne powiązanie w tym aspekcie, bowiem, według danych PKW, w 2006 i 2010 roku frekwencja w gminie Pogorzela była

trzecią pod względem wysokości we wszystkich gminach powiatu gostyńskiego[317] - zob. tabela 8.

Przekazywanie 1% podatku na rzecz OPP cieszyło się największą popularnością wśród ankietowanych z gminy Gostyń (36%), natomiast wsparcie materialne lub finansowe dla instytucji pomocowych cieszyło się największą popularnością wśród mieszkańców gminy Borek Wielkopolski (46,2%).

Zdecydowanie najwięcej respondentów podpisało w ciągu ostatnich trzech lat protest lub petycję w gminach: Jutrosin (23,1%) oraz Borek Wielkopolski (19,2%). Ogólnie, zauważalna, wysoka wartość wskaźnika w tym aspekcie w gminach Miejska Górka, Krobia oraz Borek Wielkopolski prawdopodobnie jest związana z oprotestowaną przez mieszkańców sprawą potencjalnej budowy kopalni odkrywkowej na terenie gmin Krobia i Miejska Górka[318]. Natomiast w przypadku Jutrosina, często wskazywany przez mieszkańców udział w proteście najprawdopodobniej związany jest ze sprawą budowy zbiornika retencyjnego na terenie gminy, którego powstanie blokowali lokalni rolnicy w 2010 roku[319]. Ostatecznie zbiornik powstał i może on być wykorzystywany także w celach rekreacyjnych, co wpłynie z pewnością na rozwój gminy.

Bardzo pozytywnym wskaźnikiem partycypacji obywatelskiej w gminie Dolsk jest odsetek respondentów, którzy zadeklarowali swój udział w sesji rady gminy lub powiatu (18,4%) oraz udział w konsultacjach społecznych (20,4%).

Udział w demonstracji lub marszu zadeklarowało najwięcej mieszkańców gmin: Miejska Górka (11,1%) oraz Krobia (10,5%). Inicjatywy te także prawdopodobnie były związane ze wspominanym już wcześniej protestem dotyczącym powstania kopalni odkrywkowej.

[317] www.wybory2006.pkw.gov.pl oraz www.wybory2010.pkw.gov.pl, [data dostępu: 28.02.2014].
[318] www.stopkopalni.pl, [data dostępu: 28.02.2014].
[319] www.radiomerkury.pl, [data dostępu: 28.02.2014].

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

Tabela 8. Partycypacja obywatelska w podziale według gminy zamieszkania respondentów

	udział w wyborach lokalnych	przekazanie 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego	przekazanie środków na rzecz instytucji lub organizacji realizującej cele publiczne	podpisanie protestu/petycji	udział w sesji rady gminy/powiatu	udział w konsultacjach społecznych	udział w pokojowej demonstracji publicznej, pikiecie, marszu
Borek Wielkopolski	7,7	11,5	46,2	19,2	3,8	11,5	0,0
Czempiń	36,2	20,3	26,1	5,8	7,2	4,3	0,0
Dolsk	28,6	26,5	6,1	0,0	18,4	20,4	0,0
Gostyń	21,4	35,9	19,1	10,7	8,4	4,6	0,0
Jutrosin	41,0	10,3	7,7	23,1	7,7	7,7	2,6
Kobylin	36,8	26,5	19,1	4,4	4,4	7,4	1,5
Kościan	20,0	30,3	35,8	3,6	3,6	3,0	3,6
Krobia	32,6	22,1	5,8	17,4	3,5	8,1	10,5
Krzywiń	27,8	17,7	24,1	8,9	11,4	7,6	2,5
Miejska Górka	31,9	15,3	13,9	18,1	2,8	6,9	11,1
Pakosław	37,8	21,6	24,3	2,7	5,4	8,1	0,0
Pępowo	33,3	25,0	27,8	11,1	2,8	0,0	0,0
Piaski	38,6	31,6	7,0	8,8	10,5	3,5	0,0
Pogorzela	69,2	23,1	0,0	0,0	0,0	7,7	0,0
Poniec	50,0	25,0	3,1	3,1	9,4	6,3	3,1
ogółem	30,1	24,9	19,9	9,1	6,7	6,4	2,9

Uwaga: Respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź (maksymalnie wszystkie zaproponowane w ankiecie).
Kolor zielony w kolumnie oznacza wartość najniższą, czerwony – najwyższą.
Źródło: Opracowanie własne.

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

Respondenci najczęściej podejmowali aktywność społeczną związaną z członkostwem w jakieś organizacji w obrębie szeroko pojętego sektora stowarzyszeń, fundacji oraz organizacji (także o charakterze nieformalnym) – odsetek odpowiedzi potwierdzających taką aktywność osiągnął wartość ponad 32% (wykres 7). Zdecydowanie mniej osób było zaangażowanych w działalność klubów sportowych i hobbystycznych (prawie 13% ankietowanych), organizacji kościelnych (4,8%), związków zawodowych (4,6%) i partii politycznych (1,6%). Tabela 9. prezentuje natomiast wymienione przez respondentów inne podmioty, w których działalność byli oni zaangażowani.

Wykres 7. Członkostwo respondentów w organizacjach, stowarzyszeniach, itp.

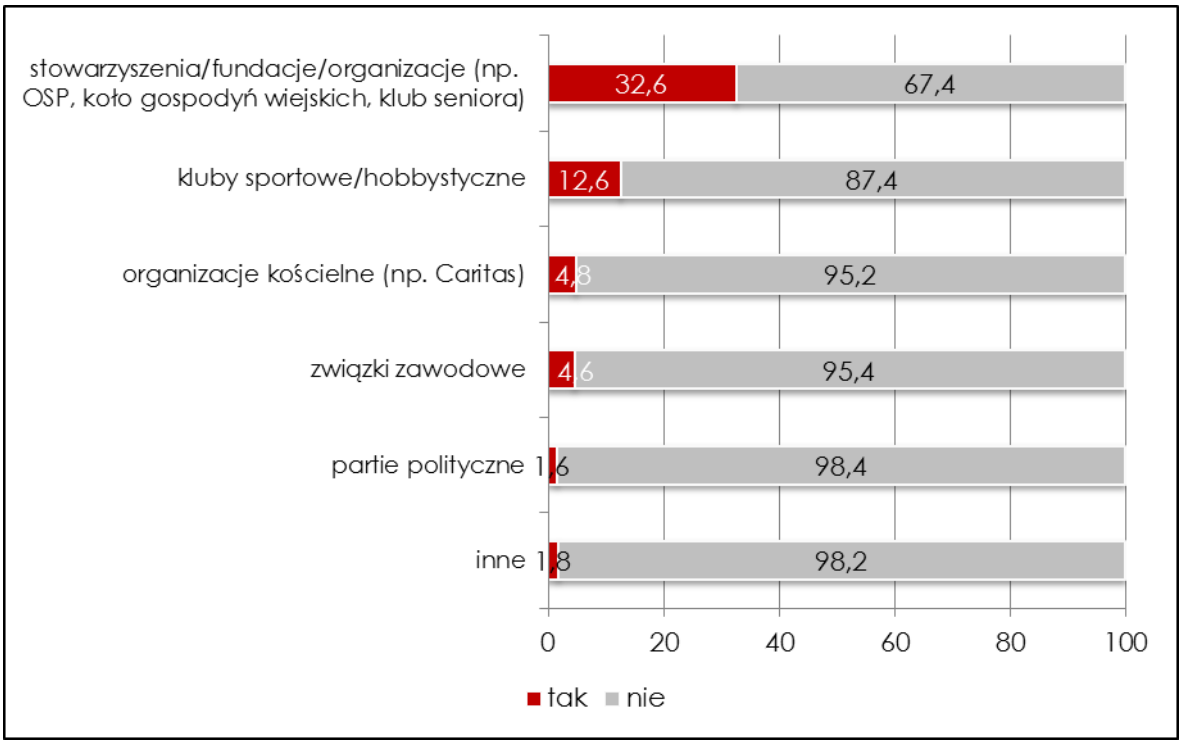

Uwaga: Respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź (maksymalnie wszystkie zaproponowane w ankiecie).
Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 9. Inne organizacje, w których działalność zaangażowani byli respondenci

rodzaj podmiotu	liczba wskazań
chór	2
związek emerytów	2
rada sołecka	1
anonimowi alkoholicy	1
zespół ds. ochrony pamięci i męczeństwa	1
rada rodziców	1

Źródło: Opracowanie własne.

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

Analizując partycypację respondentów w działaniach konkretnych podmiotów z sektora społecznego i publicznego należy odnieść poziom zaangażowania do konkretnych jednostek terytorialnych (tabela 10). Jeśli chodzi o zaangażowanie mieszkańców w inicjatywy stowarzyszeń, fundacji i organizacji (także nieformalnych), najwięcej respondentów zadeklarowało taką aktywność w gminach: Pakosław (ponad 73%) oraz Dolsk (55,6%) i Jutrosin (52,6%). Najmniejszy odsetek mieszkańców angażował się w działalność podmiotów z sektora NGO w gminach: Poniec (9,5%), Pępowo (11,8%) oraz Pogorzela (13,3%). W klubach sportowych lub hobbystycznych najczęściej działali mieszkańcy pochodzący z gminy Gostyń (blisko 23%).

Wysoki odsetek respondentów udzielających się w organizacjach społecznych w gminie Pakosław można wytłumaczyć obecnością na terenie tej jednostki terytorialnej czterech podmiotów, których działalność dotyczy przede wszystkim wspomagania rozwoju wspólnot i społeczności lokalnych: Centrum Rozwoju Gminy Pakosław, Stowarzyszenia „Emilia", Towarzystwa Przyjaźni Pakosław – Moult oraz organizacji „Gospodynie Wiejskie" Pakosławia[320].

Ogólnie rzecz biorąc, średni odsetek osób ankietowanych, które zadeklarowały swoje członkostwo w organizacjach oraz innych podmiotach był najwyższy w gminie Pakosław i wyniósł ponad 14%. Dalej w kolejności uplasowały się gminy Gostyń (11,8%) oraz Kobylin (12,3%). Najbardziej alarmująca sytuacja, jeśli chodzi o zaangażowanie mieszkańców w działalność różnych podmiotów, panuje w gminach: Poniec (średnia aktywność w zaproponowanych elementach wyniosła 4%), Pogorzela (4,6%) oraz Pępowo (6,9%). Powyższe dane świadczą w dużym stopniu o poziomie kapitału społecznego w danych gminach oraz mogą być ważnymi informacjami, jeśli chodzi o przyszłe planowanie współpracy międzysektorowej w gminach. Niektóre z jednostek terytorialnych objętych badaniem z pewnością wymagają szerszych działań aktywizacyjnych na rzecz mieszkańców niż miało to miejsce dotychczas.

[320] www.bazy.ngo.pl, [data dostępu: 28.02.2014].

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

Tabela 10. Członkostwo w organizacjach w podziale według gminy zamieszkania respondentów (w %)

	Stowarzyszenia, fundacje, organizacje	klubu sportowe, hobbystyczne	organizacje kościelne (np. Caritas)	związki zawodowe	partie polityczne	inne
Borek Wielkopolski	36,4	4,5	4,5	0	0	0
Czempiń	20	15,2	3	6,1	0	3
Dolsk	55,6	0	0	0	5,6	5,6
Gostyń	33,3	22,9	6,1	6	0	2,5
Jutrosin	52,6	0	5,6	0	5,6	0
Kobylin	37	16	12,5	4,2	4,2	0
Kościan	33,1	16,5	7	3,4	0,9	0
Krobia	25,6	12,8	5,1	7,7	0	0
Krzywiń	38,2	3,3	6,7	3,3	3,3	10,3
Miejska Górka	33,3	0	0	7,4	7,4	0
Pakosław	73,3	0	0	6,7	6,7	0
Pępowo	11,8	17,6	0	0	0	11,8
Piaski	29,2	12,5	0	12,5	0	4,2
Pogorzela	13,3	7,1	7,1	0	0	0
Poniec	9,5	9,5	0	4,8	0	0

Uwaga: Respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź (maksymalnie wszystkie zaproponowane w ankiecie).
Kolor zielony oznacza wartość najniższą w kolumnie, czerwony – najwyższą.
Źródło: Opracowanie własne.

Ponad 40% ankietowanych mieszkańców zadeklarowało, że chętnie zaangażowaliby się w działania na rzecz planowania rozwoju swojej gminy. Przeciwną deklarację złożyło 30% respondentów, natomiast niewiele ponad 28% osób nie potrafiło jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie (wykres 8).

Wykres 22. Deklaratywna chęć zaangażowania się respondentów w działania na rzecz planowania rozwoju gminy

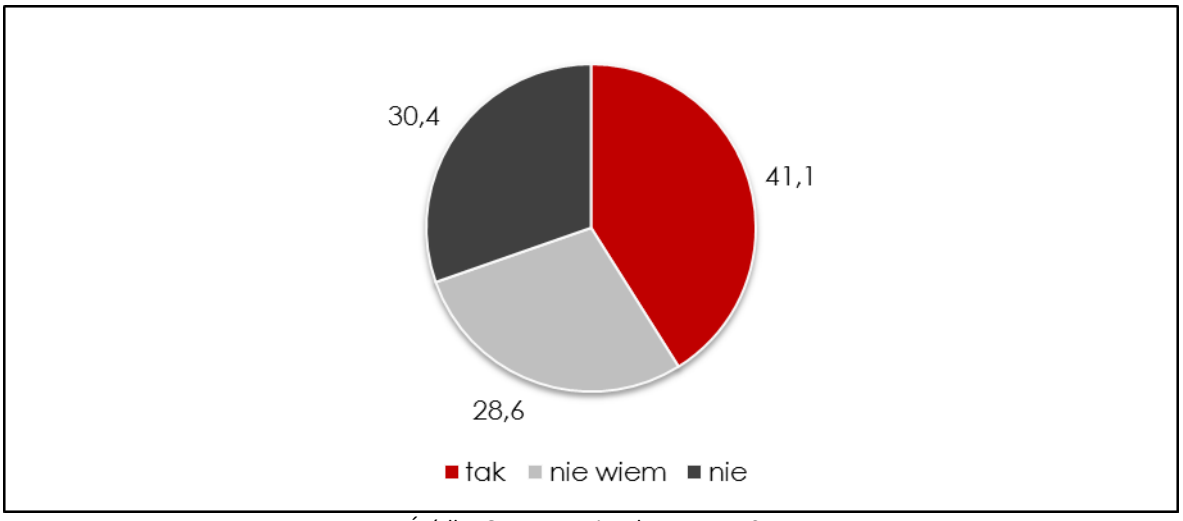

Źródło: Opracowanie własne. N = 504

Wśród wymienionych przez ankietowanych powodów dotyczących braku zaangażowania w działania na rzecz planowania rozwoju gminy znalazły się między innymi: brak czasu na tego typu aktywność (37% wszystkich wskazań), podeszły wiek (blisko 24%) oraz brak zainteresowania tego typu inicjatywami (17%). Pojawiły się też głosy na temat braku odpowiednich kompetencji oraz ogólny brak kreatywności, jeśli chodzi o działania na rzecz gminy (tabela 11). W świetle powyższych danych wydaje się, że bardzo istotne w przyszłym planowaniu współpracy międzysektorowej oraz w zwiększaniu poziomu partycypacji społecznej będą działania promocyjne wśród społeczności lokalnej oraz inicjatywy władz samorządowych, które przybliżą mieszkańcom kwestie współpracy na rzecz rozwoju gminy oraz zachęcą ich do powzięcia zaangażowania oraz odpowiedzialności za miejsce swojego zamieszkania. Istotnym wsparciem byłyby także projekty o charakterze warsztatowym, które pozwolą zapoznać mieszkańców z przykładowymi formami kreowania rozwoju gminy, w sposób pośredni podnosząc kompetencje mieszkańców.

Tabela 11. Powody braku zaangażowania w działania na rzecz planowania rozwoju gminy wskazane przez respondentów

Powód	Liczba wskazań	%
brak czasu	52	37,4
podeszły wiek	33	23,7
brak zainteresowania	24	17,3
brak chęci	18	12,9
problemy zdrowotne	7	5,0
brak odpowiednich kompetencji	4	2,9
brak kreatywności	1	0,7
OGÓŁEM	139	100,0

Uwaga: Respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź (maksymalnie wszystkie zaproponowane w ankiecie).
Źródło: Opracowanie własne. Odpowiedzi wielokrotne. N = 139.

Zdaniem 48% osób biorących udział w badaniu ankietowym, mieszkańcy gmin mają umiarkowany bądź znaczny wpływ na sytuację w ich miejscu zamieszkania (wykres 9). Natomiast 21,5% respondentów uznało, że w mniejszym lub większym stopniu mieszkańcy gmin nie mogą wpływać na to, co dzieje się w ich miejscu zamieszkania. Jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie nie potrafiło udzielić 30% badanych.

Wykres 9. Opinia respondentów na temat realnego wpływu mieszkańców gminy na to, co dzieje się na jej terenie

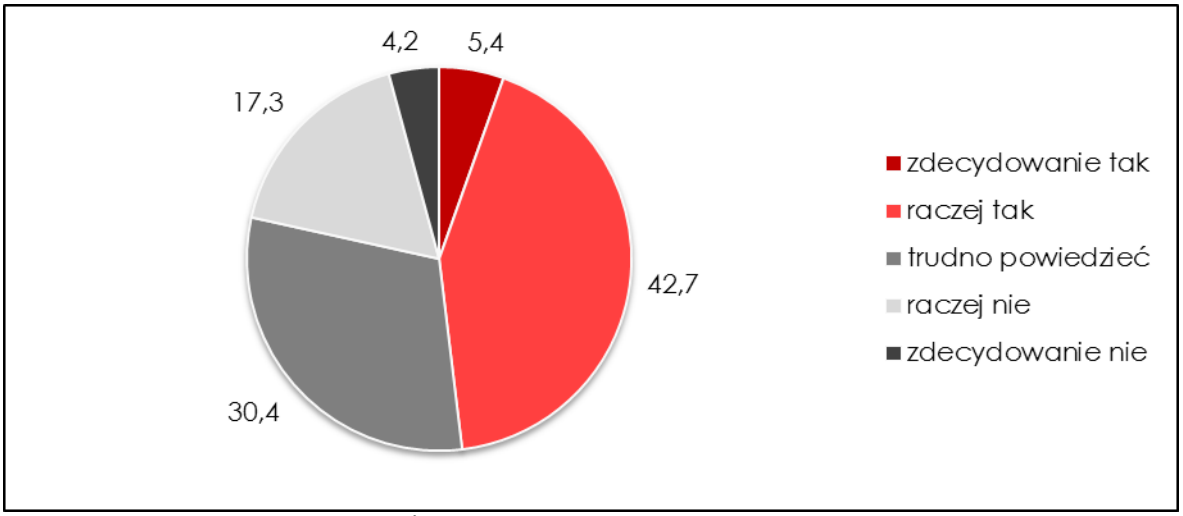

Źródło: opracowanie własne. N = 497.

Połowa z respondentów twierdziła, że w miejscu ich zamieszkania działają osoby, które aktywizują pozostałych mieszkańców do podejmowania inicjatyw na rzecz rozwoju lokalnego (wykres 10). Lokalnych aktywistów nie znało blisko 20% ankietowanych osób, zaś 30% badanych nie potrafiło jednoznacznie stwierdzić czy w ich gminie działają osoby podejmujące działania aktywizacyjne wśród mieszkańców.

Wykres 10. Obecność w gminach reprezentowanych przez respondentów osoby/osób, które podejmują działania aktywizacyjne wśród innych mieszkańców

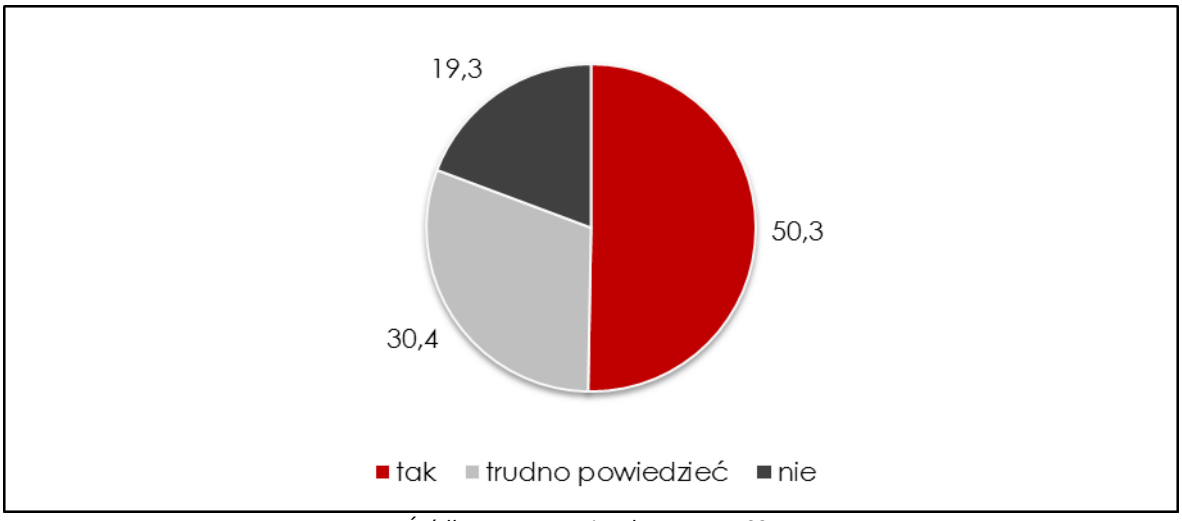

Źródło: opracowanie własne. N = 503.

Mieszkańcy, którzy wzięli udział w badaniu pośród osób lub grup osób, które w miejscu ich zamieszkania podejmują działania aktywizujące lokalną społeczność, najczęściej wymieniali jednostki bądź zbiorowości związane ze sprawowaniem funkcji na szczeblu gminnym lub powiatowym (osoby na stanowisku sołtysa – blisko 17% wskazań, radni – 15% wskazań) oraz związane z szeroko pojętą działalnością w stowarzyszeniach oraz z działalnością społeczną (łącznie 73 wskazania). Ankietowani wskazywali także na inicjatywy aktywizacyjne podejmowane przez koła gospodyń wiejskich (blisko 6% wskazań), pracowników jednostek oświatowych (nauczycieli oraz dyrektorów placówek - łącznie 23 wskazania) czy osoby zaangażowane w działalność klubów sportowych czy placówek kulturalnych. Bardzo rzadko odnoszono się do osób z sektora gospodarczego (przedsiębiorców), księży czy przedstawicieli lokalnych mediów (tabela 12).

Tabela 12. Wskazane przez respondentów osoby lub grupy osób podejmujące działania aktywizacyjne wśród mieszkańców

Osoby lub grupy osób, które podejmują działania aktywizacyjne wśród innych mieszkańców	liczba wskazań	%
sołtys	52	16,7
radna/y	47	15,1
stowarzyszenia	42	13,5
działacze społeczni	31	10,0
gospodynie domowe/koła gospodyń wiejskich	18	5,8
Ochotnicze Straże Pożarne	16	5,1
dyrektor szkoły	12	3,9

Tabela 12. Wskazane przez respondentów osoby lub grupy osób podejmujące działania aktywizacyjne wśród mieszkańców – c.d.

Osoby lub grupy osób, które podejmują działania aktywizacyjne wśród innych mieszkańców	liczba wskazań	%
pracownicy urzędu	12	3,9
nauczyciele	11	3,5
kluby sportowe/prezesi klubów	10	3,2
ośrodek kultury/sportu	10	3,2
burmistrz	9	2,9
rada sołecka	7	2,3
klub seniora	6	1,9
młodzież	5	1,6
przedsiębiorcy	5	1,6
ksiądz	3	1,0
wójt	3	1,0
lekarze	3	1,0
grupa odnowy wsi	2	0,6
harcerze	1	0,3
poseł	1	0,3
przewodniczący rady gminy	1	0,3
wolontariusze	1	0,3
zarząd osiedla	1	0,3
wicestarosta	1	0,3
przedstawiciele lokalnych mediów	1	0,3
OGÓŁEM	311	100,0

Uwaga: Respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź (maksymalnie wszystkie zaproponowane w ankiecie).
Źródło: Opracowanie własne. Odpowiedzi wielokrotne. N = 177.

Natomiast jeśli chodzi o osoby lub grupy osób, które zdaniem respondentów mogłyby w skuteczny sposób zachęcać mieszkańców gmin do zaangażowania na polu rozwoju swojego miejsca zamieszkania, ankietowani podobnie jak w przypadku danych zaprezentowanych w tabeli 12. podkreślali przede wszystkim rolę w tym procesie osób zaangażowanych w działalność władz samorządowych (radni - blisko co czwarte wskazanie, sołtysi – 15% wskazań, burmistrzowie – 5% wskazań) oraz osób zaangażowanych w działalność szeroko pojętych organizacji i stowarzyszeń (niewiele ponad 15% wskazań). Badane osoby wspominały także między innymi o księżach, nauczycielach oraz Ochotniczych Strażach Pożarnych. Bardzo rzadko wspominano o przedsiębiorcach, natomiast nie odnotowano żadnego wskazania dotyczącego lokalnych dziennikarzy (tabela 13).

Tabela 13. Wskazane przez respondentów osoby lub grupy osób, które mogłyby skutecznie zachęcić mieszkańców do zaangażowania się w sprawy gminy lub powiatu

osoba lub grupa osób, która mogłaby skutecznie zachęcić mieszkańców do zaangażowania się w sprawy gminy/powiatu	liczba wskazań	%
radni	97	24,4
organizacje/stowarzyszenia/fundacje	61	15,3
sołtys	60	15,1
koła gospodyń wiejskich	20	5,0
burmistrzowie	20	5,0
osoby mające poparcie społeczne	19	4,8
Ochotnicze Straże Pożarne	19	4,8
ksiądz	19	4,8
władze	13	3,3
nauczyciele	11	2,8
pracownicy urzędu	10	2,5
rada sołecka	10	2,5
młodzież	9	2,3
dyrektor szkoły	6	1,5
klub seniora	4	1,0
prezesi klubów sportowych	4	1,0
wójt	4	1,0
lokalni liderzy	3	0,8
pracownicy domów kultury	2	0,5
samorządowcy	2	0,5
sportowcy	2	0,5
poseł	1	0,3
sąsiad	1	0,3
przedsiębiorcy	1	0,3
OGÓŁEM	398	100,0

Uwaga: Respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź (maksymalnie wszystkie zaproponowane w ankiecie).
Źródło: Opracowanie własne. Odpowiedzi wielokrotne. N = 288.

Podsumowując dane zawarte w tabeli 12 oraz w tabeli 13, należy stwierdzić, iż mieszkańcy gmin objętych projektem zauważają przede wszystkim aktualne zaangażowanie władz samorządowych oraz organizacji społecznych w inicjatywy na rzecz aktywizacji lokalnej społeczności i zarazem wymagają dalszych tego typu działań od osób i podmiotów z sektora publicznego i społecznego. Wynika z tego zatem, że po stronie właśnie tych dwóch sektorów leży obowiązek podejmowania działań aktywizacyjnych. Z pewnością proces ten wymaga

promowania lub nawet wykreowania lokalnych liderów, którzy mogą pochodzić z różnych środowisk, lecz muszą oni posiadać zaufanie społeczne oraz poparcie dla swojej działalności wśród mieszkańców.

4. PODSUMOWANIE

Pierwsza część analizy badania ilościowego techniką PAPI z mieszkańcami gmin objętych projektem „Partnerstwo samorządów Południowej Wielkopolski na rzecz zwiększania dostępności i jakości usług publicznych" dotyczyła opinii respondentów na temat rozwoju gospodarczego ich miejsca zamieszkania. Należy stwierdzić, że ankietowani ocenili rozwój gospodarczy oraz kierunek rozwoju swoich gmin umiarkowanie pozytywnie, bowiem średnia not dla tych dwóch elementów wyniosła 3,45 w skali pięciopunktowej. Najczęściej, ankietowani wystawili w obydwu przypadkach ocenę 4 (zrobiło tak około 40% osób). Bardzo źle rozwój gospodarczy swojej gminy oceniło zaledwie 3% respondentów, zaś kierunek rozwoju gminy niecałe 4% badanych.

Z poziomu rozwoju gospodarczego swojej gminy najbardziej zadowoleni byli respondenci z Dolska (średnia ocena wynosiła 4 punkty) oraz Pępowa i Jutrosina (po 3,7). Również ankietowani z terenu gminy Dolsk najwyżej ocenili kierunek, w którym rozwija się ich gmina. W dalszej kolejności najwyższe noty w tym elemencie wystawili respondenci z gmin Pępowo oraz Gostyń (odpowiednio 3,8 oraz 3,7). Na przeciwległym biegunie znalazły się oceny mieszkańców gminy Krzywiń, którzy w obydwu zestawieniach wystawili najniższe noty na poziomie 2,5. Z poziomu rozwoju swojej gminy zdecydowanie nie byli zadowoleni również mieszkańcy gminy Pogorzela (2,6), zaś z kierunku rozwoju badania mieszkańcy z gminy Pogorzela oraz Poniec (po 2,8).

Respondenci poproszeni o ocenę konkretnych sektorów gospodarki w swojej gminie najlepsze zdanie mieli na temat oświaty (średnia nota na skali pięciopunktowej to 3,7), rolnictwa (3,5), usług (3,4) oraz usług komunalnych (3,4). Najgorzej został oceniony przez badanych poziom rozwoju takich sektorów jak: turystyka (3,0), opieka zdrowotna (3,0) oraz komunikacja i infrastruktura (2,9). W podziale według miejsca zamieszkania respondentów, najwyższa średnia ocen została uzyskana w gminie Borek Wielkopolski (3,7), zatem wynik ten

pokrywa się w dużym stopniu z danymi na temat ogólnego zadowolenia z poziomu rozwoju i kierunku rozwoju gmin. Najniższe średnie noty odnotowano dla gmin: Krzywiń, Pogorzela i Poniec, co też potwierdza wcześniej opisane dane. Sektor oświaty, który zebrał najwyższe noty od ogółu respondentów, najwyżej oceniony został w gminie Dolsk (4,2) oraz w gminach Piaski i Kobylin (po 4,1). Rolnictwo, które uzyskało drugi wynik, było oceniane bardzo wysoko prawie we wszystkich gminach, z wyjątkiem gminy Kościan, gdzie średnia odnotowana ocena wyniosła 2,1. Generalnie, najwyżej oceniono rolnictwo w gminie Kobylin (4,5) oraz turystykę i rekreację w gminie Dolsk (4,5). Najniższe oceny zaś zebrały sektory: turystyka i rekreacja w gminie Pogorzela (1,6) oraz komunikacja i infrastruktura w gminie Poniec (1,7).

Przeważające pozytywne oceny sektora rolniczego (w ośmiu gminach nota wyższa lub równa 4,0) wynikają generalnie z rolniczego charakteru większości gmin objętych badaniem. W gminie Kobylin (nota najwyższa dla rolnictwa – 4,5) użytki rolne stanowią 80% powierzchni całkowitej tej jednostki terytorialnej i jest to drugi najwyższy wynik w odniesieniu do gmin sąsiadujących z gminą Kobylin. Prawdopodobnie, niższą ocenę dla sektora przemysłu można także tłumaczyć przewagą produkcji rolniczej na terenie analizowanych gmin, choć wpływ na ocenę konkretnych sektorów, prócz ilości podmiotów, z pewnością miała także wiedza respondentów o ogólnym poziomie zaawansowania produkcji rolniczej i przemysłowej na terenie gminy oraz o liczbie osób, które są zatrudnione w podmiotach gospodarczych. Natomiast wysoka ocena sektora turystycznego i rekreacyjnego wystawiona przez mieszkańców gminy Dolsk może wynikać z przeprowadzonych w latach 2010-2011 inwestycji w ramach projektu „Poprawa infrastruktury turystycznej w Dolsku".

Drugim działem tematycznym zawartym w treści kwestionariusza ankiety była partycypacja obywatelska w procesach na rzecz planowania rozwoju gmin.

Ogólna opina ankietowanych o zainteresowaniu mieszkańców sprawami swojej gminy była umiarkowanie pozytywna, bowiem 42% badanych uznało, że obywatele są raczej zainteresowani sprawami swojej gminy, zaś według sześciu na stu respondentów mieszkańcy ich gminy są zdecydowanie zainteresowani tym, co dzieje się w miejscu ich zamieszkania. O zainteresowaniu mieszkańców sprawami gminy najbardziej przekonani byli respondenci pochodzący z terenu gminy Pakosław, bowiem 60% ankietowanych z tej gminy zwróciło

uwagę na umiarkowany lub wysoki poziom zainteresowania. Również w gminach Gostyń, Borek Wielkopolski oraz Piaski odsetek ocen potwierdzających zainteresowanie mieszkańców sprawami gminy kształtował się na wysokim poziomie. O braku tego zainteresowania najliczniej przekonani byli mieszkańcy gmin Dolsk (50% ocen negatywnych) oraz Pogorzela (42,9%). Powyższe dane wskazują na zróżnicowany poziom szeroko pojętego potencjału lokalnych społeczności, jeśli chodzi o zdolność zaangażowania się w sprawy gminy oraz w pewnym stopniu wskazują na stopień odpowiedzialności mieszkańców za miejsce swojego zamieszkania. Wysoki odsetek ocen pozytywnych dotyczących zainteresowania mieszkańców sprawami gminy w kilku wskazanych wyżej przypadkach jest optymistycznym prognostykiem, jeśli chodzi o przyszłe wdrażanie planu współpracy międzysektorowej na szczeblu lokalnym w niektórych gminach.

Drugim z aspektów dotyczących partycypacji i poddanych weryfikacji wśród mieszkańców objętych badaniem był udział respondentów w działaniach obywatelskich. Spośród zaproponowanych w ankiecie przykładów działań obywatelskich najpopularniejszym wśród ankietowanych był udział w wyborach lokalnych (30% wszystkich wskazań). W dalszej kolejności wskazywano na przekazywanie 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego (blisko 25% odpowiedzi) oraz na wsparcie materialne lub finansowe instytucji pomocowych (20%). Podpisanie w ciągu ostatnich trzech lat protestu lub petycji stanowiło 9% odpowiedzi, natomiast uczestnictwo w sesjach rady gminy lub powiatu i w konsultacjach społecznych nieco ponad 6%. W podziale według gmin, zdecydowanie najwyższy wskaźnik dotyczący udziału w wyborach lokalnych został odnotowany pośród respondentów z gminy Pogorzela (69%), natomiast zdecydowanie najniższy w gminie Borek Wielkopolski (7,7%). Przekazywanie 1% podatku na rzecz OPP cieszyło się największą popularnością wśród ankietowanych z gminy Gostyń (36%), natomiast wsparcie materialne lub finansowe dla instytucji pomocowych cieszyło się największą popularnością wśród mieszkańców gminy Borek Wielkopolski (46,2%). Zdecydowanie najwięcej respondentów podpisało w ciągu ostatnich trzech lat protest lub petycję w gminach: Jutrosin (23,1%) oraz Borek Wielkopolski (19,2%). Wysoka wartość wskaźnika w tym aspekcie w tych gminach, a także na terenie gmin Miejska Górka oraz Krobia związana była z lokalnymi protestami w przeciągu ostatnich lat,

które dotyczyły inwestycji na terenie gmin (powstanie zbiornika retencyjnego oraz kopalni odkrywkowej).

Trzeci aspekt wchodzący w skład działu tematycznego związanego z partycypacją obywatelską dotyczył zaangażowania respondentów w działalność podmiotów z różnych sektorów, ze szczególnym uwzględnieniem sektora społecznego. Respondenci najczęściej podejmowali aktywność związaną z członkostwem w jakieś organizacji w obrębie szeroko pojętego sektora stowarzyszeń, fundacji oraz organizacji (także o charakterze nieformalnym) – odsetek odpowiedzi potwierdzających taką aktywność osiągnął wartość ponad 32%. Zdecydowanie mniej osób było zaangażowanych w działalność klubów sportowych i hobbystycznych (prawie 13% odpowiedzi), organizacji kościelnych (4,8%), związków zawodowych (4,6%) i partii politycznych (1,6%). Jeśli chodzi o zaangażowanie mieszkańców w inicjatywy stowarzyszeń, fundacji i organizacji, najwięcej respondentów zadeklarowało taką aktywność w gminach: Pakosław (ponad 73%) oraz Dolsk (55,6%) i Jutrosin (52,6%). Najmniejszy odsetek mieszkańców angażował się w działalność podmiotów z sektora NGO w gminach: Poniec (9,5%), Pępowo (11,8%) oraz Pogorzela (13,3%). W klubach sportowych lub hobbystycznych najczęściej działali mieszkańcy pochodzący z gminy Gostyń (blisko 23%).

Ogólnie rzecz biorąc, średni odsetek osób ankietowanych, które zadeklarowały swoje członkostwo w organizacjach oraz innych podmiotach był najwyższy w gminie Pakosław i wyniósł ponad 14%. Dalej w kolejności uplasowały się gminy Gostyń (11,8%) oraz Kobylin (12,3%). Generalnie, najbardziej alarmująca sytuacja, jeśli chodzi o zaangażowanie mieszkańców w działalność różnych podmiotów panuje w gminach: Poniec (średnia aktywność w zaproponowanych elementach wyniosła 4%), Pogorzela (6%) oraz Pępowo (7%). Powyższe dane mogą świadczyć w dużym stopniu o poziomie kapitału społecznego w poszczególnych gminach oraz mogą być ważnymi informacjami, jeśli chodzi o przyszłe planowanie współpracy międzysektorowej. Niektóre z jednostek terytorialnych objętych badaniem z pewnością wymagają szerszych działań aktywizacyjnych na rzecz mieszkańców niż miało to miejsce dotychczas (np. w formie konsultacji społecznych czy projektów warsztatowych wspierających budowanie współpracy między mieszkańcami).

Ponad 40% ankietowanych mieszkańców zadeklarowało, że chętnie zaangażowaliby się w działania na rzecz planowania rozwoju swojej gminy. Przeciwną deklarację złożyło 30%

respondentów. Wśród wymienionych przez ankietowanych powodów dotyczących braku zaangażowania w działania na rzecz planowania rozwoju gminy znalazły się między innymi: brak czasu na tego typu aktywność (37% wszystkich wskazań) czy brak zainteresowania tego typu inicjatywami (17%). Pojawiły się też głosy na temat braku odpowiednich kompetencji oraz ogólny brak kreatywności, jeśli chodzi o działania na rzecz gminy.

W świetle powyższych danych wydaje się, że bardzo istotne w przyszłym planowaniu współpracy międzysektorowej oraz w zwiększaniu poziomu partycypacji społecznej będą działania promocyjne wśród społeczności lokalnej oraz inicjatywy władz samorządowych, które przybliżą mieszkańcom kwestie współpracy na rzecz rozwoju gminy oraz zachęcą ich do powzięcia zaangażowania oraz odpowiedzialności za miejsce swojego zamieszkania. Wskazania negatywne dotyczące deklaracji na temat hipotetycznego zaangażowania się respondentów w działania na rzecz gminy wiążą się też w pewnym stopniu z wynikami na temat opinii o realnym wpływie mieszkańców na sytuację w ich gminie. Zdaniem 48% osób biorących udział w badaniu mieszkańcy gmin mają umiarkowany bądź znaczny wpływ na sytuację w ich miejscu zamieszkania, lecz jedna piąta respondentów uznała, że w mniejszym lub większym stopniu mieszkańcy gmin nie mogą wpływać na to, co dzieje się w ich miejscu zamieszkania.

Ostatnim z elementów badania była prośba o wskazanie przez badane osoby jednostek bądź innych podmiotów, które podejmują obecnie, bądź powinny podejmować w przyszłości, działania aktywizujące mieszkańców do podjęcia inicjatyw na rzecz swojego miejsca zamieszkania. Połowa respondentów twierdziła, że w miejscu ich zamieszkania działają osoby lub podmioty, które aktywizują pozostałych mieszkańców do podejmowania inicjatyw na rzecz rozwoju lokalnego. Pośród nich, najczęściej wymieniano jednostki bądź zbiorowości związane ze sprawowaniem funkcji na szczeblu gminnym lub powiatowym (osoby na stanowisku sołtysa – blisko 17% wskazań, radni – 15% wskazań) oraz związane z szeroko pojętą działalnością w stowarzyszeniach oraz działalnością społeczną (łącznie 73 wskazania). Ankietowani wskazywali także na inicjatywy aktywizacyjne podejmowane przez koła gospodyń wiejskich (blisko 6% wskazań), pracowników jednostek oświatowych (nauczycieli oraz dyrektorów placówek - łącznie 23 wskazania) czy osoby zaangażowane w działalność klubów sportowych lub placówek kulturalnych. Bardzo rzadko odnoszono się do osób

z sektora gospodarczego (przedsiębiorców), księży czy przedstawicieli lokalnych mediów. Jeśli chodzi o osoby lub grupy osób, które zdaniem respondentów mogłyby w skuteczny sposób zachęcać mieszkańców gmin do zaangażowania na polu rozwoju swojego miejsca zamieszkania, ankietowani również podkreślali rolę w tym procesie osób zaangażowanych w działalność władz samorządowych (radni - blisko co czwarte wskazanie, sołtysi – 15% wskazań, burmistrzowie – 5% wskazań) oraz osób zaangażowanych w działalność szeroko pojętych organizacji i stowarzyszeń (niewiele ponad 15% wskazań). Badane osoby wspominały także między innymi o księżach, nauczycielach oraz Ochotniczych Strażach Pożarnych. Bardzo rzadko wspominano o przedsiębiorcach, natomiast nie odnotowano żadnego wskazania dotyczącego lokalnych dziennikarzy.

Podsumowując powyższe informacje, należy stwierdzić, że mieszkańcy gmin objętych badaniem zauważają przede wszystkim aktualne zaangażowanie władz samorządowych oraz organizacji społecznych w inicjatywy na rzecz aktywizacji lokalnych społeczności i zarazem wymagają dalszych tego typu działań od osób i podmiotów z sektora publicznego i społecznego. Wynika z tego zatem, że głównie po stronie tych dwóch sektorów leży obowiązek podejmowania działań aktywizacyjnych. Z pewnością proces ten wymaga wypromowanie lub wykreowania lokalnych liderów, którzy mogą pochodzić z różnych środowisk, lecz muszą oni posiadać zaufanie społeczne oraz poparcie dla swojej działalności wśród mieszkańców.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Płeć respondentów (w %) 672
Wykres 2. Wykształcenie respondentów (w %) 673
Wykres 3. Miejsce zamieszkania respondentów (w %) 673
Wykres 4. Ocena poziomu i kierunku rozwoju gospodarczego gmin reprezentowanych przez respondentów 675
Wykres 5. Ocena poziomu rozwoju poszczególnych sektorów w gminach reprezentowanych przez respondentów (1 – słabo rozwinięty, 5 – bardzo dobrze rozwinięty) 677
Wykres 6. Ocena zainteresowania mieszkańców sprawami gminy 680
Wykres 7. Członkostwo respondentów w organizacjach, stowarzyszeniach, itp. 685
Wykres 8. Deklaratywna chęć zaangażowania się respondentów w działania na rzecz planowania rozwoju gminy 688
Wykres 9. Opinia respondentów na temat realnego wpływu mieszkańców gminy na to, co dzieje się na jej terenie 689
Wykres 10. Obecność w gminach reprezentowanych przez respondentów osoby/osób, które podejmują działania aktywizacyjne wśród innych mieszkańców 690

SPIS TABEL

Tabela 1. Pytania badawcze uwzględnione w kwestionariuszu wywiadu (PAPI) 677
Tabela 2. Udział w ankiecie osób z poszczególnych gmin objętych badaniem 681
Tabela 3. Ocena rozwoju i kierunku rozwoju gminy w podziale według gminy zamieszkania respondentów 683
Tabela 4. Ocena rozwoju sektorów gospodarczych w podziale według gminy zamieszkania respondentów 686
Tabela 5. Zainteresowanie mieszkańców sprawami gminy w opiniach respondentów w podziale według gmin (w %) 688
Tabela 6. Działania obywatelskie podejmowane przez respondentów w miejscu zamieszkania w ciągu ostatnich 3 lat 689
Tabela 7. Inne działania obywatelskie podejmowane przez respondentów w miejscu zamieszkania 689
Tabela 8. Partycypacja obywatelska w podziale według gminy zamieszkania respondentów 691
Tabela 9. Inne organizacje, w których działalność zaangażowani byli respondenci 685
Tabela 10. Członkostwo w organizacjach w podziale według gminy zamieszkania respondentów (w %) 687
Tabela 11. Powody braku zaangażowania w działania na rzecz planowania rozwoju gminy wskazane przez respondentów 689
Tabela 12. Wskazane przez respondentów osoby lub grupy osób podejmujące działania aktywizacyjne wśród mieszkańców 690
Tabela 13. Wskazane przez respondentów osoby lub grupy osób, które mogłyby skutecznie zachęcić mieszkańców do zaangażowania się w sprawy gminy lub powiatu 692

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

CZĘŚĆ III

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

WNIOSKI I REKOMENDACJE

L.p.	Obszar problemowy	Wnioski	Rekomendacje	Sposoby wdrożenia	Adresaci rekomendacji/Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie
1.	Poziom zainteresowania sprawami lokalnymi ze strony mieszkańców oraz uczestnictwo w życiu publicznym.	Poziom zainteresowania działaniami władz samorządowych szczebla gminnego i powiatowego wśród mieszkańców jest stosunkowo niski. Niski jest także stopień partycypacji obywatelskiej, co wynika z jednej strony ze stosunkowo niskiego kapitału społecznego, a z drugiej strony z braku zakorzenionych tradycji w zakresie aktywnego uczestnictwa w życiu publicznym. Sposoby uczestnictwa w sprawowaniu władzy (nie tylko na poziomie lokalnym) ograniczają się w większości do udziału w wyborach. Stosunkowo niewielka jest także liczba liderów lokalnych, którzy poprzez swoje działania mogliby zachęcać mieszkańców do większej aktywności. Również władze samorządowe są dosyć pasywne w zakresie angażowania mieszkańców do wspólnych działań.	Konieczne jest podejmowanie regularnych działań mających na celu zwiększenie zainteresowania sprawami lokalnymi wśród mieszkańców przede wszystkim poprzez zwiększenie świadomości co do znaczenia i roli, jaką w procesie rozwoju lokalnego pełnią mieszkańcy. Ze względu na rozwijające się społeczeństwo informacyjne oraz znaczenie Internetu jako źródła informacji warto zarówno działania informacyjne, jak i promocyjne prowadzić przede wszystkim w Internecie. Istotne znaczenie ma także forma atrakcyjna dla współczesnego odbiorcy. Przydatnym rozwiązaniem może być rozpowszechnianie informacji o dobrych praktykach gmin, które włączają skutecznie mieszkańców w różnego typu działania konsultacyjne i integracyjne. Konieczne jest także prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych dotyczących zakresu odpowiedzialności osób na	Działania zorientowane na łatwy dostęp do informacji na temat decyzji władz gminnych i powiatowych wraz z wyjaśnianiem ich przesłanek. Szczególne znaczenie dla skuteczności tego procesu ma położenie akcentu na promowanie działalności samorządowej w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych szczególnie pod względem uświadomienia negatywnych skutków braku uczestnictwa w podejmowaniu decyzji ze strony mieszkańców. Promocja dobrych praktyk w zakresie uczestnictwa w wyborach i konsultacjach poprzez media lokalne.	LGD „Gościnna Wielkopolska” Władze samorządowe na szczeblu gminnym i powiatowym Organizacje poza-rządowe działające w obszarze budowania społeczeństwa obywatelskiego Władze oświatowe odpowiedzialne za tworzenie i akceptowanie programów edukacyjnych z zakresu takich przedmiotów, jak wiedza o społeczeństwie czy ścieżek edukacyjnych z zakresu wychowania obywatelskiego.

			poszczególnych stanowiskach we władzach samorządowych.		
2.	Liczba i zakres zadań JST przekazywanych do realizacji organizacjom pozarządowym	JST bardzo często nie postrzegają NGO jako pełnoprawnych partnerów w procesach decyzyjnych, mimo deklaracji władz samorządowych o otwarciu na współpracę. W toku badań zidentyfikowano dość ograniczone zaufanie administracji publicznej do organizacji trzeciego sektora przejawiające się m.in. w stosunkowo niewielkiej jak na możliwości i efektywność działania NGO liczbie zleconych zadań oraz puli środków przekazywanych na te działania. Należy jednak zauważyć, że poszczególne gminy objęte projektem charakteryzują się dość dużym zróżnicowaniem w tym zakresie. Jako przykłady jednostek, które najaktywniej współpracują z trzecim sektorem i stale rozwijają formy oraz zakres tej współpracy można wskazać Pakosław, Krzywiń, Jutrosin i Miejską Górkę.	Konieczne jest zwiększenie świadomości przedstawicieli władz lokalnych oraz urzędników w zakresie korzyści ze współpracy z organizacjami trzeciego sektora. Ze strony NGO konieczna jest także poprawa własnej wiarygodności, poprzez podniesienie kompetencji w zakresie realizacji zadań publicznych oraz ich właściwego i rzetelnego rozliczania.	Zwiększenie środków finansowych oraz liczby działań przekazywanych przez sektor publiczny organizacjom pozarządowym w ramach zadań pożytku publicznego. Opracowywanie i konsultowanie wieloletnich programów współpracy JST z NGO w celu wsparcia strategicznego planowania współpracy międzysektorowej. Promocja dobrych praktyk w zakresie zlecania zadań publicznych organizacjom trzeciego sektora, prowadzenie badań i analiz pokazujących efektywność takich działań, lobbing NGO w środowiskach samorządowych (z wykorzystaniem możliwości i skali działania organizacji parasolowych).	LGD „Gościnna Wielkopolska” Jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego i powiatowego, NGO, organizacje zrzeszające NGO (tzw. organizacje parasolowe).
3.	Potencjał i wizerunek organizacji pozarządowych oraz realizowana przez nie polityka informacyjna	W toku badania zidentyfikowano zróżnicowany potencjał poszczególnych gmin objętych projektem w zakresie liczebności i aktywności organizacji pozarządowych. Należy jednak zauważyć stały trend polegający na zwiększaniu się liczby aktywnych organizacji, choć proces ten jest dość powolny. Należy także zwrócić uwagę na deficyt	Prowadzenie i regularne aktualizowanie stron internetowych NGO. Informowanie o działalności NGO internetowo, a także poprzez ulotki, plakaty. Wspieranie działalności NGO przez JST zarówno poprzez dofinansowywanie działalności statutowej, jak też pomoc merytoryczną i organizacyjną.	Informowanie o konkretnych wydarzeniach z wyprzedzeniem, wraz z dokładnym określeniem zasad uczestnictwa i możliwości zapisania się na nie. Zostawianie takich informacji w łatwo dostępnych miejscach, również w urzędach. Stworzenie ogólnodostępnego (m.in. w Internecie) katalogu	LGD „Gościnna Wielkopolska”, NGO, jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego i powiatowego, organizacje zrzeszające NGO (tzw. organizacje parasolowe).

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

		powszechnie i łatwo dostępnych informacji, czym zajmują się dane organizacje (większość nich nie prowadzi stron internetowych, bądź też aktualizuje je bardzo rzadko) oraz brak szerokiego dostępu do informacji o wydarzeniach/kursach/szkoleniach organizowanych przez NGO, które powodują, że wiedza mieszkańców na temat działalności sektora pozarządowego jest dosyć ograniczona.		gminnego/powiatowego, zbierającego wszystkie wydarzenia jakie organizują NGO wraz z możliwościami stałej i bieżącej aktualizacji.	
4.	Udział mieszkańców w konsultacjach społecznych	Zakres, w jakim władze lokalne spotykają się z mieszkańcami w celu konsultacji głównych problemów lokalnych jest stosunkowo niewielki. Wynika to zarówno z praktykowania przez władze lokalne działań wpisujących się w asymetryczny model partycypacji publicznej, w którym rola mieszkańca w procesie decyzyjnym jest ograniczona do minimum, jak też niskiego zainteresowania mieszkańców sprawami gminy oraz niechęci do uczestnictwa w konsultacjach organizowanych przez władze lokalne.	Należy zwiększyć rolę i znaczenie aktywnych form komunikowania i pozyskiwania opinii w trakcie konsultacji społecznych.	Podejmowane działania muszą być zróżnicowane ze względu na typ gminy. Coraz większe znaczenie jako źródło informacji odgrywa Internet, dlatego warto podejmować typu działania informacyjne i informujące, a nawet konsultacyjne nie tylko na stronie internetowej JST, ale być może również poprzez serwisy społecznościowe. W przypadku gmin wiejskich duże znaczenie informacyjne ma prasa lokalna oraz wymiana informacji ze znajomymi i sąsiadami.	Władze samorządowe szczebla gminnego, władze samorządowe szczebla powiatowego, we współpracy z przedstawicielami mediów elektronicznych i prasy lokalnej.
5.	Formy komunikacji pomiędzy władzą lokalną a lokalnymi liderami społecznymi oraz mieszkańcami stosowane w gminach objętych realizacją projektu	Formy komunikacji między władzą lokalną a mieszkańcami stosowane w gminach i powiatach objętych realizacją projektu wpisują się w większości w asymetryczny model partycypacji publicznej, który zakłada pierwszeństwo stanowiska władzy publicznej i jej dominującą rolę na każdym etapie tworzenia polityk	Konieczne jest podjęcie działań uświadamiających przedstawicielom władz samorządowych korzyści wynikających z włączania w proces decyzyjny mieszkańców. Konieczne jest prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych wskazujących na znaczenie partycypacji obywateli dla jakości	Szkolenia dla urzędników z zakresu komunikacji społecznej. Prowadzenie profili JST na portalach typu Facebook, dzięki czemu wszyscy mieszkańcy poszukujący informacji na temat działań władz samorządowych w Internecie będą mieć dostęp do aktualizowanych informacji, w tym informacji	Władze samorządowe szczebla gminnego, władze samorządowe szczebla powiatowego.

		publicznych. Przeważają także pasywne formy informowania, które w większości ograniczają się do ogłoszeń w urzędach, biuletynach informacji publicznej oraz stronach internetowych. Wpływ na powyższą sytuację mają w głównej mierze ograniczone kompetencje urzędników w zakresie komunikacji społecznej.	sprawowania władzy oraz jej wpływu na jakość życia mieszkańców i kierunki rozwoju JST. Ponadto rekomendowane jest wykorzystywanie różnorodnych kanałów komunikacyjnych. Rozpowszechnianie i popularyzacja rozwiązań komunikacyjnych opartych o Internet. Ważne jednak jest nie tylko zamieszczanie „suchych" informacji dotyczących działań władz, ale także umiejętne ich przedstawianie (atrakcyjna forma) i formułowanie (zrozumiały język) oraz zastosowanie sprzężenia zwrotnego podczas komunikowania. Warto zastanowić się nad profesjonalizacją zarządzania fanpage poszczególnych JST.	o konsultacjach. Należy dywersyfikować kanały i formy komunikacji z mieszkańcami.	
6.	Udział organizacji pozarządowych w konsultacjach społecznych, w szczególności poświęconym programom współpracy między JST a NGO	Powszechny brak zainteresowania konsultacjami ze strony organizacji pozarządowych. Niska frekwencja na spotkaniach podczas konsultacji społecznych i niewielka liczba uwag składanych do programów współpracy. Przedstawiciele NGO często nie mają wystarczającej wiedzy na temat roli i znaczenia konsultacji społecznych, postrzegają je wycinkowo. Organizowanie konsultacji społecznych przez JST w celu spełnienia wymogów formalnych (często po podjęciu decyzji) oraz powierzchowne konsultowanie rocznych programów współpracy.	Zwiększenie aktywności JST w procesie informowania NGO o konsultacjach. Wywieranie wpływu na JST w celu powoływania Rad Działalności Pożytku Publicznego. Zmiana świadomości wśród przedstawicieli JST w zakresie wagi i znaczenia konsultacji społecznych. Rekomendowane jest zacieśnienie współpracy trzeciego sektora z samorządem także m.in. poprzez częste i cykliczne spotkania, wymianę informacji i doświadczeń. Konieczne jest usprawnienie	Informowanie o konsultacjach z dłuższym wyprzedzeniem - umieszczanie informacji nie tylko na stronach internetowych czy BIP-ie, ale także za pomocą portali społecznościowych. Wykorzystywanie różnych form i kanałów komunikacyjnych. Danie uczestnikom realnego wpływu na podejmowane przez władze decyzje, aby dostrzegali sens uczestnictwa w konsultacjach. Wysyłanie informacji do konkretnych NGO, jeśli przedmiot konsultacji jest związany z ich	LGD „Gościnna Wielkopolska" Organy wykonawcze JST, kadra kierownicza i pracownicy urzędów, NGO, organizacje zrzeszające JST.

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

		Ograniczone działania JST w zakresie angażowania NGO i mieszkańców w proces konsultacji. NGO oczekują nie tylko finansowego wsparcia za przekazywane przez samorząd zadania własne, ale także dialogu i traktowania ich w kategoriach równorzędnego partnera.	komunikacji między JST a NGO tak, by oczekiwania stowarzyszeń i fundacji trafiały do przedstawicieli władz. Działania informujące o konsultacjach społecznych powinny być oparte na dywersyfikacji źródeł i kanałów komunikacyjnych. Ponadto należy zachęcać organizacje pozarządowe do aktywnego udziału w konsultacjach społecznych, a także pokazywać, że ich głos ma doniosłe znaczenie, a nie wyłącznie charakter niewiążącej opinii. Dobra współpraca między sektorem NGO a samorządem wymaga także tworzenia atmosfery wzajemnego zaufania.	działalnością. Wysyłanie informacji zwrotnych o przyjętych wnioskach i uwagach w trakcie konsultacji, ich rozpatrzeniu oraz wynikach konsultacji. Zwiększenie świadomości roli i znaczenia konsultacji wśród organizacji pozarządowych i urzędników odpowiedzialnych za prowadzenie konsultacji. Organizowanie szkoleń dla urzędników i członków NGO, uświadamiających o znaczeniu konsultacji społecznych.	
7.	Sytuacja finansowa NGO	Ograniczone możliwości NGO w zakresie pozyskiwania środków finansowych na działalność statutową. „Uzależnienie" od środków JST. Niewielkie zróżnicowanie źródeł pozyskiwania środków finansowych oraz stosunkowo niewielkie wsparcie ze strony sektora prywatnego, które wynika z barier formalno - prawnych i podatkowych.	Podniesienie poziomu kompetencji kadr NGO związanych z aplikowaniem po środki finansowe z różnych źródeł. Wsparcie szkoleniowe i doradcze ze strony JST oraz organizacji zrzeszających NGO.	Szkolenia i doradztwo dla NGO. Należy wprowadzać zmiany legislacyjne likwidujące dotychczasowe bariery i ograniczenia związane z przekazywaniem NGO środków finansowych przez sektor prywatny (m.in. uproszczenie procedur i większe możliwości w zakresie odliczania kosztów przez przedsiębiorców).	Władze ustawodawcze (Parlament RP), stowarzyszenia i związki organizacji pozarządowych, zrzeszenia i związki pracodawców oraz przedsiębiorców.
8.	Bariery i ograniczenia współpracy międzysektorowej. Współpraca organizacji pozarządowych z administracją publiczną. Współpraca organizacji pozarządowych z	W całej Polsce występują poważne bariery systemowe związane ze współpracą międzysektorową, które są także zauważalne na obszarze działania LGD „Gościnna Wielkopolska"). Dotyczą one głównie nadmiernej	Likwidacja podstawowych barier ograniczających współpracę międzysektorową. Stworzenie impulsów (głównie finansowych) do budowania partnerstw międzysektorowych.	Należy nie tylko wprowadzać zmiany legislacyjne likwidujące dotychczasowe bariery i ograniczenia związane z przekazywaniem NGO środków finansowych przez sektor prywatny	LGD „Gościnna Wielkopolska" Władze ustawodawcze (Parlament RP), instytucje zarządzające i pośredniczące w zakresie

	sektorem prywatnym.	biurokratyzacji, ograniczonych środków finansowych oraz niskiego kapitału społecznego. W kontekście współpracy międzysektorowej istotne dla rozwoju organizacji pozarządowych są też relacje z sektorem prywatnym. W tym kontekście do największych barier należą m.in. zakres procedur dotyczących współpracy między sektorami i przepisy prawne dotyczące tej współpracy, szczególnie w zakresie finansowania NGO.		(m.in. uproszczenie procedur i większe możliwości w zakresie odliczania kosztów przez przedsiębiorców), ale także uprościć procedury regulujące współpracę NGO z sektorem publicznym (przy jednoczesnej możliwości prowadzenia nadzoru i działań kontrolnych nad wydatkowaniem przez trzeci sektor środków publicznych). Rekomendowane jest także zawieranie i upowszechnianie partnerstw lokalnych, w skład których wchodzić będą przedstawiciele trzech sektorów. Działania te powinny być dodatkowo punktowane, np. w procesie oceny wniosków składanych w ramach programów unijnych.	programów unijnych realizowanych w perspektywie finansowej 2014-2020, stowarzyszenia i związki organizacji pozarządowych, zrzeszenia i związki pracodawców oraz przedsiębiorców, jednostki samorządu terytorialnego oraz ich jednostki organizacyjne.
9.	Wpływ JST na rozwój gospodarczy i współpraca z sektorem prywatnym	Deficyt współpracy między administracja publiczną a sektorem prywatnym, który wynika m.in. z braku zrozumienia wzajemnych potrzeb oraz logik funkcjonowania obu sektorów. Poza tym bliska współpraca administracji publicznej z przedsiębiorstwami jest często oceniana przez pryzmat działań korupcyjnych. Należy także podkreślić niski poziom kapitału społecznego wśród przedsiębiorców oraz ograniczone możliwości zrzeszania się w ramach realizacji wspólnych interesów.	Konieczne jest wypracowanie rozwiązań sprzyjających zrzeszaniu się i samoorganizacji lokalnych przedsiębiorców, które powinny przyczynić się do ich większej aktywności oraz wzmocnienia kapitału społecznego, stanowiącego główny czynnik efektywnej współpracy międzysektorowej. Rolą samorządu powinno być inicjowanie współpracy z pracodawcami, w której drzemie obecnie niewykorzystany potencjał do rozwiązywania wielu lokalnych problemów (np. niedopasowania	Zawieranie i upowszechnianie partnerstw lokalnych, w skład których wchodzić będą przedstawiciele trzech sektorów. Działania te powinny być dodatkowo punktowane, np. w procesie oceny wniosków składanych w ramach programów unijnych.	Władze ustawodawcze (Parlament RP), instytucje zarządzające i pośredniczące w zakresie programów unijnych realizowanych w perspektywie finansowej 2014-2020, stowarzyszenia i związki organizacji pozarządowych, zrzeszenia i związki pracodawców oraz przedsiębiorców, jednostki samorządu terytorialnego oraz ich jednostki organizacyjne.

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

		W procesie wspierania rozwoju gospodarczego przez JST kluczowym zagadnieniem jest wspieranie przez samorząd lokalny inicjatyw klastrowych oraz instytucji otoczenia biznesu i organizacji pracodawców.	oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy, wysokiego bezrobocia – szczególnie wśród absolwentów, wysokiego poziomu wydatków publicznych na zwalczanie bezrobocia i opiekę społeczną itp.).		

BIBLIOGRAFIA

- *100 firm. Ranking gazety „ABC" największych przedsiębiorstw regionu leszczyńskiego za 2012 rok*, „Gazeta ABC",
- *Aktywizacja osób bezrobotnych w województwie wielkopolskim w latach 2011-2013*, 2013, WUP Poznań,
- *Animatorzy sportu 2013*, www.krzywin.pl
- *Barometr – współpraca organów administracji lokalnej z organizacjami pozarządowymi*, bazy.ngo.pl
- *Blisko pięć milionów na tegoroczne inwestycje*, strona.piaski-wlkp.pl
- *Boreckie kroniki najlepsze w Polsce*, www.borekwlkp.home.pl
- Buksiński, T., Bondyra, K. i J. Jakubowski (red), 2007, *Demokracja, samorządność, prawo,* Poznań,
- *Certyfikat „Przyjazny Samorząd 2010"*, bazy.ngo.pl
- *Co to jest partycypacja obywatelska?*, www.partycypacjaobywatelska.pl
- Długosz D., Wygnański J., 2005, *Obywatele współdecydują. Przewodnik po partycypacji społecznej*, Warszawa
- *Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej w latach 2008-2009 w województwie wielkopolskim*, 2010, WUP Poznań,
- *Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2011- 2015*,
- Handzlik A., Głowacki J., 2012, *Partnerstwo – współpraca międzysektorowa w realizacji celów społecznych*, Kraków
- Hryniewicz J.T., *Polityczny i kulturowy kontekst rozwoju gospodarczego*, Wyd. Scholar, Warszawa 2004.
- *Inicjatywa lokalna 2013*, www.krzywin.pl
- Jędraś S., 1999, *Miasto i Gmina Jutrosin*, Urząd Miasta i Gminy Jutrosina oraz Urząd Wojewódzki w Lesznie, Leszno
- *Journal of Agribusiness and Rural Deveopment* nr 4(10) 2008, 135-145, ISSN 1899-5772.
- Juchacz, P.W., 2007, *O postschumpeterowskim konkurencyjno-menedżerskim modelu demokracji lokalnej w świadomości wielkopolskich elit samorządowych*,
- Kobus B., *Polska wieś się zmienia. Odnowa a fundusz sołecki,* www.krzywin.pl
- Kożuch B., Kożuch A. (red.), 2011, *Usługi publiczne organizacja i zarządzanie*, Monografie i Studia Instytutu Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków
- Krajewski J., *Efektywne firmy 2012 województwa wielkopolskiego*, 2013,
- *Laury Przedsiębiorczości rozdane*, www.miejska-gorka.pl
- Lemańczyk M., *Wspólne dobro – wspólna wola o podmiotowości sprawczej sołectwa*, w: *Samorząd pomocniczy, jako czynnik pobudzający społeczeństwo obywatelskie na wsi*, Węgierkiewicz P., Sakson A. (red.), Konin 2010
- *Lista organizacji którym przekazano środki finansowe w 2008 roku*, bazy.ngo.pl
- Matejczyk D. (red), 2011, *Raport końcowy z badania efektywności mechanizmów konsultacji społecznych*, Warszawa
- Miaskowska-Daszkiewicz K., Szmulik B. (red), 2010, *Encyklopedia samorządu terytorialnego*, Wolters Kluwer business, Warszawa
- *Miejsko – Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2014*, Krzywin 2013
- *Piękniejsza wieś! Fundusz Sołecki – poradnik*, www.krzywin.pl
- *Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Jutrosin na lata 2004-2006 i 2007-2013*
- *Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Miejska Górka, Miejska Górka 2004*
- Plan Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy Jutrosin na lata 2004-2006 i 2007-2013, op. cit.
- *Plan Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy Krobia na lata 2007 – 2013*, Krobia 2008
- *Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Gostyńskiego na lata 2007 – 2015,* 2008, Gostyń
- *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych. Raport z badania 2010*, 2011, Stowarzyszenie Klon/jawor, Warszawa

- *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych. Raport z badania 2012*, 2013, Stowarzyszenie Klon/Jawor,
- *Pozyskane środki finansowe na inwestycje w latach 2006-2011*, www.miejska-gorka.pl
- *Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich i Poprzemysłowych Miasta Kościana na lata 2010-2015*, 2010
- *Program współpracy Powiatu Gostyńskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2014*, Załącznik do uchwały Nr XXXV/299/13 Rady Powiatu Gostyńskiego z dnia 28 listopada 2013 r.
- *Projekt Programu Współpracy Gminy Jutrosin z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami działającymi w sferze działalności pożytku publicznego na 2014 rok*
- *Projekt programu współpracy Gminy Krobia z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2014*
- Schumpeter, J., 1995, *Kapitalizm, Socjalizm, Demokracja*, Warszawa,
- Sobkowiak M., *Gostyń. Partnerski projekt wyróżniony*, www.wiadomosci.ngo.pl
- *Sprawozdanie z realizacji „Rocznego programu Współpracy Gminy Jutrosin z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami określonymi w art.3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2011"*
- *Sprawozdanie z realizacji „Rocznego programu Współpracy Gminy Jutrosin z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami określonymi w art.3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2012"*
- *Sprawozdanie z realizacji Programu współpracy Gminy Krobia z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2012*
- Standar A., Średzińska J., 2008, *Zróżnicowanie kondycji finansowej gminy województwa wielkopolskiego*, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu,
- *Stowarzyszenia działające na terenie gminy Krzywiń*
- *Strategia rozwiązywania problemów społecznych gminy Kobylin*, 2009
- *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Kościan 2009-2015*, 2008
- *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Pakosław na lata 2009-2015*, 2009, Pakosław
- Strategia rozwiązywania problemów społecznych powiatu gostyńskiego na lata 2009-2015, 2009
- *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Miejskiej Kościan*, październik 2006,
- *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Mieście i Gminie Krzywiń na lata 2009-2015*, 2009
- *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gmina Pakosław 2011-2025,* 2011, Pakosław
- *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta i Gminy Krzywiń 2002-2014*, 2002
- *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kościan*, 2010
- *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Pakosław 2010*
- Szklarska-Meller A., *Krzywiń: maskotka i nowa strategia rozwoju gminy*, „koscian.naszemiasto.pl"
- Szklarska-Meller A., *Oczyszczalnia ścieków i kanalizacja sanitarna w Krzywiniu - skąd pieniądze?,* „koscian.naszemiasto.pl"
- Uchwała nr VII/39/2011 Rady Miejskiej w Jutrosinie z dnia 2 czerwca 2011 r. w sprawie: zasad i trybu przeprowadzania konsultacji z mieszkańcami Gminy Jutrosin
- Uchwała Nr XI/58/07 Rady Miejskiej w Miejskiej Górce z dnia 31 października 2007 roku *w sprawie uchwalenia programu współpracy gminy Miejska Górka z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 rok o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2008*,
- Ustawa o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, Dz.U. 2003 Nr 203 poz. 1966
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2010 r., Nr 234, poz. 1536 z późn. zm)
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r., o finansach publicznych, Dz.U. 2009 Nr 157 poz. 1240.
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 o samorządzie gminnym, Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95.
- Według definicji GUS to grupa wieku produkcyjnego obejmująca ludność w wieku 18-44 lata.
- Wieloletni program współpracy i zasady współpracy z organizacjami pozarządowymi Gminy Krzywiń
- Winiarski B. (red), *Polityka gospodarcza*, PWN, Warszawa 2006
- *Wizja Strategiczna dla Miasta Kościana*, 2007

- Wójcik-Adamska K., *Więcej osób skorzysta z pomocy społecznej*, „Rzeczpospolita", online, opublikowany: 01-10-2012,
- *Wypadki i „szara" strefa w budownictwie*, I półrocze 2009, PIP.
- Wysyp inwestycji, www.pakoslaw.pl
- Zarządzenie nr 10/12 Burmistrza Kobylina z dnia 2 lutego 2012 r.,
- Zarządzenie nr 11/2014 Burmistrza Kobylina z dnia 20 stycznia 2014 r.,
- Zarządzenie nr 3/13 Burmistrza Kobylina z dnia 11 stycznia 2013,
- Zarządzenie nr 98/2009 Burmistrza Kobylina z dnia 30 grudnia 2009
- Zarządzenie wewnętrzne Burmistrza Miasta Kościana 24/07
- Zybała A., *Siła partnerstwa*, Warszawa 2007, www.dialogspoleczny.pl

Źródła internetowe:

- http://bazy.ngo.pl/download/2008-104473-pw2008.pdf
- http://bazy.ngo.pl/download/2009-104473-dotacje2008.pdf
- http://bazy.ngo.pl/download/2012-104473-certyfikat2010.pdf
- http://bazy.ngo.pl/search/info.asp?id=109947
- http://bazy.ngo.pl/search/info.asp?id=203620
- http://bazy.ngo.pl/search/info.asp?id=2780
- http://bazy.ngo.pl/search/info.asp?id=2789
- http://bazy.ngo.pl/search/wyniki.asp?wyniki=1&szukanie=barometr
- http://bip.kobylin.pl/?c=237
- http://bip.kobylin.pl/?p=document&action=show&id=2092&bar_id=1492
- http://bip.kobylin.pl/?p=document&action=show&id=2117&bar_id=1506, http://bip.kobylin.pl/?p=document&action=show&id=3823&bar_id=2465,
- http://bip.miejska-gorka.pl/pl
- http://bip.pepowo.leszczynskie.net/files/1221/01_strategia_gminy_pepowo_na_lata_2006-2013.pdf
- http://bip.pepowo.leszczynskie.net/files/1509/uch.rg_w_sprawie_wpf_2011-2023.pdf
- http://businessnow.pl/1236,efektywne-firmy-2012-wojewodztwa-wielkopolskiego.html
- http://dolsk.info.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&menu=29&strona=1
- http://dolsk.pl/modules.php?name=News&file=article&sid=28
- http://dpsosiek.powiatrawicki.pl/dpsosiek/dom.html
- http://files.bip.iap.pl/gfx/miejskagorka/files/Plan_Rozwoju_Lokalnego.pdf
- http://gminakoscian.pl/zalaczniki/zalacznik665.pdf
- http://issuu.com/lukashhh/docs/ranking_100_firm_2012
- http://issuu.com/lukashhh/docs/ranking_100_firm_2013
- http://kobylin.nowoczesnagmina.pl/?a=1492
- http://koscian.naszemiasto.pl/artykul/galeria/krzywin-maskotka-i-nowa-strategia-rozwoju-gminy,1912767,5909501,t,id,zid.html#galeria
- http://koscian.naszemiasto.pl/artykul/galeria/obwodnica-czempinia-poczatek-przygotowan-do-inwestycji-mapa,2159795,8207225,t,id,zid.html#galeria
- http://koscian.naszemiasto.pl/artykul/oczyszczalnia-sciekow-i-kanalizacja-sanitarna-w-krzywiniu,2074333,t,id.html
- http://materialyarchiwalne.kobylin.vot.pl
- http://mgops.krobia.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=223&Itemid=1
- http://old.partnerstwa.boris.org.pl/files/poradnik_partnerstwa.pdf
- http://pakoslaw.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=156:wysyp-inwestycji-gminnych&catid=26&Itemid=302
- http://pakoslaw.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=156:wysyp-inwestycji-gminnych&catid=26&Itemid=302
- http://partycypacjaobywatelska.pl/abc-partycypacji/co-to-jest-partycypacja-obywatelska/
- http://pkrzywin.wokiss.pl/dir/zalacznik/wiadomosc/1619/229_zal_strategia.pdf
- http://pkrzywin.wokiss.pl/dir/zalacznik/wiadomosc/2113/36_zal.pdf
- http://pkrzywin.wokiss.pl/dir/zalacznik/wiadomosc/2752/projekt_j_kr__zal_program_profilaktyki.pdf
- http://prognozademograficzna.ore.edu.pl

- http://stopkopalni.pl.tl
- http://strona.piaski-wlkp.pl,
- http://strona.piaski-wlkp.pl/1663,informacja-o-zawarciu-umowy-akademia-rownych-szans.html
- http://strona.piaski-wlkp.pl/2369,podsumowali-akademie-rownych-szans.html
- http://strona.piaski-wlkp.pl/files/790/_01_uwarunkowania_rozwoju_2009.09.14.pdf
- http://wiadomosci.ngo.pl/wiadomosci/748554.html, http://wiadomosci.ngo.pl/wiadomosci/902992.html
- http://wtzpiaski.eu
- http://www.bip.dolsk.pl/dokumenty/ngo/projekt_uchwaly_2013_ngo.pdf
- http://www.bip.jutrosin.eu/dokument/1374
- http://www.bip.jutrosin.eu/dokument/1621
- http://www.bip.jutrosin.eu/dokument/531
- http://www.bip.pakoslaw.pl/organizacje-pozarzadowe/programy-wspolpracy-i-konsultacje
- http://www.bip.pakoslaw.pl/prawo-lokalne/strategia-rozwiazywania-problemow-spolecznych/strategii-rozwiazywania-problemow
- http://www.bip.pakoslaw.pl/prawo-lokalne/studium/studium-uwarunkowan-i-kierunkow-zagospodarowania-przestrzennego-gminy-pakoslaw
- http://www.bip.pakoslaw.pl/sites/default/files/strategia_pakoslaw.pdf
- http://www.biuletyn.net/nt-bin/_private/czempin/223.htm
- http://www.biuletyn.net/nt-bin/_private/czempin/5815.pdf
- http://www.biuletyn.net/nt-bin/_private/czempin/5882.pdf
- http://www.boik.of.pl
- http://www.bolsius.com/site?pl=retail&info=news
  http://www.borekwlkp.home.pl/index.php/component/content/article/37-aktualnosci/2196-boreckie-kroniki-najlepsze-w-polsce
- http://www.crg.com.pl/
- http://www.czasnazdrowie.org
- http://www.czempin.pl/asp/pl_start.asp?typ=13&sub=1&menu=6&artykul=2447&akcja=artykul
- http://www.czempin.pl/asp/pliki/download/Strategia_Rozwoju_SpolecznoGospodarczego_Gminy_Czempin_na_lata_2007_-_2013.pdf
- http://www.dialogspoleczny.pl/files/Sila%20Partnerstwa_AZybala.pdf
- http://www.dobrepraktyki.pl/index.php?p1=3&p2=10&art=541.
- http://www.dolsk.pl/modules.php?name=News&file=article&sid=28
- http://www.dolsk.pl/modules.php?name=News&file=article&sid=6
- http://www.dolsk.pl/modules.php?name=News&file=article&sid=736
- http://www.doradca-ue.pl/?page=institution&id=60
- http://www.dzialamyrazem.pl/konsultacje-spoleczne/konsultacje-dla-gminy-krobia
- http://www.gmina.pakoslaw.pl/588,bezpieczne.html
- http://www.gminakoscian.pl/zalaczniki/zalacznik106.pdf
- http://www.gminakrzywin.pl/Internetowe_Kroniki_Wsi,1123.html
- http://www.goscinnawielkopolska.pl/show_txt/39#strona.
- http://www.grabonog.pl/
- http://www.hrsmolice.pl/
- http://www.jutrosin.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=3&Itemid=136
- http://www.jutrosin.eu/index.php?option=com_content&view=categories&id=20&Itemid=185
- http://www.koscian.pl/files/7912/zalacznik401.pdf
- http://www.koscian.pl/files/7931/zalacznik269.pdf
- http://www.koscian.pl/files/7931/zalacznik3.pdf
- http://www.koscian.pl/Programy_miejskie,7931.html.
- http://www.krobia.pl/index.php/component/content/article/36-rone/794-konsultacje-w-sprawie-budetu-na-2014-r
- http://www.krobia.pl/index.php/inwestycje/aktualnoci/721-gminne-inwestycje-w-trybie-partnerstwa-publiczno-prywatnego
- http://www.krzywin.pl/Animatorzy_Sportu_2013,9163.html
- http://www.krzywin.pl/files/7939/strategia_rozwoju.rtf
- http://www.krzywin.pl/files/7958/poradnik_funduszu_soleckiego.pdf

- http://www.krzywin.pl/files/8273/Stowarzyszenia_dzialajace_na_terenie_gminy_Krzywin2.doc
- http://www.krzywin.pl/Inicjatywa_lokalna_2013,8406.html
- http://www.krzywin.pl/Polska_wies_sie_zmienia,9583.html
- http://www.krzywin.pl/Strategia_Rozwoju_Gminy_Krzywin_na_lata_2013-2023_-_Konsultacje_spoleczne,9471.html
- http://www.krzywin.wokiss.pl/dir/zalacznik/wiadomosc/630/wpw.rtf
- http://www.kuklinow.pl/st_kuklinow_wizytowka.htm
- http://www.lgdkoronasadecka.pl/uploads/dokumenty/40/partnerstwo_wspolpraca_miedzysektorowa.pdf
- http://www.miejska-gorka.pl/pl/10864/128524/Laury_Przedsiebiorczosci_rozdane.html
- http://www.miejska-gorka.pl/pl/57924/0/Pozyskane_fundusze.html
- http://www.ngo.pl/PodstawoweFakty_2012_raport/ebook/content/PodstawoweFaktyNGO_2012_KlonJawor_raport.pdf
- http://www.pakoslaw.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=209:zespoly-folklorystyczne-gminy-pakoslaw&catid=29&Itemid=308
- http://www.pakoslaw.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=567:kim-jest-lider-lokalni-liderzy-zmian&catid=7:aktualnosci&Itemid=127
- http://www.pepowo.pl/nowa2009/index.php?option=com_content&view=article&id=8&Itemid=49
- http://www.prawo.rp.pl/artykul/937548.html
- http://www.prawomiejscowe.pl/institution/19887/legalact/18/19887
- http://www.radiomerkury.pl/informacje/pozostale/zbiornik-retencyjny-i-protest.html
- http://www.regioset.pl/gazeta.php?choice=2548
- http://www.stat.gov.pl/bdl
- http://www.wup.poznan.pl/att/polityka/opracowania/aktywizacja_bezrobotnych.pdf
- http://www.wup.poznan.pl/att/polityka/opracowania/dotacje_2008_2009_popr.pdf
- http://www.wup.poznan.pl/att/statystyki_bezrobotnych/2009/12_09.pdf
- http://www.ziemiarawicka.pl/aktualnosci/pakoslaw/634-okonski-na-turnieju-gramy-dla-huberta
- http://www.zlecaniezadan.pl
- http://wybory2006.pkw.gov.pl oraz http://wybory2010.pkw.gov.pl
- http://zielonakohorta.pl
- https://ems.ms.gov.pl
- https://pakoslaw.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=184:gmina-pakoslaw-samorzadowym-menedzerem-regionu-2011&catid=7&Itemid=314
- https://www.facebook.com/pages/Urz%C4%85d-Miasta-i-Gminy-Krzywi%C5%84/171366609613008

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

ANEKS

ANKIETA INTERNETOWA CAWI

W ramach opracowania „Potencjał współpracy międzysektorowej i partycypacji obywatelskiej" w projekcie: „Partnerstwo samorządów Południowej Wielkopolski na rzecz zwiększenia dostępności i jakości usług publicznych" realizowanym przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Gościnna Wielkopolska" w Pępowie, przeprowadzamy ankietę internetową z członkami „Lokalnej Grupy Działania Gościnna Wielkopolska" – przedsiębiorcami, przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych oraz dobraną proporcjonalnie reprezentacją wszystkich sektorów partnerów projektu. Ankieta jest anonimowa i zajmie około 15 minut. Projekt jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna.

1. Jaki sektor reprezentuje P. w ramach LGD „Gościnna Wielkopolska lub partnerstwa utworzonego w ramach projektu?
   - ❑ publiczny
   - ❑ gospodarczy
   - ❑ społeczny

   1.1. Jaki konkretnie podmiot P. reprezentuje?.....
   1.2. Od kiedy?.....
2. Jak kształtowała się w ciągu ostatnich 3 lat sytuacja w sektorze, który P. reprezentuje?
   - ❑ Nastąpił rozwój sektora
   - ❑ Poziom rozwoju sektora pozostał bez zmian
   - ❑ Sytuacja sektora pogorszyła się
   - ❑ Nie wiem/trudno powiedzieć
3. Jak ocenia P. poziom rozwoju: (1 – bardzo nisko, 5 – bardzo wysoko)

❑ Gminy, w której P. mieszka	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5
❑ Obszaru objętego projektem[321]	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5

[321] Załącznik: lista gmin.

4. Jak ocenia P. poziom rozwoju poniżej wymienionych sektorów w P. gminie? (1 – słabo rozwinięty, 5 – bardzo dobrze rozwinięty)

Przemysł	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5
Handel i usługi	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5
Rolnictwo	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5
Infrastruktura komunikacyjna (drogi, transport publiczny, dworce itp)	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5
Turystyka i rekreacja	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5
Usługi komunalne	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5
Kultura	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5
Opieka zdrowotna	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5
Oświata	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5
Pomoc społeczna	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5

5. Spośród wymienionych sektorów proszę wybrać maksymalnie 3, w których P. gmina powinna rozwijać się najbardziej w najbliższym czasie.

1. Przemysł i handel	
2. Usługi	
3. Rolnictwo	
4. Infrastruktura komunikacyjna (drogi, transport publiczny, dworce itp.)	
5. Turystyka i rekreacja	
6. Usługi komunalne	
7. Kultura	
8. Opieka zdrowotna	
9. Oświata	
10. Pomoc społeczna	

6. Jak ocenia P. wpływ poszczególnych grup osób na planowanie rozwoju P. gminy? (1- bardzo niski wpływ, 5 – bardzo wysoki wpływ)

Lokalni przedsiębiorcy	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5
Osoby zrzeszone w organizacjach/fundacjach/stowarzyszeniach	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5
Radni gminy/powiatu	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5
Wójt	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5
Lokalne media/dziennikarze	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5
Proboszczowie lokalnych parafii	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5
Mieszkańcy gminy ogółem	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5

7. Jak według P. kształtuje się współpraca między sektorem publicznym i prywatnym w P. gminie?
   - ❑ 5 Zdecydowanie dobrze
   - ❑ 4 Raczej dobrze
   - ❑ 3 Nie wiem/trudno powiedzieć
   - ❑ 2 Raczej źle
   - ❑ 1 Zdecydowanie źle
8. Jak według P. kształtuje się współpraca między sektorem prywatnym a pozarządowym w P. gminie?
   - ❑ 5 Zdecydowanie dobrze
   - ❑ 4 Raczej dobrze
   - ❑ 3 Nie wiem/trudno powiedzieć
   - ❑ 2 Raczej źle
   - ❑ 1 Zdecydowanie źle
9. Jak według P. kształtuje się współpraca między sektorem publicznym a pozarządowym w P. gminie?
   - ❑ 5 Zdecydowanie dobrze
   - ❑ 4 Raczej dobrze
   - ❑ 3 Nie wiem/trudno powiedzieć
   - ❑ 2 Raczej źle
   - ❑ 1 Zdecydowanie źle

10. Czy w ostatnich 3 latach podejmował/a P. działania związane z planowaniem rozwoju gminy/powiatu?
    - ❑ 1 Tak
    - ❑ 2 Nie → przejście do pyt. 12
11. Jakie to były działania?

.....

.....

12. Czy w P. gminie w ostatnich 3 latach podejmowano inicjatywy na rzecz wzmocnienia współpracy między sektorami: publicznym a prywatnym?
    - ❑ 1 Tak
    - ❑ 2 Nie → przejście do pyt. 14
    - ❑ 3 Nie wiem/trudno powiedzieć → przejście do pyt. 14
13. Jakie były to inicjatywy?

.....

14. Czy w P. gminie w ostatnich 3 latach podejmowano inicjatywy na rzecz wzmocnienia współpracy między sektorem publicznym i pozarządowym?
    - ❑ 1 Tak
    - ❑ 2 Nie → przejście do pyt. 16
    - ❑ 3 Nie wiem/trudno powiedzieć → przejście do pyt. 16
15. Jakie były to inicjatywy?

.....

16. Czy był(a)by P. skłonny/a podjąć współpracę z przedstawicielami innych sektorów w celu wypracowania planu rozwoju gminy?
    - ❑ 5 Zdecydowanie tak
    - ❑ 4 Raczej tak
    - ❑ 3 Nie wiem/trudno powiedzieć
    - ❑ 2 Raczej nie
    - ❑ 1 Zdecydowanie nie
17. Jak ocenia P. szanse na wzmocnienie współpracy międzysektorowej w zakresie planowania rozwoju gminy w najbliższych latach?
    - ❑ 5 Bardzo wysoko
    - ❑ 4 Raczej wysoko
    - ❑ 3 Nie wiem/trudno powiedzieć
    - ❑ 2 Raczej nisko
    - ❑ 1 Bardzo nisko
18. Dlaczego?

.....

19. Jak ocenia P. zainteresowanie mieszkańców sprawami gminy?
    - ❑ 5 Zdecydowanie są zainteresowani
    - ❑ 4 Raczej są zainteresowani
    - ❑ 3 Trudno powiedzieć
    - ❑ 2 Raczej nie są zainteresowani
    - ❑ 1 Zdecydowanie nie są zainteresowani

20. Jakby P. określił poziom aktywności mieszkańców w wymienionych obszarach w P. gminie? (1 – bardzo niski, 5 – bardzo wysoki)

Członkostwo w organizacjach pozarządowych	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5
Udział w sesji rady gminy/powiatu	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5
Udział w wyborach lokalnych	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5
Udział w konsultacjach społecznych	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5
Inicjowanie działań na rzecz ważnej sprawy	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5

21. Czy w P. gminie podejmowane są działania na rzecz zwiększenia zaangażowania obywateli w planowanie rozwoju gminy?
    - ❑ 1 Tak
    - ❑ 2 Nie → przejście do pyt. 23
    - ❑ 3 Nie wiem/trudno powiedzieć → przejście do pyt. 23
22. Jakie to były działania?

    .....
23. Jakie działania trzeba P. zdaniem podjąć, aby zwiększyć poziom uczestnictwa obywateli w planowaniu rozwoju gminy?

    .....

    .....
24. Jakie działania trzeba P. zdaniem podjąć, aby zwiększyć poziom uczestnictwa obywateli w planowaniu rozwoju partnerstwa wielu gmin?

    .....

    .....

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

METRYCZKA

M1. Płeć:

- ❑ 1 Kobieta
- ❑ 2 Mężczyzna

M2. Wiek w latach.....

M3. Wykształcenie:

- ❑ 1 Podstawowe
- ❑ 2 Zasadnicze zawodowe
- ❑ 3 Średnie ogólne/techniczne
- ❑ 4 Wyższe
- ❑ 5 Stopień naukowy (doktor i powyżej)

M4. Miejsce zamieszkania:

- ❑ 1 Wieś
- ❑ 2 Miasto do 5 tys. mieszkańców
- ❑ 3 Miasto 6 – 15 tys. mieszkańców
- ❑ 4 Miasto 16 – 25 tys. mieszkańców

M5. Gmina:

- ❑ 1 Krobia
- ❑ 2 Pępowo
- ❑ 3 Piaski
- ❑ 4 Kościan (gmina wiejska)
- ❑ 5 Kościan (gmina miejska)
- ❑ 6 Czempiń
- ❑ 7 Krzywiń
- ❑ 8 Jutrosin
- ❑ 9 Miejska Górka
- ❑ 10 Pakosław
- ❑ 11 Dolsk
- ❑ 12 Kobylin
- ❑ 13 Borek Wielkopolski
- ❑ 14 Gostyń
- ❑ 15 Pogorzela
- ❑ 16 Poniec

KWESTIONARIUSZ PAPI

1. Jak ocenił(a)by P. rozwój gospodarczy gminy, w której P. mieszka? (1 – bardzo źle, 5 – bardzo dobrze)

❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5

2. Jak ocenił(a)by P. kierunek rozwoju gminy, w której P. mieszka? (1 – bardzo źle, 5 – bardzo dobrze)

❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5

3. Jak ocenił(a)by P. zainteresowanie mieszkańców sprawami gminy?
   - ❑ 5 Zdecydowanie są zainteresowani
   - ❑ 4 Raczej są zainteresowani
   - ❑ 3 Trudno powiedzieć
   - ❑ 2 Raczej nie są zainteresowani
   - ❑ 1 Zdecydowanie nie są zainteresowani
4. Czy w ciągu ostatnich 3lat podjął(ęła) P. któreś wymienionych działań obywatelskich w miejscu swojego zamieszkania? (proszę zaznaczyć wszystkie, w których brał(a) P. udział):
   - ❑ 1 Podpisanie protestu/petycji
   - ❑ 2 Udział w pokojowej demonstracji publicznej, pikiecie, marszu itd.
   - ❑ 3 Udział w sesji rady gminy/powiatu
   - ❑ 4 Udział w konsultacjach społecznych
   - ❑ 5 Udział w wyborach lokalnych
   - ❑ 6 Przekazanie 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego
   - ❑ 7 Przekazanie środków finansowych lub materialnych na rzecz instytucji lub organizacji realizującej cele publiczne
   - ❑ 8 Inne, jakie?.....
5. Czy jest P. członkiem:

	nazwa inicjatywy	tak	nie
1	stowarzyszenia/fundacji/organizacji (np. OSP, koło gospodyń wiejskich, klub seniora) UWAGA: Może to być organizacja nieformalna.		

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

2	klubu sportowego/hobbystycznego		
3	organizacji kościelnej (np. Caritas)		
4	związku zawodowego		
5	partii politycznej		
6	inne, jakie?.....		

6. Czy był(a)by P. skłonny/a zaangażować się w działania na rzecz planowania rozwoju gminy?
   - ❑ 1 Tak → przejdź do pyt. 8
   - ❑ 2 Nie
   - ❑ 3 Nie wiem/trudno powiedzieć → przejdź do pyt. 8

7. Jeśli nie, to dlaczego?

   ……

8. Czy P. zdaniem mieszkańcy gminy mają realny wpływ na to co dzieje się na jej terenie?
   - ❑ 5 Zdecydowanie tak
   - ❑ 4 Raczej tak
   - ❑ 3 Trudno powiedzieć
   - ❑ 2 Raczej nie
   - ❑ 1 Zdecydowanie nie

9. Czy w P. gminie jest osoby/są osoby, które podejmują działania aktywizacyjne wśród innych mieszkańców?
   - ❑ 1 tak

     9.1. kto?.....
   - ❑ 2 nie
   - ❑ 3 trudno powiedzieć (**nie czytać**)

10. Jaka osoba lub grupa osób mogłaby skutecznie zachęcić mieszkańców do zaangażowania się w sprawy gminy/powiatu?

    .....

11. Jak ocenił(a)by P. poziom rozwoju poniżej wymienionych sektorów w P. gminie? (1 – słabo rozwinięty, 5 – bardzo dobrze rozwinięty)

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

Przemysł i handel	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5	Trudno powiedzieć 9
Usługi	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5	Trudno powiedzieć 9
Rolnictwo	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5	Trudno powiedzieć 9
Komunikacja i infrastruktura	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5	Trudno powiedzieć 9
Turystyka i rekreacja	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5	Trudno powiedzieć 9
Usługi komunalne	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5	Trudno powiedzieć 9
Kultura	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5	Trudno powiedzieć 9
Opieka zdrowotna	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5	Trudno powiedzieć 9
Oświata	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5	Trudno powiedzieć 9
Pomoc społeczna	❑ 1	❑ 2	❑ 3	❑ 4	❑ 5	Trudno powiedzieć 9

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

METRYCZKA

M1. Płeć ☐ 1 Kobieta ☐ 2 Mężczyzna

M2. Wiek w latach ……

M3. Wykształcenie

- ❑ 1 Podstawowe
- ❑ 2 Zasadnicze zawodowe
- ❑ 3 Średnie ogólne
- ❑ 4 Pomaturalne
- ❑ 5 Wyższe

M4. Miejsce zamieszkania

- ❑ 1 Wieś
- ❑ 2 Miasto do 5 tys. mieszkańców
- ❑ 3 Miasto 6 – 15 tys. mieszkańców
- ❑ 4 Miasto 16 – 25 tys. mieszkańców

M5. Gmina:

……

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

SCENARIUSZ INDYWIDUALNEGO WYWIADU POGŁĘBIONEGO

Dzień dobry, bardzo dziękuję za spotkanie. Rozmowa będzie dotyczyła głównie współpracy sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego, a także zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne. Będzie ona nagrywana, by żadna wypowiedź nie umknęła. Rozmowa zajmie około 30 minut.

I SYTUACJA W REGIONIE

1. Jak wygląda obecna sytuacja w gminie, w której P. mieszka? Co uważa P. za mocną stronę gminy, a co jest jej słabą stroną?
2. Czy w ciągu ostatnich 3 lat nastąpiły zmiany w kierunku lub tempie rozwoju gminy? Jakie to były zmiany? Jak ocenia P. potencjał dalszego rozwoju?
3. Jak kształtuje się działalność organizacji pozarządowych i szeroko rozumianego sektora społecznego w P. gminie? Czy liczba organizacji uległa w ostatnich latach zmianie?
4. W jakich obszarach działa najwięcej organizacji? Jakiego typu działania realizują?
5. Jak ocenia P. wpływ sektora społecznego na kierunek i tempo rozwoju gminy?
6. W jakich branżach działają lokalne firmy? Jak kształtuje się kondycja lokalnych przedsiębiorstw? Jaki jest wpływ sektora gospodarczego na kierunek i tempo rozwoju gminy?

II WSPÓŁPRACA MIĘDZYSEKTOROWA

7. Jak kształtuje się współpraca pomiędzy władzą a przedstawicielami firm i sektorem społecznym w P. gminie? Przedstawiciele jakiego sektora najchętniej włączają się do współpracy? Jakich obszarów/problemów dotyczy ta współpraca? Na czym polega?
8. Czy działania podejmowane w ramach współpracy są zapisane w dokumentach gminy, np. Lokalnej Strategii Rozwoju?
9. Czy P. jako reprezentant jednego sektora, współpracuje z przedstawicielami innych sektorów w zakresie planowania rozwoju? Kto zainicjował taką współpracę? Na czym konkretnie polega współpraca? Jeśli nie, to czy był(a)by P. skłonny/a włączyć się w taką współpracę? Dlaczego?
10. Czy P. zdaniem włączanie przedstawicieli firm w podejmowanie decyzji na temat rozwoju gminy jest potrzebne? Jakie szanse, a jakie bariery mogą wiązać się z podjęciem takiej współpracy?
11. A czy włączanie sektora społecznego w podejmowanie decyzji na temat rozwoju gminy jest potrzebne? Jakie szanse a jakie bariery mogą wiązać się z podjęciem takiej współpracy?
12. Jak P. sądzi, czy poszerzanie zakresu współpracy międzysektorowej w P. gminie jest potrzebne? Dlaczego?
13. Jak ocenia P. szanse na rozwój współpracy w zakresie planowania rozwoju gminy? Jakie bariery rozwoju współpracy P. dostrzega?

III USŁUGI PUBLICZNE

14. Jak ocenia P. poziom usług publicznych w zakresie komunikacji, pomocy społecznej, edukacji, kultury, usług komunalnych w P. gminie?
15. Czy w P. gminie usługi publiczne realizują podmioty z sektora społecznego (np. organizacje pozarządowe) oraz gospodarczego (prywatne firmy)? Dlaczego?
16. Jak ocenia P. poziom realizacji usług publicznych przez podmioty z sektora społecznego i gospodarczego? Jak ocenia P. kompetencje tych podmiotów w zakresie wykonywanych usług publicznych?
17. Jak ocenia P. zalety oraz wady powierzania podmiotom z sektora społecznego i gospodarczego realizacji usług publicznych? Czy tego typu współpraca powinna być rozwijana w P. gminie?

IV AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA I LIDERZY LOKALNI

18. Kim według P. powinien być lider lokalny? Czym powinien się zajmować?
19. Czy może P. wskazać, kto w P. gminie pełni rolę lokalnego lidera? Jakie działania podejmuje ta osoba/grupa? Czy ta aktywność jest wystarczająca?

20. Jak P. ocenia poziom zaufania, jakim cieszą się liderzy lokalni wśród mieszkańców? Co można zrobić, żeby zdobyć zaufanie mieszkańców?
21. Czy mieszkańcy angażują się w działania na rzecz społeczności lokalnej? Czy interesuje ich to, co się dzieje w regionie? W jakich działaniach uczestniczą?
22. W jaki sposób władze współpracują z mieszkańcami? Czy konsultują z nimi swoje decyzje? Jakie formy przybiera komunikacja władz z mieszkańcami?
23. Czy w P. gminie podejmuje się działania na rzecz zwiększenia aktywności obywatelskiej mieszkańców? Jakie są to działania? Kto je inicjuje? Jaka jest skuteczność tych działań?
24. Co można zrobić, by mieszkańcy chętniej angażowali się w sprawy regionu? Czy jest to w ogóle możliwe i potrzebne? Kto powinien być za to odpowiedzialny?

V ZAKOŃCZENIE

25. Czy chciał(a)by P. coś jeszcze dodać?

Dziękuję za rozmowę.

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

SCENARIUSZ ZOGNISKOWANEGO WYWIADU GRUPOWEGO

Dzień dobry, dziękuję bardzo za przybycie. Nazywam się …….. Nasze spotkanie będzie dotyczyło współpracy sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego, a także zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne. Rozmowa będzie nagrywana, ale tylko dlatego, by nie umknęło nam żadna państwa wypowiedź. Wszystko, co Państwo będą mówili jest poufne – nigdzie poza listą obecności, nie zostaną umieszczone Państwa nazwiska, a w raporcie nie będą przypisywane do konkretnych osób. Bardzo proszę mówić to, co Państwo myślą na dany temat szczerze, każda odpowiedź jest wartościowa. Szczególnie zależy nam na państwa wypowiedziach, jako ekspertów w tej tematyce.

I ROZGRZEWKA

W związku z tym, że nasza rozmowa będzie trochę trwała, ważne żebyśmy wszyscy czuli się swobodnie. Na początek proponuję zacząć od przedstawienia się. Proszę podać imię, powiedzieć jaki sektor P. reprezentują i czym się zajmują.

Dziękuję bardzo. Od tego momentu proszę o swobodną rozmowę na dany temat między sobą. Moim zadaniem jest tylko jej ukierunkowanie.

II SYTUACJA SPOŁECZNA I GOSPODARCZA W REGIONIE

1. Na początku chciał(a)bym zadać pytanie wstępne, jak według Państwa powinna wyglądać idealnie zarządzana gmina?
2. Jak oceniają P. sytuację sektora społecznego w regionie objętym działalnością Stowarzyszenia LGD Gościnna Wielkopolska? Jak oceniają P. działalność organizacji pozarządowych w regionie? Czy sektor pozarządowy w ostatnich latach powiększył się? Jakie znaczenie dla rozwoju gmin i regionu ma sektor społeczny?
3. Jak oceniają P. sytuację gospodarczą w regionie objętym działalnością LGD Gościnna Wielkopolska? Jakie branże są najbardziej rozwinięte? Jak oceniają P. kondycję i potencjał rozwoju lokalnych firm?
4. Jakich dziedzin powinny dotyczyć działania podejmowane na rzecz rozwoju regionu? (*zasugerować sektory: komunikacji, pomocy społecznej, edukacji, kultury, usług komunalnych*)

III SEKTOR PUBLICZNY, PRYWATNY, POZARZĄDOWY – WSPÓŁPRACA

5. Wracając do sposobów zarządzania gminą - jakie P. zdaniem znaczenie ma w nim współpraca międzysektorowa?
6. Czy w ostatnich latach w P. gminach podejmowano współpracę między sektorem publicznym (władzą), sektorem społecznym i gospodarczym? W jakich dziedzinach? Kto je inicjował? Jakie były efekty współpracy?

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

7. ZADANIE: Rozdam teraz P. kartki z zadaniem do wykonania. Proszę wskazać jakie elementy mogą wnieść podmioty z sektorów: **społecznego, gospodarczego oraz mieszkańcy** do współpracy na rzecz planowania rozwoju lokalnego? Jakie są plusy, a jakie ewentualnie minusy ich uczestnictwa?

organizacja pozarządowa

przedsiębiorcy

mieszkańcy

8. Czy P. zdaniem współpraca międzysektorowa powinna być rozwiana? Dlaczego? Jakich obszarów powinna dotyczyć?
9. Jakie są szanse, a jakie ograniczenia w rozwoju współpracy międzysektorowej w P. gminach?

IV AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA I LIDERZY LOKALNI

10. Jak ocenia P. poziom uczestnictwa obywateli w sprawach gminy?
11. Czy mieszkańcy angażują się w działania na rzecz społeczności lokalnej? W jaki sposób?
12. Czy władze w jakiś sposób współpracują z mieszkańcami? Czy konsultują z nimi swoje decyzje? Czego dotyczą konsultacje? Jak przebiegają? Jaki jest poziom zainteresowania konsultacjami?
13. Co można zrobić, by mieszkańcy chętniej się angażowali w sprawy publiczne? Mamy takiego przeciętnego Jana Kowalskiego, który w tygodniu jest zmęczony ze względu na pracę, a weekendy spędza z rodziną lub wychodzi na piwo z kolegami. Jak go przekonać, żeby znalazł czas i zrobił coś nie tylko dla siebie czy rodziny, ale też dla rozwoju gminy?
14. Jakie są szanse, a jakie bariery zwiększania uczestnictwa obywateli w życiu publicznym w P. gminach?
15. Jaki według Państwa powinien być lider lokalny? Kogo by Państwo tak nazwali? Czy w regionie są osoby, które spełniają te kryteria? Kim są?
16. Jakie działania podejmują liderzy lokalni? A jakie powinni podejmować?
17. Jak wygląda ich współpraca z władzami samorządowymi, czy może są ich przedstawicielami?
18. Czy P. czują się lokalnymi liderami? Dlaczego?

VI ZAKOŃCZENIE

19. Czy ktoś z P. chciałby dodać coś jeszcze w ramach zagadnień, które wspólnie poruszyliśmy?

Dziękuję bardzo za rozmowę i ciekawe odpowiedzi.